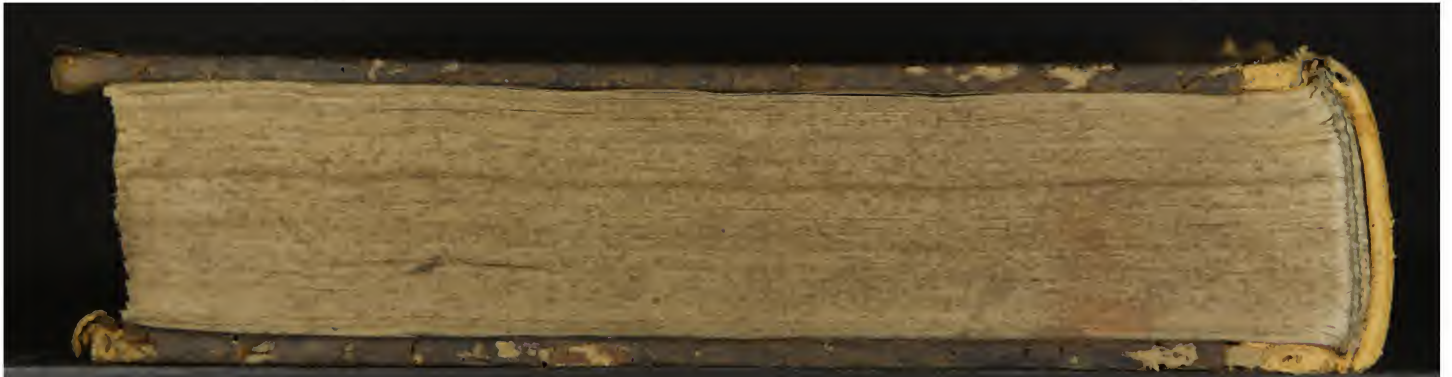

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.39

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.39

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.39

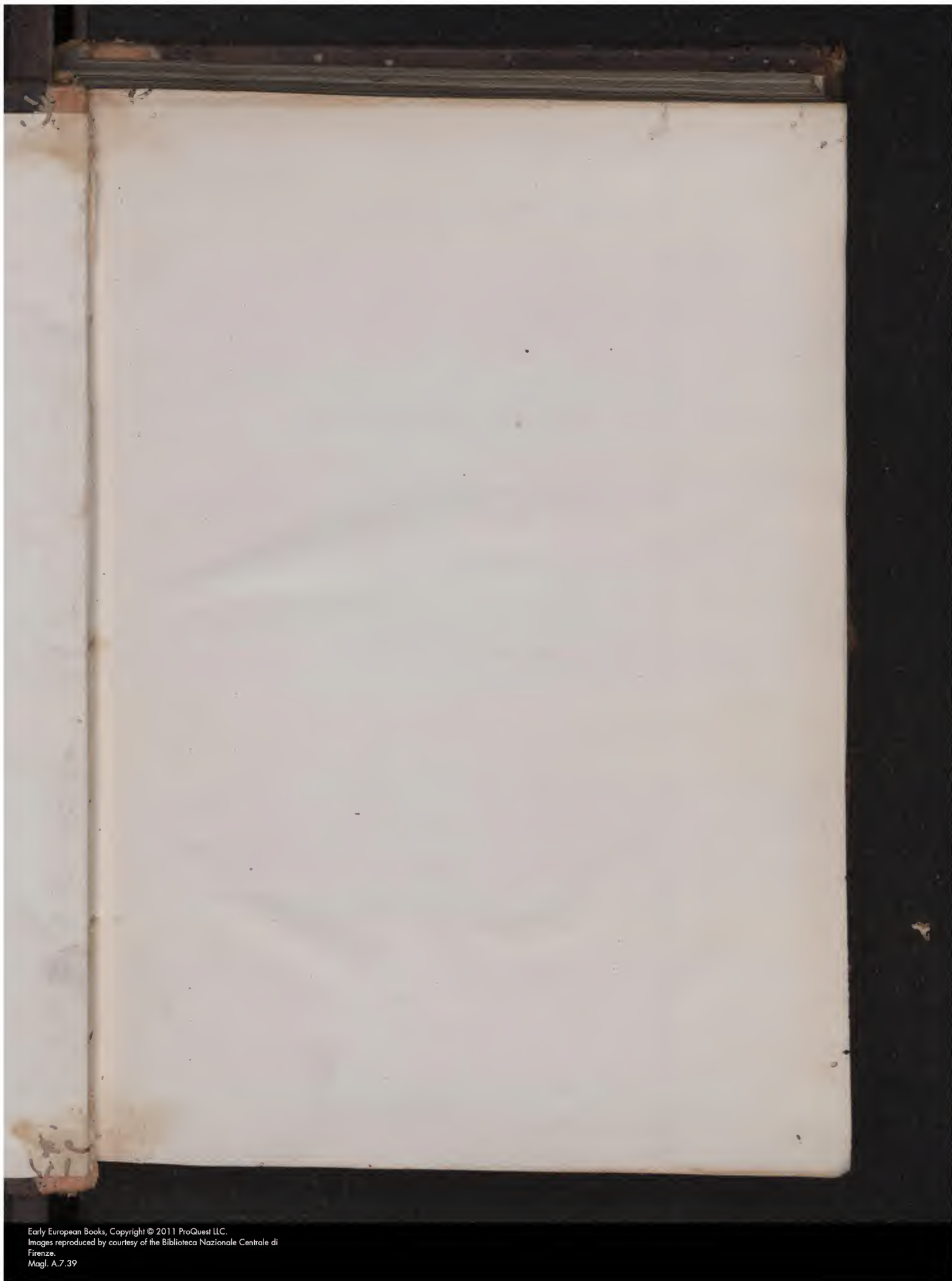
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.7.39

INCUNABULI

A
7
39

Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

A-7-39

IN

Bibli

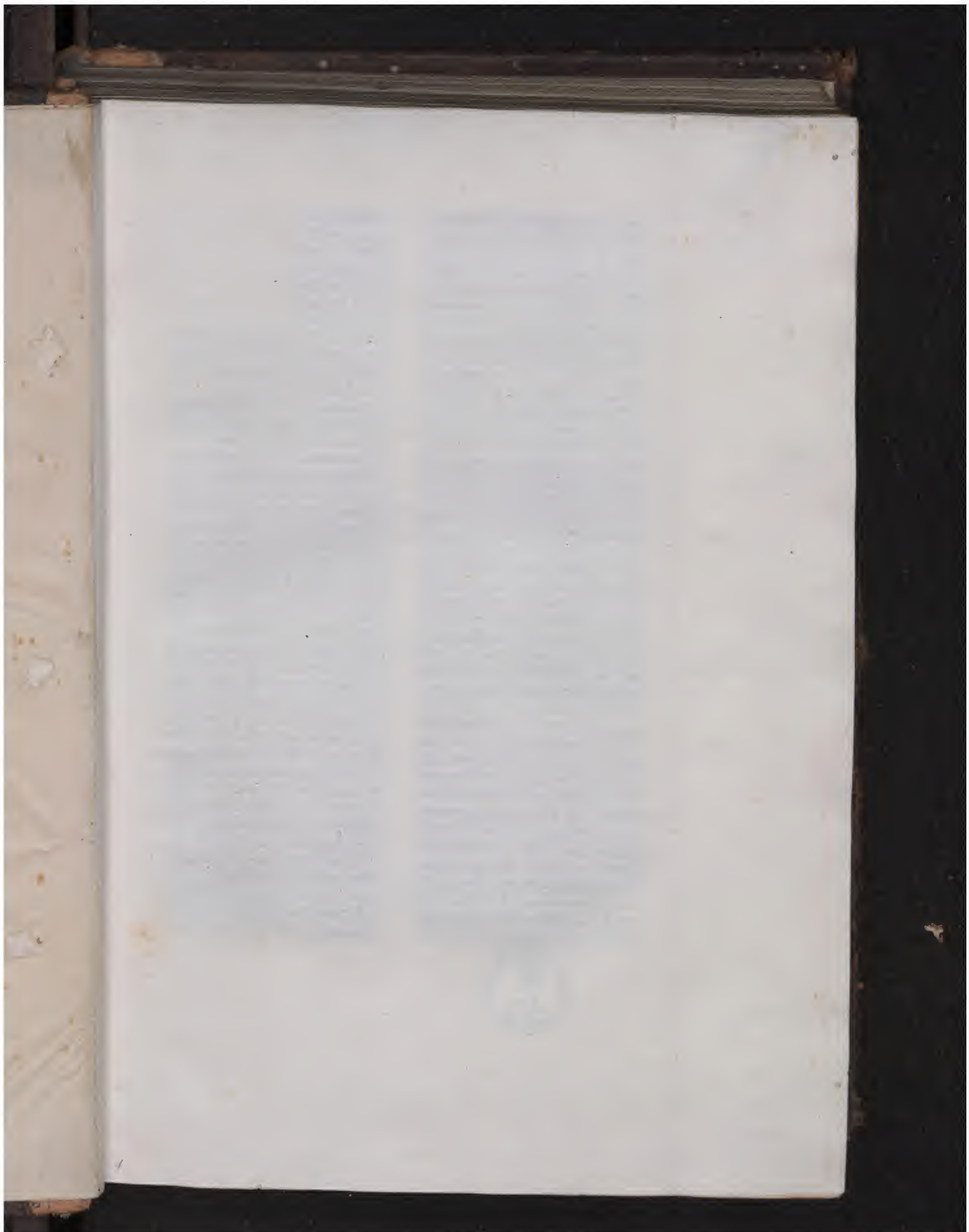
Cer

Magister Sententiarum.

Anno 1611.

IN

Bibli
Cen

It

Bib
C

A.7.39

Opientes aliquid
 de penuria ac te-
 nuitate nostra cū
 paupercula in ga-
 zophiliatuz domi-
 ni mittere: ardua
 scandere: opus. vl-
 tra vires nostras agere presumimus
 consumationis fiduciam: laborisq; mer-
 cede: in samaritano statuente: qui pro-
 latis in curatione: seminiū duobus de-
 nariis supereroganti cuncta reddere p-
 fessus est. Delectat nos veritas pollicen-
 tis: sed terret imensis laboris. Desideri-
 um hortatur. psciendi: sed dehortat. in-
 firmitas deficiendi: quā vincit zelus do-
 mus dei. Quo inardescunt fides nra:z
 aduersus errores carnaliū atq; aialūz
 hominū dauidice turris clipeis munitur:
 vel potius munitā ostendere: ac theolo-
 gicarum inquisitionūz abdita aperire:
 necnon 7 sacramentoz ecclesiasticorum
 pro modico intelligentie nostre notitiā
 fradere studiuimus: nō valentes studio
 forū fratru votis iure resistere: eozū in
 xpo laudabilibus studiis lingua ac stilo
 nos seruire flagitantiū. Quas bigas in
 nobis agitat xpi charitas: quis nō am-
 bigamus omnē humani eloquiū sermo-
 nē calūpnie atq; cōtradictioni emuloz
 semp fuisse obnoxiiū. quia dissentientibus
 voluntatū moribus: dissentiēs quoq; sit
 aior sensus. vt cū omne dictū veri rōe
 pfectum sit: tamē dū aliud aliis aut vi-
 detur aut cōplacet vitari vel nō intellectu
 vel offendit: impietatis error obnitatur
 ac voluntatis inuidia resulter: quā de bu-
 ius seculi opatur nullis diffidentie filiis
 qui nō dī voluntatē subiiciūt: nec doctri-
 ne studiū impendūt: sed his que somnia
 fāt sapie verba coaptare nitunt. Non
 veri sed placiti rōez sectates quos intq;

voluntas nō ad intelligentiā veritatis:
 sed ad defensionē placentiū incitat: non
 desiderantes doceri vitatē: sed ab ea ad
 fabulas cōuertentes audiri: quoz pro-
 fessio est magis placita q̄ decēda cōqui-
 rere: nec docenda desiderare: sed deside-
 rātis doctrinā coaptare. Habet ratōez
 sapie in supstitione. ga fidei defectione:z
 sequit ypocrisis mendax: vt sit vel i ver-
 bis pietas quā amiserit conscia. Ipsaq;
 simulatā pietatē omniū verboz menda-
 cio impiā reddūt: false doctrine institu-
 tis fidei sanctitatē corrumpe molientes
 aurūq; puriginem sub nouello sui desi-
 derii dogmate aliis ingerētes: qui contē-
 rioni studentes cōtra vitatē sine federe
 bellant. Inter veri nāq; assertionē 7 pla-
 citi defensionē primar pugna est: dum se
 7 veritas tenet: 7 se erroris voluntas tue-
 tur. Hoz igit deo odibilē ecciaz euertē
 atq; ora opilare: ne virus neqtie i alios
 effundere queat: 7 lucernā vitatis in can-
 delabro exaltare volentes: in labore mī-
 ro ac sudore volumē deo pstante cōpegi-
 mus ex testimoniis vitatis in eternū fun-
 datis: in quattuor libris distinctū. In q̄
 maior exempla doctrināq; repies. In
 quo p dñice fidei sincerā pfectionē ripe-
 re doctrine fraudulentiaz pdidimus:
 aditū demonstrande vitatis cōplexi. nec
 piculo impie pfectionis inserti tempore
 inter vtrūq; moderamīe vtrēs sicubi
 vero parū vox nra insonuit: non a pñis
 discessit limitibus. Non igit debz hic la-
 bor cuiq; pigro vel multū docto videri
 supflus. cū multis impigris multisq; in-
 doctis: inter quos etiā 7 mibi sit necessa-
 rius breui volumie cōplicas patrū sentē-
 tias appositis eoz testimoniis: vt nō sit
 necesse querēti libroz numerositate: re-
 uoluere: cui breuitas collecta quod que-
 ritur offert sine labore. In hoc autem

tractatu nō solum piū lectorem: sed ⁊ li-
berū correctorē desidero maxie vbi pro-
funda versat vitatis questio. que vtiqz
tot haberet inuētores quor hz cōtradi-
ctores. Ut autē quod querit facilius oc-
currat: titulos quibus singulorū librorū
capitula distinguantur premisimus.

Explicit prologus. Incipiūt capitula
primi libri.

Omnis doctrina est de rebus
vel de signis de quibus utendū
est vel fruendū. ⁊ de his que
fructur ⁊ videntur.

Quid sit frui vel vti.

De vnitāte ⁊ trinitate.

Que fuerit intētio scribētiū de trinitate.

Quis ordo sit seruandus cū de trinitate
agitur.

De testimoniis veteris testamēti quibus
trinitatis misterii declaratur.

De testimoniis noui testamēti ad idem
ptinentibus.

De cognitōe creatoris p creaturas in q
bus trinitatis vestigiū apparet.

De imagine ⁊ trinitatis similitudine in
anīma humana.

De similitudine creatis ⁊ create trinitatē
de trinitate ⁊ vnitāte.

Utrū deus pater se deū genuerit.

Utrū trinitas de vno deo p̄dicetur sicut
vnus deus de tribus psonis.

Utrū diuina essentia genuerit filiū: vel ge-
nita sit a patre: vel de ipsa natus sit filiū
vel spiritus sanctus pcedens.

Utrū filiū nō ē de nihilo sed de aliquo: nō
tamē de materia: sic ⁊ spūs sanctus.

Quare verbū patris dicat filī nature.

Utrū pater voluntate genuerit filiū:
vel necessitate: an volens vel nolens sit
deus.

Utrum pater vel potuerit vel voluerit
gignere filiū.

An posse gignere filiū sit aliqua potētia
in patre que non sit in filio.

De veritate ac pprietate diuine essentie.

De incomutabilitate eiusdem.

De simplicitate eiusdem.

De corpali ⁊ spūali creatura quomō sit
multiplex ⁊ non simplex.

De deo cum sit simplex tamen multipli-
citer dicit.

De dei simplicitate nulli predicamentorū
subiicitur.

De deo abusive dicitur substantia.

De nō est in deo aliqd quod nō sit deus.

De distinctōe trium personarū.

De coeternitate patris ⁊ filii.

De ineffabili ⁊ intelligibili generationis
modo.

Utrū debeat dici semp gignitur filius
vel semp genitus est.

De obiectiōibus hereticorū nitentium
probare filiū non esse coeternū patri.

De spūi u sancto q amor patris ⁊ filii
proprie dicitur cum sit in trinitate amor
qui est trinitas: sicut verbū pprie dicitur
sapia: ⁊ tamē tota trinitas dī sapia.

De eadem nomina proprie ⁊ vniuersali-
ter accipiuntur.

De spiritus sanctus sicut patri ⁊ filio est
cōmunis: ita omne nomen hz propriū.

De spiritus sanctus procedit a patre ⁊
filio: quem tamen greci a filio procedere
distingunt.

De cōuenientia latinorū ⁊ grecorū in sen-
su ⁊ differentia in verbis.

Utrū spiritus sanctus proprius vel ple-
nius pcedat a patre q a filio.

De spiritus sanctus principaliter ⁊ pro-
prie procedere a patre dicit.

Quare spiritus sanctus cum sit de suba
p̄ris nō dicat genit: sed tm procedē.

Quare filius dicat pcedere: cū spūs scūs
nō dicat gigni sed tm pcedens.

¶ Non potest mortalis distinguere iter
 generationē filii et processionē spūs sci.
 ¶ Utrū spiritus sanctus debeat dici inge-
 nitus cum non sit genitus.
 ¶ De gemina p̄essione spiritus sancti tē-
 porali et eterna.
 ¶ Non solū dona spiritus sancti: s; etiā
 ipse spiritus sanctus deus datur homi-
 nibus et mittitur.
 ¶ An viri sci possint dare spirituz sanctū
 ¶ Spiritus sanctus a seipso datur: et fili-
 us a seipso mittitur.
 ¶ Quomō intelligenda sit missio vtriusq;
 ¶ A spū sancto etiā filius sit missus.
 ¶ Etiā filius sit datus a seipso.
 ¶ Quō intelligendū sit a seipso nō veni.
 ¶ Utrū semel tū sit missus filius: an sepe.
 ¶ De duobus modis missionis filii.
 ¶ Im alterū modū sit semel missus: im
 alterū sepe. et im alterū modum dicitur
 missus in mundū: im alterum non.
 ¶ Quare pater non dicitur missus.
 ¶ Filius et spiritus sanctus non sūt q̄si
 minores patre quia missi.
 ¶ De missione spūs sancti que fit duobus
 modis visibiliter et invisibiliter.
 ¶ Filius im q̄ homo nō mō patre sed
 spiritu sancto et seipso minor est.
 ¶ Spūs sanctus est charitas qua diligi-
 mus deum et proximū.
 ¶ Fraternalis dilectio est deus: nec pater
 vel filius: sed tū spūs sanctus.
 ¶ Non est dictum p̄ causam illud deus
 charitas est: sicut illud tu es patientia
 mea et spes mea.
 ¶ Quomō spiritus sanctus mittatur vel
 detur nobis.
 ¶ Utrū spiritus sanctus augeatur in hoīe
 vel magis vel minus habeat vel detur.
 et an det habenti vel nō habenti.
 ¶ Aliqui dicūt charitatē dei et proximi
 non esse spiritū sanctū.

¶ Utrū concedendū sit p̄ donū dari dona
 ¶ Utrū spūs sanctus eadē rōe dicatur do-
 nū qua datū siue donatū.
 ¶ Filius sicut nascendo accepit: non tū
 ut esset filius sed etiā essentia: ita spiritus
 sanctus p̄cedēdo accepit non tū ut esset
 donū: sed ut esset essentia.
 ¶ Spūs scūs dī donum siue donatū im
 duos mōs p̄cedēs p̄cessionib; q̄ im q̄ do-
 nū est referē ad p̄ez et filiū: im q̄ datū
 ad eū qui dedit et ad eos quibus dat.
 ¶ An filius cum nō bis sit datus possit di-
 ci noster ut spiritus sanctus.
 ¶ Utrū spūs sanctus ad seipsum referat.
 ¶ De equalitate triū personarū.
 ¶ Eternitas et magnitudo et potētia in
 deo vñū est et si videantur diversa.
 ¶ Aliqua p̄sonaz aliā non excedit ma-
 gnitudine: quia nō ē maior vna p̄sona q̄
 alia: nec maius aliqd due q̄ vna: nec tres
 q̄ due vel vna.
 ¶ Quomō dicitur pater in filio esse et fili-
 us in patre: et spūs sanctus in vtroq;
 ¶ Nulla p̄sonaz pars ē in trinitate.
 ¶ Quare tres p̄sone dicant sūme vñū.
 ¶ Cum dicimus tres p̄sonas esse vñā essen-
 tiā: nec ut genus de speciebus: nec ut
 specē de individuis p̄dicamus. quia nō
 est essentia gen⁹ et p̄sona species: vel essen-
 tia spēs et persona individua.
 ¶ Nec im materialē causā dicunt tres
 p̄sone vna essentia.
 Nec ita dicunt tres p̄sone vna essentia
 ut tres homines vñus nature.
 ¶ Utrū tres p̄sone differant numero que
 proprietatibus distincte sunt.
 ¶ Quare tres p̄sone simul non sunt maius.
 aliquid q̄ vna.
 ¶ Deus non est dicēdus triplex s; unus.
 ¶ Aliq̄ p̄sonaz nō excellit aliā potētia
 ¶ Nō minus potest filius q̄ pater.
 ¶ De obiectiōibus hereticorū cōtra hoc

et responsionibus catholicis.

Quod possit dici pater solus uel solus filius uel solus spiritus sanctus: cum sint inseparabiles.

Utrum debeat dici solus pater est deus: uel solus filius est deus: uel solus spiritus sanctus est deus.

An pater solus est deus: filius solus est deus: spiritus sanctus solus est deus.

Quod trinitas dicat solus deus cum ipsa sit cum spiritalibus et aialibus sanctis.

De nominum differentis quibus utimur loquentes de deo.

De his que temporaliter deo conueniunt et relative dicuntur.

De hoc nomine quod est trinitas.

De illis que temporaliter deo conueniunt et dicunt relative.

De his que proprie ad singulas personas pertinent: et de his que unitate entis significant.

De hoc nomine quod est persona quod secundum substantiam dicitur non singulariter sed pluraliter accipitur in summa.

Qua necessitate dictum sit tres persone a latinis: et a grecis tres hypostases vel sube.

Quare non dicimus patrem et filium et spiritum sanctum tres esse deos ut tres personas.

Cur si dicimus tres entitas ut tres personas.

Quod in trinitate non est diuersitas uel singularitas uel solitudo: sed unitas et trinitas et distinctio et idempritas.

Quod non debet dici deus multiplex.

Quid significet his nominibus unus duo uel due: tres uel tria: trinus uel trinitas plures uel pluralitas: distinctio uel distinctio: cum his utamur loquentes de deo.

Quid significetur hoc nomine persona in plurali numero. scilicet cum dicitur persone.

De triplici acceptioe huius nominis persona in trinitate.

Ex quo sensu dicat alia persona patris alia filii: alia spiritus sancti. siue alius in persona

pater: alius in persona filii: alius in persona spiritus sanctus.

De hoc nomine hypostasis.

De proprietatibus personarum et de nominibus earum relatiuis.

Quod non omnia nomina dicunt de deo secundum substantiam. quedam enim secundum relationem: nihil tamen secundum accidens.

Quare dicat proprium esse unigeniti filium dei esse: cum etiam homines sint filii dei.

Quod homo dicitur filius trinitatis: et trinitas pater hominum.

Quod spiritus sanctus eadem proprietate donum dicitur qua spiritus sanctus: et utroque modo relative ad patrem uel filium.

Utrum pater uel trinitas ipsa uel filius possit dici spiritus sanctus.

Quod non omnia que relative dicuntur suis uicissim respondent uocabulis.

Que sint ille proprietates quibus distinguuntur persone.

Quod non idem est dicere esse patrem et genuisse uel habere filium.

Quod proprietates determinant hypostases: non substantiam id est naturam.

De generali regula eorum que ad se: et eorum que relative dicuntur.

An secundum substantiam dicat deus de deo et homini.

Quod non tamen sunt tres proprietates personarum.

An solus pater debeat dici non genitus uel non filius sicut dicitur ingenuus.

De proprietate quam notat ingenuus.

Responsio ambrosii contra arrianos de ingenuo.

An diuersum sit esse patrem et esse filium.

Si sapientia genita dicitur secundum relationem uel secundum substantiam.

De imagine.

De principio.

Quod ab eterno pater est principium et filius sed non spiritus sanctus.

Quod pater sit principium filii: et ipse cum

filio spiritus sancti.

An eadez notione pater et filius sint pricipium spiritus sancti.

De his que tpaliter de deo dicunt et relate fm accidens: quod non deo sed creaturis accidit.

An spūs sanctus dicat datum vel donatum relatiue ad se cum a se detur.

An filius dicatur equalis vel similis patri fm substantiam.

De sententia sancti Hilarii qua trinitate personarū propriarū ostendit.

Quare patri attribuitur vnitas.

Quare pater et filius dicantur esse vnū vel vnus deus: sed non vnus.

Quare dicitur eē equalitas in filio.

Quare in spiritu sancto dicitur esse virtus concordia vel cōnexio.

Utrū pater vel filius ea dilectione diligat q̄ pcedit ab vtroq; id est spūs scūs.

Utrū pater sit sapiēs sapia q̄ genuit.

An filius sit sapiēs seipso vel p seipsum.

An vna tñ sit sapia patris: sicut in trinitate ē dilectio que ē trinitas: et tamē spiritus sanctus ē dilectio que est trinitas: nec id due sūt dilectōes: ita et de sapia.

Quare pater nō dicit sapiēs sapia genitrix: sicut dī diligēs dilectōne que ab ipso procedit.

Utrū proprietates personarū sint ipse persone vel diuina vsia.

Quomodo proprietates possint esse in natura dei nec eam determinēt.

De verbis Hilarii quibus fm prauorū intelligentiā videtur dicere non idē esse diuinā naturā et rem nature: et non idēz esse deū et quod dei est.

Utrū ita possit dici vnus deus triū personarū vt dī vna essentia triū personarū: tres persone vnius dei vt tres persone vnius essentie.

De potentia sapia bonitas in scriptura

interdū ad personas distincte referunt.

Quare patri potentia filio sapientia spiritui sancto bonitas tribuat: cū sit vna sapia potentia bonitas trium.

De hoc noie homousion: vbi in auctoritate receptum sit et quid significet.

De scientia et prescientia prouidentia dispositione et de predestinatione dei.

De quibus sit prescientia vel prouidentia.

De quibus dispositio.

De quibus predestinatio.

De quibus prouidentia.

De quibus scia vel sapientia.

Utrū scia vel dispositio vel predestinatio dei esse potuerit si nulla essent futura.

De scia dei ē de temporalibus et eternis.

Quō oia dicuntur esse i deo et vicia in eo.

Utrū oia debeant dici esse in dei essentia vt in dei cognitōe vel scia esse dicuntur.

Qua rōe bona esse dicunt i deo et si mala

Utrū idem sit omnia esse ex deo et per ipsum et in ipso.

De omnia sunt in quolibet tñz et per per ipsum et in ipso.

De non omnia que ex deo sunt etiam de ipso sunt.

Quibus modis dicitur esse deus in rebus. De deus non vbiq; est habitaculū: sed econuerso.

Ubi erat deus anteq; esset creatura.

De deus cū sit in oibus rebus essentialit nō tñ coinquinat foridibus rerum.

Cum deus sit vbiq; et semper: non tamen localis nec loco nec tempe mouetur.

Quibus modis aliquid dicatur locale aut circumscriptibile.

Quid sit mutari fm tēpus.

Utrū spūs creati sint locales et circumscriptibiles.

De deus est vbiq; sine locali motu.

An scientia vel prescientia dei sit causa rerum vel econuerso.

¶ **Utrū** prescientia dei possit falli.
 ¶ **Utrū** scia dei possit augeri vel minui et
 aliquo mō possit mutari.
 ¶ **An** deus possit nouiter vel ex tempore
 scire vel prescire aliquid.
 ¶ **Utrū** deus possit scire plura q̄ scit.
 ¶ **Q̄** deus et semp et simul scit omnia.
 ¶ **An** aliquis predestinatus possit damna-
 ri: vel reprobis saluari.
 ¶ **Quid** sit reprobatio dei: in quibus confi-
 deretur: et quis sit p̄destinatōis effectus.
 ¶ **Utrū** aliquod sit meritū obduratōis vel
 misericordiē.
 ¶ **De** variis sup hoc carnaliū opinionib⁹.
 ¶ **An** ea que semel scit de⁹ vel p̄scit sp̄ sciat
 vel p̄sciat: et semp scierit et presciet.
 ¶ **De** omnipotētia dei quare dicat⁹ omni-
 potēs: cum nos multa possum⁹ que ipse
 non possit.
 ¶ **Quō** dicat⁹ deus omnia posse.
 ¶ **Q̄** oipotētia dei fm duo consideretur.
 ¶ **Inuēctio** cōtra illos qui dicūt deū nihil
 posse nisi quod vult et facit.
 ¶ **An** deus possit facere aliquid melius q̄
 facit: vel alio vel meliori modo.
 ¶ **Utrū** deus possit oē quod semp potuit.
 ¶ **De** voluntate dei que essentia dei ē et de
 signis eius.
 ¶ **Q̄** licet idē sit deo velle quod esse: non
 tamē pōt dici deus omnia esse que vult.
 ¶ **De** intelligentia harū locutionū deus scit
 vel deus vult.
 ¶ **Deus** scit omnia vel vult aliquid.
 ¶ **Q̄** dei volūtas sūme bona causa ē oīo q̄
 naturaliter sunt: cuius causa non ē q̄ren-
 da: quia prima ē et summa omniū cā.
 ¶ **Quib⁹** modis accipit⁹ dei voluntas.
 ¶ **Q̄** p̄ceptio p̄hibitō p̄missio consiliū opa-
 tio nolē volūtatē interdū intelliguntur.
 ¶ **Utrū** deus velit ab omnibus fieri que p̄-
 cipit: vel non fieri que prohibet.
 ¶ **Q̄** voluntas dei que ipse est in nullo cas-
 sari potest.

¶ **Quō** intelligendū sit illud: quotiens vo-
 luit con. si. tu. et noluit. et illud qui vult
 omnes homines saluos fieri.
 ¶ **Utrū** mala deo volente vel nolente fiant.
 ¶ **Quomodo** intelligendum sit illud Aug⁹
 mala fieri bonū est.
 ¶ **De** mul. ipli acceptione boni.
 ¶ **Q̄** mala vniuersitati valent.
 ¶ **Q̄** in deo nō ē cā et sit homo deterior.
 ¶ **Quomodo** voluntas dei de hoīe imple-
 tur quocunq; se vertat.
 ¶ **Ex** quo sensu quedam dicuntur fieri cō-
 tra dei voluntatem.
 ¶ **Quare** p̄cipit deus omnibus bonā face-
 re et mala vitare: sed non ab omnib⁹ id
 vult impleri.
 ¶ **Q̄** hō aliqui bona voluntate aliud vult
 q̄ deus: et mala idem quod deus.
 ¶ **Q̄** dei voluntas p̄ malas hominū volū-
 tates impletur.
 ¶ **Utrū** placuerit viris sanctis q̄ xps pa-
 teretur et moreretur.
 ¶ **Utrū** passionē scōz debeam⁹ velle.
 ¶ **Explicūt capitula primi libri.**

¶ **Incipit Sententiarum liber primus de
 misterio trinitatis.**

Eteris ac noue le-
 gis cōueniētiā di-
 ligētī indagine eti-
 am atq; etiā cōsi-
 deratib⁹ nobis p̄-
 uia dei grā inno-
 tuit: sacre pagine
 tractatū circa res vel signa p̄cipue v̄sari
 Ut enī egregius doctoz Augustinus ait
 in libro de doctria xpiana. Ois doctria
 vel rez ē vel signoz: sed res etiā p̄ signa
 discūt. Proprie at̄ hic res appellant que

nō ad significādū aliqd adhibēt. Signa
vō quoz vsus ē in significādo: eoz autē
aliq sūt quoz ois vsus ē in significādo:
nō in iustificādo. i. qd nō vrimur nisi ali
qd significādi grā. vt aliq sacra legalia.
alia q nō solū significāt: s; offerūt qd int
adīuuet. sic euāgelica sacra. Ex q^o apre
intelligit q hic appellēt signa: res ille vi
delz q ad significādū aliqd adhibēt. De
g^o signū est res aliq ē. qd enī nulla res ē
oio nīl ē: vt in eodē Aug^o. ait. nō autē
ecōuerso ois res signū ē. q^o nō adhibetur
ad aliqd significādū. Cūq; his intēderit
theologoz speculatio studiōsa ac mode
sta: diuinā scripturā formā pscriptaz in
doctrina tenere aduertit. De his g^o aditū
ad res diuinas aliqten^o intelligēdas deo
duce apire volētib^o differendū ē. et p^oio
de reb^o: postea de signis differem^o.

De rebus cōmuniter agit.
I De g^o in reb^o considerādū ē vt in
eodem ait Aug^o. q^o rerum alie
sūt qbus fruendū ē: alie q fruū
tur et vtunt^o. Ille qbus fruendū ē nos bea
tos faciūt. istis qbus vtendū est tendētes
ad beatitudinē adiuuamur et qsi ad mē
lamur: vt ad illas res q nos beatos faciūt
peruenire eisq; inherere possimus.

De rebus que fruūtur et vtuntur.
R Es vō q fruūt et vtunt^o nos su
mus qsi inter vtrasq; constituti:
et angeli sci. frui autē ē amore in
herere alicui rei ppter seipsā. Vti vō id
qd in vsum venerit referre: ad obtinendū
illud q fruendū ē. alias abuti ē non vti.
Nā vsus illicitus abusus vel abusio de
bet nominari.

De rebus quibus fruendū est.

R Es g^o quib^o fruendū ē sunt p^o
et filius et spūs scūs. eadem tñ
trinitas qdā summa res ē coisq;
oib^o fruētib^o ea. si tñ res dici d^o et si rez
oim eā: si tñ et eā. Nō enī facile pōt inue

niri nomē qd tāte oueniat excellētie nisi
qd melius dī trinitas hec vnus deus.

Res autē quibus vtendū ē mundus est
et in eo creata. Vti Aug^o. in eodē. Vtendū
est hoc mūdo nō fruendū: vt inuisibilia
dei p ea q scā sunt intellcā pspiciant^o. i. vt
de rpalib^o eterna capiāt^o. Itē in eodē. In
oibus rebus ille tñ sūt qbus ē fruendū
que eterne et incōmutabiles sūt. ceteri autē
vtendū ē vt ad illaz fruēdoz pueniatur
Idē in li. x. de trini. fruimur cognitis in
qbus ipsis ppter se volūtas delectā cō
quiescit. Vtūtur vero eis q ad aliud re
ferimus quo fruendū est.

Itē qd iter sit iter frui et vti alr q. s.
M Oandū vero q idē Aug^o. in
li. x. de trini. aliter q supra acci
piēs vti et frui sic dīc. Vti ē as
sumere aliqd in facultatē volūtad. Frui
autē ē vti cū gaudio: nō adhuc spei s; iam
rei. Idq; ois q fruit^o vti. assūit enī aliqd
in facultatē volūtad cū fine delectationis.
nō aut ois q vti et frui si id qd in volun
tatis facultatē assumit: nō ppter ipm s;
ppter aliud appetiuit. Et attende qre
Aug^o. videt dicere illos frui tñ: qui i re
gandē: nō tā in spe. et ita in hac vīta nō
videmur frui: sed tñ vti vbi gaudemus
in spe: cū sup dēm sit frui esse amore in
herere alicui rei. ppter se: qualr etiam
multi hic adherent deo.

Determinatio eoz q vidēt cōtraria
Ec g^o q sibi cōtradicere vidēt
sic determinam^o dicentes: nos
et hic et i futuro frui: sed ibi p
prie et pfecte et plene: vbi p spēs videbim^o
quo fruemur. hic aut dū in spe abulamur
fruimur quidē s; nō adeo plene. Vnde
Aug^o. in li. x. de trini. fruimur cognitis in
qbus voluntas rē. Idē in li. de doctrina
xpiana ait. Angeli illo fruētes: iaz beat
sūt q^o et nos frui desideram^o. et q^o tū in
hac vīta tā fruimur vel p speculū vel in

enigmata: tātō nīaz pegriatōez ⁊ tollera
blī? sustinem? ⁊ ardenti? finire cupimus.

Alia determinatio.

Orest etiā dici q? qui fruit etiāz
in hac vita: si tñ hz gaudiū spei
sed etiā rei. q? iāz delectat in eo
quod diligit. ⁊ ita iā rē aliq̄tenus tenet.

Cōstat ergo q? deo debemus frui nō vti
Illo enī vt Aug? ait frueris quo efficeris
beatus: ⁊ in quo spes ponis vt ad id pue
nias. De hoc etiā idē ait in libro de doctri
na xpiana. Dicim? ea re nos frui q? diligi
m? ppter se: ⁊ ea re nobis fruendum esse
tñ qua efficiamur beati: ceteri vō vtendūz.
frequēter tñ dī frui cū delectatōe vti. Cum
enī adest q? diligit: etiā delectatōe scdm
gerit. si tñ p eaz trāseris: ⁊ ad illud vbi p
manendū ē cā retuleris vteris ea: ⁊ abusi
ne nō pprie diceris frui. Si vō inhēseris
atq; pmāseris finē in ea ponēs leticie tue
tūc vere ⁊ pprie dicēdus es frui. quod nō
ē faciendū nisi in illa trinitate id est in sum
mo ⁊ incommutabili bono.

Utrū hoibus sit fruendū vel vtendūz.

Um at hoies qui fruuntur ⁊ vtū
tur aliis rebus res aliq̄e sint:

q̄rit vtz se frui debeant: an vti
an vtrūq; Ad q? sic rñdet Aug? in li. de
doctrina xpiana. Si ppter se hō diligen
dus ē: fruimur eo. si ppter aliud: vtimur
eo. videt at mibi ppter aliud diligendus
q? enī ppter se diligēdus ē in eo cōstituit
vita beata: cui? etiā spes hoc tpe consolāt.
In hoie autē spes ponēda nō ē. q? maledi
ctus ē qui hoc facit. ergo si liquide aduer
tas nec seipso quisquā frui debet. q? nō de
bet se diligere ppter se: sed ppter aliud
quo fruendū ē. Huic at cōtrariū videtur
quod apostol? ad Philemonē loquēs ait
Ira frater ego te fruar in dño. q? ira de
terminat Aug?. Si dixissz tñ te fruar ⁊ si
addidissz in dño: videret finē dilectionis
ac spes cōstituisse i eo. Sz q? illud addidit

in dño: se finē posuisse eodēq; frui significat
nit. Cū enī vt idē Aug? ait. hōie i deo fru
eris: deo potius q; homine frueris.

Querit vtz deus fruatur an vta? nob.

Sed cū de? diligit nos vt frequē
ter scriptura dicit: que eius dile
ctionē erga nos multū cōmēdat
querit Aug?. quo mō diligit: an vt vrens
an vt fruens. ⁊ pcedit ita. Si fruit nobis
egret bono nro: q? nemo sanus dixerit. ait
enī ppheta. Bonoz meoz si indiges. De
enī bonū nrm vel ipse ē vel ab ipso ē. Non
g? fruit nob: sed vti. Si enī nec fruit nō
bis nec vti: nō inuenio quō diligit nos.
Neq; tñ sic vti nobis vt nos rebus aliis.
Nos enī res qbus vtimur ad id referim?
vt dei bonitate pfuamur. De? vō ad suā
bonitatē vsū nrm refert. ille enī miseretur
nri ppter suā bonitatē. Nos at nob inui
cē ppter illi? bonitatē. Ille nri miseretur
vt se pfuamur. Nos vō inuicē nri misere
mur vt illo fruamur. Cū enī nos alicuius
miseremur ⁊ alicui consulumus: ad eius q
dē facim? vtilitatē: cāq; intuemur. Sed ⁊
nra sit cōsequēs cū misericordiā quaz alii
impendim? nō relinqt deus sine mercede
hec at merces sūma ē vt ipso pfuamur.
Itē q? bon? ē sum? ⁊ ingrtū sum? boni su
m? Doro at q? est iust? ē nō impune ma
li sum? ⁊ ingrtū mali sum? in tñ est nrm?
sum? Ille g? vsus quo nob vti? deus: non
ad eius sed ad nraz vtilitatē refertur: ad
eius vero tantūmodo bonitatem.

Utz vtendū aut fruendū sit vtrūq;.

Nec cōsiderandū ē verū vtrūq;
sit vtendū: an fruendū. Quibūsdā
videt q? eis sit vtendū ⁊ nō fruē
dū. ⁊ hec cōfirmat auctoritate Aug?. q? vt
praxatū est dicit nō esse fruendū nisi trini
tate. i. sūmo ⁊ incommutabili bono. Itēz di
cūt iō fruendū nō esse eis: q? ppter se amā
de nō sūt: sz ppter eternā beatitudinē. Ills
at q? fruendū ē: ppter se tñ amandū est.

Sed quod virtutes propter se tamen amare non sunt
 imo propter solam beatitudinem. probatur auctoritate
 te Augustini. qui in libro de trinitate circa quosdam ait.
 Forte virtutes quas propter solam beatitudinem ama-
 mus: sic persuadere nobis audet ut ipsas beatitu-
 dinem non amemus. quod si facit: etiam ipsas
 utique amare desistimus: quoniam illas propter quas
 solas istas amamus non amamus. Ecce his
 vobis videtur Augustinus ostendere quod virtutes non pro-
 pter se: sed propter solam beatitudinem amare sit
 Quod si ita est: ergo eis fruendum non est. Aliis
 vero contra videtur. scilicet quod eis fruendum sit: quia
 propter se petende et amare sunt. et hoc con-
 firmant auctoritate Ambrosii qui ait super il-
 lum locum epistolae ad Galatas. fructus autem spiritus est cha-
 ritas: gaudium: pax: patientia. etc. hec non no-
 opas: sed fructus: quia propter se petenda sunt. Si
 vero propter se petenda sunt: ergo propter se aman-
 da sunt. Nos autem hanc quod videtur auctoritatem
 repugnantis de medio erimere cupientes: di-
 cimus quod virtutes propter se petende et amare
 sunt: et tamen propter solam beatitudinem. propter se
 deinde amare sunt: quia delectantur sui possessores sin-
 cera et seculi delectatione: et in eis partitur gaudium
 spirituale. Verum non hic est consistendum: sed ultra
 gradiendum. non hic hereat dilectionis gressus?
 neque hic sit dilectionis terminus: sed referat
 hoc ad aliud summum bonum: cui soli omnia inherere
 debent. quia illud propter se tamen amandum est et ultra
 illud querendum nihil est. illud enim est summus fi-
 nis. Iam Augustinus ait quod eas diligamus propter so-
 lam beatitudinem. non quoniam eas propter se diligamus: sed
 quia id ipsum quod eas diligimus referimus ad
 illud summum bonum cui soli inherendum est: et in eo
 permanendum finisque letitiae ponendus. quare vir-
 tibus non est fruendum. Sed dicit aliquis frui est
 amore inherere alicui rei. propter se ipsas: ut
 patet in eis. Si ergo virtutes propter se amare sunt
 et eis fruendum est. Ad quod dicimus in illa de-
 scriptio ubi dicitur propter se ipsas: intelligendum
 est tamen non ut. scilicet amet propter se ipsas tamen ut non
 referat ad aliud: sed ibi ponat finem: ut su-
 pra ostendit Augustinus. dicens. Si inhereris atque

per inderis finem ponas letitiae: tunc vere et pro-
 prie frui dicendus es. quod non est faciendum
 nisi in illa trinitate: id est in summo et inco-
 mutabili bono. utendum est ergo virtutibus: et
 per eas fruendum summo bono. ita et de volun-
 tate bona dicimus. Unde Augustinus in libro de
 trinitate ait. Voluntas est per quam fruimur: ita
 et per virtutes fruimur. non eis nisi forte ali-
 qua virtus sit deus. ut charitas de qua
 postea tractabitur.

Epilogus.

Omnium ergo quae dicta sunt ex
 quo de rebus specialiter tractavi-
 mus: hec summa est quod alie sunt quae
 bus fruendum est: alie quibus utendum: alie
 quae fruuntur et utuntur. Et inter eas quibus
 utendum est etiam quaedam sunt per quas fruimur
 ut virtutes et potentie animi: quae sunt na-
 turalia dona. de quibus eibus antequam de
 signis tractemus agendum est. ac primum de
 rebus quibus fruendum est. scilicet de sancta atque
 indivisa trinitate.

De misterio trinitatis et unitatis.

Hec itaque vera ac pia fide tenen-
 dum est quod trinitas sit unus solus et
 verus deus: ut ait Augustinus in libro
 primo de trinitate. scilicet pater et filius et spiritus sanctus
 et hec trinitas unus eiusdemque substantie
 vel essentie dicitur creditur et intelligitur
 quae est summum bonum: quod purgatissimis
 mentibus cernitur. Veritas enim humane acies
 invalida in tantis excellentiis lucis non figitur
 nisi per iusticiam fidei emundet. Idem in eodem.
 Non approbo quod in ordine dicitur deus quod
 non nisi mudos verum scire voluisti. ruderem
 enim potest multos non etiam mudos multa scire
 vera. De hac ergo re summa et excellentissima
 cum modestia et timore agendum est: et attenti-
 simis auribus atque deuotis audiendum: ubi
 queritur unitas trinitatis patris. filii et spi-
 ritus sancti. quia neque piculoseus alicubi ex-
 ratur: neque laboriosius aliquid queritur:
 neque fructuosius aliquid invenitur.

Proinde ois q audit 7 legit ea q de ineffabili 7 inaccessiblei deitatis luce dicunt: studeat imitari atq; suare qd venerabil' doctor aug. in. i. li. de tri. de scipo ait. Nō pigebit me inquit sicubi hesito q̄rere: nec pudebit sicubi erro discere. Quisq; g° hoc audit vel legit: vbi piter certus ē meū pgar: vbi piter hesitat querat meū: vbi errore suū cognoscit redeat ad me: vbi meū reuocet me. Itaq; ingrediamur sū charitatē viāz tendētes ad eū de quo dcm̄ est. querite faciem eius semp.

Que fuerit intētio scribētū de trinitate. **M**ones autē catholici tractatores vt in eodez libro Aug. ait: qui de trinitate q̄ deus ē scripserūt: hoc intēdēt fm̄ scripturas docere q̄ p̄ 7 filius 7 spūs scūs vni sunt sube: 7 inseparabili equalitate vnus sūt deus: vt sit vnitas in essentia 7 i psonis plalitas. idq; nō sūt tres dii: sed vnus deus: licet p̄ ge nuerit filiū. 7 iō fili? nō sit q̄ p̄ ē: filiusq; a p̄re sit genit? 7 iō p̄ nō sit qui filius ē. 7 spūs sanctus nec p̄ sit nec filius. sed tm̄ p̄ris 7 filiū spūs veriq; coequal: 7 ad trinitatis vnitatē p̄tinēs. Teneam? g° patrem 7 filiū 7 spm̄ scm̄ vnu esse naturālr̄ deum vt ait Aug. i. li. de fide ad petrū. Neq; tm̄ ipsū patrē esse qui filius: nec filiū ipm̄ esse qui p̄ est: nec spm̄ scm̄ ipsam esse q̄ p̄ est aut filius. Vna ē enī p̄ris 7 filiū 7 spūs scī essentia: quā greci hōusion vocāt. in q̄ nō ē aliud p̄ aliud fili? aliud spūs scūs q̄uis sit psona lr̄ ali? p̄ ali? fili? ali? spūs scūs.

Quis ordo seruandus sit cum de trinitate agitur:

Aterū vt in li. p̄io de trinitate docet Aug. primū fm̄ auctori tates scāz scripturaz: vtrū ita fides se habeat demonstrādū ē. Deinde ad uersus garrulos ratiocinatores elatores q̄ capaciores: rōibus catholicis 7 similitudinibus cōgruis ad defensionē 7 assertionē

fidei vtendū ē: vt eoz inglit omnibus satisfaciētes māuetos plenius instruamus: 7 illi si nequiverit inuenire qd q̄rūt de suis mentibus potius q̄ de ipsa veritate vel de nra dissertōe cōquerantur.

Testimoniū scōz de trinitate.

Roponamus ergo in medium veteris ac noui testamēti auctori tates quibus diuine vnitatis atq; trinitatis veritas demonstratur: ac primū ipsa legis exordia occurrant: vbi Moises ait. Audi israhel domin' deus tuus deus vnus est. Item. Ego sum domin' deus tuus qui eduxi te de terra egipti. Nō erūt tibi dii alieni p̄ter me. Ecce hic significauit vnitatē diuine nature. Deus enim 7 dominus vt ait Ambro. in libro p̄mo de trinitate: nomē est nature: nomen est potestatis. Itē alibi loquēs deus ad moysen ait. Ego sum qui sum. 7 si quesierit nomen meū vade 7 dic eis: qui est misit me ad vos. Dicens enim ego sum: nō nos sumus: 7 qui est non qui sumus: apertissime declarauit vnum deum solum esse. In cantico etiam Exodi legitur. Dominus omnipotens nomen eius. nō ait domini: vnitatē volens significare: psonaz quoq; pluralitatē. nature vnitatē simul ostendit dominus in Benesi dicens. faciamus hoiem ad imaginē 7 similitudinē nostrā. dicens enim faciamus 7 nostrā pluralitatē ostendit psonarū: dicens vero imaginē vnitatē essentie. Ut enī dicit Aug. in libro de fide ad petrū. Si in illa natura patris 7 filii 7 spūs scī vna esset tm̄ persona: nō dicere faciam? ho. ad ima. 7 simi. nō. Cū enī dic ad imaginē ostendit vnā naturam esse: ad cui? imaginē hō fieret. cū vō dic nra? ostēdit eundē deū si vnā sz plures eē psonas. Hilarius quoq; in li. 3° de trinitate dicit his vbi significari: q̄ in trinitate nec diuersitas est: nec singularitas vel solitudo sed similitudo 7 pluralitas siue distinctio

Alit eni sic. Qui dixit faciam? hoiem ad
 ymagi. et fili. no inale. si esse filies: in eo
 quod dicit imaginē et similitudinē nostraz
 ostendit. imago eni sola nō ē: et similitudo nō
 sibi est: neq; diversitatē duobus ad misce
 rit: alterius ad alteraz similitudo pmitit.
 Itē idē in li. 4. absolūtius voluit intelli
 gi significationē hāc nō ad se tū esse refe
 rendā: dicēdo faciam? ho. ad ima. et fi.
 no. Professio eni consortiū sustulit intelli
 gentiā singularis. qz consortiū aliq; nō pōt
 ēē sibi ipsi solitario. Neq; rursum solitudo
 solitariū recipit faciū? neq; quisq; alie
 no a se loquet nostrā. Utterq; enī sermo
 s. faciam? et nīaz ut solitariū eundēq;
 nō patit: ita neq; diversū a se alienūq;
 significat. Solitario quēnit: faciū et meū
 nō solitario vō quēnit dicere faciam? et
 nīaz. vterq; sermo ut nō solitariū tū:
 ita neq; differentē neq; inersū esse signi
 ficat. nobis quoq; nec solitariū neq; di
 versū ē ostēdēs. Ita ergo deus ad cōez
 sibi cū deo imaginē eandēq; similitudinē
 hoiez repit opari: ut nec significatio ef
 ficiētis admittat intelligentiā solitudinis
 nec opatio pstituta ad eandē imaginē
 vel similitudinē patiat diversitates diui
 nitatis. In his vbi Hilarius pluralitatez
 psonaz voluit intelligi noie consortiū. atq;
 significat noie consortiū. vlt pluralitad non
 poni aliqd: s; remoueri. pluralitas enī
 vel consortiū psonaz cū dī solitudo: et sin
 gularitas negat. cū dicim? plēs esse plo
 nas significam? q nō ē vna sola. Iō hi
 larius volēs ista subtilr. et sane intelligi
 ait. pfectio consortiū sustulit intelligentiā sin
 gularis. nō dicit posuit aliqd. Ita et cū
 dicimus tres psonas singularitate et so
 litudinē tollim?. et q pr non ē solus: nec
 filius ē solus: nec spūs scūs ē solus signi
 ficamus. et q nec pr tū ē et filius: nec pr
 tū et spūs scūs: nec filius tū et spūs scūs
 De hoc at plenius in sequēti agēt: vbi et

fm qd filies dicant tres psonē. et vtrum
 aliquo mō sit ibi diuersitas vel differen
 tia ostendetur.

Ad id quod ceperat redit ut alias
 s. auctoritates supponat.

Munc vō ad ppositū redeam? et
 ad ostendēdā psonaz plitātē
 atq; cēntie diuine vnitatē alias
 scōz auctoritates inducamus. Moyses
 dicit. In principio creauit deus celum et
 terrā. p deū significās patrē p picipiū
 filiū. et quod apud nos dī deus: hebrai
 ca vīcas bz heloim: quod ē plale huius
 singularis quod est hel. Et ergo non est
 dictum hel quod est deus: sed heloim
 quod potest interpretari dū sine iudices
 ad pluralitē psonaz referat: ad quā etiā
 illud attinere videt qd diabolus p spē
 rē dixit. Eritis sicut diitpzo q hēc in he
 breo heloim: ac si dicēt. eritis sicut et in
 ne psonē. Ille etiā maxim? pphaz et re
 gū David: qui suā pcedētib? ceteri pce
 fert intelligentiā dicēs. Sup senes intel
 lex: vnitatē diuine nature ostēdēs ait. Do
 min? nomē ē ill: nō dicit domini. Alibi
 etiā eiusdē vnitatē et eternitatē simul ostē
 dens ait ex psona dei. Ihs? si me audieris
 nō erit in te de. re. ne. ado. de. alie. Aliud
 hoz ut dic Ambro. in p: io li. de trinit.
 significat eternitatē: aliud vnitatē substā
 tie indifferētis: ut neq; posteriorē patre:
 neq; alter? diuinitatē filiū: vel spm scūm
 esse credam?. Nā si pte posterior ē filius
 vel spūs scūs recēs ē: et si vni? nō ē diuī
 nitatē: alienus ē. sed nec posterior ē: quia
 recēs nō ē nec alienus. q: ex pte natus ē
 filius. Ex pte pcessit spūs sanctus. Alibi
 quoq; distinctōez psonaz infirmās ait.
 Verbo dñi celi firmati sūt et spi. o. e. o. v
 eoz. Alibi et ait. Bñdicat nos de? deus
 no. be. n. de. et me. cū oēs fines terre. Ii
 na cōfessio dei trinitatē expmit pldaz
 vnitatē vō essentie apit cū singulariter

subiungit eum. *Ysaías* quoque dicit se au-
disse seraphim clamantia. *Beatus sanctus*
sanctus dominus deus. per hoc quod dicit ter-
sanctus trinitatem significat. per hoc quod sub-
dit dominus deus unitatem entitatis. *David*
quoque eternam filii generationem aperte in-
sinuat ex persona filii ita dicens. Dominus
dixit ad me filius meus es tu: ego hodie
genui te. De hac ineffabili generatione *ysa-*
ai. Generationem eius quod enarrabit. In
libro quoque sapientie eternitas filii cum patre modo
monstratur: ubi sapientia ita loquitur. Domine pos-
sedit me in initio viarum suarum antequam quicquam fa-
ceret a principio. ab eterno ordinata suum
antequam terra fieret. necdum erat abyssus et ego
iam concepta eram. necdum fontes necdum montes
aut colles: et ego perturbar. adhuc terram
non fecerat: et cardines orbis terre. quoniam per
parabat celos aderam. quoniam appendebat suam
diametram terre cum eo erant cuncta operans
et decubans per singulos dies ludens coram eo.
Ecce aptum de eterna generatione testimonium
quod ipsa sapientia perhibet se ante mundum conceptam
esse et parturiri. id est generationem: et apud patres
eternaliter existere. Ipsa enim alibi ait. Ego
ex ore altissimi prodii primogenita ante omnem
creaturam. Michas quoque propheta eter-
nam ubi generationem et patres ex Maria si-
mul insinuavit dicens. Et tu bethleem effra-
ta paupers es in milibus iuda. ex te egre-
dietur qui sit dominator in israel: et egressus
eius ab initio a diebus eternitatis.

Specialia testimonia de spiritu sancto.

O Spiritus sanctus etiam expressa documenta
in veteri testamento habemus. In *De-*
nesi enim legitur. Spiritus domini fereba-
tur super aquas. Et *David* dicit. Quo ibo
a spiritu tuo. Et in libro *Sapientie* dicitur. Spiritus sanctus
discipline effugiet fictum: benignus est enim spiritus
sapientie. *Ysaías* quoque dicit. Spiritus domini
super me. etc.

De testimoniis novi testamenti.

Unc per testimonia veteris testa-
menti de fide sancte trinitatis et uni-
tatis: ad novi testamenti auctoritatem
accedamus: ut in medio duorum aialium cogno-
scatur veritas: et forcipe de altari sumatur cal-
culus: quo tangantur ora fidelium. *Dis* itaque
christus unitatem diuine essentie ac personarum tri-
nitatem aperte insinuat apostolis dicens. Ite bap-
tizate omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen
In nomine utriusque ait ut ait *Ambrosius*. in libro
primo de trinitate: non in nominibus: ut unitas
essentie ostendatur. per nomina tria que supposuit
tres esse personas declarauit. *Ipsa* etiam ait.
Ego et pater unum sumus. unum dixit ut ait *am-*
brosius. in eo. id est. ne fiat discretio personarum et na-
ture. et addidit sumus: ut patres filiumque
cognoscas. id est. ut perfectus pater filium perfectum ge-
nuisse credatur: et quod pater et filius unum sint: non
confusione: sed unitate nature. *Iohannes*
quoque in epistola canonica ait. Tres sunt qui
testimonium dant in celo pater verbum et spiritus sanctus
et hi tres unum sunt. *Ipsa* etiam in initio euangeli-
um sui ait. In principio erat verbum et. v. e.
a. d. et. d. e. v. ubi aperte ostendit filium spiritum et esse
naturalem fuisse apud patres ut alium apud alium
Apostolus quoque aperte trinitatem distiguit di-
cens. Misit spiritum filii sui in corda nostra. Et
alibi. Si spiritus eius qui suscitauit Iesum habitet
in nobis. etc. Item alibi trinitatem atque
unitatem euidenter me commendat dicens.
Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso
sunt omnia: ipsi gloria. Ex ipso ait ut *Augu-*
stinus in libro de trinitate dicit propter patres:
per ipsum propter filium: in ipso propter spi-
ritum sanctum. Per hoc vero quod non ait ex
ipsis per ipsos et in ipsis: nec ait ipsis glo-
ria: sed ipsi: insinuauit hanc trinitatem unum
dominum deum esse. Sed quia pene singule
syllabe novi testamenti hanc ineffabilem trini-
tatis atque unitatis veritatem concorditer in-
sinuant: inductioni testimoniorum super hac
re sedeamus: et rationibus congruisque

similitudinibus ita esse pat infirmitas nostra valet ostendamus.

Incipit ostendere quomodo per creatura potuerit cognosci creator.

Apostolus namque ait quod inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellectu conspicuntur. sempiterna quoque virtus eius et diuinitas per creaturam mundi intelligitur homo propter excellentiam qua excellit inter alias creaturas. vel propter convenientiam quam habet cum omni creatura. homo igitur inuisibilia dei intellectu mentis conpicere potuit: vel etiam conspexit per ea que facta sunt id est per creaturas visibiles vel inuisibiles. **A** duobus enim inuabat. scilicet a natura que rationalis erat: et ab operibus a deo factis: ut manifestaret homini veritas. **I**ohannes apostolus dicit quia deus reuelauit illis. scilicet diuinitatem fecit opera in quibus artificis aliquatenus reuelaret indicium. Nam sicut ait Ambrosius. Ut deus qui natura inuisibilis est: etiam a visibilibus posset sciri: opus fecit quod opifice visibiliter: et sui manifestauit: ut per certum incertum posset sciri: et ille deus omnem esse crederet qui hoc fecit quod ab homine impossibile est fieri. Potuerunt ergo cognoscere siue cognouerunt ultra omnem creaturam illius esse qui ea fecit que nulla creaturarum facere vel destruere valet. **A**ccedat quicunque vis creatura: et faciat tale celum: et talem terram: et dicam quod deus est. **S**ed quia nulla creatura talia facere valet: constat super omnem creaturam illum esse qui ea fecit. ac per hoc illum esse deum humana mens cognoscere potuit.

Secunda ratio qua potuit cognosci vel modus quo nouerunt.

Non etiam modo dei veritatem ductu rationis cognoscere potuerunt vel etiam cognouerunt. **A**t enim Augustinus ait in libro de ciuitate dei. **V**iderunt summi

philosophi nullum corpus deum esse. et ideo cuncta corpora transcenderunt querentes deum. **V**iderunt etiam quicquid mutabile est non esse summum deum omnique principium. et ideo omnem aiam mutabilemque spiritus transcenderunt. **D**e inde viderunt omne quod mutabile est non posse esse nisi ab illo qui incommutabiliter et simpliciter est. **I**ntellexerunt igitur eum et omnia ista fecisse: et a nullo fieri potuisse.

Tercia ratio vel modus.

Considerauerunt etiam quicquid est in substantiis: vel corpus esse vel spiritum. meliusque aliquid spiritum esse quam corpus. sed longe meliores qui spiritum fecerunt et corpus.

Quartus modus vel ratio.

Intellexerunt etiam corporis spiritus esse sensibilem: et spiritus specie intellectibile. intelligibile spiritus sensibili preceperunt. sensibilia dicimus quod visu tactuque corporis sentiri queunt. intelligibilia que conspectu mentis intelligi. **C**um ergo in eorum conspectu et corpus et animus magis minusque spiritus essent. **S**i autem omni spiritus carere possent omnino nulla essent. viderunt esse aliquid quod illa spiritus facta sunt: ubi est prima et incommutabilis species: omnique incorpabilis. et illud esse rerum principium rectissime crediderunt quod semper non esset: et ex quo cuncta facta essent. ecce tot modis potuit cognosci veritas dei. **C**um ergo deus vna sit et simplex essentia que ex nulla diuersitate partium vel accidentium consistit: pluraliter tamen dicit apostolus inuisibilia dei: quia pluribus modis cognoscitur veritas dei per ea que facta sunt. **E**t perpetuitate namque creaturarum intelligitur conditor eternus: ex magnitudine creaturarum omnipotens: ex ordine et dispositione sapiens: ex gubernatione bonus. **D**ia autem hec ad unitatem deitatis pertinet monstranda.

Quomodo in creaturis appetit vestigium trinitatis.

Que restat ostēde an p ea q scā
sūt aliq trinitat idiciū ul' exi
guū hī potuerit. De h° aug.
i. 6. de tri. Oportz vt creatorz p ea q scā
sūt intellectu cōspiciētes trinitatē intelliga
m°. Hui' enī trinitatē uestigiū i creaturā
apparet. Hec enī que arte diuina scā sūt
7 vnitatē quandā in se ostēdūt 7 speciē
7 ordinem. Nā quodqz hōz creatorz 7
vniuz aliqd est: sicut sūt nature corpuz 7
aiāz: 7 aliqua spē format: sicut sūt figu
re vel qualitates corpuz ac doctrīne: vel
artes aiāz. 7 ordinē aliqz petū aut te
net: sicut sūt pondera vel collocaciones
corpuz 7 amores nel delectatiōes aiāz.
Et ita in creaturis plucet uestigiū trini
tatis. In illa enī trinitate sūma origo est
omniū rerū: 7 pulchritudo pfectissima 7
beatissima delectatio. Summa autē ori
go vt Aug. ostendit in libro de vera reli
gione intelligit' deus p' a quo sūt oia:
a quo filius 7 spūs sanctus. pfectissima
pulchritudo intelligit' filius. s. veritas pa
tris: nulla ex pre ci dissilis: quē cū ipso 7
in ipso patre veneramur: que forma est
omniū: que ab vno scā sūt 7 ad vnu refe
runt. Que tñ oia nec fierēt a p're p filiū
neqz suis finibus salua esset: nisi deus sū
me bon' esset: qui 7 nulli nature: 7 ut in
bono ipso maneret qz ab illo bona esset
inuidit: alia q'tū uellet: alia q'tum posset
dedit. Que bonitas spūs scūs intelligit':
qui ē donū patris 7 filii. quare ipsuz do
nū dei cū p're 7 filio eque incōmutabile
colere 7 tenere nos cōuenit. Per confide
rationē itaqz creaturaz vnius substantie
trinitatē intelligimus. s. vnu deū patrez
a quo sumus: 7 filiū p quē sumus: 7 spm
sanctū in quo sumus. s. principiu ad qd
recurrimus: 7 formā quā legmur: 7 gra
tiā qua reconciliamur. vnu. s. quo aucto
re conditi sumus: 7 similitudinē eius per

quā ad vnitatē reformamur: 7 pacem q
vnitati adheremus. s. deū qui dixit fiat:
7 verbū p quod factū ē omne qd substantia
liter 7 natural ter est. 7 donū benigni
tatis eius qua placuit qz ab eo per ver
bū factū est: 7 reconciliatū ē auctori ut nō
interiret. Ecce osilum ē qualiter in crea
turis aliquaten' imago trinitatis indica
tur. Non enī p creaturaz cōtemplatōez
sufficiēs notitia trinitatē pōt haberi vel
potuit siue doctrīne uel interioris inspi
ratōis reuelatōe. Unde illi antiqui phi
losophi quasi p vmbra 7 de longinquo
viderūt veritatē deficiētes in cōtuitu tri
nitatis: ut magi pharaonis in tercio si
gno. adiunamur tñ in fide inuisibiliū per
ea que facta sunt.

Quō in aia sit imago trinitatis.
Vne vero ad eā iāz pueniam'
disputationē: ubi in mente hu
mana que nouit deū: uel potest
nosse trinitatis imaginē reperiamus. Ut
enī ait Aug. in i. q. li. de trinitate. Licet
humana mēs nō sit eius nature cui' de'
est: imago tamē illius quo nihil meli' ē:
ibi querēda 7 inueniēda est: quo natura
nostra nihil hz melius. i. in mēte. In ipsa
enī mente etiā anteqz sit p'iceps dei eius
imago repitur. et si enī amissa dei p'ici
patōe deformis sit: imago tamē dei per
manet. Eo enī ipso imago dei est mens
quo capax est eius: cuiusqz esse p'iceps po
test. Jam ergo in ea trinitatē que deus ē
inquiramus. Ecce ergo mēs sui memit
intelligit se: diligit se. hoc si cernimus: cer
nimus trinitatē. nondū quidem deū: sed
imaginē dei. Hic enī quedā apparet tri
nitas memorie intelligentie: 7 amoris.
Hec ergo tria potissimū tractemus: me
moriam intelligentiā 7 voluntatē. Hec g'
tria ut ait Aug. in x. li. de trinitate nō
sūt tres sūt: sed vna vita. nec tres mēs

sed una mēs una essentia. Memoria vero dicitur ad aliquid: et intelligentia et voluntas siue dilectio sibi ad aliquid dicitur. vita vero dicitur ad seipsam. et mens et essentia. hec ergo tria eo sunt unum quo una vita una mens et una essentia: et quicquid aliud ad seipsa singula dicuntur etiam simul non pluraliter: sed singulariter dicuntur. eo vero tria sunt quo ad se invicem referuntur.

Quomodo equalia sunt que capiuntur a singulis omnia et tota. Qualia etiam sunt non solum singula singula: sed etiam singula oibus aliis quoniam non se invicem capiunt. se autem invicem capiunt. capiunt enim et a singulis singula: et a singulis omnia. Memini enim me habere memoriam et intelligentiam et voluntatem. et intelligo me intelligere et velle atque meminisse. et volo me velle et meminisse et intelligere: totamque meam memoriam et intelligentiam et voluntatem simul memini. Quod etiam memorie mee non memini illud non est in memoria mea. Nihil autem eorum in memoria est quod ipsa memoria tota ergo memini. Item quicquid intelligo intelligere me scio. et scio me velle: quicquid volo. quicquid autem memini scio. Tota igitur intelligentiam totamque voluntatem meam memini.

Quod illa tria tota capiat intelligentia. Similiter cum hec tria intelligo tota simul intelligo. neque enim quicquid intelligibile est: quod si intelligi: nisi quod ignoro. quod autem ignoro: nec memini nec volo. Quicquid autem intelligibile non intelligo: consequenter etiam nec memini nec volo. quicquid autem intelligibile memini et volo: consequenter intelligo.

Quod illa tota capiat voluntas. Voluntas etiam mea totamque intelligentiam totamque memoriam meam capit: dum vero eo toto quod intel-

ligo et memini. Cum itaque invicem a singulis et oia et tota capiantur: equalia sunt tota singula totis singulis. et tota singula simul oibus totis. et hec tria unum: una vita: una mens: una essentia. Ecce illius summe unitatis atque trinitatis ubi una est essentia et tres persone. imago est mens humana: licet impar. Mens autem hic pro aio ipso accipitur ubi est imago illa trinitatis. Proprie vero mens dicitur ut ait Augustinus. non aia ipsa: sed quod in ea est excellentius: qualiter sepe accipitur. Illud etiam sciendum quod memoria non solum absentium est et preteritorum: sed etiam presentium. ut ait Augustinus. in 4. libro de trinitate. alioquin non se caper.

Ex quo sensu illa tria dicantur unum et una essentia queritur.

Se attendendum est diligenter ex quo sensu accipiendum sit quod supra dixit illa tria. scilicet memoriam et intelligentiam et voluntatem esse unum: unam mentem: unam essentiam. quod utique non videtur verum esse iuxta proprietatem sermonis. Mens enim id est spiritus rationalis: essentia spiritualis est et incorporea. Illa vero tria naturales proprietates seu vires sunt ipsius mentis. et a se invicem differunt. quia memoria non est intelligentia vel voluntas: nec intelligentia voluntas siue amor.

Mentis etiam ad se invicem dicuntur relative.

Et hec tria etiam ad se invicem referuntur: ut ait Augustinus. in nono libro de trinitate. Mens enim amare seipsam vel meminisse non potest: nisi etiam noverit se. Nam quomodo amat vel meminit quod nescit? Miro itaque modo ista tria inseparabilia sunt a semetipsis: et tamen eorum singulorum et simul omnia una essentia est: cum et relative dicantur ad invicem.

Hic aperitur quod supra querebatur. scilicet quomodo hec tria dicantur unum.

Ad iam videndū est quōd hec tria dicant vna substantia: id scilicet qz in ipsa aia vel mente substantialiter existūt: nō sicut accidentia i subiectis que possunt adesse et abesse. Unde Aug. in li. 9. de trinitate ait. Ammone mur si verūqz videre possumus hic in animo existere substantialiter: non tāq in subiecto vt color in corpore. qz etsi relatione dicunt ad invicē. singula tñ substantialiter sunt in sua substantia. Ecce ex quo sensu illa tria dicant vñ esse vel vna substantia. Que tria vt ait Aug. in li. 15. de trinitate in mēte naturaliter diuini? instituta qsqz viuaciter pspicit. et q magnū sit in ea. Vñ pōt et sempiterna imutabilis natura recolli: cōspici: cōpisci. Remiscit enī p mēoria: intuet p intelligentiā: amplectit p dilectōem: pfecto repit illi? sūme trinitatis imaginē.

Quā in illa similitudine ē dissimilitudo.

Eruntamē caneat ne hāc imaginē ab eadē trinitate factam ita ei oparet: vt oīo exillimet similit: sed potius in qualicūqz illa similitudine magnā quoqz dissimilitudinē cernat

Prima dissimilitudo.

Quod breuiter ostēdi potest. Hō vnus p illa tria intelligit meminit diligit. qui nec mēoria ē nec intelligentia nec dilectio: sed hec hz vnus ergo hō est qui hz hec tria: nō tñ ipse est hec tria. In illius vero sūme simplicitate nature que deus est: quis vnus sit deus: tres tamē persone sūt pater et filius et spūs sanctus. et hec tres vnus deus. Aliud est itaqz trinitas res ipsa: aliud imago trinitatis in re alia ppter quāz imaginē etiā illud in quo sunt hec tria imago dicit scilicet homo: sicut imago dicit et tabula et pictura que ē in ea. sed tabula noīe imaginis appellat ppter

picturam que est in ea.

Altera dissimilitudo.

Ursus illa imago que est hō hñs illa tria vna persona ē. illa vero trinitas nō vna persona ē sed tres persone. pater filius et spūs patris et spūs pātis et filius. Itaqz in ista imagine trinitatis nō hec tria vnus hō sed vnus hōis sunt. In illa vero summa trinitate cuius hec imago ē nō vnus dei sūt illa tria: sed vnus deus. et tres sunt ille: non vna persona. illa enī tria nō homo sūt: sed hōis sunt: vel in boīe sūt. Sed nunquid possumus dicere trinitatē sic esse in deo: vt aliquid dei sit: nec ipsa sit deus? Alibi vt hoc credamus. Dicamus ergo in mēte nra imaginis trinitatē sed exigua et qualicūqz esse: que sūme trinitatis ita gerit similitudinē vt ex maxima pte sit dissimilis. Sciendū vero qz hec trinitas mētis vt ait Aug. in li. 14. de trinitate nō ppter ea tñ imago dei ē qz sui meriti mens et intelligit ac diligit se: s3 qz pōt etiā memisse et intelligere et amare illum a quo facta est.

Alia assignatio trinitatis in anima. scilicet mens notitia amor.

Orest etiā alio mō aliūqz nobis distinguī trinitas in aia: que ē imago illi? sūme et ineffabilis trinitatis. Ut enim ait Aug. in li. 9. de trinitate mens et notitia eius et amor tria quedā sunt. Mens enī nouit se: amat se. nec amare se potest nisi etia3 nouerit se. Duo quedā sunt mens et notitia eius. Itē duo quedā sunt mens et amor eius. Cū ergo se nouit mēs et amat se manet trinitas. s. mēs amor et notitia. Mens autē hic non accipitur pro anima: sed pro eo quod in anima excellētius est.

Quomodo dicantur esse vnum.

Hec autem tria cum sint distincta a se invicem dicuntur tamen esse unum quia in animo substantialiter existunt.

Quia mens vice patris: notitia filii amor spiritus sancti accipitur.

Est ipsa mens quasi parens et notitia eius quasi proles: et

Mens enim cum se cognoscit notitiam sui gignit: et est sola parens sue notitiae. tertius est amor qui de ipsa matre et notitia procedit: dum mens cognoscens se diligit se. non enim potest se diligere nisi cognoscit se. amat etiam placitam prolem. id est notitiam suam. et ita amor quodammodo plexus est patris et proles.

Quod non est minor mente notitia: nec amor utroque.

Ecce minor est proles patre dum tantam se novit mens quanta est. nec minor est amor parente et

iple id est mente et notitia: dum tantum se diligit mens quantum se novit et quanta est.

Hec tria in seipsis sunt.

Sunt etiam hec singula in seipsis quia et mens amat in amore et amor in amatis notitia: et notitia in mente noscere est. Ecce in his tribus quicunque trinitatis vestigium apparet.

Quomodo mens per ista proficit ad intelligendum deum.

Mens itaque rationalis considerans hec tria: et illam unam essentiam in qua ista sunt: extendit se ad contemplationem creatoris: et videt trinitatem in unitate et unitatem in trinitate. Intelligit enim unum deum esse unam essentiam: unum principium. Intelligit: quia si duo essent: vel uterque insufficientes esset: vel alter superflueret. quia si aliquid deesset uni quod alter haberet: non esset ibi summa perfectio. Si vero nihil uni deesset quod haberet alter: cum uno essent omnia: alter

superflueret. Intellexit ergo unum esse deum unum omnium auctorem. et vidit quia absque sapientia non sit quasi res fatua. et id intellexit cum habere sapiam quae ab ipso generata est. et quia sapiam suam diligit intellexit etiam ibi esse amorem.

Hic de summe trinitatis unitate:

Unus propter iuxta istam considerationem ut ait Augustinus in libro 9.

de trinitate credamus patrem et filium et spiritum sanctum unum esse deum unum esse creaturam conditorem et rectorem. nec patrem esse filium nec spiritum sanctum: vel patrem esse vel filium: sed trinitatem relatarum ad invicem personarum. Ut enim ipse ait in libro de fide ad petrum. Una est natura sive essentia patris et filii et spiritus sancti: non una persona. Si enim sic esset una persona sicut est una substantia patris et filii et spiritus sancti: veraciter trinitas non diceretur. Rursus quidem trinitas esset vera: sed unus deus trinitas ipsa non esset: si quodammodo pater et filius et spiritus sanctus personarum sunt ab invicem proprietate distincti: sic fuissent naturarum quoque diversitate discreti. fides autem patriarcharum prophetarum atque apostolorum unum deum predicat esse trinitatem. In illa ergo sancta trinitate unus deus est pater quod solus essentialiter de seipso unum filium genuit. et unus filius qui de vero patre solus essentialiter natus: et unus spiritus sanctus quod solus centraliter a patre filioque procedit. **H**oc autem totum non potest una persona. id est gignere se et nasci de se. procedere de se. Ut enim ait Augustinus in primo libro de trinitate. Nulla res est quae seipsam gignat ut sit.

Hic queritur utrum concedendum sit quod deus se genuerit.

Respondetur quod questio satis necessaria. Constat et irrefragabiliter verum esse quod deus pater genuit filium. **I**tem queritur utrum concedendum sit quod

deus genuit deū. Si enī de⁹ genuit deū
videtur q̄ aut se deū aut aliū genuit.
Si vero aliū deū genuit: non ē tū vn⁹
deus. Si autē seipsū deū genuit: aliqua
res seipsam genuit. Ad quod responde
tes dicimus sane ⁊ catholice concedit q̄
vnus vnū genuit: ⁊ q̄ deus deū genuit:
quia deus pater deū filiū genuit. In sim
bolo quoq; scriptū est. lumen de lumine
deū verū de deo vero. qđ vero additur
g⁹ genuit se deum vel aliū deū: neutrus
cōcedendū ēē dicim⁹. Qd aliū deū nō ge
nuit manifestū est: quia vnus tū deus ē
Qd autē seipsū nō genuit: ostēdit Aug⁹.
in libro primo de trinitate dicens. Qui
putat eius potentie esse deū et seipsū
ipse genuit: eo pl⁹ errat q̄ nō solū de
us ita non ē: sed nec spūalis nec corp⁹
creatura. nulla enī res est que seipsam
gignat ut sit. ⁊ ideo non ē credendum
vel dicendū q̄ deus genuit se.

C Alia questio de eodem.

Ad adhuc opponunt garruli
rōcinatores dicētes. Si deus
pater genuit deū: aut genuit
deū qui ē deus pater: aut deū qui non ē
deus pater. Si genuit deū qui nō ē de⁹
pater: ergo deus ē qui non est deus p̄
non ergo tū vn⁹ deus ē. Si vō genuit
deū qui ē de⁹ pater: ergo genuit seipsū
Ad quod respondemus determinātes
illā ppositionē qua sic pponit. Si de⁹
pater genuit deum: aut deum qui est
deus p̄: aut deū qui non ē deus p̄. hoc
enī sane ⁊ p̄ane intelligi p̄r. ⁊ iō re p̄o
dendum est ita. Deus pater genuit deū
qui est ipse pater. hoc dicim⁹ esse falsū
⁊ pcedimus alterā scilicet genuit deum
qui non ē p̄. nec tū genuit alterū deum
nec ille qui genitus ē aliū deus ē q̄ pa
ter: sed vnus deus cū patre. Si vō addi
tur genuit deū qui nō ē deus pater: hic

discinguim⁹: q̄ dupliciter p̄t intelligi
genuit deū qui non ē deus pater. s. deus
filiū: qui filius non ē pater qui deus est.
hic sensus verus est. Si vero intelliga
tur sic: genuit deum qui non est deus
pater. i. qui nō est deus qui ē pater. hic
sensus falsus est. Vnus enī ⁊ idē deus ē
pater ⁊ filius ⁊ spūs scūs. ⁊ ecomuerso
pater ⁊ filius ⁊ spūs scūs ē vnus deus

Opinio quorundā dicentū tres p
sonas esse vnū deū vnā subaz: h̄ nō
ecomuerso scilicet vnū deū vel vnā
substantiā esse tres psonas.

Quidā tū aduersarij veritatis
cōcedūt patrē filiū ⁊ spūritū
sanctum siue tres psonas esse
vnū deū vnā subaz: sed nolunt pcedere
vnū deū siue vnā subaz esse tres p̄sas
dicētes subaz diuinā p̄dicari de tribus
p̄sonis: nō tres psonas de suba diuina.
Fides autē catholica tenet ac p̄dicat ⁊
tres psonas esse vnū deū vnā subaz siue
essentiā siue diuinā naturā: ⁊ vnū deum
siue essentiā diuinā esse tres p̄sas. Vñ
Aug⁹ in p̄lo li. de trinitate ita ait. Rē
iple deus trinitas intelligit̄ beatus ⁊ so
lus potēs. Ecce q̄ exp̄le dixit ipse deus
trinitas: ut ostēderet ⁊ ipsū deū esse tri
nitatē: ⁊ trinitatē esse ipsū deū. Item in
eodē. In verbis illis ingt apostoli qb⁹
de aduētū xpī agens dicit. quē ostēdet
beatus ⁊ solus potēs rex regū ⁊ domi
nus dñantū: qui solus h̄z immortalitē
⁊ ē. nec p̄. p̄prie notatus ē: nec fili⁹: nec
spūs scūs: sed solus ⁊ beatus potēs. i.
vnus ⁊ solus deus ver⁹ qui est ipsa tri
nitas. Ecce ⁊ hic aperte dicit vnū solū
verū deū esse ipsaz trinitatez. ⁊ si vnus
deus ipsa trinitas ē: ergo vnus deus est
tres p̄sone. Idē in li. 5. de trinitate. Nō
tres deos: sed vnū deū dicim⁹ esse ipsam
prestantissimā trinitatē. Idem in libro

de fide ad petrū in expositione simboli.
Satis ē xpiano rerū creaturā causā vi
sibilitā suae immissū illū nō nisi bonitatem
credere creatoris: qui ē deus vnus ⁊ ve
rus. nullūq; esse naturā: que nō aut ipse
sit: aut ab ipso. eūq; esse trinitatē p̄xim
s. ⁊ filiū ⁊ spm̄ sanctū. Itē Aug. in ser
mone de fide. Credimus vnu deū vnūq;
esse diuini nominis trinitatē. Idē in libro. 6
de trinitate. Dicim⁹ deū solū esse ipsam
trinitatē. Ecce his ⁊ aliis pluribus au
thoritatibus euidenter ostendit⁹ dicendū
esse ⁊ cōcedendū q; vnus deus est trini
tas: ⁊ vna substantia tres persone. sic econ
uerso trinitas dicit⁹ esse vn⁹ deus: ⁊ tres
personae dicunt⁹ vna substantia.

Redit ad p̄missam questionem. scilicet an
deus pater se deū: an aliū genuit deū
Vnde ad p̄missā q̄stionē reuer
tamur vbi q̄rebat⁹: an de⁹ pa
ter genuit se deū an aliū
deū. Ad quod dicimus neutrum fo
re cōcedendū. Dicit tamē Aug. in eplā
ad maximinū q; deus pater se alterū
genuit his verbis. Pater vt haberet fi
liū de seipso: nō minuit seipsum: sed ita ge
nuit de se alterū se: vt totus maneret in
se: ⁊ esset in filio tantus q̄rit⁹ ⁊ solus.
Quod ita intelligi pōt id est de se altep
a se genuit: nō vtq; alterū deū: si alterā
personā. vel genuit se alterū. i. genuit alte
rū. i. qui est hoc quod ipse. Nam etsi ali
us sit p̄ q; filius: nō ē tamen aliud sed
vnum.

Hic queritur an pater genuit diui
nā essentia: vel ipsa filiū: an essentia
genuit essentiam: vel ipsa nec genuit
nec genita est.

Post hec queritur: vtrū conce
dendū sit q; pater genuit diui
nā essentia: vel q; diuina essen
tia genuit filiū: vel essentia genuit essen

tia. an oīo nō genuit: nec genita ē diuina
essentia. Ad quod catholicis tractatori
bus cōsentientes dicimus q; nec p̄r diui
nā essentia: nec diuina essentia genuit fi
lium: nec diuina essentia genuit essentia.
Hic autē noīe essentie intelligimus diui
nā naturā: que cois ē tribus personis: ⁊
tota in singulis. Id nō ē dicendū q; p̄r
genuit diuinā essentia. quia si pater di
ceret⁹ genuisse diuinā essentia: essentia
diuina relatiue diceret⁹ ad patrē: vel p
relatiue poneretur. Si autem relatiue
diceretur vel p relatiue poneret⁹: nō in
dicaret diuinā essentia. Ut enī ait Aug.
in. sili. de trinitate: quod relatiue dicit⁹
nō indicat substantiam.

Secunda ratio.

Item cuz deus pater sit diuina es
sentia: si eius esset genitor: esset
vtrūq; genitor eius rei que ipse ē.
⁊ ita eadē res seipsam genuisset. quod
Aug. negat vt supra ostendimus.

Tercia ratio ⁊ potior.

Item si pater est genitor essentie
diuine: cuz ipse essentia diuina ⁊
sit ⁊ deus sit: eo ergo q; generat
⁊ est ⁊ deus est. Ita ergo nō illud quod
generat ē a patre deus: sed pater eo q;
generat ⁊ est ⁊ deus est. ⁊ si ita est non
genito gignēs: sed gignētī genitū causa
est: vt ⁊ sit ⁊ deus sit. Simili ratione
probat Aug. in lib. 7. de trinitate. q;
pater non ē sapiēs sapia quam genuit.
quia si ea sapiēs est ea est. hoc enim est
ibi esse quod sape. quod si hoc est ibi ēē
quod sape: nō p illā sapiam quā genuit
sapiēs pater est. Quid enī aliud dici
mus cū dicim⁹ hoc illi est esse quod sa
pe: nisi eo est quo sapiēs est? Ergo que
causa illi est vt sapiēs sit: etiā ipsa illi
causa est vt sit. Si ergo sapia quam ge
nuit illi causa est vt sapiēs sit: ⁊ causa

illi est ut sit. Sed causam patri qua sit a patre genitā nullo modo dixerit quā sapiam. Quid enī est infans? Ita g^o si pater genuit essentia qua est: essentia quā genuit causa est illi ut sit. non ergo ipsam qua ē essentia genuit. Naz in illa simplicitate inquit Aug^o. quia non est aliud sapere q̄ esse: eadē est sibi sapia que essentia. ideoq; quod de sapia hoc de essentia dicimus. Sicut ergo nō genuit sapiam qua sapiēs est: ita nec essentia qua est. Ut enī sapia sapiēs ē: et potētia potēs: ita et essentia ipse est. eademq; est sapiētia et potētia que essentia. Pater itaq; ex p^{re}dicis q; pater essentiam diuinā nō genuit.

Hoc videtur aduersari.

Nic autē videtur cōtrarium quod Aug^o. ait in libro de fide ad petrū. Deus cū ver buz deū genuit: id quod ipse est genuit: nec de nihilo: nec de aliqua tā scā cōditāq; materia: sed de seipso id quod est ipse. Itē deus pater qui verissime se indicare animis cognituris: et voluit et potuit: hoc ad seipsum indicandū genuit. Ecce aperte dicit his verbis deū patrem genuisse illud quod ipse est. illud autē qd ipse est non ē nisi essentia diuina. Videē g^o diuinā essentia genuisse. Ad quod respondem^{us} illa verba sic intelligenda ēē dicentes. Pater de seipso genuit illud quod ipse ē: id est filiū qui ē illud quod pater est. nā quod pater ē: et filius hoc est: s; nō qui p^{re} est et filius hic est.

Alias p^{re}s questionis exequitur.

Ita etiā non ē dicendū q; diuina essentia genuit filiū. quia cū filius sit diuina essentia: ita esset fili^{us} res a qua generatur. et ita eadē res seipsam generaret. Ita etiā dicimus q; essentia diuina nō genuit essentia. Cū enī vna et

lūma quedā res sit diuina essentia: si diuina essentia cēntiā genuit: eadez res se ipsam genuit. quod oīo esse non potest. sed pater solus genuit filiū: et a patre et filio p^{re}cedit spiritus sanctus.

Que videatur p^{re}dicis ēē cōtraria.

PRedeīs autē videē cōtrariū esse quod dicit Aug^o. in li. 7°. de trinitate. hoc inquit ē deo esse quod sapere. Unde pater et fili^{us} sunt vna sapia: quia vna essentia. et sigil latim sapia de sapia: sicut cēntia de cēntia. Ecce his verbis apte dicit Aug^o. sapientia de sapia et essentia de cēntia. ut i videē significare q; sapia sapias et essentia cēntias genuit. Idē in li. de fide ad petrū ait. Sic christum dei filiū: id est vnam ex trinitate personam: deum verum credere: et diuinitatem eius de natura patris natam esse non dubites. Hic videtur dicere q; natura filii sit natura de natura patris. Idem etiam in li. 15. de trinitate ait. Dicitur filius consiliū de consilio: et voluntas de voluntate: sicut substantia de substantia: sapientia de sapientia. et hic videtur dicere q; substantia sit genita de substantia: et sapientia de sapientia. Sed hoc ita de terminamus: sapientia de sapientia: et substantia de substantia est: id est filius qui est sapientia: qui est substantia: est de patre qui est eadem substantia et sapiētia. et filius qui est diuinitas natus ē de patre qui est natura diuina. Et ut expressius dicamus: dicimus filium sapiētiā esse de patre sapientia. et dicimus filium substantiam esse genitum de patre et a patre substantia. Quod autem ita intelligi debeat: Augustinus ostendit in 7°. libro de trinitate dicens. Pater ipse sapientia est. et dicitur filius sapientia patris quo modo dicitur lumen patris

id est sicut lumen de lumine: et uterque unum lumen. Sic intelligatur sapientia de sapientia: et essentia de essentia: et utraque una sapientia et una essentia. Item ideo Christus dicitur virtus et sapientia dei: quia de patre virtute et sapientia etiam ipse virtus et sapientia est: sicut ipse lumen de patre lumine est: et ipse fons vite est apud deum patrem fontem vite. Filius ergo sapientia de patre sapientia est: sicut filius lumen de lumine patre: et deus filius de deo patre: ut et singulus sit lumen: et singulus sit sapientia: et singulus sit deus: et simul unum lumen: unus deus: et una sapientia. Ecce his verbis manifeste aperit Augustinus: ex quo sensu accipienda sunt predicta verba et his similia: scilicet cum dicitur substantia de substantia: vel substantia genuit substantiam.

Quod videtur predicta expositioni contrarium.

Nunc vero etiam id contrarium videtur quod Hilarius ait in 4. libro de trinitate. Nihil ingenerat nisi natum habet filius: et geniti honoris ammiratio in honore generantis est. Cum ergo filius habeat essentiam: tota enim in eo est divina essentia: videtur quod ipsa divina essentia nata sit. Item in libro 5. ait. Nativitas dei non potest eam ex qua profecta est non tenere naturam. Nec enim aliud quam deus subsistit: quod non aliunde quam de deo subsistit. Ecce hic dicit naturam dei perfectam ex natura. et ita videtur ex his verbis atque predictis natura dei et genita et genuisse. Quod apertius dicit in libro 9. de trinitate. Nos ingratum unigenitum deum in forma dei manentem in natura dei mansisse profitemur. Nec unitatem forme servilis in naturam diuine unitatis refundimus. Nec rursus corpora

in insinuatione patris in filio predicamus sed ex eo eiusdem generis genitum naturam naturaliter in se gignere habuisse naturam: que in forma nature se gignentis manens: formam nature et infirmitatis corporalis accepit. Non enim defecerat dei natura ne esset: sed in se humilitatem terrene naturae manens sibi dei naturam susceperat generis sui potestate: in habitu assumptae humilitatis exercens. Ecce hic aperte dicit et naturam genuisse et naturam genitam: et naturam assumptam naturam: quod a plerisque negatur. Item in eodem. Nunquid unigenito deo contraria est pater sibi inaccessibilem deum esse: cum ex inaccessibili deo natiuitas unigenita in natura unigenita subsistat. Ecce et hic dicit unigenitam naturam.

Quomodo sint intelligenda predicta verba Hilarii.

Sed quia hec verba sane vult intelligi: ipse idem dicit in 4. libro. Intelligentia dictorum ex causa est assumenda dicendi. quia non sermone rei: sed rei est sermo subiectus. Hec ergo verba ita intelligi possunt. Nihil habet filius nisi naturam: id est nihil habet nisi quod est deus nisi quod nascendo accepit: et ipse nascendo pater in se subsistens habuit naturam. Unde idem Hilarius addit in quinto libro. Eandem naturam habet genitus quam ille qui genuit: ita tamen ut natus non sit ille qui genuit. Nam quomodo erit ipse cum genitus sit? sed in his ipsis subsistat ille qui genuit: est in quibus totus est ille qui genuit. quia non est aliunde qui genitus est. et ideo non refertur ad aliud quod in uno subsistit ex uno. Sic in generatore filius et naturam suam: ut ita dicam sequitur inde mutabilis deus: inde mutabilem

gignens deum nec naturam suam deserit
exinde mutabili deo inde mutabilis dei
perfecta naturitas. subsistentem ergo in eo
dei naturam intelligamus: cum in deo de-
insit. nec praeter enim qui est deus quisque
deus alius sit: quia ipse est deus et in eo
deus. Nature ergo dei patris veritas
in deo filio esse docetur: cum in eo deus in-
telligitur esse qui deus est. Est enim vnus
in vno: et vnus ab vno.

Quod legitur pater de sua substantia
genuisse filium: et filius substantie patris.

Oportet quod et frequenter in
scriptura sacra legitur: patrem
de sua substantia genuisse filium
Unde Augustinus in libro de fide ad pe-
trum ait. Pater deus de nullo genitus
deo: semel de sua natura sine initio ge-
nuit filium deum sibi equalis: et eadem
qua ipse naturaliter eternus est diuini-
tate coeternus. Ecce hic dicit Augustinus
filium genitum de natura patris. Est autem
vna natura patris et filii et spiritus san-
cti. Si ergo de natura patris genitus est
filius: genitus est de natura filii et spiri-
tus sancti: imo de natura trium personarum.
Idem quoque Augustinus in libro. 15. de
trinitate dicit christus esse filium substan-
tie patris: et de substantia patris genitum
tractans illud verbum apostoli loquentis
de deo patre sic. Qui eruit nos de pote-
state tenebrarum: et transtulit in regnum fi-
lii charitatis sue. quod inquit dictum est
filii charitatis sue: nihil aliud intelligat
quam filii sui dilecti: quam filii substantie sue. Cha-
ritas quippe patris que in natura dei
est ineffabiliter simplici: nihil aliud est quam
ipsa natura atque substantia: ut sepe di-
ximus: et sepe iterare non piget. Ac per
hoc filius charitatis eius nullus est alius
quam de substantia eius est genitus. Ecce

aperte hic dicit Augustinus filium esse ge-
nitum de substantia patris: et filium substan-
tie patris. Idem quoque Augustinus in
libro. 2. contra maximinum hereticum: su-
bstantiam dei genuisse filium: et filium geni-
tum de substantia patris asserit dicens
Carnalibus cogitationibus pleni dei
substantiam de seipsa gignere filium non
putatis: nisi hoc patiamur quod substan-
tia carnis patitur quando gignit. Erra-
tis nescientes scripturas neque virtutem
dei. Nullo enim modo verus filius dei cogi-
tatis: si enim natum esse de substantia pa-
tris negatis. Non enim iam erat hominis
filius: et deo donante factus est dei filius
ex deo natus gratia: non natura. An forte
et si non hominis filius erat: tamen aliquam
iam erat qualiscunque creatura: et in dei
filium deo mutante conuersa est. sed nihil
horum est: ergo aut de nihilo: aut de aliqua
substantia natus est. Hincne crederemus
vos putare de nihilo esse dei filium: affir-
mastis non vos dicere de nihilo esse dei
filium. De aliqua ergo substantia est. et si
non de patris: de qua sit dicite: sed non
inuenietis. Itaque ergo vni genitum dei filium
Iesum christum de patris esse substantiam: non
vos nobiscum pigeat confiteri. Item in
eodem. vtrique legimus: ut simus in vero
filio eius Iesu christo. Dicite ergo nobis
vtrum iste verus dei filius ab eis qui
gratia sunt filii quadam proprietate di-
seretus: de nulla substantia sit: an de ali-
qua? Non dico inquis de nulla: nec di-
cam de nihilo. de aliqua ergo substantia
est. quero de qua? Si non de patris sub-
stantia est: aliam quere. si aliam non in-
uenis: patris agnosce substantiam: et filium
cum patre homouision confitere. Item in
eodem. Confitebor deum patrem: oio in-
corruptibiliter genuisse: sed quod est ipse

genuisse. Item dico quod sepe dicendū est: aut de aliqua substantia natus ē dei filius: aut de nulla. si de nulla: ergo de nihilo: quod vos iam non dicitis. si vero de aliqua: nec tamē de patris substantia: non ē verus filius. si vero de patris substantia: vnius eiusdēq; substantie sunt pater et filius. Vos autē nec filiū de patris substantia genitū vultis: et tamen eam nō ex nihilo: nec ex aliqua materia sed ex patre esse conceditis. nec videtis q̄ necesse sit: vt qui non ē ex nihilo: nec ex aliqua re alia: sed ex deo: nisi ex dei substantia esse non possit: et hoc esse qd deus ē de quo est: id est deus de deo natus: quia nō alius prius fuit: s; natura coeterna de deo est.

Colligens sumas p̄dictorū aperit ex quo sensu accipienda sint.

Nis verbis p̄missis innui videtur q̄ diuina substantia filium genuerit: et q̄ filius sit genit⁹ de substantia patris: et q̄ de deo est natura coeterna: et q̄ pater id quod ipse est genuit. id autē quod ipse est essentia diuina ē. et ita putari potest diuinaz essentia genuisse. vehementer mouet nos hec verba. que quomō intelligēda sint malicem magis ab aliis audire: q̄ tradere. vt tamē sine p̄iudicio ac temeritate loquar ex hoc sensu dicta possunt accipi. Natura coeterna de deo est: id est filius coeternus patri de patre ē: ita q̄ est eadē cum eo natura vel eiusdē nature. Quē sensum confirmat Augustinus ibidem subiiciens: et quod dixerat quasi explanans. Dicto enī natura coeterna de deo est: addidit: non ē aliud filius q̄ illud de quo ē: id est vnius eiusdēq; substantie est. Deinde apertius talē intellectu ex p̄dictis verbis fore habēdū aperit in eodē libro contra maximinū

dicens. Trinitas hec vnius eiusdēq; substantie est. quia non de aliqua materia: vel de nihilo ē filius: sed de quo ē genitus. itemq; sp̄s sanctus non de aliquā materia vel de nihilo est: sed inde ē unde procedit. His vtriq; verbis aperte ostendit ea ratione dici filiū esse de substantia patris: q̄ de patre genit⁹: ita q̄ ē eiusdē sube cum eo. et sp̄itū sanctū esse de suba p̄is et filii: q̄ ab vtroq; procedit: ita q̄ ē eiusdē substantie.

Quē nec filius nec sp̄itus sanctus ē de nihilo: sed de aliquo: non tamen de materia.

Ostenditur quoq; ex illis verbis filiū et sp̄itū sanctū non esse de nihilo: s; de aliquo: nec tamē de aliqua materia. Unde etiā Hilarius ait in. 12. li. de trinitate. Unigenitus deus cū natus sit patre testatur auctore. cū ex manente natus est: non est nat⁹ ex nihilo. et cum ante tempus natus est omnē sensum puenit nascendo. Hic aperte dicitur q̄ filius nō ē natus ex nihilo. similiter et sp̄it⁹ sanctus non est dicendus esse vel. pcedere ex nihilo. quia filius de substantia patris natus ē id est a patre et cum quo ē eiusdē substantie: et eadē substantia. Ex quo sensu etiam illud accipiendū ē: pater genuit id quod ē ipse: id est filiū qui est hoc qd pater. Et hoc ita debere intelligi Augustin⁹ aperit dicens in libro primo contra maximinū. Hoc pater genuit quod est alioquin non ē verus filius: si quod est pater non ē filius. Item substantia dei genuit filiū id est pater substantia genuit filiū qui ē eadē substantia et eiusdē substantie. quod sic esse intelligendū Augustinus ostendit dicens ad maximinū Sicut dicit sp̄itus sp̄itum genuit ita dic sp̄s eiusdē nature vel substantie

spiritum genuit. Item sicut dicitur deus deum genuit: ita dicitur deus eiusdem nature vel substantie genuit deum. hoc si credideris et dixeris: nihil de hac re ulterius acutaberis. His enim verbis aperit quomodo predicta debeant intelligi. Similiter filius natus est de substantia patris: vel pater genuit filium de sua natura siue essentia. id est de se natura et essentia genuit filium eiusdem essentie ac nature: et qui est eadem essentia ac natura. Similiter exponere illud filius substantie patris: id est filius patris substantie: id est qui est substantia: cum quo et filius eadem substantia est: quia consubstantialis est patri filius. Et hic sensus adiuvatur ex verbis Augustini: qui in quinto libro de trinitate ait. Tres personas eiusdem essentie: vel tres personas unam essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus: quasi aliud ibi sit quod essentia est: aliud quod persona. His verbis ostendit non esse dicendum personam esse ex essentia: nisi ex sensu predicto. qui sensus confirmatur etiam ex eo quod in .ij. libro de trinitate idem Augustinus ait. Sicut nostra scientia scientie dei: sic et nostrum verbum quod nascitur ex nostra scientia dissimile est illi verbo dei quod natum est de patris essentia. Tale est autem ac si diceretur: de patris scientia: de patris sapientia. Vel quod est expressius: de patris essentia: de patre scientia: de patre sapientia. Ex hoc itaque intellectu verbum dei patris unigenitus filius per omnia patri similis et equalis: recte dicitur: deus de deo: lumen de lumine: sapientia de sapientia: eternitas de eternitate. quia est hoc omnino quod pater. non tamen pater: quia iste filius ille pater.

Quare verbum patris dicatur filius nature.

Unde est quod solus unigenitus dei dicitur filius nature? quia eiusdem nature est et eadem natura est cum patre. Unde Hilarius de christo loquens ait in libro de trinitate. Natura filius est: quia eandem naturam quam ille qui genuit habet.

Utrum pater voluntate sua genuit filium: an necessitate: an volens vel nolens sit deus.

Posterea solet queri utrum pater genuit filium voluntate: an necessitate. De hoc Origenes ad Augustinum ita ait. Voluntate pater genuit filium: vel necessitate. nec voluntate: nec necessitate. quia necessitas in deo non est. preire voluntas sapientia non potest. Quocirca ut ait Augustinus in .ij. libro de trinitate. Ridenda est dialectica eunomiana: quo eunomiani heretici orti sunt. qui cum non posset intelligere nec credere voluisset unigenitum dei verbum filium dei esse natura: id est de substantia patris genitum: non nature vel substantie dixit esse filium: sed filium voluntatis dei: volens asserere accedentes deo voluntatem: qua gigneret filium: sicut nos aliquid aliquando volumus: quod antea non volebamus. propter quod mutabilis natura nostra intelligitur. Quod absit ut in deo esse credamus. Dicamus ergo verbum dei esse filium dei natura: non voluntate ut docet Augustinus in .ij. libro de trinitate. ubi quedam catholicum heretico respondens commendat dicens. Acute sane qui dam respondit heretico: veritissime in interroganti utrum deus volens vel nolens genuerit. ut si diceret nolens: absurdissima dei miseria sequeretur. Si autem volens: continuo quod intendebat concluderet. scilicet non nature esse filium: sed voluntate. At ille vigilantissime vicissim quesivit

ab eo: virū deus pater volēs an nolēs sit deus. vt si responderet nolēs: seq̄ret̄ grandis absurditas: et miseria: quāz de deo credere magna ē infātia. Si autēz diceret volens: responderetur ei: ergo et ipse voluntate sua deus ē: non natura. Quid ergo restabat nisi vt obmutesceret sua interrogatō obligatū insolubili vinculo se videns. Ex p̄dictis docet̄ non esse concedendū q̄ deus voluntate vel necessitate: vel volens vel nolens sit deus. Itē q̄ voluntate vel necessitate: vel volens vel nolens genuerit filiū.

Hic queritur an pater voluerit vel potuerit generare filiū.

Eos qui dicūt de non existenti bus esse filiū dei. Similiter et eos qui dicūt q̄ neq; consilio neq; voluntate pater genuit filiū: anathematizat sancta ecclesia. Itēz si quis nolente patre dicat natum filiū anathe ma sit. Non enim nolente patre coact⁹ pater: vel naturali necessitate duct⁹ cū noller genuit filiū: sed mox vt voluit: sine tempore et impassibiliter ex se vni genitū demonstrauit.

Oppositio contra p̄dicta.

Ed contra hec opponitur sic. Voluntas dei est natura siue essentia dei: quia non ē aliud deo esse: aliud velle. et ideo sicut vna est essentia triū p̄sonarū: ita et vna voluntas. Si ergo deus natura deus ē et voluntate deus est. et si verbuz dei natura filius dei est: et voluntate filius dei ē. hoc autē facile est refellere. Nam et p̄scientia dei siue scientia qua scit vel p̄scit bona et mala: diuina natura siue essentia est. et p̄destinatio siue voluntas eius eadē diuina essentia est. nec est aliud deo sci re vel velle q̄ esse. et cū sit vnum et idem

sciētia dei vel voluntas: non tamē dicūt de voluntate quicquid dicitur de sciētia: et eōuerso. nec omnia illa sua voluntate deus vult que sua scientia scit: cum scientia sua nouerit tam bona q̄ mala: voluntate autē non velit nisi bona. sciē tia quippe dei et p̄scientia de bonis est et de malis. Voluntas vero et p̄destinatio de bonis est tantū: et tamē vnum et idem est in deo: sciētia et voluntas: et p̄scientia et p̄destinatio. Ita cū vnū sit natura dei et voluntas: dicitur tamē pater genuisse filiū natura: nō voluntate. et esse deus natura: non voluntate.

Quomō intelligenda sint illa verba pater nec volēs nec nolens est deus: nec volens nec nolens genuit filiū.

P̄dicta tamē verba quibus prudenter dictum est q̄ deus pater nec volens nec nolens ē deus. nec volēs nec nolēs genuit filiū siue voluntate vel necessitate: ex tali sensu mihi vident accipiēda: vt voluntatē p̄cedentē vel accedentē intelligamus: qualiter eunomius intelligebat. Nō enī ipse ē deus voluntate p̄cedenti vel efficiēti: vel volens prius q̄ deus: nec voluntate p̄cedenti vel accedēti genuit filiū: nec prius volēs q̄ generans: nec prius generans q̄ volens genuit filiū. Volens tamen genuit: sicut potens genuit: et bonus genuit et sapiens genuit: et h̄mōi. Si enī pater sapiens et bonus dicitur genuisse filiū: cur non et volens? cum ita sit deo idē esse volentē: quod ē esse deūz sicut idem ē esse sapientem quod est esse deū. Dicamus ergo quia pater sicut sapiens: ita volens genuit filiū: sed nō voluntate p̄cedenti vel accedenti. quē sensum aperit Augustinus et cōfirmat ita dicens sup̄ epistolam ad Ephesios. De

filio dei id est domino nostro Iesu xpo scriptum est: quia cum patre fuit semper et nunquam cum ut esset voluntas paterna praecessit. et ille quidem natura filius est.

Hic queritur an pater potuerit vel voluerit gignere filium.

Sic solet queri a quibusdam verum pater potuerit vel voluerit generare filium. Si enim inquit potuit et voluit gignere filium: ergo potuit aliquid et voluit quod nec potuit nec voluit filius. Nam filius nec potuit nec voluit gignere filium. Cui verum sit facile respondemus dicentes: posse vel velle generare filium: non est aliqd posse vel velle subiectum voluntati vel potentie: est tamen aliqua potentia vel voluntas scilicet posse vel velle generare filium. et ideo distinguenda est intelligencia praepositi verbi: posse vel velle gignere filium est posse vel velle aliqd neque generatio filii aliquid eorum est quae sunt subiecta divinae potentiae et voluntati: nec est aliquid inter omnia vel de omnibus: sed super omnia et ante omnia.

Non enim ante voluit vel potuit quod genuit sicut nec ante fuit quod genuit. quia et ab eterno fuit et ab eterno genuit. Et simili quoque hoc videre possumus. Pater enim potest esse pater et vult esse pater filius autem nec potest nec vult esse pater ergo pater potest vel vult esse aliquid quod non potest vel vult esse filius. Non sequitur: quia esse patrem non est esse aliquid: ut in sequenti ostendetur.

Ponit quaedam verba Augustini ubi moueri potest auditor.

Sed vehementer nos mouet quod ait Augustinus in libro primo contra maximinum: qui asserbat patrem potentiorē filio: eo quod filium genuit deum creatorem: filius autem

non. Dicebatque patres potuisse gignere si filium: et ideo potentiorē esse filio. Ad quod respondens Augustinus dicere videtur quod filius etiam potuit gignere: volens ostendere patrem non esse potentiorē filio his verbis. Absit ut ideo potentior sit pater filio sicut putas: quia creator genuit pater: filius autem non genuit creatorē. neque enim non potuit: sed non opportuit. Vide et attende diligenter haec verba. non enim non potuit sed non opportuit. Videtur enim dicere quod filius gignere potuit: sed non opportuit et ita potuit quod non opportuit. Quare autem non opportuit subdit dicens. Immoderata enim esset divina generatio si genitus filius nepotē gigneret patrem: quia et ipse nepos nisi anno suo nepotē gigneret semper vestram mirabilem sapientiam impotens diceretur. Similiter etiam ille si nepotē non gigneret anno suo: et nepotē praeter anno suo: non a vobis appellaretur omnipotens: nec impleretur generationis series: nisi semper alter ex altero nasceretur. Nec eam perficeret illius si non sufficeret unus omnipotens. Itaque omnipotentem genuit filium patris natura: non fecit.

Opponitur praedictis verbis Augustini.

Non autem non videtur quibusdam posse stare. scilicet quod filius potuerit gignere. Si enim filius potuit gignere potuit esse pater: et si potuit esse pater: potuit ergo esse pater: vel sui: vel patris: vel spiritus sancti: vel alicuius alius. sed alius non: quia nullus alius semper fuit. nec patris: quia pater est ingenuitus et innascibilis. nec sui: quia nulla res seipsam gignere potest. nec spiritus sancti: quia nasci non potuit. Si enim nasci potuit: potuit esse filius:

et ita mutabilis esse potuit.

Hic queritur quod sint intelligenda.
Quomodo ergo accipietur quod supra dictum est. Non enim non potuit gignere: sed non oportuit: quasi potuit: sed non oportuit. Non est nobis spiritum aperire quomodo sit hoc verum. et ideo sub silentio potius esset pretereundum: nisi me super hoc aliquid loqui cogeret instantia querentium.
Hic aperitur ex quo sensu sint accipienda.

Potest ergo sic intelligi. Non enim non potuit: sed non oportuit. et non ex impotentia sui fuit quod filius non genuit: sed ei non conveniebat. sicut deus filius non est deus pater: nec tamen hoc ex impotentia sui est. Nam et pater similiter non est filius: nec hoc ex impotentia patris. Sed querit maximus arriano episcopus: unde ergo est quod pater non potest esse filius: vel filius pater: non utique ex impotentia. Sed pater proprietate generationis pater est: qua oportet eum non esse filium. et filius proprietate natiuitatis filius est: qua oportet eum non esse patrem. de quibus proprietatibus plenius postea tractabitur.

Utrum pater natura sit potens gignere filium: et an sit hec aliqua potentia que sit in filio.

Item queritur a quibusdam si pater potens sit natura gignere filium: et an hoc sit aliqua potentia que sit in filio? Ad quod dicimus quia non est potens nisi natura. Eius enim potentia natura est voluntas. At inquit illi: si potens est gignere: habet ergo potentiam gignendi: filius autem non habet potentiam gignendi: si non potest gignere. habet ergo pater aliquam potentiam quam non habet filius?

Non sequitur. Et ad hoc enim potentiam penitus habet filius quam et pater qua potuit pater gignere: et filius potuit gignere. Eadem enim potentia est in filio quam potuit gigni que est in patre qua potuit gignere. Sed circa hoc oppositum: aliud est posse gignere aliud est posse gigni. quod aliud est gignere: aliud gigni. Hic est distinguendum. Si enim cum dicitur aliud est posse gignere: aliud posse gigni aliam significes potentiam quam pater potens est gignere: et aliam qua filius potens est gigni: falsus est intellectus. Si vero dicas patrem posse se habere aliam proprietatem siue notionem quam genitor est: et filium aliam quam genitor est: verus est intellectus. aliam enim proprietatem habet pater qua potest esse: aliam filius qua filius est.

Quod sit intelligendum: filius habet vel non habet potentiam generandi.

Ita etiam cum dicitur filius non habet potentiam generandi quam habet pater: dupliciter potest intelligi. Si enim dicatur non habet filius potentiam generandi quam pater: id est qua potens sit ad generandum. id est ut genuerit vel generet sicut pater: verum est. Si vero intelligatur sic. non habet potentiam qua possit gigni vel genitus esse qua eadem pater potens ut genuerit vel ut generet falsum est. Sicut dicitur pater habet potentiam qua potest esse pater. filius vero non habet potentiam qua possit esse pater: et e converso: filius habet potentiam qua potest esse filius: pater vero non habet potentiam qua potest esse filius. habet ergo aliquam pater quam non habet filius et e converso? Absit. quod eadem est potentia patris qua potest esse pater: et filii qua potest esse filius. Ita etiam eadem est voluntas qua pater vult esse pater: non filius. et filius vult esse filius: non pater. et eadem est voluntas filii qua vult esse genitor: et pater genuisse et patris qua vult esse genitor et filii genitum.

De proprietate et incommutabilitate et simplicitate dei essentie.

Nunc de veritate siue proprie-
tate et incommutabilitate atque
simplicitate diuine nature vel
substantie siue essentie agendum est. Est
itaque deus ut ait Aug. in. 5. li. de trini-
tate siue dubitatio substantia: vel si me-
lius hoc appellatur essentia: quam greci
ousiam vocant. Sicut enim ab eo quod
est scire dicta est sapientia: et ab eo quod
est scire dicta est scientia: ita ab eo quod
est esse dicta est essentia. Et quis magis est
quam ille qui dixit famulo suo Moysi
Ego sum qui sum: et dices filiis Israel
qui est misit me ad vos. Ipse vere ac p-
prie dicitur essentia: cuius essentia non nouit
preteritum vel futurum. Unde Hieronimus ad
Marcellam scribens ait. Deus solus ge-
nerandi non habet: vere essentie nomen
tenet. quia in eius comparatione qui vere
est: quia incommutabilis est: quasi non sint
que mutabilia sunt. De quo enim dicitur
fuit: non est. et de quo dicitur erit non dicitur
est. deus autem tunc est qui non nouit fuisse
vel futurum esse. Solus ergo deus vere
est: cuius essentie comparatum nomen esse non est.

Queritur qualiter intelligenda sint
verba Hieronimi.

Nunc diligenter aduertendum est
quomodo intelligi debeant verba
illa Hieronimi. scilicet deus tunc est
et non nouit fuisse: tanquam non possit dici de
deo fuit vel erit: sed tunc est: cum de deo
frequenter scriptum reperiamus: fuit
ab eterno: fuit semper: et erit in secula:
et huiusmodi. Unde videtur quia non est
tunc dicendum de deo: fuit: est: vel erit. Si
enim diceretur tunc fuit: putaretur quod de-
fierit esse. Si diceretur tunc est: putaretur
quod non semper fuerit: sed esse cepit. Si
tunc erit: putaretur non esse modo. Dica-
tur ergo quia semper fuit est et erit: ut

intelligatur quia nec cepit nec desit nec
desinit: nec desinet esse. De hoc Augustinus
super Iohannem ita ait. Cum de sempiter-
na re proprie dicatur est: scilicet nos bene
dicitur fuit et erit. fuit quia nunquam desit
erit quia nunquam deerit. est quia semper
est. non preterit quasi quod non mane-
at. non oziatur quasi quod non erat. Cum
ergo nostra locutio per tempora varie-
tur: de eo vere dicuntur verba cuiuslibet tem-
poris: qui nullo tempore desit vel deest
vel deerit. Et ideo non mirum si de spiri-
tu veritatis veritas loquens dixit per fu-
turum. Quicunque audiet loquetur. audiet
scilicet ab eo a quo procedit. Audire il-
lius est scire: idem etiam esse. A quo ergo
est illi essentia: ab illo audientia id est sci-
entia que non est aliud quam essentia. Audi
et ergo dixit de eo quod auduit: et au-
dit id est quod semper sciuit scit et sciet
Ecce hic dicit Augustinus verba cuiuslibet
temporis dici de eo: sed proprie est.

Hic aperit qualiter intelligenda sint.

Iud ergo quod Hieronimus di-
cit ita intelligendum est. Non no-
uit fuisse vel futurum esse: sed tunc
esse: id est cum dicit de deo quod fuit vel erit
non est intelligendum quod preterit vel fu-
turum sit: sed quod existat simpliciter siue
aliquo temporali motu. licet enim verba
substantia disloz temporis de deo dicantur
ut fuit erit est erat: non tamen temporales motus
tunc distinguunt. scilicet preteritum vel futurum vel pre-
teritum imperfectum: vel preteritum perfectum: vel pre-
teritum plusquamperfectum: scilicet essentia siue exi-
stentia diuinitatis simpliciter insinuant.
Deus ergo solus proprie dicitur essen-
tia vel esse. Unde Hilarius ita ait in 7.
libro de trinitate. Esse non est accidens deo
sed subsistens veritas et manens causa: et
naturalis generis proprietates.

De incommutabilitate hic.

Et etiam solius essentia proprie incommutabilis dicitur: quia nec mutatur nec mutari potest. Unde Aug. in 5. li. de trinitate. Alie inquit essentie vel substantie capiunt accidentia: quibus in eis fiat vel magna vel parua mutatio. Deo autem aliquid huiusmodi accidere non potest. et ideo sola substantia vel essentia que est deus incommutabilis est. Cui profecto maxime ac verissime competit esse. Quod enim mutatur non fuerit ipsum esse. et quod mutari potest etiam si non mutetur potest quod fuerat non esse. Ideoque illud solum quod non tamen non mutatur: verum etiam omnino mutari non potest: verissime dicitur esse. i. substantia patris et filii et spiritus sancti. Ideo apostolus de deo loquens ait. Qui solus immortalitatem habet. Et enim ait Augustinus in libro de trinitate. Cuius anima quodammodo immortalis esse dicatur et sit: non diceret solus habet immortalitatem: nisi quia vera immortalitas et incommutabilitas est: quare nulla potest habere creatura: quoniam solius creatoris est. Unde Iacobus ait. Apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Et David. Mutabis ea et mutabuntur: tu autem idem ipse es. Ideo Aug. super Genesim dicit: quod deus nec per loca nec per tempora movetur. Creatura vero per tempora et loca. per tempora moveri est per affectiones commutari. Deus autem nec loco nec affectione mutari potest: qui per prophetam ait. Ego deus et non mutor. qui est immutabilis solus. Unde recte solus deus habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura ut ait Aug. contra maximinum: non nulla mors est ipsa mutatio. quia facit aliquid in ea non esse quod erat. Unde et ipsa anima humana que ideo dicitur immortalis: quia sem

modum suum nunquam desinit vivere vel esse habet tamen quandam mortem suam. quia si iuste vivebat et peccat: moritur iusticie si peccatrix erat et iustificatur: moritur peccato: ut alias eius mutationes taceamus: de quibus modo longius est disputare. Et creaturarum natura celestium mori potuit: quia peccare potuit. Nam angeli peccaverunt: et demones facti sunt: quorum est diabolus princeps. et qui nec peccaverunt peccare potuerunt. et cuiusque creaturæ rationali prestat ut peccare non possit: non est hoc nature proprie: sed dei gratie. Et ideo solus deus ut ait apostolus habet immortalitatem: quod non cuiusquam gratia sed natura sua: nec potuit nec potest aliquando conversione mutari: nec potuit nec poterit aliqua mutatione peccare. Proinde ut ait Aug. in libro primo de trinitate: substantia dei sine ulla sui commutatione mutabilia faciente: et sine ullo suo temporali motu temporalia creaturae: intueri et nosse: licet sit difficile oportet. vere ergo ac proprie incommutabilis est sola et divinitatis essentia: que sine sui mutatione cunctas condidit naturas.

Hic de simplicitate.

Eadem quoque sola proprie ac vere simplex est: ubi nec partium nec accidentium seu quarelibet formarum ulla est diversitas: sive variatio vel multitudo. Ut autem scias quomodo simplex sit illa substantia ut te docet Augustinus in libro 6. de trinitate: advertente primo quod creatura sit multiplex et nullo modo vere simplex. Et primo de corpali: postea vero de spirituali creatura. Corpalis utique creatura tribus est ita ut sit ibi alia pars maior: alia minor et maior sit totum quam pars quælibet. Et in uno quoque corpore aliud est magnitudo: aliud color: aliud figura. potest enim et minuta

magnitudine manere idē color 7 eadē figura. 7 colore mutato manere eadez figura 7 eadē magnitudo. ac p hoc mlti-
plex esse cōvincitur natura corporis
simplex autē nullo modo.

Hic de spiritali creatura ostendit
quō sit multiplex: non simplex.

Preatura quoq; spūalis vt est
anima: in cōparōne quidē cor-
poris ē simplex: sine comparō-
ne vero corporis multiplex est 7 non sim-
plex. que ideo simplex dicitur respectu
corporis: quia mole nō diffunditur per
spatiū loci: sed in vnoquoq; corpe 7 in
toto tota ē: 7 in qualibet pte eius tota
ē. 7 ideo cuz sit aliquid in qualibet pti-
cula corporis exigua quod sentiat anima
quīs nō fiat in toto corpe: illa tamē to-
ta sentit: quia tota non later. sed tū nō ē
in ipsa anima vera simplicitas est: cum
aliud sit artificiosum esse: aliud inertē:
aliud acutum: aliud memorē: aliud cu-
piditas: aliud timor: aliud letitia: aliud
tristitia. Possuntq; hec 7 alia huiusmo-
di innumerabilia in anime natura inue-
niri: 7 alia sine aliis: 7 alia magis: alia
minus. manifestum ē non simplicē esse:
sed multiplicez esse naturā. Nihil enim
simplex mutabile ē. omnis autē creatu-
ra mutabilis ē. nulla ergo creatura ve-
re simplex ē. Deus vero etsi multiplex
ter dicatur id est multis noibus signifi-
cetur: vere tamē 7 sūme simplex est. Di-
citur enī magnus bonus sapiens beat⁹
verus: 7 quicqd aliud nō indigne dici
videtur. sed eadem magnitudo eius est
que sapientia. Non enī mole magnus ē
sed virtute. 7 eadē bonitas que sapien-
tia 7 magnitudo 7 veritas. 7 nō ē ibi
aliud ipsum beatū esse: 7 aliud magis
aliud sapientē: aliud verū: aut bonum:

esse: aut omnino esse.

Qualiter cum deus sit simplex mul-
tiplex tamen dicatur.

Ne diligenter notandū ē cum
dicat Augustinus solum deus
vere simplicem esse: cur dicat
eundē multipliciter dici. sed hoc non p-
pter diuersitatē accidentiū vel partiū
dicit: imo ppter diuersitatē ac multitu-
dinē nominū que de deo dicunt. que li-
cet multiplicia sint: vnū tamē significāt
s diuinā naturā. hec enī nō ita accipiūt
cū de illa inēdmutabili eternaq; substā-
tia inēdmutabiliter simpliciore q̄ ē huma-
nus anim⁹ dicunt: quēadmodū cū de
creaturis dicūt. Vñ Aug. li. 6. de tri-
deco ingt hoc ē esse q̄s fortē esse: vel sa-
piētē esse: vel iustū esse. Et si quid de il-
li multiplici simplicitate dixeris q̄ sub-
stantia eius significet: humano autem
aio non ē hoc esse quod ē fortē esse: aut
pudentē: aut iustū. pōt enī esse animus
7 nullā istarū hēre virtutem.

Tanta ē dei simplicitas q̄ nulli pō-
t camentorū subiectur.

Quod autē in diuina natura
nulla sit accidentiū diuersitas
nullaq; penitus mutabilitas
sed pfecta simplicitas: ostendit Aug. in
5. li. de trini. dicēs. Intelligamus deus
q̄tū possum⁹ sine qualitate bonuz: sine
q̄ritate magnuz: sine indigētia creatorē
sine situ p̄sentē: sine habitu oīa cōtinen-
tē: sine loco vbicq; totum: sine tempore
sempiternum: sine vlla sui mutatione
mutabilia facientē: nihilq; patientem.
Quisquis deū ita cogitat: etsi nondū
poteat inuenire oīo quid sit: pie tamē
caueat q̄tūz pōt aliquid de illo sentire
quod non sit. Ecce si subtiliter inten-
das: ex his atq; predictis aperitur illa

p̄dicamenta artis dyaletice: dei nature
minime cōuenire: que nullis subiecta ē
accidentibus.

Quod deus non proprie sed abusive di-
citur substantia.

Unde nec proprie dicitur sub-
stantia: ut Augustinus libro
7° de trinitate ostendit dicens
Sicut ab eo quod est esse appellatur es-
sentia: ita et ab eo quod ē subsistere sub-
stantia dicimus. si tamē dignū est ut de
us dicatur subsistere. Hoc enī de his re-
bus recte intelligitur: in quibus ut in
subiectis sunt ea que in aliquo ut in sub-
iecto esse dicuntur. sicut in corpore color
atq; forma. Corpus enī subsistit: et ideo
substantia ē. Res vero mutabiles neq;
simplices proprie dicuntur substantie.
Deus autē si subsistit ut substantia pro-
prie dici possit: inest in eo aliquid tanq̃
in subiecto: et non est simplex. Neq; has
autē est dicere ut subsistat de⁹ et subsit
bonitati sue. et illa dōital nō suba sit. et
potius essentia. neq; ipse deus sit boni-
tas sua: sed in illo sit tanq̃ in subiecto.
Unde manifestū ē deum abusive subaz
vocari: ut nomine v̄sitate intelligat
essentia: quod vere ac proprie dicitur:
ita ut fortasse solum deum dici oppo-
reat essentiam. Est enī vere solus: quia
incomutabilis est.

Quod non est in deo aliquid quod non
sit deus.

Uius autē essentie simplicitas
ac sinceritas tanta est: q̃ non
ē in ea aliquid quod non sit
ipsa: sed idem ē habens et quod habet.
Unde Iulianus in. 7° li. de trini. ait.
Non ex cōpositis inquit deus qui vita
ē. subsistit. neq; qui virt⁹ est ex infirmis
continetur. nec qui lux ē ex obscuris co-

apratatur. nec qui spiritus ē ex disparib⁹
formalis ē. totum quod in eo est vnum
ē. Item Iulianus in. 8° libro de trini.
Non humano modo deus ex cōpositis
ē: ut in eo aliud sit q̃ ab eo habet: ali-
ud sit ipse qui habeat: sed totū vita est
natura. s. perfecta et infinita: et nō ex di-
sparibus constituta: sed vniū ipsa per
totum. De hoc eodem Boetius in lib^o
de trinitate ait. Quocirca hoc vere ē
vniū: in quo nullus numerus: nullū in eo
aliud p̄ter id quod ē. neq; enim subie-
ctum fieri potest. Augustinus quoq; in
li. de fide ad petriū dicit. In dei substantia
non ē aliquid quod non sit substantia:
quasi aliud sit ibi substantia: aliud quod
accidit substantie. sed quicquid ibi intel-
ligi potest substantia ē. Verum hec dici
possunt et facile credi: videri autem ni-
si puro corde omnino nō possunt. Itē
Augustin⁹ in. is. libro de trinitate. Sic
habet in natura vniūscuiq; trium: ut
qui habet hoc sit quod habet: sicut im-
mutabilis simplexq; substantia. Unde
Psalms ait. Deus simplex dicit⁹ siue
nō amittendo quod habet: siue non ali-
ud habet quod non est ipse: et aliud q̃
in ipso ē. et cum tante simplicitatis atq;
sinceritatis sit natura diuina: est tamē
in ea p̄sonaz trinitas. Unde Augusti-
nus in. xi. libro de ciuitate dei ait. Non
p̄pter hoc naturā sumi boni simplicez
dicimus: q̃ pater ē in ea solus: aut fili⁹
in ea solus: aut spiritus sanctus solus
id est quia est sola ista nominum trini-
tas siue substantia. personarum: sicut
fabelliani putauerūt. sed ideo simplex
dicitur quia ē hoc quod h̄z: excepto q̃
relatiōe q̃q; p̄sōa ad alterā dī: nec ē ipsa.
Nam utiq; pater habet filium ad quez
relatiōe dicitur: nec tamē ipse est filius

In quo vero ad semetipsum dicit non ad alterum: hoc est quod habet: sicut ad semetipsum dicitur unus habens vitam et eadem vita ipse est. propter hoc utique natura hoc dicitur simplex quod non sit aliud habens: et aliud id quod habet sicut in ceteris rebus est. Non enim habens li quorem liquor est: nec corpus color: nec anima sapientia est. Ecce quia est idem patris: quanta est unitas et immutabilitas: simplicitas: puritas: diuina substantie: iuxta infirmitatis nostre validitatem assignamus.

De distinctione trium personarum.

Nunc ad distinctionem personarum accedamus. Teneamus ergo et docet Augustinus in libro de fide ad petrum patrem et filium et spiritum sanctum unum esse naturaliter deum: nec tamen ipsum patrem esse qui filius est: nec ipsum filium esse qui pater est: nec spiritum sanctum esse qui pater est aut filius. Una enim est essentia patris et filii et spiritus sancti: in qua non est aliud pater: aliud filius: aliud spiritus sanctus: quis personaliter sit alius pater: alius filius: alius spiritus sanctus.

Hic de coeternitate filii cum patre.

Pentus est enim a patre filius: et ideo alius. nec tamen ante fuit pater quam filius. coeternae sunt enim sibi tres persone.

Argumentatio arrianorum.

Sed contra hoc inquit hereticus: ut refert Ambrosius in primo libro de trinitate. Omne quod natum est principium habet. et ideo quia filius est principium habet et esse cepit quod hereticorum ore sic dictum est. Nam ipse arrianus ut meminit Augustinus in libro. 6. de trinitate dixisse fertur:

Si filius est: natus est. si natus est: quando non erat filius.

Responsio Augustini catholica.

Qui hoc dicunt non intelligunt etiam natum esse deo sempiternum esse: ut sit coeternus patri filius: sicut splendor qui gignitur ab igne atque diffunditur: coeuius est illi. et esset coeternus si ignis esset eternus.

Oppositio Augustini contra hereticum.

Item si dei filius inquit Augustinus? virtus et sapientia dei est: nec unquam fuit deus sine virtute et sapientia coeternus est deo patri filius. Dicit autem apostolus christum esse dei virtutem et dei sapientiam. aut ergo non fuit quando non fuit filius: aut aliquando deus non habuit virtutem et sapientiam: quod demeritis est dicere. Constat enim quia semper habuit sapientiam: semper ergo habuit filium.

Responsio Ambrosii ad idem auctorem ritate fulta.

Et idem quoque arrianice questionis Ambrosius in hunc modum respondet. Ego inquit filium meum natum esse confiteor: quod reliquum est infidelitatis horresco. Scriptum est enim in veteri testamento: ut vel unum ex pluribus dicam. Ante me non fuit alius deus: et post me non erit. quis ergo hoc dicit: pater: aut filius? Si filius ante me inquit non fuit alius deus. Si pater. post me inquit si erit. hic prior: ille posterior non habet. Inuicem enim in se et pater in filio et filius in patre cognoscitur. Cum enim patrem dixeris: eius etiam filium designasti. quia nec ipse est pater sibi. cum filium notas: et patrem patris: quia nemo ipse sibi filius est. itaque nec filius sine patre: nec pater sine filio. Semper ergo pater: semper et filius.

Inuestio Ambrosii in hereticos.

Item dic inquam heretice mihi: fuit ne quādo deus omnipotens pater non erat et deus erat? Nā si pater esse cepit: deus ergo primo erat et postea pater factus est. quomō ergo immutabilis deus est? Si enim ante deus postea pater fuit: utiq; generatōis ac cessione mutatus est. sed auerrat deus hanc amentiam: quia semper habuit sapientia: semper habuit filium.

Ineffabile est quomodo filius sit et non h3 priore patrē: sicut mod⁹ generatōis intelligibil⁹ est et ineffabil⁹.

Sed queris a me inq; ambrosius quomō si filius sit nō priorem habeat patrē: quero inquit abs te quomō filiū putas eē generatū? Adhūc enī impossibile est generatōis scire secretū: mens deficit: vox silet nō mea tūc: sed et angelorū. supra potestates: et supra angelos: et supra cherubim: et supra seraphim: et supra omnē sensum est: quia scriptū ē. pax xpī sup omnem sensum ē. Et si pax xpī ē supra omnē sensum: quomō tanta generatō nō ē supra omnē sensum. Tu ergo manus oī admoue. scrutari nō licet supna misteria. licet scire q; natus sit. nō licet discutere quomō natus sit. illud negare non mihi licet. hoc querere metus est. Ineffabilis enī ē illa generatio. Quā ysaia. Generationē eius quis enarrabit?

Quidam psumūt discutere generationis seriem.

Quidam tamē de ingenio suo psumētes: dicūt illā generatōnem posse intelligi: et alia bu in modū: inherentes illi auctoritati hieronimi sup Ecclesiasten. In sacris scripturis quis sepius nō p impossibili sed p difficili ponit. ut ibi. generatio n3 eius quis enarrabit? sed hoc non di

cit hieronimus ideo q; generatio filii eterna plene intelligi vel explicari possit a quoq; mortaliū: sed qā de ea aliqd intelligi vel dici potest. quidā tamē hoc accipiūt dictū de temporali generatōe christi.

Utrūz debeat dici: semper gignitur vel semper genitus est filius.

Hic queri potest: utrius generatio filii a patre: nec principiz habeat: nec finez: quia eterna est utrius debeat dici: filius semp gignitur vel semp genitus ē: vel semp gignitur. De hoc Greg. super Job ait. Domin⁹ Iesus in eo q; ē virtus et sapia dei: de patre ante tempora natus est. vel potius quia nec cepit nasci nec desuit: dicamus verius semp natus. nō autē possumus dicere semp nascitur: ne imperfectus eē videat. At vero ut eternus designari valeat et perfectus: semp dicam⁹ et natus: quatenus et natus ad pfectionez p tinear: et semp ad eternitatē: quā per hoc ipsum q; pfectum dicimus: multūz ab illius veritatis expressione deniam⁹ quia quod factū non ē: nec pōt dici p pte pfectū: sed balbutiendo ut possumus excelsa dei resonamus. Et domin⁹ nre infirmitatis verbis condescendens estote inquit perfecti sicut et p̄r vester celestis pfectus est. Sup illum locum etiā plalmi. ego hodie genui te. De hac itaq; generatōe filii loquit Aug. ita. Quāq; per hoc q; dicit hodie etiam possit intelligi dies ille quo xps fm hominē natus est: tamen quia hodie p̄sentiam significat: atq; in eternitate nec p̄teritum quicquā est quasi esse desierit: nec futurum quasi nondum sit: sed p̄sens tūc. quia quicquid eternū est semp ē: diuinius tūc intelligit de sempiterna generatione sapientie dei. Unde et tūc

Aug. in libro 84. questionum de sp
nato differēs ait. Melior ē semp natus
q̄ qui semp nascit. quia qui semp nasci
tur nondū natus: et nunq̄ natus ē aut
natus erit si semp nascit. Aliud ē enim
nasci: aliud natū esse. ac p hoc nunq̄ fili
us est si nunq̄ natus est. filius autem ē
q̄ natus. et sp filius: quia eternus. semp
ergo natus. Ecce his v̄bis ostēdit Aug.
q̄ generatio filii semp ē: nec p̄terit: nec
futura est: quia eterna ē. ideo enī dixit
genitū: ne nouū putaret. s. ne videret in
cepisse. hodie dixit: ne p̄terita generatō
videret. Ex his ergo verbis p̄phete v̄t
ait et oēs Crisostomus: nihil aliud ma
nifestatur nisi quia ex ipsa essentia p̄is
semp genitus est filius.

Origenes videtur dicere contra: ait
enī q̄ semp generatur filius a patre
Origenes vero sup̄ iheremiā
dicit q̄ filius generat a patre
his verbis saluator noster
ē sapia dei. sapia vero ē splendor eterne
lucis. saluator ergo noster splendor est
claritatis. splendor autē nō semel nasci
tur et desinit: sed quoriens ortum fue
rit lumē ex quo splendor oritur totiens
oritur et splendor claritatis. Sic ḡ sal
uator semp nascit. Unde ait in li. sapie
Ante omnes colles generat me dominus
nō v̄t quidā male legūt generavit. his
verbis apte ostendit Origenes sane di
ci posse et debere: semp filius nascitur.
quod videt contrariū illi v̄bo Gregorii
p̄missio. s. nō possumus dicere sp nascit.

Exponit p̄missa verba Gregorii: ne
puteat iter doctores esse cōtrarietas

Sed ne tanti auctores sibi in
tanta re cōtradicere videant
illa Gregorii verba benigne
interpretetur. dominus inqt Iesus aū
temp natus ē: vel potius quia nec ce

pit nasci: nec desinit: dicamus verius sem
per natus.

Questio de ipsis verbis Gregorii.

Sed quōd verius dicit hoc. s.
q̄ filius semp natus ē: q̄ illud
scilicet q̄ de patre ante tempa
natus ē. Illud enī sincera et catholica fi
des tenet ac p̄dicat v̄t istud. Quare ḡ
ait dicamus verius: cū vtrūq̄ p̄ter lit
verū: nisi quia volebat hoc intelligi ad
maiorē evidentia et exp̄ssionē v̄tatis di
ci q̄ illud. Discrepant verbis omnis calū
niādi veritatis hereticis obstruitur adi
tus: quibus fm̄ deitātē xp̄i generatio si
ne initio et sine fine esse perfectā mōstrat
Itō autē adeo apte mōstrat veritas cū
dicitur: filius ante tempa genitus est de
p̄re: vel filius semp nascit de patre. et iō
dicit Greg. q̄ nō possumus dicere semp
nascitur. Nō inq̄ ita cōueniēter: nō ita
cōgrue ad explanatiōē v̄tatis: potest
tamē dici si sane intelligat. Semp enī
nascit filius de patre v̄t ait Origenes.
nō q̄ cottidie iteretur illa generatio: s̄
quia semp est. semper ergo nascitur. i.
natiuitas eius sempiterna est.

O filius semp generatur probat ex
dictis Hilarii.

Hilarius quoq̄ dicit filiū nasci
ex patre in li. 7. de trinitate.
his verbis. Vniū deus et na
ture eterne v̄tatis potestas est. et
quod cū sacramento scientie sue ex eo
nascitur nō potuit aliud esse q̄ v̄tatis.
Nā cū ait. sicut me misit v̄tēs pater et
ego v̄tō p̄pter patrē: docuit v̄tā in se
p v̄tētē patrē inesse. Ecce hic habes
quia filius nascit de patre. Itē in eccl̄ez
cum dicit xp̄s. Sicut pater habz v̄tā
in se: sic et filio dedit v̄tā habere in se
metipso. omnia v̄tā sua ex v̄tante te
statu est. Quod autē ex v̄tō v̄tūm

natum est: habet natiuitatis pfectū sine nouitate nature. Non enī nouū ē quod ex uiuo generatur in uiuū: quia nec ex nihilo est. 7 uita que natiuitatez sumit ex uita: necesse ē p nature unitatē 7 pfecte natiuitatis sacramentū: ut in uiuente uiuat: 7 i se habeat uitā uiuētē. Ecce 7 hic habes qz generat ex uiuo uiuus filius. Itē i eodē. In deo totū qd ē uiuit deus enī uita est: 7 ex uita non pōt qēp esse: nisi uiuū: neqz ex deriuatōe sed ex uirtute natiuitas est. Ac sic dum totum quod est uiuit: 7 dum totū quod ex eo nascitur uirtus est. habet natiuitatem filius: non demutatōe. 7 hic dicit qz nascitur. Itē i in. 8. libro de trinitate. Do nat pater filio tantū esse quantū est ipse cui innascibilitatis esse: imaginē sacramēto natiuitatis impartit: quē ex se in sua forma generat. hic dicit quia generat pater filiū.

Breuitē docet quid de hoc concedendum sit.

Quam? ergo filiū natū de pte ante tempora: 7 semp nasci de patre: sed congruentius semper natū. 7 eundē fateamur ab eterno esse: 7 patri coeternū. i. auctori. Pater enī generatōe auctōr ē filiū: ut in sequenti ostendē. Ut ergo pater ē eternus? ita 7 filius ē eternus. s. pater sine auctore filius uero non. quia pater innascibilis filius natus. 7 ut ait hylarius in. 12. li. de trinitate. Aliud ē sine auctore semp esse eternū: aliud patri. i. auctori esse coeternū. Ubi autē pater auctōr ē ibi natiuitas est. qz sicut natiuitas ab auctore est: ita 7 ab eterno auctore eterna natiuitas est. Omne autē quod semp est: 7 eternū est. s. non tamē oē quod eternū est etiā innatū est. quia quod ab eterno

nascitur habet eternū esse: quod natum est. quod autē nō natū est: id cum eternitate nō natum est. Quod uero ab eterno natū ē id si nō eternū natū est: ita nō erit 7 pater auctōr eternus. Si quid ergo ei qui ab eterno patre natus est ex eternitate defuerit: idipsum auctori nō ē ambigū deuisse: quia si gignenti est infinitū gignere: 7 nascenti infinitū etiā nasci est. Mediū enī quid inter natiuitatē dei filiū 7 generationē dei patris non sensus admittit: quia 7 in generatione natiuitas ē: 7 in natiuitate generatio est. qz sine utroqz neutrum est. utruqz ergo sine intervallo sui est.

Argumentatio heretici.

Sed inquiet hereticus. Omne quod natū est nō semper fuit: quia in id natū est ut esset. Ne mo ambigit quin que in rebus humanis nata sunt: aliquādo nō fuerūt. sed aliud ē ex eo nasci qd non sp fuit: aliud ex eo natū esse quod semp est. ibi nec semper fuit qui pater est: nec semp pater ē. 7 q non semp ē pater: nō semp genuit. ubi autē semp est pater semp filius est. Quod si semp deo patri ppriū ē qd semp ē pater: necesse ē filio semp esse propriū qd semp ē filius. Quō ergo cadet in intelligētiāz nostrā ut non semp fuerit cui ppriū ē semp esse quod natū ē. Natuz ergo uni genitū deū cōitemur: sed natuz ante tēpora: nec ante esse qd natū: nec ante natū qd esse. quia nasci quod erat ita nō nasci est: sed seipsum demutare nascendo. hoc autem humanū sensum 7 intelligentiāz mundi excedit. non hoc capit ratio humane intelligentie: sed prudentie fidelis professio est.

Hic de spiritu sancto agitur. 7 p̄s qd sit amor patris 7 filiū dicit.

Nunc post filii eternitatem de spiritu sancto quicquid deo donā se videre cōcedit differamus Spiritus sanctus amor ē siue charitas siue dilectio patris et filii. *Uñ Aug.* in 15. li. de trinit. ait. Spūs scūs nec patri ē solūs: nec filii ē solūs: sed amboꝝ. et iō cōmunē qua inuicē se diligunt pater et filius nobis insinuat charitatē. Iohes autē in epla canonica ait. De^o charitas ē: non dixit: spūs scūs charitas ē. quod si dixisset absolutior esset sermo: et non pua ps questiōis decisa. Sed qz dixit deus charitas ē: incertū ē. et iō queren dū ē utrū deus pater sit charita: an filius: an spūs scūs: an deus ipsa trinitas quia et ipsa nō tres dii: sed deus ē vnus. *Ad* quod Augustinus in eodē li. ita dicit. Nescio cur sicut sapia et pater dicitur et filius et spūs scūs. et simul oēs nō tres s; vna sapia: nō ita et charitas dicat pater et filius et spūs scūs: et simul omnes vna charitas. Non iō tñ quisquā nos inconueniēter estimet charitatē appellare spiritū sanctū: quia et deus pater et deus filius potest charitas nūcupari: sicut proprie verbū dei et sapia dei dī: euz pater et spūs scūs sint sapia. Si g^o pprie aliquis horū triū charitas nūcupari debz quis aptius q̄ spūs scūs: vt. s. in illa simplici sūmaq; natura non sit aliud suba et aliud charitas: sed substantia ipsa sit charitas: et ipsa charitas sit substantia siue in patre siue in filio siue in spū scō: et tamē spūs scūs charitas proprie nūcupat. Ecce his verbis apte ostendit Augustinus: q̄ in trinitate charitas aliqui refert ad substantiā: que cois ē trium psonaz: et tota ē in singulis. aliqui spectat ad psonaz spūs scī: sicut sapia dei aliqui p suba diuina: aliqui p filio pro

U

prie accipit. et hoc in multis fieri reperit. *Exemplis* cōfirmat eadē noia et proprie et vniuersaliter accipi.

Puribus enī exemplis doceri potest multa rerum vocabula: et vniuersaliter poni: et proprie quibusdā rebus adhiberi. sicut legis noie aliqui simul oia veteris testamenti significāt eloquia. aliqui autē proprie vocatur lex que p Moysen data ē. *Ad* ultra alia suppetūt exempla: s; in re aperta vitāda ē lōgitudō sermōis. Sicut ergo vnicū dei vbi pprie vocam^o noie sapientie: cū sit vniuersaliter et spiritus scūs et pater ipsa sapia: ita spūs scūs p prie vocabulo charitatis nūcupatur: cū sit et pater et filius vniuersaliter charitas. Sed dei verbū id est vniigenitus dei filius apte dictus ē dei sapia ore apostoli dicētis xpm dei sapiā et dei virtutem. Spūs autē scūs vbi sit dictus charitas inuenimus si diligēter Iohis apostoli eloquiū scrutemur: qui euz dixisset. diligamus inuicē: quia dilectio ex deo est adiunxit. et omnis qui diligit ex deo natus ē: quia deus dilectio ē. *Hic* manifestauit se dixisse eā dilectionē esse deum quā dixit ex deo. De^o ergo ex deo est dilectio. sed quia et filius ex deo patre natus est: et spūs scūs ex deo pte pcedit quē potius eozū hic debeamus dictum accipere esse dilectionē: merito queritur. *Pater* enim solus ita deus est: vt non sit ex deo. et ideo dilectio que ita est de^o vt ex deo sit: non ipse pater est: sed aut filius aut spiritus sanctus. Sed in consequētibus euz dei dilectionē cōmemorasset Iesus qua dilexit nos: et hinc horat^o esset vt et nos inuicē diligam^o: atq; ita in nobis deus maneat. quia vtiq; dilectionē deum dixerat: statim volēs de

hac re apertius aliquid eloqui inquit
In hoc cognoscim⁹ qz in ipso manem⁹
 et ipse in nobis: quia de spiritu suo dedit
 nobis. Spiritus itaqz sanctus de quo
 dedit nobis facit nos in deo manere et
 ipsum in nobis. hoc autē facit dilectio
 Ipse ergo deus est dilectio. deus ergo
 spūs sanctus qui procedit ex deo signifi-
 catur ubi legitur. Deus dilectio ē: et ex
 deo est. Ecce his verbis aperte dicit Au-
 gustinus spiritū sanctū esse charitatem
 patris et filii: et intm quoqz sermonē p-
 duxit: ut videat dixisse spiritū sanctum
 nō solū esse dilectionē patris et filii qua
 se inuicē et nos diligūt: sed etiā dilectio-
 nē qua diligimus deū. sed veruz ipse sit
 charitas qua nos diligimus deuz in se
 quenti explicabitur.

Restat ostendere quod posuerat. s.
 quomō spūs sanctus sit amor quo
 pater a filio et filius a p̄re diligit.

Nunc igitur quod incepim⁹ osten-
 dere curem⁹. s. spiritū sanctū
 dilectionē esse suē amorē pa-
 tris et filii: quo. s. pater diligit filiū: et fi-
 lius patrē. De hoc Hieronimus super
 xlii. psalmū ait. Spūs scūs nec pater ē
 nec filius: sed dilectio quā habet pater
 in filiū: et filius in patrē. Aug⁹. quoqz in
 6. li. de trinit. ait. In oibz equalis ē pa-
 tri filius: et ē vnus eiusdēqz substantie
 Quapropter etiā spūs scūs in eadē vni-
 tate substantie et equalitate subsistit. Si
 ne eni sit vnitas amboz: siue sanctitas
 siue charitas: manifestū ē qd nō aliquis
 duoz est quo vterqz cōiungit: quo ge-
 nitus a gignēte diligatur: genitorēqz
 suū diligat. Sintqz nō p̄cipatōne: sed
 essentia sua: neqz dono supioris alicuius
 sed suo p̄prio seruātes vnitates spūs
 in vinculo pacis. Ecce hic habes spiri-
 tū sanctū esse quo filius diligitur a p̄re

et pater a filio: et quo illi seruāt vnitatē
 pacis. Spūs ergo scūs vt ait Aug⁹. in
 eodē: cōmune ē aliqd patris et filii quic-
 quid illud ē. at ipsa cōmunio p̄substan-
 tialis et coeterna ē. que si amicitia cōue-
 niēter dici potest dicatur: sed aptius dī
 charitas. et hec quoqz substantia quia
 deus substantia et deus charitas ē. tria
 ergo sunt et nō amplius vnus diligens
 cum qui de illo est: et vnus diligens
 cum de quo est. et ipsa dilectio. Que si
 nihil est: quomō deus dilectio ē. Si nō
 est substantia quō deus ē substantia.

Quod sicut spūs scūs cōmunis ē patri
 et filio: ita cōmune nomē hz p̄p̄iū.

Notandū est qd sicut spirit⁹
 sanctus in trinitate specialiter
 dicitur charitas que ē patris et
 filii vno: ita et nomē tenet proprie qd
 patri et filio coiter quodammodo con-
 gruit. Unde Aug⁹. in. 15. li. de trinit. Si
 charitas inquit qua pater diligit filiū
 et patrē diligit filius: ineffabiliter cōmu-
 nionē demonstrat amboz: quid cōueniē-
 tius qd vt ille dicatur p̄p̄ie charitas q
 spiritus ē cōmunis amboz? Hoc eni
 scius creditur et intelligitur vt non so-
 lū spūs scūs charitas sit in illa trinita-
 te: sed non frustra proprie charitas nun-
 cupetur propter illa que dicta sunt: sic
 non solus in illa trinitate: vel spiritus ē
 vel sanctus: quia et pater spūs: et filius
 spiritus: et pater sanctus et filius sanct⁹
 et tamen ipse frustra non dicitur spirit⁹
 sanctus. Qui eni ē cois amboz id
 vocatur ipse p̄p̄ie quod ambo cōmu-
 niter. Alioquin si in illa trinitate solus
 spiritus sanctus ē charitas: profecto et
 filius: nō solius patris: sed etiā spiritus
 sancti fili⁹ inuenit. At eni ap̄lus de deo
 p̄re. Trāstulit nos i regnū filiū charitatē
 sue. Si ergo non est in illa trinitate

charitas dei: nisi spūs sci: filius est spūs sancti. Sed quia hoc absurdissimū est restat ut nō solus ibi sit charitas spūs sanctus: sed ppter illa de quibus satis disserui pprie sic vocatur.

Quod spūs sanctus procedit a patre et a filio.

Nec dicendū ē spiritū sanctum a patre esse et filio: et pcedere a patre et filio: quod mlti heretici negauerūt. **Q**uod autē de utroq; pcedat mltis diuinoz eloquioz testimoniis cōprobat. Dicit enī aplis. **M**isere deus spiritus filii sui in corda vstra. Ecce hic dicit spiritus filii. Et ibi. Qui autē spiritū xpī non habet: hic non est eius. Ipse etiā filius de spū sancto dicit i euāgelio. Quē ego mitto vobis a patre. Patris autē spūs dictus ē vbi legitur. Si spūs eius qui suscitauit xpī a mortuis habitat in vobis. Et ipse xpūs dicit. Nō enī vos estis q loquimur: sed spūs pīs vestrī q loquit. Et alio loco. quē mittet pater in nōie meo. Et alibi ipse filius de spū sancto ait. De patre procedit. **H**is et aliis pluribus auctoritatib; ostenditur q; spiritus sanctus a patre et filio procedit.

Quod greci non concedūt spiritum sanctum procedere a filio.

Greci tamē dicunt spiritū sanctum procedere etiam a patre et non a filio. Quod id dicunt: q; veritas in euāgelio fidē integre cōtinent: de processione spūs loquēs: solus patre cōmemorat dicens. Spūs qui a patre pcedit. Et etiā ideo. q; in principalibus cōciliis que apud illos celebrata sunt: ita simbola eoz subinūctis anathematib; sancita sunt: ut nulli de trinitatis fide aliud docere vel aliter pdicare q; ibi cōtinetur liceat. In quib; q

L

dem simbolis cū spūs cōmemoretur pcedere a patre et nō a filio: quicunq; inquit a filio cū pcedere addit: anathēa incurrūt. vnde et nos arguūt anathematizatos. Addit etiā ad assertionez sue opinionis: et in testimoniū nostre damnationis de simbolo fidei: qd fm traditionē pdictoz concilioz: **L**eo tertius rome transcriptū in tabula argentea post altare beati **P**auli posita posteris reliquit pro amore: ut ipse ait: et caute la fidei orthodoxe. In quo quidem simbolo in processione spūs: solus cōmemoratur pater his verbis. Et in spiritum sanctū dominū et viuificantē ex patre pcedentē cum patre et filio coadorandū et glorificandū. **I**tem. Illud ē simbolus qd in missa cantatur editū in niceno concilio. In fine cuius subiūctū ē. qui aliud docuerit vel aliter pdicauerit anathēa sit. Ideoq; greci nos anathematizatos dicūt: quia dicimus spiritū sanctū a filio pcedere: quod ibi non continetur. Quod enī fm nos ibi dicitur. qui a patre filioq; pcedit: alterū a latinis est additū scilicet filioq;.

Responsio vbi determināt pdicta. **Q**uod autē illa verba sic determinamur. Qui aliud docuerit vel aliter pdicauerit id est cōtrariū docuerit: vel contrario modo pdicauerit: anathēa sit. Aliud ergo p opposito posuit: qualiter et apostolus in epistola ad **G**allathas. Si quis aliud euangelisauerit id est cōtrariū: anathēma sit. non dicit: si quis addiderit. **N**ā si illud diceret sibi ipsi ut ait **A**ugustinus? pūdicarē: qui cupiebat venire ad quos dā quibus scribebat: sicut ad **T**heossalonicenses: ut suppleret que illorum fidei deerant. s; qui supplet quod min; erat addit: non quod inerat tollit. Qui autē

pergreditur fidei regulā: nō accedit in
via: sed recedit a via. Ad illud autē qđ
de euangelio opponit respondem? ita.
quia cum dicat in eo veritas spūitū
sanctum a patre procedere: non addit
solum. et id etiā a se. pcedere nō negat: s;
ideo patrē tm nominat: quia ad euz so
let referre etiā quod ipsius est: quia
ab illa habet.

Qui greci in sensu cōueniāt nobiscuz
et verbis differant.

Sciendū est tamen qđ greci cō
fiteantur spūitū sanctū esse fi
liū sicut patris. quia et apłus
ait. Spūitū filiū. Et veritas in euange
lio. Spūitū veritatis. Sed cū non sit
aliud spūitū sanctū esse patris vel filii:
qđ esse a patre et filio: etiā nihil in eandē
nobiscū fidei sententiā cōuenire vidētuz
licet in verbis dissentiant.

Auctoritatibus grecorum ostendit
spūitū sanctū etiā pcedere a filio.

Unde etiā quidam eorū catho
lici doctores intelligētes vna
eandēq; fore sententiā pcedēz
verborū: quibus dicitur spūs sanct⁹ p
cedere a filio et esse filii: professi sunt spi
ritū sanctū etiā pcedere a filio. Unde
Athanasius in simbolo fidei. Spūitus
sanctus a patre et filio non factus: non
creatus nec genitus: sed pcedens. Ecce
spūitū sanctum aperte dixit pcedere a
patre et filio. Didimus etiā eorūz maxi
mus doctoz in libro de spūitu sancto:
et spūitū sanctū a filio pcedere dicit.

Saluator inquit qui et veritas. nō enīz
loquet a semetipso: hoc est si sine me et
sine meo et patris arbitrio: quia insepa
bilis est a me et a patris voluntate. ga
et se non est: sed ex patre et ex me est.
hoc enī ipsum quod subsistit et loquitur
a patre et me illi est. Itē si spūs sanctus

qui est spūs veritatis spūsq; sapie nō po
test audire a filio loquēte que nescit: cū
hoc ipsum sit quod profertur a filio id
est pcedens deus de deo: spūitus veri
tatis procedēs a veritate: cōsolator ma
nās ex consolatione. Item Cirillus epi
scopus in epistola Nestorio directā ait
Spūitus intelligitur per se fm qđ spūi
tus est: et non filius. sed tamē non ē alie
nus ab eo. Spūitus enim veritatis no
minatur et profuit ab eo sicut ex deo
patre. Iohannes quoq; Crisostom⁹ in
omelia quadā de expōitide simboli sū
ait. Ipse est spūitus procedens de patre
et filio: qui diuidit dona propria prout
vult. Item in alia omelia. Credendum
est spūitū sanctū patris esse et filii. Itē
spūitū sanctū dicimus patri et filio coe
quale: et procedēte de patre et filio. hoc
credite ne colloquia mala corumpant
bonos mores. Ecce a doctozibus greco
rum aperta habemus testimonia: qui
bus spūit⁹ sanctus a patre et filio pce
dere ostenditur. Omnis ergo lingua cō
fiteatur spūitum sanctum pcedere a
patre et filio.

Utrū spūitus sanctus prius vel ple
nius procedat a patre qđ a filio.

Item queritur cum spūitus san
ctus a patre pcedat et filio: utz
prius vel magis pcesserit a patre
qđ a filio. quod nititur hereticus osten
dere ita dicens. Si pcessit spūs sanctus
a patre: processit vtriq; aut nato iam fi
lio: aut non nato filio. Si vero iā nato
filio processit: ante nat⁹ ē filius qđ pces
serit spūs scūs. Precessit igit natiuitas
filii processionē spūs sancti. Si autem
a patre non nato filio: ante processit qđ
filius genitus fuerit.

Responsio Augustini ad id quod
primo querebatur. san prius a pre

q̄ a filio processerit.

Nis 7 huiusmodi questionibus magis laboriosius q̄ fructuosius responderet Aug. in. 15. li. de trinitate dicens. In illa suma crinitate que deus est interualla temporis nulla sunt: per que posset ostendi: aut saltē requiri: utrū prius de patre natus sit filius: 7 postea de ambobus processerit spiritus sanctus. Nunquid ergo possum querere utrū iā processerat spūs sanctus de patre quando natus ē filius: an nōdū processerat: 7 illo nato de utroq; processit? Non possunt propterea ista ibi queri ubi ex tempe nihil inchoatur: ut cōsequenti pficiatur in tempe. Ideo qui potest intelligere sine tempe generationē filii de patre: intelligat sine tempe processionem spiritus sancti de utroq; Ecce his verbis absoluta ē questio illa: qua querebatur utrū prius processerit spiritus sanctus a patre q̄ a filio.

Hic agitur de eo qd 2° querebatur. an magis vel plenius processerit a patre q̄ a filio.

Nunc tractandū est quod secundo querebatur. an plenius vel magis pcedat spiritus sanctus a patre q̄ a filio. Ad quod dicim? quia: sicut nō ante pcedit a patre q̄ a filio: ita si magis vel plenius pcedit a patre q̄ a filio. Aug. tamē in. 15. li. de trinitate dicit qd spūs scūs principaliter procedit de patre. Non frustra inquit in hac trinitate non dicitur verbū dei nisi filius: nec donum dei nisi spiritus scūs: nec de quo genitū ē verbum 7 de quo procedit principaliter spiritus sanctus nisi deus pater. Ecce audisti quia spiritus sanctus principaliter procedit a patre: sed ne te hoc turbaret ipse continuo ex quo sensu dixerit apic subdens. Ideoq; addidi

principaliter: quia 7 de filio spūs scūs pcedere repitur. sz hoc quoq; illi pater dedit nō iā existēti 7 nondū habenti: sz quicqd vniuerso vbo dedit gignēdo dedit. Sic ergo genuit euz vt etiā de illo donū cōmune pcederet: 7 spūs scūs esset amboz. Ecce exposuit ipsemet quomō principaliter spiritus pcedat a patre. nō quia prius vel magis pcedat a patre q̄ a filio: sed quia cum procedit a filio hoc ipsum habet filius a patre.

Ex eodem sensu dicitur spūs sanctus pprie procedere a patre.

Ex eodem sensu etiā dicitur pcedere pprie de patre. Unde Hiero. in expositōe catholice fidei Niceniq; simboli ait. Credim? in spiritū sanctū qui de patre pcedit proprio. Item spiritū sanctū verū deum inuenimus in scriptura: 7 de patre esse proprio. 7 idez. de patre filius: 7 spiritus sanctus pprie 7 vere pcedit. Ecce aperte dicit spiritū sanctū pprie esse de patre: 7 proprie pcedere de patre. quod nō ē ita intelligendū tanq̄ prius vel plenius a patre pcedat q̄ a filio: sed quia hoc habet pater a se non ab alio: vt de ipso sit 7 pcedat spūs scūs. fili? at non a se: sed a patre hoc habet: vt de ipso sit 7 procedat spiritus sanctus.

Ex eodem sensu dicitur spiritus scūs esse 7 mitti a patre per filium.

Ex eadem etiā iuxta hāc intelligētiā dicitur spūs scūs mitti proprio filii: 7 a patre esse proprio filii. An Iulianus ad deū patrem de spiritū scō 7 filio loquēs in. 12. li. de trinitate ait. In spū sancto tuo ex te profecto 7 per eū missio. Item ante tempora vniuersi tuus ex te natus manet: ita qd ex te per eum spiritus sanctus tuus est. quod et si sensu non pcepta: tamē tenet cōscientia

In spūalibus enī rebus tuis hebes suz
Ite i codē. Confirma hāc oro fidei mee
 religionē: vt quod in regeneratōis mee
 simbolo professus suz semp obrineam
 te patrē. Ite filiū tuū vna tecū adorem
 spūitū sanctū tuū: qui ex te p vnigeni
 tū tuū est: pmerear. Ecce apte dīc spū
 sanctū a patrē ⁊ filiū ⁊ mitti ⁊ esse. qd
 non ē intelligendū quasi a patrē p filiū
 minozē mittatur vel sit: sed quia ex patrē
 ⁊ filiū ē ⁊ mitti ab vtroq. s3 hoc ipm
 habet filiū a patrē: vt ab ipso ⁊ sit ⁊ mit
 tatur spūs scūs. Hoc ergo voluit signi
 ficare **H**ilarius: distinctōez faciēs in lo
 cutione: vt ostēderet in patrē esse auctori
 tatē. **I**nde ē etiā q veritas ostēdēs pa
 trē esse auctozē pcessiōis q pcedit spūs
 sanctus a filiū: dixit in euāgelio. De patrē
 pcedit: cū de patrē ⁊ filiū pcedat spūitus
 scūs. **U**n **A**ug. querit si de patrē ⁊ filiū
 pcedit spūs scūs: cur filiū dixit de patrē
 pcedit? **C**ur putas nisi q3 solet ad eū re
 ferre etiā quod ipius ē de quo ⁊ ipse ē
Sicut ait. mea doctrina nō ē mea: sed
 ei⁹ qui misit me. **S**i igit intelligit eius
 doctrina: quā tamē dixit nō suā: s3 patrē
 q3 magis illic intelligēdus ē spūs scūs
 de ipso pcedere: vbi sic ait. de patrē pce
 dit: vt nō diceret de me non pcedit: a
 quo autē h3 filiū vt sit deus. **E**st enim
 de deo deus. ab illo h3 vtrq vt etiā de
 illo pcedat spūs scūs. **E**t iō spūs sanct⁹
 vt etiā de filiū pcedat sicut procedit de
 patrē ab ipso h3 patrē. **Q**uapropter qui
 pōt intelligere in eo quod ait filiū: sicut
 h3 pater vitā in semetipso: sic dedit ⁊ fi
 liū vitā habere in semetipso. nō sine vi
 ta existi iaz filiū vitā ptez dedisse: sed
 ita eū sine rpe genuisse: vt vitā quaz p
 filiū gignēdo dedit: coeterna sit vitē pa
 tris qui dedit. intelligat etiā sicut habet
 pater in semetipso vt de illo pcedat spi

ritus scūs: sic dedisse filiū: vt ⁊ de illo p
 cedat idē spūs scūs. ⁊ vtrūq sine tem
 pe. **I**ta ergo dictū ē spū sanctū de patrē
 pcedere: vt intelligat etiā q pcedit de
 filiū: de patrē esse filiū. **S**i enī quicquid
 h3 de patrē h3 filiū: de patrē h3 vtrq vt de
 illo pcedat spūs scūs. sed nulla ibi tpa
 cogitetur que h3t prius ⁊ posteri⁹. ga
 ibi omnino nulla sunt.

Quare spūs scūs cū sit de suba patrē
 si dicat filiū vel genit⁹: s3 tm pcedēs
Post hoc cōsiderandū ē q tu
 a talib⁹ quales nos sum⁹ itel
 ligi pōt: cū spūs scūs pcedat
 de patrē: ⁊ sit de suba patrē: cur non dicat
 esse natus: sed potius pcedere: ⁊ cur nō
 dicatur filius? **Q**uare autē spūs sanct⁹
 nō dicatur vel sit natus: ⁊ ideo non sit
 filius: **A**ugustinus ostēdit in. is. libro de
 trinitate ita dicens. **S**i spūitus sanct⁹
 filius diceretur: amboz vtrq filius di
 ceretur: quod absurdissimū est. filius
 quippe nullus ē duoz nisi patris ⁊ ma
 tris. **A**bsit autē vt inter deuz patrem ⁊
 deū filiū tale aliquid suspicemur. **A**bsur
 dissimē ergo filius diceret amboz id
 est patris ⁊ filii. amboz enī filius dice
 retur si eum ambo genuissēt. quod ab
 horret omniū sanoz sensus. non ergo
 ab vtroq est genitus: sed pcedit ab
 vtroq amboz spūitus. **H**is verbis
 ostenditur cur spūitus sanctus cum sit
 de patrē: non tamē dicatur genitus v
 filius.

Cum spūitus nō dicatur genit⁹: cur
 filius dicatur procedere.

Quā autē spūs scūs nō dicat
 genitus: sed tm pcedēs: queri
 solet cur non dicatur filius tm
 genit⁹: sed ⁊ pcedēs: sicut ipse in euāge
 lio **J**ohis ait. **E**go ex deo pcessi: vel eri
 ui ⁊ veni in mundū. **N**ō g⁹ tm spūs scūs

procedit a patre: sed etiā filius. Ad qđ dicimus qđ cū vterq; pcedat a p̄re: dis-
similiter tamē. Nam spūs sanct⁹ vt ait
Aug. in. 5. li. de trini. pcedit a patre:
nō quō natus: sed quō datus vel donuz
filius autē pcessit nascendo: exiit vt ge-
nitus. Ac p hoc illud elucescit vt p̄t. s.
cur spūs scūs etiā nō sit filius: cuz ī ipe
a patre exeat: ideo. s. nō dī filius: quia
neq; natus ē sicut vnigenitus: neq; fa-
ctus vt p dei grāz in adoptionez nasce-
retur sicut nos.

Quoniam nō p̄t distingui a nobis inter
generationē filii ⁊ pcessionē sps sci.

Inter generationē vero filii ⁊ p-
cessionē spūs sci duz hic viuimus
distingui nō sufficimus. Unde
Aug. maximino pmissā questioz refu-
canti. s. querēti cur spiritus sanctus nō
diceretur filius cū de patris esset suba
respondēs sic ait. Queris a me si de su-
bstātia patris est filius: de substātia pa-
tris ⁊ spūs sanctus: cur vnus filius ⁊
alius non sit filius. Ecce respondeo siue
capias siue nō capias: de p̄re est filius:
de p̄re ē spūs sanct⁹. sed ille genitus est
iste procedēs. Ideo ille filius est patris
de quo est genitus. iste autem spiritus
vtriusq; quoniaz de vtroq; pcedit: sed
cū de illo loqueret̄ aut de p̄re pcedit:
quoniam pater pcessionis eius est
auctor qui talē filiū genuit: ⁊ gignendo
ei dedit: vt etiā de ipso pcederet spirit⁹
sanct⁹. Nam nisi procederet etiā de ipso
nō diceret discipulis: accipite spiritum
sanctū: enimq; insufflādo daret: vt a se
quoq; pcedere significās apte oñderet
flādo qđ spirādo dabat occulte. Quia
ergo si nasceret̄: non tm̄ de p̄re nec tm̄
de filio: sed de ambobus vtrq; nasceret̄
siue dubio filius diceret̄ amboz. Ac p
hoc qđ filius amboz nullo mō esset nō

opportuit nasci cū de ambobus. ambo-
rū est ergo spūs pcedēdo de ambobus

Hic dicit qđ non valet inter duo illa
distingui.

Quid autē inter nasci ⁊ proce-
dere inter sit: de illa excellentis-
sima natura loquēs explicare
quis potest? Non enim oē quod pcedit
nascit̄: q̄uis oē procedat qđ nascit̄. sic
non omne quod bipes ē homo est: q̄uis
bipes sit omnis qui homo est: hoc scio
distingui aut inter illā generationem
⁊ hanc pcessionē nescio: nō valeo: nō
sufficio. Ac p hoc qđ illa verbi ⁊ ista
ē ineffabilis: sicut ppheta de filio loquē
ait. Generationē eius quis enarrabit?
ita de spū sancto verissime dicitur. pro-
cessionē eius quis enarrabit? Satis sit
ergo nobis: quia non ē a seipso filius: s;
ab ipso de quo natus ē. non est a seipso
spiritus sanctus: sed ab illo de quo pro-
cedit. ⁊ quia de vtroq; procedit sicut iā
ostendimus. De spiritu scō quō ipse de
deo sit: nec tamē ipse filius sit: qm̄ proce-
dendo nō nascēdo legitur esse de deo: iā
superius q̄tum vīsum ē disputauimus.

An spūs sanct⁹ debeat dici ingēit⁹.

Nunc cōsiderandū ē cū spirit⁹
sanct⁹ non sit genitus: vtrum
debeat dici ingenuus? Ad qđ
dicim⁹ spiritū sanctū nec genitū nec in-
genitū debere dici. **U**n̄ Aug. ad Oro-
sium ait. Spiritū sanctū nec genitū nec
ingenitū fides certa declarat. quia si di-
xerimus ingenuū duos patres affirma-
re videbimur. si autem genitum duos
filios credere culpamur. Sicut enim so-
lus filius dicitur genitus: ita ⁊ solus pa-
ter dicitur ingenuus: eo qđ ab alio non
sit. Unde Augustinus in. 5. li. de trini-
tate. Pater inquit solus non est de alio
ideo solus appellatur ingenuus. non

quidem in scripturis: sed in consuetudine disputantium: et de re tanta sermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus est: et spiritus sanctus de patre principaliter et communiter de utroque procedit. Ideoque cum spiritum sanctum genitum non dicamus dicere tamen non audemus ingenitum ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa trinitate: vel duos qui non sint de alio quispiam suspicetur. Ecce his verbis aperte ostendit spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum debere dici.

Q Hieronimus dicit spiritum sanctum ingenitum: quod videtur praedictis adversari.

Hieronimus tamen in regulis distinctionum vel distinctionum contra hereticos spiritum sanctum dicit ingenitum his verbis. Spiritus sanctus pater non est: sed ingentus atque infectus. pater non est: quia patris est et in patre est. processionem habet ex patre et non naturam. Filius non est: quia genitus non est. Ecce his verbis dicitur spiritus sanctus esse ingentus. quod videtur adversari praemissis verbis Augustini.

Determinatio secundum duas acceptiones.

Sed ut istam que videtur repugnantiam de medio abigamus: dicimus quod Hieronimus aliter accepit nomen ingentis: et aliter Augustinus. Accipit enim Augustinus ingentum qui vel quod ab alio non est. et secundum hoc de solo patre dicitur. Hieronimus vero ingentum dicit non genitum. et secundum hoc de spiritu sancto potest dici.

Ex his verbis Hieronimi ostendit ex quo sensu dixerit spiritum sanctum ingentum.

Quod autem Hieronimus ita accepit ostenditur ex verbis suis

is: quibus in eodem tractatu utitur faciens talem divisionem. Omne quod est aut ingenitum est: aut genitum: aut factum. Est ergo quod nec natum est: nec factum. et est quod natum est et factum non est. et quod nec natum est nec factum est. et est quod factum est et natum non est. et est quod factum est et natum est et renatum est. et est quod factum est et natum est et renatum non est. Nunc praepositorum singulis rebus subsistentiam destinemus. Quod ergo nec natum nec factum est pater est. non enim ab aliquo est. quod autem natum est et factum non est filius est qui a patre genitus est: non factus est. quod iteque nec natum nec factum est spiritus sanctus est: qui a patre procedit. quod etiam factum est et natum non est celum et terram et cetera quae sunt innascibilia. quod autem factum et natum et renatum est homo est. quod vero factum est et natum est et renatum non est: aetalia sunt. Ecce his verbis ostendit Hieronimus se ingenitum accipere non genitum. aliter enim non esset praemissa divisio vera. scilicet omne quod est aut ingenitum aut genitum aut factum est. atque in divisione huius praecedente in assignatione ingentis ubique ponit non natum.

Q gemina est processio spiritus sancti.

Proterea diligenter annotandum est quod gemina est processio spiritus sancti eterna videlicet que ineffabilis est qua a patre et filio eternaliter et sine tempore processit. et temporalis qua a patre et filio ad sanctificandam creaturam procedit. et sic ab eterno coiter ac filius procedit a patre et filio: ita et in tempore coiter et filius ab utroque procedit ad creaturam: non divisim a patre in filium et in filio ad creaturam. Unde Augustinus in 15. libro de trinitate ait. Spiritus sanctus non de patre procedit in filium et de filio procedit ad sanctificandam creaturam sed filius de utroque procedit: quibus si filius praededit: ut sic de se ita et de illo procedat.

De temporalis processione specialiter agitur.

De tali autē pcedē Beda i omelia dñice prime p' ascen-
sionē ita loquitur. Cuz grā spūs
sci dat hoibus: pcedē mittit spūs
a p're: mittitur 7 a filio. pcedit a patre
pcedit 7 a filio. 7 ei' missio ē ipsa pcedit
sio. His v'bis ostēdit apte donationem
grē spūs sci dicit pcessionē vel missionez
eiusdē. sed cū donatio siue datio non sit
nisi tpalis: cōstat qz 7 hec pcessio siue
missio tpalis ē. Hāc quoqz tpalē spūit'
sci pcessionē Aug. in. i. li. de tri. insinu-
at dicens spūitū scū pcessisse a xpo: qñ
post resurrectionē insufflauit in discipu-
los his v'bis. Cū resurrexisset chris' a
mortuis 7 apparuisset discipul' insuffla-
uit 7 ait. accipite spū scū: vt eū etiā de
se pcedere ostēderet. 7 ipse ē v'tus que de
illo exibat: vt legī in euāgelio. 7 sana-
bat oēs. Et ut ostēderet hāc pcessionem
spūs sci nō esse aliud q' donationē v' do-
nationē ipsius spūs sci: addit post resurre-
ctionē dñs Iesus his dedit spū sanctuz
semel in terra ppter dilectionē primi
7 iterū de celo ppter dilectionē dei. ga-
p ipsū donū diffundit charitas in cordi-
bus n'ris: qua diligim' deū 7 primū.

Qui aliqui dicūt spūitū sanctuz non
dari: sed dona eius.

Sunt autē alig qui dicūt spū
scū ipsū deū nō dari: sed dona
eius: que nō sūt ipse spūs scūs
Et vt aiūt: spūs scūs dī dari cū grā ei'
que tamē nō ē ipse datur homini. 7 h'
dicūt Beda sensisse in supioribus v'bis
quib' dicit spū scū pcedere cuz ipsius
gratia datur hominibus: tanq' non ip-
semet datur: sed eius gratia.

Qui ipse spūs sanctus qui deus est 7
datur: 7 mittitur.

Sed q' ipse spiritus scūs qui
deus est 7 terciā in trinitate
persona datur: aperte osten-

dit Augustinus. in. i. li. de tri. ita di-
cēs eundē spū scū datū cuz insufflasset
Iesus. de q' mox ait. Itē baptizare oēs
gentes in noīe p'ris 7 filii 7 spūs sancti.
nō debemus ambigere. Ipse ergo est q'
etiā de celo dat' ē die pēthecostes: quō
ergo deus nō ē qui dat spū scū? immo
quātus de' ē qui dat deū? Ecce his ver-
bis apte dicit spū scū ipsū. scū dari
hoibus a p're 7 filio. 7 q' ipse spūs scūs
qui deus ē ac terciā in trinitate psona:
nobis datur: n'isqz infundat atqz illaba-
tur mētib'. aperte ostēdit Ambro. in li.
prio de spū scō dicens. licet multi dicant
spūs. qz legī. qui facit angelos suos spūs
vn' tñ ē dei spūs. Ipsum ergo vñū spū
7 apli 7 pphete sunt cōsecuti. sicut etiā
vas electōis dicit: qz vñū spū potan-
mus: quasi eū qui nō queat scindi: sed in-
fundat animis 7 sensibus illabat: vt se-
cularis sitis restringat ardorē. qui spūs
scūs nō ē de natura rez corpaliū: nec de
suba inuisibiliū creatur aqz. His verbis
apte dicit spū scū ipm qui creatura nō ē
insūdī mētibus n'ris. Itē in codē. Dis-
mutabil' ē creatura: s' nō mutabil' spūs
scūs. Quid at dubitē dicere: qz dat' est
7 spūs scūs: cū scriptū sit. charitas dei
diffusa ē in cordib' n'ris p spū scū qui
datus ē nobis. Qui cū sit inaccessibilis
natura: receptabil' tñ ppter suā bonita-
tē nobis ē cōplēs v're oia: s' qz solis p-
cipiet iustis: s'plex suba. opulēs v'tutib'
vnicuiqz plens: diuidēs de suo singulis:
7 vbiqz totus. Incircūscriptus ergo est
7 infinit' spūs scūs: qui disciploz sens'
sepatōz infudit: quez nihil pōt fallere.
Angeli ad paucos mittebant: spūs autē
sanctus populis infūdebatur. Quis g'
dubitet quā diuinū sit quod infūditur
simul pluribus: nec videtur? Unus est
spūs scūs qui datus ē oibus: licet sepa-
aplis. Et hic apte dicit Ambro. q' spūs

scūs qui ē suba simplex: cū sit vnus dat
pluribus. Alia quoq; auctoritate hoc
idem astruitur scilicet q; spīritus scūs q
est filio equalis hoibus. detur. **A**it enim
Aug. de verbis apli. Si charitas dei
diffusa est in cordibus nostris p spīritū
sanctū qui datus ē nobis. a quo datur?
ab illo qui dedit dona hoib? que dona?
spīritū sanctū qui tale dat donū qual
est ipse. magna ē misericordia eius. do
nū dat equale sibi: quia donū eius spūs
scūs est. pmissis 7 aliis pluribus aucto
ritatibus apte mōstrat q; spūs equalis
patri 7 filio nobis datur. nec iō tamen
minor ē pī 7 filio. **U**nde **Aug.** in. 4.
li. de tri. Nō iō minor ē spm scm qz cū
pater misit 7 filius arbitrandum est.

Quā vīri sancti ecclesie plati dent vel
dare possint spiritum sanctum.

Hic querit vīri 7 vīri scī dent
vl dare possint aliis spm scm
Quē si aliis dant: euz eius do
natio lupra sit deā pcessio: videt ab eis
pcedere spūs scūs vel mitti. sed creator
a creatura nō pcedit vel mittit. Restat
ergo vt ipsi nō dent spm scm nec dare
possint. **U**nde **Aug.** in. 15. li. de tri. Nō ali
q; discipuloz xpi dedit spz scm. Orabāt
quippe vt veniret in eos quibus manū
imponerāt. nō ipsi cū dabāt. quē morē
in suis ppositis etiā nūc seruat ecclesia
Deniq; 7 **Symō** magus offerēs aplis
pecuniā: nō ait. date 7 mihi hāc ptāte
vt dem spm scm: sed cuiq; inge impo
suerō man? accipiat spm scm. qz nec sci
ptura supins dixerat. **V**idēs at symon
qz apli darēt spm scm: s; dixerat. vidēs
at symon qz p ipso dēz manuū aploz
dare? spūs scūs. **E**cce his vbis ostēdit
Aug. nec aplos nec alios ecclie platos
dedit vel dare spm scm.

Quā si pnt dare spm scm hic docet.

Et qd plus ē nō posse eq dare
dic in co. li. subdens de xpo.
Scriptū ē q; accepit a pīe p
missionē spūs scī: 7 effuderit. i. q; vtrq;
natura mōstrata ē: hūana. s. 7 diuina. ac
cepit qpe vt hō: effuderit vt de? nos at
accipe quidē hoc donū possum? p mo
dulo nro: effundere vō sup alios nō vtrq;
possum? sed vt hoc fiat deū sup ipos a
q; id efficit inuocam? his vbis expse
dic nos spm scm nō posse sup alios effu
dere id est aliis dare.

Quod videtur cōtrarium.

Ed huic videt contrariū qd
aplos ad **Sallathas** de se lo
quēs ait. Qui tribuit vobis
spm 7 opat vtutes i vob. **E**cce euidentē
dicit se tribuisse spm. sed intelligendū ē
aplz dixisse: hō nō qz hēt ptātē 7 auctē
dadi spm sanctum: sed qz misteriu hūit
in q; dabat a deo spūs scūs. **U**t. n. ait
Aug. sup eundē locū exponēs illud apli
vbu. ab aplo pdicata ē eis fides: i qua
pdicatōe aduentū 7 pntia spūs scī sen
serāt: sic illo tpe i nouitate imitatonis
ad fidē: et sensibilib? miraculis pntia scī
spūs appebat. vt in actib? aploz legē.
apre hic ostēdit quō illis spm sanctū tri
buerit aplos. nō vtrq; ipsū mittēdo i eos
s; pdicādo eis fidē xpi: quā illis recipiē
tib? q; spūs scūs in eis eisq; aliqb? signis
visibilib? mōstrabat. **N**ō g? homines
q; tūcūq; scī dare pnt spm scm.

Utrū spūs sanctus detur a seipso.
Ic cōsiderandū ē cū spūs scūs
det hoib? a pīe 7 filio: qd est
spz tpālī pcedere ab vtroq;
vel mitti: vtrq; et a seipso de? si dat a se
7 pcedit vl mittit a se. **A**d qd dicimus
qz spūs scūs 7 de? ē 7 donū siue datū: 7
iō dat 7 dat. dat qdē iqtū de? 7 dat in
q; tū donū. Cū at donatō siue datō spūs
scī sit opa dei: 7 cōis sit 7 idinssa opa

trium psonarum: donat itaq; spūs scūs
non tm̄ a patre ⁊ filio: sed etiā a seipso.
Un̄ Auḡ. in. is. li. de tri. ait: q; seipsum
dat. Sicut inquit corpus carnis nihil ē
aliud q; caro: sic donū spūs sancti nihil
ē aliud q; spūs scūs. In tm̄ ergo donum
dei ē inq̄tū dat eis quib; datur. apud
se autē deus est et si nemini dat: q; deus
erat p̄r ⁊ filio coetern⁹ anteq; cuiquā
daret. Nec q; illi dant ⁊ ipse dat sō mi
nor ē illis. Ita enī datur sicut dei donū
et etiā seipsum det sicut deus. Nō enī dī
ei pōt nō esse sue p̄tātis: de quo dcm̄ est.
Spūs ubi vult spirat. Ecce apte dicit
q; spūs scūs seipsum dat. Si enī spiritus
sanct⁹ seipsum dare nō pōt: ⁊ eū p̄r da
re pōt ⁊ filius. pōt itaq; aliqd p̄r ⁊ fili⁹
quod nō pōt spūs scūs. Item si pater ⁊
filius dāt spm̄ scm̄: nec ipse dat aliquid:
ergo pater opatur ⁊ filius q; nō opa
tur spūs scūs. dat ergo spūs scūs seipsum
Si autē seipsum dat: tunc ⁊ a seipso pro
cedit ⁊ mittit. quod vtiq; verū ē. Nam
p̄cessio t̄p̄alis spūs scūs vel missio ipsius
est donatio ⁊ ipsa dei opatio. procedit
ergo spūs scūs t̄p̄alr a se: ⁊ mittitur a
se: quia datur a se.

Non ē mirū si spūs scūs dī mitti vlt
p̄cedere a se: cum etiam filius dicat
mitti a se.

E autē mireris q; spūs sanct⁹
dī mitti vel p̄cedere a se. Nā
⁊ de filio dei dīc Auḡ. in. 2.

ll. de tri. q; nō tm̄ a p̄re missus ē: s; etiā
a seipso ⁊ a spū scō: quē rē quōd fili⁹ vel
spūs scūs sit missus: cū vterq; sit vbiq;
tanq; de⁹. Nā vterq; inq; Auḡ. legitur
missus. de spū scō enī legi. quē mittit pa
ter in noīe meo. Et itē. Si ablero mit
tā eū ad vos. Et fili⁹ de se dicit. Exi
a p̄re ⁊ veni in mūdū. Et apls dīc. Mi
sit de⁹ filiū suū. In propheta autē dictū

ē ex p̄sona dei. Celā ⁊ terrā ego impleo
Itaq; vbiq; deus ē: vbiq; ergo ē filius
vbiq; ē etiā spūs scūs. Illuc ergo missus
ē filius ⁊ spiritus sanct⁹ vbi erant.

Quō intelligēda sit missio vtriusq;.

Uocirca querendū ē quomō
intelligatur missio filii vel spi
ritus sancti. Pater enī solus
inquit Auḡ. in eodē: nusquam legi missus:
sed filius ⁊ spūs sanct⁹. Et de filio
p̄mū videam⁹ quōd missus cū apostolis
dicat. Misit deus filiū suū factū ex mu
liere. vbi satis ostēdit: eo ipso missū filiū
quo factus ex muliere. proinde mitti a
patre sine spū sancto nō potuit: quia p̄r
intelligitur misisse eū cū fecit ex femina
quod vtiq; nō fecit sine spū sancto. Ecce
hic dicit filiū missū a p̄re ⁊ spū sancto

Q; a spiritu sancto filius sit missus
auctoritatibus confirmatur.

Et q; a spiritu sancto filius sit
missus ut ait Auḡ. in eodem
auctoritatib; cōfirmat. Ipse

xps dicit p̄ ysaiā. Nūc misit me domin⁹
⁊ spūs eius. De hoc Ambro. in li. 2. de
spū scō ita ait. Quis est qui dicit. misit
me domin⁹ ⁊ spūs eius: nisi qui venit a
patre ut saluos faceret peccatores Je
sus xps. ergo ⁊ p̄r filiū misit ⁊ spiritus
scō in eodē. Dat⁹ ē a p̄re ut ysaias dīc
Puer natus ē nobis ⁊ filius dat⁹ ē no
bis. Datus ē a deo dicere: ⁊ a spū: q; ⁊
a spū missus ē. Dic. n. fili⁹ dei. Spūs dñi
sup me: pp̄ q; venit me. euāgelizare
paupib; misit me. p̄dicare captivis rēis
scōz ⁊ c. q; cū de libro ysaię legeret: ait i
euāgelio. hodie cōpleta ē hec scriptura i
auribus vestris: ut de se dictū significa
ret. Bene autē dixit super me: quia q̄si
filius hominis ⁊ vn̄us est ⁊ missus ad
p̄dicandū. Nā fm̄ dīnitatē non super
xpm̄ est spūs: s; in xpo. Ecce ex his vbi

ostendit Ambrosius filium esse missum et
datum nobis non tantum a patre: sed etiam a
spiritu sancto.

Quod filius sit datus etiam a seipso.

Unde ostendit esse datum etiam
a seipso: ita dicens in eodem libro. cum
non diffinitum fuerit per prophetas a
quo datus sit filius: ostendit datus gratia trini-
tatis: ut etiam filius ipse dederit. Ecce hic
dicit quod filius se dedit: quia trinitas eum
dedit. Si autem filius a se datus est: a se
ergo missus est: et a se processit. et hoc verum
verum est et concedi oportet: cum eius
missio sit divina operatio.

Quod filius sit missus a se.

Uod autem a se mittatur Au-
gustinus astruit in libro. 2. de
trinitate dicens. forte aliquis
cogit ut dicam etiam a seipso missus esse
filium. quia maxime conceptus et partus ope-
ratio trinitatis est. Sed inquit aliquis
quod pater eum misit si ipse se misit? Cui
respondeo querens ut dicat quomodo cum
pater sanctificauit: si ipse se sanctifica-
uit. Utrumque enim dominus ait. Quem pa-
ter inquit sanctificauit et misit in hunc
mundum. Et alibi. Ego pro eis sanctifico
meipsum. Item quero quomodo pater
eum tradidit: si ipse se tradidit. Utrumque
enim legitur. Credo quod respondebit: si
probe sapit. quia una voluntas est
patris et filii: et inseparabilis operatio.
Sic ergo intelligat illam incarnationem
et ex virgine natiuitatem in qua filius in-
telligitur missus: una eademque operatione
patris et filii inseparabiliter esse factam:
non inde separato spiritu sancto. ergo a
patre et filio missus est idem filius: quia a
patre et a verbo eius factum est ut mitte-
retur: id est incarnatus hominibus appa-
reret. Non enim missus est mutando locum
quod in mundo erat. quapropter pater in

uisibilis una cum filio secum inuisibilis: sed
filium visibile faciendo: misisse eum dictus est.
Qui si ita visibilis fieret ut cum patre
inuisibilis esse desisteret: id est si substan-
tia inuisibilis verbi in creaturam visibi-
lem mutata et transiens vertetur: ita mis-
sus a patre intelligeret filius: ut tamen mis-
sus non etiam cum patre mittens inueniretur.
Cum vero sic accepta est forma fui ut mane-
ret incommutabilis forma dei: manifestus
est quod a patre et filio non a parentibus scem
sit quod appareret in filio: id est ab inuisi-
bili patre cum inuisibili filio idem ipse fi-
lius visibilis mitteretur.

Summatim colligitur que ex predictis
assumuntur.

Et supradictis aperte monstra-
tur quod filius missus est a patre
et a spiritu sancto et a seipso: et quod
sit ipsa missio. Incarnatio id est quod factus
est homo: per quod visibilis apparuit
quod est opus commune patris et filii et
spiritus sancti.

Questio cur dicit a seipso non veni.

Adhuc opponitur: si filius
a seipso missus est: cur ergo ait
a seipso non veni? Ad hoc Au-
gustinus respondet in. 2. libro de trini-
tate dicens hoc deum esse secundum formam serui: secundum
quam non fecit ut mitteretur. id est non est operatus
incarnationem: sed secundum formam dei.

Utrum semel tantum missus sit filius: an sepe

Ita quod videtur semel tantum missus
sit filius: an sepe mittatur? Si enim
missio filii ipsius tantum incarnatio
est cum semel tantum incarnatus sit: et semel
tantum videtur missus. at si sepe mittitur:
est et alia eius missio quam incarnatio.
Sed que est illa: nunquid eterna generatu-
ra missio eius dicenda est: an etiam alia mis-
sio querenda est?

Quod duobus modis de filius mitti.

Quod dicim' q' duob' modis dicitur filius mitti p' illā eternā geniturā: que ineffabilis est: fm quā et iā missus possz dici: vt videt' quibz dā: sed meli' et veri' fm eam dicitur genit'. p' ea ergo duobus modis dicit' mitti. s. vel auz visibiliter mūdo apparuit carne indut': vel cū se in animas plas sic transfert: vt ab eis p'cipiatur ac cognoscat'. Hos duos missionis modos Aug'. apte distinguit in. 4. li. de trinitate dicens. Non eo ipso q' de patre nat' est missus dicit' filius: s. vel eo q' nō apparuit huic mūdo v'bz caro factū. Unde dicit: a patre exiui et veni in mūdū. vel eo q' ex tpe cuiusq' mēte p'cipitur: sicut dictum ē de sapientia. Emitte illaz de celis sanctis tuis: et a sede magnitudinis tue: vt mecum sit et mecum laboret. i. doceat me laborare. Et tūc vnicuiq' mittitur cū a quoq' cognoscitur atq' p'cipitur: quantū cognosci et p'cipi potest pro capto vel p'ficiētiā i deum: vel p'fecte in deo anime rōnalis.

Q' fm alterū semel et fm alterū sit sepe missus: et fm alterū vt sit hō: et fm alterū vt sit cum homine.

Cce distincti sunt duo modi missionis filii: et fm alterū semel tū missus ē dei filius: fm alterū sepe missus ē et mittitur cottidie. Nā fm alterū missus ē vt sit homo: q's semel tū factū est: fm alterū vero mittitur: vt sit cū homine: quo modo cottidie mittitur ad sanctos: et missus ē etiam ante incarnationē ad omnes scōs: qui ante fuerūt: et etiā ad angelos. Vñ Aug'. de filio. i. de sapia patris loquens in. 4. li. de trini. ait. Aliter mittit' sapia et sit cū hoīe: aliter missa ē vt sit homo. In aīas enī sanctas se transfert: et amicos dei et pphetas cōstituit: sicut etiā

implet sanctos angelos: Sed cū venit plenitudo tempis missa ē: non vt impleat angelos: nec vt esset angelus: nec vt esset cū hoībus nec in hoībus tū: vt antea in patribus erat: et in pphetis: sed vt ipsū verbū fieret caro. i. homo.

Q' fm alterū modū dicitur missus in mūdū: fm alterū non.

Reterea notandū est q' cū his duobus modis mittatur fili'

fm alterū dicit' missus in mūdū: fm alterū vero nō. Eo enī modo missus in mūdū dī: quo visibilis mūdū apparuit. Unde Aug'. in eodē libro ait. Cū ex tpe cuiusq' mēte p'cipitur mitti quidē dicitur: sed nō in hūc mūdū. Nō enī sensibilibiter apparet. i. corpoporeis sensibus p'esto est. Nā et nos fm q' mēte aliquid eternū capim': non in hō mundo sum': et omniūz iustoz spūs etiā in carne viuētū: inq'tū diuina sapiūt nō sunt in hoc mūdū. Ex p'dictis liquet q' p'ter ineffabilē geniturā duobus modis mittit' filius. s. cū visibiliter apparuit: vel inuisibiliter p'cipit mēte.

Cur pater nō dicitur missus: cūz ab aliquo cognoscitur filius.

Se queritur cur p' nō dicitur missus: cūz ex tpe a quoq' cognoscitur sicut filius. Ad q's dicim': q' i eo ē p'cipit auctoritas: qui nō hz de q' sit a quo fili' ē et spūs scūs p' enī ē vt ait Aug'. in eodē li. p'cipiū diuinitatis totū: vel si meli' dī deitatis q' p'cipiū filii et spūs scī. Nam vt ait Aug'. in eodē. Si voluisset etiā de' p' p' subiectā creaturā visibiliter appareret absurdissime tū aut a filio quez genuit aut a spū scō q' de illo p'cedit miss' diceret. Cōgruēter at ille dicit' missus q' in carne apparuit missus: aut ille qui in ea non apparuit.

Deoq; putauerūt quidā heretici
cū pater non sit missus: sed filius
et spiritus sanctus: patrē esse ma
iorem: ac filiū minorem et spiritū sanctū: atq;
patrē quasi maiorem misisse: utrunq; q̄li
minorem. quod Augustinus improbat in
4. li. de trinitate illis contradicēs. Nō
ideo inquit arbitrandū ē minorem esse fi
lium q̄ missus ē a patre: nec id minorem
spiritū sanctū: quia et pater euz misit et
filius. Sine enī ppter visibīlē creaturā
sine ppter principii cōmendationē: nō
ppter inequalitatē vel imparitatē vel
dissimilitudinē substantie in scripturis
hec posita intelligunt. Non ergo ideo
pater dicitur misisse filiū vel spiritum
sanctū q̄ ille esset maior et illi minores
sed maxime ppter auctoritatē principii
cōmendandaz. et q̄ in visibīlī creatura
nō sicut illi apparuit. Ecce ostensum est
quē sit missio filii: et quibus modis mit
tatur.

De missione spiritus sancti que sit
duob' modis visibiliter et inuisibilr
Hic de spū sancto videndum
est pter illā ineffabilem et eter
nā pcessionē qua pcedit a pa
tre et filio: et nō a seipso: que sit eius tem
poralis pcessio: que dicat missio sine do
natio. Ad quod dicim' q̄ sicut fili' du
obus modis dicitur mitti. Uno quo vi
sibiliter apparuit: altero quo inuisibilr
castis mētibus pcipitur. Ita et spiritus
scūs a patre et filio ac seipso duob' mo
dis pcedere sine mitti sine dari dicitur
vno visibiliter: altero inuisibilr. Datus
enī est visibilis creature demonstratione
sicut in die pentecostes aliisq; vicibus
et datur cotidie inuisibilr illabēdo mē
tibus fidelium.

Primo de illo modo missionis qui sit

visibiliter.

Primo agamus de illo mis
sionis modo qui sit visibilis spē
De hoc Augustinus in. 2. li.
de trinitate ita ait. In promptu ē intel
ligere de spū scō cur missus et ipse dicat
facta ē enī quedā creature spēs ex tem
pore: in qua visibiliter ostēderet spirit'
scūs: sine cū in ipsuz dominū corporali
specie colūbe descendit: sine euz die pen
tecostes factus ē subito de celo sonus
quali ferretur flatus vehemens: et vise
sunt illis lingue diuise sicut ignis: qui
insedit sup singulos eoz: hec opatio vi
sibiliter expressa et oculis oblata morta
libus: missio spiritus sancti dicta est
nō vt appareret eis ipsa substantia: qua
et ipse inuisibilis et incommutabil' ē sicut
pater et filius: sed vt exterioribus visis
corda hominū cōmota a tempali mani
festatōe veniētis: ad occultā eternitatez
semp pēntis cōuerterētur. Ecce his ver
bis apit Aug. illū modū missionis qui
visibilr exhibetur: cū tñ ipse spūs in sui
natura non videat. Qui nec in illis cre
aturis magis erat q̄ in aliis: sed ad ali
ud. In illis enī erat vt p eas ad hoies
venientes ostenderetur esse in illis: ad
quos creature ille veniebant. Non enī
spiritus sanctus temporali motu tunc
venit vel descendit in homines: sed per
temporalem motum creature significa
ta est spiritualis et inuisibilis spiritus
sancti infusio. Et vt apertius dicaz per
illū modū missionis spiritus sancti cor
poraliter exhibitum: monstrata ē spiri
tualis et interior missio spirit' sancti si
ue donatio: de qua agendum est.

Cum filius sit minor patre fm for
mā creatā in qua apparuit: cur nō
et spiritus sanctus similiter.

Ed prius querendus est. cum
filius dicat minor patre fm
missionē qua in forma creata
apparuit: cur spūs sanctus nō dicatur
similiter minor patre cū in forma crea
ta apparuerit? Nam de filio q minor
sit patre fm formā q missus apparuit
aperte ostendit Augustinus in. 4. lib.
de trinitate dicens. Misit deus filiū suū
factus ex muliere: factum sub lege vsq;
adeo puū vt factū: itaq; eo missus quo
factū. fateamur ergo factū minore et in
tantū minorem inq̄tum factū: et intācū
factū inq̄tū missus. Ecce habet q; filius
inq̄tū ē missus. i. factus minor ē patre.
Cur ergo spūs scūs nō dicat minor p̄re
cū et ipse creaturā assūperit i qua appa
ruit. q; alr spūs scūs assūpsit creaturā
i q; appnit: alr fili? Nā fili? accepit per
unionē: spiritus vero non. filius enī ac
cepit hominē ita vt fieret hō: spūs vero
sanctus nō ita accepit columbaz vt fie
ret columba. De hoc Augustinus in. 2.
li. de trinitate ita ait. Ideo nusquā scri
ptū est q; deus pater maior sit spiritu
sancto: vel spūs scūs minor patre. quia
non sic ē assumpta creatura in qua ap
pareret spūs scūs: sicut assumptus est fi
lius hoīs: in qua forma ipsius dei vbi
plona p̄sentaret. nō vt haberet verbū
dei sicut alii sancti sapientes: sed q; ipsius
verbū erat. Aliud ē enī verbum in carne
aliud. verbū caro: id est aliud ē verbum
in hōie: aliud ē verbū homo. Caro enī
p hōie posita ē in eo q; ait verbū caro
factū est. Non ergo sic assumpta ē crea
tura in qua apparuit spūs scūs: sicut as
sumpta ē caro illa et humana forma ex
virgine maria. Non enī columbā vel il
lum statū vel illum ignez beatificauit si
biq; in vnitatē plone cōiunxit spūs scūs

in eternū. ap̄re ex p̄dcis oñsū ē fm quid
filius minor dicat p̄re: et q̄re fili? dicat
p̄re minor et non spiritus sanctus.

Q; filius fm q; homo factus est nō
mō patre sed spiritu sancto et etiā
seipso minor est.

Orandū autē q; filius fm q;
homo factus ē: non tm patre
sed spiritu sancto et etiā seipso
minor dicat. et q; etiā seipso minor dica
tur fm formā serui Augustinus ostēdit
in primo libro de trinitate dicens. Erra
rauerūt homines ea que de xpo fm ho
minē dicta sunt: ad eius substantiā que
sempiterna ē transferentes. Sicut illud
quod ipse dominus ait. Pater maior
me est: quod ppter formā serui v̄itas
dicit: fm quē modū etiā seipso minor ē
filius: quo mō enī non etiā seipso minor
est factus: qui seipsus exinanuit formā
serui accipiens. Non enī sic accepit formā
serui vt formā dei amitteret: in q; erat
equalis patri. In forma ergo dei vnige
nitus patris est equalis patri. In forma
serui etiā seipso minor est. Nō ergo im
merito scriptura dicit vtrūq; s. et eglez
patri filiū: et patrē maiorem filiū. Illud
enī ppter dei formā: hoc autem ppter
formā serui intelligit. De hoc eodem in
li. 2. de trinitate ait. Dei filius equal ē
patri fm dei formā in qua est: et minor
patre fm formā serui quā accepit: in q;
nō mō p̄re: sed etiā spū scō: nec hoc tm
sed etiā seipso minor inuentus est. pro
pter quā vt idē ait in libro cōtra ma
ximinū hic etiā nō tm patre: sed etiā
seipso spiritus sancto minor factus est
et etiā minoratus ē paulominus ab an
gelis. Est ergo dei filius vt ipse ait i. 2.
li. de trinitate deo patri natura equalis
habitu minor id est in forma serui quā

accepit. His auctoritatibus apte ostenditur filius fm formā serui minor p̄re et seipso et spiritu sancto.

Hylarius aliter. sc̄p̄ pater sit maior nec filius tamē minor.

Hylarius autem dicere videt̄ q̄ pater sit maior filio: nec tamē filius sit minor p̄re. Pater enim dicitur maior propter auctoritatem: quia in eo est auctoritas generandis fm quā dicit pater maior me est. et apostolus. Donauit ei nomē quod est super omne nomē. Cum g̃ ait pater maior me ē hoc est ac si diceret: donauit mihi nomē. Si ergo inquit Hylarius in libro. 9. de trinitate. Donantis auctoritate pater maior est: nungd̄ p̄ doni cōfessionē fili? minor ē? Maior itaq; donās est: sed minor iam nō est cui vnū esse donatur. ait enī. Ego et pater vnū sumus: si non hoc donatur Jēsu vt confitendus sit in gloria dei patris minor patre est. Si autē in eadē gloria ei donatur esse qua pater est: habes et in donātis auctoritate: quia maior est. et in donati confessione: quia vnū sunt. Maior itaq; pater filio est: et plane maior cui tm̄ donat esse q̄reus est ipse cui innascibilitatis esse imaginē sacramento natiuitatis impartit: quam ex se i forma sua generat. audisti lector quid sup̄ hoc dicat. Hylarius: cuius verba vbicunq; occurrerint diligenter nota pieq; intellige.

De missione spiritus sancti qua inuisibiliter mittitur.

Am nunc accedamus ad assignandā missionē sp̄s sancti qua inuisibiliter mittit̄ in corda fidelū. Nam ipse spiritus sanctus q̄ deus est ac tertia in trinitate p̄sona: vt supra ostensum est a patre et filio ac se ipso temporaliter p̄cedit. i. mittitur ac

donatur fidelib⁹. sed que sit ista missio siue donatio: vel quō fiat p̄siderādū est.

Premittitur quiddā ad hanc ostensionē necessariū. sc̄p̄ sp̄s sc̄us ē charitas qua deū diligim⁹ et proximū.

De autē vt intelligibilius doceri ac plenius p̄spici valeat: p̄mittendū ē quiddā ad hoc valde necessariū. Dictū quidez est sup̄ et sacris auctoritatibus ostensum q̄ spiritus sanctus amor ē patris et filii quō se inuicē amāt et nos. His antez addendū est q̄ ipse idē sp̄s sanctus est amor siue charitas qua nos diligim⁹ deum et proximū. que charitas cū ita est in nobis vt nos faciat diligere deū ac proximū: tūc sp̄s sanctus dicit̄ mitti ac dari nobis. et qui diligit ipsam dilectōez qua diligit proximū in corpore deuz diligit. quia ipsa dilectio deus ē. i. sp̄s sanctus.

Auctoritatibus ita confirmat.

E autē in re tanta aliquid de nostro influere videamur: sacris auctoritatibus quod dictū est corroborem⁹. De hoc autē Aug⁹ in. 8. li. de tri. ait. Qui proximū diligit consequēs ē vt ipsam p̄cipue dilectionē diligit. deus at̄ dilectio ē: consequēs g̃ est vt p̄cipue deū diligit. Item in eodē deus dilectio est vt ait Ioh⁹ ap̄lus: vt quid ergo imus et currim⁹ in sublimia celoz et ima terrarū querētes eum qui est apud nos: si nos velimus esse apud eū. Nō dicat non noui quid diligam diligit fratrem et diligit eadē dilectionē. Magis enī nouit dilectionem qua diligit q̄ fratres quē diligit. Ecce iaz pōt notiorē deū habere q̄ fratres: plane notiorē: q̄ p̄sentiorē: quia interiorē: q̄ certiorē. āplectere dilectōez deū: et dilectione amplectere proximū. Ipsa est

d

dilectio que oēs bonos angelos ⁊ oēs dei seruos cōsociat vinculo scitaci. quāto ergo sanctiores sum⁹: quāto a timore supbie inaniore: tāto sum⁹ dilectōe pleniores. ⁊ quo nisi deo ē plenus qui plenus ē dilectione. His verbis satis ostendit Aug⁹. qd dilectio ipsa qua diligimus deū vel proximū deus ē. Sed adhuc apertius in eodē libro subdit dicēs. dilectio nē fraternā quantū cōmendet Johānes apostolus attendamus. Qui diligit inquit fratrem in lumine manet: ⁊ scādālū in eo non ē. manifestū ē qd iusticie pfectiōnē in fratris dilectōe posuerit. Nā in quo scādālū non ē utiq; pfectus est. ⁊ tamē videt dilectionē dei tacuisse. quod nunq; faceret: nisi qz in ipsa fraterna dilectōe vult intelligi deū. Apertissime. n. in eadē epla paulo post dicit ita. Dilcissimi diligamus inuicē: quia dilectio ex deo est. ⁊ omnis qui diligit ex deo nat⁹ est ⁊ cognouit deū. qui nō diligit nō cognouit deū: quia deus dilectio est. Ita cōtextio satis apte declarat eandē ipaz fraternā dilectōez parentesis. Nam fraterna dilectio ē qua diligimus inuicē: non solū ex deo: sed etiā deus esse tanta auctoritate declarat. Cuz ergo dei dilectione diligimus fratrem: de deo diligimus fratrem. nec pōt fieri vt eandem dilectionē nō pcepue diligamus qua fratrem diligimus. qm deus dilectio ē. Itēz qui nō diligit fratrem non ē in dilectione. ⁊ q non ē in dilectōe non ē in deo: qz deus dilectio ē. Ecce apertissime dicit fraternā dilectionē deū esse.

Qd fraterna dilectio cū sit deus non ē pater vel filius: sed spūs sanctus.

Um autē fraterna dilectio sit deus: nec pater est nec filius: sed tm spūs scūs: qui proprie in trinitate dilectio vel charitas dicit.

Unde Aug⁹. in li. iij. de trinit. Si in deis dei nihil maius ē charitate: ⁊ nullū ē maius donū dei qd spūs sanctus: quid consequentius qd vt ipse sit charitas qd dicit deus ⁊ ex deo. Ita enī ait Iohes Dilectio ex deo ē. ⁊ paulo post. De⁹ dilectio ē. vbi manifestat easse dixisse charitatē vel dilectionē domini quaz dicit ex deo. deus ergo ex deo ē dilectio. Itēz in eodē Johannes volens de hac re apertius loqui. In hoc inquit cognoscimus quia in ipso manemus ⁊ ipse in nobis: quia de spiritu suo dedit nobis. Spūs itaq; sanctus de quo dedit nobis: facit nos in deo manere ⁊ ipsuz in nobis: h⁹ autē facit dilectio. ipse ē igitur dilectio Ipse ergo spūs significat vbi legitur. Deus dilectio ē. Ex his apparet qd spiritus sanctus dilectio ē v. l. charitas.

Qd non ē dictū per eāsam illud: de⁹ charitas ē sicut tu es patientia mea ⁊ spes mea.

Ed ne forte aliquis dicat dictum esse p expressionē cause Deus charitas est: eo. l. qd charitas sit ex deo ⁊ nō sit ipse deus: sicut dicit deus nostra patientia ⁊ spes. non qd sit ista: sed quia ista ex eo sunt. Occurrit Aug⁹. ostendēs nō hoc esse dictū p eāsam sicut illa in. iij. li. de trinit. ita dicēs Non dicturi sumus quod quidā dicūt sc. charitatē non ppter ea esse dictā deus qd ipsa charitas sit ipsa suba: que dei digna sit noies: qd donū sit dei: sicut deū ē deo: tu es patientia mea. Non id utiq; dictū ē qd dei suba ē nostra patientia: sed qz ab illo nobis ē. Unde alibi. Ab ipso ē patientia mea. hunc enī sensū statim refellit scripturaz ipsa locutio. tale ē enim tu es patria mea: quale est: domine spes mea: ⁊ deus meus misericordia mea ⁊ multa similia. Nō est autē deū. domine

charitas mea: aut tu es charitas mea
aut de^o charitas mea. s. ita dictū ē. de^o
charitas est: sicut dictū ē deus spūs est.
qui hoc nō discernit intellectū a donio
nō expositionē querat a nobis. non enī
apertius quicq̃ possum⁹ dicere. Deus
ergo charitas ē. Ex predictis clarescit
q̃ spūs sanct⁹ charitas ē qua diligimus
deū ⁊ proximū. Unde facilius est nobis
ostendere quō spūs scūs mittatur siue
detur nobis.

Quō spūs scūs mittat⁹ vel det nob⁹.

Unc enī mitti vel dari dicit⁹:
cū ita in nobis ē vt faciat nos
diligere deū ⁊ proximū: per
quod manemus in deo ⁊ deus in nobis
Unde Aug⁹. hunc modū missionis i. s.
li. de tri. ait. Deus spūs scūs qui pcedit
ex deo: cū datus fuerit hominī accendit
eū ad diligendū deū ⁊ proximū: ⁊ ipse
dilectio ē. Non enī hz homo vnde dili
gat deū nisi ex deo. Ecce quō datur vel
mittitur nobis spūs scūs s. m q̃ d^r datū
siue donū. quod donū Aug⁹. cōmendat
explanās apertius quō detur in eodem
li. Dilectio inquit dei diffusa ē in cordi
bus nris: vt apl⁹ ait p spiritū sanctū
q̃ dat⁹ ē nobis. Nullū ē isto dei dono ex
cellentius. hoc solū est quod diuidit itez
filios regni ⁊ filios pditionis. dantur ⁊
alia p spiritū munez: sed siue charitate
nil p sunt. nisi ergo tm ipartiat cuiq̃ spi
ritus scūs vt eum dei ⁊ proximi faciat
amatoz: a sinistra nō transfertur ad de
xterā. nec spūs scūs pprie dicitur donū
passiue: nisi ppter dilectionē: quā q nō
habuerit cū loquatur oibus linguis: ⁊
habuerit prophetiā: ⁊ omnē scientiā: ⁊
omnē fidē: ⁊ distribuerit omnē subam
suā: ⁊ tradiderit corpus suū ita vt arde
at: nihil ei prodest. Quantū ergo bonū
ē siue quo ad eternā vitā neminē tanta

bona pducūt. ipsa vero charitas vel di
lectio: nā vnius rei nomē ē. vtrūq; p
ducit ad regnū. Dilectio ergo que ex
deo ē: ⁊ deus pprie spūs scūs est: p que
diffunditur in cordibus nris deus chari
tas: per quā nos tota inhabitat trini
tas. quocirca rectissime spūs scūs cum
sit deus: vocatur ⁊ donū dei: quod pro
prie quid nisi charitas intelligendū est.
que pducit ad deū: ⁊ sine qua quodli
bet aliud dei donū nō pducit ad deum.
Ecce hic apitur quod supra dictū erat
s. q̃ charitas sit spūs scūs ⁊ donū ex
cellentius: ⁊ quō hoc donū. i. spūs scūs
detur nobis. s. cū ita impit⁹ur alicui. i.
ita habet esse in aliquo: vt eū faciat dei
⁊ proximi amatoz. quod cū facit: tunc
d^r dari siue mitti alicui. ⁊ tunc ille d^r
proprie habere spiritū sanctū.

Utrū concedendū sit q̃ spūs sanctus
augeatur in homine: ⁊ magis vl⁹ mi
nus habeatur vel detur.

Itē queritur si charitas spiri
tus sanctus est cū augeatur ⁊
minuatur in hoīe: ⁊ magis vl⁹
minus p diuersa tpa habeatur? vtrū cō
cedendū sit q̃ spūs sanctus augeatur
vel minuatur in hoīe: ⁊ magis vel min⁹
habeatur. Si enī in hoīe augeatur: ⁊ ma
gis vl⁹ min⁹ datur vl⁹ habetur mutabil⁹
esse videtur. deus autē oīo imutabilis ē
Videtur ergo q̃ vel spūs scūs non sit
charitas: vel charitas nō augeatur vel
minuatur in hoīe. Itē charitas ⁊ nō ha
benti datur vt habeat: ⁊ habenti vt ple
nius habeat. Si ergo spūs sanctus cha
ritas est: ⁊ nō habenti datur vt habeat
⁊ hnti vt plenius hēat. Sed quō datur
nō hnti: cū ipse vt deus sit vbq; ⁊ in oī
bus creaturis totus? ⁊ quō plenius da
tur vel hētur siue sui mutatōe?

Responsio ad primā questionem.

Is ita respondem? dicentes q
spūs scūs siue charitas penit
inmutabilis: nec in te auget
vel minuit: nec in se recipit magis vl
min: sed in hoie: vel poti? homi auge
tur et minuitur: et magis vel min? datur
vel habet. sicut deus dr magnificari et
exaltari in nobis: qui tñ in se nec magni
ficatur nec exaltatur. Un ppheta. Ecce
dat hō ad cor altū et exaltabit de? Su
per quē locū ait auctoritas. Deus nō in
se: sed in corde hois grādesit. Sic igit
spūs scūs hōi datur: et dat? ampli? dat
.i. augeat: et magis ac minus hētur: et
tñ inmutabilis existit.

Responsio ad secundam.

Unq? ubiq? sit et i oi creatura
tor? sūt tñ mlti q eū nō habēt
Nō eni oēs hnt spm scm in q
bus est. aliqñ et irratiōales creature
haberēt spiritū sanctum. quod fidei pi
etas nō admittit.

Auctoritate cōfirmat utrāq? respō
sionem.

T autē certius fiat qd dixim?
auctoritate firmam? q spūs
scūs magis et minus picipiat:
et hōi augeat: et nō habēti detur: et hnti
ut plus vel plenius habeat: Aug? osten
dit sup Iohēz dicēs. Sine spū sancto
cōstat xpm nos diligere: et eius mādara
seruare nō posse. et id nos posse atq? agē
tāto minus qro illū pcpim? min? tāto
vero ampli? qro illū pcpim? ampli?
Idq? nō solū nō hnti: vtz etia hnti non
incassū pmittit. nō habēti quidem ut
habeat. habēti autē ut āplius habeatur
Nā si ab alio minus et ab alio ampli
us nō haberet: sanct? Heliseus scō Helie n
diceret. Spūs qui ē in te duplo sit i me
In lib: o Regū sic Helias dixit ad He
liscū. Postula qd vis ut faciā tibi. anq?

collar a te. Dixitq? Heliseus. obsecro ut
fiat spūs tuus duplex in me. quod ibidē
sic exponit. Helias spū pphetali et opa
rōe miraculoz excellēter pollebat. Ge
minā g? grāz quas Heliseus in magro
vigere cognoscebat sibi tribui rogauit
Un pz q? nō esse discipulus sup magrū
postulauit. Xpo at qui est dei filius non
ad mēsurā datus ē spūs scūs. neq? enim
sine grā spūs scī ē mediator dei et hoim
hō xps. Q? eni ē vnigenit? fili? equalis
ptri nō ē grē: sed nature. q? at in vnitatē
plone vnigeniti assump? ē hō: grē ē: nō
nature. Ceteri at ad mēsurā dat: et da
tus additur: donec vniciq? p merito
sue pfectōis ppta mēsurā ppleat. Ecce
expsus hēs q? spūs scūs magis et min?
dat vel accipit: et hōi datus augetur: et
hnti et nō hnti dat. qz spūs scūs ē cha
ritas que nō hnti dat: et in hntē auget
et proficit. imo ut verius et magi ppro
loquar: hō in ea pfect? et deficit. aliqñ
et tūc ipsa dicit? pfecte vel deficere: que
tñ non pfect? nec deficit in se: qz deus
est. Unde Aug? in omelia. ix. sup eplaz
Iohannis ait. Probet se quisq? quantū
in illo pfecterit charitas: vel poti? qtu
ipse in charitate profecerit. Nam si cha
ritas deus ē nec proficit nec deficit. Sic
ergo dicit? proficere in te charitas: quia
tu in ea proficis. Ecce quomodo intelli
gendū sit cū dicitur spiritus augeri in
nobis: quia nos in eo scilz proficimus
sic et alia huiusmodi.

Q? aliqui dicunt spiritum sanctum
non esse charitatem qua diligimus
deum et proximū.

Upra dictum ē q? spiritus san
ctus charitas ē patris et filii
qua se inuicē diligūt et nos. et
ipse idē est charitas que diffunditur in
cordibus nostris ad diligendū deum et

proximū. horū alterū omnes catholici
cōcedūt. s. q. spiritus sanctus est charitas
patris et filii. Q. autē ipse idē sit chari-
tas qua diligimus deū et proximū: apo-
stolusq. negatur. Dicit enī si spūs sanctus
charitas ē patris et filii et nostra: eadez
ergo charitas ē qua deus diligit nos:
et qua nos diligimus eū. Hoc autē san-
ctorū auctoritates negare vident. Dicit
enī Aug. in li. de spū et lra. Unde est di-
lectio nisi vnde et ipsa fides. i. a spū sed
Non enī esset in nobis nisi diffunderet
in cordibus p spiritū sanctū. Charitas
autē dei dicta ē diffundi in cordibus no-
stris. non qua ipse nos diligit: sed qua
nos facit dilectores suos. sicut iusticia
dei dicitur qua nos iusti eius munere
efficiuntur. et domini salus qua nos saluat
et fides xpī qua nos fideles facit. His
verbis videtur monstrari distinctio in-
ter charitatē qua nos deus diligit: et q
nos diligimus. et sicut iusticia nostra di-
citur dei: non q ipse sit iustus ea: sed q
ea nos iustos facit. Similr et fides et
salus. sic videtur dicta charitas dei que
ē in nobis. non q ipse ea diligit: sed q
ea nos diligere facit. De hoc etiā idem
in li. i. de trinitate ait. Cū Iohānes cō-
memorasset dei dilectionē: non qua nos
eū: sed qua nos ipse dilexit: et misit filiū
suū litatorem pro peccatis nostris etc.
Ecce et hic videtur manifeste diuidere
dilectionē qua nos diligimus deum ab
ea qua ipse diligit nos. Si ergo inquit
spūs sanctus dilectio ē qua deus diligit
et qua nos diligimus: duplex dilectio ē:
imo duo diuersa est. quod absurdum et
a veritate longe ē. Nō ē g^o dilectio q nos
diligimus: s. qua deus tm diligit nos.

Responsio ad predicta determinās
auctoritates.

Is respondemus predictorum
auctoritatum verba determinā-
tes hoc mō. Charitas dei deā
ē diffundi in cordibus nostris: non qua
ipse nos diligit: sed qua nos diligere fa-
cit etc. His verbis non diuiditur nec
diuersa ostenditur charitas: qua de-
us nos diligit ab ea qua nos diligimus
sed potius cū sit vna atq. eadē charitas
et dicatur ipsa dei charitas: diuersis de
causis et rōnibus dei charitas in scriptu-
ris appellari ostenditur. Dicitur enim
dei charitas: vel qz deus ea diligit nos
vel quia nos ea sui dilectores facit. Cū
ergo ab aplo dicitur charitas dei diffū-
di in cordibus nostris: non est dicta cha-
ritas dei qua diligit nos: sed qua facit
nos diligere. i. non ibi appellatur chari-
tas dei: eo q deus ea nos diligit: sed eo
q nos ea sui dilectores facit. Et q
ea rōe possit dici charitas dei: quia nos
ea diligere facit: ex illi genere locutōis
ostendit. sicut dicitur iusticia dei q nos
iustificat. et domini salus qua nos sal-
uat. et fides xpī qua nos fideles facit.

Determinatio secunde.

Similiter et aliā exponimus au-
thoritatem: vbi ait dilectionem
dei cōmemorari: nō q nos eū
sed qua ipse dilexit nos. ac si diceret cō-
memorat dilectionē dei. non fm q nos
ea diligimus deū: sed fm q ipse ea dili-
git nos. Sz aliud est inquit quod ma-
gis vrget. dixit enim supra Aug. q di-
lectio ē a spiritu sancto a quo fides. Si
cur ergo fides non ē spūs sanctus a quo
est: ita nec charitas. quō enim charitas
spiritus sanctus ē si ab ipso est: Naz si
ab ipso est et ipse est. ergo spūs sanctus
a seipso est. Ad quod dicimus: spiritus
sūs quidē a seipso non est: sed tamen

et a seipso datur nobis: ut supra dictum est. dedit enim seipsum nobis spiritus sanctus. ex hoc sensu dictum est quod charitas ab ipso est in nobis: et tamen ipsa spiritus sanctus est. si des autem est a spiritu sancto: et non est spiritus sanctus: quia donum vel datum solummodo est: non deus datus.

Quod alias inducunt rationes et auctoritates ad idem probandum.

Primas quoque inducunt rationes ad idem ostendendum. scilicet quod charitas non sit spiritus sanctus. quia charitas affectio mentis est et motus animi. spiritus sanctus vero non est affectio animi vel motus mentis. quia spiritus sanctus immutabilis est et increatus. non est ergo charitas.

Quod charitas est motus vel affectus animi.

Quod autem charitas sit affectio animi et motus mentis auctoritatibus confirmatur. Dicit enim Augustinus in 4. libro de doctrina christiana. Charitatem voco motum animi ad fruendum deo. propter ipsum: et se ac primo propter deum. Ideo in libro de moribus ecclesie catholice tractatus illud verbum apostoli. nec mors nec vita separabit nos a charitate dei. Charitas dei inquit hic dicitur est virtus: que animi nostri rectissima affectio est: que coniungit nos deo: qua cum diligimus. Ecce his verbis exprimitur quod charitas est affectio et motus animi. ac per hoc non videtur esse spiritus sanctus.

Responsio determinans auctoritates

Quod dicimus hoc ita esse dictum: sicut dicitur. deus est spes nostra: et patientia nostra. quia facit nos sperare et pati. Ita charitas dicitur esse motus siue affectio animi: quia per eam movetur et afficitur animus ad diligendum deum. non autem mireris si charitas cum sit spiritus sanctus dicatur motus mentis: cum etiam

in libro Sapientie dicatur de spiritu sapientie: que attingit a fine usque ad finem: quod est actus mobilis: certus: incoquinatus. quod non ideo dicitur quod sapientia sit aliquid mobile vel actus aliquis: sed quia sui immobilitate omnia attingit. non locali motu: sed ut ubique semper sit: et nunquam inclusa teneatur. Sic ergo charitas dicitur motus animi: non quod ipsa sit motus vel affectio vel virtus animi: sed quia per eam quasi esset virtus afficitur mens et movetur. Sed si charitas spiritus sanctus est qui operatur in singulis prout vult: cum per eum mens hominis afficiatur et moveatur ad credendum vel sperandum et homini sicut ad diligendum: quare non sic dicitur charitas motus vel affectio mentis ad credendum vel sperandum sicut ad diligendum. Ad quod sane dici potest: quia alios actus atque motus virtutum operatur charitas. id est spiritus sanctus mediante virtutibus: quare actus sunt. ut per actum fidei. id est credere fide media. et actum spei. id est sperare media spe. per fidem enim et spem predicatio operatur actus. diligendi vero actum per se tamen sine aliquibus virtutibus medio operatur. id est diligere. Aliter ergo hunc actum operatur quam alios virtutum actus. Ideoque differenter de hoc et de aliis loquitur scriptura: que istum specialiter charitati tribuit. Est ergo charitas vere spiritus sanctus. Unde Augustinus. promissum apostoli verbum tractans in eodem libro: charitatem dicit esse bonum: quo nihil melius. et per hoc ipsam esse deum significat dicens. Si nulla res ab eorum charitate nos separat: quid esse non solum melius: sed etiam certius hoc bono potest. Ecce dicit quia charitate nihil est melius. charitas ergo spiritus sanctus est qui est deus et donum dei siue datum. qui dividit singulis fidelibus dona. nec ipse dividit: sed indivisus singulis dat. Unde Augustinus. ubi Johannes dicit: non ad mensuram dari christo

spiritu ait. ceteris vero diuidit: non quod ipse spiritus: sed dona eius.

An concedendum sit quod per donum donantur dona:

Ita querit cum spiritus sanctus per quem dona diuiduntur ipse sit donum: utrum concedendum sit quod per donum diuidatur aut dentur dona? Ad quod dicimus quod per donum quod est spiritus sanctus singula propria diuiduntur. et ipsi communiter omnes boni habent. Unde Augustinus in libro 15. de tri. ait. per donum quod est spiritus sanctus in corde omnibus membris christi multa dona que sunt quibusque propria diuiduntur. Non enim singulis quicquid habet omnia: sed hi illa: alii alia: quous ipsi donum a quo cuique propria diuiduntur omnes habeant. id est spiritum sanctum aperte dicit per donum dona dari.

Utrum spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum et datum siue donatum.

Reterea diligenter considerandum est cum spiritus sanctus dicatur donum et datum: utrum eadem ratione utrumque nomen ei conveniat. quod utique videri potest. Cum enim idem sit spiritum sanctum dari: et spiritum sanctum donari: ex eadem ratione videtur spiritus sanctus dici datum et donum. hoc etiam videtur Augustinus significare in libro 15. de tri. cum ait. Spiritus sanctus inter donum dei est inquitur datum eis quibus datum. apud se autem deus est et si nemini desit. Ecce aperte dicit spiritum sanctum donum appellari quod datum. Si autem ex eo tamen appellatur donum quia datur: non ab eterno fuit donum: quod non datur nisi ex tempore.

Responsio quare datum vel donatum dicitur spiritus sanctus

Ad quod dicimus quia spiritus sanctus et donum dei et datum siue donatum. sed datum siue donatum ex eo tamen dei: quia datur vel donatur. quod habet tamen ex tempore.

Donum vero dei non ex eo tamen quod donetur: sed ex proprietate quam habuit ab eterno. unde et ab

eterno fuit donum. sempiternae enim donum fuit. non quod daretur: sed quod processit a patre et filio. Unde Augustinus in libro 4. de tri. Sicut natum esse est filio a patre esse: ita spiritui sancto donum dei esse est a patre procedere et a filio. Hic aperte ostenditur quod spiritus sanctus eo donum est quod processit a patre et filio: sicut filius eo est a patre quod natus est ab eo. Non est enim filio idem esse a patre et spiritui sancto. id est ea proprietate filius dei esse a patre quia spiritus sanctus. nam filius dei esse a patre: quod genitus est ab eo. spiritus sanctus vero dei esse a patre et a filio quod spiritus sanctus est donum patris et filii. id est quod procedit ab utroque. eo enim dei spiritus sanctus quo donum: et eo donum quo procedes. Unde Augustinus in libro 5. de tri. ait. Spiritus sanctus qui non trinitas: sed in trinitate intelligitur in eo quod proprie dei spiritus sanctus relatus dei: cum et ad patrem et ad filium refertur. quod spiritus sanctus et patris et filii spiritus est. sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. apparet autem cum dei donum dei. Donum est enim patris et filii quod et a patre procedit et filio. Ecce his verbis aperte ostendit eadem relatione dici spiritum sanctum et donum. donumque autem quod procedit a patre et filio. proprietatem ergo qua dei spiritus sanctus vel donum processio ipsa est: de qua post plenius agemus cum aliis proprietatibus. Cum ergo ab eterno processerit ab utroque: et ab eterno donum fuit. Non ergo spiritus sanctus eo tamen dei donum: quod donatur. nam et ante fuit donum quod donaretur. Unde Augustinus in libro 5. de tri. Sempiternus procedit spiritus sanctus: et non ex tempore: sed ab eternitate procedit. sed quod sic procedebat ut esset donabile: ita donum erat antequam esset cui daretur. Aliter enim intelligitur cum dei donum: aliter cum dei donatum. nam donum potest esse etiam antequam desit. donatum autem nisi datum fuerit nullo modo dici potest.

Sēpiterne g^o spūs scūs ē donū: tpaliē
āt donatū. His verbis apte oñditur q^d
spūs scūs sicut ab eterno pcedit: ita ab
eterno donū ē. nō q^d donaret a patre
filio: vel a filio patri: sed q^d ab eterno
pcessit donabilis. Sed querit^r cui dona
bilis? utrū patri ⁊ filio? an tm nobis q^d
nondū eramus? Si autē nō erat dona
bilis patri ⁊ filio: sed tm nobis. ⁊ ex eo
donū erat: quia sic donabilis pcedebat
videtur q^d filius eadē rōe semp donuz
fuerit: q^d a prē pcessit ab eterno: dona
bilis nobis in tempore. Nam ⁊ de filio
legitur q^d datus ē nobis. Ad quod dici
mus? q^d spūs scūs nobis tm: non patri
vel filio donabilis pcessit: sicut ⁊ nobis
tm datus ē. Et filius vere datus ē nob^{is}
⁊ ab eterno pcessit a prē: non vt dona
bilis tm: sed vt genit^r: qui ⁊ donari pos
set. processit ergo vt genitus ⁊ donabi
lis. sed spūs scūs nō pcedit vt genitus:
sed tm vt donū. donū autē semp fuit: nō
solū q^d donabilis: s^z q^d pcessit ab vtroq^{ue}
⁊ quia donabilis fuit. Unde Aug^{us}. i. s.
li. de tri. coipso q^d daturus eū erat dñs
iā donū erat etiā anteq^{ue} daretur. ⁊ iō
donabilis. sed alr donabil^{is} q^{ue} filius. Nā
⁊ alr datus ⁊ alr pcessit q^{ue} filius. filii
enī pcessio genitura est vel natiuitas.
Spūs sci vō pcessio natiuitas non est:
vtraq^{ue} vō insensibilis est.

Q^{ue} filius sicut in nascēdo accepit nō
tm vt esset fil^{ius}: sed etiā essentia: ita
⁊ spiritus sanct^{us} pcedēdo accepit:
nō tm vt esset donū: s^z vt eēt eētia.

Notandū q^d sicut filius na
scēdo accepit: nō tm vt filius
sit: s^z oīo vt sit: ⁊ vt ipsa suba
sit. ita ⁊ spūs scūs a prē ⁊ filio pceden
do accepit: nō tm vt spūs scūs sit vt do
nū: sed etiā vt oīo sit ⁊ vt suba sit. q^{ue}
vticp nō accepit eo q^d datur. Nā cū nō
datur nisi ex tpe: si hoc haberet eo quo

datur: accepisset ergo ex tempe vt esset
Un Aug^{us}. in. s. li. de trini. filius nō hoc
tm hz nascēdo vt filius sit: sed oīo vt sit
Querit^r g^o utrū spūs scūs eo quo dat^{us}
habeat nō tm vt donū sit: s^z oīo vt sit?
quod si nō est nisi q^d datur. i. si non hēt
esse nisi eo quo datur. sicut filius nascē
do habet nō tm vt sit filius quod rela
tiue dicitur: sed oīo vt sit ipsa suba: quō
iā spūs scūs erat ipsa suba: cū nō prius
daretur q^{ue} esset cui daretur? Non ergo
quo datur: sed pcedēdo hz vt sit donū
⁊ vt sit essentia. sicut filius non eo quo
datus ē: sed nascēdo accepit: non tm vt
sit filius: sed vt sit essentia. Unde Aug^{us}.
in. i. s. li. de tri. ait. Sicut filio pstat eēn
tia sine initio tps: sine vlla mutabilitate
nature de prē generatio: ita spiritui san
cto pstat essentia sine vilo initio tps:
sine vlla mutabilitate nature de vtroq^{ue}
processio.

Questio ex pdictis q^d filius non tm
sit filius natiuitate: sed etiā deus vel
essentia ⁊ spūs sanct^{us} pcessione.

It oritur questio. Si fili^{us} na
scendo hz non tm vt sit filius
sed vt sit essentia. ⁊ spiritus
sanctus procedendo non tm vt sit do
nū: sed vt sit essentia. ergo ⁊ filius na
tiuitate essentia est: ⁊ spiritus sanctus
pcessione essentia est. cum alibi dicatur
q^d nec pater eo pater est quo deus: nec
filius eo filius quo deus: nec spūs scūs
eo donū quo deus. quia vt ait Aug^{us}. in
7. li. de trinitate. his noibus eoz rela
tiua ostendūtur: nō essentia. Unde post
plenius agemus.

Responso.

Quod breuiter responden
tes dicimus: quia nec filius na
tiuitate essentia ē: sed tm fili^{us}
nec spiritus sanctus pcessione eētia
est: s^z tm donū. ⁊ tm vterq^{ue}: ille nascēdo

iste procedendo accepit ut esset essentia.
 Nō enī ut ait Hilarius in li. 5. de trini.
 per defectiōē aut p̄tensionē aut deri
 uationē ex deo deus ē: sed ex v̄tute na
 ture in naturā eandem natiuitate subsi
 stit filius: et ex v̄tute nature in naturā
 eandē subsistit spiritus sanctus.

Exponit verba Hilarii.

Quod itaq; intelligi p̄t. ex p̄e
 qui ē virtus ingenita: naturā
 quā habet: eandē filius natiui
 tate. i. nascēdo: et spūs sanct⁹ p̄cesside. i.
 p̄cedēdo h. 3. Unī ipse idē ap̄t eloquēs
 qd̄ dixerat: ap̄t subdēs. Natiuitas igit
 dei nō p̄t nō eā de q̄ p̄fecta ē naturā
 tenere. Nō enī aliud q̄ de⁹ subsistit: qd̄
 n̄ aliud q̄ de deo subsistit. Ecce bis ver
 bis ap̄itur quō accipiendum sit illud. de
 p̄e generatio p̄stat essentia filio: et de
 v̄troq; p̄cessio p̄stat essentia spūi scō:
 nō qd̄ ille cēntia sit filius: et iste essentia
 sit spūs scūs: imo p̄prietate p̄sonali: sed
 qd̄ et ille nascēdo: et iste p̄cedēdo cēntia
 bz eandē et totam que in patre est.

Quod spūs scūs dī donū et donatū fm
 p̄dēs duos processionsis modos.

Et p̄dictis patet qd̄ spūs scūs
 sempiternē donū ē: et t̄p̄aliter
 datū vel donatū: ex quo ap
 patet illa distinctio gemine p̄cessionis:
 de qua supra egimus. Nā fm alteraz p
 cessionē dī donatū vel datū. fm alteraz
 vero dicitur donum.

Secundū hoc qd̄ donū est refertur
 ad patrē et filiū. fm qd̄ datū ad eum
 qui dedit: et ad eos quibus dedit.

Et h̄ hoc qd̄ sempiternē donū
 ē refertur ad patrē et filiū.
 fm hoc vero qd̄ dī datū vel
 donatū: et ad eū qui dedit refert: et ad
 eos quibus datur. et eius dī esse qd̄ dat
 et illoz quibus dat. Unī Aug⁹. in. 5. li.

de tri. ait. Quod datū ē et ad eū qd̄ dedit
 refertur: et ad eos quib⁹ dedit. itaq; spi
 ritus scūs nō tm̄ patris et filii qui dedit
 rūt: sed etiā noster dī qui accepim⁹. spi
 ritus ergo et dei est qui dedit: et noster
 qui accepimus. non ille spiritus n̄r quo
 sumus. qd̄ ipse spūs ē h̄ eis qui in ipso ē.
 quib⁹ et illū spiritū qui h̄ eis dī v̄tq; ac
 cepimus. sed aliter ille: aliter iste noster
 dicitur. Aliud est enim quod accepim⁹
 ut essemus: aliud quod accepimus ut
 sancti essemus. Quod autē spūs scūs noster
 dicat scriptura ostendit. Scriptū ē enī
 de Iobē qd̄ in spū helie veniret. Ecce di
 ctus ē helie spūs scūs quē accepit he
 lias. Et Moyſi ait dñs. Tollā de spiri
 tu tuo et dabo eis. i. dabo illis de spiri
 tu scō quē iā tibi dedi. ecce et hic dictus
 ē spūs Moyſi. Patet ergo qd̄ spūs scūs
 noster dī spūs: h̄ qd̄ nobis datus: et da
 tus v̄tq; ad hoc ut sci essemus. spiritus
 v̄o creat⁹ ad hoc ē dat⁹ ut essemus.

An filius cum sit nobis datus possit
 dici noster ut spiritus sanctus.

Se queritur utrū et filius cui⁹
 sit nobis datus dicat vel pos
 sit dici noster. Ad qd̄ dicim⁹

qd̄ filius dī noster panis: noster redem
 ptor et h̄mōi: sed n̄r filius non dī. quia
 filius dī tm̄ relative ad eū qui genuit.
 et ideo noster filius non p̄t dici: sed pa
 tris tm̄. In eo autē qd̄ dicit⁹ datus: et ad
 eū qui dedit: et ad eos quibus datus est
 refert⁹ ut spūs scūs: qui etiā cū i scriptu
 ra ut supra dictū ē dicat⁹ spūs noster: v̄l
 spūs tuus vel illius. ut de Moise et he
 lia dictū ē. Nunquāz tm̄ in scriptura oc
 currit ita dici spūs. i. noster vel tuus v̄l
 illius: sed spūs noster vel tuus spūs vel
 illius. quia spūs scūs eo dicit⁹ quo donū
 et v̄tq; relative dicitur ad patres et fi
 liū: et hoc sempiterna relatione. Si tm̄

aliquādo dicat donū nostrū: accipit donū p donato vel dato. Cuz vero donū accipitur eo modo quo spiritus sanctus donū tū patris et filii dī: nō hoīs. Ita et filius dei sub hac appellatōe non pōt dici noster: ut dicat filius noster: sic nec dī spūs scūs noster. et tamē de filio dī panis noster: et de spū spūs noster. Ille noster panis: qz nos reficit nobis datus iste noster spiritus: quia nobis inspiratur a pīe et a filio: et in nobis spirat sic vult. Un Aug. in. 5. li. de tri. ait. quod de patre natū ē ad patrē solū referē cū dī filius. et id filius patris ē et nō noster. Dicimus tamen et panē nostrū da nob sicut dicimus spiritū nostrū.

Utrū spūs scūs ad seipsum referatur: Ost hoc querit vtz spūs scūs ad seipsum referat. hoc enim videt ex p̄dictis posse p̄bart. Si eni quod datur referē ad eū q̄ dat et ad eū cui dat: et spūs scūs dat a seipso ut p̄dctū ē: ergo referē ad seipsum. Cui q̄stionis determinatōez in posterū disse rimus: donec tractemus de his que re latiue dicunt de deo ex tempore: in quibz datum et donatū continētur.

Hic de qualitate trium psonarum. Une postq̄ coeternitatē triuz psonaruz p modico facultatē nre insinuauim: iā de earūde equalitate aliquid supest eloqui. Fidel. n. catholica sicut coeternas: ita et coeq̄les tres psonas asserit. Equal ē eni in oibz patri fili: et patri et filio spūs scūs. ga ut ait Aug. i. li. de fide ad petrū: breuē apīcs quō intelligat equalitas docet. nullus horū aliū aut p̄cedit eternitate: aut excellit magnitudine: aut supat potestate. qz nec filio nec spūi sancto q̄tuz ad nature diuine vnitatē p̄tinet: aut an

terior aut maior ē pī: nec filius spū scō Eternū gpe et sine initio ē q̄ fili de pī natura extitit. et eternū et sine initio ē q̄ spūs scūs de natura patris filiq̄z procedit. Ob hoc ergo tres recte vnu credimus et dicim deū: quia vna proliis eternitas: vna imensitas: vna naturalis triū psonaz ē diuinitas. Ecce breuiter assignauit Aug. in quo triū psonaz consistat equalitas. scilicet quia alia alia nō excellit: aut eternitate: aut magnitudine: aut potestate.

De eternitas et magnitudo et potentia i deo sūt vnu: qz ponat q̄s dīnctia. Unq̄ enumerēt ita quasi diuersa in deo: tamē vnu et idē sunt. scilicet essentia diuina simplex et incommutabilis. Un Aug. in. 7. li. de trinitate. Nō alio magnus alio deo est: sc̄eo magnus quod deus ē. qz non aliud illi ē magnū esse: aliud deū esse. Eadem quippe eius magnitudo que vtrius: et ea dē essentia que magnitudo. Pater ergo et filius simul vna essentia et vna magnitudo. Ita etiā et potētia dei essentia diuina ē. Un Aug. in. 7. li. p̄fessionū. Voluntas et potētia dei deus ipse ē. Eternitas quoq̄ dei essentia diuina est. quod Aug. ostēdit sup illum locum psalmi. In generatōe et generatōez anni tui: dī cens. Est generatio generationū que si transit collecta de omnibus generatōibus id est spiritus sancti. in illa erunt anni dei qui non transeūt id est eternitas dei. Nō eni aliud sunt anni dei: aliud ipse. sed anni dei eternitas dei est. eternitas vero ipsa dei substantia est: nihil habens mutabile. Inconcasse ergo teneamus q̄ vnum idemq̄ est id est essentia diuina: eternitas dei: potentia: magnitudo. Et tamen consuevit scriptura hec

et his similia quasi distincta ponere. In his ergo verbis trium equalitatem personarum breuiter complexus est Augustinus: quia alius alius nec eternitate nec magnitudine nec potentia superat.

Supra egit de eternitate.

Quod autem eternitate aliqua trium personarum aliam non excedat: supra ostensum est: ubi coeternitas trium personarum insinuata est. Nunc ergo superest ostendere quod magnitudine vel potentia alius alium non excedat: et prius de magnitudine videamus.

Hic de magnitudine quod ea aliqua personarum aliquam non excellit.

Ciendum est ergo quia pater non est maior filio: nec pater vel filius maior spiritu sancto nec maius aliquid due persone sunt: si mul quod una: nec tres simul maius aliquid quod due: nec maior est essentia in tribus quam in duabus: nec in duabus quam in una: quia tota est in singulis. Unde Johannes Damascenus ait. Confitemur deitatis naturam omnem perfecte esse in singula suarum hypostaseon id est personarum: omnem in patre: omnem in filio: omnem in spiritu sancto. Ideoque perfectus deus pater: perfectus deus filius: perfectus deus spiritus sanctus.

Quod dicitur pater esse in filio et filius in patre: et spiritus sanctus in utroque singulus in singulis.

Inde est quod pater dicitur esse in filio: et filius in patre: et spiritus sanctus in utroque: et singulus in singulis. Unde Augustinus in libro de fide ad petrum. Propter unitatem naturalem totus pater in filio et spiritus sanctus est: totus quoque spiritus sanctus in patre et filio est. nullus horum extra queli-

bet ipsorum est propter nature diuinitatem. Ecce hic aperit aliquatenus. Non enim potest plene tamen ab homine referari archanum: ex qua intelligentia dicatur singula personarum tota esse in aliis. Unde etiam Hilarius ista interius perquirens in li. 3. de trinitate ait. Afferit plerisque obscuritatem sermo domini cum dicit. Ego in patre et pater in me est. nec immerito. natura enim intelligentie humane ratione dicti huius non capit: nec exemplum aliquod rebus diuinis compatio humana prestat. Sed quid intelligibile est homini deo esse possibile est. Cognoscendum itaque atque intelligendum est quid sit illud. Ego in patre et pater in me est: si tamen comprehendere hoc ita ut est valebimus. ut quod natura rerum pati non posse estimamus: id diuine veritatis ratio consequatur. Patrem igitur in filio et filium in patre esse: plenitudo diuinitatis in utroque perfecta est. quia plenitudo diuinitatis in filio: quod in patre est hoc et in filio est. quod in ingenito est: hoc in genito alter ab altero. et uterque unus est. scilicet qui est nihil habes quod non sit etiam in eo a quo est. non duo unus: sed alius in alio quia non aliud in utroque ut unus sint in fide nostra uterque: non unus. nec eundem utrumque: nec aliud ostendemur. quia deum ex deo natum: nec eundem natiuitas: nec aliud esse permittit. Eandem ergo in utroque et unitatis similitudinem et deitatis plenitudinem confitemur. quia veritas dicit. Ego in patre et pater in me est. Omnia enim filius accipit a patre. Nam si partem eiusdem qui genuit accepit: ergo neuter perfectus est deest enim ei unde decessit: nec plenitudo erit in eo qui ex portione constituerit. Neuter ergo eorum perfectus est: si plenitudinem suam et eum qui genuit amittit. nec qui natus est consequitur

Sateamur g^o q^d fili⁹ ē in p^re q^d p^ri i filio:
de⁹ in deo: vt idē hyl. ait i. 7° li. de tri.
Non p^r duplicē cōueniētiū generū cōiū
ctiōnē: nec p^r illitiūā capaciōi sube natu
rā: s³ p^r nature vnitā silitudinē: p^r natūi
tatē nature viuētē ex vīnēte natura: dū
res nō differt: dū naturā dei nō degene
rat natūitās: dū nō aliud aliqd ex deo
q^d deus nascit^r: dū nihil in his nouū est:
nihil alienū: nihil sepabile. Ecce his ver
bis. put humana p^rmittit infirmitas in
telligi pōt: ex q^d sensu xps dixerit se esse
in p^re: q^d patrē in se. Ex eodē sensu etiā
intelligit sps scūs esse i vtroq³: q^d singla
psonaz in singulis. q^d i. in singul ē eadē
plenitudo diuinitatis q^d vnitā silitudo na
ture. q^d nō est maior diuina natura in
aliqua hazz psonaz: sed vnius q^d indiffe
rētis nature sūt hec tres psonē. Ideoq³
altera in altera esse dī: vt p^rdictum est.
Vñ etiā Ambro. p^rdicōz vborū siliam
nobis aperit^r sup^r eplam 2^{am} ad Cor.
ait. per hoc intelligit^r pater esse in filio:
q^d filius in p^re: q^d vna ē eoz³ suba. Ibi
ē enī vnitās vbi nulla diuersitas. Ecce
tribuz illustriū vīroz testimoniū: scilz
Aug⁹. Hilariū. atq³ Ambro. in idē deur
rētibus: reuelatōe spūs scī in eis loquen
tis: p^re credere volētib⁹ ostēdit^r: tamē
quasi p^r speculum q^d in enigmate qualr
accipiendū sit: cu⁹ dī pater in filio esse:
vel filius in p^re: vel spūs scūs i vtroq³.
Ad id quod cepat redit vt ostēdat
s. q^d magnitudine vñ nō supat aliū.
Ed iā nūc ad propositum re
deam⁹: ceptoz insitam⁹ ostē
dentes q^d magnitudine nulla
triū psonaz aliā supat: q^d nulla maior
aliis: nec maius aliqd sunt due q^d vna
nec tres q^d due. nec maior deus q^d singu
li eoz³. quia singulus illoz pfectus est:
nec ē quo crescat illa perfectio.

Q^{uod} nulla personarum pars est in
trinitate.

Ecce aliqua triū psonarū ps
dei vel diuine cēntie: q^d singu
la harū verus q^d plenus deus
ē: q^d tota q^d plena diuina essentia est. q^d iō
nulla istarū in trinitate pars est. Unde
Aug⁹. in li. 2°. cōtra maximū hereticū
sic ait. Putas deū patrē cum filio q^d spū
scō vñ deū esse nō posse. Times enim
ne pater sit pars vnius dei qui constat
ex tribus:

Quod tenebat hereticus pōit aug⁹
q^d responder.

Oli h^o t^rmere. nlla. n. fit ptiū
in deitatis vnitae diuissio. vñ
ē dens pater q^d filius q^d spirit⁹
sanctus. i. ipsa trinitas vñs ē deus. g^o
inquis deus pater ē ps dei. absit. Tres
enī psonē sūt pater q^d filius q^d spūs scūs
q^d hi tres q^d vñs sube sunt: vñs sunt. q^d
sūme vñs sūt: vbi nulla naturaz nulla
ē diuersitas naturaz voluntatum. Si
enī natura vñs essent q^d p^rsentide nō eēnt
nō sūme vñs essent. Si vero natura di
spares eēnt vñs nō essent. Ibi ergo tres
qui vñs sūt ppter ineffabilē cōiūctōz
deitatis: qua ineffabilr copulāt vñ⁹ de⁹
est. Pars g^o trinitatis esse non pōt qui
cunq³ vñs in tribus. In trinitate ergo
que deus ē q^d pater deus ē: q^d filius deus
est: q^d spūs. s. deus ē. q^d simul hi tres vñ⁹
deus. nec huius trinitatis terciā ps est
vnus. nec maius aliqd duo q^d vn⁹ ibi
est. nec mai^r aliqd sunt oēs q^d singu
li. q^d spūalis: nō corpalis ē magnitudo.
Qui pōt cape capiat. qui aut non pōt
credat q^d oret: vt quod credit intelligat
Verū ē enī quod dī p prophetā. nisi cre
dideritis nō intelligetis. His vbiis apre
ostendit indifferentem magnitudinem
trium personarum. Item in eodem.

Argumentatō Aug. cōtra maximū
hereticūz: q̄ ostendit patrē ⁊ filiū ⁊
sp̄m sc̄m nō esse partes in trinitate.

U nēpe dixisti vñū deū non
ex p̄tibus esse cōpositū: ⁊ hoc
de p̄re vis intelligi. Ille inquit
virtus est ingēnita simplex. ⁊ tñ in hac
simplici v̄tute multa videris cōmemo
rare cū dicis. deus deū genuit: bon⁹ bo
nū genuit: sapiēs sapientē: clemēs clemē
tē: potens potētē. Nunqd ergo chari
tas bonitas ⁊ sapia ⁊ clemētia ⁊ poten
tia partes vñus sūt v̄tutis: quā simpli
cē esse dixisti? Si dixeris p̄tes sunt: sim
plex ergo v̄tus ex p̄tibus constat. At
simplex ista v̄tus te diffiniente vnus est
deus. ergo deū ex p̄tibus cōpositus esse
dicis: nō dico inquit. nō sunt g⁹ p̄tes.
Si g⁹ in vna p̄sona p̄ris ⁊ illa inuenis
que plura vidētur: ⁊ p̄tes non inuenis
q̄ vna v̄tus simplex ē: q̄tomagis pater
⁊ filius ⁊ sp̄s sc̄s: ⁊ p̄pter indiuiduā
deitātē vñ⁹ de⁹ ē: ⁊ p̄pter vniuscuiusq̄
pprietatē tres p̄sone sunt: ⁊ p̄pter p̄fe
ctionē singulorū p̄tes vñ⁹ dei non sunt
Uirt⁹ ē pater: v̄tus ē fili⁹: v̄tus est sp̄s
sc̄s. hoc verū dicis: sed q̄ v̄tutē de v̄tu
te genitā: ⁊ v̄tutē de v̄tute p̄cedentē si
vis h̄re eandē naturā: hoc falsum dicis
⁊ h⁹ cōtra fidē rectā ⁊ catholicā dicis
His verbis aperte docet q̄ tres p̄sone
ille nō sūt partes dei v̄l diuīe essentie:
nullaq̄ illarū trinitatē pars dicenda ē
nec vna maior aliis.

Cū dicim⁹ tres p̄sonas esse vñā eēn
tiaz: nec v̄t genus de sp̄ibus: nec v̄t
speciē de indiuiduis p̄dicam⁹. q̄ nō
ē essentia: genus: ⁊ p̄sone species
vel eēntia sp̄s ⁊ p̄sone indiuidua:
Itē adiciendū ē q̄ tan⁹ a eq̄li
tas ē triū p̄sonaz atq̄ indiffe
rēs magnitudo. q̄ cū dicam⁹
tres p̄sonas vñā esse essentiā vel subz

nec v̄t genus de sp̄ibus: nec v̄t sp̄m de
indiuiduis p̄dicam⁹. Nō est essentia ⁊ di
uina gen⁹ ē: ⁊ tres p̄sone sp̄s. v̄l eēntia
diuina sp̄s ⁊ tres p̄sone indiuidua. Qd
Aug. rōibus p̄babilib⁹ atq̄ irrefraga
bilibus apte demonstrat in li. 7. de tri.
ita dicēs. Si eēntia gen⁹ ē: sp̄s at p̄so
na: v̄t nōnulli sentiūt: oportet appellari
tres subas v̄t appellant tres p̄sone. sic
cū sit aīal gen⁹ ⁊ equ⁹ sp̄s: appellātur
tres equi: idēq̄ tria aīalia. non enī sp̄s
ibi plātr dī: ⁊ gen⁹ singl̄r. v̄t si dicere
tres equi sūt vñū aīal: sed sic tres equi
sp̄ali noīe: ita tria aīalia generali noīe
dicūt. Cū g⁹ tres p̄sōas vñā eēntiā esse
faceamur: nō tres eēntias: cū tres equi
tria aīalia dicūt nō vñū: pater nomine
eēntie non significari gen⁹: nec nomine
p̄sone speciem.

Hic p̄bat q̄ non dicitur v̄t species
de indiuiduis.

Itē dicūt noīe p̄sone nō sp̄z
significari: sed aliq̄s singulare
atq̄ indiuiduū: ⁊ noīe eēntie
sp̄z intelligi: v̄t p̄sona si dicatur sic hō
sz quō dī hīc hō v̄l v̄t abrahā ysaac ⁊
iacob: vel qs alius q̄ est digito p̄ris de
mōstrari possit: sic quoq̄ illos eadē rō
p̄futabit. Sic. n. dicūt abrahā ysaac ⁊
iacob tria indiuidua: ita tres hoīes ⁊
tria aīalia. cur g⁹ p̄r ⁊ fili⁹ ⁊ sp̄s sc̄s: si
sz gen⁹ ⁊ sp̄z ⁊ indiuiduū ista disserui
m⁹: n̄ ita dicūt tres eēntie v̄t tres p̄sōe.

Alio modo probat idē.

Itē quoq̄ mō idē p̄bat aug⁹
s. q̄ essentia diuina nō ē genus
nec p̄sone species. vel essen
tia nō est species: nec p̄sone indiuidua
Una ingt eēntia nō hz sp̄s sic vñū aīal
nō hz sp̄s vñ⁹ essentie. p̄r g⁹ ⁊ filius ⁊
sp̄s sc̄s si sūt tres sp̄s vñ⁹ eēntie. diuina
g⁹ eēntia genis nō ē. Sz nec species est
eēntia diuina: ⁊ p̄sone indiuidua. sicut hō

spēs ē: idūdua at abrahā ysaac ⁊ iacob
Si enim essentia species est ut hō: sicut
vñs homo nō ē: esse abrahāz ysaac ⁊
iacob: ita nō dicet vna essentia ēē tres
psone. non itaq; fm genus ⁊ species ista
dicimus.

Non fm materiale causam dicuntur
tres psone vna essentia.

Orandū etia; q; vna essentia
diuina nō ē materia triū pso
naz. ut Aug. in eodez docet
tanq; fm cōmune eandēq; materiā tres
psone dicat esse vna essentia. sicut ex eo
dē auro si fierēt tres statue: diceremus
tres statuas vñū aurū. non autē sic tri
nitatē. i. tres psonas dicim⁹ vñā cēntia; ⁊
vñū deū tanq; ex vna materia tria q;
dā subsistāt. In statu; enī eqlibus plus
auri ē tres simul q; singule: ⁊ min⁹ auri
ē vna q; due. In illa vō cēntia trinitatē
nullo mō ita ē. nō ergo fm materiale
causā tres psonas vñā dicim⁹ esse essen
tia: sicut tres statue dicūt vñū aurum.

Nec ita dicunt tres psone vna essen
tia ut tres homines vna natura vel
vñus nature.

Itē quoq; addendū ē q; tres p
sonas nō ita dicim⁹ vñā essen
tia esse: ut Aug. in eodez ait.
vel vñī essentie: sic dicim⁹ aliquos tres
hoies eiusdē sexus ⁊ eiusdē tpatōis cor
poris: eiusdēq; ai vñā esse naturam vel
vñus nature. Nā in his rebus non tm̄
ē vñus hō quātū tres hoies simul: ⁊ pl⁹
aliquid sūt hoies duo q; vñus hō: sicut ⁊
in statu; esse dixim⁹. at in deo nō ē ita:
Nō enī maior essentia ē pī ⁊ fili⁹ simul q;
solus pī vel solus filius: sed tres simul
ille psone equales sūt singulī. Ex p̄missis
p3 q; tres psone dicunt diuina essentia:
nec fm materiale cām: ut tres statue
vñū aurū: nec fm cōplexiōis similitudinē

ut tres hoies vñī nature: nec ut genus
p̄dicat de spēsbus: vel ut spēs de indiui
duis id est cōtēnēs de contentis: maius
de minoribus.

Que vident aduersa p̄dictis.

Is autē vident aduersari que
quidā sacre scripture tracta
tores catholici in suis scriptis
tradiderūt: i. q; significare vidēt q; cēn
tia diuina sit qddam cōē ⁊ vñiusale ve
lut spēs. tres vō psone sūt tria p̄clarata
i. tria indiuidua nūero differētia. Vñ
Jobes damascen⁹ int̄ doctores greco
rū magn⁹ in li. quē de trinitate scripsit
quē ⁊ papa Eugenius trāsseri fecit ait
Cōmunia ⁊ vñiusalia p̄dicat de subie
ctis sibiip̄lis p̄claratib⁹. Cōmune ergo
suba est: p̄clare vō ypostasis. i. psona.
p̄clare at dī nō qm̄ p̄ē nature h3: sed
p̄clare nūero. ut at hominū. i. indiuiduū
Nūero enī ⁊ nō natura differre dicūt
ypostases. Itē in eodē. Suba significat
cōē ⁊ circūplectiuā spēs hōydeon. i. si
miliū spēs. ypostaseon. i. psonaz: v̄puta
deus hō. ypostasis at indiuiduū demon
strat. i. p̄ez filiū spm̄ scm̄ petz paulū ⁊
hōmōi. Ecce apte dīc subaz ēē vñiusa
le: ypostasim vō p̄clare. ⁊ q; de⁹ ē spēs
ut hō: ⁊ q; pī ⁊ fili⁹ ⁊ spūs scūs sūt indī
uidua sic petrus paulus: ⁊ q; nūero dif
ferāt. que p̄missis sūt Aug. penit⁹ cōtra
dicere vidēt. quid g⁹ dicim⁹ ad hec? hō
vñq; dicere possum⁹ atq; debem⁹: q; ea
que Aug. tradidit superius sine omni
hesitatōe tenenda sunt.

Quē sane possunt intelligi que Jobes
dicit: ⁊ quomodo ostendit.

Ec at q; hic dicūt licet i fm̄ōis
sup̄ficte aliquid a fide alienū re
sonare videāt: sane tñ intelligi
queūt: plūq; lectorem atq; intellectores
plurimū estagitat: in quoz explanatōe

mallem silens alios audire: q̄ loquēdo
maluolis detrahendi occasione p̄stare
Videſ tñ mibi ita poſſe accipi cum ait.
Suba ē imune ⁊ ypoſtaſis ē p̄ticulare
nō ita h° accipit cū de deo dicat̄ vt acci
piūt i philoſophica diſciplina: ſed p ſili
tudine eoz que a p̄bis dicunt̄ locutus
eſt: vt ſicut ibi cōmune vel vniuerſale
dī quod p̄dicat̄ de pluribus: p̄ticulare
vō vel indiuiduū q̄s de vno ſolo: ita hic
eſſentia diuina deā ē vniuerſale: quia de
oibus p̄ſonis ſiml ⁊ de ſingul ſepatim
dī. p̄ticulare vō ſingula q̄libz p̄ſonarū
q̄ nec de aliis coiter: nec de aliq̄ aliaz
ſingulariter p̄dicat̄. p̄pter ſilitudinem
ergo p̄dicatōis ſubaz dicit̄ vniuerſale:
⁊ p̄ſonas p̄ticularia vel indiuidua. pro
pter hoc idē etiā eandē diuinā eſſentiaz
dicit̄ eſſe ſp̄z cōmune ⁊ circūplectiuam
ſimilitū ſp̄ p̄ſonaz. quia ſic hec ſp̄s hō
de ſuis p̄dicat̄ indiuiduis: velut de Pe
tro Paulo ⁊ aliis: nec iſta ſp̄ differūt
ſed cōueniūt: ita deus de tribz p̄dicat̄ p̄
ſonis: que indiuiduitate nō differūt: ſed
p oia cōueniūt. hāc ergo ſilitudinez in
ter res ſempiternas ⁊ res tpales p̄pen
dens Johs: vniuerſalitatē ⁊ p̄ticulartā
tis noia: que rebus tpalibus p̄prie con
ueniūt: ad res eternas trāſtulit. Augl.
vō maiorē vidēs diſſilitudine q̄ ſilitudi
nē inter res p̄dicās ab excellentia trini
tatis p̄dicta nomina remouit.

Ex quo ſenſu dixerūt p̄ſonas differ
re numero.

Uod autē Johānes dicit̄ ypo
ſtaſes differre numero: nō na
tura: in eo q̄ nō differre natu
ra ait: veriffime ⁊ ſine ſcrupulo loq̄tur
Q̄ vō dicit̄ differre numero cauendūz
ē quō intelligat̄. diuerſis enī mōis dīcū
tur aliqua differre numero.

Quibz mōis dicat̄ differre numero
⁊ ſim q̄ modz p̄ſonia p̄uēire poſſit.

Icunt enī aliq̄ differre nume
ro: q̄n ita differūt: vt hoc nō
ſit illud: nec aliqd quod illud
eſt: vel in ipſo ē. quali differūt ſocrates
⁊ plato ⁊ hī oī: que apud p̄ſos dicūt̄
indiuidua vel p̄ticularia. iuxta quē mo
dū nō p̄t dici tres p̄ſone differre nume
ro. Dicunt̄ quoqz differre numero que
i enumeratōe ſive cōputatōe nō ſibi ad
iungūtur: ſed a ſe inuicē diſcernūt. vt cū
de aliquibz rebus loquētes dicimz: vna
due: tres. Et ſim hūc modūz forte dixit
Johes ypoſtaſes. i. p̄ſonas differre nu
mero. Poſſumz enī dicere: pater ē vnz:
⁊ p̄ ⁊ filius ſūt duo: ⁊ p̄ ⁊ filius ⁊ ſp̄s
ſcūs ſunt tres. Et itē. hec p̄ſona ē vna:
⁊ hec ⁊ illa ſunt due: ⁊ hec ⁊ illa ⁊ alia
ſunt tres. Cōueniētius tñ tres ille p̄ſone
p̄prietatibz tñ diſtingui dicūt̄: de quaz
diſtinctōe ſm p̄prietates in ſequēti tra
ctabit̄. Nūc vō ad inceptūz redeamus
que deā ſūt repetētes: vt ſepius verſan
do familiarius innotēcant.

Q̄ vna p̄ſona nō eſt maior alia: nec
tres ſūt q̄ vna. ⁊ hoc ratione oſten
dit catholica.

Sciendū ē g° tantā eſſe equali
tatē in trinitate: vt ait Augl.
in. 8°. li. de tri. vt nō ſolū p̄ ſi
ſit maior q̄ filius: ſed nec p̄ ⁊ fili? ſiml
maius aliqd ſint q̄ ſp̄s ſcūs. aut q̄libz
p̄ſona min? aliqd ſit q̄ ipſa trinitas. Q̄
āt ita ſit: aliquo mō ſi fieri pōt demon
ſtrandū ē. Quātū ergo ipſe creator ad
inuat attēdam? ingt Augl. i. codē. quō
in hac trinitate due vel tres p̄ſone non
ſūt maius aliqd q̄ vna earum.

Ratione ſubtiliſſima vtitur ad oſtē
dendū q̄ ita ſit.

Quod ibi magnus dicitur aliunde
magnus non est: quod eo quod vere
est. quia ibi magnitudo ipsa
veritas est: et veritas essentia. non ergo
ibi maior est quod verius non est. Non autem ve-
rius est pater et filius simul: quam per se solus vel
filius. non ergo maior aliquid uterque sit
quam singulus eorum. et quod eque etiam vere est
spiritus sanctus: ideo pater et filius simul
non sunt aliquid maius quam ipse. quia nec
verius sunt. Item in essentia veritatis hoc
est verum esse quod est esse. et hoc est esse quod
est magnus esse. hoc est ergo magnum esse
quod verum esse. quod ergo ibi eque ve-
rum est: et eque magnus est. quod ergo ibi
plus veritatis non habet: non habet plus magnitu-
dinis. plus autem veritatis non habet quod verum
non est. Non est autem verius una persona quam alia
vel due quam una: vel tres filii quam singula. non
ergo plus veritatis habet una quam alia: vel
tres filii quam singula. Sic ergo et ipsa veritas
non est maior aliquid quam unaquam ibi persona: sed
tamen magnus quam singula. Non enim ibi maior est
que verior non est: ubi ipsa veritas est ma-
gnitudo. Ecce modo convenienter et ratione ca-
tholica ostensum est quod indifferens sit ma-
gnitudo trium personarum. quia nec una ma-
ior est alia: nec due una: nec tres similis ma-
ius aliquid quam singula.

Quod deus non est dicendus triplex sed
trinus.

Reterea cum deus dicatur trinus
non tamen debet dici triplex. ibi enim
non est triplicitas ubi summa est
unitas et indifferens equalitas. Unde Augustinus. i.
li. 6. de tri. dicit. Non quoniam deus trinitas est
ideo triplex putandus est. alioquin minor esset
pater solus vel filius solus: quam filius pater et filius
Cum itaque tantus est solus pater: vel solus filius
vel solus spiritus sanctus: quam est filius pater et filius
et spiritus sanctus: nullo modo dicendus est triplex

deus. non enim pater cum filio et spiritu sancto maior
deus est quam singuli eorum. quod non est quod crescat
illa perfectio. perfectus autem est et pater et filius et spiritus
sanctus. et perfectus est deus singulus eorum. Et ideo
trinitas potius quam triplex dici debet. In re-
bus corporeis non tantum est una quantum tres
simul: et plus sunt due quam una res. In tri-
nitate vero summa tantum est una persona qua-
tum tres filii: et tantum sunt due quantum una:
et in se infinite sunt. quod non est finis magni-
tudinis earum. Nec per hoc apertum quod super dixi-
mus. scilicet quod et singula sunt in singulis: et omnia
in singulis: et singula in omnibus: et omnia in om-
nibus: et unum in omnibus est: et unus omnia. Ecce
ita ostendimus sufficienter qualiter in trinitate
aliqua persona aliam non superat in magnitudine.

Ostenso quod aliqua personarum aliam non
superat in magnitudine: nunc ostenditur quod alia
non excedit aliam potentia.

Unc ostendere restat quod aliquam
harum personarum aliam non excellat
potentia. ut scilicet una et indifferens
est magnitudo trium: ita una et indifferens
mostret potentia trium. Sciendum est igitur quod
non est potentior pater filio: nec filius vel pater
spiritui sancto. nec maior potentiam habent duo
vel tres filii quam singuli eorum. quod nec pater
pater filius et filius quam solus spiritus sanctus. nec hi
tres filii plus possunt quam singuli eorum. quod omni po-
tentia quam habet pater et filius accipit nascenti-
do: et spiritus sanctus procedendo. Quod Augustinus
in libro contra maximinum: quod dicebat pa-
trē potentiorē ac meliorem filio.

Quod non minus potest filius quam pater.

Quod inquit pater minus habet ille qui
dicitur: omnia que habet pater mea sunt. Nam
si minus habet in potentia aliquid quam pater
non sunt eius omnia que habet pater. sed eius sunt
omnia que habet pater. Tanta ergo habet potentiam
filius quantum pater. equalis ergo est patri.

Nō enī pōt qui accepit inequalē ei esse qui dedit. Tu autē hoc de potētia sapīs q̄ potēs sit fili? sed potētior p̄r: ut sūm doctriā n̄rāz potēs potētē potuerit gignē: et nō oipotēs oipotētē. h̄z g° p̄r oipotētia quā nō h̄z fili? Et si h° ē: falsū ē q̄d ait filius. oīa que h̄z p̄r mea sunt.

Hoc verū ferebatur hereticū de quo p̄gredebatur ad falsa.

Ed inquis. Pater a nemīe potētia accepit: filius autē a patre. fateamur et nos filiū accepisse potētia ab illo qui nat? ē potens patri vō potētia null? dedit: q̄ null? eū genuit. gignēdo enī dedit p̄r potētiam filio: sic oīa q̄ h̄z in sua suba gignēdo dedit ei quē genuit de suba. Sed queris verū tantā q̄rā ipsi ē potētiaz p̄r filio dederit: an minōrē? Si tantā: nō solū potētē: s̄ etia oipotētē genuisse oipotēs intelligit. Si vō minōrē: quō oīa q̄ h̄t p̄r filiū sūt? Si p̄ris oipotētia filiū nō est nō oīa p̄cludibio q̄ h̄z p̄r filiū sūt. at oīa filiū sūt. oipotētia g° p̄ris et filiū ē. nō est ergo pater potētior filio.

Aliter pbat filiū equalem patri.

Et alio mō. pbat filiū equalē

p̄r cōtra maximū ita dicēs

Tu dicis q̄ p̄r genuit filiū minōrē seipso: in quo et patri derogas qui filiū unicū minōrē genuit. q̄ si minōrēz genuit: aut nō voluit: aut non potuit gignere equalē? Si dicis q̄r noluit: enī inuidū esse dixisti. si aut nō potuit: ubi ē oī potētia dei p̄ris: p̄ropterea ad hūc articl̄z res colligit: ut p̄r equalē sibi gignere filiū aut nō potuit aut noluit. Si non potuit: infirm? si noluit: inuid? innenitur: si utrūq̄ hoc falsū ē. patri igit fili? verus eq̄l ē. genuit g° pater sibi equalem et ab utroq̄ p̄cedit utriq̄ equal spūs scūs. Si enī formā suā ut ait Aug. con-

tra eandē: pater in unico filio gignere potuit plenā: nec tū plenā genuit: s̄ minōrē: cogimini p̄rēz inuidū dicere. plenū g° deū et equalē sibi genuit filium.

Per simile ostendit q̄ nō minorem p̄r filiū genuerit.

De at p̄ similitudinē humanam ita esse demonstrat ingens. hō p̄r si potuisset equalē filiū genuisset. q̄s at audeat dicere q̄ hoc oipotēs nō potuit: addo et q̄ si possz hō maiorē meliorēq̄ seipso gignēt filiū. s̄z maior vlt mal? deo q̄q̄ esse nō pōt. deus g° cur nō equalē ut ais genuit filiū: cui nec anni necessarii fuerūt: p̄ quos adimplere eq̄litas: nec oipotētia defuit: an forte noluit: ergo q̄s absit inuidit. s̄z nō inuidit: equalē ergo genuit filiūz. Credam? ergo ei filium esse equalē.

Opiniōne heretici pōit ut destruat.

Ed forte dices eoipso maiorē p̄r filio: q̄r de nullo genuit? genuit tū equalē. Ad q̄s cito rū deho: imo iō nō ē p̄r maior filio: q̄r eq̄lē genuit. Origis. n. qd ē ista. q̄s de q° sit eq̄litas aut qual? aut q̄tus sit qd ē dicere. Ad originē p̄inet q̄stio qua querit q̄s de quo sit. ad equalitatē vō illa qua q̄ritur q̄l aut q̄t? q̄s sit. Nec cū d̄r fili? a p̄re gēit? ostendit ineq̄litas sube: s̄z ordo nature: si q° alē p̄or estz altero: s̄z q° alē est ex altero. nō g° s̄z h° q̄ p̄r genuit et fili? gēit? ē vlt sp̄s scūs ab utroq̄ p̄cedit eq̄litas vlt ineq̄litas ibi existit: q̄r non fm h° alia p̄sōa alii equal vel inequalis d̄r. Ecce equalitas trinitatis et vna eadēq̄ substantia q̄tū breviter potuimus demonstrata ē i supioribus. s. qualr aliq̄ triuz p̄sonaz q̄libet aliā: nec eternitate: nec magnitudine: nec potentia excellat.

Queritur quō possit dici sol? pater vel solus filius: vel solus spiritus

sanctus: cū sint inseparabiles.

Itē oritur questio trahens ori-
ginē ex p̄dictis. Dictum ē enī
supra q̄ tantus ē solus p̄r: vel
solus fili: vel solus spūs scūs q̄rū simul
illi tres. 7 q̄ due vel tres p̄sone siml nō
sūt maius aliqd q̄ vna sola. Itē querit
Aug. in. 6. li. de tri. quōd hec sane dici
possint: cū nec p̄r sit solus: nec filiū: nec
spūs sanct: sed semp inseparabiliter: 7 fi-
lius cū p̄r: 7 pater cū filio: 7 spūs scūs
cū vtroq̄. inseparabiles enī sunt hec tres
p̄sone. Ad quod ita respōdet Aug. in
eodē. Solū patrē dicim: nō q̄ sepatur
a filio vel spū scō: sed hoc dicentes signi-
ficamus: q̄ illi simul cū eo nō sūt pater
Solus enī pater: p̄r: est. quod nō dicit
q̄ ipse sit solus. i. sine filio vel spū san-
cto: sed p̄ hoc filius 7 spūs scūs a pater-
nitatē cōsortio excludūtur. Ita 7 cū d̄r
solus fili: filiū ē. vel solus spūs sanct:
spūs sanctus ē: nō diuiditur fili: a p̄r:
vel spūs scūs ab vtroq̄: s̄z a cōsortio filia-
lis proprietatē excludūt p̄r 7 spūs scūs.
Et a cōsortio p̄cessibilē p̄prietatē exclu-
dunt p̄r 7 filius. Cū ḡ d̄r tant: ē sol:
p̄r q̄tum fili illi tres. p̄ hoc q̄d dicitur
solus: nō sepatur p̄r ab aliis. sed hic est
sensus: solus p̄r qui ita pater ē q̄ nec fi-
lius nec spūs scūs: tantus ē q̄c. Sicut in-
telligē euz d̄r solus filius vel solus spūs
sanct: Sol: ergo p̄r d̄r ut ait Aug. in
eodē: q̄ nō nisi ipse ibi pater ē. 7 solus
filius: q̄ nō nisi ipse ibi filius est. 7 sol:
spūs scūs: q̄ nō nisi ipse ibi spūs scūs ē.

Utrū possit dici solus p̄r ē deus: sol:
fili: ē deus. solus spūs scūs ē deus. vel
p̄r ē sol: de: fili: ē sol: deus: spiritus
sanctus est solus deus.

Est hoc querit utrū sic d̄r solus
pater ē pater: vel solus filius ē fi-
lius: ita possit dici solus pater est deus

vel solus filius est deus. ita 7 de spū itū
scō. aut pater ē solus deus: filius ē solus
deus. Ad quod dicim: q̄ p̄r 7 filius 7
spūs scūs d̄r 7 ē vn: de. Et hec trinitas
p̄prie fili d̄r sol: de: esse: sic solus sapiēs
solus potēs. sed nō videt debere dici a
nobis v̄bis n̄ris v̄tentibus: nisi vbi ser-
mo auctoritatis occurrat: solus p̄r ē de-
us: vel pater ē solus deus. ita de filio 7
spū scō dicim: Uti Aug. i. 6. li. de tri.
ait. Qm̄ oīdīmus quōd possit dici solus
p̄r: vel solus filiū: cōsiderāda ē illa snia
qua d̄r nō esse solū patrē deū verū so-
lū: sed patrē 7 filiū 7 spū itū scm̄. Ecce
habes q̄ nō solus pater dicēdus ē esse
solus verus deus. Itē in eodē si quis in-
terroget: pater solus utrū sit deus: quōd
respōdebim: nō esse: nisi forte ita dica-
mus esse quidē p̄r deū: sed nō euz esse
solū deū. esse autē solū deū dicamus pa-
trē 7 filiū 7 spū scm̄. Ecce 7 hic hēs q̄a
p̄r nō debet dici solus de: atq̄ hic so-
lū in p̄re subiecti tm̄ accipit quidā volūt
In p̄re vō p̄dicari si sit cōcedūt q̄ p̄r ē
solus de: sed ex v̄bis Aug. videt oīdi
q̄ p̄prie solus deus dici debeat tota tri-
nitas. 7 hec trinitas ut ait Aug. cōtra
maximinū intelligitur cū apls dic. bea-
tus 7 solus potēs. 7 ibi. soli sapiēti deo
7 ibi. inuisibili soli deo. Nō enī hec de so-
lo p̄re accipiēda sūt: ut p̄cedebat maxi-
min: 7 alii heretici: sed de trinitate. sic 7
illud. solus h̄z immortalitē. q̄ fm̄ rectā
fidem ipsa trinitas est vnus: solus deus
beatus: potēs: sapiēs: inuisibilis.
Unde Aug. in eodē. Cum vnus deus sit
trinitas: hec sit nobis solutio questionis
ut intelligamus solū deū sapiēte: solū
potēte: patrē 7 filiū 7 spū itū sanctum
qui est vnus 7 solus deus.

Quō trinitas dicatur solus deus: cū
ipsa sit cū spū itū 7 aīabus scīs.

Ed iterū queritur quō ipsam trinitatē dicim? solū deū: cum sit cū spirītib? ⁊ aiabns scis. Ad quod respōdet Aug. in. 6. li. de trinitate ita dices. Trinitatē dicim? deum solū: quīs semp sit cū spirītib? ⁊ aiab? scis. sed solū dicim? qz nō aliud q̄ ipsa trinitas deus ē. Non enī illi cū illa deus sunt: vel aliqua alia: s; ipsa trinitas tm̄ non illi vel alia deus est.

Et si de solo patre p̄dca dicerentur nō tñ excluderēt fili? ⁊ spūs scūs.

Erū vt ait Aug. et si de solo p̄re p̄dca dicerentur: non inde excluderēt filiū vel spūs scūs f. qz hi tres vnū sunt. sicut in apocalipsi de filio legi: qz h3 nomē scriptūz quod nemo scit nisi ipse. non enī inde sepatur pater vel spūs scūs. Et tūz dī: nemo no uit patrē nisi filiū: nō inde sepatur pater ⁊ spūs scūs: qz inseparabiles sūt. Aliqñ etiā noiatur pater ⁊ filiū ⁊ tacet spūs scūs. vt vītas ad p̄ez loquēs ait. vt cognoscāt te ⁊ quē misisti iēsum xpm̄ esse vnū verū deū. cur ergo inquit Aug. tacuit de spū scō? qz cōsequēs ē vt vbiq; noiatur vnus: sicut pater ⁊ filiū tanta pace vni adherēs: intelligat etiam ipsa pax: quīs nō cōmemoret. Vno gō isto rū noiato: etiā relig intelligūt. quod in pluribus scripture locis occurrit.

De nominū differētia quib? vīmur loquētes de deo.

Est p̄dca differēdū nob̄ videt de nominū dīstīre gbus loquētes de vītate ac trinitate ineffabili vīmur. deinde oīdēdū ē gb? modis de ea aliquid dicat. Illud ergo p̄cipue teneamus quedā esse noīa dīstīcte ad singulas psonas p̄inentia. vt ait Aug. in. 2. li. de tri. que de singul tñ dicunt psonis. Quedā vō vītatē essētie

significācia sūt que de singl sigillatim ⁊ de oībus coīter dicūt. Alia vō sunt q̄ translative ac p̄ silitudinē de deo dicūt. Vñ Ambro. in. 2. li. de tri. ait. Quo p̄rius niteat fides trip̄ita videt derianda dīstīctio. Sūt enī qdā noīa q̄ euidēter proprietatē tētrad oīdunt. Et sunt quedā que p̄spiciā diuine maiestati expmūt vītatē. Alia vō sūt que translative p̄ silitudinē de deo dicunt. proprietatis itaq; indicia sūt: generatio: filiū: vībz ⁊ hmōi. Vnitatē vō eterne: sapia: vīt: vītas: ⁊ hmōi. Silitudinis vō splendor: character: speculū: ⁊ hmōi.

Premissis addit quedā esse noīa que t̄paliter de deo ⁊ relatiue dicūt.

Is adiciendū ē quedā etiam noīa esse vt ait Aug. in. 5. li. de tri. que ex tpe deo oueniūt ⁊ relatiue ad creaturā dicunt. quoniam qdā de oībus dicunt psonis: vt dñs: creator: refugū. quedā āt nō de oībus. vt donatus: datus: missus.

De hoc noīe trinitas ait.

Reterea ē vnū nomē quod de nulla psona sigillatī dī: s; de oībus fil. s. trinitas. quod nō dī fm̄ subaz: s; q̄si collectiū pluralitatem designat psonarum.

De aliis noībus que t̄paliter deo cōgruūt: ⁊ non relatiue dicuntur.

Ant etiā qdā noīa que ex tpe deo oueniūt: nec relatiue dicuntur. vt incarnat: humanatus ⁊ hmōi. Ecce sex nominū differēcias assīgnauim? gb? vīmur loquētes de deo. de quibus singulis agendū est.

Q̄ alia noīa q̄ ad singlas p̄soas p̄tinent relatiue p̄prie dicūt. ea vō q̄ ad vītatē eētie significāt ad se dicūt ⁊ de singlis ⁊ de oīb? euidēter dicūt p̄sois. ⁊ singl: si p̄lā i līma capiūt

Ciendū est ergo q̄ illa que p
prie ad singulas p̄tinet p̄onas
relative ad invicē dicunt. sic p̄
7 fili? 7 utriusq̄ donū spirit? .i. Ea v̄o q̄
unitatē essetie significat ad se dicūt. 7 q̄
ad se dicūt subali? utiq; dicūt: 7 de oib?
coiter 7 de singulis sigillati dicūt p̄sonis
7 singulariter: nō pluraliter accipiuntur in
sūma: vt de? bon?: potēs: magn?: 7 hui?
modi. Que autē relative dicūt subaliter
nō dicūt. Un̄ augl. in. s. li. de tri. ita ait
Quicquid ad se dicūt p̄stātissima illa 7
divina sublimitas subaliter dicūt. Quod
autē ad aliqd dī: nō substantiāli: s; relati
ve dicūt. Tācūq; vis ē eiusdē sube in pa
tre 7 filio 7 spū. s. vt q̄qd de singlis ad
seip̄os dicūt: nō pluraliter i sūma: s; singla
riter accipiat. Dicimus. n. p̄ ē de?: fili?
est de?: 7 spūs s̄ct? ē de?. q̄s s; subaz di
uinā nō dubitat. n̄ tñ dicim? hāc trini
tatē esse tres deos. s; vnū deū. Ita dī p̄
magn?: fili? magn?: 7 sps s̄ctis magn?. n̄
tamē tres magni: sed vn? magn?. Ita et
omnipotēs p̄: oipotēs 7 fili? oipotens
sps s̄ctus. nō tñ tres oipotētes: sed vn? oī
potēs. Quicqd g° ad seip̄m dicūt de?: 7
de singlis p̄sonis s̄lt dicūt. 7 siml de ip̄a
trinitate: nō pluraliter: s; singulariter. Et
qm̄ n̄ ē deo aliud eē: 7 aliud magnū eē. s;
hoc idē ē illi eē q̄s ē magnū eē. p̄pterea
sicut nō dicimus tres essentias sic nō di
cimus tres magnitudines: sed vnā essen
tiā 7 vnā magnitudinē.

Q̄ de? ē magn? ea magnitudie q̄ ip̄e
ē: sic 7 de bonitate 7 de omnib? q̄ fm
subaz de deo dicuntur.

Eus. n. nō ē magn? ea magni
tudine q̄ nō ē q̄s ip̄e: vt q̄si p̄ti
ccps ei? sit. Alioqn maior esset
illa magnitudo q̄ deus. Deo autē nō ē
aliqd mai?: Ea g° magnitudie magn?
est: q̄ ip̄e est. Ideoq; nō tres magnitudi

nes dicim?: s; vnā magnitudinē. nec tre
magnos: sed vnū magnū. ga nō i p̄ci
patōe magnitudinis de? magn? est: sed se
ip̄o magno magn? ē. ga ip̄e est sua ma
gnitudo. Ita 7 de bonitate 7 eternitate
7 omnipotētia dei dicēdū est. 7 de omī
b? oio q̄ de deo possūt p̄nūciari subali
ter q̄b? ad seip̄m dicūt. nō trāslatiue ac
p similitudinē: sed p̄prie: si tamē de illo
p̄prie aliqd ore hominis dici potest.
Ecce apte docuit q̄ nomīa unitatē di
uine maiestatis significātia. 7 ad se dicūt
de deo. i. sine relatiōe: 7 de omnib? p̄sonis
coiter: 7 de singulis diuisim dicūt: nec pla
liter: s; singulariter i sūma accipiūt. Illa
v̄o nomina q̄ p̄prie ad singulas p̄tinent
p̄sonas relatiue nō subaliter dicūt. Q̄b
n. p̄prie singla i trinitate p̄sona dicitur
vt ait augl in eodē: nullo modo ad seip̄
sā: sed ad aliā invicē: vl ad creaturā dicūt
7 ideo relative. nō substantiāli: s; dici mani
festū est.

De b? noie q̄s ē p̄sona: q̄s cū fm sub
stātiā dicat pluraliter nō singulariter
in sūma accipitur.

Reductis adiiciendū est: q̄s cū
oia nomina q̄ secundū subaz
de deo dicūt: singulariter 7 nō
plaliter de omnib? in sūma dicātur p̄
sonis: vt sup̄ ostensum est. ē tamē vnū no
mē. s. p̄sona q̄s secūdū subaz dicitur de
singl p̄sonis. 7 plaliter: nō singulariter in
sūma accipitur. Dicim? .n. pater est p̄so
na: fili? est p̄sona: spirit? s̄ct? est p̄sona.
7 hoc fm subaz dicūt. nō tamē dicitur
pater 7 fili? 7 spirit? s̄ct? sunt vna p̄
sona: sed tres p̄sone. Idē ergo nomē ex
cipitur a p̄dicta regla nominū: q̄ secūdū
substātiā de deo dicūt. ga cū hoc ad se
dicat 7 secūdū substātiā: plaliter tamen
nō singulariter in sūma accipitur.

Q̄ autem persona ad se 7 fm subaz

dicatur: est auctoritas.

Uod autē psona fm subam
dicatur: Aug. ostendit in. 7.

de tri. dicens. Nō ē aliud deo
esse: aliud psonā esse: sed oīo idē. Itēz in
hac trinitate cū dicimus psonā patris
nō aliud dicimus q̄ subaz patris. Quo
circa vt suba patris ipse pater ē: nō q̄
pater est: sed quo ē ita q̄ psona patris
ipse pater ē: nō aliud q̄ ipse pater. Ad
se quippe dicit psona: nō ad filiū v̄l spi
ritum sanctū: sicut ad se dicit deus: q̄
magnus: q̄ bonus: q̄ iustus: q̄ h̄mōi. Et
quēadmodū hoc illi ē esse quod deū ē:
q̄s magnū: q̄s bonū esse: ita hoc est illi
ēē q̄s psonaz esse. Ecce expresse habes
q̄ psona fm substantiā dī: vt cū dī pī
ē psona: hic sit sensus: pater est essentia
diuina. Sili: cū dicit filius ē psona: spi
ritus sanctus ē persona id est essentia
diuina

Cur pater q̄ fili? q̄ spiritus sanctus
non dicant vna persona: sicut vna
substantia q̄ vnus deus.

Deo oritur hic questio diffici
lis quidē: sed nō vtilis: qua q̄
ritur cur nō dicantur hi tres
vna psona sicut vna essentia q̄ vn? deus
Quā questionē Aug. diligēter tractat
atq; cōgrue explicat in. 7. li. de trinita
te dicens. Cur non hec tria simul vnaz
psonā dicimus sicut vnam essentiam q̄
vnū deum: sed dicimus tres psonas: cūz
tres deos aut tres essentias nō dicam?
Quia volumus vel vnū aliquod voca
bulū seruare huic significatōi qua intel
ligatur trinitas: ne oīo taceremus iter
rogati quid tres: cum tres esse fatere
mur. Cū ergo querit quid tres vt ait
Aug. in. 7. li. de tri. magna prozsus ino
pia humanū laborat eloquiū. Dicituz ē

tamē tres psonae: non vt illud diceretur
s; ne taceret oīo. Nō enī rei ineffabilis
eminētia hoc vocabulo explicari valet
Ecce ostendit qua necessitate dicat plu
rali psonae videlicet vt hoc vno nomie
querentibus de tribus respōderemus.

Qua necessitate dictū est tres perso
ne a latinis. q̄ a grecis tres ypotha
ses vel substantie.

Ua necessitate non solum la
tinus sermo: sed etiaz grecus
eadē pene sup hac re laborans
nominū penuria coartat. Unde Aug.
Quid a grecis vel a latinis necessitate
de ineffabili trinitate dictū sit: aperiens
in. 7. li. de trinitate ait. loquendi causa
de ineffabilibus vt fari aliquo mō pos
semus dictum ē a grecis. Vna essentia
tres substantie id est vna v̄sa tres ypo
thases. Aliter enī greci accipiūt subam
q̄ latini. A latinis autē dictum est vna
essentia vel substantia tres psonae. quia
non aliter in sermone n̄ro. i. latino essen
tia q̄ suba solet intelligi. Et vt intelli
gatur saltē in enigmate: placuit ita dici
vt cū quereret quid tria sint: aliqd̄ di
ceret que fides vera pronūciat: cum q̄
patrē nō dicit esse filiū q̄ spiritū sanctū
donū dei nec patrē dicit esse nec filiū.
Cum ergo querit quid tria vel qd̄ tres
cōferimus nos ad inueniendū aliquod
nomē quo cōplectant hec tria. neq; oc
currit aio: quia supeminētia diuinitatē
v̄sitati eloquiū facultatē excedit. Verius
enī cogitatur deus q̄ dicit: q̄ verius est
q̄ cogitat. Pater ergo q̄ filius q̄ spūs
sanctus qm̄ tres sunt: quid tres sunt q̄
ramus. quid etiā cōe habeāt. Non enīz
possunt dici tres patres: quia tm̄ pater
ibi pater ē. nec tres filii: cum nec pater
ibi sit filius nec spiritus sanctus. nec tres

spiritus sancti: quia spiritus scus ppria significat: de qua etia donaz dei dicitur nec pater e nec filius. quid ergo tres? Si tres psonae esse dicunt comune est eis id quod psona e. Certe eni qz pater est psona: et filius e psona: et sps sanctus est psona: ideo dicuntur tres persone. propterea ergo dicimus tres psonas quia comune e eis id quod psona e. Ex pdictis proprie intelligi potest quia ne cessitate dictu sit a latinis tres persone cu psona fm subaz dicat. Unde et tribus comune est id quod persona est.

Quare non dicimus tres deos esse patre et filiu et spiritu sanctu vt dicimus tres psonas: cum id quod deus sit es comune: quia pater est deus: filius e deus: sps sanctus e deus.

Ad queritur hic. cur dicamus patre et filiu et spiritu sanctu esse tres psonas: quia comune e eis id quod psona est. i. qz pater est psona: et filius e psona: et sps sanctus est psona: cur no dicamus filii tres deos: cu et pater sit deus: et filius sit deus: et spiritus sanctus sit deus? quia. i. illud scriptura contradicit. hoc autem et si no dicit: no tamen contradicit. Unde Aug. hac moues questionem atqz diffinitio in li. 7. de trinitate ait. Si ideo dicimur pater et filiu et spiritu sanctu esse tres psonas: qz coe est eis id quod psona e: cur no et tres deos dicimur? certe vt pdictu e: qz pater e psona: et filius e psona: et sps sanctus e psona: ideo tres psonae dicuntur. qz g pater deus: et filius deus: et sps sanctus deus: cur no dicuntur tres dii? Ecce pposuit questionem. attende quid respondeat subdēs. an id no dicuntur tres dii: qz scriptura no dicit tres deos sed nec tres psonas alicui scripturae textus commemorat. an id licuit loquedi et disputadi necessitate tres psonas di

cere. si qz scriptura dicit: si qz scriptura no contradicit? Si autem diceremus tres deos contradiceret scriptura dicens. Audi Israel deus tuus deus vnus e. Ecce absolutio questionis quare potius dicamus tres psonas qz tres deos. qz. i. illud non contradicit scriptura.

Alia questio cur non dicimus tres esse essentias vt tres psonas: cum scriptura hoc non contradicat.

Erutamur et hic alia emergit questio: quia Aug. consequenter adnectit dicens. Cur inquit et tres essentiae non licet dicere: quod similiter scriptura sicut no dicit ita no contradicit? At si dicis qz ppter unitatem trinitatis no dicuntur tres essentiae: sed vna essentia quero cur no ppter eandem unitatem trinitatis dicat vna psona et no tres psonae? Ut eni e illis comune nomen essentiae: ita vt singulus quilibet dicat essentia: sic illis coe e psonae vocabulu: et essentia pdicat. Quid g restat? nisi vt fateamur loquedi necessitate a grecis et latinis parca haec vocabula aduersus insidias vel errores hereticorum. Cumqz conaretur humana inopia loquedo pferre ad hominum sensus. quod in secretario mentis de deo tenet: siue p pia fide: siue p quaecumque intelligentia: timuit dicere tres essentias ne intelligeret in illa suma equalitate vlla diuersitas. Rursus no poterat dicere no esse tria quidam. qd qz dixit Iabelius in heresim lapsus e. quesuit g quid tria diceret. et dixit tres psonas siue tres subas fm grecos.

Sicut nos dicimur tres psonas: ita greci tres subas: qd dicuntur ypostases aliter accipientes subas qz nos.

Uod eni de psonis fm nostram hoc de substantiis fm grecorum consuetudine oportet intelligi.

Sic enī illi dicūt tres subas vnā cēntiā id est tres ypostases vnāz vsiam: quem admodū nos dicimus tres psonas vnā essentiaz vel subaz: quāq; 7 illi si vellent sicut dicūt tres subas tres ypostases eē: possent dicere tres psoas tria psoa. Illud autē maluerūt dicere quod fortasse fm lingue sue consuetudinē aprius dī.

Q' in trinitate non ē diuersitas nec singularitas vel solitudo: sed vnitas 7 trinitas 7 distinctio 7 idēpitas.

Alm sufficēter puto ostēdū esse q' necessitate dicam' tres psoas 7 q're nō sūt tres deos vel cēntias. quia. s. in altero obuiat scriptura: in altero diuersitatē intelligētia. quia ibi nulla penitus ē diuersitas: sicut nec singularitas vel solitudo: sed vnitas 7 trinitas. Un' aug'. i. li. 7. de tri. ait. hūana iopia querens qd diceret tria: dixit tres personas vel substantias. quib' nominib' nō diuersitatē intelligi voluit. sed singularitatē noluit: vt non solum ibi vnitas intelligatur ex eo quod dicitur vna essentia: sed trinitas ex eo q' dicunt' tres psoe. Hylari' quoq; in li. 7. de tri. ait. do min' dicit. Qui me videt videt et patrē cū hoc dicit' excluditur singularis atq; vnici intelligētia. nā nec solitariū sermo signat et indifferētē tamē naturam professio docet. Vltus est enim i filio pater per nature vniciā similitudinē. Unū sunt enī natus 7 generās. vnū sunt neq; vnus Non itaq; solitarius filius ē nec singulari fil' nec dispar. Itē in eodem. Sicut in patre et filio credere duos deos impius est: ita patrem et filiū singularē deū predicare sacrilegium est. Nihil in his nouis: nihil diuersū: nihil alienū: nihil sepa bile ē. de hoc autē Aug'. in li. q'stionum veteris ac noue legis ait. Vnus ē deus: sed nō singularis. Item Ambro. in li. de tri. ait. Quod vnus ē substantie separari non

potest. et si non sit singularitatis: sed vnitatis: deus vnus cū dicī. nequaq; deitatis trinitatē excludit. 7 ideo nō q's singularitatis: sed q's vnitatis est predicatur Ecce ex predictis ostenditur q' nec singularis nec diuersus nec vnicus vel solitarius confitend' ē deus. quia singularitas vel solitudo psonaz pluralitatē excludit. et diuersitas vnitatis essentie tollit diuersitas inducit separationē diuinitatis Singularitas adimit distinctiōē trinitatis. Ideo Ambro. in li. de tri. ait. Nō est diuersa nec singularis equalitas. nec iuxta sabellianos patrē filiūq; cōfundēs nec iuxta arriauos patrē filiūq; secernēs pater enī et filius distinctiōem habent. separationē vero nō habent. Item in eodē pater et filius diuinitate vnū sunt. nec est ibi substantie differētia: nec vlla diuersitas. Alioq; quomō vnū deū dicim'? Diuersitas enī plures facit. Cōstat ergo ex p'dictis q' i trinitate nlla ē diuersitas. Si tamē aliquando in scriptura inuenitur dictus tres diuersae psoe et huiusmodi diuersas dicit distinctas.

Q' non debet dici deus multiplex.

Sicut in trinitate non est diuersitas: ita nec multiplicitas et ideo nō est dicēdus de' multiplex: sed triū et simplex. Un' Ambro. in pmo li. de tri. ait. Est i patre et filio nō discrepās: sed vna diuinitas. nec confusum q's vnū ē: nec multiplex eē pōt q's indifferēs ē. Multiplex itaq; deus nō est

Quid significet his nōib' vn' duo v' due: tres v' tria: trin' v' trinitas plures v' pluralitas: distinctio v' distinctio: cū his vtimur s deo loquētes.

Itē diligēt ingri oportz cū in trinitate si sit diuersitas v' singularitas vel mltiplicitas v' solitudo qd significet his nōib' s. vnus v' vna: duo vel due: tres v' tria. plures

¶ *plalitas: distinctio vel distinctio: cū dī
vñ de: due pſoe vel tres pſoe: ples pſoe
distincte sūt pſone. vel cū dī distinctō pſo
naz: plalitas pſonaz: trinitas pſonarū
7 hñdī. videmur enī hī dicētes nūczoz
q̄ritates 7 rez multitudinē vel multiplici
tatē in deo ponere. qd̄ igit̄ ista ibi signi
ficet: ipso de q̄ loquimur apiente insinu
are curem? Si diligēt pmissis auctori
tatū vñs intēdim? ut dictoz intelligen
tiā capiam? magis videt̄ vñs hoz ver
borū introductus rōe remouendi atqz
excludendi a simplicitate deitatis que ibi
non sunt q̄ ponēdi aliqua.*

*Quid p vñū significet: cū dī vñ de?
Um. n. dī vñ deus multitudo
deoz excludit: nec numeri q̄riti
tas in diuitate ponit: tanq̄ si
diceretur: deus ē nec multi sūt vel ples
dīi. Unde Ambro. in li. de tri. ait. Cum
vñū dicim? vñitas excludit numerz deo
rū. nec q̄ritatē in deo ponit: quia nec nu
merus nec q̄ritas ibi est.*

*Quo sensu dicitur vnus est pater vñ
vnus est filius.*

*Imile cū dī: vñ ē p̄r: vel vñus
ē fil? 7 hñdī: ratio dicti hec
ē: q̄ nō sūt multi p̄res vel m̄l
ti filii. ita 7 de filiis. Itē cū dicim? plu
res esse pſonas singularitatez atqz solitu
dinē excludim? n̄ diuersitate vñ multipli
citate ibi ponim? q̄si diceret: sine solitu
dine ac singularitate pſonas p̄stetur.
Uñ Hilarius in. 4. li. de tri. sic ait. Di
xit de. faciam? hōiez ad ima. 7 filii. no.
Quero nūc an solū deū sibi locutuz exti
stimes? an hūc sermonē ei? intelligas ad
alterū extitisse? Si solū esse dicis: ipsius
voce argueris dicētis: faciam? 7 n̄ am.
sustulit enī singularitatis ac solitudinis in
telligentiā p̄fessio cōsortiū. qz aliqz con
sortiū esse nō pōt ipsi solitario: neqz soli
tudo solitarii recipit faciam? nec alio*

*a se diceret n̄ az. attēde lector his vñis
7 vide quia noīe cōsortiū p̄fessio signi
ficauit. p̄fessio ḡ cōsortiū ē p̄fessio plali
tatis: quā p̄fessus ē dicēs faciam? 7 no
strā. plālī enī vtrūqz dī. sz hac p̄fessio
plalitatis nō diuersitate vñ multitudinem
posuit: sz solitudinē 7 singularitatem nega
uit. Sic quoqz cū dicim? pſonas ples vñ
plalitatem pſonaz singularitatis 7 solitu
dinis intelligentiā excludim?.*

*Quid per ternarium significetur cū
dicitur tres persone.*

*Ea ed cū dicim? tres pſonas
noīe ternariū. nō q̄ritatē nume
ri in deo ponimus vel aliquaz
diuersitate: sed intelligentiā nō ad aliūz
nisi ad p̄rez 7 filiū 7 spm scm dirigēdā
significamus. ut sit hec dicti intelligentia
tres pſone sūt: vel tres. sūt pater 7 fil?
7 spūs scūs. i. nō tm̄ p̄r: nec tm̄ fil? nec
tm̄ p̄r 7 fil? in deitate sūt: sed etiā spūs
scūs: 7 nō alius ab his. Sistr nō tm̄ est
ibi hec pſona vel illa: vñ hec 7 illa: sz hec
7 illa: 7 illa 7 nō alia. 7 hoc ita fore itel
ligendū Aug. fact ostendit: vbi dicit q̄ illo
noīe nō diuersitate intelligi voluit: sed
singularitatem noluit.*

*Quid per duo cū dī persone due vñ
pater 7 filius duo sunt.*

*Itē cū dicim? duo sūt pater 7
fili? nō dualitatem q̄ritatem ibi
ponim? sed hoc significamus
qd̄ nō ē tm̄ p̄r: nec tm̄ fil? sz p̄r 7 filius
7 hic nō ē ille: ita 7 de aliis hñdī. ita et
cū dicim? p̄r 7 fil? sūt due pſone: hoc si
gnificam? q̄ nō tm̄ p̄r ē pſona: nec tm̄
fili? ē pſona: sed p̄r ē pſona: 7 fili? est p
sona: 7 hec nō ē illa. Cū autē dicimus di
stincte sūt pſone: vel distinctio ē in pſo
nis: cōfusione atqz p̄mixtionē excludim?
7 hāc nō esse illā significam?. Cūqz addi
m? distincte sūt pſone p̄prietatib? siue
differētes p̄prietatibus: aliam esse hāc*

psonā 7 aliā illā suis p̄prietatib⁹ signifi-
cam⁹. 7 cū dicim⁹ aliā 7 aliā nō diuer-
tatē vel alienatōez ibi ponimus: sed cō-
fusione tabellianā excludimus.

Quō ibi accipitur discretio.

La etiā cū dicunt discrete per-
sone: vel cū dī discretio esse
in psonis: eandē intelligentiā
facimus. eo enī mō ibi accipit distinctio
quo discretio. 7 congrue dī ibi esse discre-
tio vel distinctio: nō diuersitas vel diui-
sio sine separtio. Uñ Ambro. in li. primo
de tri. Nō ē ipse pater qui filius: sed iter
patrē 7 filiū exp̄ssa distinctio. Cū vero
dī trinitas: id significari videt qd signi-
ficat cū dī tres p̄sone. ut sic nō pōt dici
pater ē tres p̄sone: 7 fili⁹ ē tres p̄sone:
ita non debeat dici pater est trinitas:
vel filius ē trinitas.

Quod videtur cōtrariū sup̄ dictis
Ic non ē p̄termittendū q cū
sup̄ dictū sit deū nec singularē
nec multiplicē esse cōsistendū
Itq scōz auctoritatib⁹ sit cōfirmatum
In cōtrariū videt sentire Iñdor⁹ dicēs
Distingvendū ē inter trinitatē 7 vnitatez
Est enī vnitas simplex 7 singularis: trini-
tas vō multiplex 7 nūerabil⁹: qz ē trini-
tas vnitas triū. Ecce vnitatē dicit eē sin-
gularē: 7 trinitatē multiplicē 7 nūerabilē
Sed ad h⁹ dicim⁹ qz singularē accepit
sicut alii accipiūt vnū. multiplicē vō 7 nu-
merabilē sic alii dicunt trinum.

Quid significet cū dicitur pluralitē
tres p̄sone vel due persone.

Reterea considerādū ē cū h⁹
nomī p̄sōa vt p̄dēs ē f3 subaz
dicat: que sit intelligentia dicti
cū plālī pferē tres p̄sone vel due p̄sōe
7 cū dī aliā ē p̄sōa p̄is: aliā p̄sōa filiū:
aliā p̄ spūs. s. Si enī in his locutōib⁹
p̄sone vocabulū essentie intelligentiā fa-
cit: plures eēntias p̄siteri videmur. 7 ita

plures deos. Si vō eēntie significatōez
ibi nō tenet: aliā ē hñ? nois rō cū dī
p̄r ē p̄sōa: vel fili⁹ ē p̄sōa. 7 aliā cū dī
p̄r 7 fili⁹ 7 spūs. s. sūt tres p̄sone. 7 cum
dī aliā ē p̄sōa p̄is: aliā filiū 7 hñmōi.

Q videt fm eēntiā dici aliā per p̄sōa
patris: aliā filiū: siue tres p̄sone. vt cū
dicitur: pater ē p̄sōa: fili⁹ ē p̄sōa.

Ersona enī vt supra ait aug⁹.
ad se dī. 7 idē ē deo esse p̄sōaz
qd esse: sicut idē ē ei eē quod
deū esse. Uñ m̄ifeste collig⁹ q essentia
diuinā p̄dicam⁹ dicētes p̄r ē p̄sōa: fili⁹
ē p̄sōa: spūs. s. ē p̄sōa. i. essentia. Et oīo
vnū 7 idē significat noie p̄sone. i. eēntiā
diuinā cū dī p̄r ē p̄sōa 7 fili⁹ ē p̄sōa: qd
significat noie dei cum dicitur pater est
deus filius est deus.

Quō noie p̄sone idē significatur cū
dicit pater ē p̄sōa: quod significat
noie dei cū dicit pater ē deus.

La etiā idē significat cū dī
de⁹ ē de⁹: 7 de⁹ ē p̄sōa. vtroq;
enī noie eēntiā diuinā intelligit
qz vtrūq; fm subaz dī: Cū vō dī pater
7 fili⁹ 7 spūs. s. sūt tres p̄sone: qd noie
p̄sone significam⁹: an essentia. h⁹ enī vi-
det si sup̄ posita vba aug⁹. diligēter sc̄ni-
temur. Supra enī dixit q iō tres perso-
nas dicim⁹: qz id qd ē p̄sōa cōē ē trib⁹
Et item qz p̄r ē p̄sōa 7 fili⁹ ē p̄sōa: 7
spūs. s. ē p̄sōa: iō tres p̄sone dicūt. Uñ
det g⁹ eandē tenere significatōez h⁹ no-
mē p̄sōa cū dī tres p̄sone: quā h3 cum
dī p̄r ē p̄sōa: fili⁹ ē p̄sōa: spūs. s. est p̄-
sōa. qz vt ostendit Aug⁹. hoc dī. i. tres p̄-
sone p̄pter illud. i. qz id qd p̄sōa ē cōē
ē eis. Id g⁹ qd cōē ē eis p̄r 7 filiū 7 spūi
s. videt significari hoc nomine persona
cum dicitur tres persone.

Aliter videt posse ostēdi q fm essen-
tiā dicatur 7 cū pluraliter p̄feratur.

Liter etiā pōt ostēdi q̄ ibi noīe
p̄sone significet essentia cum dī
tres p̄sone. vt. n. sup̄ dixit auḡ.
et a necessitate dixim⁹ tres p̄sonas: vt respō
deremus querētibus quid tres vel quid
tria. Cū ergo q̄ritur qd tres vel qd tria:
cōueniēter respōdet: cū dī tres p̄sone. At
cū querit qd tres vel qd tria: p̄ quid de
essentia q̄rit. nō enī inuenitur qd illi tres
sint nisi essentia. Si ḡ qd nī rē respōde
m⁹: oportet vt rēdēdo eēntiā significem⁹
aliqñ nō oīdīmus qd tres sint. Si vērō
respōdētes eēntiā significam⁹: ip̄az eēntiā
p̄sōe noīe intelligim⁹: cū dī tres p̄sone.

Opinio quozundā q̄ putāt eēntiā signi
ficari noīe p̄sōe: cū dicim⁹ tres p̄sōas.

Ubiusdā videt q̄ noīe persone
significetur essentia cū dicitur
tres p̄sone: p̄pterea qz auḡ. dic
iō dici tres p̄sonas: qz cōē est eis id quod
ē p̄sona. vt sit talis intelligētia. pater ⁊ fi
li⁹ ⁊ spūs. s. sūt tres p̄sone. i. sūt tres id hū
res cōē qd ē p̄sona. i. tres sūt quozuz q̄q̄
ē p̄sona. i. essentia. S̄z quō iuxta hāc intelli
gētā dī alia ē p̄sōa p̄tri: alia fili⁹. Et
hoc etiā ita volūt intelligere. s. aliū est p̄
⁊ aliū ē fili⁹: id tñ cōē hūtes qd ē p̄sōa
⁊ h⁹ p̄firmāt auctē auḡ. q̄ in li. 7. de tri.
ait. tres p̄sōas eīusdē eēntie: vel tres p̄s
sonas vñā eēntiā dicim⁹. tres sūt p̄sōas
ex eadē eēntiā nō dicim⁹: q̄si aliud ibi sit
qd eēntia ē: aliud qd p̄sōa. Hac auctori
tate ⁊ p̄missis conāt asserē in p̄dctis loci
tōibus noīe p̄sone eēntiā significare. S̄z
qd respōdebūt ad id qd ip̄e auḡ. in li. de
fide ad petrū dic. s. q̄ aliū ē p̄ in p̄sona
siue p̄sonali: aliū p̄sonali fili⁹: ali⁹ p̄
sonali spūs. s. Quō enī ali⁹ p̄sonali pater
ali⁹ p̄sonaliter fili⁹: ali⁹ p̄sonali spūs. s.
si in esse p̄sona oīo oīeniūt. i. si p̄sona
eēntie tñ intelligētā facit. Id nobis videt
ali h⁹ posse dici cōgruētius iuxta catholi
corū doctozum auctoritates.

De hoc nomē persona tripliciter in tri
nitate accipitur. ⁊ est hec utilis ⁊ ca
tholica doctrina de p̄sōa ⁊ p̄sonis.

Ciendū ē igitur q̄ hoc nomē p̄
sona multiplicē facit: nō vñā tñ
intelligētā. ⁊ vt Ioyl. ait in lib.
de tri. Intelligētia dēoz ex caus ē assūmē
da dicēdi. qz nō sermōi res: s̄ rei ē sermo
subiect⁹. discernētes ḡ dicēdi cās huius
noīis. s. p̄sōa: significatōez distiguim⁹ di
cētes q̄ h⁹ nomē. s. p̄sōa p̄prie s̄z subaz
dī: ⁊ eēntiā significat. sic sup̄ ostēdit Auḡ.
cū dī. deus pater ē p̄sona: deus ē persona:
quadā tñ necessitate vt supra dixit auḡ.
translatū ē hoc nomē vt plurali diceret
tres p̄sone: cū q̄reret qd tres vel qd tria
vbi nō significat eēntiā. i. naturā diuinā
que coīs ē tribus: sed subsistētiā vel ypo
stasē s̄m grecos. greci q̄ppe vt sup̄ dixit
auḡ. ali⁹ accipiūt subaz. i. ypostasim: aliter
nos. Nos enī eēntiā siue naturā dicimus
subaz: p̄sonas at dicim⁹ sic illi dicūt subal
i. ypostasē. Si ergo nos ita accipimus
personas vt illi accipiunt substantias vel
ypostasē. At illi aliter accipiunt ypostas
es q̄ nos substantias. aliter enī nos acci
pim⁹ p̄sonas q̄ subaz. Cū ergo dicimus
tres p̄sonas: nō ibi persone noīe eēntiā si
gnificam⁹. qd ḡ dicim⁹? dicim⁹ qz tres
p̄sone sunt. i. tres subsistētie. s. tres entes
pro quo greci dicūt tres ypostasē.

Ostēdit vba auḡ. cōuenire huic s̄ntē.

Hic sensus adiunat ex verbis
auḡ. p̄missis si interius intelli
gāt. qz enī pater ē p̄sōa. i. eēn
tia: ⁊ fili⁹ p̄sona: ⁊ spūs. s. ē p̄sona: ideo di
cūt tres p̄sōe. i. tres subsistētie tres entes
Nō enī possent dici tres subsistētie vel en
tes: nisi singulus eoz esset p̄sōa. i. eēntia. qz
ḡ ē eis cōē id qd p̄sona est. i. essentia. iō
rē dicūt tres p̄sōe. i. tres subsistētie vel sub
sistētes. vt sic eēntia q̄ ē eis coīs vē ac p̄
prie ē ita illi tres vē ac p̄prie subsistētie vel

entes intelligant. Jōq; aug. eas dictōrū
differēs dic tres psonas esse vnā eēntia
vel eiusdē eēntie. n̄ ex eadē eēntia: ne aliō
intelligat ibi eē psona: aliā eēntia. Tres
enī pōe. i. subsistētie vna sūt eēntia ⁊ vni⁹
eēntie. nō āt sūt vna pēsa vel vni⁹ pōe
l3 psona aliqñ f3 subam dicat. nam si hoc
diceretur confusio fieret in personis.

Obiectōi eorū hic r̄fider q̄ nitūtur p
bare pōas sū essentia posse accipi: qz
respondem⁹ quid tres vel quid tria.

D hoc āt qd illi dicūt cū q̄ritur
qd tres v̄l qd tria: de essentia q̄
rit: qz n̄ inueniūt qd illi tres sint
nisi eēntia: p̄r h⁹ volētes nos inducere vt
noie pōe eēntia intelligam⁹: cū r̄ndem⁹ tres
pōas. ita dicim⁹ ⁊ indubitabilr verū est
qz n̄ inueniūt vni⁹ aliqd qd illi tres sint nisi
eēntia. vni⁹ enī sūt illi tres. i. eēntia diuina
Un v̄itas ait. Ego ⁊ p̄r vni⁹ sum⁹. v̄ez tñ
cū q̄rit qd tres vel qd tria: n̄ de eēntia q̄
rit: nec ibi qd ad eēntia refert. s3 cū fides
carbolica tres eē p̄fiteē: sic Jōh̄s i epla ca
nōica. tres sūt q̄ telioniū phibent in celo
q̄rebat qd illi tres eēnt. i. an eēnt tres res
⁊ q̄ noie ille tres res significarēt. ⁊ tō lo
quēdi necessitate inueniūt ē ad r̄ndendū hoc
nomē pōa: ⁊ dēm ē tres pēsoe. nō āt te
moneat qz dixim⁹ tres res. nō. n. h⁹ dicē
tes diuersaz rezz numez ponim⁹ in trini
tate: s3 ita tres res dicim⁹ vt eadē eē vnā
q̄ndā sūmā rē p̄fiteamur. Un aug. in li.
p̄rio de doctria xpiana sic ait. Res quib⁹
fructū ē nos b̄dōs faciūt. res g⁹ q̄b⁹ fructū
dū ē sūt p̄r ⁊ fi. ⁊ spi. s. eadēq; trinitas vna
q̄dā sūmā res ē: coisq; fructib⁹ ea. Si tñ
res ⁊ non rezz oim cā sit: si tñ ⁊ cā. nō enī
facile inueniri pōt nomē qd tāte excellentie
conēiat: nisi qz melius dī trinitas hec vni⁹
de⁹. Sic g⁹ tres res dicūt: ⁊ hec sunt vna
res: ita tres subsistentie dicunt: ⁊ hec sūt
vna substantia. Ecce oñsum ē que sit itel
ligētia h⁹ noie pōa: cū dicim⁹ tres pōas:

Ex quo sensu dicatur alia ē pēsa pa
tris: alia filiū: alia sp̄ritus sancti.

Unc inspiciam⁹ v̄ez sū eandē
rōez ⁊ cāz dicat alia ē persona
p̄ris: alia filiū: alia sp̄s. i. quod
v̄ez sane intelligi pōt: vt sit sēsus tal. alia
ē subsistētia v̄l ypostasis p̄ris: alia subsistē
tia filiū. ⁊ alia subsistētia p̄r: alia filiū: alia
sp̄ritus sanctus.

Quō hec intelligat: al⁹ i pōa p̄r: al⁹ filiū

Ende q̄rit v̄ez f3 eadē rōez ac
cipiat cū dīr: al⁹ ē in pēsa p̄r
al⁹ i pōa filiū: al⁹ i pōa sp̄s
scūs. siue al⁹ psonalr p̄r: al⁹ psonalr filiū
al⁹ psonalr sp̄s. i. s̄d qd dicim⁹ qz etsi
possit eodē mō accipi: cōgruēt⁹ tñ ex rōe
oci alia variat intelligētia: vt hic persone
noie p̄prietas pōe intelligat. vt sit sensus
tal. al⁹ ē in pēsa vel psonalr p̄r. i. p̄prie
tate sua al⁹ p̄r ē q̄ filiū. ⁊ filiū sua p̄prie
tate al⁹ q̄ p̄r ē. P̄nali enī p̄prietate disti
guitur ypostasis patri: ab ypostasi filiū. ⁊
ypostasis filiū filiali p̄prietate discernitur
a patre. ⁊ sp̄ritus sanctus ab v̄roq; di
stinguitur processibili p̄prietate.

Q̄ sū hunc modū in p̄dictis locutōi
bus potest accipi.

De eā mō sane pōt accipi pōa
in p̄missis locutōib⁹ cū dīr: alia
ē p̄r: alia filiū: alia sp̄s sci. i.
alia ē p̄prietas q̄ p̄r ē p̄r: alia qua filiū ē
filiū: alia q̄ sp̄s scūs ē sp̄s scūs. ita et noie
p̄r qdā p̄prietates itelligē volūt: cū dicūt
tres psonē. sed meli⁹ ē vt subsistentias vel
ypostases itelligam⁹ cū dīr tres pōas. Ex
p̄dictis collig⁹ qz nomē p̄r i trinitate tripl̄
cē t3 rōez. est. n. vbi facit intelligētia essentie
⁊ ē vbi facit intelligētia ypostasis. ⁊ ē vbi
facit intelligētia p̄prietatis.

Auctoritatibus scōz oñdit qd dicit.

Uod āt sū subaz dicat ⁊ essen
tia aliqñ significet: sūp ex dictis
Aug. apte oñdim⁹. Q̄ vero p

ypostasi atq; pprietate accipiat: ex auctori-
tatib' scōz offiā oportet: ne cōiecturi nris
aliquid auli dicē videamur. De hoc Hiero
i expōne fidei catholice ad alluppiū augu-
stinū epōs ita ait. Nō ē proliis aliq; in tri-
nitate gradus: nihil qđ inferi? supius di-
ci possit: sed tota deitas sui pfectōe equal' ē
vt exceptū vocabat qđ pprietatē indicat plo-
naz. qđ de vna di psona: de trib' dignis-
sime pōt intelligi: atq; vt pūratēs arrūm
vnā eādēq; dicim' trinitatē eē subaz: vñū
in trib' psonis fatemur deū. ita impietates
labellū declinatēs tres pōas sub pprietate
distinguiū? expōas. nō ipm sibi pūz: ipsum
sibi filiū: ipsū sibi spm. esse dicētes: s; aliaz
patri: alia filiū: alia spm. s; eē psonā. Nō enī
noia tūmō: s; etiā noim pprietates. i. plo-
nas: vel etiā vt greci exprimūt ypostases. i.
subas pōtemur: nec pī filiū vel spm. s; pōas
aliqui excludit: nec filiū vel spm. s; pīs nomē
psonāq; recipit: s; pī sp pī: filiū sp filiū: spm
i. sp spm. s; itaq; suba vñū sūt: s; pōis ac noi-
b' distinguūt. Ecce hic apte dicē Hiero. ppe-
rates esse pōas: v pōas eē substētias. Vñ
māifestū sūt qđ dixim'. i. p' noie significari
v ypostasiz v pprietatē. Johes ed damasce
pōas dicē eē ypostases: v cas dicē esse entes
ita ingēs. In deitate vñā naturā pōtemur
v tres ypostases s; vītātē ētes. i. psonas.

De proprietatibus personarū: sed prius
de hoc nomine ypostasis.

Unc de pprietatib' psonaz qđ
frequēter in h' tractatu mēōra-
rauiū: aliquid nos loq oportet. s;
pmū audiamus qđ de hoc noie. i. ypostasis
Hiero. dic. Alii enī sub h' noie venenū latē:
sed hoc dic fm qđ heretici eo vtebāt vt sim-
plices seducerēt. i. p p' v pro eēntia: vt sine
dicere vna trī ypostasis sine tres: mīn' pī-
tos ad incōueniēs deducerēt: cū nō erat h'
nomē apud catholicos ita vulgātū: nec ita
et significatio determinata vt mō. Et ideo
Hiero: dic h' noie nō vītēdū fore sine distin-

ctōe vel expōne: tūc. i. qđ cū hereticis pēde-
bat: ita scribēs de fide catholica ad dama-
sū papā. Alb arrianoꝝ pūle ypostasion no-
uellā nomē a me hoie romano exigit. inter-
rogam' qđ tres ypostases arbitret' itelligi
tres pōas substētētes aūt. Rndem' nos ita
credē. nō sufficit eis sensus: ipsū nomē efflagi-
tāt: qđ nescio qđ veneni i sillabis latet. Cla-
mamus si quis tres ypostases. i. tres sub-
stētes pōas nō pōtēt anathēa sit. Si qđ at
ypostasiz vñā itelligēt nō trib' pōis vñā ypo-
stasiz indic. alienus a xpo est q. s. tres ypost-
ses dicēs sub noie pietatē tres natural cona-
tur asserē. Sufficiat nob dicē vñā eēntiā v
tres pōas pōas eēles: taceam' tres ypost-
ses si placet. nō bone suspitōis ē: cū in codē
vbo sensus dissentit. Aut si rectū putatis
tres ypostases eē itē pōatōib' suis nos de-
bere dicē nō negam'. s; mibi credite vene-
nū sub melle latet. trāfigurat se enī angel'
sathane i angelū lucis. his vōis nō negatur
vtendū eē noie ypostasis: sed heretico eo
pūe vōis offidit. Cōt quos cautela op' erat
in distictōe significatōis: aliogn sibi otradi-
cēt qui sup tres ypostases confitetur.

De ppetate pōaz v de noib' eaz filatis

Am de ppetatib' pōaz dicam'

qđ et notōes siue relatōes in sc'i

ptura plerūq; dicūt. In illa trini-

tate scā qđ iō a nob repetit: vt nro cordi tena-
ci' infigat: ait ang'. i. li. de fide ad petrā. Ali-
ud ē genuisse qđ natū eē: aliudq; ē pcedē qđ
genuisse vel natū eē. vñ māifestū ē qđ aliud ē
pī: ali' fili': ali' .i. s. Et ē ppiū solū pī nō qđ
nō ē nat' ipē: s; qđ vñū filiū genuit. ppiūq;
solū filiū ē: nō qđ ipē nō genuit: s; qđ de patris
eēntia nat' ē. ppiū vō spāl sci ē: nō qđ nec ē
nat' ipē nec genuit: s; qđ sol' de pīe filioq;
pcedit. Ecce breuit' assignauit tres ppeti-
tes triū psonaz: qā vna nō ē alia. h'. n. signi-
ficauit cū dixit aliud ē genuisse qđ natū esse:
aliudq; pcedē. i. alia ppetas sine notio ē
generatō: v alia natiuitas: alia pcessio. que

aliis nobis dicunt primas filiaris. Has p
prietates designant noia illa personarum. scilicet p
filius: spiritus. scilicet q relatiua sunt: et ad se inuicem di
cunt: quia notat relationes q sunt deo accitales
scilicet ab ipsis personis ab eterno sunt inmutabiles
ut si modo appellatōes sint relatiue: scilicet et relatiō
nes siue notōes i reb' ipsis. scilicet in personis sint.

Quia noia q de deo dicuntur sunt subaz dicunt
quidā. n. scilicet relatiōes dicunt: nihil tñ scilicet accitō.

Vocatur sciendū ē nō oē qd de deo
dicuntur dici sunt subam: quia quedaz
dicuntur sunt relatiōes q nō ē accitōes:
quia non est mutabilis. ut enī aug. in. 5. lib.
de tri. ait. et docet. Nihil i deo sunt accitōes dī:
quia nihil accidit ei. nec tñ oē qd dī sunt subaz
dī. In reb' creat' atq' mutabilib' qd nō sunt
subaz dī: restat ut sunt accitōes dicat. In deo
at' nihil qdē sunt accitōes dī. quia nihil in eo mu
tabile ē aut amissibile. nec tñ oē qd dī sunt
subaz dī. dī enī ad aliqd sic p' ad filiū et fi
lius ad p'ez: qd nō ē accitō. quia et ille sp' pat' et
ille sp' fili'. et ita sp' q' sp' nat' ē fili'. nec ce
pit vnq' ē fili'. Quia si aliqui ē cepit aut ali
qñ desinere ē fili' sunt accitōes dicunt. et quia p' nō
dī p' nō ē ex eo q' ē ei fili'. et fili' nō dī nisi
ex eo q' h'z p'ez: nō sunt subaz hec dicunt: sed
ad inuicem ista dicunt. neq' tñ sunt accitōes
quia et dī p' et q' dī fili' eternū atq' incom
mutabile ē eis. Ecce: scilicet vobis aperte ostenditur
quidā dici de deo sunt subaz: quidā sunt relatiōes
nihil tñ sunt accitōes. Ostendit et p'prietates pa
tris esse q' h'z filiū: et p'prietates fili' q' h'z pa
trē. idq' cū dixit eternū et incommutabile esse
q' p' dī et q' filius dī: ita intelligi voluit. i.
p'prietates q' pater ē p' et p'prietates q' filius ē
fili': eterna ē et incommutabilis. quia et pat' sp'
pater: et fili' sp' fili'. Vñ hyl. p'prietates p
sonarū assignās in. 12. li. de tri. ita ait. Si
sp' patri p'prietatē ē q' sp' ē pat': necesse ē filio sp'
p'prietatē esse q' sp' ē fili'. vbi enī sp' pat' ē semp
et filius ē. g' qui nō sp' pat' ē nō sp' genuit. Itē i
eodē. nato deo: manifestū ē p'prietatē ē q' fili' ē
Quare dicat esse p'prietatē vngenti q'
filius ē dei: cū etiā hoies sint filii dei.

Itē qrit quō dicat ēē p'prietatē nato
deo q' est dei filius vel genitus ex
deo: cū et hoies filii dicantur et sint:
sunt illud. filii excelli oēs. Et ad moysen de
poplo israhel dñs ait. fili' me' p'ogenit'
israhel. sed magna ē dīstīctīa. hoies enī filii
dei sunt factura: nō natiuitatē p'prietate. de'
at' fili' origis p'prietate fili' ē et vitate nati
uitatē: nō factura vel adoptōe. et illi qdē an
sunt q' filii dei sunt. sunt enī filii dei: nō nascūt
filii dei.

Alia dīstīctīo int' deū filiū et hoies fi
lios: quia ille natus fili': hii facti filii.

Unde hyl. solū deū natū origis p
prietate dei filiū ostēdit: int' ipm et
hoies filios dei euidentē dīstīguīt
in. 12. li. de tri. ita dīcēs. Vero p'ri solus q
ex eo nascit' ē fili' ē. et nos qdēz filii dei su
m': scilicet p' factura. suim' enī aliqñ filii iracun
die: sed filii dei p' adoptōes effecti sum' po
tius q' nascimur. Et quia oē quod fit anteq'
fiat nō fuit. nos cū filii nō fuīsem' effectimur
ante enī filii nō eram': scilicet p' grāz facti sum'
nō nati neq' generati: sed acq'uiti. acq'uit
enī deus nos sibi: et p' hoc dī nos genuisse.
Genuisse enī deū filios: nunq' cū p'prietatē
significatōe cognoscim' dīci. ex adoptōe
enī hō ē fili' dei: nō ex generatōe: neq' ei p
prietates ē: scilicet nūcupatō. ac p' id nō ē ē fili'
quia nec p'prietatē nat' dī: nec sp' fili' fuit. vngēi
t' at' de' nec fuit aliqñ nō fili': nec fuit aliqd
anq' fili': nec qdē ipse nō fili'. atq' ita q' sp'
ē fili' nascibilitatē p'prietate ac vitate fili' ē
et sol' q' genuit. et ille tñ q' genuit p' ipse
ē. quia sic ille ē fili' origis: ita ille p' generatōe

Quia hō dī fili' trinitatē: et enīas p' hoim
Omo vero q' fili' dei ē facta: non
enī p'ris: scilicet filii et sps sci filius est
i. totū trinitatē. et trinitas ipsa

p' eius dīci pōt. Vñ aug. in. 5. li. de tri.
ait. Nō pōt dīci trinitas p'ris: nisi forte trās
latiue ad creaturā p'pter adoptōes filioz
Quod enī scriptū ē. audi isrl' dñs deus tu'
de' vn' ē: non vtiq' excepto filio aut spū

scd oportet intelligi: quē dñm dñm deum
nrm rē dicim: etiā pñz nrm p grāz suā
nos regenerātē. De hō ed hyl. in li. 6. de
tri. ait. Oibus p fidē dē ē pñ qbus ē pñ.
per eā fidē iclū xpm dei filiū pñtemur. Ec
ce oñfuz ē qre dicat pñtū eē dei nati q
fili? ē: qz. f. ipse solus pñtū nat? dñ. Unde
hyl. in li. 3. de tri. ait. Dñs dicit clarifica
filiū tuū: nō solo noie pñstat? ē se ēz filiūz
sz 7 pñtate nos filiū dei sum? sz nō tal
hic fili? hic n. pñt? 7 ver? ē fili? origie: n
adoptōe: veritate non nūcupatione: na
tuitate non creatione.

Q: spūs scūs pñtū dñ donū dei: quia
pñtate ē donū vt fili? natiuitate: 7
vtrōqz mō dñ filatē 7 sz eādē relatōz
Ta et de spū scd dicendū ē: q p
pñtū dñ donū dei: cum tñ 7 alia
pla sint dona dei. sz spūs. f. ita. p
pñtate imutabili 7 eterna donū ē: sic fili?
pñtate fili? eo. n. donū dñ q spūs. f. 7
vtrōqz vtriqz noie relatīe dñ: eadēqz filatē
dñ spūs. f. 7 donū: licz ipa relatō nō ita appa
reat in hō noie spūs scūs sic in hō nomine
donum. Unde aug. in. 5. li. de tri. ait. spūs
scūs q n trinitas ē: sz in trinitate intellr: in
eo q pñtū dñ spūs. f. filatē dñ: cū 7 ad pa
trē 7 ad filiū referē. qz spūs. f. 7 pñs 7 fi
liū spūs ē. sz ipa relatō nō apper i hoc noie.
apparet at cū dicitur donū dei.

Quid sit spiritus sanctus.

Donū ē. n. pñs 7 filiū: qz 7 a pñe
pcedit 7 a filio. 6. spūs. f. ineffa
bil qdā pñs 7 filiū coio ē. 7 ideo
fortasse sic appellat vt ita dicim? nec itera
re piget: qz pñ 7 filio pñt eadē appellatō
onit? e. Nā hō ipse pñtū dñ qz illi coiter:
qz 7 pñ spūs: 7 fili? spūs: 7 pñ scūs: 7 filius
scūs. Ut ergo ex noie qz vtriqz onit vtri
usqz significet coio: vocat donū aboz spūs
scūs. Ecce hēs qre spūs. f. dicatur donū 7
q relatīe dñ sine donum sine spūs. f. 7 q
nomē sibi pñtū tenet: quod coiter patri

7 filio ouenit: sz dñs. Et ē sciendū qz cū
pñ vel fili? dicit spūs sine scūs: neutz rela
tiue dicitur: sed fm substantiam.

Aln pater vel filius vel trinitas ipa pos
sit dici spiritus sanctus.

Itē qñ pñtū vtrqz pñ vel fili? vt ed
ipa trinitas possit dici spūs scūs
sic distincti dñ 7 spūs 7 scūs. De
hō aug. i. 5. li. de tri. sic ait. q trinitas nō
lo mō pñtū dici fili? spūs vō scūs pñtū qdē
vniuersali dicit fm hoc qz scriptū ē. qm
deus spūs ē. Itaqz pñ 7 fili? 7 spūs. f. qm
vñ? dē? ē: 7 vtriqz deus scūs ē: 7 dē? spūs ē
pñtū appellari trinitas 7 spūs sanct? sed
tñ tūc spūs scūs nō relatīe dicit: sed fm ef
fentiā. quia pñtū spūs sanctus qui non ē
trinitas: sed in trinitate dicit relatīe.

Quidā putāt spiritum. f. nō dici relatīe
ad patrem.

Uidā tñ putāt spm. f. vel donūz
nō dici relatīe ad pñz vt filiū

Si enī inqūt hec relatīe ad se
dicūt: suis inuicē sibi rñdēt vocabulis. vt
sic dñ pñ filiū pñ: 7 fili? pñs filius: ita dica
tur pñ spūs scī vel doni pater. 7 spūs vt do
nū pñs spūs vel donū. sed nō ita ē in oibus
relatīis. Nō enī oia q relatīe dicunt: suis
ad se vicissiz rñdēt vocabulū. Uñ aug. bo
rū elidēs opionē in. 5. li. de tri. ait. Non
moueat igr qm dixim? spm. f. nō spaz trini
tate: sed cū q ē in trinitate relatīe dicit: licz
nō ei vicissiz rñdeat vocabulū ei? ad quēz
refert. dicim? spm scm pñs: sed nō vicissiz
dicim? pñz spūs scī: ne fili? intelligat spūs
scūs. Itē dicim? spm. f. filiū: sz nō dicimus fi
liū spūs. f. ne pñ ei? intelligat spūs. f. In mul
tis enī relatīis hoc contigit vt non in
ueniat vocabulū q sibi vicissiz rñdeant.
Cū ergo dicim? donū pñs 7 filiū: nō qdēz
possum? dicē pñz doni aut filiū dñ: sz vt
hec vicissiz respōdeat dicim? donūz ē do
natoris: 7 donatorē doni. qz hic potuit in
ueniri vñtatū vocabulū: illic non potuit.

Donū g^o donatorī et donator doni cuius di-
cim^{us}: relatiue utrunq; ad inuicem dicimus
Donator tñ nō fuit deus nisi ex tpe: cum
spūs scūs sit donū etia; ab eterno.

An eadē pprietates assignent aug⁹. et
Bilarius. et an iste sint que dicuntur pa-
ternitas: filiatio: processio.

Itē qñ pōt utrū pprietates q̄s
Bilarius sup assignauit. s. q̄ p̄
sp̄ ē p̄r: et fili⁹ sp̄ ē fili⁹: sint eadē
pprietates q̄s aug⁹. supius distinxit dicēs
ppriū esse patrī q̄ genuit filiū: et ppriū fi-
liū q̄ genit⁹ ē a p̄r: et sp̄s scī q̄ ab utroq;
pcedit. Ac deidē utz et iste sint ille q̄ dicitur
p̄r: p̄r: filiatio: processio? Uidet^{ur} q̄ non
sint eadē pprietates q̄s pōt Bilari⁹: et ille
q̄s pōt aug⁹. Si enī eadē sūt: idē ē g^o p̄r
esse patrē et genuisse filiū. q̄s utiq; quidaz
cōcedūt. Si at hoc ē: enī g^o quēit ut sit p̄r
ei quēit genuisse filiū. Natura g^o diuina si
p̄r ē genuit filiū. si vō nō genuit p̄r non est
Sed q̄s audeat dicē: aut q̄ ip̄a genuit fi-
liū: aut q̄ ip̄a p̄r nō sit? Si at ip̄a pater ē
nec filiū genuit: nō ergo idē ē dicē aliquid
esse patrē et gignē filiū. et ita nō uidet^{ur} vna
eademq; esse proprietates.

Responso vbi ostendit eadē esse pprietates
D quod sine p̄iudicio alioz di-
cim^{us}: q̄ eadē pprietates notauit
utroq; licet diuersis v̄bis. quod
enī Bilarius ait ita intelligi debet. ppriū
p̄r ē q̄ sp̄ p̄r est. i. pprietas patrī ē q̄ sp̄
pat̄ ē. sp̄ vō pater ē q̄ sp̄ genuit filiū. ita
et ppriū filiū ē q̄ sp̄ fili⁹ ē. i. pprietas filiū
ē q̄ sp̄ fili⁹ ē. filius vō sp̄ ē q̄ sp̄ genit⁹ est
g^o pprietas q̄ p̄r p̄r est: est q̄ sp̄ genuit. Et
hec eadē dicit^{ur} p̄r: p̄r: vel generatō. et p̄r
pprietas q̄ fili⁹ sp̄ ē fili⁹: est q̄ sp̄ genit⁹ est
a p̄r. et hec eadē dicit^{ur} filiatio vel gēitura vel
natiuitas: vel origo: vel nascibilitas. Sic
et pprietas q̄ sp̄s scī ē sp̄s scī. vel donū: ē q̄
pcedit ab utroq; et hec eadē dicit^{ur} processio.
In p̄missis autē locutionibus eadem signi-

ficatē sunt proprietates.

Q̄ nō ē oīo idē dicere aliquid esse p̄r
et genuisse vel h̄rē filiū: et ita de aliis.

Et tñ uidet^{ur} nob^{is} oīo idē idē dicē

aliquid esse p̄r et genuisse filiū. vel

aliquid esse filiū et h̄rē patrē. vel esse

sp̄m sc̄m et pcedere ab utroq;. aliqñ pat̄
nō esset nomē ypostasis. i. p̄r: s̄z pprieta-
tis tñ. fili⁹ fili⁹ et sp̄s scī. et ita nō per tria
noīa significarēt tres p̄r. Itē dicimus
q̄ patrī nomē nō tñ relatōez notat: s̄z et
ypostasis. i. sub̄az significat. ita et filius et
sp̄ritus sanctus.

Relationū vocabula sūt paternitas: fi-
liatio: processio: nec personā significāt.

Relationū vō vocabula. s. p̄r: p̄r: p̄r: p̄r:

filiatio: processio: vel gignē: gigni

pcedere: ipsas tñ relatōes: non

ypostases significāt: siue h̄rē filiū et habere
patrē. Ut vbi gr̄a. cū dicim^{us} de⁹ ē pater
noīe patrī et relatōez notam^{us} et diuinam
ypostasim significam^{us}. ut sit intelligentia
rat. deus vel diuina eētia ē p̄r. i. ille qui ge-
nuit. s. ypostasis q̄ h̄z filiū. Sili⁹ de⁹ ē fili⁹
i. ypostasis gēita vel h̄rē patrē. ita et de⁹
sp̄s scī. ypostasis pcedēs ab utroq; siue il-
le q̄ pcedit. Cū vō noīa relatōnū ponim^{us}
in p̄dicat^{ur} notōes ip̄as tñ significam^{us}: nō
ypostases. ut cū dīr de⁹ genit⁹. i. h̄z filiū. et
de⁹ genit⁹. i. h̄z patrē. et tūc oportet itelli-
gi in subiectis ypostases tñ: non essentia:
que illis pprietatibus determināt^{ur}.

Q̄ pprietates determināt ypostases
non substantiam. i. naturam.

Ille enī pprietates singl̄ singl̄

pprie quēiūt p̄r: et p̄r: et p̄r: et p̄r:

sone determināt: et a se inuicē dis-

serūt: s̄z a se nō secedūt. Un̄ Ioh̄es dama-
scen^{us} ait. Nō differt ad inuicē ypostases
fm sub̄az: s̄z fm caracteristica ydeomata
i. determinatiuas pprietates. Characteri-
stica vō. i. determinatiua sūt ypostaseon et
n̄ nature. et enī ypostases determināt. Itē

te quide inter patre et eternali diuina ver-
bi ypostasis simpliciter: oia hūtez que hēt
pater eius hōiū. i. cōsubstantiale: natiuita-
tis mō et habitudine a paternali ypostasi
differentē: nūq̄ vō a paternali ypostasi
secedentē. Idē apertius exprimes perso-
nales pprietates aut in eodē. Differentiā
ypostaseon. i. psonarū in tribus pprietati-
bus. i. paternali filiali et processibili reco-
gnoscamus. Insecessibiles aut ipsas yposta-
ses et indistabiles inuicē: et vnitās quide
incōfusiibilis. tres enī sūt et si vnite: diui-
sas aut indistāter. Etenī singula ē persōa
ypostasis et ppriā pprietatem. Existē-
tie modū pprius possideret: s; vnite sunt
suba: et nō distāt neq; secedūt a pīnali
ypostasi. Ecce hic hēs distīctas illas tres
pprietates: que supra diuersis signifi-
cate sūt modis vel nominibus.

Quia sūt alia noia psonarū eadē pprie-
tates notātia scilicet genitus genitor
verbum et imago.

Itē nō ē p̄mittendū q̄ sicut
pater et filius et spūs. s. noia perso-
narū sūt: et pprietates psonales
designāt: ita et sūt et alia noia psonarū
i. que ipsas psonas significāt et eaz pro-
prietates denotāt: et eadē q̄s et noia p̄-
deā. Vñ et relatiue dicūt. s. genitor: geni-
tus: vbum: imago. Vñ aug. in. 7. li. de tri.
Videndū ē inq̄ hoc significari cū dicūt
genitus q̄s significat cū dicitur filius. Idē enī si-
lius q̄s genitus: et q̄s filius dicitur genitus. Si
enī aut filius ad patrem: sic genitus ad genito-
rem refertur. et sic pater ad filium: ita genitor ad
genitū. Idē in. 6. li. de tri. Verbum q̄dēz
solus filius accipit: nō sūt pater et filius tāq̄
ambo sūt vnū verbum. Sic enī vbum dicitur
quod imago. nō aut pater et filius sūt ambo ima-
go: sed filius solus ē imago patris quē ad
modū et filius. Idē in. 7. li. de tri. Verbum
sunt q̄ sapia ē et essentia: hoc ē q̄ pater sūt
q̄ vbum nō hoc ē q̄s pater. q̄s verbum non

est pater: et relatiue dicitur sic filius. Itē in eo-
dē. Sic filius ad patrem refertur: ita et verbum
ad eū cuius ē et verbum refertur cū dicitur ver-
bum. et ppter ea nō eo vbum quo sapia dicitur
q̄s vbum nō ad se dicitur: s; tū relatiue ad eū
cuius ē vbum. sicut filius ad patrem: eo q̄ ppter
filius quo vbum: et eo vbum quo filius: sapia
vō quo essentia. et idē q̄s pater et filius sūt vna
essentia et vna sapia. Idē in eodē. Non ē
pater ipse verbum: sic nec filius: nec imago.
qd̄ aut absurdū ē imaginē ad se dici
Idē in. 5. li. dicitur relatiue filius: relatiue et
dicitur verbum et imago. et in oibus his voca-
bulis ad patrem refertur. nihil aut horū pater dicitur
Breuiter in summa colligitur predi-
ctorum intelligentia.

Derre ostensū ē q̄ sic filius vel
genitus relatiue dicitur ad patrem: ita
vbum et imago. et q̄ eo dicitur vbum
sive imago quo filius. i. eadē pprietate
sive notōe dicitur vbum et imago q̄ filius: s; nō
eo quo vbum dicitur sapia vel essentia. q̄s nō
notōe q̄ dicitur verbum dicitur sapia. nā sapia
dicitur sūt essentia: nō sūt relatiue.

Generalis regula eorum q̄ ad se et eorum q̄
relatiue dicūt. q̄quid enī ad se simul
ambo dicūt: s; nō ita in p̄dis relatis.
Tē hic aduertēda q̄dā genēralis
regula eorum q̄ ad se: et eorum q̄ rela-
tiue dicūt de patre et filio. quicquid
enī ad se dicūt vt ait aug. in. 6. li. de tri.
nō dicitur aliter sine altero. i. q̄dēz dicūt q̄s
suba eorum ostendat ambo sūt dicunt. ergo
nec pater ē deus sine filio: nec filius sine
patre: s; ambo sūt deus. s; nō ambo sūt pater:
nō ambo sūt filius vel verbum vel imago.

An s; suba dicat deus de deo et hōi
Itē q̄rit cū dicitur deus de deo: lu-
men de lumine et hōi: vtrum dicat
sūt suba. nam sūt relatiue
constat ista si dicitur si vō sūt suba dicūt
simul ambo scilicet pater et filius pos-
sunt dici deus de deo: lumen de lumine.

fm predicta regulā. Ad qđ dicim⁹ qđ li
cet deus fm subaz dicat⁹ 7 lumē 7 sapia
7 hmoi: 7 nunquā relative accipiant:
aliqui tñ p relatiuis. i. psonis: sz nō rela
tue accipiūt. vt cū dīr. deus genuit deuz
altroz p pīe: altroz p filio ponim⁹. Si
mīlī cū dīr. de⁹ de deo: lumen de luiē. In
aliis quoq; locutōib⁹ sepe repiunt noia
essētie ad significatiōez psonaz dedū
ctā. vt cū dīr. deus nat⁹: deus mortuus:
deus passus: vbi fili⁹ tñ significat. ita 7
de solo filio intelligit cū dīr deus de deo
7 hmoi. Uñ aug⁹. querēs quō hmoi dī
cant in. 6. li. de tri. ait. Quō de⁹ de deo
lumē de luiē dīr. non enī fil⁹ abo deus de
deo: sed solus filius de deo. i. pīe: nec am
bo fil lumē de luiē: sz sol⁹ fili⁹ de luiē pīe
Q tñ fm nomē sube dī illud de illo
non fm noia personarum.

I ē sciendū qđ fm noia sube
tñ dī illud de illo: licet ibi illa
noia subaz nō significēt. sz vō
eadē noia psonaz nūq; dī illud de illo:
sic vbi de vbo: vel fili⁹ de filio. qđ hmoi
noia diuersis psonis puenire nō possūt.
quod Aug⁹. licet obscure in eodez li. ita
dicit. Hoc solū de eis dicit nō pōt illud
de illo: qđ fil⁹ abo nō sūt. i. illo solo noie
nō possum⁹ vti ad osidēdū vñū de vno
qđ fil⁹ ambo⁹ nō pūit: sic vbi de vbo
dici nō pōt: qđ nō fil⁹ abo verbū de ver
bo: nec imago de imagine: nec filius de
filio: qđ nō fil⁹ ambo filius vel imago.

Q nomina substantie aliqui trinita
tis intelligentiā faciūt.

I sic noia sube aliqui intelligē
tiā psonaz osidēte faciunt:
ita et interdū totius trinitatē
fil. Uñ Aug⁹. in eodē li. ait. In pīs noie
iple pī se pñūciatur. In dei vō noie 7
iple fili⁹ 7 sps scūs. vt cur dīr. nō bon⁹
nisi solus de⁹: qđ trinitas ē vnus deus.

Q n tñ tres pīe pīetates sūt in

pīe: sz etiā alie que aliis significāt
noibus. vt ingentus.

Reterea cōsiderari oportet
qđ nō tñ tres pīe pīetates
sue notiones in psonis sūt: ve
rū etiā alie que aliis notāt nob⁹. Nam
et hoc nomē ingent⁹ relative dīr de pīe
tñ: 7 aliā designat notionē qđ pī vel ge
nitor. Non ē enī idē esse patrē 7 esse inge
nitū. i. nō ea notione pater dīr qua inge
nitus. pī enī vt pīcēt est dī fm pīetate
tē generatōis. ingēit⁹ at sz pīetate in
nascibilitatē. differt g⁹ pī a filio auctori
tate generatōis. differt et pīetate in
nascibilitatis. i. qđ ingent⁹. Uñ aug⁹. dī
stingūes inter pīetate qđ dī pater: 7 il
lā qđ dī ingentus in. 5. li. de tri. sic ait.
Nō ē hoc dicere ingentū qđ ē pīem dī
cē. qđ et si filiū nō genuit sz nihil pīberet
dicē eū ingentū. Et si gignat qđq; filiū
nō ex eo ipse ingent⁹. qđ geniti homines
gignūt alios. Nō g⁹ iō dī pater: qđ inge
nitus. Ideoq; cū de deo pīe vtrūq; dica
tur: alia notio ē qđ intelligit genitor: alia
qđ ingent⁹. Genitor enī dīr ad genitū. i.
filiū. Cū vō ingent⁹ dīr: nō qđ sit: sz qđ
nō sit dīr. Hoc exēplis planū faciendū ē
Q dīr ingēit⁹ hic osidit qđ nō sit fili⁹: sz ge
nit⁹ 7 ingent⁹ cōmode dicūt: fili⁹ autē
latine dīr: sed vt dicat⁹ infilius nō admit
tit loquēdi cōsuetudo. nihil tñ intellectu
demi⁹ si dicat⁹ nō fili⁹: quēadmodū et
si dicat⁹ nō genit⁹: p eo qđ dī ingentus
nihil aliud dīr. Id nō ē i reb⁹ cōsiderādū
qđ vel sinat vel nō sinat dici vsus fmo
nis nīr: sz qđ rez ipsaz intellectū eluceat
Q tantum valet non genitus quātū
ingent⁹: et tantundem non filius.

On ergo iā tantū dicamus in
gentū: sed 7 nō genitū qđ tan
tum valet. Nunquid ergo aliis
dicim⁹ qđ nō filiū. Negatiua porro parti
cula nō id efficit vt qđ sine illa relative

dicat. eas pposita substantialiter dicatur
sed id tantū negat. qđ sine illa aiebatur
sicut in aliis pdicamentis. Cū dicim⁹ hō
est substantiā designamus. Qui vero di
cit nō hō est: nō aliis genus pdicamenti
enūciat: sed tū illud negat. Sicut g^o fm
subaz. aio hō est: sic fz substantiā nego cū
dico nō homo ē. At si tātū valz qđ dicē
genitus: quantū valet. qđ dicē filius. tā
tundez valet g^o qđ dicitur non genitus.
quantū valet qđ dicē non filius. Relati
ue aut negamus dicēdo nō filius. Relati
ue igitur negam⁹ dicēdo nō genitus. In
genitus porro qđ est nisi nō genit⁹. Non
ergo recedit a relatiuo pdicamēto cū in
genitus dicē. Sicut enim genit⁹ non ad
se dī: sed qđ ex genitore sit: ita cūz dicē
ingenitus: nō ad se dī: sed qđ ex genitore
non sit ostendit. Utrūq; tū relatiue dī.
Quod autē relatiue pūciat nō indicat
subaz. Quāuis ergo diuersū sit genitus
et ingenitus: tū nō indicat diuersā substā
tiā. qz sic filius ad patrē: et nō fili⁹ ad nō
patrē refert: ita genitus ad genitores: et
nō genit⁹ ad nō genitorē refert: necesse
ē. Ecce enīdēt ostendit aug⁹. qđ ingēit⁹ rela
tiue dī: et de solo pte accipit. Alia quoq;
notio ē qđ dī ingenitus: alia qua pater.
atq; tātū valet cū dicē ingenitus: qđ tūz
nō genitus vel non filius.

An sicut solus pater dī ingenitus: di
ci debeat nō genitus vel non filius.

Deo solet qri vtz sic sol⁹ pī dī
ingenit⁹: ita ipse solus debeat di
ci nō genit⁹ vel non filius. et nec
etiā spūs scūs possit dici nō filius vī nō
genitus. Quibūsdā videt⁹ qđ pater solus
debeat dici nō genitus vel nō filius. spi
ritus vō scūs sicut nō dī ingenit⁹: ita in
quiūt nō ē dicendus nō genit⁹ vel nō fi
lius. Debet quidē dici et credi spūs scūs
nō esse genit⁹: vel nō esse filius: sed nō de
bet dici esse nō genit⁹ vel nō filius. Aliis

at videt⁹ qđ cū spūs scūs nō possit dici inge
nit⁹: pōt tū dici nō genitus vel nō filius
Q^o vero Aug⁹. supra ait tantūz valere
cū dicē ingenit⁹ qđ cū dī non genitus
vel nō filius: et huiusmodi nois ostenden
do: cū hoc dixisse dicūt: nō rationez pdi
cationis.

Que sit proprietates fm quā pat⁹ dicē
ingenitus.

Autē vis scire que sit proprie
tas fm quā pī dī ingenit⁹: au
di Hilariū ipsam vocantē ina
scibilitatē in. 4. li. de tri. ita aientē. Est
vnus ab vno. s. ab ingenito genitus: pro
prietate videlicet in vnoquoq; et innasci
bilitatē et originis. Significata ergo in
scripturis psonaz intelligentia et distin
ctō innasibilitatē natiuitatisq; sensu: soli
tarius deus non est opinandus. Discre
tio ergo vel distinctō psonaz in scriptu
ris posita ē: in nullo aut nature distinctō.

Arriani nitebant pbarē alterius su
bitatē patrē: alteri⁹ filiū. qz ille inge
nitus: ille genit⁹. quibus respondens
Ambrosius dixit se hoc nomē in scri
pturis nō legisse diuinis.

Unde et taceri nō oportet qđ
arriani ex eo pbarē nitebāt: al
teri⁹ sube esse pte: alteri⁹ filiū
qz ille ingenit⁹ iste genit⁹ dī: cū diuersū
sit esse ingenitū et esse genitū. Uā ambro
eoz qstionib⁹ rūdēns dicit se in diuinis
scripturis hoc nomē. s. ingenit⁹ nō legisse:
ita inquit in li. 3. de spū scō. Cū dudūz
audierit quidā dicētib⁹ nobis filiū dei
qui generat⁹ ē pī: g generauit ineqle eē
nō posse: qñis ille generat⁹ sit: iste genera
uit. qz generatō ē nature. aduersus qdē
illam questionē vocē sibi arbitratē acclū
faz: sed tergiversatōe dāpnabili in eodē
loco vertūt vestigiū vt putēt mutatōez
fieri questionis mutatōe sermōis dicen
tes. quomodo pōt ingenitus et gēit⁹ esse

vnus nature atq; sube. Ergo vt respo
deā mibi propositae q̄stioni: p̄mo oim
in diuinis scripturis ingenit? nūq; inue
nio: nō legi: nō audiri. Cui? ergo muta
bilitatē sūt hoies h̄mōi vt dicāt nos ea
vsurpare que nō sūt scripta: cū ea q̄ sūt
scripta dicamus: et ipsi obiciāt qd scri
ptū non sit. Nōne ipsi sibi aduersantur
et auctoritatē calūpnie sue derogant?
Attēde lector qm̄ hoc noie ingenit? no
lebat vti Ambro. ppter hereticos. ita
et nos subticere quedā oportet: ppter
calūpniantū infidias: que catholicis ac
piis lectoribus secure credi p̄t. Sunt
etenī quedā que nō tante sūt religionis
et auctoritatis: vt eis nos oporteat sp̄
cōfiteōdo ac recipiēdo inseruire: verū si
lento p̄teriri queat aliquā. nec illius tñ
sūt pueritatē: quin cū oportuū fuerit
eis vti liberū habeamus.

An diuersū sit esse p̄ez et esse filiū?
Reterea queri solet cū supra
dictū sit: qd aliud ē dicere in
genitū et aliud patre: et qd di
uersū sit genitus et ingenitus: vtrū sili
diuersū sit esse patrē et esse filiū: an idē?
Ad quod dicim? qd ex eodez sensu quo
dī diuersū genitus et ingenitus: et quo
dī nō esse idē dicere genitū et ingenitū
pōt dici non esse idē: s; diuersū esse p̄ez
et esse filiū: vel esse sp̄m sc̄m: qd nō ea no
tione pater ē pater: qua filius est filius
vel qua sp̄s sc̄s ē sp̄s sc̄s. Ideoq; ex
hoc sensu cōcedimus qd aliud ē esse p̄ez
et aliud ē esse filiū. qd alia ē notio qua
pater ē p̄: alia q̄ fili? ē fili?. Sed si trans
ponas vt dicas aliud ē patrē esse et ali
ud filiū esse variat intelligētia. et id nō
cōceditur. Est enī sensus tal' acsi dica
tur: aliud ē quo p̄ ē: nō quidē p̄: s; est
aliud quo filius ē: nō quidē filius: s; est
quod penitus falsū ē. Eo enī p̄ ē: quo

pater deus ē. i. p̄ essentia vel natura. ac
fili? eo de? ē quo p̄ ē deus. Eo igr̄ fili?
de? ē quo p̄ ē. Et ita idē ē patrē esse et
filiū esse: sed nō ē idē esse patrē et esse filiū
Un̄ Aug. in. 5. li. de tri. ait. Quāuis di
uersū sit esse patrē et esse filiū: non est tñ
diuersa suba. qd hoc nō s; suba; dicūt:
sed fm̄ relatiū: quod tñ relatiū non ē
accidēs: qd nō est mutabile. Ecce diuer
sū esse dicit esse patrē et esse filiū. quod
iuxta rōez p̄dictā accipi oportet. qd. s.
alia notio ē qua ē p̄ alia q̄ ē fili?. Non
enī fm̄ essentia pater dicitur pater: vel
filius filius: sed fm̄ relationem.

Quō dicatur sapientia genita vel
nata: an fm̄ relatiōez vlt fm̄ subam.

Sciendū quoq; ē qd sicut solus
fili? dī vbi vlt imago: ita etiā
ipse solus dī sapia nata vlt ge
nita. Et id querit vtz hō relatiue dica
tur. Et si relatiue dī: vtz fm̄ eandē rela
tiōez qd dī vbi et imago. De hō Aug. in
7. li. de tri. ait. Id dī accipim? euz dī
vbi: acsi dicat nata sapia: vt sit et fili?
et imago. Et hec duo cū dicūt. i. nata
sapia in vno eoz: eo qd ē nata et vbi et
imago et fili? intelligat: et i his oib? noi
bus nō oīdat eēntia: qd relatiue dicūt
At in altero qd ē sapia et eēntia demō
strat: qm̄ et ad se dī. seipsa enī sapiēs ē:
et hoc ē eius esse qd sapē. Un̄ p̄ et fili?
sūt vna sapia: qd vna eēntia. Cane lector
qualr̄ intelligas qd hic dī aug. videt
enī hō dī qd cū dī nata sapia: ibi sapia
eēntia significet et nata relatiue notet
qd si ita ē cogimur dicere eēntia diuina
esse nata: qd supiorib? repugnat. Sed
ad hoc dicim? qd in altero. i. in eo qd na
ta ē eadē notio intelligit: que notat cū
dī vbi et imago. in altero vō. s. sapia
demonstrat eēntia. i. demonstrat qd filius
it eēntia. qd sapia fm̄ essentiam dicitur

Et ideo cū dicitur nata sapiētia: intelli-
gitur q̄ ipse qui natus ē essentia est. ibi
tamē sapia nō pro essentia: sed pro ypo-
stasi facit. ut sicut qñ dicitur verbum vel
filius intelligit ypostasis cū sua prop-
rietas: ita cū dicitur nata sapiētia: idem
intelligitur id est genita ypostasis. ideo
vigilāter ait idem esse intelligendū cum
dicitur verbū: et cū dī nata sapia id est ea-
dē relatio eadēq; ypostasis cui inest illa
pprietas. Et ex hoc adiunxit illud qd
supra diximus. s. q̄ cū dicitur pater vel
filius vel spiritus sanctus: non tm̄ ille
pprietates significant: ut cū dicitur pa-
ternitas filiatio: sed etiā ypostasis cum
suis pprietatibus.

Q̄ imago aliqui dī fm̄ essentiam.

Illud etiā sciri oportet: quia cū
supra dictū sit imaginē relative
dici de filio: sicut verbū vel filius
interdū tamē repitur fm̄ substantiam
dici. Unde Aug. in libro de fide dicit:
q̄ vna ē sancte trinitatis essentialiter di-
vinitas et imago ad quā factus ē homo
Bilarius in. 5. li. de trini. ait sic. homo
fit ad cōmunē imaginē: nomen nō di-
scernat: natura nō differt. vna enī ē ad
quā homo creatus ē spēs. Ex his vbiis
ostenditur q̄ imago aliqui intelligentiā
essentie facit: et tunc ad se dicitur et non
relative.

De principio quod relative dicitur:
et multiplicem notat relationem.

Et preterea aliud nomē mlti-
plicē notās relationē. s. pncipi-
uz. Dicitur enī pncipiū semp
ad aliqd. et dī p̄ pncipiū: et filius p̄ci-
piū: et sps scūs pncipiū: s. differēt. Nā
p̄ dicit pncipiū ad filiū et ad spz scm̄
Unde Aug. in li. 4. de tri. ait. P̄ ē p̄n-
cipiū totius divinitatis: vel si melius dī

deitatis: quia ipse ē a nullo. Non enī
habet de quo sit vel de quo procedat:
sed ab eo filius ē genitus et spiritus scūs
pcedit. non igitur dicit pncipiū to-
tū deitatis: q̄ vel sui vel divine essentie
pncipiū sit: s. q̄ pncipiū ē filii et spūs
sci: in qbus singulis tota divinitas est.
filius dī pncipiū ad spiritū sanctū: spi-
ritus vero scūs nō dī pncipiū nisi ad
creaturas: ad quas etiā pater dicit p̄n-
cipiū. et filius et trinitas ipsa: simul et sin-
gula psona pncipiū dicit creaturā
Pater ergo pncipiū ē sine principio
filius pncipiū de principio: spūs scūs
de vtroq; id est de patre et filio.

Q̄ ab eterno pater ē pncipiū et fi-
lius: sed spiritus sanctus non: immo
cepit esse pncipiū.

Et pater ab eterno pncipiū
est filii: et pater et filius pnci-
piū spūs sancti. quia filius est
a patre: et spūs scūs ab vtroq;. Spūs
vero sanctus non ab eterno pncipiū ē
sed esse cepit. quia non dicit pncipiū
nisi ad creaturas. Cum ergo creature
esse ceperint et spūs scūs esse cepit p̄n-
cipiū earū. Ita etiā pater et filius cē ce-
pit cū spiritu sancto vñū pncipiū crea-
turaz: quia creature ceperūt esse a p̄e
et filio et spiritu sancto. et dicunt hi tres
non trīs: sed vñū pncipiū omnium
creaturaz. quia vno eodēq; modo p̄n-
cipiū sunt rerū. Non enī aliter sunt res
a patre et a filio: sed penitus eodē mō.
Ideo apostolus intelligens hāc trinita-
tē esse vñū pncipiū reruz ait. Ex ipso
et p̄ ipsum et in ipso sunt oīa. Cum vero
oīa audimus esse ex deo ut ait Aug. de
natura boni: omnes vtrq; naturas intel-
ligere debemus: et oīa que naturaliter
sunt. Non enī ex ipso sūt p̄tā: q̄ naturā

nō seruant sed viciāt: que ex voluntate peccatū nascūt. Qm̄ ergo que natura licet sūt vnū principiu ē pater cuz filio ⁊ spū scto: ⁊ hoc esse cepit. Ab eterno autē pater principiu filii ē generatōne: ⁊ pater ⁊ filius vnū principiu spūs sci. Uñ aug. in. s. li. de tri. ait. Dicūt relatiue pater: idēq; relatiue dicūt principiu. s; pater ad filiū dicūt: principiu vō ad oīa que ab ipso sunt. ⁊ principiu dicūt fili? Cū enī dicret ei tu quis es: respondit principiu qui ⁊ loquor vobis. Sed nū qd principiu patris est? Immo creatorē se voluit ostendere cum se dixit esse principiu. sicut ⁊ pater principiu est creaturaz: quia ab ipso sunt omnia. Cuz vero dicimus ⁊ patrem principiu ⁊ filiū principiu: non duo principia creature dicimus. quia pater ⁊ filius simul ad creaturam vnum principiu ē sicut vnus creator. Si autē quicquid in se m̄et gignit vel operat aliqd principiu est eius rei quam gignit: vel eius quam operatur: non possumus negare etiam spiritum sanctum recte dici principiu. quia non cuz separamus ab appellatione creatoris. quia scriptum est de illo q; operetur. ⁊ vtiq; i se manēs operatur. Non enim in aliquid eorum q; operatur ipse mutatur ⁊ vertit. Vñ ergo principiu ad creaturam cuz patre ⁊ filio spiritus sanctus est: non duo vel tria principia. Ecce aperte ostendit aug. patrem ⁊ filiū ⁊ spiritum sctū vnum esse principiu rerum creaturā id est vno ⁊ eodez modo esse principiu et illum satis aperuit: quia. s. operantur omnia. ⁊ quia simul operantur hū tres ideo simul vnum principiu esse dicuntur.

Hic ostendit quō pater sit principiu filii ⁊ ipse ⁊ fili? principiu spūs sancti.

Et inde in eodem libro trinitie ostendit quomodo pater dicatur principiu ad filiū ⁊ spiritū sanctū: ⁊ ipse ⁊ fili? principiu spiritū sancti: dicens ideo patrem esse principiu filii: quia genuit eum. ⁊ patrem ⁊ filiū esse principiu spiritū sancti: quia spiritus sanctus procedit vel datur ab utroq; ait enim ita. Si gignens ad id quod gignit principiu est: pater ad filiū principiu est: quia genuit eū. Vtrū autem ⁊ ad spiritum sanctum principiu sit pater: quia dictum est de patre procedit: non parua questio est. Quod si ita ē non iam principiu eius tantum rei erit quaz gignit aut facit: sed etiam ei? quaz dat ⁊ q; procedit ab ipso. Si ergo quod datur vel quod procedit principiu habet a quo datur vel procedit: fatendum est patrem ⁊ filiū principiu esse spiritū sancti: non duo principia. sed sicut pater ⁊ filius ad creaturaz relatiue vn? creator ⁊ vnus dominus dicitur: sic relatiue ad spiritum sanctū vnū principiu. Ad creaturaz vero pater ⁊ filius ⁊ spiritus sanctus vnum principiu sunt: sicut vnus creator ⁊ vnus dominus. Ecce habes q; pater principiu filii dicitur quia genuit eum. Qua ergo notione est pater: ea principiu filii dī. i. generatōne: fm̄ quam etiaz dicitur auctor filii. Unde hyl. in quarto. libro de trinitate ait. Ipso quo pater dicitur eius quem genuit auctor ostenditur: id habens nomen quod neq; ex alio profectum intel ligatur: ⁊ ex quo is qui genitus est subsistisse doceatur. Nonit ecclesia vnū inuisibilem deum. nouit vnigenitum dei filiū. pater patrē ab origine liberū. cōfite tur ⁊ filii originē ab initio. nō ipsuz ab initio: s; ab initiabili. nō p seipsū: sed ab eo qui a nemine est natum ab eternoz

natūritatē. s. ex pīna eternitate sumēre.
Edita ē hec fidei professio: sed p̄fessiois
ratio nondū exposita est. 7 ideo queren-
da ē. s. quō intelligendū sit quod ait filiū
originē esse ab initio: 7 nō ipsū esse ab
initio: sed ab initiabili. hoc utiq; subdēf
determinavit quō accepit initū: ingens
originē filiū esse ab initio: ac si diceret
nō ita intelligas originē filiū esse ab ini-
tio: quasi ipse filius habeat initū: s; qz
ipse ē ab initiabili. i. a p̄re a quo sūt oīa
Nā licet filius sit principiū de principio
non ē tamē concedendū qz filius hēat
principiū. Cūq; filius sit principium de
principio: 7 pater principiū non de prin-
cipio: nō est principiū de principio: prin-
cipiū sine principio. sicut filius non est
pater. neq; duo tamē principia: s; vnū
sicut pater 7 filius non duo creatores
sed vnus creator.

Cū pater 7 filius sint vnū principiū
spūs sancti: querit̄ an eadē notōe.
Nū autē principiū sunt pater
7 filius: non t̄m creaturarum
et dictū est supra: sed etiā spi-
ritus sancti. Ideo queri solet vtrum
eadē notio pater sit principiū spūs sci:
7 filius: an sit alia notio qua pater prin-
cipiū dicat̄ spūs sancti: 7 alia qua filius
Aīd quod dicimus: cū pater dicat̄ prin-
cipiū spūs sancti 7 filius: qz spūs sancti
p̄cedit vel datur ab vtroq; nec aliter
p̄cedit vel datur a patre q̄ a filio: sane
intelligi pōt patrē 7 filiū eadez relatōe
vel notione dici principiū spūs sancti.
Si vero querit̄ que sit illa notio quas
ibi notat principiū: nomē eius n̄ hēm?
sed non est ipsa paternitas vel filiatio:
imo notio quedā que patris 7 filii est
qua ab eterno pater 7 filius vnū prin-
cipiū sūt spūs sci. Donator at̄ vt p̄dictū
est dicitur pater vel filius ex tpe sicut

spūs scūs datū vel donatum.

De his que temporaliter de deo dicun-
tur 7 relative fm accidēs: quod n̄
deo: sed creaturis accidit.

Unt enī quedā que ex tempe
de deo dicunt̄: ei; temporaliter
cōueniūt sine sui mutacōe: 7
relative dicunt̄ fm accidēs: nō qz acci-
dat deo: sed qz accidit creaturis. vt cre-
ator: dominus: refugium: datū: vel dona-
tū 7 h̄mōi. De his Auḡ. in. s. li. de tri.
ait. Creator relative dī ad creaturā: sic
domin⁹ ad seruū. Itē nō moueat qz spi-
ritus scūs cū sit coeternus patri 7 filio
dicat̄ t̄m aliquid ex tempe: velut hoc ip̄s
quod donatū dixim⁹. Nam sempiterna
spūs ē donū: temporalr autē donatū. Et
si domin⁹ nō dī nisi cui; habere incipit
seruū: etiā ista appellatio relativa ex tē-
pore est deo. Nō enī sempiterna creatu-
ra ē cuius ille dominus est. ergo domi-
nū esse nō sempiternum habet: ne coga-
mur etiā creaturā sempiternam dicere
quia ille sempiternus non dīaretur nisi
etiā ista sempiternus famularet̄. Sicut
autē non pōt esse seruus qui nō habet
dñm: sic nec dominus qui nō hz seruū.
Sed hic aliquis dicet qz nō ex tpe cō-
petit deo hec appellatio qua dī domi-
nus. quia non ē t̄m dominus rerū que
ex tempe ceperūt: sed etiā illius rei que
nō cepit ex tempe. i. ipsius tp̄is quod
nō cepit in tpe. quia non erat tempus
anteq̄ inciperet. 7 ideo nō cepit esse domi-
nus ex tempe. Aīd quod dici potest ga-
licet non cepit ex tempe esse dominus
cepit tamen esse dominus temporis.
quia nō semp fuit tempus. 7 ip̄s hōis
ex tempe cepit esse dominus. De hoc
Auḡ. in codē cōtine ita dicit. Quisq;
extiterit qui eternū solum deum dicat
tp̄a vero nō ēē eterna pp̄e varietatez

et mutabilitate: sed tñ tpa nō in tpe cē
cepisse. quia non erat tēpus anteq̃ tpa
incipit: et ideo nō in tpe acciderit deo
vt dñs esset. quia ipsoz tempoz domi
nus erat: que vtiq̃ non in tpe esse cepe
rūt. quid respōdebit de hoīe qui in tem
pore factus ē: cuius vtiq̃ dominus nō
erat anteq̃ esset. certe vt dñs hominis
esset ex tempe accidit deo. Et vt omnis
āmōueatur cōterouersia: certe vt tu? do
minus esset vel me? qui mō esse cepim?
ex tempe habuit. Quomodo ergo ob
tin: bim? nihil fm accidēs dici dēū: nisi
qz ipsius nature nihil accidit quo mute
tur: vt ea sint accessia: relatiua: que cuz
aliqua mutatio rerū de quibus dicūt
accidūt. sicut amicus relatiue dicūt. nō
enī amicus esse incipit nisi cū amare ce
perit. sit ergo aliqua mutatio volunta
tis vt amicus dicat. Nūmus vō cuz dī
precii relatiue dicūt. nec tñ mutatus est
cū esse cepit precii: neq̃ cū dicūt pign?
et hñdī. Si ergo nūmus pōt nulla sui
mutatio: totiens dici relatiue: vt neq̃
cū incipit dici: neq̃ cū desinit aliquid in
ei? natura vel forma qua nūmus ē mu
tatiois fiat: q̃to facili? de illa incommuta
bili dei subā debemus accipere: qz ita di
catur relatiue aliquid ad creaturā. vt
quīs temporaliter incipiat dici: nō tamē
ipsi substantie dei accidisse aliquid intelli
gatur: sed illi creature ad quā dicitur.
Qualiter etiā refugii nostrū dicūt. Re
fugii enī nostrū dī deus relatiue. ad nos
enī refert: et tūc refugii nostrū fit cum
ad eū refugimus. nunqd tūc fit aliquid
in eius natura: quod anteq̃ refugere
mus ad eum non erat? In nobis ergo
fit aliqua mutatio qui ad eū refugiedo
efficiuntur meliores. in illo autem nulla.
Sic et pater noster esse incipit cum per

eius gratiā regeneramur: qui dedit no
bis pātem filios dei fieri. Subā ergo
nostra mutatur in melius cuz filii eius
efficiuntur. Similiter et ille pater noster
esse incipit: sed nulla sue cōmutatione
substantie. Quid ergo temporaliter inci
pit dici deus: quod antea non dicebat?
manifestū est relatiue dici: non tamen
fm accidens dei: qz ei aliquid acciderit
sed plane fm accidens eius ad qd dici
aliquid deus incipit relatiue. Ex his
aperte ostenditur qz quedā de deo tem
poraliter dicunt relatiue ad creaturas
sine mutatione deitatis: sed nō. sine mu
tatione creature. et ita accidens est in
creatura: non in creatore. et appellatio
qua creatura relatiue dicitur ad crea
torem relatiua est: et relationē notat q̃
est in ipsa creatura. Appellatio vō illa
qua creator dicitur ad creaturam rela
tiua quidem est: sed nullam notat rela
tionē que sit in creatore.

Hic soluitur questio qua querebat
an spiritus sanctus dicatur datum
relatiue ad se: cum ipse det se.

Itē potest solui questio superi
us pposita: vbi querebat cū
spiritus sanctus dicatur da
tum vel donatum. Quod autē datur
refertur ad eum qui dat: et ad illū cui
datur. Et cuz spiritus sanctus det seip
sum: vtrum ad seipsum relatiue dicat:
cum dicitur dari vel donari. Cui questi
oni respondētes dicimus spiritum san
ctum dici datum vel donatum relatiue
et ad dantē et ad illum cui datur. dans
autem siue donator est pater cum filio
et spiritu sancto. nec tamē dicimus spi
ritum sanctū referri ad se. Sed appel
lato dari vel donati refertur et ad dan
tem et ad suscipientem. quia non potest

aliquid dici datum nisi ab aliquo et aliquid datur. Cum autem spiritus sanctus datur ad se vel datur a se dicitur relative quidem dicitur ad illum cui datur. et est appellatio relativa. et in illo cui datur mutatio fit non in dante.

Quomodo dicatur filius equalis patri: an secundum substantiam: an secundum relationem ita et similis.

Reverea considerari oportet cum tres persone coequales sibi sint: utrum relative hoc dicatur: an secundum substantiam? Et si relative utrum secundum relationem an secundum essentiam consideranda sit equalitas: deinde quid sit ipsa equalitas. Ad quod dicimus quod sicut simile nihil sibi est. Similitudo. n. ut ait Hilarius sibi ipse non esset ita et equale aliquid sibi non dicitur. ac per hoc sicut simile ita et equale dicitur relative. dicitur ergo relative filius equalis patri et utriusque spiritus sanctus. Est tamen equalis patri filius et utriusque spiritus sanctus propter summam simplicitatem essentie et unitatem. equalis est ergo filius patri secundum substantiam: non secundum relationem. Unde Augustinus in 5. li. de trinitate ait. Querimus secundum quid equalis sit patri filius: non secundum hoc quod ad patrem dicitur filius equalis est patri. Restat ergo ut secundum id equalis sit quod ad se dicitur. quicquid autem ad se dicitur secundum substantiam dicitur. Restat ergo ut secundum substantiam sit equalis. Eadem est ergo utriusque substantia. Item in 7. li. Satis est videre in illo modo filium equalem esse patri si in aliquo. si quod pertineat ad significandam eius substantiam inequalis invenitur. In omnibus ergo equalis est patri filius: et est eiusdem subiecti. Equalis est etiam spiritus sanctus: et in

omnibus equalis propter summam simplicitatem eius illius substantie. Ex his perspicuum fit quod secundum substantiam filius est equalis patri: et utriusque spiritus sanctus. et appellatio tamen relativa est. Equalitas ergo patris et filii non est relatio vel notio: sed propter nature unitatem indi-
sparitas.

Hic quomodo dicatur similis et quod sit similitudo.

De etiam dicimus de simili et de similitudine. Cum enim dicitur filius similis patri relative quidem dicitur: sed filius est patri propter unitatem essentie. Est ergo appellatio tamen relativa. Similitudo vero est in differetia. Unum quibusdam non idem videtur nomine equalitatis vel similitudinis non ad aliquid ponit: sed remoueri: ut ea ratione dicatur filius equalis patri. quod nec maior est eo nec minor. et hoc propter unitatem essentie. Ita et similis dicitur: quia nec diuersus: nec alienus: nec in aliquo dissimilis: et hoc propter essentie simplicitatem. Non ergo secundum hoc quod filius est genitus a patre equalis vel inequalis est patri: nec similis vel dissimilis: sed equalis et similis secundum substantiam.

De summa sancti Hilarii qua trinitatem personarum propriam ostendit.

Non est hic preteritum quod illustris vir Hilarius proprietas personarum assignans dicit eternitatem esse in patre: speciem in imagine: vsum in munere: que tante difficultates sunt quibus ut in eorum intelligentia atque explanatio vehementer laboraverit Augustinus et ipse ostendit in 6. li. de trinitate dicens. Quidam cum vellet brevissime singularum in trinitate personarum insinuare propria eternitas est inque in preterito: species in imagine: vsum in

munere. Et qz non mediocri auctori-
tatis in tractatione scripturarum et as-
sertione fidei vir extitit. Hylarius eniz
hoc in libris suis posuit: horu verboru
id est patris et imaginis et muneris: eter-
nitatis: speciei et vsus: abditu scrutatus
intelligentia qum valeo: non euz secu-
tum arbitro: in eternitatis vocabulo:
nisi qz pater non habet patre de quo sit
filius autē de patre est ut sit: atqz ut illi
coeternus sit. Imago enim si perfecte
implet illud cuius imago est: ipsa coeq
tur ei: nō illud imagini sue. in qua ima-
gine speciei noiauit. Credo propter pul-
chritudinē ubi ē tanta congruentia et
prima equalitas: et prima similitudo:
nulla in re dissidēs: et nullo mō inequa-
lis: et nulla ex parte dissimilis: sed ad
idempritatez respondens ei cuius ima-
go est. ubi est prima et summa vita: cui
non ē aliud vivere et aliud esse: sed idē
et primus ac sumus intellectus: cui non
est aliud vivere et aliud intelligere: sed
idem. hoc est vnu tanqz verbū pfectuz
cui non desit aliquid. et ars quedaz om-
nipotentis dei: et sapiētis dei: plena om-
niū rationū viuentiū incommutabiliū
et omnes vni i ea: sicut ipsa vnu de vno
cū quo vni. ibi nouit oīa de: que fecit
per ipsam. Est autē ineffabilis quidam
cōpletus patris et imaginis qui nō ē
sine pfructōne id est sine charitate: sine
gaudio. Illa gō dilectō delectatō felicitas
vel beatitudo: si tamen aliqua huma-
na voce digne dicitur vsus: ab illo ap-
pellata est beniter: et est in trinitate spi-
ritus sanctus non genitus: sed genitori
genitqz suauitas ingeniti largitate atqz
vberitate pfindēs omnes creaturas p-
capn earū. Itaqz illa tria et a se inuicē
determinari videntur: et in se infinita

sunt. Qui videt hoc vel ex parte: vel
p speculū et i enigmate: gaudet cognos-
cēs deum et gratias agat. Qui vō non
videt tendat p pietatē ad videndū: non
p cecitatē ad calūpniandū: qm vnus est
deus: sed tamē trinitas. Ecce habes qli-
ter verba Hylarii pmissa accipienda
sint: licet tante sint pfunditatis: ut etiā
adhibita expositione vir aliquatenus
ea intelligere valeat sensus humanus: cū
et ipsa eorum explanatio quā hic augu-
stinus edidit: plurimū in se habeat dif-
ficultatis et ambiguitatis.

Quia fm hāc expositionē non distinguū-
tur ibi proprietates psonaz tres.

On eni fm pmissam expositiō-
nez distinguūtur hic tres ille
proprietates supius assigna-
re: sed ipse ypostases distincte ab inuicē
monstrātur. Eternitatis tamē noie ea
dē videtur designata ppietas: quā no-
tat hoc nomen ingentus. sed videam⁹
quid sit quod ait. Imago si pfecte im-
plet illud cuius est imago ipsa coequat
ei: non illud imagini sue. Videtur enim
dicere qz filius qui ē imago patris coe-
quatur patri: non pater filio: cum et fi-
lius dicat equalis patri in scriptura: et
pater filio. sed filius hoc habet a patre
ut sit ei equalis. pater autē non habet
a filio: et tamē filius plene ac perfecte
equalis est patri id est imago ei cuius
est imago.

Quare dicatur Hylarius ppieta-
tes psonarū assignasse in verbis pre-
dictis: cum ibi non sint expresse pro-
prietates.

Ropila ergo psonarū in pre-
dictis verbis assignasse dicit
Hylari⁹: qz relatiua noia per-
sonarū posuit. s. p̄ris: imaginis: muneris

que relative dicunt de personis: et propri-
etates notant quibus distinguuntur per
sonas. Ita enim dicitur spiritus sanctus munus
relative sicut donum. verumtamen
ipsas proprietates aliis tribus nominibus
non significavit iuxta predictam augustinianam
expositionem: nisi solo nomine eternitatis
quo non ipsam paternitatem: sed eam voluit
intelligi notionem qua dicitur ingenuus
Hylarius in libro de synodis.

Imago eius ad quem imago
natur species indifferens est.

Necque enim ipse sibi quicquam ima-
go est: sed eius cuius imago est necesse est ut
imago demonstret. Imago ergo est rei
ad rem coequanda et imaginata et indi-
sereta similitudo. Est ergo pater: est et
filius: quia imago patris est filius. et quia
imago est ut rei imago sit: species necesse
est et natura et essentiam secundum quam imago
est in se habeat auctoritatis.

Hylarius in libro de synodis.

Quis innascibilis et sine initio
dicat filius: quasi duo sine prin-
cipio et duo innascibilia: et duo
innata dicens duos faciat deos: anathe-
ma sit. caput. n. quod est principium omnium
creaturarum filius. Caput autem quod est principium
christi deus. Sicut enim ad unum initiabile
omnium creaturarum initium per filium
universa referimus: filium innascibilem con-
fiteri impiissimum est. Ideo enim non cri-
vus deus: quia unum deum predicari: na-
tura, unus innascibilis dei exigit. Cum
ergo unus deus sit: duo innascibiles esse
non possunt. cum idcirco unus deus sit
et filius dei deus sit: quia innascibilitas
sola penes unum sit: filius idcirco deus:
quia ex innascibili essentia natus existat
Caput enim omnium filius est: sed caput
filii deus est. et ad unum deum omnia hec

gradu et hac confessione referunt: cum
ab eo sumat universa principium: cum ipse
principium sit. Idem in eodem. Omnibus
creaturis substantiam voluntas dei at-
tulit: sed natura filio dedit ex impassibi-
li ac non nata substantia perfecta nati-
vitas. Talia enim cuncta creata sunt qua-
lia esse deus voluit. Filius enim natus ex
deo talis subsistit qualis et deus est. nec
dissimilem sibi edidit naturam naturam: sed ex
substantia dei genitus: nature secundum origi-
nem attulit essentiam: non secundum creaturas.

Quod earundem personarum distinctionem
notat augustinus aliis verbis sine
expressione trium proprietatum.

Aliud etiam sciri oportet quod
earundem trium personarum di-
stinctionem augustinus ostende-
re volens sine expressione illarum trium
proprietatum superius commemoratarum
in primo libro de doctrina christiana sic ait.
In patre est unitas: in filio equalitas:
in spiritu sancto unitatis equalitatisque
concordia. Et tria hec unus omnia pro-
pter patrem. equalia omnia propter filium
connexa omnia propter spiritum sanctum
Itaque pater et filius et spiritus sanctus
et singule horum deus est: et simul omnes
unus deus. et singulis quisque horum ple-
na substantia est: et simul omnes una sub-
stantia. pater nec filius est: nec spiritus
sanctus est filius: nec pater est: nec spiritus
sanctus. spiritus sanctus nec pater est
nec filius: sed pater tantum pater: et filius
tantum filius: et spiritus sanctus tantum spiritus
sanctus. Eadem tribus eternitas: eadem
incommutabilitas: eadem maiestas: eadem
potestas. In his verbis aperte insinua-
tur personarum trium distinctio.

Quare patri attribuitur unitas et
filio equalitas.

Ed plurimos monet q̄ patri
attribuit unitatē: filio cōgitatē

Cū. n. unitas dicat̄ fm subaz
nos tm̄ in patre ē: sed ⁊ in filio ⁊ in spi
ritu sancto. ⁊ equalitas vna ē patris ⁊
filii ⁊ spūs sancti. Cur ergo patri attri
buitur unitas ⁊ filio equalitas? forte
eadē ratōne attribuit̄ patri unitas fm
Auḡ. qua supra eidem eternitas fm
Hylariū. quia videlicet pater est: vt ab
alio non sit. ⁊ quia filiū genuit vnus se
cū deū: ⁊ spūs ab eo procedit vnus cuz
eo deus. Unitas ergo in patre dicitur
esse: quia nec ē aliud aliquid a quo sit.
Nō enī ab alio ē: nec ab eo aliquid: vel
aliquis ē ab eterno: quod vnū cum eo
non sit. Filius enī ⁊ spūs sanctus vnus
sunt cum patre. Unde veritas ait. Ego
⁊ pater vnū sumus.

Quare pater ⁊ filius dicat̄. ēē vnus
vel vnus deus: sed nō vnus: quia res
eiusdē nature recte possunt dici esse
vnū simpliciter ⁊ cū adiectione. res
vero diuerse nature non possunt di
ci vnum: nisi dicatur quid vnum:

It̄ dici oportet q̄ pater ⁊ fi
lius ⁊ spūs sanctus recte di
cuntur esse vnū ⁊ vnus deus
sed non vnus. Res enī due vel plures
recte possunt dici vnū esse si sint vnius
essetie: ⁊ eaz vna sit natura. Vnus aut̄
vel vna non pōt dici de diuersis rebus
nisi addatur quid vnus vel vna. Quo
addito recte potest dici de rebus ⁊ vni
us ⁊ diuerse substantie. Unde Auḡ. in
6. li. de tri. ait sic. Nescio utrū inueniat̄
i scripturi dictū: vnū sūt quozū ē diuer
sa natura. Si autē ⁊ aliqua plura eius
dē nature sint: ⁊ diuersa sentiāt: nō sūt
vnū inq̄tum diuersa sentiūt. Cum ergo
sic dicitur vnū vt addatur quid vnum
⁊ plura vnū dicunt̄: eadem natura atq̄

essentia non dissidēs neq̄ dissentiens si
gnificatur. Unde paulus ⁊ apollo qui
⁊ ambo hoies erāt: ⁊ idē sentiebāt vnū
ēē dicūt: cū dī. Qui plātat ⁊ g rigat vnū
sunt. Cuz vero additur quid vnū: potest
aliquid significari ex pluribus vnū factū
q̄uis diuersis natura. sicut aīa ⁊ corp⁹
non possunt vtiq̄ vnū dici. quid enī taz
diuersum: nisi addat̄ vel subintelligat̄
quid vnū id est vnus homo. Unde apo
stolus. Qui adheret inquit domo vn⁹
spiritus est. non dixit vnus est vel vnus
sunt: sed addidit spiritus. diuersi enim
sunt natura spūs hoīs ⁊ spūs dei. sed in
herēdo sit spiritus hoīs vnus spūs cuz
deo. quia p̄iceps sit veritatis beatitu
dinis illius. Si ergo de his que diuerse
substantie sunt recte dicitur q̄ sint vnus
spiritus: q̄tomagis qui vnius substantie
sunt recte dicunt̄ vnus deus esse. Pater
ergo ⁊ filius vnū sunt: vtiq̄ fm unitatē
substantie: ⁊ vnus deus. In quo arriana
heresis dāpnatur que patrē ⁊ filium ⁊
spiritū sanctuz vt ait Auḡ. in libro de
heresibus non vult esse vnius eiusdēq̄
substantie atq̄ nature: vel vt expressius
dicat̄ essentie: que grece dicit̄ v̄sia: sed fi
liū esse creaturā. necnon ⁊ sabelliana q̄
vt auḡ. ait in eodē libro dicebat xpm̄
eundē ipsum ⁊ patrē ⁊ spiritū. s. esse: vt
esset trinitas nominū sine subsistentia
psonaz. vtrāq̄ pestē vt ait Auḡ. sup
Iohēz elidit v̄itas dicēs. Ego ⁊ pater
vnū sum⁹. vtrāq̄ audir̄ aduerte: ⁊ vnū
⁊ sum⁹: ⁊ a caribdi ⁊ a scilla liberaber̄
q̄ enī dixit vnū liberat te ab arrio. q̄
dixit sum⁹ liberat te a sabellio. Si vnū
ergo nō diuersū. Si sum⁹: ergo ⁊ pater
⁊ filius. sumus enī si diceret de vno: nec
vnū de diuerso. Erubescat ergo sabelli
ani q̄ dicūt ip̄z ēē patrē qui ē filius: p̄hū
dentes psonas: qui ⁊ dicti sunt patri

passiani: quia dicunt patrem fuisse passum
 Arriani vero dicunt aliud patrem esse: ali-
 ud filium: non unam substantiam: sed duas
 patrem enim maiorem: filium minorem. Noli hoc
 dicere tu catholice. In medio ergo nau-
 ga. Utrumque periculosum latus deuita:
 et dic. pater pater est: et filius filius est.
 alius pater: alius filius: sed non alius: imo
 hoc ipsum: quia unus deus. Ecce ostensum
 est quare unitas esse in patre dicatur: cum
 tres illi unum sint.

Quare dicitur equalitas esse in filio cum
 sit una equalitas trinitatis.

Utrum videamus quare equalitas di-
 cat eam in filio: cum una et summa sit
 equalitas trium. hoc id forte dictum
 est: quia filius genitus est a patre equali-
 gignenti et dono: quod ab utroque procedit.
 et ideo illa tria dicuntur esse equalia propter
 filium. Filius enim habet a patre ut sit ei
 equalis et spiritui sancto. Spiritus sanctus
 ab utroque habet ut sit equalis utrique. hic autem
 sine assertionis suspensio et maioris intelli-
 gentie iudicio: dicimus malitiam in ap-
 pellatione tam clausorum sermonum perititer
 audire quam alius aliquid influere.

Quare in spiritu sancto dicitur esse
 utriusque concordia vel conexio.

Uod autem in spiritu sancto di-
 citur esse utriusque concordia: et per
 eum omnia conexa: facilius est in-
 telligentia nobis premissa ad mentes re-
 uocantibus. Supra enim secundum auctoritates
 sanctorum dictum est quod spiritus sanctus
 amor est quo pater diligit filium: et filius
 patrem. Recte igitur spiritus sanctus di-
 conexio vel concordia patris et filii: et per
 eum omnia conexa. Unde Augustinus in 10. de
 tri. Communio quedam substantialis patris
 et filii est amboz spiritus. Idem in 7.
 de tri. Spiritus est summa caritas
 utrumque coniungens: nosque subiungens.

Hylarius in libro de synodis.

In forte expresse ut de idifferen-
 ti similitudine patris et filii fi-
 des locuta esse: cum de patre et
 filio et spiritu sancto ita senserit signifi-
 cam in nobis propriam uniuscuiusque no-
 minatoz substantiam et ordinem et gloriam
 ut sint quidem per substantiam tria: per con-
 sonantiam vero unum. volens igitur congre-
 gata sanctorum synodus ipsemet eam per-
 imere quam unitatem patris et filii et spiritus
 sancti nominum numero elideret: ut non sub-
 sistente causa uniuscuiusque nominis triplex
 nomenclatio obtineret sub falsitate no-
 minum unionem: et pater solus atque unus
 et ipse habet et spiritus sancti nomen et filii.
 Idcirco tres substantias esse dixerunt substan-
 tium personas: per substantias edocentes: non
 substantiam patris et filii diuersitate dissi-
 milis essentie sepantes. Quod autem dictum est
 ut sint quidem per substantiam tria: per con-
 sonantiam vero unum: non habet calumpniam. Ga-
 pnotato spiritu. id est paracletico consonantie
 potius quam essentie per similitudinem sube-
 pdicari conuenit unitatem. Idem in eodem
 Cum deum patrem confitemur: et christum dei filium
 pdicamus. et inter hec duum deorum sit irre-
 ligiosa confessio: non possunt secundum nature in-
 differetiam et nomen idifferens. non unum esse
 in essentie genere. quorum essentie nomen non
 licet esse nisi unum: ut unica ac singula-
 ris dei substantia per unionem nominis intelli-
 gatur: cum utriusque essentie nomen unum
 id est deus unus ob indifferetiam in utroque na-
 ture indissimile substantiam pdicetur.

Utrumque pater vel filius spiritu sancto
 diligit: eum diligere idem deo sit quod esse
 Idcirco quod ex predictis dedu-
 ctum. Dictum est enim supra: atque
 sanctorum auctoritatibus osten-
 sum: quod spiritus sanctus est coequalis patris et
 filii: et amor quo pater et filius inuicem se

diligunt. Ideo queritur utrum pater vel filius per spiritum sanctum vel spiritu sancto diligat? Quod itaq; videtur oportere dici secundum auctoritates supra positas: qui bus ostenditur spiritum sanctum esse quo genitus a gignente diligatur: genitorumq; suum diligat. Sed contra si pater vel filius dicitur diligere per spiritum sanctum: dicitur esse per spiritum sanctum. quia non est deo aliud esse: et aliud diligere: sed idem. quare ait Augustinus in 15° libro de tri. Quicquid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur: secundum essentiam est intelligendum. hoc bonus: magnus: immortalis: sapiens: diligens: et huiusmodi. Ideoque si pater vel filius diligit per spiritum sanctum: per ipsum spiritum esse videtur. neque tantum essentia sua diligit: sed etiam dono.

Hec questio insolubilis est humanum superans sensum: in qua auctoritates sibi occurrunt.

Ubi questioni cum altitudine nimie profunditatis contineat id solum respondemus quod Augustinus significare videtur scilicet quod pater et filius se diligant et unitatem servent: non solum essentia sua: sed suo dono proprio. quod licet supra positum sit: iterare tamen non piget: quod sic expedit. ait enim in 6° libro de tri. ita. Manifestum est quod si aliquis duorum est quo uterque coniungatur quo genitus a gignente diligatur: genitorumque suorum diligat. suntque non participati ones: sed essentia sua. neque dono superiori aliena: sed suo proprio servant unitatem pacis. Ecce hic dicit quod essentia sua et dono suo suam unitatem. Ideo in 15° libro de tri. In illa unitate quod deat dicitur pater nec se nec filium nec spiritum sanctum diligere: nisi per spiritum sanctum. Hic aperte ostendit patrem non tamen per spiritum sanctum diligere. non autem

simpliciter dicit patrem si diligere per spiritum sanctum.

Utrum pater sit sapiens sapientia quam genuit sicut diligit amore qui ab ipso procedit.

Reterea investigari oportet diligenter: utrum pater sit sapiens sapientia quam genuit quantum filius est. quod videtur a simili posse probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipso procedit: cur non et sapientia vel intelligentia quam genuit sapit et intelligit. Hanc questionem urgere videtur ut ait Augustinus in 7° libro de tri. Quod scripsit Apostolus dicens Christum dei veritatem et dei sapientiam Ubi queritur utrum ita sit pater sapiens et veritas sue: ut hac sapientia sapiens sit quam genuit: et hac virtute potens quam genuit: sed absit ut ita sit: quia si hoc est ibi esse quod est sapere: non per illam sapientiam quam genuit sapiens est pater Alioquin non ipsa ab illo: sed ille ab ipsa est. Si enim sapientia quam genuit: causa est illi ut sapiens sit: etiam ut sit ipsa illi causa est. quod fieri non potest nisi gignendo causam aut faciendo. sed nec genitricem nec conditricem patris ullo modo quisquam dixerit sapientiam. Quid enim est infans? ergo pater ipsa sapientia est qua sapiens est. filius vero dei sapientia et veritas patris: non quia pater per eum sit sapiens vel potens. sed quia filius sapientia et veritas est de patre sapientia et veritas. Ex his ergo patet quod pater non est sapiens sapientia genita sed seipso sapientia ingenita.

Utrum filius sapiens sit sapientia ingenita vel genita.

Ost hoc queri solet a quibusdā: utrum filius sit sapiens sapientia genita vel ingenita? Si enim non est sapiens sapientia genita

nec seipso sapiens est. Si uero sapientia genita sapiens est: nō uidetur eē sapiēs sapientia ingenita. et ita nō uidetur esse sapiens a p̄re: cum a patre hēat oīa. Ad qđ dicim⁹ quia una est sapientia patris et filii et spiritus sancti: sicut una est essētia: qđ sapia in illi nō simplicitate ē eētia: et tamē filius tantum est sapientia genita: et pater tantum sapientia ingenita et sapientia genita est de sapientia ingenita vel a sapientia ingenita. Et cum is sit ibi esse quod sapientem esse: relinquit ut sapientia genita sit sapiens de sapientia ingenita: vel a sapientia ingenita. Nō ergo filius dicitur sapientia dei: rāq̄ ipse sol⁹ sit itelligēs vlt sapiēs sibi et p̄ri et spūi sancto. quia ut ait Aug⁹ in. 10. lib⁹ 8 tri. Si solus ibi filius itelligit sibi et patri et spiritui sancto: ad illam reditur absurditatem: ut pater non sit sapiens de seipso: sed de filio. nec sapientia gemit sapientiam: sed ea sapientia pater dicatur sapiens esse quam genuit. Ubi enim nō est itelligentia: nec sapientia esse potest. Ideoq; si pater nō itelligit ipse sibi: sed filius itelligit patri: profecto filius patrem sapientem facit. Et si hoc est deo esse quod sapere: et ea illi essētia est que sapientia: si filius a patre: quod verum est: sed a filio potius pater habet essētiā. quod absurdissimum est atq; falsissimum est. Est ergo deus pater sapiens ea que ipse est sapientia sua: et filius sapientia patris est sapiens de sapientia que est pater: de quo est genitus filius. Ita et pater est itelligens ea que ipse est sua itelligentia. non enim esset sapiens qui si esset itelligens. filius autem itelligētia patris: de itelligentia genitus est que ē pater: de qua itelligens est. proinde

pater est sapientia: et filius sapientia: et uterq; una sapia: et tamē solus pater est ingenita sapia: et filius sol⁹ est genita sapientia. nec tamen alia sapientia pater: alia filius: sed una eadēq; est. sicut pater est deus ingenitus: et filius est deus genitus: neq; deus genitus est deus ingenitus: sed non alius deus. immo uterq; vnum siue vnus deus. ita nō est sapientia genita sapientia ingenita: sed alia est sapientia genita: alia ingenita. non est tamen alia sapientia: sed una eadēq; sapientia.

Augustinus in libro octuagesimo quarto quoniam.

Am sapiens dicitur: et sapientia dicitur: sine qua eum vel fuisse aliquando vel esse posse nefas est credere. nō participatione sapiētie sapiens dicitur: sicut anima que esse et non esse sapiens potest. sed q; eam ipse genuerit qua sapiens dicitur sapientia. Animaduerte lector: patrem dicit sapientem genita sapientia: qđ aliis obuiat testimoniis. Verum hoc Augustin⁹ corrigit in. li. retractationum inquit: Dixi in libro. 84. q̄stionum de patre q; eam ipse genuerit qua sapiens dicitur sapientia. sed melius istam quēstionem in libro de tri. postea tractauit.

An filius sit sapiens a seipso vel per seipsum.

Et predictis constat q; filius si est sapiens a se neq; de se: sed a patre et de patre. Queri autē solet: utrum filius sit sapiens seipso vlt per seipsum. Quidā dicunt hic fieri mī

tiplicem intelligentiam: et ideo distinguendum fore ita. Ut cum dicis filium esse sapientem seipso vel per seipsum: si sui natura et essentia sapientem intelligas verus sit intellectus. Si vero a seipso vel de seipso sapientem esse intelligas: falsitati subiectam habes intelligentiam. Alii vero simpliciter et absque determinatione concedunt huiusmodi locutiones. filius est sapiens per se: sed non a se vel de se. Et filius est deus per se et per se: sed non a se vel de se. Hoc confirmantes verbis Iulii. qui filium non a se: sed per se agere: in li. 9. de tri. ait. Nature inquit cui contradicis heretice hec unitas est: ut ita per se agat filius ne a se agat: et ita non a se agat ut per se agat. Intellige filium agentem: et per eum patrem agentem. Non a se agit cum pater in eo manere monstratur. per se agit cum secundum naturam filii agit ipse que placita sunt. Infirmitas sit non a se agendo nisi a deo ipse agit. Non sit vero in unitate nature sique agit in quibus placet non per se agit. Sic ergo inquirunt filius per se agit: sed non a se: ita filius debet sapiens dici per se: sed non a se. sic et per se deus est vel esse dicendus est: ut aiunt: sed non a se vel de se.

An una tantum sit sapientia patris.

Ad hoc a quibusdam queri solet: utrum una tantum sit sapientia patris. quod non esse nituntur hoc modo probare. filius inquit est sapientia patris genita qua pater sapiens non est. Est igitur aliqua sapientia patris qua sapiens non est. est autem et sapientia patris ingenita. et ea pater sapiens est. Est ergo quedam sapientia patris qua sapiens est. et ipsa non

est illa sapientia patris qua pater sapiens non est. Non est ergo tantum una sapientia patris. Item sapientia ingenita est sapientia patris: et sapientia genita est sapientia patris. Non est autem sapientia genita sapientia genita. Non igitur una sapientia tantum sapientia patris. Hec et his similia tanquam sophistica et a veritate longinqua: cunctis in theologia peritis patetia abicimus: responso indigna aduercentes: id tamen adiicientes. quia una est tantum sapientia patris: sed non uno modo dicitur. Nam sapientia patris dicitur illa quam genuit: et sapientia patris dicitur illa qua sapiens est. diversa est ergo ratio dicti. Illa enim dei patris: quia eam genuit: et ea dicitur patris quia ea sapit. Una tamen sapientia patris: quia sapientia genita est eadem sapientia et ea qua sapiens est siue ea qua sapiens est: intelligatur persona patris siue essentia patris: quia persona patris que intelligitur cum dicitur sapientia ingenita: et persona filii qui significatur cum dicitur sapientia genita: una eademque sapientia est. que essentia divina intelligitur communis tribus personis.

Ut in trinitate est dilectio que est trinitas: et tamen spiritus sanctus est dilectio que non est trinitas: nec ideo due sunt dilectiones: ita et de sapientia.

Sicut in trinitate dilectio est que est pater filius et spiritus sanctus: que est ipsa essentia deitatis: et tamen spiritus sanctus dilectio est: que non est pater vel filius nec ideo due dilectiones sunt in trinitate. quia dilectio que proprie spiritus est. est dilectio que trinitas est: non tamen ipsa trinitas est

sicut spiritus sanctus est essentia que trinitas est: non tamen ipse trinitas est: ita in trinitate sapientia est que pater est et filius et spiritus sanctus: que est essentia diuina: et tamen filius est sapientia que non est pater nec spiritus sanctus. nec ideo due sapienti: ibi sunt: quia sapientia que proprie est filius est sapientia que est trinitas: ipse tamen non est trinitas.

Qua ratione pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit: eadem videtur debere dici quod non sit diligens pater vel filius dilectione que ab utroque procedit.

Reterea diligenter norandum est quod ea ratione qua pater non dicitur sapiens sapientia quam genuit: videtur fore dicendum quod pater non diligit filium: vel filius patrem ea dilectione que ab utroque procedit. scilicet que proprie spiritus sanctus est. Sicut enim idem est deo sapere quod esse: ita idem est diligere quod esse. Ideo sicut negatur pater esse sapiens sapientia quam genuit: quia si ea diceretur sapiens: non ipsa ab eo: sed ipse ab ea intelligeret esse. ita videtur non debere concedi quod pater vel filius diligit dilectione que tantum spiritus sanctus est. quia si ea diligit pater vel filius: non spiritus sanctus videtur esse a patre et filio: sed pater et filius a spiritu sancto. quia idem est ibi diligere quod esse. At secundum dictum est: atque auctoritate Augustini. sanctitum quod in trinitate tria sunt: unus diligens eum qui de illo est: et ipsa dilectio. et non est aliquis duorum quo genuit a genente diligitur: et genitorem suum diligit. quibus verbis apte significatur patrem filium: et filium patrem diligere ea etiam dilectione que non est aliquis eorum: sed tantum spiritus sanctus. Cum igitur idem ibi sit diligere quod esse: quomodo dicitur pater vel filius non esse ea dilecti

one qua alter alterum diligit? cum id pater negetur sapere sapientia quam genuit ne ea esse intelligatur.

Questio inexplicabilis est que excelsit infirmitates hominis.

Inficelle est mihi fateor hanc solvere quoniam: precipue cum ex predictis oriatur que similes videntur habere rationem: quod nostre intelligentie attendens infirmitas turbatur: cupiens magis ex dictis sanctorum referre quam afferre. Optimus enim lector est inquit Thyla. in primo libro de tri. qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius quam imponat: et retulerit magis quam attulerit. neque congat id inde dictis contineri: quod ante lectionez presumplerit intelligendum. Cum igitur de rebus dei sermo est: concedamus deo sui cognitionem dictisque eius pia veneracione famulemur. Inuestiget ergo diligenter pius lector dictorum rationem: si forte dictorum aliquam valeat reperiri causam qua nota premissa questio aliquatenus explicari valeat. Ego autem questione non absolvens: sed errorem excludens: prefiteor non ita dictum esse patrem diligere filium: vel filium patrem ea dilectione que ab utroque procedit: que non est alius eorum: sed tantum spiritus sanctus tanquam ea dilectione pater sit vel filius. sed sic ea pater diligit filium et filius patrem ut etiam pater per se ea que ipse est dilectione diligit sic et filius. non autem sic ut pater per se non diligit et filius: sed per eam tantum. Quis hoc in illa trinitate inquit Augustinus opinari vel affirmare presumat? Eam tamen questionem lectorum diligentie plenius diiudicandam a quibus absolvendam relinquimus ad hoc minus sufficientes.

Utrum proprietates personarum sint ipse persone et deus id est diuina essentia.

Ost. s. dea magi iteri^o ostendunt
 atq; subtili ingri^o oz: vtz: ppe
 tates psonaz qd^o ipe psoe det
 minant sint ipe psonae: et sint de^o. i. diuina
 essentia: an ita sint in personis vt non sint
 persone: ac per hoc nec diuina essentia.
 Q^o eni i personis sint proprietates: nemo
 ificiari audet: cu apte clamer auctoritas
 q in psonis e ppetas et in eentia vnitas
 Supi^o quoq; mltis testimoniis astruxim^o
 psoe ppetatib^o distigui atq; determinari
 3 psoe ppetates tres. s. ppetis expzel
 sumus vocabulis. Cum ergo ppetates
 ipe ad eterno fuerint quibus ipe psoe
 determinant et differunt: quomodo essent
 si in eis non essent: et quod in eis essent: et
 ipe persone non essent: qn ibi esset mul
 tiplicitas? Quocirca sicut ppetates ee
 i psonis: ita et eas esse psonas. ostemur
 sicut supra auctoritate Hiero. vt si pige
 at reuocare ad mentē: ppetati sumus i
 expositione fidei ita dicentis. Sabellii
 heresiz declinantes tres psonas expsas
 sub ppetate distinguimus. Non eni no
 mina trinom^o: s; etiā nomina ppetates
 i. psonas: vel vt greci exprimunt iposta
 ses: hoc est subsistentias ostemur. Ecce
 aperte dicit psonas ppetatibus disti
 gui: et ipas ppetates esse psonas. cuius
 hic verba pstringimus: quia supra lati^o
 posuimus. Cūq; de simplicitate deitatis
 supra differeremus auctoritatibus san
 ctoz: scilicet Aug^o. Hyl^o. Jsid^o. nec nō
 et Boetii: euidenter monstrauimus deū
 hoc esse oino qd i se habz: excepto q; pa
 ter habet filium: nec est filius: et fili^o bz
 patrem: nec est pater: et sic esse in natu
 ra trium. vt qui habz hoc sit qd habz
 et totum qd ibi est vnum esse: vna vitaz
 esse. que modo si iteramus ne fastidiū le
 ctori ingeramus. Si ergo ppetates
 ibi sunt: singula earuz est id in quo est. et

vnum eadeq; vita singule sunt. facemur
 ergo et ppetates esse in tribus psonis
 et ipas esse psonas atq; diuinā essentiaz

Auctoritate astruit q; ppetas sit na
 turā diuinā sit: ostēdit Hyl^o. ita
 dicens natiuitatē filiū esse nām
 vnde ipe i 7° lib^o de tri. ait. Vtriusq; na
 tura nō differt. vnum sunt pater et fili^o
 habz igitur hoc sacramētū natiuitas vt
 opletatur in se: et nomē: et naturā: et po
 testatem. quia natiuitas nō pōt non esse
 ea natura vnde nascatur filius. Idez in
 6°. Natiuitas ppetas est: vnitas ē. Jb
 i 7° dicit. Q^o nature natiuitas sit intelli
 genda esse in natura dei. Supra etiā di
 cit. quia ppetium patris est q; temp pē
 est: et ppetium filii q; temp fili^o est: signi
 ficans q; ppetas patris est pater: et p
 prietas filii est filius. his aliisq; pluribus
 auctoritatibus aperte significari videt^o
 q; ppetas filii filius sit: et sic deus. ita
 et ppetas patris: et ppetas spirit^o
 sancti.

Quidam negant proprietates ee per
 sonas et diuinam naturam: et quare
 De autem aliqui negant: di
 centes quidem proprietates in
 personis esse: sed non esse per
 sonas ipsas. quia ita dicunt esse in perso
 nis vel essentia diuina vt non sint inter
 sicut ea sunt que fm substantiam de deo
 dicuntur. vt bonitas: iusticia. sed extrin
 sece affixa sunt. atq; ita esse rationibus
 probare contendunt. Si enī inquit
 proprietates persone sunt: non eis par
 sonis determinantur. Cōtra qd dicim^o
 quia etiā seipsis persone differunt: si
 cut sup Hiero. loquens de patre et filio
 et spiritu sancto dicit. Suba vnu sunt
 s; psonis ac nobis distinguūt. S; itez
 addūt. si ppetates ipe diuina eentia sūt

cum essentia non differant tres persone
nec proprietatibus differunt. Quomodo enim
pater differt a filio eo quod divina essentia
est: cum essentia unum sint.

Responsio ad premissa auctoritate
nitens.

Quod doctrinis novis et huma-
nis omentis: verbo hylar. re-
spondeo. Immemum est quod
exigitur et incomprehensibile. Extra signi-
ficantiam sermonis est: extra sensus inten-
tionem non enunciat: non attingitur: non
tenetur. Verborum significantia rei ipsi non
plumit. Sensus contemplationis: per specula-
bile lumen obcecat intelligentie capacita-
tem. quod nullo fine terminatur: excedit. Mihi
ergo in sensu labe est. in intelligentia stu-
por. In sermone vero non iam infirmitas
sed silentium ostenditur. periculosum nimis est
de rebus tantis ac tam recedentibus: aliquid
ultra prescriptum celeste perferre: ut ultra pre-
finitionem dei sermo de deo sit. forma fidei
certa est. non ergo aliquid addendum est
sed modus constituendus audacie. Quicquid
ultra quaeritur non intelligitur.

Quod improbi heretici instat aliena ad-
dentes.

Eterorum hereticorum improbitas
instinctu diabolice fraudulen-
tie excitata nondum quiescit: sed
in tanta repperit quod non addit. Si paternitas
et filiationis in deo sive in divina essentia sunt
eadem igitur res sibi pater est et filius. Nam
in quo paternitas est pater est. et in quo fili-
atio est filius est. Si igitur una eademque res
habet in se paternitatem et filiationem: ipsa et
generat et generatur. quod dicentes in label-
lianam heresim pertrahunt: extendentes pa-
trē in filiū: cum ipsum sibi filiū proponant et
patrem. Si vero negaverint in una dei essen-
tia paternitatem esse et filiationem: quod ergo
dicunt esse et deum. Hylar. atque alius argumē-

torum aculeis utuntur in sue opinionis asser-
tione: ut formam veritatis dissecant.

Responsio contra hanc eorum opinionem: ubi
traditur quod proprietates non penitus ita di-
cuntur esse in dei essentia sicut in ipostasi-
bus.

Uorum audacie resistentes atque
ignorantie prudentes: audebi-
mus aliquid super hoc loqui.
Paternitas et filiationis non ita esse omnino di-
cuntur in divina essentia: sicut in ipsis
ipostasis: in quibus ita sunt quod eas de-
terminant: ut ait Iohannes damascenus
Characteristica idiomata sunt. i. sterimi-
native proprietates ipostasis: et non nature.
et enim ipostasis determinat et non nature
Iohannes licet paternitas et filiationis sint di-
vina essentia: cum ea non determinentur: non ideo potest
dici quod divina essentia: et generet et gene-
retur. vel quod eadem res sit ibi pater et filius.
Ita enim proprietates determinant perso-
nam: ut hac proprietate ipostasis sit ge-
nerans: et illa alia ipostasis sit geni-
ta et ita idem non generat et generatur: sed al-
ter alterum.

Queritur quod proprietates possint esse
in natura: nec eam determinent.

Ed forte queres cum hec pro-
prietates non possint esse in per-
sonis quoniam eas determinent: quod
in essentia divina esse possint: ita ut non
eas determinent. Respondeo tibi et hic
cum hylario. Ego nescio: non requiro: et
solabor me tamen. Archangeli nesciunt
angelis non audierunt. secula non tenent. propheta
non sensit. apostolus non interrogavit. fi-
lius ipse non edidit. Cesset ergo dolor que-
relarum. Non putet homo sua intelligen-
tia generationis sacramentum posse consequi
absolute tamen intelligendum est pater et filius et ipse. I.
Stat in hoc fine intelligentia verborum
est filius a patre qui est unigenitus: ab

1
ingento: progenies a parente: vni^{us} a
vino: non natura deitatis alia ⁊ alia:
quia ambo vnu. hoc credendo incipe
percurrere: perſiſte: ⁊ ſi non puenturū ſci
am: tamen gratulabor pſecturū. Qui
enī pie infinita perſequitur etſi non con
tingat aliquādo: tamē proficiet prode
undo. Sed ne te inferas in illud ſecre
tum ⁊ archanū inopinabilis natiuitatē
ne te immergas: ſumā intelligentie com
prehendere pſumens: ſed intellige in cō
prehensibilia eſſe. his aliisq; multis eui
denter oſtenditur nobis nullatenus li
cere maiestatem perſcrutari ius pone
re poteſtatis: modum circūſcribere in
finito.

Quibus auctoritatibus opinionem
ſuam. ſ. q; p̄prietas patris vel filii
non ſit deus: mutant.

Erunt tamen nondū deſiſtunt
impatiente ſpiritu agitati: ſz
opinionē ſuam ⁊ ſanctorū au
thoritatibus munire conantur: quibus
oſtendere volunt p̄prietatē qua pater
eſt pater: ⁊ p̄prietatē qua filius eſt fi
lius: non eſſe deum: ad hoc inducentes
verba auguſtini ſuper illum locum psal
mi. ⁊ nō ē ſubſtantia: ita dicentis. Deus
ē quedā ſubſtantia. Unde etiam in fide
catholica ſic teſtificamur vt dicam⁹ pa
trē ⁊ filiū ⁊ ſpiritu ſanctū vni⁹ eſſe ſub
ſtantie. quid ē vni⁹ ſubſtantie? quicquid
eſt pater qui deus eſt: hoc ē filius: hoc
ſpūs ſanctus. Cū autē pater ē: nō illud
ē quod ē. pater enī nō ad ſe: ſed ad filiū
dicitur. ad ſe autē dicit⁹ deus. Eo ergo
qđ vel quo deus ē: ſubſtantia ē. ⁊ quia
eiſdē ſubſtantie ē filius: proculdubio
⁊ filius ē de⁹. At vero qđ pater ē: quia
nō ſubſtantie ē: ſed refertur ad filiū:
non ſic dicimus filiū patrē eſſe ſicut di

cimus filiū deū eſſe. Ex his verbis ſigni
ficari dicunt q; p̄prietas patris vel p̄
prietas filii ſi ſit de⁹ vltēntia diuina. Cū
enī dicit eo q; de⁹ ē ſubā ē: ſed qđ pater
ē ſubē non ē: aperte inquit oſendere idē
eſſe ſubſtantia quo deus eſt. id vero qđ
pater ē nec eſſe ſubſtantiam. Item cum
ait non illud ē pater quod eſt: oſtenſit
eum non eſſe patrē eo q; ſubſtantia eſt.
Non enī ſimpliciter dicit: pater non ē
illud quod eſt: ſed ait. cum pater ē: non
illud eſt. quod ē: ſignificās quo patrē
nō eſſe illud quo eſt id eſt eſſentia. Hic
illi ita exponētes ſua cōmenta ſimplici
bus ⁊ incautis vera faciūt videri. nos
autē aliter iſta intelligēda fore dicimus.
Diceret enī eo q; deus ē ſubſtantia eſt:
ſed qđ pater ē ſubſtantia nō ē. hoc intel
ligi voluit: quia eſſentia deus ē ⁊ deita
te ſubſtantia ē. Eo enim ſubſtantia eſt
quo deus ē: ⁊ cōuerſo. cui⁹ ea ē deitas
que ſubſtantia: ⁊ ſubſtantia que deitas
ſed quod pater eſt non ē ſubſtantie id ē
nō quo p̄ ē eo ſubā ē: ⁊ cōuerſo. quia
p̄prietate generationis pater eſt qua
ſubſtantia non ē. Ipſam tamē p̄prietate
tem ſubſtantia eſſe non negauit. Ita eti
am illud intelligendum eſt quod ait. cū
pater ē nō illud ē quod ē: id eſt nō illo
pater ē quod vel quo ipſe ē: id eſt eſſen
tia: ſed notione.

Aliis etiā vbi⁹ auguſtini innitunt⁹
vt aſſerāt quod dicunt. ſ. p̄prietateſ
perſonarū non eſſe ſubſtantia.

Item illiſ verbis auguſtini ve
hemēter inſiſtunt ſuper iſ po
ſitiſ. ſ. verbū ſm q; ſapientia
ē ⁊ eſſentia: hoc ē q; p̄ ſm q; ē verbū
nō hoc eſt quod pater. Si inquit ver
bū nō ē hoc quod pater ſm quod vbi⁹
ē: id g⁹ qđ vbi⁹ ē non ē illud qđ pater ē

proprietates igitur qua verbum est: non est id quod pater est. nō est ergo essentia diuina. Ad quod dicimus quia licet fm q: verbū non sit hoc quod pater ē: ea tamen proprietates qua verbum est id ē quod pater est: id est diuina essentia sed non est ypostasis patris.

Opinio quorundā non idem personam et essentiam vel naturā dicentū et nō posse esse patris et filii et spiritus sancti eandem essentiam.

Rediatis est adiciendum q: quidā perversi sensus homines in tantā prosiluerūt insaniam vt dicerēt non idē esse naturā dei et personam sine ypostasim: dicētes eandē essentia non posse esse patrē et filium sine psonarū confusione. Si enī inquit ea essentia que pater ē fili? est: idē sibi pater est et filius. Si hanc rē dicis esse patrē aliā quere quam dicas esse filium. Si vero aliā non quesieris: sed eandem dixeris: idem genuit et genitus ē. propter hec et huiusmodi inter naturā et psonā diuidunt: ita vt nō recipiāt vnā deitatis naturā et simpliciter esse tres psonas. Idēq: testimonio hylarii defendere nitunt: qui in. 7. libro de trinitate q̄rēs utrū apostolus nominās spiritū dei et spiritum xpī idē significauerit: vtrūq: verbo inquit ita. Ventiū p̄dicato: volēs nature vnitatē in p̄re et filio docere ait. Spiritus dei in vobis est. Si quis autē spiritū xpī non habet: hic non est eius. Si autē spiritus eius qui suscitauit Iesum xpī et spirituales omnes sumus si in nobis est spiritus dei. Sz et hic spiritus dei est et spiritus xpī. et cū spirit? xpī in nobis est: eius spiritus in nobis est. qui suscitauit xpī in nobis est spiritus: et spiritus in nobis est xpī. nec es

men non dei est spiritus qui in nobis ē. Discerne igitur o heretice spiritum xpī a spiritu dei: et excitati a mortuis spiritum christi a spiritu dei: christum a mortuis excitantis: cum qui habitat in nobis spiritus xpī spiritus dei sit: et spiritus xpī a mortuis excitati spirit? dei tñ sit christum a mortuis excitātis. Et quero nunc in spiritu dei vtrum naturam an rem nature significatam existimes. Non idem est enim natura quod res nature: sicut non idem est homo et quod hominis est. nec idem est ignis et quod ipsius ignis est. et fm hoc nō idē est deus et quod dei. Huius dicti occasione p̄fati heretici dogmatizarūt non idem esse personam et naturam dei: asserentes naturam dei non esse tres personas: intelligentes in his premisis et his hylarii per rem nature personaz et nomine nature diuinā naturam. Et ideo dicunt hylarium interrogasse hereticum: vtrum per spiritum dei putaret significatam esse naturam: an rē nature: vt sic ostenderet distinguendū esse inter naturam et rem nature id est personam.

Quis obuiat ipsius scripture circūstantia: et qualiter predicta debeāt intelligi: et q: spiritus sanctus ē res vnius nature patris et filii: et ipsa natura.

De quidam dicunt non intelligentes pia diligētia scripture circumstantiam: qua considerata percipi potest quomodo p̄missa dixerit hylarius. Subsequenter enim in eadem serie ostendit in spiritu dei aliquando significari patrem. et cū dicit. spirit? domini super me. Aliquā significari filium. et cū dicit. i spū dei et c.

demonia: nature sue pte se demones
eicere demonstras. aliquando spiritus
sanctus ut ibi. Effundaz de spiritu meo
super omne carnem. quod dicit consue-
matum fuisse cu apostoli misso spiritu
omnibus linguis locuti sunt. Deinde
cur hanc distinctionem fecerit: et q in
superioribus verbis apostoli idem spi-
ritus significatus sit: et q ipse sit res
vnius nature patris et filii aperte ac
manifeste ostendit ita inquit. Hec
idcirco sunt demonstrata: ut qua-
cumq; parte heretica falsitas se con-
tulset finibus veritatis concluderetur.
Habitat enim xps in nobis. quo habi-
tante habitat deus. Et cu habitat i no-
bis sps sanctus: non alius tamen habi-
tat q spiritus dei. Quod si per spiritu
sanctum xps in nobis intelligitur esse:
hunc tamen ita spiritus dei ut spiritum
xpi esse noscendum est. et cu p naturam
dei natura ipsa habitat in nobis indif-
ferens natura filii creditur esse a patre
cu spiritus sanctus qui est spiritus xpi
et spiritus dei res nature demonstratur
vnius. quero nunc ergo quomodo non ex
natura vni sunt? A patre procedit spi-
ritus veritatis: a filio mittitur: et a filio
accipit. sed omnia que habet pater filii
sunt. et idcirco qui ab eo accipit dei spi-
ritus est: et idem spiritus xpi est. Res
nature filii est: sed et eadez res et natu-
re patris est: et dei excitat xpm a mor-
tuis sps est. et idem sps xpi est a mor-
tuis excitati. In aliq differt xpi et dei
natura ne eade sit si prestari pot ut spi-
ritus qui dei est non sit et xpi. Est ergo
in nobis spiritus dei: et est in nobis spi-
ritus xpi. et cum spiritus xpi inest: inest
spiritus dei. Ita cu qs dei e et xpi est: et
quod xpi est dei est: non potest qd aliud

diuersum christus esse q deus est. de-
ergo xps est vnus cu deo spiritus. fm
illud. ego et pater vni sumus: in q do-
cet veritas vnitatem esse nature: non so-
litudinem vnionis. Ecce si hec verba dili-
genter attendas inuenis spiritum san-
ctum rem nature dici patris et filii: et
eundem dici esse naturam dei. vbi dicitur
per naturam dei natura ipsa habitat
in nobis si per spiritum sanctum xpus
est in nobis. Itaq; in trinitate non ita
distingendum est inter naturam et rem na-
ture sicut in rebus creatis. Quia ut ait
hilarius. Comparatio terrenorum ad
deum nulla est. Et si qua comparationum
exempla interdum afferuntur nemo ea
estimer absolute in se rationis perfecti-
onem continere. Non enim humano sen-
su de deo loquendum est.

Quod propter res creatas illud dixe-
rit non idem est natura etc.

De naturam ergo rerum crea-
rum respiciens inquit non idem
est natura quod nature res:
subiiciens exempla de ipsis creaturis.
Inde ostendens erroris esse sub men-
sura creaturarum metiri creatori: addit
et fm hoc non idem est deus et quod dei
est. Alit diceret. Si ad instar creatura-
rum de creatore sentis cogere fateri: q
non idem est deus et quod dei est. quod
dicere impium est: cum spiritus dei de-
sit: et dei filius sit deus. Non ergo fm
corporales modos ut in eadem serie
subdit accipienda sunt hec que de deo
dicuntur. vbi euacuans opinionem
eorum qui ita putant aliud esse deum
et aliud quod dei est. aliudq; naturam
dei et aliud rem nature: ut et in creaturis:
aperte docet non aliud esse deum et que
sua sunt: ita ut insint illi sic dicens.

Hō ac aliquid ei simile cū alicubi erit
alibi non erit . quia idē quod est illic
continetur ubi fuerit in forma: ut non
ubiq; sit qui insitens alicubi sit . De
us autem immēse virtutis: uiuens pote
stas: que nūquā nō assit: nec desit vsq;
se omnē per sua edocet. ⁊ sua nō aliud
q̄ se esse significat: vt vbi sua insint ipse
esse per sua intelligatur. non autē cor
porali mō cū alicubi sit: nō et vbiq; eē
credatur: cū p sua in oibus esse non de
sinat. non aliud autē sunt q̄ quod ē ipse
que sua sunt. ⁊ hec ppter nature intelli
gentiā dicta sunt . His verbis aperte
significat: si tamē intelligis hereticē: qz
diuina natura nō aliud est ab his que
sua sunt: ita vt insint. ⁊ p illa in oibus
est suis que nō sunt. Sua enī sunt etiā
que nō insunt id est oēs creature. ⁊ sua
sunt que insunt. vt tres psonē que sunt
eiusdē nature: ⁊ eadē natura. sicut su
pra augustini testimonio firmanimus
dicētis tres psonas esse eiusdē essentie
vel eandē essentiā: sed nō ex essentia: ne
aliud intelligat essentia: aliud psona .
Nec tamē diffitemur distinctionē aliq;
habendā fore fm intelligētie rationem
cū dicat ypostasis: ⁊ cū dī essentia. quia
ibi significat quod ē cōe tribus: hic ve
ro nō. est tū ypostasis essentia ⁊ ecōuer
so. fateamur ergo vnū atq; idem esse
tres psonas fm essentiā: differētes autē
pprietatibus. Unde Aug. super locuz
psalmi p̄xatū ait. Queris quid sit pa
ter: respōdet deus. queris quid sit filiū
respōdetur deus. queris quid sit pater
⁊ filiū: respondet deus. de singulis in
terrogatus responde deū. de vtroq; in
terrogatus nō deos: sed deū responde
non sic in hominibus ē. Tanta enī ibi est
substantie vnitas vt equalitatē admit

tat: pluralitatē nō admittat . Si ergo
tibi dictū fuerit cū dicis filiū esse quod
p̄ est: p̄fectō filiū p̄ ē. Rūde fm substantiā
tibi dixi hoc esse filiū quod pater ē
nō fm id q̄ ad aliud dicitur. Ad se enī
dicitur deus. ad patrem filiū dicitur.
Rursumq; pater ad se dicitur deus: ad
filiū dicitur pater . q̄ pater ad filiū
dicitur non est filiū. quod dicat filiū
ad patrem non est pater. quod dicitur
pater ad se: ⁊ filiū ad se: hoc est pater
⁊ filiū ⁊ deus.

Utrū ita possit dici vnus deus triū
personarum: vel tres persone vnus
dei: vt dicitur vna essentia trium p
sonarum: ⁊ tres persone vnus es
sentie.

Je considerandum est cur de
us sit diuina essentia: ⁊ ita di
catur vnus deus tres persone:
sicut vna essentia dicitur tres persone.
Utrū ita valeat sane dici vnus deus triū
personarū: vel tres persone vnus dei:
sicut dicitur vna essentia trium perso
narum: ⁊ tres persone vnus essentie .
In his locutōibus scripture vsus nob
emulādus videtur vbi frequēter repe
ritur ita dictum. vna est essentia trium
personarum: ⁊ tres sunt persone vnus
essentie. Nūquā autem occurrit legisse
vnū deū triū personarum: vel tres per
sonas vnus dei. quod ideo puto san
ctos doctores vitasse: ne ita forte acci
peretur in diuinis personis vt accipiē
cū de creaturis simile quid dicitur. Di
citur enim deus abraham ysaac ⁊ ia
cob: ⁊ de^o omnis creature. quod itaq;
dicitur propter principiū creationis vt
gratie puilegiū: ⁊ creature subiectōē
vel seruitutē. Cū gō in trinitate nihil sit
creatū vel seruīus vel subm: nō admittit

fides in trinitate talē locutōis modum
Ita etiā eōuerso nō dicit de dei cōtia
q̄ ip̄a sit essentia abrahā ysaac ⁊ iacob
v̄l alteri? creature: ne creatoris ⁊ crea-
ture naturā confundere videamur.

Q̄ licet potētia: sapia: bonitas fm̄
subaz de deo dicāt: i scriptura tñ so-
lent hec noia distīcte ad personas
interduz referri.

Ex predictis constat q̄ sicut es-
sentia: ita potētia: sapia: bo-
nitas de deo dicūt fm̄ subaz
Que vero fm̄ subam de deo dicūt tri-
bus psonis piter cōueniūt. Una ē ergo
potētia: sapia: bonitas patris ⁊ filii ⁊
spūs sci. ⁊ hi tres eadē potētia: eadez
sapia: eadez bonitas. Un̄ apitur in tri-
nitate sūma esse pfectio. Si enī ibi de-
esset potētia vel sapia vel bonitas non
essz sūmū bonū. sed qz ibi ē pfecta potē-
tia: infinita sapia: incōprehensibilis bēi-
ta: s: rē dī ⁊ creditur sūmū bonū. Cūqz
vnū ⁊ idē sit penit? i deo potētia: sapia
bōitas: in sacra tamē scriptura frequē-
ter solēt hec noia distīcte ad personas
referri. vt patri potētia: filio sapia: spi-
ritui sancto bonitas attribuat. quod
quare fiat non ē ociosū inquirere.

Quare id fiat. s. qz p̄ri potētia: filio
sapia tribuatur.

Ergo sacri eloqui puden-
tia facere curant: ne dei imen-
sitatem similitudine creature
metiremur. dixerat enim scriptura scā
qz deus p̄r ē: ⁊ qz deus filius est. Et au-
diuit hec hō qz hoiez patrē viderat: de-
um patrē nō viderat: ⁊ cogitare cepit
ita esse in creatore vt viderat in creatu-
ris a quibus hec noia trāslata sunt ad
creatore. in quibus pater est prior filio
filius ē posterior patre. ⁊ ex antigitate
in patre defectus: ex posteritate in filio

imperfectio sensus solet notari. Ideo oc-
currit scriptura dicēs patrē potentem
ne videatur prior filio: ⁊ ideo min? po-
tens. ⁊ filiū sapientē ne videatur poste-
rior patre: ⁊ ideo minus sapiens.

Quare spiritui sancto bonitas tri-
buatur.

Itus est etiā spiritus sanctus
deus: ⁊ dictus ē habere spirit-
um deus. ⁊ videbatur hoc
quali nomē inflationis ⁊ tumoris. Un-
de humana consciētia ad deum pro ri-
gore ⁊ crudelitate accedere metuit. Itē
scriptura tempauit sermonē suū spi-
ritum bonū nominās: ne crudelis puta-
retur qui mitis erat. non qz pater solus
sit potens: vel magis potens: ⁊ filius
solus sit sapiens vel magis sapiens: ⁊
spiritus sanctus solus bonus vel magis
bonus: vna est ergo potētia sapiētia
benignitas trium sicut vna essentia.
Ideoqz sicut dicitur filius homouision
id est cōsubstantialis patri: ita ⁊ cōomni
potens.

De hoc noie homouision vbi in au-
thoritate firmatū ē: ⁊ qd significet.

It non est pretermittendum
quod Aug. in libro. 2. de tri-
contra maximinū dicit. de hō
nomine homouision quo latini tracta-
tores frequēter vtuntur. Pater inquit
⁊ filius vnus sunt eiusdēqz substantie:
hoc est illud homouision: quod in concilio
niceno aduers? hereticos arrianos
a catholicis patribus veritatis aucto-
ritate firmatum est. quod postea in cō-
cilio ariminensi propter nouitatez ver-
bi minus qz potuit intellectā: quam ta-
men fides antiqua pepererat: multis
paucorum fraude deceptis heretica
impietas sub heretico imperatore
Constantino labefactare temptauit.

Sed post non longum tempus libertate fidei catholice pualere: postquam vis verbi sicut debuit intellecta est hominibus: illud catholicæ fidei sanitate longe laqueis defensum est et diffusum. Quid enim est hominibus nisi unus eiusdemque subiectus? quid est inquam hominibus nisi ego et pater unum sumus? Non ergo inter prophanas vocum novitates hoc vitandum est.

De nominibus que translativè et per similitudinè de deo dicuntur.

Reterea sciendum est quod in assignatione distinctio nominum: inter alia que superius diligenter executi sumus: quodam dixerim translativè ac per similitudinè de deo dici. ut speculū: splendor: character: figura et hominibus. de quibus pio lectori breviter trado quod sentio: ut. scilicet. de similitudinis considerata: ex causis dicendi dictorum: intelligentiā assumat: sed catholicā.

Nihil dignius de excellentia ineffabilis trinitatis se tradidisse dicere ad aliam transfiguratur.

Et sacramento unitatis atque trinitatis sume et ineffabilis multa iam dixerim: nihil tamen de ineffabilitate dignū tradidisse positemur sed potius ex nobis mirificatā eius scientiā: nec potuisse nos ad illā cōfitemur.

De quibusdam que secundum subam de deo dicuntur que specialē efflagitant tractatum. scilicet. de scientia et scientia et providentia et dispositio: predestinatione: voluntate et potentia.

Unque superius discernimus ac plura dixerim de his que cōter secundum subam de deo dicuntur: eorum tamen quedā specialē efflagitant tractatū de quibus amodo tractandū est. scilicet. de scientia: providentia: dispositio: predestinatione: voluntate et potentia. Sciendum est igitur

quod sapia vel scientia dei cum sit una et simplex: tamen propter varios status rerum et diversos effectus plura ac diversa sortitur nomina. Dicunt enim non tamen scientia: sed et scientia vel providentia: dispositio: predestinatio: et providentia. Et est scientia siue providentia de futuris tamen: sed de omnibus: bonis. scilicet. et malis dispositio vero de faciendis. predestinatio de hominibus salvandis: et de bonis quibus et hic liberat et in futuro coronabit. Predestinatio autem enim deus ab eterno homines ad bona eligendo: et predestinavit eis bona preparando. Quod homines predestinavit apostolus ostendit dicens. Predestinavit quos precepsit fieri conformes imaginis filii sui. Et alibi. Elegit nos ante mundi constitutionem ut essemus sancti et immaculati. Quod autem eis bona preparavit propheta ysaías ostendit dicens. Oculi non viderunt que preparasti diligenter et expectantibus te. ergo ab eterno predestinavit quosdam futuros bonos et beatos. id est. elegit ut essent boni. Et alibi. Et bona eis predestinavit. id est. preparavit. Providentia est gubernandorum que utique eodem modo videtur accipi quo dispositio. Interdum tamen providentia accipitur pro scientia. Sapia vero vel scientia de omnibus est. scilicet. bonis et malis: et de presentibus presentibus et futuris: et non tamen de temporalibus: sed etiam de eternis. Non enim ita scit de ista temporalia ut seipsum nesciat: sed ipse solus seipsum perfecte novit. cuius scientie compatitio omnis creature scientia imperfecta est.

Utrum scientia vel scientia vel dispositio vel predestinatio potuerit esse in deo si nulla fuissent futura:

Id considerari oportet utrumque scientia vel scientia vel dispositio vel predestinatio potuerit esse in deo si nulla essent futura. Cum enim scientia sit futurorum: et dispositio faciendorum: et predestinatio salvandorum: si nulla essent futura.

si nihil esset factur⁹ deus: vel aliquos saluatur⁹: nō videt^r potuisse in dō eē p̄sciētia vel dispō vel p̄destinatio. Potuit autē deus nulla p̄scire futura. Potuit nō creare aliqd: vel nō saluare aliquos. Potuit ergo nō esse in deo p̄scia vel dīspōsitiō vel p̄destinatio. Ad hoc autē ita a quibusdam opponit^r. Si inquit potuit p̄scia dei nō eē in deo ab eterno ⁊ potuit nō eē. Si vero potuit nō eē: cum p̄scia dei sit eius scia: ⁊ scia sit eius eētia: potuit ergo nō eē ab eterno id quod est diuina eētia. ita ⁊ de dispōne ⁊ p̄destinatione que est diuina eētia: obiciūt. Addūt quoq; ⁊ alia ita dicētes. Si potuit deus nō p̄scire aliqua: cū idem sit deo p̄scire qđ scire: ⁊ scire qđ eē: potuit ergo nō eē. Item cū idē sit deo p̄scius eē ⁊ deum eē: si potuit nō eē p̄scius: potuit nō eē deus. Potuit autē nō eē p̄sci? si potuit nulla p̄scire. at potuit nulla p̄scire: quia potuit nulla facere.

Responsio q̄ p̄scia ⁊ dispō ⁊ p̄destinatio q̄si relatiue dicunt^r ad futuras res v̄l faciendas.

De hoc intra modulum nostre intelligētie ita dicim⁹. p̄scia ⁊ dispō vel p̄destinatio ad aliquid dici vident^r. Sicut enī creator ad creaturā dī relatiue: ita p̄scia vel p̄sci ad futura referri videt^r. ⁊ dispō ad faciēda: ac p̄destinatio ad saluanda. Verūtsi creator ita relatiue dī v̄l eēntiam non significet. P̄scia vero vel p̄scius: ⁊ in respectu futuroz dicit^r: ⁊ eēntiam dīsignat. Ita ⁊ dispō ⁊ p̄destinatio. Itē cum dī si nulla eēnt futura: nō esset in deo p̄sciētia: vel nō eēt de⁹ p̄scius. quia varia est sibi causa dicēdi distingui oꝝ rationē dicit^r. Cū ergo dicis: si nulla eēnt futura nō eēt in deo p̄scientia: vel nō eēt p̄sci? Si in dicēdo hāc cām attendis. s. quia

nulla eēnt subiecta eius p̄scie: vnde ip̄a posset dici p̄scia v̄l ip̄e p̄sci? qđ v̄tq; dicit^r p̄pter futura verus est intellectus. Sin autē ex ea rōne id dicis qđ nō sit i eo scia qua p̄scit futura: vel qđ ip̄e non sit deus qui est futuroz p̄scius: falsa est itel ligentia. Similr ⁊ ille locutiones determinande sunt. Potuit nō eē p̄scia si v̄l potuit nō eē p̄scius: ⁊ potuit deus non p̄scire aliqua. i. potuit eē qđ nulla futura subiecta eēnt eius scie: ⁊ ita nō possz dici p̄scius v̄l p̄scire. vel eius scia p̄sciētia non eo tamē ip̄e minus esset vel eius sciētia: sed non posset dici p̄scius vel p̄scire vel p̄scientia: si eius scientia: futura nulla forent subiecta. similiter de dispōne ⁊ p̄destinatione vel p̄uidencia hec. n. v̄l dēm ē ad tp̄alia referunt^r: ⁊ de tp̄alibus tantum sunt.

Q̄ scia dei nō tantum est de tp̄alibus sed etiam de eternis.

Ciētia vero vel sapientia non tñ de tp̄alibus: sed etiā de eternis est. Itēq; etsi nulla fuissent futura: eēt tñ in dō scia eadē que modo est: nec minor eēt q̄ modo: nec maior est q̄ esset. Scitit ergo deus ab eterno eternum ⁊ omne qđ futurū erat: ⁊ scitit immutabiliter. scit quoq; nō min⁹ p̄terita vel futura q̄ p̄sētia. ⁊ sua eterna sapiētia ⁊ imutabili scit ip̄e oīa q̄ sciunt. Dio. n. rō superne ⁊ terrene sapiētie: v̄t ait Ambrosius: in eo est: quia oēm sapientiam ⁊ scientiā capit sua imensa sapia v̄l scia.

Quare oīa dicunt^r eē in deo: ⁊ quod factum est vitā eē in eo.

Ropterea oīa dicunt^r esse i dō ⁊ fuisse ab eterno. vnde Aug⁹

sup̄ genesis. Hec visibilia inquit antē fierēt si erāt: quō g⁹ deo nota erant que nō erant? Et rursum quō eā faceret que sibi nota nō erant? Non enī quicq;

fecit ignorās. Nota ergo fecit: non facta cognouit. Proinde anq̃ fierent erant et nō erant. Erant in dei scia: nō erant in sua nā. Ipi autē dō si audeo dicere alio mō innotuisse cū ea fecisset q̃ illa quo ea no uerat et faceret. apud quē non est trans mutatio: nec vicissitudinis obumbratio. Ecce hic habes qz hec visibilia anq̃ fierent in di scia erāt. Ex hoc igit sensu oia dicunt eē in deo: et oē quod sem est dici tur eē vita in ipso: non id q̃ creatura sit creator: vel q̃ ista tpalia eēntialr sint i deo: sed qz in eius scia sp sunt que vita ē. Nē eadē rōne oia dicunt ei pñtia.

Nde ē etiā q̃ oia dicunt ei pñtia: nō solū ea que sunt: sed etia; ea que pterierūt: et ea q̃ futura sunt. fm illud. Qui vocat ea que non sunt tanq̃ ea q̃ sūt. quia vt ait Al m brosius in li. de tri. Ita cognoscit ea que nō sūt vt ea q̃ sūt. et hac rōe oia dicūt eē i eo: vel apud eū: siue ei pñtia. Un Aug̃ sup illū locū psal. Et pulchritudo agri meū ē. id igt meū ē qz apud deū nihil pterit: nihil futurū ē. Cū illo sūt oia futu ra: et ei nō detrahūt iam pterita. cum illo sunt oia cognitione quadā ineffabili sapie dei. Ecce hic apit Aug̃ ex qua in telligentia accipiēda sint huiusmōi vba. Oia sunt deo pñtia: i deo sunt oia: vel cū deo: vel apud deū: vel in eo vita. quia in effabilis oium cognitio in eo est.

Utz pcedendū sit oia eē in dei essen tia vel in deo pēntiam vt oia dicūt eē in cognitione dei vel pñtia.

Olet hic q̃ri cū oia dicant eē i dei cognitione seu pñtia: vt in deo p cognitōez. et eius cogni tio vel pñtia sit diuina essentia: utz con cedendū sit oia eē in diuina eēntia: vel in dō per essentia. Ad quod dicimus quia dei cognitio eius vtiq̃ essentia est. et ei

pñtia in qua sūt oia ipsius cognitio est. Nec tñ oia que sunt in eius pñtia vt co gnitione in eius eēntia eē dici debēt. Si enī dicerent: intelligerent eē eiusdē eūz eo eēntie. In deo enī dō eē per essentiam qd est diuina eēntia: quod est deus. hēt ergo deus apud se in pñtia sua que non hz in sui nā. Unde Aug̃ de vbi apli ita ait. Elegit nos ante mundi pñtionez. Quis sufficit hoc explicare? Eliguntur q nō sūt: nec errat qui eligit: nec vane eli git. Eligit tñ et hz electos quos creatu rō ē: eligendos quos hz apud semetipm nō in nā sua: sed i pñtia sua. nōdū erāt q bus pmittebatur: s; et ipsi pmissi sunt q bus pmittebatur. Ecce hic apte dīc deū apud semetipm habere electos an mun dū: nō in nā sua: sed in pñtia: cū tamē ei pñtia nō sit aliud q̃ eius natura. qz ipi pñtia est eius noticia. Pōt tamē ad ele ctos referri cū ait i nā sua. i. illoz. illos quippe habuit ab eterno apud se: nō in nā sui. i. illoz: qz nōdū erant: sed in sua pñtia: quia eos ita nouit acsi essent.

Utz mala debeāt dici esse in deo vt sunt oia bona: cū vtraq̃ sint in eius cognitōe et pñtia. oia enī cognoscit.

Ost predicta querit cū omnia dicātur eē in deo: nō per essen tiā nature: s; p cōiunctionem vel cognitionē scie: et deus sciat bona et mala: verū pcedendū sit simplr mala eē in deo per cognitionē. Scit enī deus et sciuit semp oia tam bona q̃ mala: etia; anq̃ fierent. et presciuit ab eterno ea fu tura. Ideoq; cū oia bona dixerimus eē in deo ppter pñtiam cognitōis: eadem rōne vt dicendū oia mala eē in eo: cum ea semp nouerit: ppter cognitionē ei pre sentia fuerint. Precognouit enī deus ab eterno quosdā futuros malos: et eorum maliciā: vt ait Aug̃. psciuit: s; si pparuit

Cū ergo peccata oīum sciat: nunquid itel-
ligendū est ea scīdū in illa generalitate
locutionis q̄ dicit apls oīa eē in deo? ex
īpō inquit 7 per īpm 7 in īpō sunt oīa.
S3 quis nisi insanus dixerit mala eē in
deo. Illa enī in deo esse intelligunt q̄ ex
īpō 7 per īpm sunt. ea vō per īpō sūt
7 ex īpō sūt quoz auctor ē. s3 nō est au-
ctor nisi bonoz. nō ergo ex īpō vel per
īpō sunt nisi bona. Ita ergo nec in
īpō sunt nisi bona. Nō ergo mala i deo
sūt. quia licet ea noscat: non tñ illa oīno
noscit vt bona mala q̄i de longe cogno-
scit: vt ait ppha: 7 alia a lōge 2gnosce. i.
supbia. 7 alibi ad deū loquēs s mal' ait
De absconditis tuis adimplet' ē vter
eoz. quod exponēs Aug'. Abscondita i
q̄ petā sūt q̄ a luce tue vītatē abscondūt
Sed quomō peccata a lumine vītatē
dine abscondūt: cū a deo sciātur? Si
enī nō sciret: quō de illis indicaret: 7 p
illis malos dānaret. alibi ppha dīc. ga-
neq; ab oriente neq; ab occidente deest.
Quod exponēs Cassiodorus ingt. Neq;
a bonis neq; a malis deest deus: s3 oībus
pīs 7 cognitor est. Cognoscit ergo deus
7 bona 7 mala p scīaz. sed bona cogno-
scit etiā p approbationē p beneplacitū
mala vō nō. vñ Cassiodorus sup psalm.
dicit. Peccata abscondita sūt deo: qz nō
nouit. i. nō approbat. Et ex eo sensu Au-
g' dixit ea abscondi a lumine dei. q̄ etiā
in libro ad beluidiū insinuat 2gnitionem
dei variis modis accipiendā ingēs. Si
ad scīam referas: nō ignorat de' aliquos
vel aliqua: qui tamē in iudicio gbulda3
dicet. nō nouit uos: s3 eoz iprobatio hoc
vō insinuata est. Ecce nō cognoscē dī
deus. que non approbat: q̄ ei nō placent
Apparet itaq; vēz eē quod diximus. i.
qz quodā mō cognoscit deus bona quo

nō cognoscit mala. Pariter quidē vtz
eodēq; mō noscit q̄tum ad nēciā. sed
bona etiā approbatione 7 bñplacito co-
gno scit.

Hic apit quare bona tñ dicūtur esse
in deo: nō mala.

Inde est qz bona tantū dicū-
tur eē in deo: nō mala: 7 illa p
pe hec longe: qz licet in deo ali-
qua dicātur eē ppter cognitionis pñtia
7 de' bona 7 mala cognoscat: mala tñ nō
cognoscit nisi per notitiā. bona vero nō
solum per scīam: sed etiā per approbati-
onē 7 beneplacitū. 7 ob talē cognitionē
aliqua dicūtur eē in deo. i. qz ita ea scit
vt etiā approbet 7 placeat. i. ita scit vt
eoz sit auctor.

Idē est oīa eē ex deo 7 per īpō
7 in īpō.

Roīde sī diligenter inspicia-
m': idē vī eē: oīa eē ex deo: 7 p
īpm: 7 in īpō. Unde Ambro'
in 2° li° de spū. s. hec tria ex īpō 7 p īpō
7 in īpō sunt oīa: vñ eē. s. diximus. Cū
dīc p īpō eē oīa: negant i īpō eē oīa. ean-
dē vīm habēt oīa hec: in īpō 7 cum īpō
7 per īpm. 7 vñ ex his atq; oīsimile: nō
contrariū intelligit. Ecce habes qz ex ea
dē intelligentia scriptura dicit oīa eē in
īpō 7 per īpm 7 ex īpō 7 cum īpō. Cū
ergo ex ea rōne oīa dicant eē ex deo vī
per īpm: nō solū qz scit: sed etiā quia au-
ctor est eoz: conseq̄ vt eadē rōne ea eē
in deo dicātur: s3 quia scit 7 eozum au-
ctor eē dī. qz i illo viuim' 7 mouemur 7
sum': qz eo auctore sum' 7 mouemur 7
utim'. cū g' nō sit auctor nisi bonoz: me-
rito sola bona i eo eē dicūt: sicut ex īpō
vel per īpm. Cum igitur in ei' cognitio-
ne vel pñtia sint oīa. i. bona 7 mala: i eo
tamē non dicūtur eē nisi bona: quozum

auctor ē. Unde Aug⁹ i l^o de natura ho
ni. Cū audimus inquit ex deo 7 p ipm
7 in ipso eē oīa: oēs vtiq; nās intelligere
debemus: 7 oīa que naturalit^r sunt. neq;
enī ex ipso sunt peccata q nāz nō seruāt
s; viciāt q ex volūtate peccantiū nascūt
hic apte dicī q in illa generalitate lo
cutionis bona tm continentur.

Q^o oīa ex patre 7 p patrē sunt 7 in
patre: 7 ita de filio 7 spiritu sancto
est dicendū: licet ppter psonas fiat
distinctio.

Reterea sciendū est q licet ibi
inductur distinctio psonarū
cū dīr: ex ipso 7 p ipm 7 in ipso
oīa tamē ex patre 7 per patrē 7 in p^{re}
sunt. Sīlīr de filio 7 spiritu sancto accipi
endū est. Unde Aug⁹ in l^o de tri. Nō cō
fuse inquit accipiendū est qd ait apls. ex
ipso 7 per ipm 7 in ipso. ex ipso dicens
ppter patrē: per ipsū ppter filiū: in ipso
ppter spiritū sc̄m. vigilāter itaq; atten
de: ne q patrē volēs intelligi dīxīt ex ipso
sic intelligas oīa eē ex patre: vt neges oīa
eē ex filio vel ex spiritu sancto: cum ex
patre 7 per patrem 7 in p^{re} omnia eē
lane dici possit. similīr de filio 7 spiritu
sc̄o sentiendū.

Q^o nō omnia que ex deo sūt etiā de
ipso sūt: s; ecōuerso.

Nde etiā hic aduertendū est
q nō omnia q dicūt ex deo eē
etiā de ipso eē dici debent: ga
vt ait Aug⁹ in l^o de natura boni: nō hoc
significat penitus ex ipso qd de ipso. qd
enī de ipso est pōt dici ex ipso. sed nō oē
quod ex ipso est pōt dici eē d ipso. quia
nō est de sua suba. Ex ipso enī sunt celūz
7 terra: quia ipse fecit ea. nō autē de ipso
qd nō de sua suba. sicut aliquis hō si ge
nerat filium vel faciat domū: ex ipso ē

filius. ex ipso est 7 dom⁹: sed fili⁹ de ipso
dom⁹ vō de terra 7 ligno: nō de seipso.

Que dicta sunt summatim colligit.

In pmissis aptum est q i dei
cognitione siue pñcia sunt oīa
s; bona 7 mala. s; nō oī mō
sunt ibi mala quo bona. 7 q in deo tā
tū sunt bona sicut ex ipso: 7 per ipsum
nō mala: 7 ex quo sensu hec accipienda sunt
assignatū est. 7 q de ipso nō pprie dicī
eē quod aliud est ab ipso. Ex ipso autē
dicunt eē omnia que eo auctore sūt.

Quibus modis dicatur de⁹ eē i reb⁹

I qm demonstratū est ex pre
quod omnia dicātur eē in deo
addendū h videt quib⁹ mōis

deus dicat eē in rebus: si tamē id huma
na mōs: vel ex pre valeat cogitare: vltin
gua sufficiat eloqui. Sciendū igitur ē q
deus incōmutabiliter sp in se existens p
sentia: potentialiter: eēntialiter est i oī
natura siue eēntia siue sui diffinitio: 7
in omni loco siue circūscriptio: 7 in oī
rpe siue mutabilitate. Et preterea in sū
ctis spiritibus 7 animab⁹ est excellēt^r
s. per graciā inhabitans: 7 in christo ho
mine excellētissime in quo plenitudo di
uinitatis corporaliter habitat: vt ait apls
In eo enim deus habitauit: nō p graciā
adoptionis: sed per graciā vñionis. Ne
autē ista q humane intelligentie capicita
eē excedūt: falsitatis arguere aliqui pre
sumāt: sanctorū auctoritatib⁹ mibi mu
nienda vident. Beatus Grego⁹ sup can
tica canticorū ingt. Licet deus eōi modo
omnib⁹ rebus insit pñcia: potentia: sub
stantia: tū familiariori mō dīr inesse per
graciā ill⁹ qui mirificenciā opūz dei acu
tius 7 fidelius cōsiderant. De hoc etiam
Aug⁹ ad Dardanū in l^o de pñcia dī ait
Cū deus sit nā incorp⁹: a 7 incōmutabili

vita: eterna stabilitate in seipso manens
 totus adest rebus omnibus: et in singulis to-
 tus: sed in quibus habitat. habent eum p
 sue capacitatis diuersitate alii amplius
 alii minus: quos ipse sibi dilectissimum
 templum gratie sue bonitatis edificat.
 Hyla. quoque in libro. 8. de tri. aptissime
 docet deum esse ubique. Deus inquam inen-
 sitabilis: viuens potestas: que nullus non
 adsit nec desit: ubi se omne per sua edoceat
 ut ubi sua sint ipse esse intelligatur: non autem
 corporali modo cum alibi sit: non et ubique
 esse credatur: cum et in omnibus esse non desinat
 Ambrosius in libro. de spiritu sancto. Spiritus
 sanctus probat non esse creaturam: quod ubique est
 quod est proprium diuinitatis: ita dicens
 Cum omnis creatura certis nature sue sit
 circumscripta limitibus: quomodo quis audeat
 creaturam appellare spiritum sanctum: qui non
 habet circumscriptionem determinatamque
 quod et in omnibus et ubique spiritus est. quod ubique
 diuinitatis et dominationis est proprium
 Idem in eodem. Dominus est omnia implere: quod dicit
 Ego celum et terram impleo. Si ergo dominus
 est qui celum implet et terram: quis ergo poterit
 spiritum sanctum iudicare dominationis et diui-
 ne potestatis exortem: qui repleuit orbem
 et quod plus est repleuit Iherusalem totius mun-
 di redemptorem. Ex his aliisque pluribus
 auctoritatibus apte demonstratur quod deus
 ubique et in omni creatura essentialiter: potentia-
 liter: presentia liter est.

Quod in se ipsis non modo est: sed etiam inhabi-
 tat quod ubique est habitat.

In sanctis quoque etiam habitat in
 quibus est per gratiam. Non enim
 ubicumque est inhabitat. ubicumque
 vero habitat ibi est. In solibus habitat quod
 sunt templum eius et sedes eius. Unde per
 Isaiam dominus ait. Celum mihi sedes est: ter-
 ra autem scabellum pedum meorum. quia in cele-
 stis qui sunt celum habitat deus: et regnat

qui eius voluntati deuoti obtemperant. Ma-
 los vero qui sunt terra iudicii distractione
 calcant. Unde etiam in libro sapientie dicitur. Tremis
 sapientie ante iustitiam: quia in iustis spiritualis est quod
 aliis rebus. in quibus tamen omnibus totus est
 quemadmodum anima. ut ait Augustinus in epistola ad
 Hieronimum de origine anime. per omnes
 periculas corporis tota adest simul: nec mi-
 nor in minoribus: nec in maioribus maior
 est. sed tamen in aliis intensius: in aliis re-
 missius operatur: cum in singulis particulis
 corporis essentialiter tota sit. ita et deus cum
 sit in omnibus essentialiter et totus: in illis tamen
 plenius esse dicitur quos inhabitat. id est in quibus
 ita est: ut faciat eos templum suum. et hi ta-
 les cum eo sunt iam ex parte: sed in beati-
 tudine perfecte. Mali vero etiam ibi sunt ubi
 ipse est qui nullus deest: non sunt cum eo. unde
 Augustinus super Iohannem. Non satis fuit dicere. ubi
 ego sum et illi sunt: sed addidit mecum. quia
 et miseri possunt esse ubi et ille est: quod nullus
 deest. sed beati cum illo: quod non sunt beati
 nisi ex eo: cum illo sunt quod fruiuntur eo: videtur
 illum sicut est. Mali non cum illo: non in lu-
 ce: nec sunt cum luce. nec boni ita nunc sunt
 cum eo: ut videant per spiritum: et si aliquis in deo
 sunt cum eo per fidem. Quod ergo deus ha-
 bitet in nobis ex illis aliquatenus intel-
 ligere valebis que super dicta sunt. cum de
 spiritus sancti specialis possessione ageretur. Ubi
 licet ex parte exponitur. ex parte enim agno-
 scimus: et ex parte prophetamus quod spiritus
 sanctus habitat in nobis: qui sine patre et fi-
 lio inhabitat.

Ubi erat vel habitabat antequam esset
 creatura.

Iam autem quibus ubi habitabat deus
 antequam sancti essent: dicimus quod
 in se habitabat. Unde Augustinus per
 Maximinum. In templo igitur suo habitat
 deus. scilicet in sanctis qui sunt templum dei. modo
 secundum fidem ambulantes: et templum dei erunt

aliqui etiam secundum spiritum: qualiter etiam nunc templum dei sunt angeli. Sed dicit aliquis antequam deus faceret celum et terram: antequam faceret sanctos: ubi habitabat? In se habitabat deus: apud te habitat: et apud se est. Non ergo sic sunt sancti domus dei: ut ipsa subtracta cadat deus. Immo sic habitat deus in sanctis: ut si ipse discesserit: cadant. Sciendum est etiam: quia ut ait Augustinus in libro ad Dardanium. Dicit nisi stultissime nequit spiritum sanctum non habere locum in nostro corpore: quod totum nostra anima impleverit. Stulti etiam dicunt angustis alicubi impediri trinitatem: ut pater et filius et spiritus sanctus alicubi simul esse non possint. Verum illud multo est mirabilius: quod cum deus ubique sit totus: non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat optari nisi inseparabilitatem trinitatis penitus ignorare: quod in aliquo possit habitare pater aut filius in quo non habitet spiritus sanctus aut in aliquo spiritus sanctus in quo non habitet pater et filius? fatendum est igitur ubique esse deum per divinitatis presentiam sed non ubique per inhabitationis gratiam. Propter hanc enim inhabitationem gratie non dicimus pater noster qui es ubique: cum et hoc verum sit: sed qui es in celis. id est in sanctis in quibus est quodam excellentiori modo.

Deus habitator est quorundam non dum cognoscentium deum: et non est habitator quorundam cognoscentium.

Illud quoque mirabile est: quia ut ait Augustinus in eodem Deus est inhabitator quorundam non dum cognoscentium deum: et

non quorundam cognoscentium deum. Illi enim ad templum dei non pertinent qui cognoscentes deum: non sicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent parvuli sanctificati sacramento baptismi et remunerati spiritu sancto: qui nondum valent cognoscere deum. igitur quem potuerunt illi nosse nec habere: isti potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi quibus hoc est deum habere quod nosse. Hic aliquatenus aperit Augustinus quomodo deus habitet in aliquo: id est habeatur: cum videlicet ita est in aliquo: ut ab eo cognoscatur et diligatur.

Quomodo deus sit totus ubique per essentiam non potest intelligi ab humano sensu.

Et predictis patet quod deus ubique totus est per essentiam: et in sanctis habitat per gratiam. Cumque superius licet tenuiter ostensum sit: quia ratione dicatur habitare in quibusdam efflagitaret ordinis ratio id etiam assignari quomodo ubique est per essentiam et totus sit: nisi huius considerationis sublimitas atque imensitas humane mentis sensum omnino excederet. ut enim ait Crisostomus super epistolam ad hebreos. Sicut multa de deo intelligimus quod loqui penitus non valemus: ita multa loquimur quod intelligere non sumus idonei. Ubi ergo gratia. De ubique deus est scimus et dicimus: quomodo autem ubique sit: intellectu non capimus. Item quod est incorporea quidam virtus que omnium est causa bonorum scimus. quomodo autem ita sit penitus ignoramus.

Quorundam opinio qui presumunt

ostendere quomodo deus ubiq; sit
per essentiam: potentiam: presentiaz

Uidam tamē imensa ingenio
suo metiri presumētes: hoc
ita fore intelligendū tradide-
runt q; deus ubiq; esse per essentiam di-
citur. Nō q; dei essentia pprie sit in om-
ni loco: in omni creatura: sed quia om-
nis natura atq; omne quod naturaliter
est: in quocunq; loco sit: per eum habet
esse: et omnis locus in quo illud est. Idē
etiam dicunt ideo deum ubiq; dici esse
per presentiaz vel per potentiam: quia
cuncta sunt ei presentia: et que in eis sūt
nec in eis aliquid operari cessat. nam et
ipsa loca et quicquid in eis est: nisi ipse cō-
fuerit: manere nō possūt. In eis g; per sub-
stantiam deus esse dicitur: ut aiunt: q; a
per virtutem pprie substantie sue facit
ut etiā loca sint: et omnia que in eis sūt
Sed licet hec vera sint que afferunt in
explanandis intelligentis predictorum
in illis tamen verbis quibus dicitur de
ubiq; esse per essentiam: plus contineri
credendum est: quod homo uiuens ca-
pere nō valet.

Quod deus cum insit omnibus rebus
non tamē sordibus inquinatur rez

Olet etiā ab eisde; queri quo
modo deus substantialiter in-
sit omnibus rebus: et corpora-
lium sordium non contingatur inquina-
tionibus. Quod tam frivolum est: ut nec
responsione sit dignum: cum etiā spūs
creatur sordibus corporis etiam leprosi
vel quantūcunq; polluti inquinari non
possit. Sol quoq; radios suos sine sui
pollutione effundit sup loca et corpora: nō

solum munda: sed etiaz immunda ac so-
dibus fetentia: quorum contactu homi-
nes ac quedam alie res inficiuntur. solū
vero radii impolluti et incōtaminati ea
contingentes existunt. Nō est igitur mi-
randum si essentia diuina omnino sim-
plex et incōmutabilis omnia replet loca
et omnibus creaturis essentialiter in-
est: nec tamen cuiusq; rei sordibus con-
taminetur vel contingatur. Unde Au-
gustinus in libro de nā boni. Cuz i dō
inquit sint omnia que condidit: non ta-
men coinquinant eum illi qui peccant.
Augustinus de agone xpiano. Timent
quidaz qd fieri nō potest: scilicet ne hu-
mana carne veritas et substantia dei
inquinetur: et tamē predicant istum visi-
bilem solem radios suos per omnes fe-
ces et sordes spargere: et eos mundos et
sinceros suare. Si ergo visibilia mūda
a visibilibus imundis cotingi possunt
et non inquinari: quanto magis inuisibi-
lis et incommutabilis veritas? De cuius
etiam sapientia que contingunt a fine
vsq; ad finem fortiter dicitur. attingit
omnia ppter suam mundiciam: et nihil
inquinatur in eā incurrit. Postremo re-
spondeant quid potius de deo respon-
dendum estimet: vel q; nusq; per essen-
tiam sit: vel q; ubiq; vel alicubi: ita q;
non ubiq;. Sed quis audeat dicere q;
nusq; diuina essentia sit: vel q; alicubi et
nō ubiq;. Si enim ita est alicubi q; non
ubiq;: ergo localis est. Est ergo ubiq;
tot a que continet totum et penetrat to-
tum: que nec pro sui simplicitate diuidi
nec pro sui puritate maculari: nec pro
sui imensitate vllō modo comprehendi
potest. Unde Augustinus. Deus ubiq;
est: cui non locis: sed actionibus propin-
quamus.

¶ Cum deus sit ubiq; et in omni tē-
pore: nō ē localis est: nec circumferi-
pibilis: nec loco nec tpe mouetur.

¶ Unq; diuina natura veracit̃
et essentialiter sit in omni loco
et in omni tempore: nō tamē
mouetur per loca vel tempora: nec lo-
calis est nec temporalis. Localis nō est
quia penitus non circumscribitur loco
quia nec ita est in vno loco q; non sit in
alio. neq; dimensionem habet: sicut cor-
pus: cui fm loca assignatur principium
medium: et finis: et ante et retro: dextra
et sinistra: sursum et infum. qd sui inter-
positione facit distantiam circumstanti-
um. Duobus namq; his modis dicitur
in scriptura aliquid locale siue circūseri-
pibile: et e conuerso. Vel quia dimensio-
nem capiens longitudinis: altitudinis: et
latitudinis: distantiam facit i loco. vt
corpus. vñ quia loco diffinitur ac termi-
natur. quoniam cum sit alicubi: nō ubiq;
inuenitur. qd nō solum corpori: sed etiā
omni creato spiritui congruit. Omne
igitur corpus omni modo locale est. spi-
ritus vero creatus quodāmodo local̃
est: et quodāmodo non est localis. Loca-
lis quidem dicitur: quia diffinitione lo-
ci terminatur. quoniam cum alicubi p̃-
sens sit totus: et alibi non inuenitur: nō
autem ita localis est vt dimensionem ca-
piens: distantiam in loco faciat. Diuina
igitur sola essentia omnino inlocalis et
incircūscriptibilis est: que nec locis mo-
uetur aliquo modo: scilicet vel determi-
natione finita: vel dimensione suscepta
nec temporibus: scilicet affectu et cogni-
tione. his enim duobus modis: scilicet
loco vel tempore fit mutatio creature
que lōge est a creatore. Unde Augusti⁹

super genesim. Deus inquit omnipotēs
incommutabili eternitate: voluntate: veri-
tate semper idem: mouet per tempus
creaturas spirituales: mouet etiā per tē-
pus et locum creaturas corporales: vt
eo motu naturas quas condidit admi-
nistret. Cum ergo tale aliquid agit: non
debemus opinari eius substantiaz que
deus est: temporibus locisq; mutabilez
siue per tempora et loca esse mobilem
Cum sit ipse et interior omni re: quia in
ipso sunt omnia. et exterior omni re: ga-
ipse est super omnia. et antiquior omni-
bus: quia ipse est ante omnia. et nouior
omnibus: quia ipse est post omnia: scilicet
post omniū initia. Ecce hic aperte ostē-
ditur: q; nec locis nec temporibus mu-
tatur vel mouetur deus. Spirituāl̃ au-
tem creatura per tempus mouetur. Cor-
poralis vero etiam per tempus et locū

Quid sit mutari fm tempus.

¶ Utari autē p tps ē variari f3
q̃litates interiores vel exte-
res: que sunt in ipsa re q; mu-
tatur. vt quando suscipit vicissitudines
gaudii: et doloris: scientie: obliuionis. vñ
variationē forme siue alicuius qualitat̃
exterioris. Nec enim mutatio que fit f3
tempus: variatō est qualitatum que fit
in corporali vel spirituali creatura: et iō
vocatur tempus.

¶ Opinio quorundam qui dicunt spi-
ritus creatos non moueri loco: nec
esse locales.

¶ E mutatione vñ loci magna
inter conquirentes disceptatō
verisatur. Sunt enī q; dicunt

nullam spiritus aliquo modo posse mutari loco: ab omni spiritu locum uniuersaliter remouere volentes. quoniam secundum dimensionem tantum et circumscriptionem locum constare asserunt. atque id solum locale vel in loco esse dicunt: quod dimensionem recipit et distantiam in loco facit. Et hoc dicunt Augustinum sensisse mutationem temporis tantam spiritui ali creatura tribuentem. loci vero et temporis corporee.

hic respondetur eis.

Ed ut supra diximus: dupliciter res dicitur esse localis vel circumscribibilis. scilicet vel quia dimensionem recipit et distantiam facit vel quia loci termino diffinitur. quorum utrumque conuenit corporee creature: alterum vero tantum spirituali. Nam ut supra diximus: corporalis creatura ita est localis vel circumscribibilis: quod terminatur diffinitione loci: et dimensionem recipiens distantiam facit. Spiritus uero tantum diffinitione loci concluditur cum ita sit alicubi quod non alibi. sed nec dimensionem recipit: nec distantiam in loco facit. quia si multi spiritus essent non coangustarent locum: quo minus de corporibus contineretur. Ideoque Augustinus attribuit mutationem loci corpori non spiritui. quia licet spiritus transeat de loco ad locum: non tamen ita ut dimensionibus circumscribitur: interpositio ne sui faciat distantiam circumstantium sicut corpus.

Conclusio ex predictis quod spiritus creati sunt locales et circumscribibilis quodammodo. spiritus uero si dicitur

omnino incircumscribibilis.

Unde ergo spiritus creati in loco: et transiunt de loco ad locum: et quodammodo locales et circumscribibilis sunt: sed non omni modo quo creature corporee. Spiritus autem increatus qui deus est: in loco quidem est et in omni loco: sed omnino illocalis et incircumscribibilis. Unde Beda super Lucam ait. Cum ad nos angeli veniunt: sic exterius implent ministerium ut tamen ante deum interius per contemplationem assistant. quia etsi angelus est spiritus circumscribitur: summus tamen spiritus qui deus est: incircumscribitur est inter quem currit angelus quocumque mittatur. Ecce hic dicitur quia spiritus angelicus circumscribitur. Spiritus autem qui deus est incircumscribitur. Alibi etiam Ambrosius distantiam ostendens inter spiritum increatum: et spiritum creatum: dicit seraphin de loco ad locum transire: ita inquit in libro de trinitate. dixit Isaias quia missus est ad me unus de seraphin. Et spiritus quidem sanctus missus dicitur. sed seraphin ad unum: spiritus ad omnes. Seraphin mittitur in ministerio. spiritus operatur ministerium. seraphin de loco ad locum transit. non enim complet omnia: sed ipse repletur a spiritu sancto. Hic aperte monstratur quod angeli quodammodo locales sunt.

Cum repetitione superiorum confirmat auctoritatibus deum esse ubique sine locali motu.

Atreamur itaque diuinam naturam pro imensitate sui nunquam desistere: etiam solam omnino illocalē

et incircūscriptibilem nullo concludi loco: sed a fine usque ad finem attingere. non tamen spacioſa magnitudine nec locali motu: sed imenſitate atque immobilitate ſue eſſentie. Unde Auguſtinus ad Dardanum ait. Non quaſi ſpacioſa magnitudine opinemur deum per cuncta diſſundi: ſicut humus aut lux iſta diſſunditur ſed potius ſicut in duobus ſapientibus quorum alter altero corpore grādiore ſed ſapientiore non eſt: una ſapientia eſt: nec eſt i maiore maior: nec eſt in minore minor: nec minor in uno quam in duobus. Ita deus ſine labore regens et continens mundum: in celo totus eſt: in terra totus: et i utroque totus. et nullo contentus loco: ſed in ſeipſo ubique totus. Idem quoque ſuper psalm. ait. Ad verbum dei pertinet non eſſe i parte: ſed ubique eſſe per ſeipſum. Hec eſt enim ſapientia dei que attingit a fine usque ad finem fortiter. non tamē motu locali: ſed immobilitate ſui. velut ſi moles aliqua ſaxea impleat aliquem locum: dicitur quod attingit a fine illius loci usque ad finem: cum tamē alterius non deſerat: alterum occupando. Non ergo habet motum localem verbum illud. et ſapientia illa ſolida eſt et ubique. Ex predictis innotescit quod deus ita eſt ubique per eſſentiam quod nec ſpacioſa magnitudine diſſunditur. nec uno deſerto loco alium occupat: quia localem motum non habet. Idem quoque Auguſtinus volens preſcindere a dei puritate omnem localem motum et localem circūſcriptionem: potius dicit omnia eſſe i illo quam ipſum eſſe alicubi. nec tamē ipſum eſſe locum qui non eſt in loco i libro. 84. quaſtionum ita inquiring. Deus non alicubi eſt. quod quod alicubi eſt continetur loco quod continetur loco corpus eſt. Deus autem non eſt corpus: non igitur alicubi

eſt. Et tamen quia eſt: et in loco non eſt in illo ſunt potius omnia quam ipſe alicubi nec tamen ita in illo ut ipſe ſit locus. Locus enim in ſpacio eſt: quod longitudine et latitudine et altitudine corporis occupatur. nec deus aliquid tale eſt. et omnia igitur in ipſo ſunt. et locus non eſt: nec in loco eſt. Locus tamen dei: ſed improprie dicitur templum dei: non quod eo contineatur. Id autem nihil melius quam anima munda intelligitur. Ecce hic dicit deus non eſſe in loco: ſed intelligendum eſt cum non eſſe in loco localiter: ſcilicet quia nec circūſcriptionem: nec localem motum habet. Ad hoc autem ſolet opponi ſic. Cotidie ſunt creature que ante non erant et in eis deus eſt cum ante non eſſet i eis. Eſt ergo ubi aſſi non erat. Idem quoque mutabilis videtur. ſed licet cotidie incipiat eſſe in creaturis in quibus ante non erat: quia ille ante non erant: hoc tamen ſit ſine ſui mutatione. qualiter in mundo cepit eſſe quem fecit: tamen ſine mutabilitate. et deſinit eſſe in quibus ante erat ſine ſui mutatione. nec tamē ipſe deſerit locum: ſed locus deſinit eſſe.

Epilogus ubi exponitur quare in predictam venit diſputationem.

Am ſufficienter demonstratū videtur quomodo omnia dicuntur eſſe in deo: et deus i omnibus. quam diſceptionem quaſi incidenter ſuſcipimus. quia id videbatur poſtulare res circa quam noſter verſabatur ſermo. Diſſerebamus enim de ſcientia ſive ſapientia dei. et cum dicemus deum ſcire omnia: quaſitum eſt utrum propter cognitiōem quam de omnibus habet: diceretur omnia eſſe in deo. an alia

ratione hoc diceret scriptura. huius que
stionis occasio in premissis nos deduxit
disputationem.

Hic redit ad propositum repetens
superius dicta: ut addat alia.

Unc ergo ad propositum reuer
tentes cepto insistamus. Super
ius enim est quod prescia si futurorum tem
est: sed omnium tam malorum quam bonorum
Scia vero vel sapia non modo de pre
teritis: sed etiam de presentibus et futuris
nec tamen de temporalibus: sed de eternis
quod seipsum nouit deus. Hic oritur questio
non dissimulanda: utrum scia scientia vel pre
scientia sit causa rerum: an res sint causa scie
ntie vel prescientie dei. Videtur enim prescia dei
esse causa eorum que ei subsunt: ac necessitatem
euentibus eis facere. quod nec aliqua futura
fuisent: nisi deus ea prescisset. nec possunt
non euenire cum deus ea presciverit. Si autem
impossibile est ea non euenire: quia prescisa
sunt: videtur igitur ipsa prescientia quasi
prescisa eis esse causa euentibus. Impossibile est
autem ea non euenire: cum prescisa sint. quod si
non euenirent cum prescisa sint: falleretur dei
prescientia. at dei prescia falli non potest. Im
possibile est ergo ea non euenire cum prescisa
sint. Sic igitur prescia causa videtur esse eorum que
prescisa sunt. Hoc idem et de scientia dicitur. scilicet quod
deus aliquod nouit: idem sunt. Cuius sententia Augustinus
testatur. vi. in. 1. li. de tri. sic dicens. Non
ista ex aliquo tempore cognouit deus: sed fu
tura omnia temporalia. atque in eis etiam quid et
quoniam ab illo petitori fueramus: et quos et
de generibus rebus: vel ex auditibus vel non ex
auditibus: esse: sine initio ante presciuit. vni
uersas autem creaturas et spirituales et corpora
les: non quia sunt ideo nouit: sed ideo
sunt quia nouit. Non enim nesciuit que
fuerat creatura. quod si sciuisset creaturam: non
quod creauit sciuisset. nec aliter sciuisset creatura quam

creanda. Non enim ei sapientie aliquid accessit ex
eis. sed illis existentibus sicut oportebat: et
quoniam oportebat: illa mansit ut erat. Unde in
ecclesiastico. Aliquod creauerunt omnia: nota sunt il
li. sic et postquam consummata sunt. Ecce bis ver
bis apte videtur Augustinus innuere sciam vel prescie
ntiam dei: causam esse eorum que fiunt: cum dicit ea idem
esse: quod deus nouit. Idem quoque in 6. li. de tri.
dicitur. Cum igitur decedat et succedat tempus
non decedit vel succedit aliquid scie dei: in quo
nouit omnia que fecit per ipsam. Non enim que crea
ta sunt: idem sciunt a deo: quia scia sunt. potest idem fa
cta sunt: quod immutabiliter ab eo sciunt. et hic
etiam significare videtur dei sciam causam esse eorum
que fiunt: dicens si idem deum ea nouisse: quod facta
sunt: sed idem facta: quod nouit ea deus. Idem
videtur dei scia vel prescia causa eorum esse que nouit

Inconuenientia ostendit quod sequitur si diceretur
scia vel prescia causa rerum omnium que ei subsunt

Uod si ita est: igitur causa omnium ma
lorum: cum omnia mala sciatur et prescia
tur a deo. quod longe est a vitare.

Si. n. scia vel prescia causa esset malorum: esset
utique deus auctor malorum. quod penitus falsum
est. Non igitur scia vel prescia si causa est omnium que
eis subsunt.

Res huius non sunt causa scie vel prescie dei.

Ergo etiam res huius causa sunt dei pres
cie. Licet. n. non essent future nisi
prescissent a deo: non tamen idem presciunt
quod huius sunt. Si. n. hoc esset: tunc esset quod erer
nū esset aliquid existens causa ab eo alienū: ab eo
diuersū. et ex creatis prederet prescia creato
ris. et creatū causa esset icreati. Origene. tunc super
eplaz ad roma. ait. Non propterea aliquid
erit: quod id scit de futuris: sed quod futurum est idem
scit a deo antequam fiat. Hoc videtur promissum verbis
Augustini. obuiare. Hic. n. significare videtur: quod
res huius causa sunt prescie. Ibi vero quod prescia sit
causa rerum futurarum.

Quid ex predictis tenendum sit: cum

determinatione auctoritatum:

Hinc igitur que videtur repu-
 gnantiam & medio tollere cu-
 pientes: dicimus res futuras
 nullatenus causā esse prescientie dei vel
 scientie. nec ideo presciri vel sciri quia
 future vel facte sunt: ita exponentes qd
 ait Origenes. quia futurum est: ideo sci-
 tur a deo anteq̃ fiat. id est quod futurū
 est scitur a deo anteq̃ fieret. neq̃ sciret
 nisi futurum esset: ut non notetur ibi cā-
 nisi sine qua non fit. Ita etiam dicimus
 scientiam vel prescientiam dei non esse
 causam eorum que fiunt: nisi talem sine
 qua non fiunt: si tamen scientiam ad no-
 titiam tantum referamus. Si vero no-
 mine scientie includitur etiam beneplaci-
 tum atq̃ dispositio: tunc recte potest di-
 ci causa eorum que deus facit. His eni
 duobus modis ut superius preteritū
 est: accipitur cognitio vel scientia dei: sci-
 ly pro notitia sola: vel pro notitia simul &
 beneplacito. hoc modo forte accepit
 Augustinus dicens. Ideo sunt quia no-
 uit. i. quia scienti placuit: & quia sciēs di-
 sposuit. Et hic sensus ex hoc adiuvatur
 quia de bonis ibi tantū agit Augusti-
 scilicet de his que facit deus. que omnia
 nouit: nō solū scia: sed etiam beneplacito
 ac dispōne. sic ergo accipitur ibi dei co-
 gnitio: ut non modo notitiam: sed etiā
 beneplacitū si significet. Mala vō scit
 deus & prescit anteq̃ fiat: sed notitia so-
 la: nō beneplacito. Prescit enim deus &
 predicit etiā q̃ non est ipse facturū. sic
 presciuit & predixit infidelitatem iude-
 orum: sed non fecit. nec ideo quia presci-
 nit ad peccatum infidelitatis eos coe-
 git. nec prescisset vel predixisset eorū ma-
 la: nisi essent ea habituri. Unde Augusti-

nus super Iohannem. Deus igitur futu-
 rorum prescius per prophetas predixit
 infidelitatem iudeorū: sed non fecit. neq̃
 prescisset mala eorum nisi ea haberent
 Non enim ideo quēq̃ ad peccandū co-
 git: quia futura hominum peccata pre-
 nouit. illorum enim peccata presciuit: si
 sua. Ideoq̃ si ea que ille presciuit ipsoz
 non sunt ipsorum: nō vera ille presciuit
 sed quia illius prescientia falli nō potest
 sine dubio non ali: s; ipsi peccant quos
 deus peccaturos esse presciuit. & ideo si
 non malum: sed bonum facere voluisset
 nec malum facturū prouiderentur ab eo
 qui nouit quid sit quisq̃ facturū. His
 verbis aperte ostenditur si diligenter
 intendamus: prescientiam dei non esse
 causam malorum que prescit. quia non
 ea prescit tanq̃ facturū: nec tanq̃ sua
 sed illorum qui sunt ea facturū vel habi-
 turi. presciuit ergo illa sola notitia: non
 beneplacito auctoritatis. Unde datur
 intelligi q̃ deus econuerso prescit bo-
 na tanq̃ sua: tanq̃ ea que facturū est:
 ut in illa p̃sciēdo simul fuerit ipsius no-
 titia & auctoritatis beneplacitum.

Contra hoc quod dictum est: prescien-
 tia dei nō posse falli.

De hoc autem quod supra di-
 ctum est: scilicet prescientiam
 dei falli nō posse: solet a gubul-
 dam sic opponi. Deus presciuit hunc le-
 gē: vel aliqd huiusmodi. s; pōt ēē ut
 iste non legat. ergo potest esse aliter q̃
 deus presciuit. ergo potest falli dei pre-
 scientia. quod omnino falsum est. Pōt
 equidem nō fieri aliquid: & illud tamen
 prescitum est fieri. nō ideo tamē potest
 falli dei prescientia. quia si illud nō fieret

1
nec a deo prescitu[m] esset fieri. Sed ad
huc videntur questionem dicentes: aut ali-
ter potest fieri q[uam] presciuit deus: aut non
aliter. si n[on] aliter: ergo necessario c[um]ta
eueniunt. Si v[er]o aliter: potest ergo p[re]sci-
entia dei falli vel mutari. sed potest alie[r]
fieri: quia potest aliter fieri q[uam] fiat. Ita
autem sit vt p[re]scitu[m] est. aliter ergo po-
test fieri q[uam] p[re]scitu[m] est. Ad hoc dici-
mus illam locutionem multipliciter face-
re intelligentiam: scilicet aliter potest fie-
ri q[uam] deus p[re]sciu[it]: et huiusmodi. vt p[ot]est
n[on] esse q[uod] deus p[re]sciu[it]: et impossibile e[st]
n[on] esse quod deus p[re]sciu[it]. et impossi-
bile est n[on] esse p[re]scita omnia que sunt: et
huiusmodi. Possunt enim hec coniunctim
intelligi: vt conditio sit implicita: et dis-
iunctim. Si enim ita intelligas n[on] p[ot]est
aliter fieri q[uam] deus p[re]sciu[it]. id est n[on] po-
test vtrunq[ue] simul esse: scilicet q[uod] de[us] p[re]-
sciu[it] ita fieri: et aliter fiat: v[er]o intelli-
gis. Si autem per disunctionem intel-
ligas: vt dicas hoc aliter n[on] posse eueni-
re q[uam] euenit: quo modo futurum de[us] p[re]-
sciu[it]: falsum est. hoc enim aliter potest
euenire q[uam] euenit: et tamen deus hoc mo-
do futurum p[re]sciu[it]. Similiter et alia de
terminatio: scilicet impossibile est id n[on]
euenire quod deus p[re]sciu[it]: vel cu[m] de[us]
p[re]scierit. si coniunctim ita intelligas:
verum dicis. si disiunctim: falsum. Ita
etiam et illud impossibile est non e[ss]e p[re]-
scitu[m] omne quod fit: id est non potest
esse vtrunq[ue] simul: scilicet vt fiat et non
sit p[re]scitu[m]. hic sensus verus est. Si ve-
ro dicis deum non potuisse n[on] p[re]scire
omne quod fit: falsum est. Potuit enim
facere vt non fieret: et ita non esse p[re]sci-
tu[m].

Utrum scientia dei possit augeri vel

minui vel aliquo modo mutari. vtrunq[ue]
enim videtur posse probari.

Propterea solet queri: vtrum
scientia dei possit augeri vel
minui. vtrunq[ue] enim videtur
posse probari. Quia diuina scientia possit
augeri vel mutari: hoc modo probat[ur]
quia deus potest scire quod nunq[uam] igitur.
Est enim aliquis qui n[on] est lecturus ho-
die: et tamen potest esse vt legat hodie
potest enim hodie legere. Nihil autem
potest fieri quod non possit a deo sciri.
Potest ergo deus scire hunc lecturum
hodie. potest igitur aliquid scire quod
n[on] scit. ergo potest eius scientia augeri
vel mutari: eademq[ue] videtur posse minui.
Est enim hodie aliquis lecturus: quem
deus scit lecturum: at potest esse vt non
legat. ergo potest deus n[on] scire hunc le-
cturum. potest igitur non scire aliquid
quod scit. ergo potest minui eius scientia
vel mutari. Ad q[uod] dicim[us] q[uod] dei scia o[mn]i-
o inmutabilis est: nec augeri p[ot]est vel minui.
Nam vt ait Augustinus in. ix. libro de
trinitate. Scientia dei est ipsa sapientia
et sapientia est ipsa essentia siue substantia
dei. quia in illius nature simplicitate mi-
rabili: n[on] est aliud sapere: et aliud esse.
sed q[uod] est sapere hoc est et esse. Ideoq[ue]
nouit omnia verbum que nouit pater
sed ei nosse est de patre sicut esse. Nosse
enim et esse ibi vnu[m] est: et ideo patri sicut
esse n[on] est a filio: ita nec nosse. Proinde
tanq[uam] seipsum dicens pater genuit ver-
bum sibi equalem per omnia. Non eni[m]
seipsum integre perfecteque dixisset: si ali-
quid minus aut amplius esset in verbo
q[uam] in seipso. hoc est ergo omnino verbu[m]
q[uod] pater: nec tamen pater est: quia iste
filius: ille pater. Sciunt ergo inuicem

pater et filius. sed ille gignendo: iste nascendo. Et omnia que sunt in eorum scientia: in eorum sapientia: in eorum essentia: unusquisque eorum simul videt: non particulatim aut singulatim: velut alternante conspectu hinc illuc: et inde huc et rursus inde vel inde in aliud atque aliud vel aliqua videre non possit: nisi si videns alia: sed omnia simul videt quorum nullum est: quod non semper videat et sciat. Eius itaque scientia inamissibilis et invariabilis est. Nostra vero scientia et amissibilis est et receptibilis. quia non hoc est nobis esse quod scire. Propter hoc sic nostra scientia dissimilis est illi scientie dei sic et nostrum verbum: quod de nostra nascitur scientia dissimile est illi verbo quod natum est de patre scientia. ex hac auctoritate clare ostenditur scientiam dei invariabilem esse omnino: sicut ipsa essentia dei omnino invariabilis est. et quod pater et filius cum spiritu sancto simul omnia sciunt et vident. sicut ergo non potest augeri vel minui divina essentia: ita nec divina scientia. et tamen conceditur posse scire quod non scit: et posse non scire quod scit. quia possit aliquid esse subiectum eius scientie quod non est. et posset non esse subiectum aliquid quod est sine permutacione ipsius scientie.

Oppositio an deus possit noviter ex tempore scire vel prescire aliquid.

Se opponitur a quibusdam ita Si deus potest aliquid scire vel prescire quod nunquam sciuit neque presciuit: potest ergo ex tempore aliquid scire vel prescire. Ad quod dicimus? Potest deus scire vel prescire omne quod potest facere. et potest facere quod nunquam

fieri. Potest igitur scire vel prescire quod nunquam fieri: nec est: nec fuit. nec illud scire vel sciuit neque prescit vel presciuit. quia scientia eius non est nisi de his que sunt vel fuerunt vel erunt. et prescientia non est nisi de futuris. et licet possit scire vel prescire quod nunquam est nec erit: non tamen potest aliquid scire vel prescire ex tempore. potest utique scire vel prescire quod nunquam est: nec erit. nec illud scitum vel prescitum est ab eterno. non tamen potest incipere scire vel prescire illud: sed ita potest modo scire vel prescire: sicut potest scire vel prescire ab eterno. Si enim dicas eum modo scire vel prescire quod ab eterno non sciuit vel presciuit: vel quod ab eterno non sciuerit vel presciuerit: quasi utrumque simul esse possit: falsum est. Si vero dicas eum modo posse scire vel prescire quod ab eterno non sciuit vel presciuit. id est habere potentiam sciendi vel presciedi ab eterno: et modo aliquid: nec illud tamen prescitum est: vel futurum est: verum est. Non potest ergo noviter vel ex tempore scire vel prescire aliquid: sicut nec potest noviter vel ex tempore velle aliquid. et tamen potest velle quod nunquam voluit.

Utrum deus possit plura scire quam scit.

Item a quibusdam dicitur deus posse plura scire quam sciat. quia potest scire omnia que scit: et potest aliqua facere que nunquam erunt: et illa potest scire. Non enim aliqua incognita facere potest. Si vero omnia essent que modo sunt: et alia quedam faceret que non sunt: nec erunt: et illa omnia sciret: prescito plura sciret quam modo sciat nec tamen eius scientia augeri potest. quia hoc

1
totum fieri posset sine mutabilitate sciē-
tie. Constat ergo dei scientiam omnino
esse immutabilem: nec augeri posse vel
minui: sed ei subiecta.

Quod videatur aduersum illi sententię
qua supra dictum est: deum semper
et simul scire omnia.

Uic vero quod dictum est: scilicet
quod deus omnia semper videt et
simul: videtur obuiare quod
ait Hiero. in expositiōe Abachuc. Absur-
dū ē iquit ad hoc deducere dei maiesta-
tem: ut sciat per momenta singula: quot
pulices nascantur: quotue moriantur
quora pulicū et muscarum sit multitudo
quotue pisces nacent in aquis: et similia
Non sumus itaqz fatui adulatorēs dei: ut
dam puidentiā ei? etiā ad ima retru-
dimus: in nosipos iuriosi simus: eandē
irrōnāliū et rationaliū prouidenti-
am esse dicentes. Hic videt dicere Hiero.
quod illorum minimoz scientiam siue
puidentiāz nō hēat. quod si ita est: tūc nō
omnia simul scit et semper. Ex tali itaqz
sensu illud dictum nouerim? esse: ut deū
illa alternatim vel particulatim scire ne-
get. nec per diuersa tempora momenta
sic illa cognouit: sicut per varia momē-
ta illorum quedam deficiūt: quedā inci-
piunt. neqz illis aliisqz irrōnālibus ita
puidet quemadmodū rationalib?. Nū-
quid enim ut ait apostolus: cura ē deo
de bobus. Et sicut nō est cura deo de bo-
bus: ita nec de aliis irrōnālibus: dicit
tamen scriptura: quia ipsi cura est de oī-
bus. Prouidentiam ergo et curam vni-
uersaliter de cunctis que condidit habz
et habeat vnumquodqz quod sibi debe-
tur et cōuenit. Sed specialem puidentiā

atqz curam habet de rationalibus: de quibus
precepta tradidit: eisqz recte viuēdi
legem prescripsit: ac premia pmisit. hanc
prouidentiam et curam de irrōnālibus
nō habet. Ideo apostolus dicit. quia nō
ē cura deo de bob?. Prouidet tū oib? et
curat: id est gubernat omnia: qui omni-
bus solem suum oriri facit: et pluuiā dat
Scit itaqz de? quanta sit multitudo pu-
licū et muscarum: ac piscium: et quot
nascantur: quotue moriantur. sed non
scit hoc per momenta singula. imo simul
et semper omnia. Neqz ita scit ut eandē
habeat puidentiā irrationaliū et ra-
tionaliū: id est ut eodem penitus mō-
puideat irrationalibus et rationalibus
Rationalibus enim et precepta dedit: et
angelos ad custodiam delegauit.

Breuis summa predictozum cum ad
ditionē quorundam.

Simul itaqz et immutabiliter
oīa scit de? que fuerūt: sunt et
erunt: tam bona q̄ mala. Pre-
scit quoqz omnia futura tam bona q̄
mala. Predestinatio vero de bonis salu-
taribus est: et de hominibus saluandis
ut enī ait Aug? in li? de predestinatione
sanctorum. Predestinatio est gratie pre-
paratio. que sine prescientia esse non po-
test. Potest autem sine predestinatione
esse prescientia. predestinatione quippe
deus ea presciuit que fuerat ipse factu-
rus. sed presciuit deus etiam que non
est ipse facturus: id est omnia mala. pre-
destinauit eos quos elegit: reliquos vō
reprobauit: id est ad mortem eternam
presciuit peccatores.

An aliquis predestinatorum possit

dāpnari: vel reproboꝝ saluari.

Redeſtinatorꝝ nullꝝ vꝝ poſſe dā
pnari: nec reproboꝝ aliquis
poſſe ſaluari. Unde Augꝝ i liº
de correptione ⁊ gratia. in Apocalipſi
ingꝛ dicit. Tene quod habes ne aliquis
accipiat coronā tuā. ſi alius nō eſt acce
pturus niſi iſte pꝛiderit: certꝝ ē electoꝝ
numerus. i. nō pōt augeri vꝝ minui. Ad
hoc aut obuiiūt quidā nitentes pbare
numeꝝ electoꝝ poſſe minui: augeri: ſic
poſſet deus eis nō apponere gratiā qꝛ
appōnit: ⁊ poſſz ſubtrahere qꝛ nō ſub
trahit. qꝛ ſi fieret vtiqꝝ dāpnarent. Poſ
ſent ergo dāpnari iſti qui tñ ſaluabunt
poſſet itaqꝝ minui electoꝝ numerꝝ. Ita
etiā poſſet augeri: qꝛ poſſet apponi grā
quibus nō appōnitur: p quā ſaluaretur
poſſent ergo ſaluari habita grā: qui tñ
ſine ea dāpnabūt. poſſet itaqꝝ augeri nu
merus electoꝝ. Quibus rñdemus ex ra
tione dictū eē: ⁊ vꝝ eē numeꝝ electoꝝ
nō poſſe augeri vel minui. quia nō pōt
vtrūqꝝ ſimul eē. ſ. vꝝ aliqꝝ ſaluet ⁊ non
ſit pꝛedeſtinatus: vꝝ vꝝ aliquis pꝛedeſtinatꝝ
ſit ⁊ dāpnetur. Intelligentia enī additōis
ipſicite veritatē facit in dicto: ⁊ ipſoſibi
litate in vꝝ. Si vꝝ ſimplꝛ itelligatur
ipſoſibilitas nō admittitur. vꝝ cū dicitur
Pꝛedeſtinatus pōt vel nō pōt dāpnari
⁊ reprobus pōt ſaluari. In his enī ⁊ hº
modi locutionibus ex rōne dicti: diudi
canda eſt ſnūa dictionis. Alia nāqꝝ ſit in
telligentia ſi p ꝓiunctionē hec accipiant
dicta atqꝝ alia: ſz per diſiunctionē vꝝ. ē.
cum de pꝛeſcia agebatur pꝛaxatum eſt
Si. n. cū dicitis pꝛedeſtinatus nō pōt dā
pnari: intelligas ita. i. nō pōt eē vꝝ pꝛe
ſtinatus ſit ⁊ dāpnetur: vꝝ dicit: quia
ꝓiunctim itelligis. falſū aut ſi diſiunctim
vꝝ ſi intelligas iſtū nō poſſe dāpnari quē
dico pꝛedeſtinatū. Potuit enī nō eſſe pꝛe

deſtinatus: ⁊ ita dāpnaretur.

Quō adhuc inſtent qꝛni.

Erūtāmē adhuc inſtant: ⁊ ſm
ꝓiunctionē argumētando ita
pcedūt. Nō inquit pōt eſſe: vꝝ
aliquis pꝛedeſtinatꝝ ſit ⁊ dāpnatꝝ. Vtrūqꝝ
iſtoꝝ ſimul eē nō pōt. ſed alteꝝ iſtoꝝ
nō pōt nō eē. ſ. qꝛ iſte ſit pꝛedeſtinatus. ab
eterno enī pꝛedeſtinatꝝ ē: ⁊ nō pōt mō nō
eſſe pꝛedeſtinatus. Cum ergo ipſoſibile
ſit ſimul vtrūqꝝ eē: ⁊ ipſoſibile ſit alterū
nō eē: videt nō poſſe alteꝝ eē. ſ. vꝝ dā
pnetur. quod ſi eſt: ergo nō pōt eē vꝝ nō
ſaluetur. In hº qꝛniſ ſolutione mallem
alios audire qꝛ docere. dicimus tñ ſilem
de pꝛeſcia poſſe moueri qꝛniem. Ideoqꝝ
tā hic qꝛ ibi vnam facimus reſponſionē
dicentes determinandū fore illud cui in
nitꝛ tota hec qꝛ. ſ. ipſoſibile eſt alterū
nō eſſe. ſ. qꝛ iſte mō ſit pꝛedeſtinatus. Ab
eterno enī pꝛedeſtinatus eſt. Diſtinguēdū
enī eſt: cum ait. Iſte nō pōt mō non eē pꝛe
deſtinatus: vel non pōt mō eē qꝛ ſit pꝛe
deſtinatus. hoc enī ⁊ ꝓiunctim ⁊ diſiun
ctim itelligi pōt. Nō enī pōt eſſe vꝝ ab
eterno ſit pꝛedeſtinatus: ⁊ mō nō ſit pꝛe
deſtinatus. nec pōt eē ſimul vꝝ ſit pꝛe
deſtinatus: ⁊ nō ſit pꝛedeſtinatus: ſz tamē
potuit eē ab eterno qꝛ nō eē pꝛedeſtinatꝝ
⁊ potuit ab eterno nō eē pꝛedeſtinatus
⁊ ſicut ab eterno deus potuit eū nō pꝛe
deſtinare: ita ꝓcedit a quibꝝdaꝝ qꝛ ⁊
mō pōt deus cū nō pꝛedeſtinatꝝ ab eter
no. ergo pōt deus nō pꝛedeſtinatꝝ cum
ergo pōt iſte nō fuiſſe pꝛedeſtinatus. Si
vꝝ nō fuiſſet pꝛedeſtinatus: nec mō eſſet
pꝛedeſtinatus. ergo pōt mō nō eſſe pꝛe
deſtinatꝝ. Ita ⁊ de pꝛeſcia ⁊ de pꝛeſciē dicit
qꝛ i actionibus vel opationibus dei ⁊
hominum nullatenus concedūt. Ex quo
enim aliquid factum eſt vel dictum: nō
ꝓcedunt qꝛ poſſit nō eē: vel ſi fuiſſe. imo

ipossibile est nō esse vñ nō fuisse qđ factū est vel dictū: referentes ipossibilitatē vñ possibilitatē ad naturā rei existentis. cū vñ de p̄scia vel p̄destinatiōe si agitur possibilitas vel ipossibilitas ad potētīā dei refertur: que semp eadē fuit et est. qđ p̄destinatiō: p̄scia: potentia: vñ vñ idē in deo est.

Quid sit reprobatio dei: et in qb? cōfideretur: et quis sit p̄destinationis effectus.

Unq; p̄destinatiō sit gratie p̄paratio. i. diuina electio: q̄ eligat quos voluit ante mūdi cōstitutionē: vt ait apls: reprobatio econuerso intelligenda est p̄scia iniquitatis quorūdā: et p̄paratio dāpnationis eorū dē. Sicut enī p̄destinationis effectus illa gratia ē: qua in p̄senti iustificamur: atq; ad recte viuendū et i bono p̄seuerandū adiutamur: et illa qua in futuro beatificamur: ita reprobatio si qua ab eterno nō eligēdo quosdā reprobauit: fm duo cōsiderat: quorū alterū p̄scit et nō p̄parat. i. iniquitatē: alterū p̄scit et p̄parat scz eternā penā. Unde Aug⁹ ad Prosperiū et Hylariū. Hec inquit regula incōcūse tenēda est: peccatores in peccatis p̄scitos ēē: nō p̄paratos. penā autē ēē p̄paratos. P̄parauit enī deus: vt ait Augusti⁹ in li^o de bono p̄seuerantie: in p̄scia sua quibus voluit bona sua. et quibuscūq; donat p̄culdubio se donaturū ēē p̄scit uir. P̄parauit enī deus: vt ait Fulgentius malis ignē eternū: illis vtiq; quos iuste p̄parauit ad luenda supplicia: nec tamē ad faciēda peccata. P̄parauit enī de⁹ qđ diuina egas redderet: nō qđ humana iniquitas admittēt. Nō enī sicut p̄parauit sanctos ad iusticiā p̄cipiendā: sic p̄parauit iūquos ad iusticiā admittendā: qđ

p̄pator p̄auicatis nūq; fuit. Sicut g^o p̄destinatiō dei p̄prie est p̄scia et p̄paratio beneficiorū: quibus certissime liberatur quicūq; liberant: ita reprobatio dei est p̄scia malicie in quibuscūq; nō finiēde et p̄paratio pene nō termināde. Et sicut p̄destinationis effectus ē gratie appositio: ita reprobationis eterne quodam mō effectus esse vñ obduratio. nec obdurat deus: vt ait Aug⁹ ad Sixtum impriēdo maliciā: sed nō impiēdo gratiā: sic nec digni sunt. Quibus. n. nō imputatur nec digni sunt nec merent: potius vt nō imputatur hoc digni sunt: hoc merentur. Unde apls ait. Cui vult miseretur deus: et quē vult indurat. misericordiaz appellās p̄destinationē: et p̄cipue p̄destinationis effectū. i. gratie appositionē. Obdurationē vñ gratie p̄uationē. Nō enī vt ait Aug⁹ ad Simplicianū intelligendū est: qđ ita deus induret qđ quēq; peccare cogat: sz tm quibuscūq; peccatoribus misericordiā iustificationis sue nō largitur: et ob hoc eos indurare dicit qđ eorū nō misereat: nō qđ impellit vt peccent. eorū autē nō misereat: quib? gratiaz nō ēē p̄bendā equitate occultissima: et ab humanis sensibus remotissima iudicat. Quā nō ap̄t: sed miratur apostol⁹ dicēs. o altitudo diuitiaz sapie et scie di⁹ Utz aliquod sit meritū obdurationis vel misericordie.

3 aut querimus meritū obdurationis et misericordie: obdurationis meritū inuenim⁹: mīe vñ meritū nō inuenimus. qđ nullum est misericordie meritū: ne gratia vacuet si nō gratis donatur: sed meritis reddi⁹ Misericordia itaq; fm gratiam: que gratis datur. obdurat autem fm iudicium qđ meritis redditur. Unde dat itelligi

ita obduratio dei sit nō misereri. nō vt
ab illo irrogetur aliquid quo sit homo
deterior: sed tantū quo sit melior: si ero
getur. Ex his aperte ostendit quid mise
ricordiā: quid obduratiōe intellexit
apostolus. 7 quia misericordiā nullū
aduocat meritum. Obduratio vero nō
est semper sine merito 7 misericordiē
verbo: hic accipitur predestinatio 7 pre
cipue predestinationis effectus. Obdu
rationis vero nō ipsa dei eterna repro
batio: quia eius nullum est meritū: sed
grē priuatio sine subtractio: q̄ quodam
mō est reprobationis effectus. Accipit
tamē aliqñ reprobatio p obduratione
sicut 7 pdestinatio p suo effectū: qui est
grā appositā. Hīa enī q̄ apponit effectū
est pdestinatiōis. Cū igitur grē q̄ appo
nitur hōi ad iustificatiōē nulla sint me
rita: multominus 7 ipsi pdestinationis
q̄ ab eterno elegit deus quos voluit: ali
qua p̄t existere merita. Ita nec reproba
tionis q̄ ab eterno quosdā p̄sciuit fu
turos malos 7 dānādos. sicut elegit Ja
cob 7 Esau reprobauit. quod nō fuit p
meritis eoz: que tunc haberēt: qz nulla
habebāt: qm̄ nec ipsi exstebant. nec p̄p̄
futura merita que p̄videret: vel illūz ele
git: vel illam reprobauit.

Opinio quorūdā in qua fuit aliquā
do Aug⁹: sed post retractauit

Dinati sunt tñ quidam deum
iō elegisse Jacob: qz tales futu
rū p̄sciuit: qui in eū crederet: 7
ei seruiret. q̄s aliqñ Aug⁹ se sensisse dic
it in li^o retractationū. vbi apte ostendit q̄
si ppter futura merita electus ē: iam
nō ex gratia ē ē electus. Nō iō electus ē
a deo: quia talis futurus erat: s; ex ele
ctione talis est factus: ita dicens. Dispu
tans quid elegerit deus in nōdum nato

cui dixit seruauit ē maiorē. 7 qd in eo
de maiore silt nōdū nato reprobauerit
ad hoc p̄dixi r dēinatiōz vt dicere. Nō
ergo elegit deus opa cuiusq̄ i p̄scia: q̄
ipe daturus est: s; fidē elegit in p̄scia. 7
quē sibi creditur ē p̄sciuit: ipm̄ elegit
cui spiritū. s. daret: vt bona opando etiā
eternā vitāz psequeret. Ecce hic aperte
dicit nō ppter opa cū elegisse: s; ppter
fidē qua cū p̄sciuit creditur. S; quia
7 in fide meritum est sicuti 7 in opibus:
hoc retractauit dicēs. Nōdū diligenti⁹
q̄siuerā: nec adhuc inuenieraz q̄lis sit ele
ctio gratie: de q̄ apls dicit. Relique p ele
ctionē grē saluē fient. que vtiq; nō ē grā
si ex meritis p̄cedit: vt iam q̄s datur si
fm̄ gratia: s; fm̄ debitū reddatur poti⁹
meritis q̄ donetur. Proinde q̄s p̄mō
dixi: dicit idē apls. Idez deus q̄ opatur
oia in oibus. Nullq̄ autē dictū est. Deus
credit oia in oibus. ac deinde subiunxit:
quod ergo credim⁹ nostz est. q̄s vero
bonum opamur illius est qui credētib⁹
dat spiritū. s. p̄fecto nō dicere si iam
scirem etiā ipsā fidem inter dei munera
regiri q̄ dant in eodē spū. Utrūq; ergo
nīm ē p̄p̄ arbitriū volūtatē. 7 vtrūq;
datū ē p spm̄ fidei 7 charitatē. 7 q̄s pau
lo p^o dixi. Nīm ē. n. credē 7 velle. Illius
āt dare credētib⁹ 7 volentib⁹ facultatē
bene opandi per spiritū. s. per quē chari
tas diffunditur in cordibus nostris. vtz
est quidē: s; eadē regula. 7 vtrūq; ipi ē
quia ipe p̄parat voluntates. 7 vtrūq;
nostz qz nō sit nisi volentibus nobis. g^o
7 meritum fidei de mīa dei venit. Nō g^o
ppter fidē vel aliqua merita elegit dñs
aliquos ab eterno vel apposuit gratia^z
iustificatiōis i tpe: s; gratuita bonitate
sua elegit vt boni essent. Unde Aug⁹ in
li. de predestinatione sanctorū. non quia

futuros nos tales esse p̄sunt: id elegit: s̄
ut eēmus tales per ip̄am electiōē gr̄e
sue qua gratificauit nos in dilecto filio
suo.

Hic videt̄ s̄c̄i q̄s alibi ait auḡ.

Is t̄m v̄r adūsari q̄s d̄c̄ auḡ.
sup malachiā p̄phetā: vbi scri
ptū est. Jacob dilexi: Esau aut̄
odio habui. Cui vult igit̄ miseref de? ⁊
quē vult idurari. s̄z hec volūtas dei iusta
eē nō p̄t. venit enī de occultissimis me
ritis: q̄ ipsi peccatores cum p̄pter gene
rale peccatū v̄nā massam fecerint: nō t̄m
nulla inter eos ē diuersitas. Decedit enī
aliquid in peccatorib⁹: quo q̄uis nōdūz
sunt iustificati: digni efficiant̄ iustificatiōe
Et itē p̄cedit in aliis peccatorib⁹: quo di
gni sunt obtusione. Ecce hic videt̄ Auḡ
dicere q̄ ⁊ ipsa dei voluntas qua alios
eligit: alios reprobat ex meritis veni
at: sed occultissimis. i. q̄ p̄ meritis alios
voluerit eligere: alios reprobare. ⁊ q̄ p̄
meritis aliis apponit̄ gratia iustificatio
nis: aliis nō. v̄n obtundit̄. sed quid intel
ligere voluerit: ignorat: nisi forte dicatur
hoc intellexisse q̄s. d̄. dixim⁹ cū retractas
se. Nā ibidez etiā quedā alia or̄ine sub
dit que in li⁹ retractationis apte retra
ctat. Q̄s v̄rūq; legēti patebit. v̄n v̄sile
est in p̄missis etiā hoc retractasse. P̄t
tamē ex eo sensu accipi fore dictū: nō q̄
aliquis p̄destinetur p̄ meritis: vel iusti
ficationis gratiā mereat: sed q̄ aliquis n̄
adco mali sunt vt mereantur sibi gr̄am
nō imp̄tiri. Nullus enim gratiaz mereri
p̄t per quā iustificat: p̄t t̄m mereri vt
nō apponatur: vt penitus abiiciat̄. Et
quidē aliq̄ t̄cū it̄quirat: p̄fundū deue
nerūt: vt hoc mereatur: vt hoc digni sit
Alii v̄o ita v̄nūt: vt et si nō mereat̄ gra
tiā iustificationis: nō t̄m merent̄ oīno re
pelli: ⁊ gratiā sibi subtrahi. Jōq; dixit

in q̄busdā p̄cedere quo digni sunt iusti
catione: ⁊ in aliis quo digni sūt obtusio
ne. sed hoc fr̄uolum est.

Opinio quozdā falsa de occultis dei
differentiis carnaliter.

Ulti vero de isto p̄fundo q̄rē
tes reddere rōem: atq; s̄m cō
iecturas cordis sui īscurabi
lē altitudinē iudicioz dei cogitare conā
tes: in fabulas vanitatis abiere: dicentes
q̄ aīe sursum in celo peccant: ⁊ s̄m sua pec
cata ad corpa p̄o meritis dirigunt: ⁊ di
gnis sibi q̄si in carceribus includunt. Je
rū hi tales post cogitationes suas: ⁊ vo
lētes disputare de dei p̄fundo: v̄si sunt
in p̄fundū: dicētes aīas in celo aī cōner
satas: ⁊ ibi aliquid boni vel mali egisse
⁊ p̄ meritis ad corpa terrena detrusas
eē. hoc aut̄ respuit catholica fides p̄pter
euidētē apostoli s̄nias q̄ ait. cū nōdū nati
eēt aut aliquid bōi vel mali egissent ⁊c.
Melior est ergo fidelis ignorātia q̄ te
meraria scia. elegit aut̄ quos voluit gra
tuita mīa: non q̄ fideles futuri erāt: sed
vt fideles essent. eisq; gratiā dedit: nō q̄
fideles erāt: s̄z vt fierēt. ait enī apl̄s. Mi
sericordiā p̄secutus sū vt fidelis eēm: nō
ait q̄ fidelis erā. Dat̄ etiā cuidā ⁊ fidei
s̄z data est p̄ius vt esset fidelis. ita etiāz
reprobauit quos voluit: nō p̄pter meri
ta futura que p̄videret: veritate tamen
rectissima ⁊ a n̄is sensibus remota.

Questio.

Ed q̄ritur v̄rū sic d̄r de? elegit
se quosdā vt boni fierēt ⁊ fide
les: ita etiā p̄cedi deat̄ īprobaf
se: quosdā vt mali essēt ⁊ infideles: ⁊ ob
durare vt peccēt? q̄s nullaten⁹ p̄cedi oꝝ
Nō enī reprobatio ita est cā mali sicut
p̄destinatio cā boni. neq; obduratio ita
facit boīez malū quēadmodū misericor
dia facit bonum.

An ea que semel scit deus v. l. pscit sp
sciat et psciat: et sp scierit et pscierit
Reterea considerari oportet: utrum
ea omnia que semel scit vel pre
scit deus semper sciat et scierit: et
psciat ac pscierit: an olim scierit vel p
scierit quod modo non scit vel pscit. De p
scia primo respondemus dicentes multa
enim pscisse que modo non pscit. Cum enim
eius pscientia non sit nisi de futuris: ex quo
illa que futura erant pntia sunt vel pre
terita erunt: sub dei pscia esse desinunt.
sub scia vero semper sunt. Pscit enim quod de
oia ab eterno que futura erant: neque pre
scire desinit: nisi cum futura esse desinunt
neque cum pscire desinit aliqua que
ante psciebat: minus ea noscitur quam ante co
gnoscebat. Non enim dicitur ex defectu scientie
eius quod aliqua pscierit aliquid que modo non
psciat: sed ex ratione verbi quod est pscia
pscire enim est ante scire quam fiat aliquid.
Ideoque non potest dici deus pscire nisi que
futura sunt.

Hic de scia dicit deus semper scire quod
semel scit.

Et scia autem aliter dicimus. Scit enim
deus semper omnia que aliquid scit

Omnem enim sciam quam aliquan
do habet semper habuit et habet et habebit
Ad hoc autem opponitur ita. Olim scivit hunc
hominem nasciturum qui natus est: modo non
scit eum nasciturum. Scivit ergo aliquid quod
modo non scit. Item scivit mundum esse
creandum: modo non scit eum creandum. aliquid
ergo scivit quod modo non scit. et alia huius
modi infinita iduci possent. Sed ad hoc
dicimus quod idem nunc etiam scit quod sciebat
antequam fieret: licet tunc de nativitate ho
minis et mundi creatione: et nunc hanc sciam
et diversis aliter exprimi oporteat. Nam quod
tunc futurum erat: nunc preteritum est. Ideoque
verba mutanda sunt ad ipsam designan

dam. Sicut diversis temporibus loquens ean
dem diem modo per hoc adverbium cras desi
gnamus dum adhuc futura est: modo per ho
die dum presens: modo per heri dum preterita est: ita
antequam crearetur mundus sciebat deus hunc
creandum. postquam creatus est: scit eum cre
atum: nec est hoc scire diversa: sed omnino
idem de mundi creatione. sicut antiqui pa
tres crediderunt christum nasciturum et mortu
rum: nos autem credimus eum iam natum et mor
tuum. et nec tamen diversa credimus nos
et illi: sed eadem. Ita enim ut ait Augustinus va
riata sunt. et ideo verba sunt mutata: non si
des. Indubitanter igitur teneamus deum
semper omnia scire que aliquid scit.

De omnipotentia dei: ubi prius pscide
ratur quare dicatur omnipotens.

Hic de omnipotentia dei agendum est
ubi prima consideratio occurrit
quod deus de deo dicatur omnipotens: an
quod omnia possit: an tamen quia ea possit que
vult. Quod enim deus oia possit: pluribus au
toritatibus probatur. ait enim Augustinus in li
brum quodum veteris et nove legis. Oia quidem
potest deus: sed non facit nisi quod convenit ei
veritati et iusticie. Idem et eodem. Potuit simul
cuncta facere: sed prohibuit rationem. id est voluntas
Rationem nempe ibi voluntatem appellant:
quod voluntas dei rationabilis est: et equissima
facendum ergo est deum oia posse.

Quod deus dicatur oia posse eum nos
multa possumus quod ipse non potest.

Ad querit quod oia posse dica
tur: cum nos quedam possumus
que ipse non potest. Non enim potest
ambulare: loqui et huiusmodi: que a na
tura divina omnino sunt aliena: cum horum instrum
ta nullatenus habere queat incorporea et
simplex substantia. Quibus id respondendum
arbitror quod huiusmodi actiones: ambula
tio. scilicet et locutio et huiusmodi a dei potentia
aliene non sunt: sed ad ipsam pertinent. Licet

enī huiusmodi actiōes in se deus habere
nō possit. Nō enī pōt ambulare vel loq
7 huiusmodi: eas tamē in creaturis po
test opari. facit enī vt hō ambulet 7 lo
quat 7 huiusmodi. Non ergo per istas
actiōes diuine potentiē detrahāt aliqd
q: 7 hec pōt facere deus oipotens. Sz
sunt alia quedā que deus nullatenus fa
cere pōt. vt peccata. Nō enī pōt mētiri
nō pōt peccare. sed nō ideo oipotentie
dei in aliquo detrahatur vel derogatur
si peccare nō posse dicit. quia nō eēt hoc
potētie: sed infirmitatē. si enī posset hoc: oī
potens non eēt. non igitur impotētie: sz
potentie iputandū est q: ista nō pōt. vñ
Aug⁹ in. i. s. l. de trinitate. Magna inquit
dei potentia est non posse mentiri. sunt
enī que in aliis rebus potentie deputan
da sūt: in aliis vō minime. 7 que in aliis
laudabilia sunt: in aliis reprehensibilia sūt
Nō ergo iō deus minus potens est: q: a
peccare nō pōt: cum oipotens nullaten⁹
sit qui hoc pōt.

Itē de aliis oppōit.

Unt etiā 7 alia quedā q: deus
nō pōt. vñ videt nō omīa pos
se. Non enī pōt mori vel falli

Unde Aug⁹ in li. de simbolo. Deus oī
potens nō pōt mori: nō pōt falli: nō po
test miser fieri: nō pōt vinci. hec vñq;
7 huiusmodi absit vt possit oipotēs. Si
enī huiusmodi passionibus atq; defecti
bus subici pōt: oipotens non foret. 7
inde monstratur oipotens: q: hec ei ap
propinquē nō valent. pōt tñ hec 7 i aliis
operari.

Q: oipotentia dei fm duo cōsiderat.

Itē igitur diligenter cōsideran
tibus oipotētia eius fm duo
apparet. quia oia facit que
vult: 7 nihil oīno paritur. fm vñq; sz

oipotens vñq; predicat. q: nec aliqd
est q: ei ad patiendū corruptionē iserire
valeat. nec aliqd ad faciendū ipedimē
tum asserere. Manifestū est itaq; deū oīo
nihil posse pati: 7 oia facere posse: pter
ea sola quibus eius dignitas lederetur
eiusq; excellentie derogaret. in quo tamē
nō est minus oipotens. hoc enī posse nō
eēt posse: sed nō posse. Nemo ergo deus
oipotentem in aliquo dicere. psumat q:
oia pōt que posse potentie est: 7 inde vñ
dicatur oipotens.

Quibuscūq; auctoritatib⁹ editur q: iō
oipotens dī quia quicqd vult pōt.

Ex quibuscūq; tamē auctoritati
bus traditur iō vñ dici oipo
tens: quia quicqd vult potest

Un Aug⁹ i encharidion. Nō ob aliis ve
raciter vocatur oipotens: nisi qm quicqd
vult pōt. nec volūtate cuiuspiā creature
voluntatis oipotentis ipeditur effectus
Idē in li. de spū 7 littera. Nō pōt deus
facere iniusta: quia ipse sūma iusticia et
bonitas est. Oipotens vō est: nō q: pos
sit oia facere: sed quia pōt efficere quic
quid vult: ita vt nihil valeat eius volū
tati isistere qn opleatur. aut aliquo mo
do ipedire eandē. Iohes crisostom⁹ in
omelia quadā de expositiōe simboli ait
Oipotens dī deus quia posse illius nō
pōt inuenire nō posse: dicte ppha. Oia
quecūq; voluit fecit. Ipse ergo oipotens
est vt totum q: vult possit. Un Ap⁹ l⁹ sus
Etus inquit volūtati qd resistit? His au
toritatibus vñ ostendi q: deus ex eo tā
tum dicatur oipotēs: quia oia pōt que
vult: nō quia oia possit.

Determinatio pmissarū auctoritatū

Ed ad hoc potest dici q: Au
g⁹ vbi dicit. Oipotens nō dī
q: omīa possit 7c. tam ample

b

et generaliter accepit omnia: ut et mala includeret: que deus nec vult: nec potest. Non ergo negavit eum posse omnia: quod convenit ei posse. Similiter cum dicitur non ob aliud vaciter dicitur omnipotens nisi quoniam quicquid vult potest: non negat eum posse etiam ea que non vult. sed aduersus illos: qui dicebant deum multa vel ea que non poterat: affirmat eum posse quicquid vult. et ex eo se dici omnipotentem: non ob aliud: nisi quia potest quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas: potest quicquid vult. an quicquid vult se posse: an quicquid vult facere: an quicquid vult fieri. Si enim dicas ideo omni potentes vocari: quia potest quicquid vult se posse. ergo et Petrus tunc omnipotens similiter dici potest: vel quilibet sanctorum. quia potest quicquid vult se posse: et potest facere quicquid vult facere. Non enim vult facere nisi quod facit: nec posse nisi quod potest. sed non potest facere quicquid vult fieri. Vult enim saluos fieri qui saluandi sunt. Verumtamen eos saluare non valet. Deus autem quicquid vult fieri: potest facere. Si enim vult aliquid fieri per se: potest illud per se facere: et per se facit. sicut celum et terram per se fecit: quia voluit. Si autem vult fieri per creaturam: et per eam operatur. Sicut per homines facit domos: et huiusmodi artificialia. Et deus quidem ex se et per se potest. Homo autem vel angelus quantumcumque beatus est: non est potens per se vel extra se. Sed forte dices. nec dei filius potest a se: nec spiritus sanctus: sed solus pater. Ille enim potest a se: qui est a se. Filius autem quia non est a se: sed a patre: non potest a se: sed a patre. et spiritus sanctus ab utroque. Ad quod dicimus: quod si filius non possit a se: nec opetur a se: potest tamen

et opatur per se. sic et spiritus sanctus. unde Iohannes in libro 9o de trinitate. Nature inquit cui preterdictis heretice: hec unitas est: ut ita per se agat filius: ne a se agat. et ita non a se agat ut pater agat. Per se autem agere dicitur: et potest esse per se: quia naturaliter habet potentiam eandem quam et pater: quia potens est et opatur. sed quia illam habet a patre: non a se: ideo a patre: non a se dicitur posse et agere. Homo autem vel angelus gratum tam habet potentiam: quia potens est. Iohannes igitur se ac proprie deus trinitas omnipotens dicitur: quia per se. id est naturali potentia: potest quicquid vult fieri: et quicquid vult se posse. Nihil enim vult fieri: quod non possit facere per se: vel per creaturam et nihil vult se posse quod non possit. et omne quod vult fieri: vult se posse. sed non omne quod vult se posse vult et fieri. Si enim vellet et fieret: quia voluntati eius nihil resistere potest.

Opinio quorundam dicentium deum nihil posse nisi quod facit.

Uideam tamen de suo sensu gloriari: antes: dei potentiam coartare sub mensura conati sunt. Cum enim dicunt hucusque potest deus: et non amplius: quod est hoc aliud quam eius potentiam que infinita est concludere et restringere ad mensuram. Aliunt enim. non potest deus aliud facere quam facit. nec melius facere id quod facit. nec aliquid pretermittere de his que facit. Illaque suam opinionem vestimentis argumentis causisque comenticis nec non et sacrarum auctoritatum testimonio munire nituntur dicentes. Non potest deus facere: nisi quod bonus est et iustus fieri. Non est autem bonum et iustum fieri ab eo nisi quod facit. Si enim aliud iustum est et

bonū eūm facere q̄ facit. nō ergo facit omne quod iustū est: q̄ q̄ bonū est eū facere. sed quis hoc audeat dicere? Ad dunt etiam nō potest facere nisi q̄ iusticia eius exigit. sed nō exigit eius iusticia vt faciat nisi q̄ facit. non ergo pōt facē nisi quod facit. Eadēq; iusticia exigit: vt id nō faciat quod nō facit. Non autem potest facere contra iusticiā suā? Nō igitur potest aliquid eorum facere que dimittit.

Responsio ad prius dictum.

Is autem respondet: v̄boz duplicem intelligentiam aperientes: 1 ab eis inuoluta eno luentes sic. Nō potest de^o facere nisi q̄ bonū est q̄ iustū. id est nō potest facere nisi illud: quod si faceret bonum esset q̄ iustum: verum est. sed multa potest facē que nec bona sunt nec iusta. quia nec iur nec erūt: nec bene fiunt vel fient: q̄ nūq̄ fient. Item q̄ secundo ppositum fuit non potest facere nisi q̄ iusticia sua exigit. 1 nō potest id facere quod iusticia sua exigit vt nō fiat. Dicimus quia exactionis verbis de deo congrue nō dicūt nec p̄prie accipitur. 1 in illis locutionibus duplex est sensus. Si enī intelligas si potest facere nisi quod iusticia sua exigit. id est nisi q̄ iusta voluntas sua vult fallum dicis. Iusticia enim dei ipsi⁹ egi sumā voluntas accipitur: qualiter accipit Augustinus illa v̄ba domini in genesi loquentis ad Loth. Nō possum q̄q̄ facere de nec illo introcas: exponens. nō posse inquit se dicit: q̄ sine dubio poterat per potentia: sed non poterat per iusticiam: quasi poterat quidē: sed si volebat. 1 illa voluntas iusta erat. Si v̄o

per hec verba intelligas eum nō posse facere: nisi illud quod si fieret: iusticie ei⁹ conueniret: verum dicis. Similiter distinguē illud. Nō potest facere q̄ iusticia eius exigit vt nō faciat. id est nō potest facere id quod ipse qui est sumā iusticia nō vult facere: fallum est. Si autē intelligas his verbis eum nō posse facē id quod iusticie eius cōuenire nō potest v̄z dicis. Ad dūc quozq; 1 alia dicētes si pōt deus facere nisi quod d̄z. si aut d̄z facere nisi quod facit. Si enī debet alia facere nō ergo facit omne quod debet. Si vero facit omne quod debet: nec potest facere nisi quod debet. nō ergo pōt facere nisi quod facit. Item aut debz dī mittere quod dimittit ne faciat: aut nō debz. si nō debet: nō recte dimittit. si v̄o debet dimittere: ergo nō debet facere. Si autem nō debet: nec decet: nec oportet eum facere. 1 si nō decet: nec oportet eum facere. ergo nō potest facere. non ergo potest facere: nisi quod fac. nec potest illud dimittere quod facit quin faciat. quia debet illud facere. 1 quod debz facere nō potest illud dimittere. Sed vt mihi videtur hac verbum debz venenū habet. Multiplicem enim 1 inuolutam tenet intelligentiam: nec deo p̄prie competit: qui nō est debitor nobis nisi forte ex promisso. Nōs verō ei debitorum sumus ex cōmisso: quia cōmisit nobis. vt autem venenū euacuetur distinguē v̄bi sensus. Non potest de^o facere nisi quod debet. id est nisi quod vult: fallum ē. sic enim potest ipse dīci debere aliquid: q̄ vult illud. Si autem dicatur nō potest nisi quod debet. id est non pōt nisi illud quod si faceret ei bene conueniret: v̄z est. Ad dūcunt quozq; illi dicētes: mihi il facit aut dimittit nisi optia 1 rōnabili

ausa: licet nobis occulta sit. fm quam oportet eum facere et dimittere que facit vel dimittit. Ratio enim penes eum est qua illa facit et illa dimittit. que ratio eterna est et semper manens. preter quaz non potest aliquid facere vel dimittere. Illa ergo manente: non potest quod facit dimittere: nec quod dimittit facere. et ita non potest facere nisi quod facit. Et ad hoc respondemus ambiguitatem locutionis determinantes. Cum enim dicitur. ratio vel causa optima penes deum est: qua facit cuncta que facit: et dimittit ea que dimittit: verum quidem est. quia in eo voluntas equissima est et rectissima: qua facit et dimittit quod vult. et quia facit si potest nec potest ea facere potest. nec utique contra eas faceret: nec preter eam: si ea que facit dimitteret: vel que dimittit faceret. sed ea dem manente ratione et causa: alia potuit facere et ista dimittere. licet ergo ratio sit penes eum qua alia facit: alia dimittit: potest tamen fm eandem rationem et dimittere que facit: et facere que dimittit. Ipsi autem addunt. Ratio est eum facere que facit: et non alia. et non potest facere nisi quod ratio est eum facere. et ita non potest facere nisi quod facit. Item Ratio est eum dimittere quod dimittit et non potest non dimittere: quod ratio est eum dimittere. et ita non potest non dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus locutiones ambiguas esse: et ideo determinandas. Si enim cum dicitur non potest facere nisi quod ratio est eum facere: intelligas eum non posse facere nisi ea que rationabilia sunt: et ea que si fierent rationabilia essent: verus est sensus. Si autem intelligas eum non posse facere alia rationabilia et bona: nisi ea quod vult et facit: falsus est intellectus. Item aliud

adiungunt dicentes. Si potest deus aliquid facere quod facit: potest igitur facere quod non presciuit. Et si potest facere quod non presciuit: potest sine prescientia operari. quia omne quod facturum se presciuit facit. nec facit aliquid quod non presciuit. Quod si preter scientiam eius aliquid fieri impossibile est: omne quod prescitus est fieri necesse est. igitur fieri aliud quod sit nulla ratione possibile est. non ergo potest a deo fieri nisi quod fit. Hec autem questio de prescientia facile determinari potest per ea que superius dicta sunt: cum de prescientia ageretur.

Auctoritatibus videntur in assertione sue opinionis.

Is autem illi scrutatores: qui defecerunt scrutantes scrutinia sanctorum annexerunt testimonia. Dicit enim Augustinus in libro de simbolo. Hoc solum non potest deus quod non vult. per quod videtur non posse facere aliquid nisi quod vult. sed non vult nisi quod facit. et ita videtur non posse nisi quod facit. Illud ita intelligendum est. Id solum non potest deus quod non vult scilicet se posse. Idem in libro septimo confel. ad deum loquens ait. Nec cogaris inuictus ad aliquid: quia voluntas tua non est maior quam potentia. Esset autem maior: si tempore tuiplex maior esses. Ex hoc autem videtur quod deus non possit plura quam vult: sicut non vult plura quam potest. Si enim voluntas non est maior potentia ita nec potentia est maior voluntate. Ideoque sicut plura non vult quam potest: ita eum non plura posse quam vult dicitur. Sed ad hoc dicimus: quia nec voluntas potentia: nec potentia voluntate maior est

q² una et eadē res est potentia: volūtas
scilicet ipse deus. Qui esset maior seipso
si voluntas esset maior potentia: vel po-
tentia voluntatē. Nec hac auctoritate
negatur deum plura posse q̄ velle: quia
plura subiecta sunt eius potentie q̄ vo-
luntati. Fateamur itaq; deū multa pos-
se facere que nō vult. et posse dimittere
que facit. Quod ut certius firmissq; re-
neatur: scripture testimonis asseramus
deum plura posse facere q̄ faciat. Veri-
tas ip̄a s̄m Mathēz ait. An putas q²
non possum rogare patrem meum: et
exhibebit mihi modo pl² q̄ duodecim
legiones angelorum? Ex quibus verbis
patenter innuitur: q² etsi fili² poterat ro-
gare: quod non rogabat: et pater exhi-
bere quod non exhibebat: uterq; igitur
poterat facere quod nō faciebat. Augu-
stinus etiam in encharidion ait. Omni
potentis voluntas multa potest facere
que nō vult nec facit. Potuit enim facē
ut duodecim legiones angelorum pu-
gnarent contra illos qui xpm ceperunt
Item in eodem. Cur apud quosdā non
facte sunt virtutes: que si facte fuissent
egissent illi homines penitentiam. et facte
sunt apud eos qui non erant credituri
tunc nō latebit q² nunc latet. Nec itaq;
deus iniuste voluit saluos fieri: cum pos-
sent salui esse si vellent. Tunc in clarissi-
ma sapientie luce videbitur q² nunc pi-
orum fides habet: anteq̄ manifesta co-
gnitione videatur: q̄ certa et immutabi-
lis et efficacissima sit voluntas dei: que
multa possit et nō velit. nihil autem q²
non possit: velit. Ideo in libro de natura
et gratia. Dominus Lazarus suscitavit
in corpore. Nūquid dicendum est: non
potuit Iudas suscitare in mente? potuit
quidem: sed noluit. His auctoritatibus

multisq; aliis aperte docetur q̄ de² mul-
ta possit facere que non vult. quod etiaz
ratione probari potest. Non enim vult
deus omnes iustificare: et tamē quis du-
bitat eum posse? Potest ergo de² aliud
facere q̄ facit: et tamē si aliud faceret:
alius ipse nō esset. et potest aliud velle
q̄ vult: et tamen eius voluntas nec alia
nec noua: nec mutabilis aliquo modo po-
test esse. Etsi enim possit velle q² nunq̄
voluit: non tamen noniter: nec noua vo-
luntate: sed sempiterna tantum volūta-
te velle potest. Potest enim velle q² po-
test ab eterno voluisse. Habet ergo po-
tentiam volendi nūc et ab eterno: quod
tamē nec mō vult: nec ab eterno voluit.

An deus possit facere aliquid melius
q̄ facit.

Unc illud restat discutiendū
utrum melius aliquid deus
possit facere q̄ facit. Solent
enim illi scrutatores dicere q̄ ea que
facit deus nō potest meliora facere. quia
si possit facē: et si facit. inuidus esset: et nō
sūme bonus. et hoc ex illi astruere conā-
tur. At enim Augustinus in libro que-
stionum. 83. Deus quez genuit: quoniam
meliozem se generare si potuit: nihil enī
deo melius: genuit equalem. Si enim
voluit et non potuit: infirmus est. Si po-
tuit et noluit: inuidus. ex quo conficitur
equalem genuisse filiū. Et simili volunt
dicere q̄ si potest deus rem meliozem
facere q̄ facit: inuidus est. sed nō valet
huius similitudinis inductio. quia filiū
genuit de substantia sua. Ideo q̄ si pos-
set gignere equalem: et non gigneret: in-
vidus esset. Illia vero q̄ nō de suba sua
facit meliora facere potest.

Questio qua Ali artantur.

Erum hic ab eis responderi depono: cur dicant rem aliam quam: siue etiam rerum vniuersitatem: in qua maior consummatio expressa est: non posse esse meliorem quam est: siue ideo: quia summe bona est: ita ut nulla omnino boni perfectio desit ei siue ideo: quia maius bonum quod ei deest: capere ipse non valeat, sed si ita summe bona dicitur: ut nulla ei perfectio boni desit: iam creatura creatori equat. Si vero ideo non potest melior esse: quia bonum amplius quam ei deest: capere ipsa non valet: iam hoc ipsum non posse perfectionis est: non consummationis. et potest esse melior si fiat capax melioris boni quod ipse potest qui eam fecit. Potest ergo deus meliorem rem facere quam faciat. Unde Augustinus super geneseos. Talem potuit deus hominem fecisse: quod nec peccare posset nec velle. et si talem fecisset: quis dubitat eum meliorem fuisse? Ex predictis ostenditur quod potest deus et alia facere quam facit. et que facit meliora ea facere quam facit.

Utrum alio vel meliori modo possit facere quam facit.

Ostenditur hoc considerandum est utrum alio modo vel meliori quam facit: possit ea facere que facit. Si modus operationis ad sapientiam opificis referatur: nec alius nec melior esse potest. Non enim potest facere aliquid aliter vel melius quam facit. id est alia sapientia vel maiori sapientia. Nihil enim sapientius potest facere quam facit. Si vero referatur modus ad rem ipsam quam

facit deus: dicimus quia et alius et melior potest esse modus. et in hoc concedi potest: quia ea que facit potest facere melius et aliter quam faciat. quia potest quibusdam meliorem modum existeri prestare: et quibusdam alium. Unde Augustinus in 13° libro de trinitate ait. Quod fuit et alius modus nostre liberationis possibilis deo: qui omnia potest. sed nullus alius nostre miserie sanande fuit conuenientior. Potest igitur deus eorum que facit que dam alio modo meliori: quedam alio modo etque bono: quedam etiam minus bono facere quam facit: ut tamen modus referatur ad qualitatem creature: non ad sapientiam creatoris.

Utrum deus semper possit omne quod olim potuit.

Reterea queri solet utrum deus semper possit omne quod olim potuit. Quod quibusdam non videtur dicentibus. Potuit deus incarnari: et potuit mori et resurgere: et alia huiusmodi que modo non potest. Potuit ergo que modo non potest. et ita habuit potentiam quam modo non habet. Vnde videtur eius potentia immutata. Ad quod dicimus: quia sicut omnia semper sciit: que aliquando sciuit: et semper vult que aliquando voluit. nec unquam aliquam scientiam emittit: vel voluntatem mutat quam habuit. ita omnia semper potest que aliquando potuit. nec unquam aliquam potentiam suam priuatur. Non est ergo priuatus potentia incarnandi vel resurgendi: licet non possit modo incarnari vel resurgere. Sicut enim potuit olim incarnari: ita et potest modo esse incarnatus in quo eiusdem rei potentia monstratur

Et enim olim scivit se resurrecturum: et modo scit se resurrectisse. nec est alia scientia illud olim scivisse: et hoc modo scire sed eadem omnino. Et sicut voluit olim resurgere: et modo resurrectisse. In quo unius rei voluntas exprimitur. ita potuit olim nasci et resurgere: et modo potest natus fuisse et resurrectisse. et est eiusdem rei potentia. Si enim posset modo nasci et resurgere non esset idem posse. Verba enim diversorum temporum diversis prolata temporibus: et diversis adiecta adverbis: eundem faciunt sensum. ut modo loquentes dicimus. Iste potest legere hodie: cras autem dicimus iste potest legisse: vel potuit legere heri. ubi unius rei monstratur potentia. Si autem diversis temporibus loquentes: eiusdem temporis et adverbis utamur dicentes hodie. iste potest hodie legere. et dicentes cras. Iste potest hodie legere. non idem diversa dicimus eum posse. Fateamur igitur deum semper posse quicquid seipsum potuit. id est habere omnem illam potentiam quam semel habuit: et illius omnis rei potentiam cuius semel habuit: sed non semper posse facere omne illud quod aliquando potuit facere. Potest quidem facere aut fecisse quod aliquando potuit. Similiter quicquid olim voluit: et vult. id est omnem quam olim habuit voluntatem: et modo habet. et cuiuscumque rei voluntatem olim habuit et modo habet: non tamen vult esse vel fieri omne quod aliquando voluit esse vel fieri: sed vult fuisse vel factum esse. ita et de scientia dei dicendum est.

De voluntate dei que essentia dei est una et eterna: et de signis eius.

Item de voluntate dei aliquid

pro sensus nostri imbecillitate dicendum est. Sciendum est igitur: quia voluntas siue volens de deo secundum essentiam dicitur. Non est enim aliud velle et aliud esse: sed omnino idem. Et sicut idem est ei esse bonum quod esse deum: ita idem est ei esse volentem quod esse deum. Nam voluntas qua semper volens est: non affectus vel motus est: qui in deum cadere non valet sed divina essentia qua volens est deus est et huiusmodi.

Quod licet idem sit deo velle quod esse non tamen potest dici deus esse omnia que vult.

Item licet idem sit deo velle quod esse: non tamen dicendum est deum esse omnia que vult. quod quidam de dei voluntate non recte sentientes: nobis obiciunt dicentes. Si idem est deo velle quod esse: ergo cum dicimus deum velle omnia que facit: dicimus eum esse omnia que facit. alioquin ibi non illo verbo idem significatur: quod significatur hoc verbo esse: cum de deo dicitur. Et si ita est: non semper dicitur de deo velle secundum essentiam. Si vero secundum essentiam non dicitur aliquando: quomodo ergo dicitur de deo? relative enim nunquam dicitur. Ad quod dicimus quia licet idem penitus sit deo velle quod esse: non tamen potest dici esse omnia que vult. sicut idem est deo esse quod scire: nec tamen sic dicitur scire omnia: ita quoque potest dici esse omnia

Quis sit sensus horum verborum deus scit vel deus vult. Item de? scit omnia vel vult aliquid: et quid de eo in his predicetur.

h 4

Ubi autem deus dicitur scire
vel sciens: et velle vel volens
hec de deo secundum essentiam dicitur.
Cum enim dicitur deus scire: vel deus
vult: siue deus est sciens vel volens: essen-
tia diuina predicatur: et deus esse enun-
ciatur. Cum autem additur omnia: vel ali-
quid vel aliqua: et dicitur deus scire: omnia
vel vult aliquid vel aliqua: essentia quod
diuina predicatur. non simpliciter et ab-
solute: sed ita ut scientie que ipsa est: omnia
subiecta monstrantur. et voluntati que
ipsa eadem est: aliquid vel aliqua dican-
tur subiecta. ut talis fiat sensus. Deus scit
omnia. id est deus est cuius scientie que
ipsius essentia est: omnia subiecta sunt.
Similiter deus vult hoc vel illa. id est deus
est cuius voluntati que ipse est: hec siue
illa subiecta sunt. Volens ergo siue vel-
le dicitur deus secundum essentiam: cuius volun-
tas est eterna et immutabilis: licet ea
variantur et transeant: que ei subiecta
sunt. que non potest esse iniusta nec mala
quia deus est.

Dei voluntas summe bona causa est
omnium que naturaliter sunt. cuius
causa non est querenda: quia nullas
habet cum sit eterna.

Et itaque summe bona voluntas
causa est omnium que natura-
liter fiunt vel facta siue futura
sunt: que nulla preuenti est causa: quia
eterna est. Ideoque causa ipsius querenda
non est.

Hic dicitur quare eius causa non est
querenda:

Ubi enim est causa querit: aliquid
maius ea querit: cum nihil ea
maius sit. Unde Augustinus
in libro. 84. questionum. Qui querit quare
voluerit deus mundum facere: causa querit
voluntatis dei. Omnis autem causa effi-
ciens maior est eo quod efficitur. Nihil au-
tem maius est voluntate dei. non ergo
eius causa querenda est. Item in libro
contra manicheos. Si qui dixerint: quod
placuit deo facere celum et terram. Re-
spondendum est eis qui voluntatem dei
nosse desiderant: et causas et voluntates
dei scire querunt: quod voluntas dei omnium
que sunt ipsa sit causa. Si enim habet
causam voluntati: est aliquid quod ante-
cedat voluntatem dei. quod nefas est cre-
dere. Qui ergo dicit quare fecit deus ce-
lum et terram. Respondendum est illi:
quia voluit. Voluntas enim dei causa
est celi et terre. Et ideo maior est volun-
tas dei quam celum et terra. Qui autem di-
cit quare voluit facere celum et terram
maius aliquid querit quam est voluntas dei.
Nihil autem maius inueniri potest. Con-
fiscat autem ergo se humana temeritas
et id quod non est non querat: ne id quod
est non inueniat. Ecce his auctoritatibus
aperte insinuat: quod voluntatis dei causa
nulla est. et ideo querenda non est.

Dei voluntas dei prima et summa can-
sa omnium est.

Voluntas igitur dei: ut ait Au-
gustinus in. 3. libro de trinitate.
prima et summa causa est omnium
specierum atque motionum. Nihil enim
fit quod non de interiori atque intelligibi-
li aula summi Imperatoris egrediat secundum
ineffabilem iusticiam. Ubi enim non operatur

quod vult dei omnipotentis sapientia que prędit a fine usq; ad finem fortiter et disponit omnia suauiter. et non solum facit ea que perseverantia consuetudinis admirationem non admittunt: sed etiā ea que propter raritatem et insolentem eventum mira videntur. Ut sunt defectus luminarium: et terre motus: monstruosi animantium partus. et his similia. quorum nihil sit nisi dei voluntate: sed plerisque non apparet. Ideoque placuit uanitati philosophorum etiam causis aliis ea tribuere: cum omnino videre non possent superiorem ceteris omnibus causā id est voluntatem dei. Itaque non nisi dei voluntas causa prima est sanitatis: egritudinis: premiorum atq; penarum: gratiarum et retributionum. hec igitur sola est: unde ortum est quicquid est. et ipsa non est orta: sed eterna.

Quibus modis in scriptura accipitur dei voluntas.

Ita non est pretereundum nobis quod sacra scriptura de voluntate dei variis modis loquens consentit: et tamen non est voluntas dei diuersa: sed locutio diuersa est de voluntate. quia nomine voluntatis diuersa accipitur. Nam voluntas dei uere ac proprie dicitur que in ipso est: et ipsius essentialis et hec una est: nec multipliciter recipitur: nec mutabilitatem: que inexpleta esse non potest. De qua propheta ait. Omnia quecumque uoluit dominus fecit. et Alphonstus. Voluntati eius quis resistet? Et alibi. Ut probetis que sit voluntas dei bona et beneplacens et perfecta. Et hec

voluntas recte appellatur beneplacens dei sine dispositio.

Quia secundum figuram dicitur uoluntas dei preceptio: siue prohibitio: consilium permissio: operatio. et ideo pluraliter dicit scriptura uoluntates.

Liquando uero secundum quandam dicendi figuram: uoluntas diuocatur: quod secundum proprietatem non est voluntas eius. ut preceptio prohibitio: consilium: nec non permissio et operatio. Ideoque pluraliter aliquando scriptura uoluntates dei pronunciat. Unde propheta. Magna opera domini exposita in omnes uoluntates eius: cum non sit nisi una uoluntas dei que ipse est. pluraliter tamen dicit uoluntates: quia uoluntas dei variis modis ac pro diuersis accipitur: ut dictum est. Ita etiam idem propheta propter multos effectus misericordie et iusticie pluraliter dicit. Misericordias domini in eternum cantabo et alibi. Iusticie domini recte iustificantes corda. cum tamen in deo una sit misericordia: una sit iusticia: eademque sit misericordia que iusticia: scilicet diuina uis.

Quare preceptio et prohibitio et consilium dicatur dei voluntas.

Deo autem preceptio et prohibitio atque consilium: cum sint tria dicitur tamen unumquodque eorum dei uoluntas: quia ista signa sunt diuine uoluntatis. quemadmodum et signa ire: dicuntur ira. et dilectionis signa: dilectio appellantur. et dicitur iratus deus

h s

et tamen non est ira in eo aliqua: sed si
gna tantum que foris sunt: quib⁹ irar⁹
ostenditur: ira ipsius nominatur. Et est
figura dicendi: scilicet quam non est falsus
quod dicitur: sed verum quod dicitur: sub
tropi nubilo obumbratur. et scilicet hos tro
pos diuerse voluntates dei dicunt: quia
diuersa sunt illa que per tropum volun
tas dei dicuntur.

Ubi voluntas dei pro precepto et co
filio accipitur.

Pro precepto dei atque consilio
potest accipi dei voluntas: ut
ibi: Sicut voluntas tua sicut in
celo et in terra. et alibi: qui facit volunta
tem patris mei qui in celis est: ipse frater meus
et soror et mater est. Et contra hanc vo
luntatem multa fiunt. Unde Augustinus
in libro de spiritu et littera. Infideles in
quit contra voluntatem dei faciunt: cum
eius euangelio non credunt.

Deus non vult ab hominibus fie
ri omnia que precipit. vel non fieri
que prohibet.

Hi illa tria dicuntur dei vo
luntas: ideo quia signa sunt di
uine voluntatis: non est tamen
intelligendum deum omne id fieri velle
quodcumque precipit. vel non fieri quod
cumque prohibet. Precepit enim Abraham
imolare filiam: nec tamen voluit. nec ideo
precepit ut id fieret: sed ut Abraham pro
baretur fides. et in euangelio precepit sa
nato ne cui diceret. Ille autem predica
uit ubique intelligens deum non ideo p

hibuisse: quin vellet opus suum predi
cari: sed ut daret formam homini lau
dem humanam declinandi. Permissio
quoque dei et operatio voluntas dei ap
pellantur: qualiter accipit Augustinus in
encharidion dicens. Non sit aliquid
nisi omnipotens fieri velit: vel sinendo
ut fiat: vel ipse faciendo. Nec dubitandum
est deum facere bene: etiam sinendo fieri quod
cumque sunt male. Non enim hoc nisi iusto
iudicio finit. et profecto bonum est omne
quod iustum est. Ecce manifeste habes
dei voluntatem appellari ipsius opera
tionem vel permissionem: cum dicit non
fieri aliquid nisi omnipotens fieri velit
ubi includit et bona et mala omnia que fi
unt. Ideoque aperte distinguit: quomodo
deum velle dixerit: ne eadem ratione in
telligatur velle bona et mala. subdens
vel sinendo ut fiant. hoc quantum ad ma
la dicit: vel ipse faciendo: hoc quantum
ad bona. Mala enim finit fieri: sed non
facit. bona vero ipse facit. Ideoque dicit
eum velle: quia et volens mala finit. et
volens bona operatur. et ob hoc permis
sio et operatio voluntas dei dicuntur.

Quinque supra posita sunt que dicun
tur secundum tropum: et ideo distinguat le
ctor ubique pro unoquoque eorum
accipiat voluntas.

Unus igitur supra posita sunt
que secundum tropum dicuntur dei
voluntas: quia signa sunt diui
ne voluntatis: que una est et inmutabilis
scilicet dei beneplacitum. Ideoque diligen
ter distinguat lector: ubi de voluntate
dei scriptura commemorat: iuxta que

modum accipi oporteat. Utrum scilicet pro beneplacito dei: an pro aliquo signo eius. Magna enim est adhibenda distinctio in cognitione diuine voluntatis: quia et beneplacitum dei est voluntas eius: et signum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius eternum est. signum vero beneplaciti eius non. Et consonat rerum effectibus beneplacitum ipsius. et ipsi effectus rerum ab illo non discordant. sit enim omne quod beneplacito vult fieri. et omne quod vult non fieri: nequaquam sit. Non autem ita est de signis: quia precepit deus multis ea que non faciunt et prohibet que non cauent. et consulit que non implent.

Illi sententie qua dictum est dei voluntatem non posse cassari que ipse est: quedam videntur obuiare.

Ite questio oritur. Dictum est enim in superioribus et auctoritatibus communium quod voluntas dei que ipse est vocaturque beneplacitum eius: cassari non potest: quia illa voluntate quecumque voluit fecit in celo et in terra. cui teste aplo nihil resistit. Queritur ergo quomodo accipiendum sit: quod apostolus de domino ait. qui vult omnes homines saluos fieri. Cum enim non omnes salui fiant: sed plures dampnentur: videtur utique non fieri quod deus vult fieri humana scilicet voluntate impediende voluntate dei. Dominus quos in euangelio impiam ciuitatem compellens. Quotiens inquit volui congregare filios tuos: sicut gallina congregat pullos suos sub ala: et nolui. Ita hec dictum

tur tanquam dei voluntas superata sit hominum voluntate: et infirmis nullo modo impediendis non potuerit facere potentissimum quod volebat. Ubi est ergo illa omnipotentia: qua in celo et in terra secundum prophetam: omnia quecumque voluit fecit: et quomodo voluntati eius secundum apostolum nihil resistit: si colligere filios Hierusalem voluit et non fecit? hec enim predictis plurimum obuiare videtur. Sed audiamus solutionem: ac primum quomodo accipiendum sit illud quod dominus ait videamus. Non enim ex eo sensu illud dictum est: ut ait Augustinus in encharidion predictam soluens questionem. quasi dominus voluerit colligere filios Hierusalem: et non sit factum quod voluit: quia ipsa noluerit. sed potius illa quidem filios suos ab ipso colligi noluit: qua tamen volente filios eius collegit ipse omnes quos voluit: quia in celo et in terra: non quedam voluit et fecit: quedam vero voluit et non fecit: sed omnia quecumque voluit fecit: ut sit sensus. Quoties volui congregare filios tuos et nolui: id est quotquot congregaui voluntate mea semper efficaci te nolente feci. Ecce hoc in euidentia positum est: quia illa domini uerba superioribus non repugnant.

Quomodo intelligendum sit illud qui vult omnes homines saluos fieri.

Unc videre restat quomodo etiam premissa verba apostoli predictis non contradicant: qui de deo loquens ait. Vult omnes homines saluos fieri. quorum occasione

verboꝝ multi a veritate deviarunt: dicē
res deum multa velle fieri que nō sunt
sed non est intelligendum ea ratione illis
esse dictum quasi deus voluerit aliquos
saluari ⁊ non saluentur. Quis enim tūc
impie desipiat ut dicat deum malas ho
minum voluntates quas voluerit: ⁊ qñ
voluerit: ⁊ ubi voluerit in bonum non
posse convertere? Non est utiq; verum
qđ in psal. dicitur. Quicūq; voluit fecit
si aliqua voluit ⁊ non fecit. ⁊ qđ est in
dignius ideo non fecit: quoniam ne fie
ret quod volebat omnipotens: volūtas
hominis impedivit. Ideoq; cum audi
mus ⁊ in sacris litteris legimus: qđ velit
omnes homines sal: os fieri: non tamen
ideo debemus omnipotentissime dei vo
luntati aliquid derogare: sed ita intelli
gere quod scriptū ē. Vult omnes homi
nes saluos fieri: tanq; diceret nullus ho
minem fieri saluum: nisi quem ipse vo
luerit. non qđ nullus sit hominū: nisi quē
saluum fieri velit. sed qđ nullus fiat salu
nisi quem velit saluari. ⁊ ideo rogandū
est ut velit: quia necesse est fieri si volue
rit. Non est enim credendus omnipotēs
aliquid voluisse fieri: quod factum non
sit. Sic etiam intelligitur illud. Illumi
nat omnem hominem venientē in hunc
mundum: non quia nullus hominū est
qui non illuminetur: s; quia nisi ab ipso
nullus illuminatur. Potest ⁊ alio modo
illud intelligi: dum tñ credere non coga
mur omnipotentem aliquid voluisse fie
ri: factūq; nō esse: qui sine ulla ambigui
tatibus si in celo ⁊ in terra sicut veritas
cantat: omnia quecūq; voluit fecit: pro
fecto facere nō voluit: quodcūq; non fe
cit. Ex his aperte ostenditur qđ deus ea

voluntate quē ipse est non vult aliquid
fieri quod non fiat: neq; nō fieri qđ fiat

Utrum omnia mala que sunt dei vo
luntate fiant: an eo nolente.

Deoq; cum constet omnia bo
na que fiūt: eius fieri bona vo
luntate: que si fieri noller: nul
latenus fierent: recte queri solet: utrum
etiam mala que fiunt id est peccata dei
fiant voluntate: an eo nolente fiant. Su
per hoc diversi varie sentientes sibi cō
tradicare inveniuntur. Alii enim dicunt
qđ deus vult mala esse vel fieri: nō tamē
vult mala. Alii vero qđ nec vult mala eē
nec fieri. In hoc tamen conveniunt ⁊ hi
⁊ illi qđ utriq; fatentur deum mala non
velle. Utriq; vero rationib; atq; aucto
ritatibus innituntur ad muniendā suaz
assertionem.

Prima ratio illorum qui deum fieri
velle mala dicunt.

Utenim dicunt deū velle ma
la esse vel fieri: suam his mōis
muniant intentionem. Si enī
inquiunt mala non esse: vel non fieri vel
let: nullo modo essent vel fierent: quia si
vult ea non esse vel non fieri: ⁊ non pōt
id efficere: scilicet ut non sint vel nō fiat
voluntati eius ⁊ potētie aliquid resistit
⁊ non est omnipotens: quia non potest
oē quod vult: sed impotens est sicuti et
nos sum⁹: qui quod volumus quādoq;
non valemus. Sed quia omnipotens ē
⁊ i nullo ipotēs: certū ē si posse fieri ma
la vel eē: nisi eo volēte. Quō g⁹ eo iūto

7 nolente posset ab aliquo malum fieri
cū scriptum sit. Voluntati ei⁹ qs resistit?
Supra etia⁹ dixit Augustinus: quia ne
cesse est fieri si voluerit. sed vult mala fi
eri: aut non fieri. Si vult nō fieri mala
non fiunt. fiunt autem. vult igitur fieri
Item bonum est mala esse v^l fieri. Alio
quin sume bonus non permetteret ea fi
eri. Unde Augustinus in encharidion.
Quāvis ea inquit que mala sunt: inquā
tum mala sunt: non sunt bona: tamē vt
non solum bona: sed etiam sint 7 mala
bonum est. Nam nisi esset hoc bonum:
vt essent 7 mala: nullo mō esse sineretur
ab omipotentī bono. Cui proculdubio
q̄ facile est qd vult facere: tam facile est
quod nō vult esse: nō sinere. hoc nisi cre
damus perditatur nostra confessio: q̄
nos in patrē omnipotentem credere cō
fitemur. Ecce hic aperte habes q̄ bonū
est mala esse. Omnis autem boni deus
auctor est: qui vult omne bonū esse qd
est. Cum ergo bonum sit mala fieri vel
esse: 7 vult mala fieri vel esse. His atq;
aliis huiusmodi rationibus 7 auctori
tatibus vtuntur qui dicunt deum velle
mala esse vel fieri.

Hic exponit rationes illorū qui di
cunt dei voluntate nō fieri mala.

U^li vero qui dicunt dei volun
tate mala non fieri vel non cō
inductib⁹ premis⁹ ita re
spondent. dicentes deum nec velle ma
la fieri: nec velle non fieri: vel nolle fieri
sed tantum non velle fieri. Si enim vel
let ea si fieri vel esse: faceret vtiq; ea fie
ri vel cō. 7 ita cōt auctor malorū. si ē at
auctor malorū: vt scōp attestat auctori
tate. Nō g^o ei⁹ voluntate fiūt mala. Itē

Si noller mala fieri: vel vellet nō fieri
7 tamen fierent: omnipotēs nō esset: cū
eius voluntas humane voluntatis esse
ctu impediretur. Ideoq; nō concedunt
deum velle mala fieri: ne malorum au
ctor intelligatur. nec concedunt eūz vel
le mala non fieri: vel nolle fieri: ne impo
tens esse videatur. Sed tantum dicunt
eum non velle mala fieri: vt nō auctor
sed permissor malorūz monstratur. Uti
7 euangelista vbi ostendit deum aucto
rem esse omniū bonorūz dicens. Via
per ipsum facta sunt: consequenter ma
lorūz auctores esse negat: dicens. 7 sine
ipso factum est nihil. id est peccatum.
Non dixit per eū factū esse vel eo nolen
te 7 invito: sed tantum sine eo. Id ē sine
eius voluntate. quia non eius voluntate
fit peccatum. ergo non eo volente: vel
nolente: sed nō volente fiunt mala. quia
non subest dei voluntati vt malum fiat
vel non fiat: sed vt fieri sinat. quia bonū
est sinere mala fieri. 7 vtiq; volens sinit
non volens mala: sed volens sinere sinit
vt ipsa fiant: quia nec mala sunt bona
nec ea fieri vel esse bonum est.

Quomodo sit intelligendū illud Au
gustini. mala fieri bonum est.

Uod vero Augustin⁹ ait: ma
la fieri bonum est. nec sineren
tur mala ab omnipotentī bo
no fieri: nisi hoc esset bonum vt ea esset
ea ratione dictum esse asserunt. quia ex
malis que fiunt deus bona elicit. nec ipe
permitteret ea fieri: nisi de eis bene ali
quid faceret. Unde Augustinus in eodē
libro ench. aperte indicans predictoz
verborū talem esse intelligentiam ait
Deus omnipotens cui rerum est summa

potestas cum sume bonus sit: nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis: nisi usque adeo esset omnipotens et bonus ut bene faceret etiam de malo. Item in eodem. Melius iudicavit deus de malis bona facere quam mala nulla permittere. Ex hoc itaque sensu dictum est: ac verum est bonum esse mala fieri. quia ex malis que fiunt: bonis qui secundum propositum vocati sunt sancti: accedit bonitas id est humilitas. Talibus enim: ut ait Apostolus: in bonum cooperantur omnia etiam mala que eis prosunt: que aliis facientibus obsunt. Unde etiam aliquando in scriptura legitur: malum appellari bonum. Ut Hieronimus super Marcum. Malum inquit iude bonum fuit scilicet nobis. nec si bonum est illi vel illi inde sequitur quod simpliciter bonum sit. Proprie enim ac simpliciter bonum est quod in se et facienti bonum est.

Quadripartita est boni acceptio.

Est enim aliquid quod in se bonum est: et cui fit: sed non est bonum facienti. ut cum subveniunt pauperi: sed non propter deum. Et aliquid bonum in se et facienti: sed non ei cui fit. ut cum veritas propter deum alii cui non obedienti predicatur. Et aliquid in se et facienti et cui fit bonum. ut cum veritas propter deum predicatur credenti. Unde apostolus. Bonus odor sumus deo: aliis odor vite: aliis odor mortis. Est autem aliud quod nec in se bonum est: et facienti nocet et dampnat nisi peniteat. ut malum. valet tamen ad aliquid et ideo dicitur bonum. id est utile. ut enim ait Augustinus in encharidion. Al sume et equaliter et immutabiliter bona trinitate crea-

ta sunt omnia: nec tamen sume: nec equaliter: nec immutabiliter bona: sed tamen bona etiam singula: simul vero universa valde bona. Quia ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo: in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum et loco suo positum eminentius commendat bona: ut magis placeant et laudabiliora sint: dum compantur malis.

Quia mala universitati valent et facientibus sua propria vel patientibus aliena: prosunt electis tamen.

Itaque patet quod ex malis que fiunt aliquando provenit bonum: dum bona magis placent: et laudabiliora existunt. Ipsius etiam facientibus ex malis que faciunt interdum bona veniunt: si secundum propositum vocati sunt sancti. Talibus enim ut ait Augustinus in libro de correctione et gratia: usque adeo deus omnia cooperatur in bonum: ut si qui eorum deviant et exorbitant: etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt atque doctiores ut Petrus. Illa etiam mala que ab iniquis fideles pie perferunt. ut ait Augustinus in libro de trinitate. Ipsi utique per sunt vel ad demenda peccata: vel ad exercendam probandamque iusticiam: vel ad demonstrandam huius vite miseriam. Idcirco et Job dei manum: et Apostolus sathane stimulum sensit. et uterque bene profecit quia malum bene portavit.

Ex predictis concludit: ostendens etiam esse bonum fieri mala multis modis

Quis igitur diligenter attendat que kripta sunt: facile est

ei percipere ex malis bona provenire: et ex ea ratione dictum esse ab Aug^o. qd bonum est mala fieri vel esse: non quia malum sit bonum: vel quia bonum sit mala fieri. non est enim bonum malum fieri ab aliquo: quia non est bonum ut aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum: profecto huius deus auctor esset qui est auctor omnis boni. Quod si deus h^o auctor esset: ergo auctor: homo agit malum. et ita eo auctore h^o sit deterius. et si eo auctore sit scior: eo volente h^o sit deterius. Idem enim est dicere aliquid fieri deo auctore quod deo volente. Deo autem auctore non sit homo deterius. ergo nec deo volente: ut Augustinus in libro. 85° questionum aperte astruit a minori dicens ita. Nullo sapiente homine auctore sit homo deterius. Tanta. n. e ista culpa que in sapientem hominem cadere. negat. Est autem deus hominem sapiente prestatior. multo minus igitur deo auctore sit homo deterius. Nullo enim est prestatior dei voluntas quam hominis sapientis. Illo autem auctore cum dicitur: illo volente dicitur. Est ergo vitium voluntatis quo est homo deterius. quod vitium si longe abest a dei voluntate: ut ratio docet: a quo sit querendum est. Ecce aperte dicit hic Augustinus: deo auctore vel volente hominem non fieri deterius: sed vitio voluntatis sue. Non est ergo deo auctore quod malum sit ab aliquo: et ita deo volente mala non fiunt.

Quod in deo non est causa ut sit homo deterius.

Unde idem Augustinus querens: que sit causa ut sit homo deterius: in deo si esse asserit in eo

dem libro sic dicens: ut sit homo deterius: aut in ipso est: aut in alio: aut in nihilo. Si in nihilo: nulla causa est. si in alio: aut in deo: aut in aliquo quolibet homine: aut in eo quod neque deus neque homo sit. Sed non in deo. bonorum enim deus tantum causa est. ergo aut in homine est: aut in eo quod nec deus nec homo: aut in nihilo. Ex his aperte ostenditur quod si est bonum ut sit homo deterius: quia non est deus eius rei causa: qui tantum bonorum causa est. et si non est bonum ut homo fiat deterius: non est igitur bonum ut ab eo fiat malum. non igitur vult deus ut ab eo fiat malum.

Aliter probat quod deo auctore non fiunt mala.

Item aliter etiam ostenditur quod deo auctore. i. volente non fiunt mala. quia ipse non est causa tendendi ad non esse. tendere enim ad non esse: malum est. Ipse autem auctor mali non est. tendit vero ad non esse qui operatur malum. Non ergo deo auctore est quod aliquis operatur malum: quia tantum boni deus auctor est. Hoc autem Augustinus in eodem libro aperte explicat ita dicens. Qui omnium que sunt auctor est: et ad cuius bonitatem id pertinet ut sit omne quod est: boni tantummodo causa est. Quocirca auctor mali non est: et ideo ipse summum bonum est: a quo deficere in nullo bonum est: et malum est deficere. Non est igitur causa deficiendi. i. tendendi ad non esse: qui ut ita dicam' essendi causa est: quia omnium que sunt auctor est: que in quantum sunt bona sunt. Ecce aperte habes: quia deficere a deo qui est summum bonum malum est.

Mala ergo facere malum est. Non g^o
deo auctore vel volente mala fiunt.

Obiectio quorundā sophistica: qua
probare nituntur ex deo esse q^o ma
la fiunt.

Am sufficienter ostensum est
q^o deo auctore nō fiunt mala
Quidā tamen sophistice ince
dentes: 7 ideo deo odibiles: probare co
nantur ex deo auctore esse q^o mala fiūt
hoc modo. Q^o mala fiunt v^o est. Omne
autem verum q^o est: est a veritate que
deus est. Et deo igitur est q^o mala fiunt
Q^o autem omne verum a deo sit: confir
māt auctoritate Augustini in libro. 84.
questionum: ita dicentis. Omne verum
a veritate verum est. est autem veritas
deus. Deum igitur habz auctorem omne
verum. Est autem verum q^o mala fiunt
vel fiunt. deo ergo auctore est q^o fiunt v^o
fiunt mala.

Responsio vbi concedit omne v^o
esse a deo: 7 sophisma aperit.

Ubius facile est nobis respon
dere: sed indignum responsio
ne videtur q^o dicunt. Omne
namq^o verum a deo est: vt ait Augusti^o
cui consonat Ambro^o: qui tractās illud
verbum apostoli. Nemo potest dicere
dominus Iesus nisi in spiritu sancto: di
cit q^o omne verum a quocunq^o dicitur
a spiritu sancto est. Cum itaq^o verum sit
q^o mala fiūt: hoc v^o q^o dicitur illa lo
catione: scilicet mala fiunt: a deo est. sz
non inde sequitur q^o a deo sit vt mala fi
ant. Si enī hoc diceret auctor malez
deus esse intelligitur: quod ex simili ma

nifeste falsum ostenditur. Deus prohibz
furtum fieri. sed furtum fieri verum est
ergo prohibet verum: non sequitur.

Partem questionis approbat illoz
scilicet qui dicunt deum nō velle ma
la fieri.

Ec igitur 7 alia huiusmodi
inania relinquentes: premisse
q^ois saniori p^o tantes: que
sanctorum t^otimōis plenus approba
tur: dicamus deum nō velle mala fieri:
nec tamē velle non fieri: neq^o nolle fieri
Omne enim quod vult fieri: fit. 7 omne
quod vult nō fieri: non fit. fiunt autem
multa que nō vult fieri: vt omnia mala

Q^o voluntas dei semper implet de
homine quocunq^o se vertat.

Olūtas g^ope dei sp^o efficitur est
vt fiat omne quod vult: 7 ni
hil fiat quod nolit. que de ho
mine semp^o adimpletur quocunq^o se ver
tat. Nihil enim vt ait Augustinus in li^o
8 libero arbitrio p^ostitutū: supat volūta
tē dei. et si faciat q^o ei^o volūtatē: tū si q^o
ei^o volūtatē q^o ipse ē: nihil putandū ē itā
fieri: tanq^o velit fieri: 7 non fiat: v^o nolit
fieri 7 fiat. Illa enī voluntas vt ait Au
gustin^o in encharidion: semper impletur
aut de nobis: aut a nobis. De nobis im
pletur: sed tamen non implemus eam
quando peccamus. A nobis impletur:
quando bonum facimus. Ideo enim fa
cim^o: quia scimus placere deo. Ita de
homine semper. deus suam implet volū
tatem: quia nihil facit homo s^o quo de^o
non operetur quod vult. Nō enī vult
deus vt peccet homo quilibet. Si autē

peccauerit: penitenti nult parē ut uiuat
In peccatis uero perſeuerantem punire
ut iuſticie potentiam contumax nō eua
dar. Sicut alios ab eterno preparauit
ad penam. alios preparauit ad gloriaz
Hoc ſūt magna opera domini exquiſita
in omnes uoluntates eius. ⁊ tam ſapi
enter exquiſita: ut euz angelica ⁊ huma
na creatura peccaſſet. id eſt nō quod ille
ſed quod uoluit ipſa feciſſet: etiam per
eandem creature uoluntatez qua factū
eſt quod creator nō uoluit: impletz ipe
quod uoluit bene urens etiā malis tāq̃
ſūme bonis: ad eoz dāpnationez que ſ
iuste p̃deſtinauit ad penā: ⁊ ad eoz ſalu
tē quos benigne p̃deſtinauit ad glam.
Quantum enim ad ipos attinet: quod
deus noluit fecerūt. quantum uero ad
omnipotentia dei: nullo modo id facere
uoluerunt. hoc quippe quod contra vo
luntatem eius fecerunt de ipis facta eſt
uoluntas eius. Propterea nāq; magna
opera domini ſunt exquiſita: in omnes
uoluntates eius: ut 'miro ⁊ ineffabili
modo nō fiat p̃ter uoluntatem eius
illud quod etiam ſit contra uoluntatez
eius. quia non fieret ſi non ſineret. ne
utiq; nolens ſinit: ſed uolens. nec ſinerz
bonus fieri male niſi omnipotens. ⁊ de
malo poſſet facere bonum. His uerbis
euidenter monſtratur q; uoluntas dei
eterna ſemp impletur de homine: etia
ſi faciat homo contra dei uoluntatem.
Sed attendendū eſt diligenter: quomō
in ſuperioribus dicitur fieri aliquid cō
tra dei uoluntatem: quod tamē non ſit
p̃ter eam. ⁊ qualiter intelligenduz ſit
illud. Quantum ad ſe fecerūt quod de
noluit. quantum uero ad omnipotentia
dei: nulla modo id facere uoluerunt. U
detur. n. iſta ſupiorib; obuiare: ubi di

ctum eſt uoluntati eius nihil reſiſtere.

Hic aperit dicens diuerſis modis
ſupra accipi dei uoluntatem.

Etum ut ſupra diximus uolu
tas dei multis modis accipit
que diuerſitas i predictis uer
bis ſi diligenter notetur: nihil ibi cōtra
dictionis reperietur. Ubi enim dicit ſi
fieri p̃ter dei uoluntatem: etia; quod
contra eius uoluntatē ſit: diſſimiliter ac
cepit uoluntatem: ⁊ nō ipſam uolunta
tem que deus eſt: ⁊ ſempiterna eſt. ſed
eius ſigna predictis uerbis intelligi uo
luit. id ē. p̃hibitionem ſiue p̃ceptionem
⁊ permiſſionem.

Ex quo ſenſu quedā dicuntur fieri
contra dei uoluntatem: que tamen
nō ſiunt p̃ter eius uoluntatem. et
ex quo ſenſu uerz ſit nihil fieri cōtra
eius uoluntatem.

Ultra enim ſiunt cōtra domini
p̃ceptum uel contra p̃hibitio
nem: que tamen nō ſiunt p̃ter
eius permiſſionem. Ipſi nāq; permis
ſione omnia ſiunt mala: que tamen p̃
ter eius uoluntatem ſempiternam ſiunt
ſicut Auguſtinus dicit ſuper illū locum
pſalmi. Ut nō loquatur os meum opa
hominum. Opera enim hominuz dicit
ea que mala ſūt. que p̃ter dei uolunta
tem ſiunt: que ipe eſt. ſed nō p̃ter eius
permiſſionem: que ipſe nō eſt. Appella
tur tamen ipa dei uoluntas: quia deus
uolens ſinit mala fieri. ſiunt etiam con
tra eius p̃ceptionem uel p̃hibitionē
ſed nō cōtra eius uoluntatem que ipſe ē
niſi dicant cōtra eā fieri: q; p̃ter eā ſiūt

Contra eaz quippe nihil fit ita: ut velit fieri et non fiat: uel nolit fieri et fiat. qđ ibi euidenter Augustinus notauit ubi ait Quantum ad ipos attinet: quod deus noluit fecerunt. Quantum uo ad omipotentiam dei: nullo modo id facere ualuerunt. ac si diceret. fecerunt contra dei preceptum: quod appellatur uoluntas. sed nō fecerunt contra dei uoluntatem omnipotentem. quia hoc nō ualuerunt illud ualuerunt. et ita per hoc qđ fecerunt contra dei uoluntatem id est preceptum de ipis facta est uoluntas eius. i. impleta ē uoluntas eius sempiterna: qđ eos dāpnari uolebat. Ubi Hreg sup̄ genēsim Multi uoluntate dei peragunt: uñ mutare otendunt: et consilio eius resistentes obsecuntur. quia hoc eius dispositioni militat: qđ per humanū studium resultat. hic aperte ostenditur: quia dū mali consilio ac pcepto dei resistent: quod si uoluntas appellatur: ea faciunt uñ uolūtas eius que ipse est impletur: que dispositio uel beneplacitū uocatur. Nā ut ait Augustinus in encharidion. Quātelibz sint uoluntates angeloz uel hominum bonoz uel maloz: uel illud qđ deus est: uel aliud uolentium qđ deus: omipotentis uoluntas semp̄ innicta est: qđ mala esse nūq̄ potest. que etiam dum mala irrogat iusta est. et profecto que iusta est mala nō est. Deus igitur omipotēs siue per misericordiā cui uult misereat: siue per iudiciū quē uult induret: nec iniquū aliquid facit: nec nisi uolens quicq̄ facit et omnia quecunq̄ uult facit.

Sūmatim perstringit sententiā p̄dictoz: addens quare deus precipit omnibus bona facere et mala uitare cum nō uelit hoc impleri ab oibz.

Et p̄dictis liquet qđ uolūtas dei: que ipse est semp̄ innicta ē nec in aliquo cassatur: sed per omnia impletur. Cōsiliū uo eius atq; p̄ceptio siue prohibitio: nō ab omnibz impletur: quibus p̄posita et data sūt neq; ideo p̄ceptis omnibus bona uel p̄hibuit mala: uel cōsiliuit optima: qđ uel let: ab omnibus bona que p̄ceptis fieri uel mala que p̄hibuit uitari. si enim uel let: utiq; et fierent. quia in nullo potest ab homine superari uel impediri uolūtas eius. sed ut iusticiam suam hominibus ostenderet: et mali essent inexcusabiles: deniq; ut boni ex obedientia gloriā mali ex inobedientia penam sentirentur sicut utriq; ab eterno preparauit. Ea igitur que omnibus p̄cepit uel prohibuit: a quibzdam uoluit fieri uel uitari: sed nō ab omnibus. et quedam personāliter p̄cepit et in ueteri et in noua lege que ab eis quibus p̄cepit fieri uoluit. Ut abrahe de imolatione filii. Et i euāgelio quibzdam curatis quibus p̄cepit ne cui dicerent.

Quādoq; homo bona uoluntate aliud uult qđ deus. et aliquando etiā mala idem qđ deus bona uoluntate uult.

Ciendum quoq; est qđ aliquādo mala est uolūtas hominis idēz uolentis qđ deus uult fieri. et aliquādo bona est uolūtas hominis aliud uolentis qđ deus. Ubi enīz bona sit hominis uolūtas: oportet attendere: quid congruat ei uelle: et quo fine. Tantum enī interest inter uoluntatē dei et uoluntatē hominis: ut in quibzdam congruat aliud deo uelle: aliud homini

Unde Augustinus in encharidion. Alii quando inquit bona voluntate homo vult aliquid: quod deus non vult: bona multo amplius multoq; certius voluntate. Nam illius mala voluntas esse nunq; potest: tanq; si bonus filius patrem velit vivere: quem de' bona voluntate vult mori. et rursus fieri potest ut hoc velit homo voluntate mala quod deus vult bona. Velut si mal' filius velit mori patrem: velit etiam hoc deus. nempe ille vult quod non vult de'. iste vero id vult quod vult et deus. et tamen bone dei voluntati pietas illius potius consonat: q; vis aliud volentis: q; huius idē volentis impietas. Multum enim interest quid velle homini: qd deo congruat: et ad quē finem suam quisq; referat voluntatem ut approbetur vel improbetur. potest enim velle bonum: quod non congruit ei velle. et potest velle bonum quod congruit. sed q; non refert ad finē rectuz: id non est bona voluntas.

De bona dei voluntas per malas hominū voluntates impletur. ut in passione xpi cōtigit. ubi quiddā factuz est qd deus bona et iudei mala voluntate voluerūt. voluerūt tamen et ali quid: quod deus non voluit.

Illud quoq; non est p̄mittendū: q; aliquando dei voluntas bona per voluntatē malā hominis impletur. ut in crucifixiōe xpi factum est: quem deus bona voluntate mori voluit. Iudei vero ipia voluntate eū crucifixerūt. et volebant iudei mala voluntate quiddā quod deus bona voluntate volebat. s. ut xps pateret: et moriet sed volebant et aliqd aliud quod de' non

volebat. s. occidere xpm. qd fuit mala actio et peccatū. Actū quippe iudeoz non voluit deus. passionē vō xpi voluit sicut in psalmo xps ad patrem ait. Tu cognouisti sessionē meā. i. passionē meā voluisti et approbasti. tibi. n. placuit. voluit itaq; tota trinitas ut xpus pateret nec tamē voluit ut iudei occiderent. qā voluit penam xpi: sed non voluit culpā iudeoz. nec tamē noluit. Si enī noluisse nec fuisset. Sed ad hoc opponitur sic. Si voluit deus ut xps pateret: voluit itaq; ut pateret a iudeis: vel nō voluit ut nō pateret a iudeis: cū passus sit: scī est itaq; quod voluit deus nō fieri. Si autē voluit eū pati a iudeis: ergo voluit eū occidi a iudeis. voluit itaq; ut iudei occiderent eū. Ad quod respondentes dicimus simplr eē concedendum: q; deus voluit xpm pati: mori. quia eius passio bona fuit: et cā nostre salutis. Cū autem dī volebat eū pati vel occidi a iudeis: hic distinguendū est. si enim itelligitur sic. volebat eū sustinere passionē sine crucifixiōe a iudeis illatam: verus est sensus. Si vō itelligatur sic. volebat ut iudei occiderent eū: falsum est. Non enī volebat deus actionē iudeoz q; mala erat: sed volebat passionē bonam. et hec voluntas p malas iudeoz voluntates impleta est. Unde Augustin' in encharidion. Deus quiddā voluntates suas vtriq; bonas implet per maloz hominū voluntates malas. sicut per malū uolos iudeos bōa voluntate patris xps pro nobis occisus est. qd tantum bonuz fuit: ut apostol' Petri' quando id fieri volebat: sathanas ab ipso qui occisus ē diceret. Ecce manifestus habes magnū bonuz fuisse q; xps occisus est. et hoc bonū q; petri' volebat: ideo redargutus ē

Utrum placuerit uiris bonis q̄ xpi
pateretur et moreretur. placuit q̄ in
tuitu nostre liberationis: sed nō ip̄i
cruciatus.

Ex quo scilicet soluitur qd̄ q̄ q̄ri
soler: ut uiris sanctis placere
debuisset q̄ xps pateret et oc
cideret. Debit enim eis placere intuitu
nostre redemptionis: sed nō intuitu ip̄ius
cruciatus. Uoluerūt ergo ac vehemen
ter cupierūt xpm mori ppter liberatio
nē hoīs: et impletionē diuine voluntatis
sed nō uoluerūt delectatiōe ip̄i afflicti
ōis. de eodez ergo letabantur et trista
bantur. sed ob aliud gaudebant et ob
aliud dolebant. volebāt igitur xps mo
ri p hoīs redemptionē: et tamē de morte
ip̄ius diuersis de cāis corda eozz varie
moueabātur.

Quō sentiendū sit de passionibz san
ctoꝝ: an uelle: an nolle debeamus.

3 vero q̄ritur: ut eodez mō
sentiendū sit de passionibz san
ctoꝝ. dicimus aliquā esse dif
ferentiam inter passionē capitis et mem
broꝝ. xpi namq; passio cā est nostre sa
lutis: qd̄ si est passio alicuius sci. Nulli
enim passionē redēpti sumus nisi christi
Profuert qd̄ nō mō eis qui passi
sunt: uerē etiam et aliis fidelibz ip̄orum
passiones. uerūtāmē nostra redemptio
nō sūt. Hoc enī sola passio illius potuit
qui deus est et homo. Illius ergo passio
nem credentium pie mentes optauerūt
et uoluerūt fieri sicut futurū credebant
Passiones uero sanctoꝝ possumus uel
le et nolle: et utrūq; bona uolūtate: si re
ctos nobis pponamus fines. Cui enim

placuit Pauli passio eo fine quia pie
tatem eius per hoc auctū et paratū cer
nebat: bonam uidetur habuisse uolūta
tem: que uoluntati eius congruebat: q̄
cupiebat dissolui et esse cum xpo. Qui au
tem uoluit eum declinare passionem et
effugere manus iniquoꝝ compassionē
pietatis: et ille habuit bonam uolūta
tem. Unde Augustinus in encharidon.
Bona uoluntates apparebant pioꝝum
fidelium: qui nolebant apostolum Pau
lum Hierusalem pergere: ne ibi pateret
mala: que Agabus ppheta predixerat
et tamen hoc illum deus pati uolebat. p
annuncianda fide xpi: exercens marti
res christi. neq; ipse bonam uolūtatem
suam impleuit: per xpianozum uolūta
tes bonas: sed per iudeozum malas. et
ad eum potius pertinebāt qui nolebāt
quod uolebat: q̄ illi per quos uolentes
factum est quod uolebat. quia idipsum
mala uoluntate fecerūt: quod deus bo
na uoluntate uoluit. Ita et in passione
xpi factum est. quod enim deus uoluit:
hoc idem Judas: iudeus: et dyabolus.
sed illi mala uoluntate: deus uero bona
uoluntate: scilicet ut Christus moreretur
Uerūtamen illi actum uoluerunt: quē
deus non uoluit.

Hic finitur primus liber de mi
sterio trinitatis.

Incipit liber secundus de rerū crea/
tione et formatiōe corporaliū et spīri/
tualiū et aliis pluribus eis p̄tinentib⁹.

Ue ad mysteriū diuine vni/
tatis atq; trinitatis licet ex
parte cognoscēdū p̄tinere
noscunt: q̄tum valui⁹ di/
ligenter executi sumus: nunc ad conside/
rationem creaturarum transeamus.

Incipit tabula secundī libri

Uod vñ est principiū rerum
non plura.

Quid sit creare: qd̄ facere.

Scdm̄ quā rōnem dicūt de deo huius/
modi verba agere facere.

Quare rationalis creatura facta sit. i.
homo vel angelus.

Quomō dicūt hō factus p̄pter repa/
onem angelici casus.

Quare homo sit ita constitutus vt vñ
ta sit anima corpori.

De angelis quādo facti sunt.

Q̄ nihil factū est ante celū et terram.

Q̄ simul cū tempe et cum mundo cepit
spiritualis creatura et corporalis.

Ubi angeli mox creati fuerint.

Q̄ simul creata est visibiliū materia et
invisibiliū natura et vtraq; informis.

Quō dixerit lucifer ascēdam in celum.

Quales facti fuerint angeli.

An oēs angeli fuerint equales in cētia
sapientia: libertate arbitrii.

Que coia et eglia habuerūt angeli.

An boni vel mali sint creati: et an aliq;
moza fuerit int̄ creationē et lapsum.

De triplici sapientia angelozum ante ca/
sum vel confirmationem.

An aliquam dilectionē dei habuerit: vt
sui ante casum.

An p̄fecti et beati creati sint: an miseri et
imp̄fecti.

De confirmatione et conuersione stan/
tium et auersione et lapsu cadentium.

De libero arbitrio breuiter tangitur.

An aliquid datum fuerit statibus quo
conuerterētur.

Qua gr̄a indigebāt angeli et qua non.

An lapsis sit imputanda auersio.

Utrū beatitudinē quā acceperūt in con/
firmatione stantes meruerunt p̄ aliquā
tūc appositam gratiam.

Q̄ de maiorib⁹ et minorib⁹ quidā ceci/
derūt: iter quos vñ fuit celsior. s. lucifer.

Unde et quo deiecti sunt.

Quare non est eis concessum habitare
in celo vel in terra.

De p̄lationibus demonum.

An omnes demōes sint in hoc acre cali/
ginoso vel aliqui in inferno.

De potestate luciferi.

An demones semel victi a sanctis vltra
accedant ad ipsos vel ad alios.

Utrum boni angeli possint peccare vel
mali recte viuere.

Q̄ cū vtriq; habeāt liberū arbitrium
non tamē ad vtrūq; flecti possunt.

Q̄ boni post confirmationē liberi⁹ ha/
bent arbitriū q̄ ante.

An possint peccare ex natura sic ante.

Quibus modis angeli mali noscāt ve/
ritatem temporalium rerum.

Q̄ magicę artes virtute diaboli et scē/
ria valent que est eis a deo.

Q̄ malis angelis nō seruit ad meritum
materia visibiliū rerum.

Q̄ nō sunt creatores licet p̄ eos magi/
ranas et alia fecerint: sicut nec boni celsi
p̄ eozū ministerium fiunt creature.

Q̄ solus deus sic opat̄ creationē rerū
sicut iustificationem mentis.

Q̄ angeli mali multa possunt p̄ nature

vigorem q̄ nō p̄nt p̄tē dei p̄bitionē.
Utrū omnes angeli corporati sunt.

De formis quibus apparuit deus: et de
illis in quibus angeli apparent.

Q̄ deus in specie qua deus est nunq̄ ap
paruit mortalibus.

Quomō dicūt demones intrare in ho
mines.

De ordinū distinctione.

Quid appellet ordo: et q̄ sit ratio nois
cūusq̄.

Q̄ nomina illa sumpta sunt a donis
gratie: nō p̄pter se sed p̄pter nos eis
data.

Utrū hii ordines ab initio creationis
distincti fuerint.

Utrū omnes angeli eiusdē ordinis sint
equales.

Quomō dicat scriptura decimū ordinē
compleri debere ab hominibus.

Utrū homines assumāt iuxta numerū
stantium vel lēp̄orum.

An omnes celestes spiritus mittant.

An Michael Gabriel et Raphael sint
noia ordinū vel spiritū.

Q̄ singule anime habeāt angelū bonū
ad custodiam: malū v̄o ad exercitiū.

Utrū angeli proficiant in merito et p̄
mio vsq̄ ad iudiciū.

De distinctione opuz sex dierū.

Q̄ alii senserūt oia simul facta in mate
ria et forma: alii p̄ intervalla temporū.

Quomodo per intervalla temporū
res corpales condite sint.

Quo sensu tenebre dicant esse aliquid: et
quo dicant non esse aliqd.

Quare illa materia confusa sit dicta in
formis: et vbi ad esse p̄dūt: et q̄tūcūq̄
in altū ascenderit.

De quattuor modis diuine opatiōis.

De primo distinctionis opere.

De luce facta primo die: si spiritualis an

corporalis fuerit.

Ubi facta fuerit.

Quibus modis accipitur dies.

De naturali ordine cōputationis dierū
et de illo qui pro misterio introductus
est.

De intelligentia horum verborum di
xit deus.

Ex quo sensu pater dicūt opari in filio
vel per filiū: vel in spiritu sancto.

De opere secunde diei qua factum ē fir
mamentum.

Q̄ celum tunc factū debet intelligi.

De qua materia factū sit.

Quomō aque possint esse sup̄ celū et q̄
les sint.

De figura firmamenti.

Quare tacuit scriptura de benedictiōe
operis huius diei.

De ope terciū diei quādo aque congre
gate sunt in vnū.

Quō oēs aq̄ cōgregate sint i vnū locū
cum multa sint maria et flumina.

De opere quarte diei qua facta sunt lu
minaria.

Quare facta sint luminaria.

Quomō accipiendū sit illud sint i signa
et tempora etc.

De ope gnte diei qua facta sūt natati
lia et volatilia.

De ope sexti diei quo creata sunt aialia
et reptilia terre.

De venenosis et noxiis animalibus.

Utrū minima aialia tūc creata fuerint

Quare post oia factus est homo.

De sententia illorum qui simul omnia
facta esse contendunt.

Quomō intelligēda sit requies diei.

Quomō accipiendū sit q̄s dicūt deū cō
plese opus suū. septimo die cum tūc re
quieuit.

Quoniā oia a deo dicunt facta valde

bona.

De sanctificatione septimi dici.

De hominis creatione.

Qualis factus sit homo.

De imagine ⁊ similitudine ad quā fact⁹
est homo.

Quare hō dicit⁹ imago ⁊ ad imaginē
filius nō ad imaginē.

De creatione anime an de aliquo facta
sit.

De inspiratione dei ⁊ insufflatione qñ
facta fuerit anima: an in corpore: an ex
tra corpus.

In qua etate factus sit homo.

Quare homo extra paradisu creatus
in paradisu sit positus.

Quib⁹ modis paradisu accipit.

De ligno vite.

De ligno scie boni ⁊ mali.

De formatione mulieris.

Quare de latere viri ⁊ nō de alia par
te corporis formata sit.

Quare dormienti viro ⁊ nō viglanti
subtrahita sit costa.

Q⁹ de costa in se multiplicata sine addi
tamento extrinsece rei facta fuerit.

De causis sapientib⁹ ⁊ inferioribus.

De causis que in deo simul sunt ⁊ in cre
aturis: ⁊ de his que in deo tm̄ sūt.

De aia mulieris que non est ex aia viri
qa aie nō sūt extraduce.

De statu hois ante peccat⁹ qualis fuit
fm̄ corpus: ⁊ qualis post peccatū.

Quomodo dicitur homo fact⁹ in aia ⁊
viuentem.

Corpus hois ante peccatū mortale ⁊ i
mortale erat: post peccatū mortuū.

Utrū immortalitas quā tūc habuit fuerit
de cōditione nature: an gratie bñificio.

Si posset homo viuere semp vtrēs aliis
lignis ⁊ nō ligno vite deo nō mandāte
vt de ipso cederet.

De immortalitate corporis pma ⁊ secūda.

De modo procreatiōis filioꝝ si nō pec
cassent pimi homines.

Quare in paradiso nō coierūt.

De modo trāslationis in melius: si non
peccassent.

Utrū in pfectōe stature ⁊ vlu mēbroꝝ
pcrearent filii.

Utrū etiā in sensu paruuli nascerent.

De duob⁹ bonis altero hic dato altero
promisso.

De inuidia diaboli qua ad temptandū
accessit.

De forma in qua venit.

De calliditate serpentis.

Utrū elegerit serpentem vt p eū tēpta
ret diabolus.

De modo temptationis.

De duplici temptationis specie.

Quare peccatū hominis ⁊ nō angeli re
mediabile sit.

Q⁹ nō soli viro pceptū datū fuit.

De origine illius peccati.

De electione mulieris.

De viri elatione.

Quis magis deliquerit vir an mulier.

De ignorantia excusabili ⁊ inexcusabili.

An volūtas pccasset illud peccatū.

Quare deus pmiserit hominē tēptari
quē sciebat casurū.

Qualis fm̄ aiam fuerit hō añ pētū.

De triplici scia hois ante lapsū.

Utrū hō pscius fuerit eoz que sibi fu
tura erant.

De gratia hois ⁊ potētia ante casū.

De adiutorio hoī in creatione dato quo
stare poterat.

De libero arbitrio.

De sensualitate.

De ratione ⁊ partibus eius.

De simili ordine peccandī in nobis ⁊ in
pimis parentibus.

Qui nobis vir et mulier est et serpens.
 De spirituali coniugio viri et mulieris in nobis.
 Qualiter per ista tria in nobis consumetur temptatio.
 Quia mulier sola manducat cibum vetitum.
 Quando etiam vir manducat.
 Quando sit veniale vel mortale peccatum.
 Quibus modis accipit sensualitas in scriptura.
 Diffinitio liberi arbitrii secundum philosophos.
 Qualiter accipit in deo liberum arbitrium.
 Quod angeli et sancti habent liberum arbitrium.
 Quod liberius erit liberum arbitrium quando peccare non poterunt.
 De differentia libertatis arbitrii secundum diversa tempora.
 De quatuor statibus liberi arbitrii.
 De corruptione liberi arbitrii per peccatum.
 De tribus modis libertatis liberi arbitrii: a necessitate: a peccato: et a miseria.
 De libertate que est ex gratia et que ex natura.
 De gratia operante et coopante.
 Quid sit voluntas.
 Que sit gratia voluntatem bonam perveniens.
 Quod bona voluntas que pervenit gratia quam deus dei dona pervenit.
 Quod cogitatio boni precedit fidem.
 Quod intellectus et cogitationem boni et delectationem pervenit.
 An per liberum arbitrium operetur homo bonum sine gratia.
 Utrum eadem gratia sit que dicitur operans et cooperans.
 Quomodo gratia meretur augeri.
 De tribus generibus bonorum.
 In quibus bonis sit liberum arbitrium.
 De virtute quid sit et quid actus eius.
 De gratia que liberat voluntatem si virtus est vel non.

Quomodo ex gratia incipiant bona merita: et de qua gratia hoc intelligatur.
 Quod bona voluntas gratia principaliter est.
 Qua ratione dicitur fides mereri iustificationem.
 De muneribus virtutum: et de gratia que non est: sed facit meritum.
 Quod idem est usus virtutis et liberi arbitrii sed virtus principaliter.
 Quidam putant virtutes bonos usus esse liberi arbitrii. id est actus mentis.
 De heresi pelagiana.
 Quomodo pelagiani dicitur Augustini vultum in testimonium sui erroris.
 Quomodo Augustinus illa verba determinat in retractionibus.
 De heresi Ioviniani et Manichei qualiter collidit Hieronimus.
 Utrum homo ante peccatum egerit gratia operante et coopante.
 Si homo ante lapsum virtutes habuerit.
 De eiectione hominis de paradiso.
 Quomodo intelligendum sit illud: ne sumat de ligno vite et vivat in eternum.
 De flamine gladio ante paradisum posito.
 An ante peccatum homo comederit de ligno vite.
 Quod per Adam peccatum et pena transit in posterum.
 Utrum illud peccatum quod transit fuerit originale vel actuale.
 Quidam putant fuisse actuale.
 Quomodo assignatur illud intrasse in mundum.
 Quod originale peccatum vere fuit quod transiit in posterum.
 Quid sit originale peccatum.
 Quod originale peccatum est culpa.
 Quod originale peccatum dicitur fomes peccati. id est concupiscentia.
 Quid notat concupiscentie intelligit que fomes est peccati.
 Quod per Adam originale peccatum intrauit in omnes. id est concupiscentia.

An sit pētm originale i q' oēs peccauerit
 Ex quo sensu dictū est p inobedientiam
 vnius multos cōstituit peccatores.
 Q' peccatū originale in Adāz fuit ⁊ in
 nobis.
 Quō oēs dicūt in Adāz fuisse qñ pec-
 canit: ⁊ ex eo descendisse.
 Q' nihil extrinsecū cōuertat in humanā
 substantiā que est ex Adāz.
 Quō peccatū originale a patrib' trāsit
 in filios.
 An fm aiam: an fm carnē.
 Q' p carnem introducat peccatū ⁊ quo
 mō ostendit.
 Causaz corruptionis carnis ostendit ex
 qua peccatū sit in anima.
 Quare dicūt peccatū esse in carne.
 Utrū cā originalis peccati que ē i carne
 sit culpa vel pena.
 Quare dicūt originale peccatū.
 Quomō originale peccatū dimittitur i
 baptismo.
 Utrū feditas quā ex libidine trahit dila-
 tur in baptismo.
 Utrū illius cōcupiscentie de' sit auctor.
 Quare illud pētm impuret aie.
 Utrū illud peccatū sit necessariū vel vo-
 luntariū.
 Quare deus iungit aiam corpi scīs ide
 maculari.
 An aia sit talis qualis a deo creatur.
 An aie ex creatione sint in donis natu-
 ralis equalēs.
 An peccata omniū pcedētū patrū par-
 uuli originaliter trahāt vt pētm Adē.
 Quō in illo primo vno peccato plura
 reperiantur.
 An peccatū Adē sit grauius ceteris.
 An peccatū illud sit primis parentibus
 dimissū.
 Quō peccata parentū visitent i filios: ⁊
 non visitentur.

De peccato actuali.
 Que fuerit origo ⁊ cā pēti pma.
 Que fuerit secundaria cā maloz.
 Q' nō nisi in re bona sit malū.
 Q' i his fallit dialecticorū regula de con-
 trariis.
 Quid sit peccatum.
 De peccato.
 Utrū mal' act' inq̄tū peccatū ē sit cor-
 ruptio vel priuatio boni.
 Quomō peccatū possit cōnūpere bonū
 cū nihil sit.
 Qualiter se homo elongat a deo.
 An pena sit priuatio boni.
 Q' quedā simul sit peccatū ⁊ pena pec-
 cati: quedā peccatū ⁊ causa peccati: alia
 vō peccatū ⁊ cā ⁊ pena peccati.
 An peccatū sit causa peccati inq̄tum est
 peccatum.
 Q' nō omne peccatū est pena peccati.
 Utrū peccata aliqua essentialiter sint pe-
 ne peccati.
 Q' cū pētm etiā sit pena peccati: pecca-
 tus ē ab hoie: pena a deo.
 De quibuscūq' que indubitanter peccata
 sunt ⁊ pene: ⁊ inq̄tū eis patimur pecca-
 ta non sunt.
 Q' aliqui putāt malos actus nullo mō
 esse a deo.
 Ex quo sensu dictū sit deus nō est mali
 auctor.
 De voluntate ⁊ eius fine.
 Quis sit bonus finis. s. charitas.
 Q' omnes bone voluntates vnū habēt
 finē: ⁊ tñ quedā diuersos fines sortiūt.
 De differentia voluntatis ⁊ intentionis
 ⁊ finis.
 Quare volūtas dicūt peccatū cū sit de
 naturalibus quorū nullū aliud pētm ē.
 Quare actus voluntatis sit peccatus si
 actus aliarū potētiaz nō sit peccata.
 Ex q' sēu dicūt nāl'r oīs hō velle bonū.

¶ An ex fine oēs actus pensari debeāt.

¶ Et ex quo affectu vlt. fine oēs sint boni vel mali.

¶ An oīs intentio et actio infidelium sit mala.

¶ Quibus modis dicatur bonū.

¶ Quomō intelligendū sit illud peccatū a deo est voluntariū.

¶ Et illud nūq̃ nisi i volūtate peccatū ē.

¶ Et recte nō nisi volūtate peccatur.

¶ Mala voluntas est voluntariū p̃t̃m.

¶ An volūtas mala et actio in eodez et circa idē sint vnū p̃t̃m vel plura.

¶ Si peccatū ab aliquo cōmissū in eo sit quousq; penitcat.

¶ Quibus modis accipit̃ reatus.

¶ De modis peccatorū.

¶ Quo differāt delictū et peccatū.

¶ De septem principalibus vitiis.

¶ De superbia.

¶ Quomō superbia dicat̃ radix omnium malorum et cupiditas cum supbia.

¶ Quādo sit cupiditas.

¶ De peccato in spiritū sanctū.

¶ De potētia peccandi: an sit homini vlt. diabolo a deo.

¶ An aliquando resistendum sit p̃t̃ati.

¶ Unum esse rerū p̃ncipiū ostēdit nō plura: vt quidam putauerūt.

Reationē rerum
insinuās scriptu
ra: deū esse crea
tozem in itūm q;
tempis atq; oīz
visibilibz vel inui
sibilibz creatura

rum: in primordio sui ostendit dicē.

In principio creauit deus celū et terrā.

His etenim verbis Moyses spū dei affla

tus: in vno p̃ncipio a deo creatore mū
dū factū refert: elidens erroz quozun/
dam plura sine p̃ncipio fuisse p̃ncipis
opinatiū. Plato namq; tria initia fuisse
existimauit: deū. s. et exemplar: et matē/
riā. et ipsa increata sine p̃ncipio: et deū
quasi artificē nō creatozē. Creator etenim
est qui de nihilo aliq̃ facit. et creare p/
prie est de nihilo aliquid facere. facē vō
nō ē nō modo de nihilo aliq̃ opari: s;
etiā de materia. Vnde et hō vel angelus
dicit̃ aliqua facere. sed non creare. Glo
caturq; factor sine artifex: sed nō crea
tor. hoc enī nomē soli deo pprie oīgnit
qui et de nihilo quēdā: et de aliquo aliq̃
facit. Ipse est ergo creator et opifex et fa
ctor: sed creatoris nomē sibi pprie reti/
nuir: alia vō noīa etiā creaturis cōmu
nicauit. In scripturis tamē sepe creator
accipit̃ tanq; factor: et creare sicut facē
sine distinctiōe significatiōis.

¶ Hec verba. s. facere et agere non
dicunt̃ de deo sū eam rationē qua
dicunt̃ de creaturis.

¶ Et tamē sciendū est hec vba
s. creare: facere: et agere et alia
huiusmodi de deo nō posse di
ci sū eam rōnem qua dicūt̃ de creaturā
Quippe cum dicimus eūz aliq̃d facere
non aliquem in operando motū illi in/
telligimus inesse: vel aliquā in laboran
do passiōem: sicut nobis solet accidere
sed eius sempitēne voluntatis nouū ali/
quē significamus effectū. i. eterna ei⁹ vo
luntate aliquid nouiter existere. Cūz g^o
dicitur aliquid facere: tale est ac si dicat̃
iuxta eius voluntatē vel per eius volū/
tatem aliquid nouiter cōtingere vel eē
vt in ipso nihil noui cōtingat. S; no
uū aliquid sicut in eius eterna volūtate
fuerat: fiat sine aliqua sui motiōe vel
mutatiōe. Nos vō operando mutari

dicimur ga monemur. Nō enī sine mo/
tu aliquid facimus. De^o ergo facere vel
agere aliquid dicitur: ga causa est omnium rerum
nouiter existentium: dū eius voluntate res
noue esse incipiunt: q̄ ante nō erant absq̄
ipsius agitarēnt actus p̄prie dicit nō
queat: cum videlicet actus ois in motu
consistat. In deo autē motus nullus est.
Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri
contingit: nulla tamē in ipso vel in eius
calore facta motione vel mutatione. Ita
ex dei voluntate noua habet eē sine mu/
tatione auctoris qui est vnū et solū prin/
cipium omnium. Aristoteles vō duo prin/
cipia dixit. s. materiā et spēm: et tertium
opozitiū dictū. mundū quoq̄ semp eē
et hūi.

Quod catholicū est docet.

H Quā g^o et filiū erroze spūs scūs
euacuās veritatē disciplinā
tradens deum in principio tē/
porū mūdū creasse: et ante tempora eter/
naliter extitisse significat ipsius eternita/
tem et omnipotētā cōmēdāns. Cui vo/
luisse facere est. ga vt diximus ex ei⁹
voluntate et bonitate res noue existunt.
Credamus igit^{ur} rerū creataz celestium
vel terrestriū: visibiliū vel inuisibiliū eāz
nō esse nisi bonitatē creatoris qui est de⁹
vnus et verus. Cuius tanta est bonitas
vt sūme bonus beatitudinis sue q̄ eter/
naliter beatus est: alios velit esse partici/
pes: quā vidit et coicari posse: et minui oī
no non posse. Illud idē igit^{ur} bonum
qđ ipse erat: et quo beatus erat: sola bo/
nitate et nō necessitate aliis coicare vo/
luit. ga sūme boni erat prodesse velle: et
omipotentissimū noceri nō posse.

Quare rōnalis creatura facta sit.

Et quia nō valet eius beatitudi/
nis p̄iceps existere aliquis nisi
p̄ intelligētā: q̄ quanto magis

intelligit tanto plenius habet: fecit de⁹
rationalē creaturā que sūmū bonū in/
telligeret: et intelligēdo amaret: et amā/
do possideret ac possidendo frueretur.
Eamq̄ hoc modo distinxit vt pars in
sui puritate pmaneret: nec corpori vni/
retur. s. angeli pars corpori vñretur
s. anime. Distincta ē itaq̄ rōnalis crea/
tura in incorporeā et corporeā. Et incor/
porea qđ angel⁹: corporea vō hō voca/
tur ex anima rōnali et carne subsistens.
Conditio ergo rōnalis creature p̄mam
causam habuit dei bonitatem.

Quare creatus sit homo vel āgel⁹.
I Deoq̄ si querit quare creat⁹
sit homo vel angelus: breui ser/
mone responderi pōt ppter
bonitatem eius. Unde Aug⁹. in lib^o de
doctrina xp̄iana: ga bonus est deus su/
mus: et ingētū sumus boni sumus.

Ad quid creata sit rōnalis creatura.

Et si querit ad quid creata sit
rationalis creatura: respon/
detur ad laudandū deum: ad
seruiendū ei: ad fruendū eo: in quib⁹ p/
ficit ipsa: nō deus. Deus enī pfect⁹ et sū/
ma bonitate plenus: nec augeri potest
nec minui. Ergo rōnalis creatura fa/
cta est a deo: referendū est ad creatori
bonitatē: et ad creature vtilitatē.

Breuiissima responsio cum queritur
q̄re vel ad qđ facta sit rōnalis creatura.

Qui ergo queritur quare vel
ad qđ facta sit rōnalis crea/
tura: breuissime responderi
pōt ppter dei bonitatē et suā vtilitatē.
Vtile nāpe ipsi est seruire deo et frui eo
factus ergo angelus sive homo ppter
deū dicit^{ur} esse. non quia creator deus et
sūme beatus: alterutrius indiguerit offi/
cio: qui bonozū nostrorū nō eget: s; vbi
seruiret ei ac frueretur eo: cui seruire

regnare ē. In hoc enī p̄ficiē seruīens: nō
ille cui seruitur.

Sicut factus est homo vt deo ser-
uīret: sic mundus vt seruīret hōi.

Et sicut factus est hō ppter deū
i. vt ei seruīret: ita mundus sa-
ctus est ppter hōiem vt ei
seruīret. Positus est ergo homo in me-
dio vt ei seruīret et ipse seruīret: vt ac-
ciperet vtrūq; et resisteret totū ad bo-
num hōis: et qđ accepit obsequiū: et qđ
impendit. Ita enī voluit deus sibi ab ho-
mine serui: vt ea seruitute nō deus: s; hō
seruīret inuaret. Et voluit vt mū-
dus seruīret hōi: et exinde similiter in-
uaretur homo. Totū igitur bonū hōis
erat: et qđ factū est ppter ipsū: et ppter
qđ factus est ipse. Dia enī vt ait ap̄lus
nostra sūt. s. et supiora et equalia et inferio-
ra. Supiora qđem nostra sūt. s. ad per-
fructuandū: vt deus trinitas. Equalia ad
cōiūndū. s. angeli: qui et si modo no-
bis sint supiores: in futuro erunt eque-
les qui et modo nri sūt: qđ ad vsum nobis
sunt. Sicut res domīnoz dicūt esse: fa-
muloz. nō domīno: s; qđ sūt ad vsum
eorū. Ipsiq; angeli in quibsdā scriptu-
re locis nobis seruire dicūt: dum ppter
nos in ministeriū mittunt.

Quōd aliqui dicūt i scriptura homo
factus ē ppter repationem angelici
casus.

O hōie quēq; in scriptura in-
terdū repitur qđ factus sit p-
pter repationē angelice rui-
ne. qđ nō ita est intelligendū quasi non
fuisse homo factus si nō peccasset an-
gelus: sed quia inter alias causas p-
cipuas hec etiā nōnulla extitit. Nostra
igitur sunt supiora et equalia. nra etiā sūt
inferiora: qđ ad seruīendū nobis facta.

Quare ita sit homo institutus. s. vt

aia sit vnita corpori.

Solet etiā queri cū maioris di-
gnitatis esse vidē aia si absq;
corpe permansisset: cur vnita
sit corpori? Ad qđ primo dici pōt: quia
deus voluit. et voluntatis eius causa qđ
renda nō est. Secundo autē dici potest
qđ ideo deus voluit eam corpori vniri
vt in humana conditione ostēderet no-
nū exemplū beate vnionis: que est inter
deum et spiritū. i. qua diligit ex toto cor-
de: et videtur facie ad faciē. Putaret enī
creatura se non posse vniri creatori suo
tanta ppingtate: vt cum tota mente di-
ligeret et cognosceret: nisi videret spm qđ
est excellentissima creatura tam infime
i. carni que de terra est in tanta dilecti-
one vniri: vt non valeat artari ad hoc
vt velit eam relinquere: sicut ap̄lus ostē-
dit dicens. Nolūm corpore expoliari
sed supernestiri. p qđ ostendit spm crea-
tum spiritui increato ineffabili amore
vniri. Pro exemplo igitur future socie-
tatis que inter deū et spm rōnalē in glo-
rificatione eiusdē p̄ficienda erat: etiam
corporeis indumentis et terrenis man-
sionibus copulauit. luteamq; materiā
fecit ad vite sensū vegetare: vt sciret hō
quia si potuit deus tā disparē naturā
corpis et anime in federationē vnā et i-
amicitiā tantā cōiungere: nequāq; ei i-
possibile futurū: rōnalis creature humi-
litate: licet longe inferiorē: ad sue glie
participationē sublimare. Quia ergo p
exemplo rōnalis spūs i parte vsq; ad
cōfortiū terreni corporis humiliatus est:
ne forte in hoc nimis depressus vidē
addidit dei prouidentia: vt postmodū
cum eodē corpe glōzificato ad cōfortiū
illoz qui i sua p̄stiterant puritate sub-
limaretur. Et qđ minus ex dispositiōe
creatori sui acceperat odit: postmodū

p gratia eiusdem acciperet glorificatus
 sic ergo conditor deus rationales spiritus va-
 ria sorte pro arbitrio voluntatis sue dis-
 ponens: illis quos in sua puritate relin-
 quat: sursum in celo mansionem: illis vero quos
 corporibus terrenis sociaverat: deorsum
 in terra habitationem constituit: utriusque re-
 gulam proponens obedientie: quatenus et
 illi ab eo ubi erant non caderent: et isti ab
 eo ubi erant ad id ubi non erant ascende-
 rent. fecit itaque deus hominem ex duplici
 substantia: corpus de terra fingens: animam
 vero de nihilo faciens. **I**tem autem uniti sunt anime
 corporibus: ut in eis deo famulantes ma-
 iorem mereantur coronam.

Dost sacramentum trinitatis de creatu-
 ra triplicitas est agendum: et prius de di-
 gniori. i. angelica.

Et premixtis apparet rationales
 creaturas in angelicam et huma-
 nam fuisse distinctas. quarum
 altera est tota spiritualis. i. angelica: altera vero
 ex parte spiritualis et ex parte corporalis. i.
 humana. Cum itaque de his tractandum sit
 scilicet de spirituali et corporali creatura: et de ratio-
 nali et de non rationali: primo de rationali et spi-
 rituali. i. de angelis agendum videtur: ut a
 concitu creatoris ad cognitionem crea-
 ture dignioris ratio nostra intendant. De
 inde ad considerationem corporee tamen illius
 que est rationalis quam illius que non est rationalis
 descendat: ut trinitatis increate sacramen-
 tum tripartite creature eiusque coequeatorum
 atque contingentium sequatur documentum.

Que consideranda sunt de angelis.

Et angelica itaque natura hec pri-
 mo consideranda sunt: quasi crea-
 ta fuerit: et ubi et qualis facta sit
 dum primo coequeat. Deinde qualis esse/
 et a conversione quorundam et conversione
 quorundam. De excellentia quoque et ordi-
 nibus: et donorum differentia: et de officiis

ac nobis: aliisque pluribus aliqua dicen-
 da sunt.

Quando facti sunt angeli: prius dicis
 in quo vident sibi obviare auctori-
 tates.

Quedam auctoritates innuere
 videntur quod ante omnem crea-
 turam creati sunt angeli. Unde
 illud. Primo omnium creata est sapientia:
 quod intelligitur de angelica natura: quod in scri-
 ptura sepe vita sapientia et lux dicitur. Nam
 sapientia illa que deus est creata non est. fili-
 enim sapientia patris est genita: non facta nec
 creata. et tota trinitas una sapientia est que
 non facta nec creata est: nec genita nec pro-
 cedens. De angelica ergo vita illud acci-
 plendum est: de qua dicit scriptura quasi fa-
 cta est. scilicet primo omnium. Sed rursus alia
 scriptura dicit. In principio creavit deus
 celum et terram. Et in prophetia. Initio tu domine
 terram fundasti. et o. m. t. s. c. Et videtur
 quidam contrarietas oriri ex assertio-
 nibus istis. Nam si primo omnium creata est sapientia
 omnia post ipsam facta videntur. et ita post
 ipsam facta videntur celum et terram: et ipsa
 facta ante celum et terram. Item si in prin-
 cipio creavit deus celum et terram: nihil
 factum est ante celum et terram: ergo nec ipsa
 sapientia facta est ante celum et terram. Cum
 ergo hec contraria videantur: nec in divi-
 na scriptura fas sit sentire aliquid esse con-
 trarietatis: requiramus intelligentiam
 veritatis.

Quid sit tenendum docet premissas au-
 thoritates determinans.

Videtur itaque hoc esse tenendum
 quod simul creata est spiritualis
 creatura. i. angelica et corporalis.

Secundum quod potest accipi illud Salomo-
 nis. Qui vivit in eternum creavit omnia
 simul. i. spiritalem et corporealem naturam
 et ita non prius tempore creati sunt angeli

¶ Illa corporalis materia quattuor elementorum: et tamen primo omnium creata est sapientia. quia etsi tempore non precedit: precedit tamen dignitate.

¶ Quid simul creata fuerit corporalis et spiritalis creatura.

Quod autem simul creata fuerit spiritalis corporalisque creatura Aug. super Genesim aperte ostendit dicens. Verbum celum et terram spiritalem corporalemque creaturam intelligi. et hec creata in principio. scilicet temporis. vel in principio: quia primo facta sunt.

¶ Nihil factum est ante celum et terram nec etiam tempus. cum tempore enim creata sunt: sed non ex tempore.

Ante ea enim nihil factum est: nec etiam tempus factum est ante spirituale. scilicet angelicam naturam: et ante corporalem. scilicet materiam illam quattuor elementorum confusam. Illa enim cum tempore creata sunt. nec ex tempore nec in tempore sicut nec tempus in tempore creatum est quia non fuit tempus antequam esset celum et terra. Unde Aug. in libro de trinitate dicit quod deus fuit dominus antequam esset tempus: et non in tempore cepit esse dominus. quia dominus fuit temporis quando esse cepit tempus. nec utique tempus cepit esse in tempore: quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

¶ Quid simul cum tempore et cum mundo cepit corporalis et spiritalis creatura.

Simul ergo cum tempore facta est corporalis et spiritalis creatura: et simul cum mundo. nec fuit ante angelicam creaturam quam mundus. quia ut Aug. ait. Nulla creatura est ante secula sed a seculis cum quibus cepit. Hieronymus tamen super epistolam ad Titum aliud videtur sentire dicens. sex milia necdum

nostri temporis implentur annorum: et quantas prius eternitates: quanta tempora: quanta seculorum origines fuisse arbitrandum est: in quibus angeli troni: dominantes ceterisque ordines seruirent deo absque temporum vicibus atque mensuris: et deo iubente substituerunt. His verbis quidam adherentes dixerunt cum mundo cepisse tempus seculare: sed ante mundum extitisse tempus eternum sine mutabilitate. et ideo immutabiliter et intertemporaliter astruunt angelos deo iubente substituisse etque seruasse. Nos autem quod prius dictum est per capitulum intelligentie nostre magis approbamus: salua tamen reuerentia secretorum in quibus nihil temere asserendum est. et illud Hieronymus dixisse non ita sentiendo: sed aliorum opinionem referendo arbitramur.

¶ Ubi angeli mox. x. creati fuerunt: in empirico. scilicet statim ut factum angelis fuit repletum.

Iam ostensum est quando creata fuerit angelica natura. nec attendendum est ubi facta fuerit. Testimonis quamundam auctoritatem cui denter monstrat: angelos ante casum fuisse in celo: et inde corruisse quosdam propter superbiam: alios vero qui non peccauerunt illuc perstitisse. Unde dominus in euangelio ait. Videbas sathanam sicut fulgur cadentem de celo. Nec appellatur hic celum firmamentum quod secunda die factum est sed celum splendens quod dicitur empirium. id est igneum a splendore: non a calore. quod statim factum angelis est repletum: quod est supra firmamentum. et illud empirium quidam expositorum sacre scripture nomine celi intelligi volunt: ubi scriptura dicit. In principio creauit deus celum et terram. Celum inquit strabus non visibile firma

mentuz hic appellat: sed empirreum: i. igneū vel intellectuāle: quod non ab ardore sed a splendorē dicitur. qđ statim factum repletum est angelis. Unde cuq; me laudarēt astra matutina nō. De hō quoq; Beda ita ait. Hoc supius celum qđ a volubilitate mūdi secretuz ē: mox vt creatum est sanctis angelis impletū est: quos in principio celū et terra cōditos testatur dominus: dicens. vbi eras cū me laudarent astra matutina et subilarent oēs filii dei. Astra matutina et filios dei eosdem angelos vocat. Celum enim in quo posita sunt luminaria non in principio: sed secunda die factum est. Ex his liquet qđ in empirreo omnes angeli fuerūt ante quorundam ruinam. si mulq; creati sunt angeli cum celo empirreo: et cū informi materia diuiz corporaliū.

¶ Simul creata est visibiliū rez materia et inuisibiliū natura: et utraq; i formis fm aliquid: et formata scdm aliquid.

Simul ergo visibilium rerum mā et inuisibilū nā odita ē: et utq; informis fuit fm aliquid: et formata fz aliquid. sicut enī corporaliū materia confusa et permixta que scdm grecos chaos dicta est i illo exordio cōditionis primarie: et formā confusionis habuit: et non habuit formam distinctiōis et discretionis: donec postea forma retur atq; distinctas reciperet species: ita spiritalis et angelica natura in sua conditione fm nature sue habitum formata fuit. et tamē illam quā postea per amorem et conuersionem ad creatorem suum acceptura erat formā non habuit sed erat informis sin illa. Unde Aug. multipliciter exponens premissa verba Genesio. In principio creauit deus celū

et terrā nō. Per celum dicit intelligi in formē naturā spūalis vite: sicut in se pōe existere: non conuersa ad creatorem in quo formaf. p terram corporalem materiam sine omni qualitate q̄ apparet i materia formata.

¶ Quomō dicat Lucifer fm Ysaia ascendam in celum et ceta: cum esset in celo.

Hic queri solet i celo empirreo fuerunt angeli qđ statim facti sūt: quomō vt legit in Ysaia. dicit lucifer: ascendaz in celum: et ex. so. m. et e. similis altissimo. Sed ibi celum vocat dei celsitudinem cui parificari volebat. Et est tale: ascendā in celum. i. ad equalitatē dei.

¶ Quales facti fuerit angeli: quatuor ei attributa sūt i ipō iitio sue cōditionis.

Ecce ostensum est vbi fuerunt angeli mox vt creati sūt: nūc consequens est inuestigare qđ les facti fuerūt in ipso primordio sue cōditionis. Et quattuor quidem angelis videntur esse attributa in iitio subsistētie sue. scilicet essentia simplex. i. indiuisibilis et imaterialis: et discretio personalis: et per rationem naturaliter insitam: intelligentia memoria et voluntas siue dilectio. liberum quoq; arbitriū. i. libera inclinande voluntatis siue ad bonū siue ad malum facultas. poterat enim per liberū arbitriū sine violentia et coactione ad vtrumlibet propria voluntate flecti.

¶ An omnes fuerunt equales angeli in tribus. scilicet in essentia: in sapientia: in libertate arbitrii.

Hic cōsiderādū est utrū in substantia spūali et sapia rōnali intellectu: et libertate arbitrii

que oibus fuerant: oēs equales fuerint.
Ut sit prima consideratio de substantia
secunda de forma: tertia de pte. Per
sona quippe substantia est: sapia forma:
arbitriū potestas. et ad substantiā qdem
pincet nature subtilitas: ad formā vō
intelligentie pspicacitas: et ad potestātē
voluntatis rōnalis habilitas.

Hic dicit qd differentes fuerūt in ill.
Ille igitur cēntie rōnales que
plone erant: et spūs erant: na/
turāq; simplices: ac vita imor/
tales: differentē cēntie tenuitatē et disse/
rentē sapie pspicacitatē atq; differentē
arbitriū habilitatē eē habuisse itelligūt
sicut in corporibus nō nulla differentia
est fm essentiā ac formā pondus. Que
dam enim aliis meliorē et digniorē cēn/
tiam et formā habēt: et alia aliis leniora
atq; agilioza sunt. Ad hunc ergo modū
credendū est illas spūales naturas con/
ueniētes sue puritati et excellētie: et in es/
sentiā et in formā et in facultate differē/
tias accepisse in exordio sue conditionis
quibus aliis supiores: alii inferiores dei
sapia constituerentur: aliis maiora: aliis
minora dona prestantis. **U**t q tūc p na/
turalia bona aliis excelebant: ipsi etiaz
post p munera gratie eisdem pcesent.
Qui enī natura magis subriles et sapia
amplius pspicaces creati sunt: hii etiaz
maioribus gratie muneribus pediti sūt
et dignitate excellētiores aliis constituti.
Qui vō natura minus subriles et sapia
minus pspicaces cōditi sūt: minora grē
dona habuerunt: inferioresq; constitui
sunt: sapientia dei equo moderamine cū
cta ordinantis.

Secūm qd plderanda est differētia
facultatis arbitrii: q nec minor re/
nuitas nature infirmitatē: nec mior
cognitio sapie ignorantiam: nec infe/
rior libertas necessitatē inducit.

In ipsa facultate arbitrii disse/
rentia aduertenda est scdm
differentē nature virtutem: et
differentem cognitionis et intelligentie
vim. Et sicut differens vigor et subtili/
tas nature infirmitatē nō adducit: mi/
norq; cognitio sapie ignorantiam nō inge/
rit: sic libertas inferior nullam arbitrio
necessitatis voluntatē imponit.

Que coia et equalia habuerūt āgeli.
Et sicut in predictis angeli dis/
ferebāt: ita et quedā cōmunia
et equalia habebāt. **Q**ue spiritus
erant: q idissolubiles et imortales erāt
cōmune oibus et equale erat. **I**n subtili/
tate vō cēntie et intelligētia sapie et liber/
tate voluntatis differētes erāt. **H**as dis/
cretiones intelligibiles inuisibiliū natura
rarū ille solus comprehendere potuit et
ponderare: qui cuncta fecit in pondere
numero et mensura.

In boni vel mali iusti vel iniusti crea/
ti sūt angeli: et an aliqua mora fuerit
inter creationē et lapsū.

Aliud quoq; inuestigatione di/
gnū videt: qd et a plurib; qri
solet: utrū boni vel mali: iusti
vel iniusti creati sunt angeli. et an aliqua
mora fuerit inter creationē et lapsum:
vel sine mora in ipso creationis exordio
cecidērunt.

Opinio quorūdā dicitū angelos in
malicia creatos: et sū oī mora ruisse.

Putauerūt enī qdā āgelos qui
cecidērūt creatos eē malos et
nō libero arbitrio in maliciā
declinasse: sed in malicia a deo factos eē
nec aliquā fuisse morā inter creationē et
lapsum: sed ab initio apostatasse: alios vō
creatos fuisse plene beatos. qui opinio
nē suā muniūt auctoritate Aug. super
Genesim ita dicentē. **N**ō frustra puta/
ri potest ab initio temporis diabolus

cecidisse: nec cū sanctis angelis pacatū
aliqui vixisse: beatū: sed mox apostata
se. **U**n dñs ait. Ille homicida erat ab i
itio: et in veritate nō stetit. vt itelligam⁹
ga in veritate nō stetit ex quo creatus
est: q̄ staret si stare voluisset. Idē i eodē
Non frustra inquit putandū est ab ini
tio temporis vel cōditionis sue diabolū
cecidisse: et nūq̄ in veritate stetit. **U**n
quidā in hāc maliciā libero arbitrio nō
esse flexū: sed in hac q̄nis a deo putant
esse creatū. s̄ illud beati **J**ob. hoc etiā
ingr in itū figmenti dei: quod fecit deus
vt illudatur ei ab angelis ei⁹. **E**t ppha
ait. **D**raco iste quē formauit ad illuden
dū ei tanq̄ primo factus sit mal⁹ et inui
dus diabolus nō voluntate deprauat⁹
his alijs testimonijs vtunt qui dicūt
angelos qui ceciderūt creatos fuisse ma
los et sine mora corruisse. **E**os vō q̄ per
stiterūt pfectos et beatos esse creatos:
astruūt auctoritate **A**ug⁹. qui sup **Be**
nesim dicit per celū significari creatu
ram spūales: que ab exordio quo facta
est et pfecta et beata est semp.

Alioz suā pbabilis qui dicunt oēs
angelos creatos ēē bonos: et aliquā
fuisse morula iter creationē et casū.
Aliis aut videntur oēs angelos
creatos esse bonos: et in ipso
creationis primordio bonos
extitisse. i. sine vitiis iustosq̄ fuisse. i. inno
centes: sed nō iustos. i. virtutū exercitiū
habentes. **N**ōdūz enī predicti erant vir
tutibus que statibus apposite fuerūt in
cōfirmatione p grām. **A**liis vō p libe
rū arbitriū supbiens: et ideo cadē
tibus: aliquā etiā fuisse morulā aut inc
creationē et lapsū vel cōfirmationē. et in
illa beatitudine tpis oēs boni erāt. nō qui
dem p vliū liberi arbitrii: sed p creatio
nis beneficiū. et tales erāt qui stare po

terāt. i. nō cadere p bona creatiōis: et ca
dere p liberū arbitriū. **P**oterāt enī pec
care et nō peccare: sed nō poterāt pficē
ad meritū vite nisi gratia supadderet.
que addita est q̄būda in cōfirmatione
Et ad hoc cōfirmandū vtunt testimonio
Aug⁹. qui sup **B**enesim dicit angelicam
naturā pmo informit creatā: et celū di
ctā. postea formatā et lucē appellatā: quā
ad creatorē est cōuersa: pfecta dilectōe
ei inherēs. **U**n pri⁹ dictū ē. **I**n pncipio
creauit deus celū et terrā: et postea sub
ditū dixit deus. **F**iat lux: et facta est lux.
ga pmo agit de creatione spūalis natu
re informis: postea de formatiōe eiusdē
Ratio quoq̄ obuiat illis qui dicūt an
gelos creatos fuisse malos. **N**ō enī po
tuit creator optimus auctor mali esse. et
ideo totū bonū erat q̄s ex ipso ill⁹ erat
et totū bonū erat: qm ex ipso terti⁹ erat.
hoc mō pbat q̄ boni erāt oēs angeli
quādo pmo facti sūt: s̄ ea bōitate quā
natura incipiens acceperat.

Probationē **A**ug⁹. cōtra illos inducit
q̄ dicunt angelos factos malos: et ver
ba **J**ob determinat que illi p se in
ducebant.

Deoz **A**ug⁹. extermians opi
nionē eoz qui āglos creatos
fuisse malos putant: auctoriz
tate et rōne pbat bonos fuisse creatos
et vba premissa beati **J**obque illi pro
se inducebāt: quō sint intelligenda apit
ita dicens sup **B**enesim. **O**mnia inquit
fecit deus valde bona. **N**aturā igit an
geloz bonā fecit. **E**t quia inuisū est vt
nullo merito hoc i aliquo deus damnet
q̄s creauit: non naturā sed voluntatem
malam puniendam esse credendū est.
Nec eius naturā esse significatam cum
dī h⁹ ē in itū figmenti dei et c. sed corp⁹ ae
reū q̄s tali volūtatē aptauit de⁹: ut ipa

ordinationē dei: in qua eum etiā inuitū
fecit velle bonis. vel ipsius angeli fa-
cturam: qā cū deus p̄sciret voluntate
malum futurū: fecit tamē euz prouidēs
quāta de illo sua bonitate esset factur⁹.
Sigmētū ergo dei dicit. qā cū sciret euz
deus voluntate malū futuruz vt bonis
noceret: creauit tamē illū vt de illo bo-
nis p̄desset. hoc autē fecit vt illudatur ei.
Illud ē enī ei cum sanctis p̄ficere tēptā-
tio eius: sicut ⁊ mali hoies quos de⁹ ma-
los futuros prouidens: creauit tamen ad
sanctoz utilitatē. Illud ē cum p̄estatur
sanctis eoz tēptatione p̄fect⁹. sed ip̄e
dicit inuitū: qā p̄cedit aīquitate ⁊ p̄n-
cipatu malicie. Nec autē illusio sit angel⁹
malis ⁊ hoibus p̄ angelos sanctos. qā
subdit eis angelos malos ⁊ hoies ma-
los: vt nō q̄ruz nitunt: sed q̄tū sinūtur
possint. Ecce aperte ostendit qualiter p̄-
dicta vba Job intelligenda sunt: ⁊ ange-
licam naturā bonā creataz asseruit.

Quō intelligenda sint vba dñi p̄mis-
sa differit euidenter traders ange-
los esse creatos bonos: ⁊ post crea-
tionem cecidisse.

Unde qualiter verba domini
q̄ supra posuit accipienda sint
aperit: vbi etiā sua ⁊ que p̄di-
xit verba determinat euidenter docēs an-
gelos fuisse creatos bonos: ⁊ p̄ creatio-
nem interposita aliqua morula cecidisse
ita inquit. Q̄ putat diabolus nunq̄
in veritate stetit: nūq̄ beatā vitā du-
xisse: sed ab initio cecidisse nō sic accipie-
dum est: vt malus a bono deo creatus
esse putet. qā ab initio nō cecidisse dicē
Nō enī cecidit si talis. i. malus factus ē.
a quo enī caderet? factus ergo p̄ns sta-
tim a veritate se auertit p̄p̄ia p̄tate de-
lectatus: beateq̄ vite dulcedinē nō gu-
stauit: quam acceptam non fastidiuit:

sed nolendo amisit. Sui ergo casus p̄-
sciū esse nō potuit: quia sapia fructus
est pietatis. Continuo autē vt factus est
cecidit. nō ab eo q̄s accepit: sed q̄s acci-
peret si deo subdi voluisset. Ecce hic ap-
te declarat angelos bonos esse creatos
⁊ post creationē cecidisse: ⁊ fuit ibi aliq̄
morula licet breuissima. Q̄s Origenes
cōfirmat sup̄ Ezechielē: dicens. Serpēs
hostis cōtrarius veritati: nō tamē a p̄n-
cipio neq̄ nati sup̄ pectus ⁊ ventrē suū
ambulauit. sicut Adam ⁊ Eua nō stati-
peccauerūt: ita ⁊ serpens aliqui nō ser-
pens cū in paradiso deliciarū moraret.
De enī malicia nō fecit. Ecce h̄ apte dic-
post creationē interposita morula cecid-
isse. Ideoq̄ illa vba sic accipienda vi-
dent: homicida erat ab initio vel men-
dax. i. statim post initū quādo sibi dei
equalitatē p̄misit ⁊ scilicet occidit: qui
homo dicit in euāgelio: nec in veritate
stetit. qā in ea nō fuit: sed ab initio tem-
poris. i. statim post initū t̄pis apostata
uit. Potest etiā sic accipi illud. Ab initio
homicida fuit vel mendax. i. ex quo hō
fuit cōditus quē p̄ inuidiā in mortē p̄-
cipitavit ⁊ fallaciē seduxit. Ex p̄dictis
igitur liquet oēs angelos bonos ēē cre-
atos: ⁊ post creationē quosdā cecidisse
a bono: q̄s habuissent si p̄stissent.

Q̄ triplex fuit in angelis sapia ante
casū vel confirmatiōē.

Se queri solet quā sapiam ha-
buerint ante casum vel cōfir-
matiōē. Erat in eis natural
cognitiō triplex: q̄ sciebāt q̄ facti erant
⁊ a quo facti erāt: ⁊ euz quo facti erāt
Et habebāt aliquā boni ⁊ mali noticiā
intelligentes quid appetendū vel respue-
dum illis foret.

Alī aliquā dei habuerint dilectiones
vel sui inuicem.

Olet etiā queri utrū aliquaz
dei vel sui inuicē dilectionē ha
buerint. Ad qđ dici pōt. qm̄
naturalē habebāt dilectionē: ut memo
riam intellectū et ingeniū: qua deū et se
aliquatenus diligebāt: p quā tamen nō
merebantur.

An pfectos et bonos creauit de' an/
gelos: an miseros et impios.

4^a.

Ost hec videndū est utrū per
fectos et beatos creauit deus
angelos: an miseros et impios.
Ad qđ dici pōt q' nec in beatitudi
ne nec in miseria creati sunt. Miseri eni
ante peccatū eē nō potuerūt: q' ex pec
cato miseria est. Naz si nō fuisset pētm̄
nulla esset miseria. Beati quoq' nunq'
fuerūt illi qui ceciderūt: q' sui euentus
ignari fuerūt. i. peccati et supplicii futuri
Si eni lapsi suū pscierunt: aut vitare
voluerūt: sed nō potuerūt: et ita erāt mi
seri: aut potuerūt. Is noluerūt: et ita erāt
stultici maligni. Ideoq' dicim': quia nō
erant pscii euentus sui: nec eis data ē
cognitio eoz que futura erāt sup eos.
Bonī vō et qui pstituerūt: forte sue bea/
titudinis pscii fuerūt. Unde Aug' super
Genesim. Quomō inquit beatus inter
angelos fuit: qui futuri peccati atq' sup
plicii pscius nō fuit? Querit autē: cur nō
fuerit? forte deus diabolo reuelare no/
luit quid facturus vel passurus esset. Ce
teris vō reuelare voluit q' in veritate
ma' furi essent. His verbis videt Aug'.
significare q' angeli qui conuerūt non
fuerūt pscii sui casus. ideoq' beati non
fuerūt: et q' angeli q' pstituerūt beatitu/
dinē sibi affuturā pscierūt: atq' s' ea cer
ti in spe extiterūt: vti quodā mō ita bea
ti erant. et reuera si ita fuisset: posset di
ci illos aliquo mō fuisse beatos: alios
vō qui nescierūt euentū suū nō.

Qu' opinando hec dixerit: nō asserē
do. s. q' angeli q' pstituerūt pscii fue
runt sui boni.

Ed hec magis opinādo et que
rendo dicit Aug'. q' asseren/
do. Unde et huic opinioni op
ponens cōsequēter subdit. Sed quare
discernebant illi a ceteris: ut deus istis
q' ad ipsos p'inerēt non reuelaret: aliis
vō reuelaret: cum nō prius sit ipse vltor
q' aliquis peccator. nō enī damnat deus
innocētes. hic videt innuere q' nō pec
caturi futurū malū: nec p'ia furi futuuz
bonū reuelauerūt. Ideoq' nec illi q' ceci
derūt vñq': nec illi q' pstituerunt vñq' ad
cōsumationē beati fuerūt. q' beati non
poterāt esse: si de beatitudine certi non
erant: vel si dānationis incerti erāt. Vñ
Aug'. in eodē. Dicere ingt de angelis q'
in suo genere beati esse possūt: dānatio
nis vel salutis incerti: quibus nec spes
esset q' mutandi essent in melius: nimia
p'umprio est. quomō enī beati esse pos
sunt quibus est incerta sua beatitudo?

Sūmā colligitur predictoz: cōfir/
mās oēs angelos atē cōfirmationē
vñ lapsū nō fuisse beatos nisi q's bea
ritudinē accipiat illū statū innocētie
in quo fuerūt ante casum.

Is predictis cōsequit q' angeli
qui conuerūt nūq' beati fue
rūt: nisi beatitudinē aliq's accipi
at illū statū innocētie in quo fuerūt atē
pētm̄. Illi vō q' pstituerūt: aut suā beatitu/
dinē futurā deo reuelate pscierūt: et ita
spei certitudine aliquo mō beati fuerūt
vñ certi extiterūt sue bti: vñq' ita aliē
bti nō fuerūt q' reliq' ceciderūt. mlti
autē q's poster? dictū ē p'babili' videt.

Responsio ad id qđ querebat an an
geli essent creati pfecti: an impii:
et dicit q' pfecti fuerūt s'm aliquid et

imperfecti fm aliquid.

De hoc aut qd qrebat utrū pfecti vel imperfecti fuerit creati: dici pot qd quodam mō pfecti fuerunt: et quodam alio modo imperfecti. Non enim vno mō dicitur aliquid pfectū sed pluribus.

De tribus modis dicit pfectū scdm tempus: fm naturā: et vniuersaliter perfectum.

Scitur namq pfectū tribus modis. Est enī pfectū fm tēp: et etiā perfectū fm naturā: et ed pfectū vniuersaliter. Scdm tēp pfectū est qd habet gequid temp: regit: et cōuenit fm tempus haberi. et hoc mō angeli erant pfecti ante cōfirmationē vel lapsū. Scdm naturā pfectū ē qd habet geqd debitū ē vexpedit nature sue ad glorificationē. et hoc mō pfecti fuerunt angeli post cōfirmationem: et erūt sancti post resurrectionem. Vniuersaliter et sume pfectū est cui nihil vnq deest: et a quo vniuersa proueniūt bona. qd est solius dei. Prima igit pfectio est nature condite: secūda nature glorificate. et tertia nature increate.

Predicta tangit breuiter addens qd les fuerūt angeli in conuersione et auersione.

Quales fuerūt angeli in creatione ostēdū est. boni. scilicet non mali. et iusti. id est innocētes: et pfecti. quodam mō: alio vō ipse. beati vero non fuerūt vsq ad cōfirmationē: nisi beatitudo accipiat ut iam dictū ē: ille stat innocentie et bonitatis in q cōditi sūt.

De cōfirmatiōe et cōuersione statū: et auersione et lapsu cadentiū.

Ost hec cōsideratio adducit iquirere quales effecti sint dū diuiderēt auersione et cōuer-

sione. Post creationē nāq mor quidaz cōuerſi sunt ad creatorē suū: qdā auerſi cōuerſi ad deū fuit ei charitate adherē auerſi odio habere vel inuidere. Inuiſie nāq mater est supbia: qd voluerūt se parificare deo. in cōuerſis quasi i speculo relucere cepit dei sapientia qua illuminati sunt: auerſi vero excecati sūt. Et illi qdē cōuerſi sūt et illuminati a deo grā appolita. Isti vō sūt excecati nō in misſione malicie: sed ex desertione gratie: a qua deserti sunt. non ita q prius dedita subtraheret: sed. qd nūq est appolita ut cōuerterent. hec est ergo cōuerſio et auerſio qua diuisi sunt qui nā boni erāt ut sint alijsupra illud bonū qd habebāt p iusticiā bonitali illo corrupto per culpam mali. quersio iustos fecit et auerſio iniustos. vtraq fuit voluntatis: et voluntas vtrinq libertatis.

De libero arbitrio breuiter tangit: docens quid sit.

Aliebant enī omnes liberum arbitriū: quod est libera prās et habilitas voluntatis rōnal

Poterāt enī voluntate eligere qdlibz et rōne iudicare. id est discernere: in gbus constat liberū arbitriū. Nec creati sunt volentes auerſi et conuerti: sed habiles ad volendū hoc vel illud. et post creationē spontanea voluntate: alii elegerūt malū alii bonū. et ita discernit deus lucē a tenebris: sicut dicit scriptura. id est angelos bonos a malis. et lucē appellauit diē et tenebras noctē. quia bonos angelos gratia sua illuminauit: malos vō excecavit.

Post creationē aliquid datū est statibus per quod cōuerterent nec merito aliquo. scilicet gratia coopata.

Autē qrit utrū post creationem conuſis aliquid collatum sit per quod cōuerterent.

idest diligeret deū. dicim⁹ q̄a est eis col-
lata gratia cooperans: sine qua nō pōt
proficere rationalis creatura ad meritū
vite. Cadere enim potest per se: sed pro-
ficere non potest sine gratia adiuvante.

Qua gratia indigebat angelus: et q̄
non.

On indigebat angelus gra-
tia per quam iustificaretur.
q̄a malus nō erat: sed qua ad
diligendū deū pfecte et obediendū adiu-
uaret. Opans qdē gratia dicitur qua iu-
stificatur impi⁹. i. de impio fit pius: de
malo bonus. Cooperans vō qua iuuatur
ad bene volendū efficaciter: et deū p oi-
bus diligendū: et ad opandū bonū: et ad
pseuerandū in bono et huiusmodi. de q̄
bus postea plenius agemus. Data ē, ḡ
angelis qui psterunt cooperans gratia p
quā cōuersi sunt et deū pfecte diligeret.
Conuersi ergo sūt a bono qd̄ habebāt
nō p dīto ad maius bonū qd̄ nō habebāt.
Et est facta ista cōuersio p gratiaz
cooperantē libero arbitrio: que grā aliis
qui ceciderūt appositā nō fuit.

An sit iputandū illis q̄ auersi sunt.

Deoq; a gbusdaz obici solet:
nō esse iputandū illis qui auersi
sunt et nō cōuersi. q̄a sine gra-
tia cōuersi nō poterāt. S; illa nō ē eis
data. nec culpa illoz fuit q̄ nō est data
q̄a in eis nulla culpa adhuc pcesserat.
Ad qd̄ dici pōt: qm̄ gbus appositā est
īpā gratia: nō fuit ex meritis eoz. Alio-
qn̄ tam non esset gratia si ex merito qd̄
esset ante gratiā daret.

Qua culpa gratia nō est data eis q̄
cecidērunt.

Uod vō aliis nō est data cul-
pa eoz fuit: q̄a cū stare pos-
sent noluerūt quousq; gratia
pponē: sicut alii psterunt donec illis

cadentib⁹ p supbiā eis gratia est appo-
sita. A parte ergo cadentiū culpa in hoc
deprehēdi pōt. quia licet sine gratia ne-
quērent pficere quā nōdū acceperant: per
id tamē qd̄ eis collatū erat in creatiōe
poterāt nō cadere. i. stare. q̄a nihil erat
qd̄ ad casum eos cōpelleret: sed sua spō-
tanea voluntate declinauerūt. qd̄ si nō
fecissent: qd̄ datū est aliis: utiq; daretur
et istis.

Q̄ angeli in īpā cōfirmatione beati
fuerūt: sed utrū eā meruerūt p grāz
tūc sibi datā: ambigū est. S; hoc enī
diuersi diuersa sentiūt.

Itē queri solet utrū in īpā cō-
firmatione beati fuerūt angeli:
li: et an īpām beatitudinē ali-
quo mō meruerūt. Q̄ in īpā cōfirma-
tione bti fuerūt: plures restant aucto-
ritates. et ideo p cōstanti habendū est.
utrū vō p gratiā tūc sibi datā īpām
beatitudinē meruerūt ambigū ē. Qui
huiusmodi enī placet q̄ eam meruerūt p
gratiā quā in cōfirmatione pceperunt.
simulq; in eis meritū et pmiū fuisse di-
cunt. nec meritū pcessisse pmiū tpe: sed
cā. Aliis autē videt q̄ beatitudinē quāz
repperūt in cōfirmatione p gratiā tūc
appositā nō meruerūt: dicentes tūc nō
fuisse eis collatā gratiā ad merendū: s; ad
beate viuendū. nec tūc eis datum ē
bonū quo mererēt: sed quo feliciter fru-
erētur. Qd̄ autē in premiū tūc acceperūt
p obsequia nobis exhibita ex dei obedi-
entia et reuerentia mereri dicunt. et ita
premiū pcessit merita. et hoc mihi ma-
gis placere fateor.

Q̄ de maioribus et minoribus qd̄
cecidērūt: inter quos vnus fuit celsi-
or. scilicet.

Reterea sciri oportet: qm̄ sic
de maioribus et minoribus

quidam pſtiterunt: ita de vtroq; gradu
quidam corruerunt. Inter quos vnus
fuit omnibus alijs cadentibus excellen-
tior: nec inter ſtantes aliquis fuit eo di-
gnior: ſicut testimonijs auctoritatu mō-
ſtratur. Alij enī Job. Ipſe principiu via-
rum dei. Et in Ezechiele legiſ. Tu ſigna-
culū ſimilitudinis plenus ſcientia ⁊ per-
fectione decorus in delicijs paradisi dei
 fuiſti. Qd exponēs Gregori⁹ ait. Quā-
to magis in eo ſubtilior eſt nā eo magis
in illo imago dei ſimilis inſinuatur im-
preſſa. Item in Ezechiele legiſ. Omnis
lapis precioſus opimentū eius. i. omnis
angelus quaſi opimentum erat. quia
vt dicit Greg⁹. In alioꝝ cōparatione ce-
teris clarior fuit. Unde ⁊ vocat⁹ eſt Lu-
cifer: ſicut reſtat Yſaias. Quomō inquit
cecidisti lucifer: qui mane oriebaris ⁊c.
qui nō vnus ordo ſed vnus ſpiritus ac-
cipiendus ē. qui teſte Iſidoro poſtq; cre-
atus eſt eminentiam nature ⁊ profun-
ditatem ſciētie ſue ppendens: in ſui cre-
atorez ſupbinit i tātū q; etiā deo ſe cō-
parare voluit. vt in Yſaiā dicit. In celum ascen-
das ſup aſtra celi: ⁊ exaltabo ſolū meū
⁊ ero ſimilis altiſſimo. Similis quidez
deo eſſe voluit: nō p imitationē ſed per
equalitatē potentie.

Unde ⁊ quo deiect⁹ fuit merito ſue
ſupbie.

Tante ſupbie merito de ce-
lo. i. ſ. empirreo celo i quo cū
alijs fuerat deiectus eſt i iſtūz
caliginofū aerem cū oibz ſue prauitatē
cōſortibus. Nā vt Jobes ait in Apocal.
Draco de celo cadens ſcū terciā partē
ſtellaz traxit. q; lucifer alijs maior nō
ſolus cecidit: ſed cū eo alij multi: qui ei
in malicia pſenſerūt: eoſq; cadētes hūc
caliginofū aeris habitaculū recepit. Et
hoc ad noſtrā pbatienē factū eſt vt ſir

nobis cauſa exercitationis. Unde apłs.
Colluctatio eſt nobis aduerſus p̄cipes
⁊ p̄ates mūdi hui⁹: ⁊ aduerſus recto-
res tenebrarū harū cōtra ſpiritualia ne-
quitię in celeſtib⁹. Quia demones q ſūt
ſpūales ⁊ nequā in hoc turbulento aere
nobis propinquo qd celū appellat ha-
bitant. Unde ⁊ diabolus aeris p̄nceps
dicitur.

Qd nō eſt conſeſſum eis habitare in
celo vel in terra.

On enī eſt eis cōceſſū habita-
re in celo: q; clarus locus eſt
⁊ amenus. Nec in terra nobi-
ſcum: ne hoies nimis infeſtarēt: ſed iux-
apłi Detri doctrinam in eplā canonica
traditā: in aere iſto caliginofō q eis qñ
carcer vſq; ad temp⁹ iudicii deputatus
eſt. Tūc autē detrudentur in baratrū in-
ferni: ſm illud. Ite maledicti i ignē eter-
nū: qui preparatus eſt diabolo ⁊ ange-
lis eius.

Qd demones alij alijs pſūt ⁊ habent
etiā alias prelatiōes.

T ſicut inter bonos angelos
alij alijs preſunt: ita ⁊ inter
malos alij alijs prelati ſunt:
⁊ alij alijs ſubiecti. Quamdiū enim
durat mundus: angeli angelis ⁊ ho-
mines hoibus: ⁊ demones demonibus
preſunt: ſed in futuro oīs euacuabitur
platio vt docet apłs. Habēt quoq; ſz
modū ſcie maioris vel minoris platio-
nes alias maiores vel minores. Quidā
enī vni puincie: alij vni homi: alij vno
vitio preſūt. Vñ dī ſpūs ſupbie: ſpīrit⁹
luxurie ⁊ huiusmodi: q; ſ illo vitio ma-
xime p̄t hoies tēptare a quo noīatur.
Inde eſt etiā q; noīe demonis diuinitie vo-
cant. i. māmona. eſt enī nomē demonis
māmona: quo noīe vocant diuinitie ſm
ſyram linguā. Hoc autē non ideo eſt q

diabolus in potestate habeat dare vel auferre diuitias cui velit. sed qz eis vti ad hominū temptationē & deceptionē.

An omnes demones sint i hoc aere caliginoso an aliqui sint in inferno.

Quer aut queri vtrū oēs i isto aere caliginoso sint: an iam aliqui sint in inferno. Q' in infernū quotidie descendat aliqui demonūz verisimile est: qui animas illuc cruciant deducūt. Et q' illic aliqui semp sint alternatis forte vicibus nō procul est a vero: qui illic animas detinent atqz cruciant. Q' aut m: lozū anime illuc descendunt atqz ibi punit: ex eo cōstat q' xps ad inferos descendit vt iustos qui ibi tenebant educeret. Si eni iusti illuc descēdebant: multo magis iniusti. & sicut tradit auctoritas cū iustos eduxit: iniquos ibi reliquit. Non morde eni infernū: nō absorbit.

Quidam putant luciferum i inferno religatū ex quo temptauit xpm: & victus ē quē primū hominē temptasse & vicisse dicunt.

Lucifero aut quidā opinant q' ibi religatus sit: & ad nos temptandos nō habeat nunc accessū. quia in apocalipsi legit. Cum cōsummati fuerint mille anni soluet sathanas de carcere suo: & eriet & seducet gentes. quod erit nouissimo tpe antixpi: qñ erit tanta tribulatio: vt etiā si fieri pōt moueant electi. Quē ibi religatū dicūt ab eo tpe quo tēptauit xpm in deserto vel in passione: & victus est ab eo. Ipsū putāt primū hominē tēptasse & vicisse. & secūdo deū: s; ab eo victū esse. & ideo i inferno religatū. Alii aut putant ex quo cecidit pro peccati sui magnitudine: illic fuisse dimersū.

Q' Lucifer mō nō habet pātes quā

habeat tpe antixpi.

Ed siue in infernum dimersus sit: siue non: credibil: est non eum habere facultatē accedendi ad nos: quam habebit in tēpe antixpi: in quo fraudulenter ac violenter opabit. Et ideo forte dicūt tūc soluedi qz tūc dabit ei a deo potestas tēptādi homines quā mō non habet.

Q' demones semel victi a sanctis nō accedūt amplius ad alios.

His quoqz qui a sanctis iuste & pudice viuunt: vincunt: pās alios tēptādi videt ad iml. Uñ Origenes. Puto inquit sane q' sancti repugnantes aduersus istos incētores & vincentes minuant exercitū demonū: vel q' plurimos eoz iterimāt: ne ultra fas sit illi spiritui qui ab aliq' sancto caste & pudice viuente victus sit: impugnare iterū aliū hominē. hoc aut q' dam putāt intelligendū tñ de illo viuo in quo supatus est. vt si de superbia aliquē virū scū tēptat & vincit: ulterius nō liceat ei illū vel aliū de superbia tēptare.

Q' boni angeli sint adeo cōfirmati p gratiā vt peccare nō possint: & mali ita obdurati in malo vt bene viuere nequeant.

Upra dictū est q' angeli q' perstiterūt p gratiā dei cōfirmati sūt: & q' ceciderūt a gratia dei deserti sūt. & boni quidē in tantū cōfirmati sūt per gratiā q' peccare nequeūt. Mali vō p maliciā adeo sūt obdurati: q' bonā voluntatē habere siue bñ velle nō valēt: etsi bonū sit qd aliqui volunt. Velūt enim aliqui aliquid fieri qd deus vult fieri. & vtiqz illud bonū est & iustū fieri: nec tñ bona voluntate illud volūt nec bñ illud volunt.

Quod utriusque liberum arbitrium habent
nec tamen ad utrumque flexi possunt.

Ed cum nec boni peccare possint: nec mali bene velle vel bene operari: videtur quod ita non habeant liberum arbitrium. quia in utraque premissa flexi non possunt: cum liberum arbitrium ad utrumque se habeat. Unde Hieronymus in tractatu de prodigo filio dicit. Solus deus est in quem peccatum cadere non potest. cetera cum sint liberi arbitrii in utraque parte flexi possunt. Hic dicere videtur quod omnis creatura in libero arbitrio constituta: potest flexi ad bonum et ad malum. Quod si est: ergo et boni angeli et mali ad utrumque flexi possunt. ergo et boni possunt fieri mali: et mali boni. Ad quod dicimus: quia boni tanta gratia confirmati sunt: ut nequeant fieri mali: et mali adeo in malicia obdurati sunt: ut non valeant fieri boni: et tamen utriusque habent liberum arbitrium. quia et boni non aliquid cogente necessitate: sed propria ac spontanea voluntate per gratiam eodem adiuti bonum eligunt et malum respuunt. Et mali quidem similiter spontanea voluntate a gratia destituti: bonum vitant et malum sequuntur. Et habent mali liberum arbitrium: sed deperdunt atque corruptum quod surgere ad bonum non valent.

Quod boni post confirmationem liberius habent arbitrium quam ante.

Omni vero arbitrium multo liberius habet post confirmationem quam ante. Ut enim Augustinus tractat in enchiridion. Non ideo carent libero arbitrio: quia male velle non possunt. multo quippe liberius est arbitrium quod non potest servire peccato. Neque culpanda est voluntas: aut voluntas non est: aut libera dicenda non est quia beati esse sic volunt ut esse miseri non solum nolint: sed nec ipsi velle possint. Non possunt itaque boni

angeli velle malum: vel velle esse miseri. neque hoc habent ex natura: sed ex gratie beneficio. Ante gratie namque confirmationem potuerunt peccare angeli. et quidam etiam peccaverunt: et demones facti sunt. Unde Augustinus in libro contra Maximinum. Creaturarum natura celestium mori potuit: quia peccare potuit. Nam et angeli peccaverunt et demones facti sunt: quorum diabolus est princeps. et qui non peccaverunt peccare potuerunt. Et cuiusque creature rationali prestat ut peccare non possit: non est hec nature proprietas: sed dei gratie. Idcirco solus deus est qui non gratia cuiusque: sed natura sua nec potuit nec potest nec poterit peccare. Ecce hic insinuat quod angeli ante confirmationem peccare potuerunt: sed post confirmationem non possunt. Et quod potuerunt fuit eis ex libero arbitrio quod est eis naturale. Quod vero modo non possunt peccare: non est eis ex natura. sed ex libero arbitrio: sed ex gratia. ex qua gratia etiam est ut ipsi liberum arbitrium iam non possint servire peccato.

Quod post confirmationem angeli non possunt ex natura peccare sicut ante: non quod debilitatum sit eorum arbitrium: sed confirmatum.

Omni ergo post confirmationem angeli de natura: sicut ante peccare potuerunt: non quod liberum arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam: sed ita potius confirmatum: ut iam per illud non possint bonus angelus peccare: quod utriusque non est ex ipso libero arbitrio: sed ex gratia dei. Quod ergo Hieronymus ait. Cetera cum sint liberi arbitrii possunt flexi in utraque partem: accipi oportet firmatum in quo creata sunt. Talis enim homo et angelus creatus est quod ad utrumque flexi poterat. sed postea boni angeli per gratiam ita confirmati sunt: ut peccare

nō possunt: et mali ita vicio obdurati vt bene viuere nequeant. Similiter etiam illud fidozi intelligendū est. angeli mutabiles natura: imutabiles sunt gratia. q̄a ex natura in primordio sue conditionis mutari potuerūt: siue ad bonū siue ad malū. sed post gratiam ita bono ad dicti sunt vt inde mutari nequeant. Ad hoc enī repugnat gratia: nō natura.

Quod mali angeli viuacē sensū nō perdidērūt: et quibus modis sciant.

Et licet mali angeli ita per maliciā sint obstinati: viuaci tamē sensu non penitus sunt priuari. Nam ut tradit fidozus triplici acumie scientie vigent demones. scilicet subtilitate nature: experientia temporū: reuelatione supernorum spirituum. De hoc etiā Aug. ait Spiritus mali quedā vera de temporibus rebus noscere permittūt: parti subtilitate sensus: parti experientia temporū callidiores: ppter tam magnam longitudinē vite: partim sanctis angelis: q̄s ipsi ab omnipotenti deo discunt insu et sibi reuelantibus. Aliquādo autē idem nefandi spūs: et que ipsi acturi sūt velut diuinādo p̄dicūt.

Quod magice artes virtute et scia diabolū valent: que virtus et scientia est ei data a deo: vel ad fallendū malos vel ad mouendum vel exercendum bonos.

Uorum scientia atq; virtute etiā magice artes exercentur quibusdā tamē tam scientia q̄ p̄tās a deo data est: vel ad fallendū fallaces: vel ad mouendū fideles: vel ad exercendā pbandamq; iustorum patientiā. Unde Aug. in libro tercio de trinitate. Video inq; infirme cogitationi qd possit occurrere. Cur. scilicet ista miracula: etiaq; magicis artibus fiāt. Nā et magi Pha-

raonis serpentes fecerunt: et alia. Sed illud est amplius admirādū quo modo magorum potentia que serpentes facere potuit: vbi ad muscas minutissimas. scilicet cinifes ventum ē: oīno defecit: quia etiam plaga egyptus cedebat. Vbi certe defecerunt magi dicentes. Dignus dei ē hic vbi intelligi dat: nec ipsos qdē angelos transgressores: et aereas p̄tēs in vnā istam caliginē tanq̄ in sui generis carcere: ab illius sublimis etheris puritatis habitatione detrusos: p quos magice artes possūt quicqd possunt aliquid valē nisi desup data potestate. Dat autē vlt ad fallendū fallaces: sicut i egyptios et in ipsos etiā magos data est: ut i corpore spirituum opatione indicarent admirandi a quibus siebant dānandi. vlt ad mouendū fideles: ne tale aliquid facere p magno desiderēt: ppter qd etiā nobis i scriptura sunt p̄dita. vel ad exercendāq; probandāq; et manifestādā iustorum patientiam.

Quod transgresso ribus angelis nō seruit ad meritum materia rerū visibiliū.

Et putandū est istis transgressoribus angelis ad meritū seruire hanc visibiliū rez mām: sed deo potius a quo hec p̄tās dat q̄rū incommutabilis indicat.

Quod nō sunt creatores licet p eos magi ranas et alia fecerūt: sed solū deus.

Et sane creatores illi mali angeli dicendi sunt: quia p illos magi ranas et serpentes fecerunt. nō enī ipsi eas creauerūt. Omnium quippe rez que corporaliter visibiliterq; nascuntur: occulta quedā semina i corporeis huius mundi elementis latent: que deus originaliter eis indidit. Ipse enim creator est oīz rerū qui creator ē iussu bñū seminiū. quia quicūq; nascendo ad

b

oculos nostros exeunt: ex occultis semini-
bus accipiunt: p̄grediendi hic primor-
dis et incrementa debite magnitudinis:
distinctionesq; formarū ab originalibus
ut ita dicā regulis sumunt.

Sic p̄ter nō dicūt creatores filiorū
nec agricolae frugū: ita nec boni an-
geli: nec mali: et si per eorū ministeriū
fiant creature.

Sicut ergo nec parētes dicim⁹
creatores hoīum: nec agricolae
creatores frugū: quis eorū
extrinsecus adhibitis morib⁹: ista crean-
da dei virtus interius operet⁹: ita nō so-
lum malos: sed nec bonos angelos fas
est putare creatores: sed pro subtilitate
sui sensus et corporis semina istarū rerū
nobis occultiora nonerūt: et ea per con-
gruas temptatiōes elementorū latēter
spargūt: atq; ita gignendarū rerū et ac-
celerandorū incrementorū p̄bēt occasio-
nes. sed nec boni hec nisi q̄tū de⁹ iubet
nec mali hec iniuste faciūt nisi q̄tū ipse
iuste p̄mittit. Nam iniqui malicia volū-
tatem suā habet iniustā. p̄tātē autē non
nisi iuste accipit: siue ad suā penam: siue
ad aliorū: vel penā malorū vel laudem
bonorum.

Sicut iustificatiōe mentis: ita crea-
tione rez⁹ solus de⁹ opat⁹: licet crea-
tura exteri⁹ seruiat.

Sicut ergo mentē nostrā iustifi-
cādo formare nō p̄t nisi de⁹
predicare aut extrinsecus enā
gelū etiā hoīes possūt. non solū boni p̄-
veritatē: sed etiā mali p̄ occasiōes. Ita
creationē rerū visibiliū de⁹ iteri⁹ operat⁹
Exteriores autē operationes atq; cōtem-
porationes siue occasiōes ab angelis tā
bonis q̄ malis vel etiā hoīb⁹ adhibent⁹
Sed hec ab hoībus tanto difficili⁹ ad-
hibent⁹ q̄to eis desunt sensuū subtilita-

tes: et corporū mobilitates in membris
terrenis et pigris. Unde qualibetcumq;
angelis vicinas cās ab elementis cōtra-
here: q̄nto facilius est: tanto mirabilio-
res in huiusmodi opibus eorū existūt ce-
leritates. sed nō est creator nisi q̄ p̄ncipa-
lit̄ ista format. nec q̄q; hoc p̄t nisi vn⁹
creator deus. Aliud est enī ex intimo ac
sūmo causarū cardine condere ac mini-
strare creaturā: qd̄ facit solus creator
deus. Aliud autē p̄ distributis ab illo vi-
ribus et facultatib⁹ aliquā operationē
forinsecus admonere: ut tūc vel tunc: sic
vel sic exeat qd̄ creat. Ista quippe origi-
nalter ac primordialiter i quadā textu-
ra elementorū cuncta iam creata sunt.
Sed acceptis opportunitatib⁹ p̄deūt.

Quia angeli mali multa possūt p̄ nāc vi-
gorem que nō possunt p̄pter dei vel
bonorū angelorū phibitiōes. i. quia
nō p̄mittūt.

Illud quoq; sciendū est qd̄ an-
geli mali quedā possūt p̄ na-
ture subtilitatē: que tamē nō
possūt p̄pter dei vel bonorū angelorū
phibitiōē. i. q̄a nō p̄mittūt illa facē
a deo vel ab angel⁹ bonis. Possent utiq;
cinifes fecisse qui ranas serpentēsq; fece-
runt. Quedā vō nō possunt facē: etiā si
p̄mittant⁹ ab angelis supioribus: q̄a
nō p̄mittit de⁹. Unde Aug⁹. i libro rez-
cio de trinitate. Ex ineffabili potentatu
dei sit ut quod possent mali angeli si
p̄mitterent⁹: id non possūt q̄a nō per-
mittuntur. neq; enī occurrit alia ratio
cur nō potuerūt facere cinifes qui ra-
nas serpentēsq; fecerūt: nisi quia maior
aderat dominatio phibentis dei p̄ sp̄m
sanctū. Qd̄ etiā magi cōfessi sūt dicētes
Dignus dei est hic. Quid autē possint p̄
naturam: nec possint p̄pter phibitiōē
et qd̄ per ipsius nature sue conditionem

facere non sinantur: homini explorare difficile est: imo impossibile. Nouimus hoies posse ambulare: neq; hoc posse si nō pmittat. volare at nō posse etiā si pmittat. Sic et illi āgeli qdā pnt facē si pmittat ab angelis potentioribus ex imperio dei. quedā vō nō possūt etiā si ab eis pmittat. qā ille non pmittit: a quo illis est talis nāe modus: q etiā p āgelos suos illa plerūq; nō permittit q cōcessit ut possint.

Utrū angeli oēs corporei sint: qd q bñdā vñū est: quibus Aug. cōfenti re videt dicens oēs angelos ante ca sum habuisse corpora tenuia et spūa / lia: sed in casu mutata i deterio / rum corpa vt i eis possent pati.

Olet etiā in questione versari apud doctos: utrū angeli oēs bñi. i. et mali corporei sit. i. cor pora habeat sibi vñta. Qd aliq putat innitentes vñs Aug. qui dicere videt q angeli oēs ante cōfirmationē vel la / plum corpora aerea habuerint de puri ore ac supiore aeris parte formata: ad faciendū habilia: nō ad patiendū. et āg. l. bonis qui pstituerunt talia cōseruata sūt corpora: vt in eis possint facere et non pati. que tante sūt tenuitatis vt a mor / talibus videri nō valeat: nisi superuati ta aliqua grossiori forma: qua assūpta vident: depositeaq; videri desinūt. Aug. l. vō malis mutata sunt in casu corpora i deteriore qualitatē spissioris aeris. Sic enī a loco digniori i inferiorē locū. i. in ca liginosū aerem deieci sunt: ita illa cor / pora tenuia trāsformata sūt in deterio ra et spissiora: in quibus possent pati a supiori elemēto. i. ab igne. Et h. Aug. sensisse videt sup. Benesim ita dicēs. De mones aerea dicuntur aialia: qā corporez aereozū natura vigent. nec p mortē dis

soluit: quia preualet i eis elemētū apti ad faciendū q ad patiendū. Ad patien dū enim humor et humus: ad faciendū aer et ignis aptitudinē pbent. Trāsgres sores vō angeli cū principe suo nūc dia bolo: tūc archāgelo: nō mirū si post pec catū in hāc caliginem detrusi sūt. Neq; etiā hoc mirū est si cōuersi sūt ex pena i aeream qualitatē qua possent ab igne pati. Caliginosa tamen aeris tenere tñ pmitti sūt: q eis quasi cracer sit vsq; ad tempus iudicii. Ecce his verbis videt Aug. id tradere qd qdam opinant de corporibus angeloz. Hoc aut enī aliq dixisse astruit. nō ita sentiedo: sed opini onem alioz referendo. qd ex ipsius ver bis diiudicare volūt: quib. ait. demo / nes dicūt aerea aialia. nō ait sunt. Ita enī quidā dicebāt. De habitatiōe vero caliginosi aeris in quē detrusi sunt: non opinando: sed rei veritatē asserendo cū tradidisse dicūt. quod ipsius locutionis distinctio ostendit. Dicūt quoq; pluri / mos catholicos tractatores i h. conue nisse atq; id cōcorditer docuisse: q an / geli icorporei sūt: nec corpora habent si bi vñta. Assumūt at aliquādo corpora deo preparante ad impletionē ministe / rii sibi a deo iniuncti: eadēq; post exple tionem deponunt. In quibus corpori / bus hoib. apparuerūt atq; locuti sūt. et aliqui qdē locuti sūt ex psona dei sine distinctione alicuius persone. aliquādo ex persona patris: vel filii: vel spūs scī.

Qd deus in corporalibus illis antiqs formis apparuit.

Ec dubitandū est deū in cor / poralibus formis apparuisse hoibus sicut Aug. in secundo libro de trinitate ostendit: cōferens di / uersa scripture testimonia: ex qbus deū in corporeis formis hoibus apparuisse

probat: et aliquādo ex psona dei sine di-
stinctione: aliquādo sub distinctione per-
sonarū sermonē factū esse eis.

De perplexa questione quam ponit
Aug⁹. querens an ad exhibendū has
corporales apparitiōes creatura no-
ua sit formata: an angeli q^{ui} an fuerāt
missi. et si ipsi missi sūt: utrū seruata
qualitate sui spūalis corporis aliquā
spēs corpālē de corpulentiori mā as-
sumpserint: an suū p^{ro}priū corp^{us} mu-
tauerint in spēm sue actiōis aptā.

Ed ubi deū hoibus in corpa-
libus imaginib^{us} apparuisse as-
serit: perplexam questione^m p-
ponit: quā nec soluit querens utrū i illis
corporalibus apparitionibus creatura
aliqua crearet ad illud opus tm̄: in qua
deus hominib^{us} appareret. an angeli q^{ui}
ante erant ita mitterent: ut manētes in
suis spūalibus corp^{or}ibus assumerent
ex corpulenta inferiorū elemētōz mate-
ria aliquam spēm corpālē q^{uod} coaptatā
quasi aliquā vēstē mutarent i quasibz
species corporales: veras qdē. an corpus
suū propriū verteret in spēs aptas acti-
onibus suis per virtutem sibi a deo da-
tam. Alit enī Aug⁹. ita in tercio libro de
trinitate. Querendū est in illis anteq^{uam}
corporalibus formis et visis: utrū ad hoc
opus tm̄ creatura formata sit: in q^{uod} de^{us}
sicut tūc opportuissē iudicauit: humanis
ostenderet aspectib^{us}. an angeli qui iam
erant ita mitterent: ut ex psona dei loq^{uerentur}
assumētes corpales spēm de cre-
atura corporea i v^{er}sū ministeriū sui. aut
ipsū corpus suū cui nō subdūnt: sed sub-
ditum regūt mutantes atq^{ue} vertentes
i species quas vellēt accommodatas atq^{ue}
aptas actionibus suis: s^{ecundum} attributam
sibi a creatore potētiam. Sed fateor ex-
cedere vires intentiōis mee: utz angeli

manēte spūali corpis sui qualitate per
hanc occultius operantes: assumāt ex in-
ferioribus elementis corpulentiorib^{us}: qd^{am}
sibi coaptatū quasi aliquā vēstē mutēt
et vertant in quaslibet spēs corporales: et
ipsas veras. sicut aq^{ua} vera in vinū verū
conuersū est a domino. an ipsa propria
corpora sua trāsformāt i id qd^{am} volunt
accomodatū ad id qd^{am} agunt. Sed qd^{am}
horz sit: qm̄ homo sine nullo expimēto
oprehendere valeo sicut angeli qui hec
agunt. Attende lectōz quia questionem
ppositam nō soluit: sed indiscussam re-
linquit: utz angeli qui mitterent seruatis
suis propriis spūalibus corp^{or}ibus
superuenerēt aliqua corpulentiori spē:
in qua possent videri. an ipsum corpus
mutarent et trāsformaret in quācūq^{ue}
vellent spēm: in qua possent cerni. In q^{uod}
bus verbis videt Aug⁹. attestari ange-
los esse corporcos: ac pprias et spūalia
habere corpora.

Quod deus in specie qua deus est nūq^{uam}
mortalibus apparuit.

Eterū hec velut nimis pfūda
atq^{ue} obscur a relinquētes: illd^{um}
indubitant teneamus: q^{uod} de^{us}
in specie eēntic suz nūq^{uam} mortalib^{us} appa-
ruit: sicut fam^{il}is le suo Moy^{si} dicit. Nō
videbit me hō et vīuet. Et in euangelio
Johānis legi^{tur}. Deum nemo vidit vnq^{uam}.
Visibile enī quicq^{ue} nō est qd^{am} nō sit mū-
tabile. Ideo substantia siue essentia dei
qm̄ nullo mō mutabilis est: nullo modo
pōt p seipsaz esse visibilis. Proinde illa
oia que patribz visa sunt: cū de^{us} illis
paelentaret p creaturā facta eē manife-
stum est. Et si nos latet quō ea mini-
stris angelis fecerit deus: per angelos
tamen esse facta dicimus. Audio igit^{ur} et
fiducialiter dicere: nec deum patrē nec
verbum eius: nec spīritum sanctum ei^{us}

qui est vnus deus p id qd est inuariabi
le atq; idiplum est: vllō mō esse mutabi
lem: ac p hoc multo minus visibilem.

Utrū demones intrēt corpa hoīuz
substantialiter ⁊ illabant cordib⁹: an
id p effectū dicatur.

Ilud etiā p̄siderationi dignū
videt⁹: utrū demones siue cor
porē siue icorporē sint: hoīuz
substantialiter intrent corpa: corq; aīa
bus illabant. an ideo intrare dicāt⁹: qā
malicie sue effectū ibi exercent dei per
missione: opprimēdo atq; verando eas
vel in peccatū p voluntate sua trahen
do. Q in hoīes introeant atq; ab eis ex
puli creant: euangeliz aperte declarat
cōmemorās demonia in quosdā ingres
sa: ⁊ per xpm deicta. Sed vtrum fm
substantiā fuerint ingressa: an ppter ma
li effectū dicant⁹ ingressa: nō adeo pspi
cui est. De hoc autē Beda dicit in disti
nitionibus ecclesiasticorū dogmatū ait.
Demones per inergīā opationē nō cre
dimus substantialiter illabi aīe: sed ap
plicatione ⁊ oppressione vñiri. Illabi autē
menti illi soli possibile est qui creauit: q
natura subsistēs incorporeus capabilis
est sue facture. Ecce hic videt⁹ insinuari
q; substantialiter nō illabant demones:
vel introeant corda hoīuz vel corpora.
Beda quoq; sup illū locū aploz actū
vbi Petrus ait Ananie. Cur temptauit
vel impleuit sathanas cor tuū: dicit. Nō
tandū q; mentē hoīs iuxta substantiam
nihil implere possit nisi creatrix trinitas
ga tñmodo fm opationē ⁊ voluntatis
instinctum: aīa de his que sunt creatas
pletur. Implet ergo sathanas cor alic⁹
nō quidē ingredies in eum ⁊ in sensum
eius: neq; introiens aditū cordis: siqdē
ptās hec soli dei est: sed callida ⁊ frau
dulenta deceptione aīaz in affectū malī

tie trahens p cogitationes ⁊ incertina
vitiōz quibus plenus est. Impleuit autē
sathanas cor ananie: nō intrādo: s; ma
licie sue vires inferendo. Idē. Spūs im
mudus āma virtutū de cordib⁹ fidelū
expulsus: doctoribus veritatis vñenūz
plecutionū insinuat. His auctoritatib⁹
ostendit q; demones nō substantialiter in
trant corda hoīuz: s; ppter malicie sue
effectū. de quibus pelli dicunt eū nocere
non sinunt.

De ordinū distinctione: ⁊ quot sint: ⁊
quid sint.

Ost predicta sup̄est cognoscē
de ordinibus angeloz: qd scri
ptura tradat que in pluribus
locis nouem esse ordines angeloz pzo
mulgat. s. angelos: archangelos: princi
patus: potestates: virtutes: dominatiōes
tronos: cherubin: ⁊ seraphin. Et inueni
untur in istis ordinibus tria terna esse:
⁊ in singulis tres ordines vt trinitatis
similitudo in eis insinuet⁹ impressa. Vñ
Dionisius tres ordines angeloz eē tra
dit: ternos in singulis ponēs. Sūt enim
tres ordines superiores: tres inferiores
tres medii. Supiores: seraphin: cheru
bin ⁊ troni. Medii: dominatiōes: prin
cipatus: potestates. Inferiores virtutes
archangeli: ⁊ angeli.

Quid appelletur ordo: ⁊ que sit rō
nominis cuiusq;.

Ic cōsiderādū est qd appellet⁹
ordo. Deinde vtz ab ipsa cre
atione fuerit distinctio illorū
ordinū. Ordo angeloz dicit⁹ multitudo
celestiū spiritūū: qui inter se in aliq⁹ mu
nere gratie simulantur: sicut ⁊ in natu
ralium datoz munere cōueniūt. Verbi
gratia. Seraphi dicūt qui pre aliis ar
dent in charitate. Seraphin enim inter
pretatur ardēs vel succēdēs. Cherubin

qui pre alijs in scia eminent. Cherubin
enī interpretat plenitudo scientie. Tro
nus dicit sedes. troni aut vocat ut beatus
Gregorius ait. qui tanta diuinitatis gratia
repletur: ut in eis sedeat deus: et per eos
iudicia discernat atque informet. Domi
nationes vocat qui principatus et pre
ces transcedunt. principatus dicunt qui sibi
subditis que sunt agenda disponunt: et
ad explenda diuina misteria principant
Potestates nominant hi qui hoc ceteri
potentius in suo ordine acceperunt. Ut
virtutes aduersus eis subiecte eorum re
sistent potestate: ne homines temptare tan
tum valeant quantum desiderant. Virtutes
vocant illi per quos signa et miracula
sepe fiunt. Archangeli quoque maiora nuntiant.
angeli qui minora.

Quod hec nomina non propter se: sed propter
nos eis data sunt: que sumpta sunt a
donis gratie: que non habent singula
riter: sed excellenter et a precipuis no
minantur.

Et nomina non propter se illis
sed propter nos data sunt. Qui
enī sibi noti sunt contemplant de
nobis innotescunt cognominatione. et no
minant singuli ordines a donis gratiarum
que non singulariter: sed excellenter data
sunt in participatione. In illa enim celesti
patria ubi plenitudo boni est: licet quidam
data sint excellenter: nihil tamen possident
singulariter. Omnia enim in omnibus sunt:
non quidem equaliter: quia alii aliis sublimius
possident: que tamen omnes habent. Cumque
omnia dona gratiarum superiores ordines sub
limius et perfectius perceperit: tamen ex pre
cipuis sortiti sunt vocabula: inferioribus
cetera relinquētes ordinibus ad cognomi
nationem. et seraphin qui ordo excellentis

simus estimat: tam dilectionem quam cogni
tionem diuinitatis et cetera virtutum dona
ceteris omnibus sublimius percepit: et tamen
ab excellentiori dono. id est a charitate no
men accepit ille superior ordo. maius enim
donum est charitas quam scientia. Ite maius est
scire quam iudicare. scientia namque informat iudi
cium. Ideoque secundus ordo a secundo do
no. id est a cognitione veritatis appellatus
est. id est cherubin. ita et de aliis intelligendum
est. Assignat ergo excellentiam ordinum secundum
excellenciam donorum. et tamen sicut Gre
gorius ait: illa dona omnibus sunt communia.
Omnes enim ardent charitate: et scientia ple
ni sunt: sic et de aliis. Sed superiores aliis
excellētius ut iam dictum est ipsa dona ac
ceperunt: a quibus et nominantur. Unde Gregorius.
In illa summa ciuitate quisque ordo eius
rei censet nomine quam plenius accepit in munere.
Sed ostendit hic questio talis. Si quis or
do ab illo dono nominatur quod plenius possi
det: tunc cherubin in scientia preeminet omnibus
quia a scientia nominatur. Sed qui magis di
ligit plus cognoscit. Tantu enim ut tra
dit auctoritas cognoscit ibi quisque quantum
diligit. Itaque seraphin non solum in chari
tate: sed etiam in scientia preeminet. Ideoque
auctoritas illa sic videtur intelligenda ut
comparatio non referatur ad omnes ordines: sed
ad quosdam. id est inferiores. Ille enim ordo non
plenius seraphin accipit scientiarum in mu
nere: sed plenius aliis ordinibus qui sunt
inferiores. Nec nominatur quisque ordo ab om
ni re quam plenius aliis accipit: sed ab aliqua
rerum quas accipit. Sed potest comparatio
referri non ad ipsos ordines: sed ad alia
dona. nec ad omnia alia dona: sed ad que
dam. sicut enim homines cum plura habeant
dona: quedam aliis excellentius possident:
ita forte et angeli quibusdam muneribus

magis pollēt: et aliis quibuscumque minus.

Utrum hi ordines ab initio creati
ita distincti fuerint.

Am nunc inquirere restat utrum
isti ordines a creationis initio
ita distincti fuerint. Quia ita fue-
runt distincti a primordio sue conditio-
nis videtur testimonio auctoritatis insinuari
que tradit de singulis ordinibus aliquos
cecidisse. De ordine namque superiorum lucifer
ille fuit quo nullus dignior conditus est.
Aplius etiam principatus et preces tene-
batur notat ostendens de ordinibus illis
cecidisse: qui cum in malis ministerium exer-
ceant non tamen penitus nobis suorum
ordinum privati sunt. Sed non videtur illud
posse stare. non enim tunc charitate arde-
bant: nec sapia pollebant: neque in eis deus
sedebat. si enim hoc habuissent non cecidis-
sent. Non ergo tunc erant seraphim vel che-
rubim vel troni. Sed quod dicimus quia ante
casum quorundam non erant isti ordines: quia
nondum habebant dona: in quorum partici-
pationibus conveniunt: sed quibusdam caden-
tibus aliis apposita sunt: eisque qui cecide-
runt collata fuissent eadem dona si per-
stiterissent. Idcirco scriptura dicit de ordinibus
cecidisse aliquos: non quia fuissent in or-
dinibus et postea corruerunt: sed quia si
perstiterissent eorum aliqui in singulis fuissent
ordinibus: qui et in nature tenuitate: et
in forme spicacitate differentes gradus
habebant sic illi qui perstiterunt. Alii enim ut
supra diximus superiores: alii inferiores
conditi sunt. Superiores qui magis natu-
ra subiles: et sapientia amplius spica-
ces. Inferiores qui natura minus subri-
les et intelligentia minus spicaces facti
sunt. Has autem inuisibiles differentias

inuisibilia ille solus ponderare potuit:
qui omnia in numero et mensura et pon-
dere disposuit. id est in seipso: qui est mensu-
ra omni rei modum presigens: et numerus om-
ni rei spiritum prebens: et pondus omnem rem ad
stabilitatem trahens. id est terminans et formas
et ordinans omnia.

Utrum omnes angeli eiusdem ordinis
sint equales.

Reterea considerari oportet
utrum omnes angeli eiusdem or-
dinis sint equales. Ita esse quod
quibusdam placuit: sed non est hoc probabile:
nec assertione dignum. Quia lucifer qui fuit
de collegio superiorum: ipsis etiam dignior ex-
stitit: qui aliis excellentiores creati fuerant.
Ex quo precipitur quod si perstiterisset in ordi-
ne superiorum fuisset: et aliis eiusdem ordi-
nis dignior extitisset. Sicut enim unus est
ordo apostolorum et alter martirum: et tamen in
apostolis alii sunt altius digniores: similiter
et in martiribus alii aliis sunt superiores
ita et in ordinibus angelorum recte creditur
esse.

Quomodo dicat scriptura decimum or-
dinem ex hominibus plerumque cum non sint nisi
novem ordines angelorum.

Notandum etiam quod decimus ordo
legitur de hominibus restaurandus
sed cum non sint nisi novem or-
dines: nec plures fuissent etiam si illi persti-
tissent qui ceciderunt: mouentur lectores
quod scriptura dicat decimum ordinem com-
pleri ex hominibus. Gregorius namque dicit ho-
mines assumptos in ordine angelorum
quorum alii assumunt in ordine superiorum: quod
scilicet magis ardet charitate: alii in ordine in-
feriorum: qui scilicet minus perfecti sunt. Ex quo
apparet non esse de hominibus formandum

decimū ordinem tanq̃ nouē sint an-
gelorum ⁊ decimus hominū: sed ho-
mines pro qualitate meritorum sta-
tuendos in ordinibus angelorū. Nō
ergo legit decimus ordo cōplendus
de hominibus ex tali sensu dictum
fore accipi potest. q̃a de hoibus re-
staurabitur q̃s in angelis lapsū est:
de quibus tot corruerunt vnde pos-
set fieri decimus ordo. Propter q̃s
ap̃lus dicit omnia restaurari in xp̃o
que in celis ⁊ que i terris sunt. quia
per xp̃m redemptum est humanum
genus: de quo sit reparatio ruine an-
gelice. tamē nō min⁹ saluaretur ho-
mo: etsi angelis non cecidisset.

Nō hoies assumūtur iuxta nume-
rum stantium non lapsozum.

Qui enim iuxta numerum
eorum qui ceciderunt: sed
eorum qui permanferunt
homines ad beatitudinem admittū-
tur. Unde Gregorius. Superna illa
ciuitas ex angelis ⁊ hominibus con-
stat: ad quā credim⁹ hūmāni ge-
neris ascendere: quantos illic conti-
git angelos remansisse: sicut scriptū
est in cantico deuteroniū. Sta-
tuit terminos populozum iuxta nu-
merū angelozū dei.

Nō quidam putant fm numerū
lapsozum angelozū homines re-
parandos.

Quibusdāz tamē putatur
q̃ homines reperentur iux-
ta numerum angelozum
qui ceciderunt: vt illa celestis ciuitas
nec suozum ciuiū numero priuetur:

nec maiori copia regnet. Nō Aug⁹.
in encha. sentire videtur non asserēs
de hominibus plus saluari q̃ corruit
de angelis: sed nec min⁹ sūta dicens.
Superna hierusalem mater nostra
ciuitas dei nulla ciuiū suozū numero
tate fraudabit: aut vberiore etiā
copia fortasse regnabit. Necq̃ enim
numerū: aut sanctorū hominū: aut
imūdozū demonum nouim⁹: quo-
rum locū incedentes filii catholice
matris que sterilis apparebat in ter-
ris in ea pace de qua illi ceciderunt
sine vllō temporis termino pmane-
bunt. sed illozum ciuiū numer⁹: sine
qui est: sine qui fuit: sine qui futurus
est: in contemplatione eius artificis
est: qui vocat ea que non sunt tanq̃
ea que sunt. Ecce aperte dicit nō mi-
nus de hominibus saluari q̃ cor-
ruit de angelis: sed plus nō asserit.

An omnes spiritus celestes mit-
tantur. ⁊ ponit duas opiniones
⁊ auctoritates q̃b⁹ inueniunt.

De etiā inuestigandum est
vtrū omnes illi celestes spi-
ritus ad exteriora nunciā-
da mittantur. Quidam putant ali-
quos i illa multitudine eē qui foras
pro officio exeunt: alios qui semper
intus assisunt: sicut scriptum est in
Daniele. Milia milliū ministrabant
ei: ⁊ decies centena milia assisiebant
ei. Item Dionysius in hierarchia: q̃
sacer principatus dicitur de prelato
ne spiritū ait. Superiora illa agmi-
na ab intimis nunq̃ recedūt: quoniā
ea que preminent vsum exterioris

officiū nunq̃ habent. His auctori/
a tibus nituntur qui angelos mitti
nisi inferiores inficiantur. Quib⁹ ob
icitur qđ Ysaia ait. Volavit ad me
vnus de seraphin qui ordo superior
est ⁊ excellentior. Ideoq; si de illo or
dine mittuntur: nec est ambigenduz
qn etiā ⁊ de aliis mittantur. Aplus
quoq; ait. Omnes sunt administra/
tozū spiritus in ministerium missi.
His testimoniis asserūt quidaz oēs
angelos mitti. Nec debet indignum
videri si etiā superiores mittantur
cum ⁊ ille qui creator est omniū ad
hec inferiora descenderit.

Qđ si omnes mittantur cur vnus
tm̃ ordo nomine angelozum cen
setur.

It̃ oritur questio si omnes
mittunt ⁊ nūciū dei existūt
quare vnus tm̃ inter nouē
ordines angelozum nomine censetur
Ad qđ qđam dicūt omnes quidem
mitti: sed alios sepius: ⁊ quasi ex of/
ficio iniuncto: qui proprie angeli vel
archangeli nominant. Alios vero
rarius mitti. s. maiores causa extra
cōmunem dispensationem abota: g
cum angelozum ministeriū suscipiūt
⁊ nomen assumūt. Unde in. ps. Qui
facit angelos suos spiritus. quia illi
qui natura spirit⁹ sunt aliqui angeli
i. nūciū fiūt.

Putant qđam Michaelē Sa
buelē ⁊ Raphaelē de supiori or/
dine fuisse. ⁊ sunt hec noia spiri/
tuū nō ordinū.

Putant qđam Michaelē
Sabuelē ⁊ Raphaelē de
superiori ordine fuisse. Mi

chael interpretatur qđ vt deus. Sa/
briel fortitudo dei. Raphael medi/
cina dei. Nec sunt ista nomina ordi/
num: sed spiritūū. ⁊ dicunt qđam sin
gulum hoz vni⁹ proprie ac singula
riter spūs esse nomen. Alii vō non
vnus singulariter ⁊ determinate: s;
nunc huius nunc illius esse nomen s;
qualitatem eozum ad que nūcianda
vel gerenda mittuntur. Sicut ⁊ de/
monū quedaz nomina sunt: que qui
dam putant vnus esse propria: alii
vero pluribus cōmunia. Diabolus
quippe qui grece ita vocatur: ⁊ cri/
minator interpretatur vel deozum
fluens: hebraice dicit̃ sathan. i. ad/
uersarius. dicit̃ ⁊ belial. i. apostata ⁊
absq; iugo. dicitur etiā leuiatan. i.
additamentum eozum. ⁊ alia plura
reperies nomina que vel vnus spūs
sunt propria: vel pluribus cōia.

Quō determinēt pmissas aucto
ritates q̃ vidētur aduersari: q̃ di
cunt omnes angelos mitti.

Uī autem omnes angelos
mitti asserūt: pmissas au
thoritates Daniel. i. ⁊ Dio
nisi ita determinant. Dicūt superio
ra agmina deo assistere: ⁊ ab intimis
nunq̃ recedere. nō qn alq̃ mittant̃
sed quia rarissime ad exteriora pro
deūt. neq; tunc ab intimis recedunt
sed dei presentie ⁊ orēplationi semp
assistūt. Qđ etiā faciūt qui frequēter

mittuntur.

Quos alii dicant mitti: et quos dicant non mitti cum determinatione auctoritatum que videntur sibi aduersari.

Lii vero dicunt tres ordines supremos. scilicet seraphin: cherubin: et tronos ita creatori deo assistere: quod ad exteriora non exeunt. Inferiores autem tres ad exteriora mitti Tres vero medios inter utrosque assistere non modo dignitate vel loco: sed etiam officio. quia preceptum divinum a superioribus accipiunt: et deferunt ad inferiores Ideoque cum summi mediis: et mediis imis atque huiusmodi hominibus preceptum dei nunciant: merito omnes angelos nominari dicunt. Et ob id forte apostolus dicit omnes spiritus administratores esse filii et mitti in ministerium. Vel per omnes non singulos ordines: sed de inferioribus ordinibus singulos angelos complexus est. Illud vero quod Isaias dicit: per verba Dionisii determinant dicentis. huius spiritus qui mittuntur percipiunt horum vocabulum quorum gerunt officium. Unde dicunt illum angelum qui missus est ad Isaiam ut mundaret et incenderet labia prophete: fuisse de ordine inferiorum sed ideo dictus est forte de seraphin: gaudebat incendere et consumere delicta Isaię.

Quod quocumque anima habet angelum bonum ad sui custodiam delegatum et malum ad exercitium.

Illud quoque sciendum est quod angelus boni deputatus est ad custodiam hominum: ita ut quicquid electorum habeat angelum ad sui profe-

rum atque custodiam specialiter delegatum. Unde in euangelio veritas a pusillorum scandalo prohibens ait. Angeli eorum semper vident faciem patris. angelos dicit eorum esse quibus ad custodiam deputati sunt. Super quem locum Hieronimus tradit unamquamque animam ab exordio natiuitatis habere angelum ad sui custodiam deputatum: inquit ita. Magna dignitas animarum est ut unaqueque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatum. Gregorius quoque dicit quod unusquisque unum bonum angelum sibi ad custodiam deputatum: et unum malum ad exercitium habet. Cum enim omnes angeli boni nostrum bonum velint: coiterque saluti omnium studeant: ille tamen qui deputatus est alicui ad custodiam eum specialiter hortatur ad bonum. sicut legitur de angelo Tobie et de angelo Petri in actibus apostolorum. Similiter et mali angeli cum desideret malum hominum magis tamen hominem ad malum incitat et ad nocendum fortius instat ille qui ad exercitium eius deputatus est.

Utrum singulis hominibus singuli angeli an pluribus unum deputatus sit.

Olet autem queri utrum singuli angeli singulis hominibus an unus pluribus ad custodiam vel ad exercitium deputatus sit. sed cum electi tot sint quot et boni angeli sunt: plures constat esse omnes simul bonos et malos homines quam boni angeli sint. et cum tot sint electi quot angeli boni: et angeli boni plures sint quam mali pluresque sint homines mali quam boni: non est ambiguum plures esse bonos homines quam

sint mali angeli. et plures esse malos homines
quod sint mali angeli vel boni angeli.

Confirmat unum angelum pluribus homi-
nibus deputari: siue simul siue diuer-
sis temporibus.

Deoq; dici oportet unum cum
demq; angelum bonum vel ma-
lum pluribus hominibus deputa-
ri ad custodiam vel exercitum: siue eodem
tempore: siue diuersis temporibus. Ideo autem dici-
mus eodem tempore vel diuersis temporibus
quia videtur quibusdam quod dicimus omnes ho-
mines qui sunt simul in aliquo tempore:
singuli singulos angelos habere possunt
bonos vel malos. quia licet maior sit nu-
merus hominum copulatis in unum omnibus
qui fuerunt et sunt et futuri sunt quam angelo-
rum: tamen quia decedentibus hominibus succedunt
homines: et ideo nunquam simul sunt in hac vita
Angeli ideo nunquam decedunt: sed simul omnes
sunt: et potest et singuli hominum dum in hac
vita sunt singulos habeant angelos bo-
nos vel malos ad sui custodiam vel exer-
citiu destinatos. Ceterum siue ita sit siue
non: non est dubitandum unumquemque hominem ha-
bere angelum sibi deputatum: siue pluribus
simul deputatis sit: siue uni singulariter.
Nec est mirandum unum angelum pluribus
hominibus ad custodiam deputari: cum uni
homini plurium custodia debeat: ita ut eorum
quisque suum dicat habere dominum vel epi-
scopum vel abbatem.

Utrum angeli proficiant in merito vel
in premio usque ad iudicium.

Reterea illud considerari op-
portet: utrum angeli boni in me-
rito vel in premio proficiant
usque ad iudicium. Quod in meritis proficiant
atque quotidie magis ac magis mereantur
quibusdam videtur ex eo: quia quotidie ho-

minum utilitatibus inferunt eorumque perfecti-
bus student. Quibusdam etiam nihilominus
videtur quod in premio proficiant. scilicet in co-
gnitione et dilectione dei. Licet enim ut
aiunt in confirmatione beatitudinis acceper-
int eternam atque perfectam: augetur tamen quoti-
dianie eorum beatitudo. quia magis ac magis
diligunt atque cognoscunt: et est eorum cha-
ritas qua deum et nos diligunt: et meritis
et premiis. Meritum quia per eam et pro obsequio
ex ea nobis impensa merentur et in beatitu-
dine perficiuntur. et ipsa eadem est premium
quia ea beati sunt.

Auctoritatibus confirmatur quod dicunt.

Et quod angeli perficiantur in cogni-
tione: ac pro hoc in beatitudine
testimoniis sanctorum confirmatur.

Dicit enim Ysaia ex persona angelorum christi
ascendentis magnificentiam ammiratum. Quis
est iste qui venit de edon tinctus vestibus
de bosra? Et i. ps. Quis est iste rex glorie
Ex quibus apparet quod misterium verbi in
carnati plenius cognoverunt angeli post im-
pletionem quam ante. Et sicut in cognitione
huius misterii profecerunt: ita dicunt eos in
deitatis cognitione proficere. Quod autem in
huius misterii cognitione profecerint: eui-
denter docet apostolus eticens: que sitis dispen-
satio sacramenti absconditi a seculis in deo
et innotescat multiformis sapientia dei per
ecclesiam principibus et potestatibus in celestibus
Super quem locum dicit Hieronimus: Ange-
licas dignitates prefatum misterium ad pu-
rum vel plenius intellexisse: donec completa est pas-
sio christi et apostolorum predicatio per gentes dilata-
ta. Quod in hac sententia videtur Augustinus. aduersari
Hieronimo.

Is autem videtur addicere Augu-
stinum super eundem locum epistolae dicens. Non
latuit angelos misterium regni

qualiter supra accepit Aug. iuxta quas
acceptione non sunt aliqd. vel pro aere
obscurato: siue aeris obscura qualitate. et
in hoc aliqua res creata fuit. Ideo 6°
dicit tenebras tunc fuisse super faciem abyssi:
quia nondum erat lux. Que si esset superesset
et superfundere. Sed nondum lucis gratia
opus suum deus venustauerat: que postea
primo die facta est.

Duo hic consideranda sunt: quare illa
materia confusa sit dicta informis: et
ubi ad esse prodierit quantum in alti
tudine ascenderit.

Et quia prius tractemus duo
nobis discutienda occurrunt.

Primum quare illa materia con
fusa informis dicatur: an quia oī forma ca
ruerit: an propter aliud. Secundo ubi ad
esse prodierit: et quantum in altum ascende
rit. Ad illud ergo quod primo positum est
breuiter respondentes: dicimus illam primam
materiam non ideo dictam fore informem: quia
nullam formam omnino habuit. quia non aliqd
corporis tale existit: quod nullam habeat
formam. sed id si absurde informem appellari
posse dicimus: quia in confusione et mixtura quādam
subsistens: nondum pulchram aptamque et disti
ctam receperat formam: qualē modo cerni
mus. facta est ergo illa materia in forma
confusionis ante formam dispositionis. In
forma confusionis prius omnia corporalia
materialiter simul et semel sunt creata:
postmodum vero in forma dispositionis sex
diebus sunt ordinata. Ecce absolutum est quod
primo in discussione positum fuit. scilicet quare
illa materia dicatur informis.

Idcirco ad id quod secundo querebatur respondet.

Utrum superest quod secundo propone
batur explicare: ubi scilicet illa ma
teria subsistit: et quantum in alti
tudine porrigebatur. Ad quod nil temere as
serentes: dicimus quod illa prima rerum om

nium moles quando creata est: ibidem ad esse
videtur prodierit ubi nunc formata subli
scit. Eratque terram hoc elementum in uno lo
co eodemque medio subsides. ceteris in una
confusione mixturis: eisdemque circumstantiis: in mo
dum cuiusdam nebule oppantis: ita obuo
lutum erat ut apparere non possit quod fuit
Illa vero tria in una mixtione confusa cir
cumstantiis: suspensa: consurgens in altum porri
gebatur quousque nunc summas corporis
nature pertingit. et sicut quibusdam videtur
ultra locum firmamenti extendebatur illa
moles que in inferiori parte spissior atque
grossior erat. In superiori vero rarior et le
uior atque subtilior existebat. De qua ra
riori substantia putatur quidam fuisse aquas
que super firmamentum esse dicunt. Talis fuit
mundi facies in principio priusque recipere
formam vel dispositionem.

Ostensio qualis fuit mundi facies in
ipso primordio: incipit persequi ope
rum sex dierum distinctionem.

Utrum superest ut dispositionem
illam qualiter perfectam sit ordi
ne persequamur. Sex et diebus
sicut docet scriptura Genesis distinguit
deus et in formas redegit proprias creaturas
que simul materialiter fecerat. perfecitque
opus suum die sexto: et sic deinde die septi
mo requieuit ab omni opere. cessauit nouam
creaturam facere. Sed tunc diebus sex re
rum genera distinguit: nichilque postea fecit
quod in aliquo illorum non contineatur. Ope
tus est tamen postea sicut veritas in cuius
gelio ait. Pater meus operatur usque nunc: et
ego operor illud.

De quattuor modis diuine operationis.

Quattuor enim modis ut ait Aug.
cuius super Genesis operatur
deus. primo in verbo omnia dis
ponendo. secundo in materia informi et
duos elementorum de nihilo eam creando

Unde qui vivit in eternum creavit oia simul. oia. s. elemēta: vel omnia corpora materialiter simul creavit. Tercio p opa sex dierum varias distinxit creaturas. Quarto ex primordialibus seminib' nō incognite oriunt' nature: sed note sepius reformant' ne peant.

Que prima fuerit distinctiōis op' ratio.

Prima aut' distinctiōis opatio fuit formatio lucis: sicut ostendit scriptura: que cōmemorata rerū informitate earū dispositionē a luce inchoavit subdēs. Dixit deus: fiat lux: et facta est lux. et divisit lucē a tenebris. appellavitq' lucē diē et tenebras noctem. et factum est vespere et mane dies unus. Congruē mūdi ornatu a luce cepit: vnde cetera que creanda erāt videntur.

Qualis fuerit lux illa: spiritalis: an corporalis.

Querit' qualis illa lux fuerit corporalis. s. an spūalis. id respōdemus qd a sanctis traditū legimus. Dicit enī Aug'. qd lux illa corporalis vel spūalis intelligi potest. Si spūalis accipit angelica natura intelligit' que prius informis fuit: sed postea formata ē cū ad creatorem suū cōversā: ei charitate adhesit. cuius informitatis creatio superius significata est: vbi dictū ē In principio creavit deus celū et terraz. Hic vero eiusdē formatio ostēdit' cum ait. fiat lux: et facta ē lux. Hec ergo angelica natura prius tenebre et postea lux fuit. qd prius habuit informitātē et imperfectionē: deinde formatiōis pfectiōnem. et ita divisit deus lucem a tenebris. Nam vt ait Aug'. sup. Genesim. huius creature informitas inspectio fuit anq' formaret' in amore cōditoris. formata

vo est quādo cōversā est ad icōn. ut ab illo lumen verbi. Si vo corporalis fuit lux illa: qd vtiq' p habile est: corpus lucidū fuisse intelligit': velut lucida nubes: qd nō de nihilo: sed s' piacenti materia formaliter factum est: vt lux esset: et v' lucē di haberet. Cū qua dies prima exorta ē quia ante lucē: nec dies fuit: nec nox: licet tempus fuerit.

Quia lux illa facta est vbi sol apparet que iter aquas lucere potat.

Ita aut' querit' vbi facta est lux illa cū abissus cōm terre altitudinē tegeret: dici pot' in illis partib' facta: quas nūc illustrat solis diurna lux. Nec mirū lucē in ags posse lucere: cū etiā nautarū opatione sepi' illustrant': qui in pfundū meri missi ex ore oleo aquas sibi illustrāt. que multo rariores fuerunt in principio q' nō sint. qd nodū cōgregate fuerāt in v' o loco. facta ergo lux illa vicē et locū solis tenebat: que motu suo circūagitata noctē diēq' discernebat. Vbi g' primū lucē apparuisse verisimile est: vbi sol quortidiano cursu circūuect' apparet: vt eodem tramite lux circūcurrēt: ac primo ad occasū descendēs: vespem faceret. Deinde reuocata ad ortū: aurorā. i. mātē illustraret. et ita divisit deus lucē et tenebras. et appellavit. l. d. et t. n.

Quia dies diuersis modis accipit.

Itē notādū est q' dies diuersis modis accipitur in scriptura

Dicit enī dies lux illa que illo triduo tenebras illuminabat. et dicit' dies illuminatio ipsa aeris. Dicit' et dies spaciū. xliiii. horaz. qualiter accipit cū ait factus ē vespere et mātē dies vn'. Qd ita distiguēdū ē. factū ē vespere: et postea mātē. et ita fuit dies vn' explet'. 24. horarū. dies. s. nāl' q' habuit vespē: s' n' mātē

Mane enim dicitur finis precedentis et initium sequentis dici: quod est aurora: que nec plenam lucem: nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit quia nec dies precesserat qui sequenti diei initio terminaretur. et eo precipue quia luce apparente mox super terram plenus atque perfectus clarus dies extitit: quod non ab aurora: sed a plena luce inchoavit: et mane sequenti diei consummatus est. Unde Beda super Genesim. Decebat ut dies a luce inciperet et in mane sequentis diei tenderet: ut opera dei a luce inchoasse: et in lucem consummata esse figurarentur. Reliqui autem dies mane habuerunt et vespam: quorum quisque a suo mane incipiens usque ad alterius diei mane extendebatur.

De naturali ordine computationis sex dierum: et de illo qui pro mysterio introductus est.

Id est naturalis ordo distinctionis dierum: ut distinguatur atque computentur dies a mane usque ad mane. Postea vero in mysterio factum est: ut dies computentur a vespere in vespem: et adiungatur dies precedenti nocti in computatione: cum iuxta naturalem ordinem procedens dies sequenti nocti adiungi debeat. quia homo a luce per peccatum commisit in tenebras ignorantie et peccatorum. Deinde per Christum a tenebris ad lucem rediit. Unde apostolus. Eramus aliquando tenebre: nunc autem lux in domino. Primum itaque dies non ab aurora: sed a plena luce incipit. Et post paulatim vespem occidere luce excipiente: mane sequentis diei completus est. Unde Beda: occidente luce paulatim et post spatium diurne longitudinis et inferioriores partes subeunte: factum est vespem sicut nunc visitato cursu solis fieri solet. factum est autem mane eadem super terram redeunte: et alium diem inchoante: et dies ex-

pletus est unus. xliii. horarum. huiusque nocte illo triduo omnino tenebrosa: que post creata sidera aliqua luce claruit.

Cur sol factus est si lux illa sufficiebat.

Olet autem queri quare factus est sol: si lux illa faciente diei sufficiebat. Ad quod dici potest: quoniam lux illa forte superiores partes illustrabat: et ad illuminationem inferiorum solem fieri oportebat. Vel potius ideo quia factus sole diei fulgor auctus est. Ampliori enim multo luce radiavit dies postea quam ante. Si vero queritur quid de luce illa factum sit cum modo non appareat. Potest dici autem de ea corpus solis formatum: aut in ea parte celi esse in qua sol est. non quod ipsa sit sol: sed sic ei unita et discerni non valeat.

Quomodo accipiendum sit illud: dixit deus: an sono vocis id deus dixerit: an aliter.

Reterea inuestigandum est quomodo accipiendum sit quod ait. Dixit deus. Utrum temporaliter vel sono vocis illud dixerit: an alio modo? Augustinus super Genesim tradit nec temporaliter nec sono vocis deum fuisse locutum. quia si temporaliter et mutabiliter. et si corporaliter dicat soluisse vox dei: nec lingua erat qua loqueretur: nec erat quod opponeret audire et intelligere. Bene ergo vox dei ad naturam verbi per quod omnia facta sunt: refertur. Dixit ergo deus. fiat etc. non temporaliter non sono vocis: sed in verbo sibi coeterno. id est verbum genuit non temporaliter in quo erat et disposuit ab eterno ut fieret in tempore: et in eo factum est.

Quomodo accipiendum est quod dicitur pater operari in filio: vel per filium: vel in spiritu sancto.

Id est queri solet quomodo accipiendum sit quod dicitur pater operari in filio: vel per filium: vel in spiritu sancto.

Hec enim scriptura frequenter nobis ponitur: ut illud. Omnia in sapientia fecisti dominus. id est in filio. Et in principio. id est in filio creavit deus celum et terram. Et illud. per quem fecit et secula. Super illud quoque. per spiritum locutus Verbo domini celi firmati sunt et cetera. dicit Augustinus. quod pater operatur per verbum suum et spiritum sanctum. quomodo ergo hoc accipiendum est? Putaverunt quidam heretici quod per verbum autem auctor et artifex filio et spiritui sancto in rerum operatione quasi instrumento uteretur: ex predictis verbis errandi occasionem sumentes. quod velut blasphemum atque sane doctrine adversus abiecit pia fides. Non est itaque intelligendum id scripturam frequenter commemorare patrem operari in filio vel per filium tanquam filius non posset facere: si ei non poneretur pater de rector: vel tanquam aliquis instrumentum fuerit patris operantis: sed potius illis verbis patrem intelligi voluit cum filio et cum spiritu sancto operari: et sine eis nihil facere.

Contra hanc expositionem surgit hereticus.

Ad dicit hereticus hac ratione possit dicitur filium operari per patrem vel in patre: et spiritum sanctum cum utroque vel per utrumque. quia filius cum patre et spiritus sanctus cum utroque operatur. Cui breviter respondetur: ideo illud dictum esse: et non illud: ut in patre monstraret auctoritas. Non enim pater a filio sed filius a patre operatur: et spiritus sanctus ab utroque. Ideoque filius etiam per spiritum sanctum legitur operari: quia cum spiritu sancto operatur: hoc ipsum a filio haberi ut operetur.

Alia predictorum expositio.

Oportet et aliter illud accipi ut dicitur pater in filio vel per filium operari: quia cum genuit eius opificem: sic dicitur per eum iudicare: quia genuit iudicem. Ita et per spiritum sanctum deus operari

sive pater sive filius: quia ab utroque procedit spiritus sanctus factor omnium. Unde Johannes Crisostomus in expositione epistolae ad hebraeos sic ait. non ut hereticus inani ter suspicatur tanquam aliquis instrumentum patris extiterit filius. neque per eum pater dicitur fecisse tanquam ipse facere non posset: sed sicut dicitur pater iudicare per filium: quia in iudicem genuit: sic etiam deus operari per filium quia eum constituit opificem genuisse. si enim causa eius pater est secundum quod pater est: multo amplius eorum causa est quae per filium facta sunt. hec de opere principis dicta sunt.

De opere secunde dici qua factum est firmamentum.

Item quoque deus fiat firmamentum in medio aquarum: et divinat aquas ab aquis. Divinitus quoque aquas quae erant sub firmamento ab his quae erant super firmamentum. Sciedum est quod illius celi hic describitur creatio sicut ait Beda super genesim: in quo fixa sunt sidera: cui supposite sunt aquae in aere et in terra: et supposite aliae. de quibus dicitur Qui regis aquas superiora eius. In medio ergo firmamentum est. id est. sidereum celum: quod de aquis factum esse credi potest. Crystallinum enim lapis cui magna est firmitas et perspicuitas: de aquis factus est. Si quae vero movet quomodo aquae natura fluide et in ima labiles super celum possint consistere: deo scriptum esse meminere: qui ligat aquas in nubibus suis. Qui enim infra celum ligat aquas ad tempus vaporibus nubium retentas: potest etiam super celi speras non vaporali tenuitate: sed glaciali soliditate aquas suspendere ne labantur. Quare autem et ad quod condire sint: ipse novit quod condidit. Ecce ostensum est his verbis quod celum factum sit. id est. illud in quo fixa sunt sidera. id est. quod excedit aerem: et de qua materia

scz de aquis: et quales sint aque que sup
illud celū sunt. s. ut glacies solidate sunt
Alii putāt celū illud esse ignee nāe: q
bus cōsentit Aug⁹.

Uidā vō celū qđ excedit aerē
spaciū: ignee nature dicūt: asse
rentes sup aerē puruz ignē eē
qui dicit eē celū: de quo igne sidera et lu
minaria facta esse cōiectant: qđ Aug⁹.
cōsentire videt. Utrū vō noie firmamē
ti celū qđ excedit aerem: an ipse aer hic
intelligatur: idem Aug⁹. querit: nec ab
soluit. Magis tamē approbare videt
celū illud hic accipi qđ spacia aeris ex
cedit: aquas vō que sup illud celuz sunt
dicit vaporoliter trahi: et leuissimis sus
pendi guttis. Sicut aer iste nubilosus
ex alatione terre aquas vaporoliter tra
hit: et per subtiles minutias suspendit: et
post compulsiū cōglobatas pluuiā
ter refundit. Si ergo pōt aqua sic vi
demus ad tantas minutias peruenire:
ut ferat vaporoliter super aerē aquas
naturaliter leuiorem: cur nō credemus
etiā sup illud leuius celū minutioribus
guttis et leuioribus imanare vaporib⁹.
Sed quoquo modo ibi sint ibi esse nō
dubitamus.

Quales sint aque: et qđ sit figura fir
mamenti.

Veri etiāz solet cui⁹ figure sit
celū. Sed spūs scūs qđ uis au
stozes nostri sciuerint per eos
dicere noluit nisi qđ pōt saluti. Querit
etiā si stet: an moueat celū. si mouet in
quirit: quomō est firmamētū? si stat: quō
fixa sidera in eo circueūt? sed firmamētū
dici pōt: nō ppter stationē: sed ppter fir
mitatē vel terminū aquaz intrāgressi
bilē. si autē stat: nihil impedit moueri
circuēre sidera.

Quare tacuit scriptura de opere se

cunde diei qđ in aliis dixit.

Est hec queri solet quare hic
nō est dictū sicut in aliorū die
rū opib⁹. Uidit deus qđ esset
bonū? sacramētū aliqđ hic cōmēdatur.
Ideo enī fortassis nō est hic dictum: qđ
tamē sicut in aliis factū est. qz binarius
principiū est alteritatis et signū in diui
sionis.

De opere tertiū diei quādo aque cō
gregate sūt in vnū locū.

Equif dixit deus. Congregēt
aque in vnū locū: et appareat
arida. Tertiū diei opus est cō
gregatio aquarū in vnū locū. Congre
gate enī sunt oēs aque celo inferiores in
vnā matricē: ut lux que pterito biduo
aquas data luce illustrauerat: in puro
aere clarioz fulgeat: et appareat terra
que cooperta latebat: et que aquis limo
sa erat fieret arida et germinibus apta
Eodē enī die protulit terra herbā viren
tem: lignūqz faciēs fructū. Si autē que
ratur vbi congregate sūt aque qđ totuz
texerāt spaciū vsqz ad celū: potuit fieri
ut terra subsidēs cōcauas partes pre
beret vbi fluctuantes aquas reciperet.
Potest etiā credi primarias aquas ra
riores fuisse: que sicut nebule tegerent
terras: sed congregatione esse spissatas
et ideo facile in vnū posse redigi locū.

Quomō oēs aque sint in vnū locum
congregate cum multa sint maria et
flumina.

Umqz cōstet esse multa ma
ria et flumina: in vnū tñ locū
dicit aquas cōgregate: ppter
cōtinuationē cūqz aquaz que in terris
sunt. Quia cūcta flumina et maria ma
gno mari iūgūt. Ideoqz cū dixerit aq̄s
congregate in vnū locū: deinde dicit
pluraliter: congregationēqz aquarū

propter multos finis earum: quibus omnibus
ex magno mari principium est.

De opere quartae diei quando facta
sunt luminaria

Equitur dixit deus. Siant lu/
minaria in firmamento celi: et
diuidant diem ac noctem. In pre/
cedenti triduo disposita est vniuersitas
huius mundi machina et partibus suis
distributa. Formata enim luce prima die
que vniuersa illustraret duo sequentes
dies attributi sunt supreme et infime parti
mundi firmamento. scilicet aeri et terre et
aque. Nam secunda die firmamentum de/
super expansum est. Tercia vero aquarum mo/
libus intra receptacula sua collectis ter/
ra est reuelata atque aer serenatus. Quat/
tuor igitur mundi elementa illis diebus
suis locis distincta sunt et ordinata. Tri/
bus autem sequentibus diebus ornata sunt illa
quattuor elementa. Quarto enim ornatus
est firmamentus sole et luna et stellis. Qui/
ta aer in volatilibus et aqua in piscibus
ornamenta acceperunt. Sexta acce/
pit terra iumenta et reptilia et bestias
post que omnia factus est homo de terra:
et in terra: non tamen ad terram nec propter
terram: sed ad celum et propter celum.

Ante alia de ornatu celi agit sic pri/
us factum est.

Via ergo celum ceteris elemē/
tis specie prestat: priusque aliis
factum est: ideo ante alia ornatum
in quarto die quo fiunt sidera. Que ideo
facta sunt ut per ea illustraret inferior pars
ne esset habitantibus tenebrosa. Infirmi/
tatemque hominum prouocum est ut circumcūte
sole potirentur homines diei noctisque vicis/
itudine propter dormiendi vigilandi
necessitatem. et etiam ideo ne nox indeco/
ra remaneret: sed luna ac sideribus con/
solarentur homines quibus in nocte opandi

necessitas incumberet. et quia quedam ai/
alia sunt que lucē ferre non possunt. Quod autem
subditur: et sunt in signa et tempora et dies
et anni: quomodo accipiendum sit queri so/
let. Ita enim dictum videtur quasi quarto die
cepissent tempora: cum tamen prius triduum
sine tempore non fuerit. Ideoque tempora
que fiunt per sidera non spacia morarum
sed vicissitudinem aeris qualitatibus debe/
mus accipere: quia talia motibus side/
rum fiunt: sicut dies et anni quos vstra/
te novimus. Sunt enim et signa serenitatis
et tempestatis et in tempora. quia per ea disti/
guimus quattuor tempora anni. scilicet: estates
autumnus: et hyemem. Vel sunt in signa et
tempora. scilicet in distinctione horarum tempo/
ris. quia priusque fieret ordo temporum nullis
notabat iudicium vel meridiana hora vel
qualibus hora. hec quarta die facta sunt.

De opere quintae diei quando creantur
deus ex aquis volatilia et natatilia.

Exiit etiam deus. Producat aqua
reptile aie viuens: et volatili/
le super terram etc. Opus quintae
diei est formatio piscium et avium: quibus duo
elementa ornantur. et de eadem materia. scilicet
de aquis pisces et aues creantur Volati/
lia leuans in aera: et natatilia remittens
gurgiti.

De opere sextae diei quando creata sunt
animalia et reptilia terre.

Equit dixit deus. Producat
terra animam viuentem: iumen/
ta et reptilia et bestias terre
secundum species suas etc. Sextae diei opus descri/
bitur cum terra suis animalibus ornari dicitur.

Utrum post peccatum venenosa animalia
noxia facta fuerint: an propter peccatum
nocē cepint prius facta innoxia.

Veri solet de venenosis animalibus
et perniciosis vtriusque post
peccatum hominis ad vindictam

creata sunt: an potius creata innoxia peccatoribus nocere ceperint. Sane dici potest quod creata nihil homini nocuissent si non peccasset. Puniendoque namque vitiorum terrenorum: vel perbande et perficiende virtutis causa nocere ceperunt. fuerunt ergo creata innoxia: sed per peccatum facta sunt noxia.

Utrum minuta aialia tunc creata fuerint.

Ex quibusdam etiam minutis aialibus questio est: utrum in primis conditionibus creata sint: an ex rebus corruptis postea orta sint. Pleuraque enim de humidorum corporum vitis vel exalationibus sive de cadaveribus signum / tur. Quedam etiam de corruptione lignorum / et herbaz et fructuum. et de auctor omnium est. Potest autem dici quod ea que de corporibus aialium maxime mortuorum nascuntur cum aialibus creata non fuerint: nisi potentia / liter et materialiter. Ea vero que ex terra vel aquis nascuntur: vel ex herbis que terra germinante orta sunt: tunc creata fuisse non incongrue dici potest.

Quare post omnia factus est homo.

In omnibus autem creatis atque dispositis novissime factus est homo tanquam dominus et possessor: qui et omnibus preferendus erat. Unde scriptum. Vidit deus quod esset bonum et ait. faciam. h. et c. Sed antequam de hominis creatione tractemus quod supra breviter tetigimus: plenius veritates: clarius faciamus. In hac enim rerum distinctione catholici tractatores distent: ut super diximus invenimus. Aliis dicentibus res creatas atque distinctas secundum species suas per intervalla. videlicet dierum. Quorum sententia quia littera genesis magis inferuire videtur atque catholica ecclesia magis approbat: ideo hactenus studiose docuimus quod ex illa communi materia prius in formiter facta: postea rerum corporalium

genera per sex dierum volumina distincta sunt formata. Aliis autem videtur quod non per intervalla temporum facta sint: sed simul ita formata ad eam pervenerint. Quod Augustinus super Genesim pluribus modis nititur ostendere: dicens elementa quatuor ita formata sicut modo apparent: ab initio extitisse: et celum sideribus ornatum fuisse. Quedam vero non formaliter: sed materialiter tunc facta fuisse: que post per temporis accessum formaliter distincta sunt. ut herbe: arbores: et forte aialia. Omnia ergo in ipso tempore initio facta esse dicunt: sed quedam formaliter et secundum species quas habere cernimus ut maiores mundi partes. quedam vero materialiter tunc: sed ut dicitur Moyses loquens rudi et carnali populo locutionis modum tempavit de deo loquens: a simili hominis qui per moras temporum opera sua perficit: cum ipse omnia sua opera fecerit. Unde Augustinus. Ideoque inquit Moyses distinctis refert deum illa opera fecisse: quia non potuit simul ab homine dici: quod a deo simul potuit fieri. Item potuit dividere scriptura locutionis temporibus quod deus operandi temporibus non divisit. Illi qui his auctoritatibus et aliis hominibus inherentes dicunt quatuor elementa atque celi luminaria ita formata simul esse et habuisse illos sex dies quos scripta memorat sex rerum genera. id est distinctiones appellant: que simul facte sunt: partim formaliter: partim causaliter.

Quod intelligendum est deum requievisse ab omni opere suo.

Am de septime diei rege aliquid nos elegit oportet. Scriptum est quia completus deus die septimo operis sui: et requievit diei septimo ab universo opere quod patrat. Requievisse dicitur de die septimo non quasi operando lassus: sed ab universo opere requievit

quia nouā creaturā facere cessauit. Re-
quiescere enī cessare dicit. Unde in apo-
calipsi. Nō habebāt regē diectia. San-
ctus scūs scūs. i. dicere nō cessabāt. Re-
quiescisse igitur deus dicitur: quia cessauit a fa-
ciendis generib⁹ creature: quia ultra no-
ua nō condidit. Vsq; nūc tamē ut veri-
tas in euangelio ait. Opatur pater cu⁹
filio. s. administrationē eorūde generū: q̄
tunc instituta sūt. Creatoris enī virt⁹ eā
subsistendi est oī creature. Nō ergo dicitur
pater meus vsq; modo opatur: et ego
opor illud: vniuersē creature cōtinuam
administrationē ostendit. Die ergo se-
ptimo regnauit et nouā creaturā nō fa-
ceret ulterius: cuius materia vel simili-
tudo nō pcesserit. sed vsq; nūc opat⁹ et
q̄s cōdidit continere et gubernare non
cessat.

Qualiter accipiendus sit q̄ deus dicitur
cōplese opus suū septimo die cum
tūc requiescit ab oī ope suo.

Ed queritur quōd septimo die
dicat⁹ deus cōpleuisse op⁹ suū
cum ab oī ope illo die requie-
uerit: nec aliq̄s genus nouū rerū fecerit
Alia trāslatō habet. Cōsumauit de⁹ die
septimo opa sua. que nihil questionis af-
fert. quia manifesta sunt que in eo facta
sunt. et eo die oīz cōsumatio perfecta
est: sicut scriptura ostendit cū ait. Uidit
deus cūcta que fecerat: et erāt valde bo-
na. Quia quidē naturaliter bona erant
nihilq; in sui natura vitii habētia. Et
sunt bona que cōdidit deus etiā singula
simul vero vniuersa valde bona: quia
ex oībus cōsistit vniuersitatis amirabilis
pulchritudo: in qua etiā illud q̄s malū
dicit⁹ bene ordinatū et loco suo positum
eminens cōmendat. bona ut mag⁹ pla-
ceant et laudabiliora sint dū cōpantur
malis. Sexta g⁹ die facta ē oīz op⁹

psūmatio. Ideo pmissa oriē questio. s.
quō dicat⁹ deus die septimo opus suū
cōplese: q̄s hebraica veritas habet. in
quo tamē nihil nouū creasse dicit⁹: nisi
forte dicat⁹ die septimo cōplese op⁹ suū
quia ipsū benedixit et sanctificauit sic sub-
iicit scriptura. Benedixit diei septimo et
sanctificauit illū. Opus enī est bñdictio et
sanctificatio sicut Salomō aliqd opis
fecit cū templū dedicauit.

Que sit sanctificatio et bñdictio se-
ptimi diei.

Illū autē diē sanctificasse et benedi-
xisse legi⁹: quia mystica p ceteri
benedictione et sanctificatione eū
donauit. Unde in lege dicitur. Nēmē
eo sanctificare diē sabati. Et inde est
q̄ numerādo dies vsq; ad septimū pce-
dim⁹: et dicimus septē esse dies quoz re-
petitione oē tēpus agit. non quia aliū sit
ab illis dies octauus et non? et sic de ce-
teris: sed quia in sex diebus rerū genera
distincta sunt. Et in septimo licet nō fue-
rit nouū genus rerū institutū: tamē fuit
in eo quasi quiddā nouus status sanctifi-
cationis op⁹: et requietionis opificis. pōt
etiā sic exponi illud. Cōpleuit die septi-
mo opus suū. i. cōpletū et cōsumatum
vidit.

De hoīs creatione: vbi cōsiderādum
est quare creatus sit homo: et qualiter
sit institutus: que duo sup tractata
sunt. et qualis factus et q̄liter lapsus
postremo quō sit repatus: que dis-
cutienda sunt.

Is excursus q̄s supra de hoīs
creatione pmissus: effectui
manipare atq; ordine expla-
nare nūc suscipim⁹. Ubi hec cōsiderāda
vident⁹. s. quare creatus sit homo: et qua-
liter institutus: et qualis et quomō fact⁹
deinde qualiter sit lapsus: postremo q̄liter

et per quē sit reperatus. Horum autē primo loco et secūdo posita cām creationis hu mane: et modū institutiōis supius p mo dulo no stre facultatib tractauim. Itēq supēst vt qualis vel quō factus sit: discu tiamus. In genēsi legē. faciam? hoīem ad imaginē. et si. no. In eo q dicit facia mus: vna opatio triū personaz osten ditur. In hoc vō q dicit ad imaginē. et si. no. vna et equalis substantia triū psona rū. mōstrat. Ex psona enī patris hō dī ad filiū et spm sanctū: nō ut qdā putant angelis: qā dei et angeloz nō est vna et eadē imago et similitudo.

Imago et similitudo h a diuersis accipit varietate: a gbusdā icreata. ab aliis creata et increata vel essentia trinitatis: vel filius et. s. s.

Mago autē et similitudo in hō loco vel increata intelligit. i. trinitatis essentia: ad quā fa ctus est homo. vel creata in qua factus est homo: et ipsa hōi cōcreata. Increata enī imaginē que deus est videt intellexisse Beda cū. dicit nō esse vnā imaginē dei et angeloz: sed triū personaz: et iō psonis nō angelis sit ibi sermo. Improprie tamē imago dicit: qā imago rela tiue ad illud dicitur: similitudinē gerit et ad qd representandū facta est. sicut imago cesaris que ipsius similitudinē pre ferebat: ipsūq quodā mō representabat. Improprie autē imago dī id ad qd aliud fit. sicut exemplū proprie dicit qd sumi tur ex aliquo. et exēplar ex quo sumit aliqd. Donitur tamē aliquādo abusive alterū pro altero. Ita et minus ppe acci pitur imago essentia trinitatis: si tamē ea noie imaginis in hoc loco intelligit.

Opinio eoz qui putauerūt filiū per imaginē et similitudinē hic accip. i.

Alie vō ppe imago patris dicit: sicut sup in tractatu de trinitate diximus. Un fuerūt nōnulli qui ita distinxerūt: ut imaginē in hoc loco intellerēt filiū: hoiez vō nō imaginē: sed ad imaginē factū dicerent quos refellit aplis dīctis. Vir quidē est imago et gloria dei. hec nanq imago. i. homo cū dicit fieri ad imaginē: nō qsi ad filiū dicit fieri. alioq nō diceret ad imaginē nostrā. quō enī nostrā dicit: cū filius solus patris imago sit. Iucūt at et alii pspicius hec tractātes: q p ima ginē filiū: et p similitudinē spm scm intelli gerēt: qui similitudo est patris et filiū. et ideo pluraliter putauerūt dici nostram id referentes ad similitudinē tm. ad imagi nē vō subintelligendū esse meā. Hoiez vō et imaginē esse: et ad imaginē et similitudinē factū esse tradiderūt: et imaginem imaginis esse et similitudinē is.

Necq horz finiam approbat: sed ima ginē et similitudinē dei i hoie qrendā et cōsiderādā docerūt imago et similitudo creata intelligat.

Erūtāmē hec distictio licet re probabilis penitus nō videatur: qā tamē de medio mōitū. auctoritatib scōz nō manat cōgruē tius i ipso hoie imago et similitudo ei qrenda est et cōsiderāda. factus est ergo homo ad imaginē dei et similitudinē fm mētē qua irrōnalibus antecellit. Itē ad imaginē fm memoriā intelligētā et di lectionē. Ad similitudinē fm innocentia et iusticia que in mētē rōnali naturaliter sunt. Vel imago cōsiderat in cognitiōe veritatis: similitudo in amore vritis. Vel imago in aliis cibis: similitudo in essentia qā immortalis et idiuisibil. Un Aug. in libro de quāritate aie. Alia facta ē similitudo: qā immortale et idiuisibile fecit eaz

deus. Imago ergo pertinet ad formam
similitudo ad naturam. factus est ergo
homo secundum animam ad imaginem et simili-
tudinem dei. non patris vel filii vel spiritus
sancti: sed totius trinitatis. Ita et secundum ani-
mam dicitur homo esse imago dei: quia imago
dei in eo est. Sicut imago dicitur et tabula
et pictura quae in ea est. sed propter picturam
quae in ea est similis et tabula imago appellatur.
Ita propter imaginem trinitatis etiam illud in
quo est haec imago: nomine imaginis vocatur.
Quare homo dicitur imago et ad ima-
ginem: filius vero imago et non ad imaginem.

Uocirca homo et imago di-
citur et ad imaginem: filius autem
imago: non ad imaginem. quia
natus est: non creatus. equalis et in nullo dissi-
milis. homo creatus est a deo: non genitus:
non similitudine ecclesie: sed quadam similitudi-
ne accedens ei. Unde Augustinus in vii. libro de tri-
nitatis beneficiis legitur. faciamus homines ad ima-
ginem et similitudinem nostram. faciamus et
nostram patri dicitur. Et nisi ex relativis. i.
personis accipi non oportet: ut facere in-
telligantur pater et filius et spiritus sanctus
scilicet ad imaginem patris et filii et spiri-
tus sancti: ut subsisteret homo imago dei.
Sed quia non omnino equalis fiebat illa
imago tantum non ab illo nata: sed ab eo
creata: ideo ita imago dicitur quod et ad
imaginem. quia non equatur paritate: sed
accedit quadam similitudine. filius autem
est imago: sed non ad imaginem: quia equalis
est patri. Dicitur ergo homo ad imaginem pro-
pter imparam similitudinem. et ideo nostram
ut imago trinitatis esse homo intelligatur: non
trinitati equalis sicut filius patri. Ecce ostenditur
suum esse secundum quod homo sit similis deo sed secundum
animam. Sed in corpore quadam proprietate
habet quod habet indicat. quia est erecta statura.
secundum quam corpus anime rationali congruit
quia in celum erectum est.

Hic de creatione anime utrum de aliquo
facta sit: vel non. et quando facta et quam gra-
tiam habuerit in creatione.

De origine anime per se queri so-
lent sed unde creata fuerit: et
quam gratiam habuerit in creati-
one. Sicut hominis formatio secundum corpus
describitur: cum dicitur. formavit deus hominem
de limo terre: ita eiusdem secundum animam descri-
bitur factura: cum dicitur. et inspiravit in fa-
ciem eius spiraculum vite. Corpus enim de limo
terre formavit deus: cum animam inspiravit.
Uel secundum aliam litteram. flavit vel suffla-
vit. Non quod faucibus sufflauerit: vel manibus
corporeis corpus formaverit. spiritus
enim deus est. nec lineamentis membrorum con-
positus est. Non ergo corporaliter putemus
deum corporeis manibus formasse corpus: vel
faucibus inspirasse animam: sed potius ho-
minem de limo terre secundum corpus formavit.
iubendo: uolendo. i. uoluit et verbo suo iussit
ut ita illa fieret. Et ipsi. i. facies eius. spi-
ritus vite. i. substantia anime in qua uiuunt. crea-
uit non de materia aliqua corporali vel spi-
rituali: sed de nihilo. Putauerunt enim
quidam heretici deum de substantia sua ani-
mam creasse: uerbis scripture puicaciter in-
herentes quibus dicitur: inspiravit vel
sufflauit etc. Cum fiat inquit vel spirat
homo: de se statim emittit. Sicut ergo
cum dicitur deus flasse vel spirasse spira-
culum in faciem hominis: ex se spiritum ho-
minis emisisse intelligitur. i. de sua substan-
tia. Qui habet dicitur non capit tropica lo-
cutio de dicto esse: sufflauit uel flauit. i. statim
hominem. statim fecit. flare enim est statim facere
statim facere est animam facere. Unde dominus per
ysaiam. Omne statim ego feci. Non sunt ergo
audiendi qui putant animam esse partem dei.
Si enim habet esset: nec a se nec ab alio deci-
pi posset: nec ad malum faciendum uel pati-
endum compelli: nec in melius uel deterius

mutari. flatus ergo quo hōlez aiauit.
factus ē a deo: nō de deo: nec de aliqua
materia: sed de nihilo.

Hic q̄rit q̄n facta sit aia: an ante cor
pus: an in corpore.

Ed utrū in cor: ore: an extra
corpus: etiam inter doctores
scrupulosa q̄stio est. Aug. eni
sup Genesim tradit aiaz cū angelis si
ne corpore fuisse creatā: postea vero ad
corpus accessisse. neq; cōpulla ē i corpo
rari: sed naturalit̄ illud voluit. i. sic crea
ta fuit vt veller: sic naturale nob ē velle
vivē. Male aut velle vivere: nō nature
sed voluntatis ē p̄ferre. Alii vero dicūt
animaz p̄mi hominis i corpore fuisse crea
tā: ita exponentes vba illa. Inspi. i. faciē
ei? spiraculū vite. i. aiaz i corpore creavit: q̄
totū corp? aiaaret. faciem tñ specialit̄
expresit: quia hec pars sensib? ornata
est ad itenda superiora. Sed quicqd
de anima p̄mi hominis estimet: de aliis
certissime sentiendū ē q̄ in corpore creent̄
Creando eni infundit eas de? q̄ infun
dendo creat. Dicendū ē etiā animā illam
nō sic esse creatam: vt p̄scia cēt op̄is fu
turi iusti v? iniusti.

In qua etate de? hominē fecerit. i. eta
te virili fact? est hō fm superiores
causas.

Olet etiā queri utrū deus ho
minē repente in virili etate fe
cerit: an perficiendo q̄ etates
augendo: sicut nūc format i matris vte
ro. Aug. sup Genesim dicit q̄ adam
in etate virili cōtinuo factus ē. q̄ hō fm
superiores: nō inferiores cās. i. fm vo
lūtate q̄ potentia dei: qm nature generi
bus nō alligavit: q̄liter q̄ virga moysi
cōuersa ē in draconem. Nec enim talia

contra naturam fiūt: nisi nobis quibus
aliter nature cursus innotuit. deo autē
natura ē q̄s facit. nō ergo cōtra dispo
sitionem suam illud fecit deus. Erat
eni in prima causarum conditione sic
hominē posse fieri: sed nō ibi erat. nec
se vt sic fieret. hō eni non erat i conditio
ne creature: sed i beneplacito creatoris
cuius volūtas necessitas ē. Hoc enim
necessario futurum est q̄s vult q̄ p̄cedit
Multa vero fm inferiores causas futu
ra sunt: sed in p̄scia dei futura nō sūt
Si autē aliter ibi futura sūt post? futu
ra sunt sic ibi sūt: ubi p̄scit ille qui non
potest falli. Sic ergo fact? est adā nō se
cundū inferiores causas: quia nō erat in
rerū causis seminalib? ut ita fieret. sed
secundū superiores nō cōtra naturā op̄a
tes. quia in rerū causis naturalib? erat
vt ita posset fieri.

Q? homo extra paradisum creat?
in paradiso sit positus: q̄ quare ita
factū sit.

Ominē autē ita formatū tulit
de? vt scriptura docet: q̄ posuit
i paradiso voluptatū qm plāta
uerat a p̄ncipio. His vbis apte moyses
insinuat q̄ homo extra paradisu creat?
postmodū in paradiso sit positus. q̄s
ideo factū dicit: quia nō erat p̄māsur?
i eo: v? vt non nate sed vt gre hō assig
naret. Intelligit autē paradisu localis
q̄ corporalis: in quo homo locat? ē. Tres
eni generales de paradiso sententie sunt
Una eoz qui corporaliter intelligi volūt
tantū. Altera eoz qui spiritaliter tm̄
Tertia eoz qui utroq; modo paradisu
accipiūt. Tertiā mihi placere fateor:
vt hō i paradiso corporali sit posit?. Qui
ab illo p̄ncipio plantat? accipi pōt: quo

terram omnē remotis aquis herbas ⁊ ligna pducere iussit. Qui etsi presentis ecclesie vlt future ripū teneret: ad litterā tñ intelligēdū est esse locū amenissimū: fructuosus arborib⁹ magnū: ⁊ magno fonte fecūdum. Qd autē dicim⁹ a p eē p a / antiqua trāslatio dicit ad orientē. Un volūt qdam in orientali parte eē paradisū longo infiacente spatio vlt mari vel terre: a regionibus quas incolūt homines secretū: ⁊ in alto situm: usq; ad lunare circulū pringentem. vnde nec aq diluuii illuc peruenierunt.

De lignis paradisi inter que erat lignū vite ⁊ lignum scie boni ⁊ mali

Nh⁹ autem paradiso erāt ligna diuersi generis: inter que vnum erat qd vocatum ē lignū vite: alterū vlt lignum scie boni ⁊ mali. Lignum vite dictū est sicut docet beda ⁊ strabus quia diuinitus accepit hanc vim: et qui ex eius fructu comederet: corpus ei⁹ stabili sanitate ⁊ ppetua soliditate firmaretur: nec vlla infirmitate: vel etatis imbecillitate in deteri⁹ vlt occasū laberet. Lignū autem scie boni ⁊ mali nō a natura hoc nomē accepit: sed ab occasiōe rei postea scature. Arbor enī illa nō erat mala: sed scie boni ⁊ mali ideo dicta ē: quia p⁹ phibitiōe erat in illa trāsgressiō futura: q homo experiendo disceret: quid esset inter obedientie bonum ⁊ inobedientie malum. Nō ergo de fructu qui nasceretur inde positū est illud nomen: sed de re trāsgressiōnem secuta. Cognouit enim homo pri⁹ qm tangeret hoc lignum bonū ⁊ malū: sed bonum per prudentiam ⁊ expieriā: am: malum vlt per prudentiā tantum. Quētiā p experientiam nouit usur /

pato ligno vetito: quia per experientiā mali didicit quid sit inter bonum obedientie ⁊ malum inobedientie. Si vlt primi parentes obedientes essent: nec cōtra pceptum peccassent: nō ideo tamē minus diceretur lignum scientie boni ⁊ mali. quia hoc ex eius tactu accideret si usurparetur. Al ligno ergo homo prohibitus est: qd malum non erat: et ipsa pcepti observatio bonum illi esset: trāsgressiō malum. Nec melius considerat quātum malum sit inobedientia q h⁹ modo: cum ideo scilicet re⁹ factus esse homo intelligitur: quia prohibitus rē tetigit: qm si non prohibitus tetigisset: nec peccasset nec penam sensisset. Si enī venenosam herbam prohibitus tetigeris: pena sequitur. et si nemo prohibuit: set similiter sequeretur. Si etiam prohibetur res tangi: que non tangenti tantum: sed prohibenti obest. sicut aliena pecunia. ideo prohibitum est peccatum quia prohibenti est dampnosum. Cum vlt rāgitur quod nec tangenti obest si non prohibetur: nec cuiuslibet si tangatur ideo prohibetur vlt per se bonum obedientie: malū inobedientie mōstrē. Sic prim⁹ homo a re bona prohibitus: penam incurrit: ut non ex re mala: sed ex inobedientia pena esse monstratur: sicut ex obedientia palma. In eodem queq; paradiso mulierem formauit deus de substantia viri: sicut post plantatum paradisi hominemq; in eo positum: et post vniuersa animalia ad eum dūctā: suisq; nominibus designata: subneat scriptura. Immisit deus soporē in adam. Cūq; obdormisset: tulit vnam de costis eius et formauit eam in mulierē. hic attendēdū ē qre nō creauit siml

virū 7 mlier ē sic angelos: sed p^o virū
de inde mulierem de viro .idco. i. vt
vnu esset humani generis pncipiū: q̄te/
n^o i b^o 7 supbia diaboli cōfundēt: 7 ho
minis humilitas dei similitudine subli
maret. diabolus quippe aliab a deo.
pncipiū ē cupierat. Ideoq; vt ei supbia
recederet: hoc hō in munere accepit.
q̄s diabol^o puer se rapere voluit. sed ob
tinere nō potuit. 7 p b^o imago dei i ho
mine apparuit. Quia sic deus oib^o reb^o
existit pncipiū creatōis: ita hō etiā oib^o
hōib^o pncipiū generatiōis. Ideo etiā ex
vno hōie omnes ēe voluit deus: vt dum
cognoferent se ab vno ēē: oēs se quasi
vnum amarent.

Quare de latē viri 7 nō alia corporis
pte formata sit.

Um aut his 8 causis facta sit
mlr de viro. nō de q̄libz parte
corpis viri: sed 8 latē eius for
mata ē: vt ostēdēt: quia i cōsortiū crea
bat dilectōis: ne forte si fuisset de capi
te viri facta: viro ad dñationē vidēt p
ferēda. aut si 8 pedib^o ad fuiturē subici
ēda Quia g^o viro nec dñā nec ancilla
pbat: sed socia. nec 8 capite nec 8 pedi
b^o: sed de latere fuerat pducēda: vt iux
ta se ponēda cognoscēt: qm 8 suo latē
sumptam didicisset.

Quare dormiēti 7 nō uigilāti viro
costa subtrahita est.

On sine cā queq; dormiēti vi
ro potius q̄ uigilanti detra
cta est costa: de qua mlr in ad
futoriū generatōis viro ē formata: sed
vt nullā sensisse i eo penā mōstraret: 7
diuine siml potētie op^o mirabile ostēde
ret: qua hōis dormientis lat^o apuit: nec
eū tñ a gēte soporis excitauit. In quo
etiā ope sacramētū christi 7 ecclīe figu
ratū ē. Quia sic mlr e latere viri dor

miēti formata ē: ita ecclīa ex sacramē
tū de latē xpī i cruce dormiēti pfluxerūt
scilicet sanguine 7 aq; gbus redimimur
a penis: atq; abluimur a culpis.

Q^o de illa costa sine additamento ex
trinfeco facta fuerit p 8i potētiā sic
quinq; panes i se multiplicati sunt.

Olet etiā q̄ri vtrum de costa
illa sine adiectōe rei extrinfeco
facta sit mulier. Q̄s q̄bulda
nō placuit. Ceterz si ad pficiendū corp^o
mulieris: deus extrinfecū augmētū addi
disset: ma^o illud ēēt q̄ ipa costa. Ideoq;
pot^o de illo addito q̄ de ipa costa mu
lier facta deberet dici: de quo plures
accepisset sbe partes. Restat ergo vt
de sola ipsius coste substantia sine omni
extrinfeco additamento p diuinā potē
tiā in semetipā multiplicata mulieris
corp^o factū dicat: eo sane miraclo quo
postea de .s. panib^o iesu celesti bñdictiōe
multiplicatis. Similia hominū satiata sūt
Illud etiā sciri oportz q; cū angloz mi
nistrio facta sit mlieris formatio: non
eis tñ tribuēda ē creatōis potētiā. An
gli eni nullā possūt creare naturā: ergo
nec formare costā in mulierē: nec carnis
supplementū in locū coste. Non q; nūl
agant vt aliquid creēt: sed nō ideo crea
tores sūt sic nec agricole segetū aut ar
borum. Solus. de^o .i. trinitas est crea
tor. facta est ergo femina a deo: etiam
si costa mstrata sit per angelos.

Utrum secundum superiores: an se
cundum inferiores causas ita illa fa
cta sit mulier. i. an rō semialis id ha
beret vt ita fieret. an tātū vt illa fieri
posset: sed vt sic fieret i deo tñ ēēt cā

Ed queritur an ratio qm de
primis operibus concreauit
id haberet vt secundum ipsaz
ex viri latere seminā fieri necesse foret

an hoc tñ vt fieri posset. Ad qđ sciēduz
est omniū rerū cās in deo ab eterno ēē.
Ut enī hō sic fieret vel equus vel hmōi
in dei potētia ⁊ dispositione ab eterno
fuit. Et hec dicūt primordiales cause: qz
istas alie nō pcedūt: sed iste alias que
sunt cause causaz. Cūq; vñ sit dīna po
tētia: dispositio siue volūtas: ⁊ iō vna
oīuz principalis causa: tamē ppter effe
ctus diuersos pluraliter dicit Aug. cās
primordiales oīuz rerū in deo esse: indu
cens similitudinē artificis: in cuius dis
positione ē qualis futura sit archa. Ita
⁊ in deo vniuersiū rei future causa p
cessit. In creaturis vō quarūdā rerum
sed nō oīuz cās sūt: vt ait Aug. Quia
lseruit de seminales rōnes rebus: fm
quas alia ex aliis pueniūt. Vt de hoc se
mine tale granū. de hac arboze tal frū
ctus: ⁊ huiusmodi. Et hec quoq; dicūt
primordiales cause: etsi nō a deo ppe
ga habēt ante se causā eternā: que ppe
⁊ vniuersaliter prima est. Ille vero ad
res aliquas dicūt pme: que. s. ex eis p
ueniūt. Ideo etiā primordiales dicūt
ga in prima rerū conditione reb? a deo
insite sūt: ⁊ sicut creature mutabiles sūt
ita ⁊ hec cause mutari possūt. que autē
in imutabili deo causa est mutari non
possūt.

Distinctio cauaz rerū putilis. s. q
quedā in deo ⁊ i creaturis: quedā in
deo tñ sunt.

Omniū igit rerū cause in deo
sūt: sed quarūdā cause ⁊ i deo
sunt ⁊ in creaturis. Quarūdā
vō cās in deo tñ sūt. ⁊ illaz rerū cause
dicūt abscondite in deo: ga ita est dīna
dispositio vt. hoc vel illud fiat: qđ nō
est in semiali creature rōne. Et illa odē
que fm cām seminale sūt: dicūt nōlter
fieri. ga ita cursus nature hoibus inno

tuit. Alia vō pte naturā: quoz cause
tantum sūt in deo. Hec autē dicit Aug.
esse illa que p gratiā sūt: vel ad ea li
gnificanda non naturaliter: sed mira
biliter fiūt. Inter que mulieris facturā
de costa viri ponit: ita dicit: vt mulierē
ita fieri necesse foret: nō in rebus pdituz
sed in dño absconditū erat. Dis nature
cursus habet nāles leges. sup hūc nālez
cursum creator habet apud se posse de
oibus facere aliud q; eorum naturalis rō
habet. vt virga scz arida repēte floreat
fructū gignat. i. vt i iuētute sterilis fe
mina i senectute pariat. vt alina loqē
⁊ huiusmodi. Dedit autē naturis vt ex
his etiā hec fieri possent: nō ut in natu
rali motu haberēt. habet ergo in se de
absconditas quozdā factorum causas
quas rebus conditis non inferui: easq;
implet nō ope pfecto. prouidentie quo na
ture subsistunt vt sint: sed quo illas an
nistrat vt voluerit: quas vt voluit cō
didit. Omniū ergo que ad gratiā signi
ficandā nō naturali motu rerū: sed mi
rabiliter facta sūt: abscondite cās i deo
fuerūt. Quoz vñ erat q; mulier facta
est de latere viri dormientis. Nō habuit
prima rerū conditio ut femina sic fieret
sed ut fieri posset: ne contra causas qđ
deus voluntarie instituit mutabili vō
luntate aliqd facere putaret.

De anima mulieris q; non est ex ala
viri vt qđā putauerūt dīcentes aīas
esse ex traduce.

Vemadmoduz mulieris cor
pus de viri corpore traductū
fuit: ita putauerūt aliqui ipsi
aīas de viri aīa pparatā: ⁊ oēs aīas p
ter pma de traduce ēē sic corpa. Alii at
putauerūt siml oēs aīas ab initio crea
tas. Catholica autē ecclesia nec simul nec
ex traduce factas esse aīas docet: sed i

perfecte immortalis factus: cibi alimēta nō
vlti⁹ regred. Ecce his verbis vñ Aug⁹.
ēdere q̄ caro primi hoīs immortalitatez
in se habuerit que p alimonā ciborum
seruaret vsq̄ ad tempus sue trāslatio
nis in melius qm̄ de ligno vite comedēt
et fieret oīno immortal ita vt non posset
mori.

Quod ex predictis cōsequi videt hoiez
de natura sue cōditionis aliquo mō
fuisse immortalē: sed nō oīno fieret im
mortalis nisi participato ligno vite.

Deo aliq̄ dicit q̄ immortalita
tem de natura habebat qua
poterat nō mori: que alioz li
gnorū elu poterat cōseruari: sed nō po
terat cōsumari: nisi per assūptionē ligni
vite. q̄ videt Aug⁹ sentire sup̄ Genesiz
dicēs. Hoc quoq̄ addo talem cibū illā
arborē p̄stitisse: quo corpus hoīs stabili
sanitate firmaret: nō sicut ex alio cibo
sed inspiratōe salubritatis occulta. Hic
innuere videt q̄ cum aliis cibis posset
corpus sustentari: hoc cibo indēficienti
sanitate firmaret. Ex quo p̄sequi videt
q̄ sicut in natura sui habuit mortali
tatem quādā. s. aptitudinē moriēdi: ita
aliquā immortalitatez in natura sua ha
buerit. i. aptitudinē quādā: qua nō po
terat nō mori cibis adiutus: sed si per
stitisset immortalitatis p̄fectio esset ei de
ligno vite. Sed qui hoc tradūt quomō
supiora Aug⁹. verba quib⁹ dicit q̄ erat
immortalis ex ligno vite: huic sententiē nō
cōtradicāt: diligenter inquirāt.

De mō. p̄creationis filioz si nō pec
cassent et quales nascerent filii.

Ost hoc videndū est qualiter
primi parentes si nō peccassent
filios peccassent: et quales ip̄i
filii nascerētur. Quidā putāt ad gignē
dos filios p̄mos hoies i paradiso miseri

nō potuisse nisi post peccatum dicēs
cōcubitū sine corruptione vel macula si
posse fieri. sed ante peccatū: nec corru
ptio nec macula in homine esse poterat
qm̄ ex peccato hec cōsecuta sūt. Ad q̄
dicendū est q̄ si nō peccassent p̄mi hoies
sine oī peccato et macula i paradiso car
nali copula puenissent: et esset ibi thorus
imaculatus: et mixtio sine cōcupiscentia
atq̄ genitalibus mēbris sicut ceteris i
parē: vt ibi nullū motū illicitū sentiret
et sicut alia mēbra corporis aliis admo
uemus: ut manū ori sine ardore libidi
nis: ita genitalibus vterent mēbris sine
aliquo p̄uritu carnis. Hec enim letalis
egritudo mēbris humanis ex peccato in
hēsit. Semisissent itaq̄ filios i paradiso
p coitū imaculatum et sine corruptione.
Unde Aug⁹. sup̄ Genesim. Cur nō cre
damus primos hoies ante peccatū ge
nitalibus mēbris ad p̄creationē impera
re potuisse: sicut ceteris in quolibet ope
sine voluptatis p̄uritu vtunt. Incredi
bile enī nō est deū talia fecisse illa corpa
vt si nō peccassent illis mēbris sicut pe
dibus imparent: nec cū ardore semina
rent: vel cū dolore parerēt: sed post pec
catū motū illū meruerūt quē nuptie or
dinant cōtinētia cōhibz. Infirmitas enī
p̄ona in ruinā turpitudinis excipit ho
nestate nuptiali. et quod sanis officium
esset egrotis est i remediū. Emissi q̄de
de paradiso cōuenerūt et genuerunt. sed
potuerūt in paradiso eis esse nuptie ho
norabiles et thorus imaculatus sine ar
dore libidines sine dolore pariendi.

Quare i paradiso si coierūt duob⁹
modis soluit.

Ut g⁹ nō coierunt in paradiso?
Quia creata muliere mox trā
gressio facta ē. et eieci sunt de
paradiso. Vñ q̄ de nōdū iusserat vt coierūt

et poterat divina expectari auctoritas: ubi concupiscentia non agebat. Deus vero non iusserat: quia casus eorum presciebat: de quibus homo propagandus erat. Ecce expressis habes de modo precreationis filiorum.

Determinatio illius inferioris vite utrum nati filii per successiones: an similis omnibus transferendi fuissent.

Et termino vero temporis quo transferentur ad spirituale celestium vitam: certum aliquid scriptura non tradit. et ideo ambiguum est utrum parentes genitis filiis perfectaque humani officii iusticia ad meliorem statum transferrentur non per mortem: sed per aliquam mutationem. An patres in aliquo statu vite manerent ligno vite utentes: donec filii ad eundem statum pervenirent. et sic impleto numero omnes simul ad meliorem transferrentur ut essent sicut sancti angeli dei in celis. De quo Augustinus ambigue disserit super Genesim ita inquiens. Potuerunt primi homines in paradiso filios gignere: non ut morientibus patribus succederent filii: sed in aliquo forte statu manentibus: et de ligno vite vivere sumebant: et filii ad eundem pervenirent statum: donec impleto numero simul morte animalia corpora in aliam qualitate transferrentur in qua omnino regenti spiritui deo servirent: et solo spiritu vivificante sine corporeis alimentis viverent. Vel potuerunt parentes filiis cedere: ut per successiones numerus impleretur. Qui genitis filiis perfectaque humani officii iusticia ad meliorem transferrentur: non per mortem: sed per aliquam mutationem. Ecce hic habemus de transitu hominis ad meliorem: sed iterum nobis relinquit utrum simul transferrentur: an per successiones.

Quales precesserunt filios utrum perfectam statum et visum membrorum habentes qualis primus homo fuit conditus:

et vero querit quales si non precesserunt homines filios genuisset: utrum videlicet sicut ipse primus homo

fuit statum corporis et visum membrorum perfectus mox conditus extitit: ita etiam eius filii in ipso natiuitatis exordio perfecti existerent: qui ambulare et loqui et cetera cuncta facere possent. Responderi potest quod filios pueros nasci oportebat propter materni uteri necessitatem. Sed utrum mox nati perfectione stature et membris visum haberent: an parvuli et in minoris etate constituti uti possent membrorum officii: an per intervalla tempore eo modo quo nunc sit perfectione stature et visum membrorum recepturi essent: de auctoritatibus diffinitum non habemus. Et super hoc Augustinus ambigue loquitur. Mouet nos inquit si primi homines non precesserunt: utrum tales filios essent habituri: qui nec lingua nec manibus uterentur. Nam propter uteri necessitatem forte necesse erat parvulos nasci. sed quis exigua pars corporis sit costa: non tamen propter hoc puella viro coniugem fecit. Unde et eius filios poterat omnipotentia creatoris mox natos grandes facere. Sed ut hic omittatur: poterat certe eis prestare quod multis animalibus prestat: quorum pulli quousque sint parvuli: tamen mox ut nascuntur currunt et matres sequuntur. contra homini nato nec ad ictum pedes idonei sunt: nec manus saltim ad scalpendum habiles: et iuxta se manibus positos nascetes: magis possunt elorientes flere quam surgere. prope vero infirmitati mentis congruit hec infirmitas carnis. His verbis videtur insinuari quod filii etiam parvuli officiis membrorum valerent uti.

Quibusdam non absurde placuit quod filii parvi nascerentur et per accessum temporis in statum et in alios sicut nunc perficerent quod non esset vitio imputandum.

Ed cum Aug⁹ sub assertōe de
his nihil tradat: nō irrationa
biliter quibuscūq; placuit pmo
rū parentū filios nascituros paruulos
ac deinde per intervalla tpm eadē lege
qua ⁊ nūc natiuitatē humanā ordinatā
cernimus: stature incrementū ⁊ vlu mē/
broz recepturos: vt in illis expectareē
etas ad ambulandū ⁊ loquēdū sic mō
in nobis. qđ vtq; nō esset vitio deputā
dū: sed cōditioni nature: sicut a cibo nō
cōtinus abstinere valebāt. nec tamē il/
lud erat ex vitio: sed ex natura conditi
onis. Ad hoc autē opponit ita. si nō pec
carent nec morerent: sed nō peccarent
si nō cōmederēt. Poterāt ergo sine ali/
mōia viuere. Ceterū sicut supra dixim⁹
nō solū peccaret si de ligno vetito ede/
rent: sed etiā si concessis nō vterent. ga
sicut erat ei pceptū nō illo ligno vesci
ita aliis vesci. Preterea cōtra natura/
lem rōnē facerēt qua intelligebāt de ill
esse edendū: qđ ⁊ naturaliter appetebāt
Itē opponit cū fames sit pena peccati:
si nō peccaret famē nō sentirent: sed sū
fame supflūū videret cōmedere. Unde
putāt quidā eos cibis nō indignisse aū
peccatū. ga non poterāt esurire si non
peccasset. Ad qđ dici pōt qđ fames vere
defectus est ⁊ pena peccati. Est enī imo
deratus appetitus edendi: cui nō subia
cūisset hō si nō peccasset: sed pauldubio
peccaret nisi hūc defectū cibo pueniret
habebat enī naturalē appetitū ⁊ mode
ratū: cui ita satisfaciendū erat ne defe
ctum famis sentiret. sicut ergo nō ex vi
tio: sed ex nature cōditione erat: qđ aū
peccatū homo cibis indigebat: ita non
ex vitio esset: sed de natura: si hōis con
ditio in principio suo. i. in primo paren
te a pfecto inchoata in subsequēti pro/
pagatiōe a modico ad maiora pferret

vt. i. per intervalla tpm stature corpo/
ree incrementa vluq; membroz susci/
peret.

Utrū sicut statura corporis ita ⁊ sen
su mentis paruuli nascerent: ⁊ p ac
cessū tps pferret in sensu ⁊ noticiā
veritatis: an mox nati in his essent
perfecti.

T cū de corpore humano nō
sit absurdū vlnconueniens hoc
existimare: queri solet: vtrum
de sensu aie ⁊ cognitione veritatis eodē
modo sentiendū sit: vt. s. hi qui sine pec
cato nascent sensu ⁊ intelligentia mētis
imperfecti existerent: ⁊ p accessū tēporis
in his pferret vlsq; ad pfectionem: an
mox conditi pfectionē sensus ⁊ co/
gnitionis pcipent. Illi qui sentiūt par/
uulos natos in statura corpis ⁊ vlu mē
broz p accessū tēporis pfecturos: non
diffidentur eodē in exordio natiuitatē
sensu imperfectos existeret: ⁊ p intervallū
tempis in sensu ⁊ cognitione proficere
vlsq; ad pfectū. Ad qđ quidā opponūt
dicentes. Si mox nati nō haberēt pfe
ctionem sensus ⁊ intelligentie ignoran/
tia in eis esset. ignorantia autē peccati est
pena. Sed qui hoc dicūt nō satis dili/
genter cōsiderāt. ga nō omnis qui ali/
quid nescit: vel minus aliqd pfecte scit:
statim ignorantia habere siue ignorans
esse dicendus est. quia ignorantia non
dicit nisi cū id qđ sciri ⁊ nō ignorari de
bet nescit. talisq; ignorantia pena pti ē
cum mens vitio obscurat ne cognoscer
re valeat ea que scire deberet.

De hōis trāslatiōe i meliorē statū
⁊ de duob⁹ bonis altero hic dato al
tero pmissio.

Alis erat hōis institutio ante
peccatū fm corpis cōditionē
De hoc aut statū trāsserend⁹

erat: cū vniuersa posteritate sua ad maiore digniorēq; statū: ut celesti ⁊ eterno bono in celis sibi pater frueret. Sicut enim ex duplici natura cōpact⁹ est hō: ita illi duo bona cōditor a pncipio pparauit. Unū tempale: alterū eternū. Unū visibile: alterū inuisibile. Unū carni: aliterum spūi. Et quia pmiū ē qđ est aiale deinde qđ spirituale est. tempale ac visibile bonū pater dedit. Inuisibile autem ⁊ eternū pmissit ⁊ meriti qđedū pposuit. Ad illi⁹ autē cōcordiā qđ dederat: ⁊ ad illud meredū qđ pmisserat: naturali rationi in creatione anime hōis indite qđ poterat inter bonū ⁊ malū discernere: pceptū addidit obediētie: p cui⁹ obseruantiā datū nō pderet: ⁊ pmissū obtineret: ut p meritū veniret ad premiū.

De inuidiā diaboli qđ ad hominē tēptādum accessit.

Idem igitur diabolus hominem p obediētie humilitatē posse ascendere vnde ipse per supbiā corruerat: inuidit ei. Et qđ ppter supbiā fuerat diabolus. i. deorsum lapsus: zelo inuidie factus est sarban. i. aduersarius. Unde ⁊ mulierem temptauit: in qua minus qđ in viro rationē vigeret nouit. eius enī malitia ad temptandam stultē timidā: humanā naturā i ea pte ubi debilitior videbat aggressa ē. Ut si forte illiē aliq̄ten⁹ pualēt: postmodū fiducialit⁹ ad alterā que robustior erat pulsada: ut post sūuertendā accederet. Dimū igitē solitariā feminā explorauit ut in ea pmiū omnē luc tēptatōis vi expiraret.

Quare in aliena forma venit.

Ed quia illi p uolētiā nocere non poterat: ad fraudē se conuertit: ut dolo hominē suū plāret: quē stulte supare nequirit. Ne aut

tem frans illius nimis manifestaret: in sua specie nō venit: ne apte cognoscere ⁊ ita repelleret. Itē ne nimis eēntia foret fraus illi⁹ qđ cauere nō posset: ⁊ hō simul videtur iniuriā pati si taliter circumueniri pmittere: cū deus ut pēuere nō posset. in aliena quidē forma pmissus est venire diaboli: sed in tali in qđ eius malitia facile posset dephēdi. Ut igitur i ppria forma nō veniret: voluntate sua factū est. Ut autē forma sue malitie cōgruenti veniret: diuinitus factū est. Venit ergo ad hominē in serpētem qui forte si pmitteret in colūbe spē venire maluiss⁹. sed nō erat dignū ut spiritus malignus illā formā homini odiosā faceret: in qđ spirit⁹ sanct⁹ appariturus erat. Non ergo nisi p serpētem temptare pmissus fuit diabol⁹: ut per illud qđ foris erat: astutiā temptantis aniaueret semina gret. Diabolus enī p serpētem temptabat in quo loq̄batur. Ideoq; serpens dict⁹ est esse callidior cūctis animalib⁹ terre. Quia ut ait Aug⁹. mali angeli liez supbia deiecit: nec tamē sūt excellentiores omnib⁹ bestiis ppter enī nētiā rōnis: q̄uis serpens non rationali anima: sed spiritu diabolico possit sapiētissim⁹ dici. Nō ergo mirū si diabolus spiritu suo impleus serpētem sicut uates implebat sapientissimum reddiderat omnīū bestiāz: quē tamen ad temptandū nō elegit diabol⁹. sed p qđ animal pmissus fuit: tēptauit. Ut Aug⁹. sup Genesim. Non ē putandum qđ diabolus serpētem p quē temptaret elegerit: sed cum decipe cupet non potuit: nisi p qđ aial possit: pmissus ē. Nocendi enī voluntas inē cuiq; a se: sed potestas a deo. Sic autē loquebatur diabolus per serpētem ignorantem: sic per inerguminos v p phanaricos loq̄

Serpente enim velut organo exsus: mo-
uens naturā eius ad exprimendos sonos
verborū et signa: quibus suam mōstrā-
ret volūtātē. Serpens ergo nec verba
intelligebat: nec rōnalis ē factus. calli-
dissimus tamē dictus est ppter astutiā
diaboli. Locut⁹ ē autē sic asina balaā.
sed hoc diabolicū: illud angelicum fuit
Bonī enim et malī angeli similiter epe-
rant. hic queri solet quare mulier non
horruit serpetē: quia cū nouerit creatū
esse: etiā officiū loquēdi a deo accepisse
putauit.

De modo temptationis.

Emptatio autē hoc modo fa-
cta ē. Stans corā femina ho-
stis supbus: nō audeat i verba
psuasionis exire metuens deprehēdi
Sed sub interrogatione eū aggreditur:
ut ex responsione colligeret qualiter in
malicia pcedere posset. Cur ingre fcepit
vobis deus ut nō comederetis de om-
ni ligno paradisi? Cui respondit mulier
De fructu lignorum q̄ sūt i paradiso ve-
scimur. De fructu vero ligni qd ē i me-
dio paradisi: precepit nobis deus ut co-
mederemus: et ne tangeremus: ne forte
moriāmur. In quo vbo dedit lectū tē-
ptati: cū dixit: ne forte moriāmur. Unde
mox diabol⁹ dixit ad mulierē. Nequāq̄
moriemini. Scit enī de⁹ q in quocunq̄
die comederetis ex eo: apientur ocli ve-
striet eritis sicut dī: scīētes bonū et ma-
lum. Atende ordinē et pgressū huma-
ne perditionis. Primo deus dixerat:
quacunq̄ die comederetis ex eo mor-
te moriēmini. Deinde mulier dixit. Ne
forte moriāmur. Nonissime autē serps
dixit. Nequāq̄ moriēmini. Deus affir-
mauit. Mulier quasi ambigendo illud
dixit. Diabol⁹ negauit. Que igitur dubi-
tauit ab affirmante recessit: et neganti

appropinquauit.

De uersutia diaboli: qui ut facilius p-
suaderet malum remouit et bonū in
pollicito duplicauit.

Ut ad suā p̄suasiōē pleni-
ter suffulciēdā. i. ut malū qd i-
tendebat l. bere p̄suaderet: et
malum qd mulier timuit: negando re-
mouit et p̄missionē addidit. et ut eius p-
suasio citius reciperetur p̄missionē du-
plicauit. Unā nēpe comestiōē suadens:
duo in p̄mio p̄posuit: similitudinem dī
scīēzq̄ bonī et malī spondēs. Ubi tri-
bus modis hominē temptauit. s. gula i
psuasiōe cibi: cū dixit. In quacunq̄ die
comederitis. Inani gloria in p̄missionē
deitatis cū dixit. Eritis sicut dī. Auari-
cia in p̄missione scīē: cum dixit. Scien-
tes bonū et malū. Gula ē immoderata
cibi auaritia Vanagloria ē amor pro-
prie excellētie. Auaricia: immoderata ha-
bēdi cupiditas. q nō est tantū pecunie:
sed et altitudinis et scīē: cū supra modū
sublimitas ambitur.

De duplici temptationis specie.

Oro sciendū est duas esse spe-
cies temptationis. interiorē et
scīēz et exteriorē. Exterior
temptatio est quando nobis extrinsec⁹
malū inuisibiliter suggeritur vbo vel si-
gno aliquo: ut ille cui fit ad consensum
peccati declinet. et talis temptatio tan-
tum fit ab aduersario. Interior vero tē-
ptatio est quando inuisibiliter malū no-
bis intrinsec⁹ suggerit. Et hec tēpta-
tio aliquando fit ab hoste: aliquando
a carne. Nam et diabolus inuisibiliter
mala suggerit. et ex carnis corruptione
suboritur mot⁹ illicitus et titillatio pra-
ua. Ideoq̄ temptatio que est ex carne
non fit sine peccato. Que autē est ab ho-
ste nisi ei consentiat nō habet peccatum

se. I est materia exercēde uirtutis. Temptatio autē carnis interior difficilior vincitur. quia interior oppugnans: de nostro contra nos roborat. Homo igitur qui sola exteriori temptatione pulsatus cecidit: tanto grauius plectendus erat: quanto leuiori impulsu fuerat prostratus. Et tamen quia aliqua licet modicum cadēdi occasionē habuerit: idcirco per dei gratiā uinari potuit ad ueniam: ut qui per aliū ceciderat: per aliū erigeretur. Qui ergo incitatore habuit ad malū: non iuste reparator habuit ad bonū. Diabolus uero q sine alicuius temptatione peccauit: per aliū ut surgeret in uariū nō debuit: nec per se potuit. et ideo irremediabile peccatū ei? extitit. Peccatū uero hōis sicut per aliū habuit inītiū ita per aliū nō icōgrue habuit remediū.

Quare hō non angelus sit redēpt?

Reterea angelica natura quoniam nō tota pierat: sed ex parte persisterat: nō ē redēpta. humana uero tota pierat: et ideo ne penitus perderet: ex parte ē redēpta: ut inde ruina suppleret angelica. Unde Aug. i ench. Placuit uulneritatis creatori et moderatori: ut quoniam nō tota multitudo angelorū deum deserēdo perierat: ea que pierat in perpetua perditione remāeret. Que autē cū deo illa cōseruante persisterat: sua certissime cognita semp felicitate gauderet. At uero creatura rationalis q in hominib? erat: quoniam peccatis atq; suppliciis tota pierat: ex parte reparari poterat: unde angelice societati supplet: qd ruina illa minuerat. hoc enim pmissū ē scis q erūt eqles angelis dei.

Quare non soli uiro pceptū fuit datū.

Aliud etiā notandū est q non soli uiro pceptū uidetur esse datū: cū ipsa mulier testes si

bi etiā eē mādātū dīcēs. Precepit nobis deus etc. Supra tamē legi. Ante factā mulierē: deum dixisse uiro. De ligno scie boni et mali ne comedas. non dixit ne comedatis. forte quia facturus erat mulierē: sic pcepit ut p uirū ad mulierē pueniret mādātū. quia mulier q subiecta uiro fuit: nō nisi mediante uiro diuinū debuit accipere pceptū. Unde ait aplos. Si quid uoluerit discere mulieres domi uiros suos interrogent. Si qrit quomō loqui potuerūt uel loquentē intellegere: qui nō didicerāt inter loquentes crescendo uel magisterio. dicimus quia de? eos tales fecerat: qui possent loqui et discere ab aliis si essent.

De origine illius peccati.

Te uidet diligenter inuestigādū eē q fuerit origo et radix illius peccati. Quidā putant quādā elationē in animo hōis pcessisse: ex qua diaboli suggestioni cōsensit. Quid uideatur Aug. inuere sup Genesim ita dīcēs. Nō est putādū q hō deiceret nisi pcessisset in eo qdam elatio comprimenda ut per humilitatem peccati sciret q falso de se psumpserit: et q non bene se habet natura si a faciente recesserit. Itē in eodē. Quomō vobis temptatoris crederet mulier deū se a re bona et utili phibuisse: nisi inesset eius menti amor ille pprie potestatis: et de se supbia psumptio? q per temptationē fuerat cōuincenda aut pī mēda. Deniq; non cōtenta suasionē serpēntis: aspexit lignū bonū esu: decorum aspectu: nec credens se inde posse mori forte putauit deū alicui? causa significatōis illud dixisse. Idco comedit et dedit uiro suo: fortassis cū aliq suasiōe qm scriptura intelligenda reliquit. Uel forte nō fuit suaderi necesse: cū eā mortuā esse illo cibo innideret uir. Sicut ergo

nō ē pmissus diabolus tēptare feminā nisi p serpētē: ita nec vix nisi p feminā. Ut sicut pceptū dei p virū venit ad mulierem: ita diaboli temptatio p mulierē ad virum transiret.

Qualiter locutus est diabolus muliere q̄ in serpente.

In muliere vero q̄ rationalis erat non est ipse locutus ut in serpente: sed persuasio eius q̄ntis instinctu adinuaret iterius: q̄s p serpētē gerebat exteri. Ex p̄dictis tēptationis modus atq; p̄gressus insinuat. Nec nō etiā q̄s p̄dixim⁹ inui vide tur. s. q̄ temptationem p̄cesserit que dam elatio 7 p̄sup̄tio in mente hois.

Objectio cōtra illos qui dicūt elationē p̄cessisse in mente.

Quod si illa fuerit: nō igit̄ alterius suggestiōe posset? peccauit: cū auctoritas tradat: ideo peccatū diaboli incurabile ē: ga nō suggestione: sed p̄pria sup̄bia cecidit. hominis vero curabile quia nō p se: sed per alium cecidit. 7 ideo p alium surgē potuit. Quocirca p̄dicta Aug⁹. verba p̄uim ac diligenter lectorem efflagitant: que sic intelligere sane quim⁹. Non dei creetur homo. s. in actum illius peccati ut scilicet lignū vetitū ederet: 7 i has miseras per temptationem diaboli: nisi elatio cōprimēda p̄cessisset: nō vtiq; temptationem: sed opus peccati. Talis enim fuit ordinis processus. Diabolus temptando dixit. Si comederitis eritis sic dii: scientes bonum et malū. quo audito statim menti mulieris si brepsit elatio quedam 7 amor proprie potestatis. Ex quo placuit ei facere q̄s diabolus suadebat: 7 vtiq; fecit. Suggestione igit̄ peccauit. quia temptatio p̄cessit ex qua in mente eius orta ē elatio: quā

peccatū operis secutū ē 7 pena peccati.

Que fuit elatio mulieris.

Talis quidem elatio in mente mulieris fuit pro certo: quia credidit 7 voluit habere similitudinem dei cum equalitate quadam putās illud esse verū q̄s diabolus dicebat. 7 ideo specialiter mulierem commemorat Aug⁹. inquit. Quomō crederet mulier diabolo nisi esset in mente ei⁹ de se superba p̄sumptio. Et q̄s ibi sequitur. scilicet que per temptationem fuerat convincenda vel perimenda: ad mulierem referendum est: ut intelligatur: que mulier non elatio fuerat per tēptationem 7c.

Que fuit elatio viri: an crediderit 7 voluerit q̄s mulier.

Olet queri utrum illa talis elatio 7 amor proprie potestatis in viro fuerit sicut in muliere. Ad q̄s dicim⁹ quia adā nō fuit seduct⁹ eo modo quo mulier. Non enim putauit esse verum q̄s diabolus suggerebat. In eo tamen fuisse seductum credi potest q̄ cōmissum ueniale putauerit q̄s pemptoriū erat. Sed nec prior seductus fuit: nec i eo in quo mulier: ut crederet deum illud lignum ideo tangere prohibuisse: q̄ si tangerent fierent sicut dii. Veruntamen preuaricator fuit adā ut testatur ap̄ls. Potuit ergo aliq̄ elatio menti eius inesse illico post temptationem: ex qua voluit lignū vetitū exp̄ricū mulierē nō videret mortuam esca illa percepta. Unde Aug⁹. sup̄ Benesim Cū ap̄ls adam p̄uaricatorē fuisse ostendat dicens. In similitudinē p̄uaricatoris ade: seductū tamen negat. Ubi ait adam non est seduct⁹: sed mulier. Ubi 7 interrogatus non ait: mulier seduxit me: sed dixit. dedit mihi et comedi

Mulier vero igitur serpens seduxit me.
Hac autem seductione proprie vocavit apostolus
per quam id quod suadebatur cum falsum esset: ve-
rum putatum est. quod deus lignum illud ideo
tangere prohibuerit: quia sciebat eos si tete-
gissent sicut deos futuros: tanquam eis divi-
nitate inderet: quod eos homines fecerat. Et
etiam videtur propter aliquam mentis elationem que
deum lateat non poterat: sollicitavit aliqua
expediendi cupiditas: cum mulierem videret:
accepta illa esca non est mortua: non tamen cum
arbitror si ista spirituali mente perditus erat: vel
lo motu credidisse quod diabolus suggere
bat.

Quis plus peccavit adam vel eua.

A quo manifeste ad adverti potest
quod eorum plus peccaverit: adam
scilicet vel eua. Plus enim videtur pec-
casse mulier quam voluit usurpare divinitatis
equalitatem: et nimiam presumptione elata:
credidit ita esse futurum. Adam vero nec illud
credidit: et de penitentia et dei misericordia
cogitavit dum uxori mortem gerens
eius persuasioni consensit: nolens eam contristare:
quia a se alienata relinquere ne pateretur. ar-
bitratus illud esse ventalem mortalem de-
lictum. Unde Augustinus apostolus inquit. adam non est se-
ductus. Quod etiam ita accipi potest: ut intelli-
gat non esse seductus prior. scilicet vel in eo in
quo mulier ut sciret illud esse verum
Eratis sic dicitur. Sed putavit utrumque posse
fieri: ut et uxori mortem gereret: et per peni-
tentiam veniam haberet. Unde ergo pecca-
vit et de penitentia et dei misericordia co-
gitavit. postquam enim mulier seducta madu-
cavit: etiam dedit ut simul ederent: noluit
eam contristare: quam credebat sui sui se latere
contrahere: et a se alienatam omnino interire.
Non quidem carnalis vultus concupiscentia:
quam nodum senserat: sed amabili quadam be-
nivolentia: quam plerumque fit: ut ostendat
deus ne offendat amicum. quod eum facere

non debuisse: divine sententie instigatus
indicavit. Ergo alio quodam modo ipse etiam
deceptus est. Inceptus enim divine severi-
tatis in eo falli potuit: ut veniale crede-
ret esse commissum. sed dolo illo serpentis
quo mulier seducta est: nullo modo ar-
bitror illum potuisse seduci. Et his datur
intelligi quod mulier plus peccaverit in qua
maioris tumoris presumptio fuit. Que etiam
in se et in proximum et in deum peccavit. Vir autem
tamen in se et in deum peccavit. ideo etiam colligitur
quod mulier plus peccaverit: quia gravius
punita est. Cui dictum est: in dolore paries si-
lios tuos.

Quod perdidit sine adversarij videb.

Ed huic videtur contrarium quod
Augustinus super genesis de viro et
muliere peccatum suum excusantibus
ait. Dixit adam. Mulier quam dedisti
mihi: dedit mihi et comedi. Non dicit pec-
cavi. Supbia enim habet confusiois deformi-
tatem: non confessionis humilitatem. Nec etiam
mulier confitetur peccatum: sed refert in alterum
dicens. Serpens decepit me: et comedi. in
ipari sexu: sed pari fastu. Ecce hic dicit
Augustinus. quia parum fastum habuit mulier cum viro
pariter ergo superbiunt: et pariter pec-
caverunt. Sed hoc ita determinari potest: ut
dicamus parum utriusque fuisse fastum in ex-
cusatione peccati: et estu ligni vitæ. sed
disparum et in muliere multo maiorem in eo
quam credidit et voluit esse sicut deus: quod non
vir. Veritatem et de viro legitur quod volu-
it esse sicut deus. dicit enim Augustinus. super illud locum
psalmi. Quia rapui tunc exolvebam. Rapu-
it enim adam et eua presumens ut diabolus de-
i divinitate. Rape voluerunt divinitatem et
perdidit felicitatem. Item super illud locum
psalmi. Deus quod similis tibi. Qui per
se vult esse et deus: puer se vult esse similis
deo. ut diabolus qui noluit sub eo esse
et homo qui ut servus noluit teneri precepto

sed voluit ut nullo sibi dominante esset
quasi deus. Item sup illū locum eple. nō
rapinā arbitratus ē esse se equalē deo.
Quia nō usurpauit qd suū nō ē: ut di
abolus et primus homo.

Quorūdā sentētia q adāz ambierit
ē ut deus: s; nō credidit ē possibile
Deo quibuscūq; videt q etiam
adā abierit esse sicut deus: nō
tū id credidit posse fieri. et iō

falsum ē qd diabolus pmittebat: cogno
uit. et licet diuinitatis equalitatem cōcu
piuerit: non tamē adeo exarsit: nec tāta
est affectus ambitione: sicut mulier q il
lud posse fieri putauit. et ideo magis il
lud ambiēdo supbiuit. Vix aut aliqua
forte ambitionis subreptō mouit: s; nō
ita ut illud putaret vix vel possibile fo
re. Aliis aut videt ideo dictū ē q adā
illud voluerit: quia mulier de eo supbia
illud voluit: sicut inquit peccatū dicit
p vnum hominē intrasse i mūdū. i. hu
manā naturā: cū tamē mulier ante vix
peccauerit: quia p mulierem intravit de
viro factam. Vel potius ideo p homi
nē dicitur intrasse: quia etiā peccāte mu
liere: si vir nō peccasset: humanus gen
minime peccatis corruptum pīret. Mi
nus ergo peccauit vir q mulier

Obiectio contra id qd dictum ē vi
rum minus peccasse.

Is aut opponi solet hoc mō
tribus modis ut ait Isidorus
peccatum geritur. s. ignorātia
ifirmitate et industria. Et grauius ē ifir
mitate peccare q ignorātia. Grauiusq;
industria q ifirmitate. Eua aut videt
ex ignorātia peccasse: quia seducta fuit.
Adam vero ex industria: q nō fuit se
ductus ut ap. sus ait. Ad qd dicimus: q
licet ena in hō p ignorātia deliquerit: q
putauit vix qd diabolus suadebat: si

tamē in hoc q nouerit ille d dei ē tran
datum: et peccatū ē contrariare. et iō
excusari a peccato p ignorātia non po
tuit. Est enim ignorātia q excusat pec
cātē: et ignorātia que non excusat. et
ignorātia vincibilis: et ignorātia i
vincibilis. Excusatio eis tollitur vbi mā
datum non ignoratur.

De triplici ignorātia que excusat et
que non.

Et autem ignorātia triplex
eoz. s. qui scire nolunt cū pos
sunt. que non excusat: qā et ipa
peccatum ē. et eoz qui volūt: sed nō pos
sunt. que excusat et est pena peccati et nō
peccatum. et eoz qui quasi simpliciter
nesciunt: nō remittentes vel pponentes sci
re. que neminē plene excusat: sed sic for
tasse ut minus puniatur. Unde Aug.
ad valentinum. eis aufertur excusatio q
mandata dei nouerūt: quā solēt habere
homines de ignorātia. et licet grauius sit
peccare scienter q nescienter: non iō tū
confugiendū est ad ignorātie tenebras
ut in eis glō. excusationem requirat.
Aliud est enim nescisse: aliud scire nolu
isse. quia in eis qui intelligere noluerunt
ipsa ignorātia peccatum est. In eis ve
ro q non potuerūt pena peccati. Igno
rantia vero que non ē eoz qui scire vo
lunt: sed eoz qui tāq simpliciter nesciūt
nullū sic excusat ut eterno igne non ar
deat: sed fortasse ut min⁹ ardeat. Non
igitur mulier excusationem habuit de
ignorātia cū et mandatū nouerit: et pec
catum esse secus agere nō ignorauerit.
Unde p. cesserit consensus illius pec
cati euz natura hois esset incorru
pta.

Olet etiā queri: euz sine vitio
esset natura hominis: vnde cō
sensus mali p. cesserit? Ad qd

responderi potest: quia ex libero arbitrio proprie voluntatis fuit. et in ipso enim in alio causa extitit: ut fieret deterius. In alio quia in diabolo: qui suavit. in ipso quia voluntate liberi arbitrii consensit. et cum libere arbitrium sit bonum: ex re utique bona: malus ille consensus preuenit. et ita ex bono malum manavit. De hoc autem in sequenti plenius tractabimus: cum origo mali: et in qua re celeretur: investigabitur.

An voluntas precesserit illud peccatum? et vero queritur: utrum voluntas illud peccatum precesserit?

Dicimus: quia peccatum illud: et in voluntate et in actu consistit: et voluntas actum precessit. Sed ipsam voluntatem alia hominis voluntas mala non preest atque ex diaboli persuasionem et hominis arbitrio: illa voluntas mala producit: qua iusticia deseruit: et iniquitatem inchoavit et ipsa voluntas iniquitas fuit.

Quare deus permiserit hominem temptari sciens eum casurum.

Reterea queri solet quare deus hominem temptari permiserit: quod decipiendum esse presciebat? Sed non esset laudabile homini si ideo bene vivere posset: quia nemo male vivere suaderet: cum in natura posset: et in potestate haberet velle: non consentire suadenti deo uiuante. et est gloriosius non consentire. quam temptari non posse. Mouentur etiam quidam dicentes: cur creauit deus quos futuros malos presciebat. Quia preuidit quid boni de malis eorum esset factururus. Sic enim fecit eos: ut relinqueret eis unde aliquid faceret: et si culpabiliter aliquid faceret illud de se laudabiliter operantem inuenirent. a se habebant voluntatem malam: ab illo naturam bonam et iustam penam. frustra

ergo dicitur non debere deus creare quos presciebat malos futuros. Sciebat enim bonis profuturos et iuste pro mala voluntate puniendos. Addit etiam talem deberet hominem facere qui nolleret oio peccare. Concedimus quidem meliorem naturam esse: que oio peccare nolleret. Concedamus et ipsi non esse malam: que talis facta est ut posset non peccare si vellet: et iuste puniri que voluntate non necessitate peccauit. Cum ergo hec bona sit: illa melior: cur non utrumque faceret ut uberi? laudaretur de utroque? Illa enim de sanctis angelis: hec de hominibus est. Item inquit. Si deus vellet et isti boni essent et hoc quidem concedimus: sed melius voluit: ut quod vellet essent. Et boni quidem non infestuos: male vero non impune essent. Item inquit. posset deus voluntatem eorum vertere in bonum quia omnipotens est? Posset reuera. cur non fecit? quia noluit. cur noluit? ipse nouit. non debemus plus sapere quam oportet sapere. Et quidem secundum animum rationalis fuit homo habens discretionem boni et mali. Sciens autem quoque rebus creatarum et cognitionem veritatis que prime perfectioni congruebat: mori conditus non incongrue accepisse putatur: et ad illam non studio vel disciplina aliqua per intervallum temporis profecisse: sed ab exordio sue conditionis diuinitus illam percepisse.

Quod triplicem cognitionem habuit homo ante lapsum. scilicet rebus propter se factarum: et creatoris: et sui.

Vit itaque homo primus ante lapsum triplici cognitione praeditus: rerum. scilicet propter se factarum: et creatoris: et sui. Rerum quippe cognitionem hominem accepisse perspicuum est: cum non ipse creator vel angelus aliquis: sed homo omnibus animantibus nomina imposuerit

homo ipse habuit. Que enim propter al-
lum creata erat: et ab illo regenda et di-
sponenda erant: horum omnium deus illi
et scientiam tribuit et providentiam atque
curam reliquit. Quia ut ait apostolus. Non
est cura deo de bonis. Quorum aliorumque
animalium deus homini curam reliquit et
providentiam: ut dominationi eius sub-
iicerentur: et rationi ipsi gubernarentur:
ut sciret illis necessaria providere: a quibus
emolumentum debebat recipere. Hanc autem
scientiam homo peccando non perdidit: sic
nec illam qua carnis necessaria provide-
tur. Et ideo in scriptura homo de hu-
iusmodi non eruditur: sed de scia anime
quam peccando amisit.

De cognitione creatoris.

Cognitionem quoque creatoris pro-
mus homo habuisse creditur.
Cognovit enim a quo creatus
fuerat: non eo modo cognoscendi quo
ex auditu solo percipitur: quo modo a cre-
dentibus absens queritur: sed quadam in-
teriori inspiratione qua dei presentiam
contemplabatur. non tamen ita excellenter
sicut post hanc vitam sancti visuri sunt: nec
ita in enigmate qualem in hac vita videmus.

De sui cognitione.

Quo sui cognitionem idem homo
talem accepisse videtur: ut quid
deberet superiori: et quid equi
et quid inferiori non ignoraret. Condi-
tionem quoque suam et ordinem. scilicet qualis factus
esset: et qualiter incedere deberet: quod age-
re: quid cavere intellexit. Si horum noti-
ciam non habuisset: non esset reus pua-
ricationis: nec seipsum cognovisset.

**Utrum homo prescius fuerit eorum que
sibi futura erant.**

Si autem querit utrum homo scias
habuerit eorum que circa cum
ventura erant. id est si ruinam suam pro-

sciperit: et similiter si presciverit bona
que habiturus fuisset: si inobediencia pro-
stitisset? Respondere potest quod ei magis sa-
cienda indita sunt quam futura revelata.
Accepit enim scientiam et preceptum eorum que
facienda fuerant: sed non habuit prescientiam
eorum que futura erant. Non fuit ergo homo
prescius sui casus: sicut et de angelo dixi-
mus. Quod Augustinus super genesim asserit.
ratione utens quam supra posuimus. hec de sci-
entia hominis quantum ad primum statum
pertinet dixisse sufficit.

De gratia hominis et potentia ante casum.

Unc diligenter investigari oportet
quam gratiam vel potentiam ha-
buit homo ante casum. et utrum
per eam potuerit stare vel non. Sciendum
est igitur quod homini in creatione sic de
angelis diximus: datum est per gratiam auxilii
utrumque et collata potentia per quam poterat stare
id est non declinare ab eo quod acceperat. sed non
poterat perficere in tantum ut per gratiam
creationis sine alia mereri salutem vale-
ret. Poterat quidem per illud auxilium gra-
tie creationis resistere malo: sed non per-
ficere bonum. Poterat tamen per illud bene vi-
uere quodammodo. quia poterat vivere si-
ne peccato. Sed non poterat sine alio gra-
tie adiutorio spiritualiter vivere: quod vi-
tam mereretur eternam. Unde Augustinus in
enchi. Sic factus est homo rectus ut
et manere in ea rectitudine posset: non sine
divino adiutorio et suo fieri puerus az-
birio: utrumlibet horum elegisset: dei volun-
tas fieret vel ab illo vel de illo. Et quia
suam maluit facere voluntatem quam de
de illo facta est voluntas dei. Item de eo
dem. Sic oportebat prius hominem fieri
ut et bene posset velle et male. id est quocumque
in libro de correctione et gratia ait. Si
hoc adiutorium vel angelo vel homini

cum primum facti sunt defuisset. Quia si talis natura facta erat: ut si diuino auxilio posset manere si vellet. non utique sua culpa cecidisset. Defuisset quippe adiutorius sine quo manere non posset. Idem dederat deus homini bonam voluntatem. in illa quippe cum fecerat rectum. Dederat adiutorium sine quo non posset in ea manere si vellet et per quod posset. ut autem hoc vellet: in eius dimisit arbitrio. In eodem acceperat posse si vellet sed non habuit velle quo posset. Nam si habuisset perseverasset. his testimoniis evidenter monstratur quod homo rectitudinem et bonam voluntatem in creatione accepit: atque auxiliarius quo stare poterat. Alioquin si sua culpa videtur cecidisse.

Qualis fuerit illa rectitudo et bonitas voluntatis in qua creatus est.

Sed quomodo rectam et bonam voluntatem habuit homo: si per eam nec mereri vitam valuit: nec ea stare voluit. Quia nec aliqd mali ea tunc uolebat: et ad tempus stare uoluit: sed non perseverare. et ideo recta et bona fuit tunc uoluntas hominis. ad hoc autem quod diximus hominem non potuisse proficere vel mereri per gratiam creationis: solet opponi sic. per illud auxilium gratie creationis potuit stare in bono quod acceperat. Potuit ergo resistere temptationi. Sed resistere temptationibus atque suggestionibus malis meritum est ac bonum remunerabile. Omne autem bonum meritum perfectus est. Per gratiam igitur creationis proficere potuit si ne adiectione alterius gratie. Ad quod dicimus: quia resistere malo et non consentire temptationi: non fecisset illi meritum et si non consensisset. quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret. Sicut angelis qui non ceciderunt. nec fuit meritum quod steterunt.

i. quod non corruerunt. Nobis autem meritum est aliquando si malum non facimus sed resistimus. Ibi duntaxat ubi causa subest: que nos facere id mouet. quia ex peccati corruptela proueniunt ad lapsus gressus nostri. Ubi autem non inueniuntur causa nos ad malum impellens: non meremur si ab eo declinamus. Declinare enim a malo semper uisat pena: sed non semper meretur palma.

De adiutorio homini in creatione dato quo stare poterat.

Item considerandum est quod fuerit illud adiutorium homini dato in creatione quo poterat manere si vellet. Illud utique fuit libertas arbitrii ab omni labe et corruptela immunitas atque voluntatis rectitudo: et omnium naturalium potentiarum aie sinceritas atque uiuacitas. Libere uero arbitrium est facultas rationis et voluntatis: qua bonum eligitur gratia assistente: vel malum eadem desistente. et dicitur liberum quantum ad voluntatem: quod ad utrumlibet fieri potest. Arbitrium uero quantum ad rationem cuius est facultas: vel potentia illa cuius etiam est discernere inter bonum et malum: et aliqui quidem discretionem habent boni et mali: quod malum est eligit: aliqui uero quod bonum est. sed quod bonum est nisi gratia adiuta non eligit. malum uero per se eligit. Est enim in anima rationali uoluntas naturalis quod naturaliter uult bonum licet tenuiter et exilis nisi gratia inueniat quod ad ueniens inueniat eam et erigit ut efficaciter uelit bonum. per se autem potest uelle malum efficaciter illa igitur rationalis aie potentia quod bonum uel malum uelle potest: utrumque discernens libere arbitrium nuncupatur: quod bruti animalia non habent. quia ratione caret. habent tamen sensum et appetitum sensualitatis.

Bruta animalia non habent liberum arbitrium sed appetitum sensualitatis.

Et enim sensualitas quedam
nis anime inferior: ex qua est
motus qui intenditur in cor-
poris sensus atq; appetitus rerum ad
corpus pertinentium. Rō vero est nis
anime superior: que ut ita dicamus du-
as habet partes vel differētiās: superio-
rem et inferiorē. Secundum superiorē
superius cōspiciendis vel consulendis i-
tendit. Secundum inferiorē ad tēpo-
ralium dispositionē prospicit. Quicquid
ergo in anima nostra nobis considerā-
ribus occurrit: qđ non sit cōmune cum
bestiis: ad rōnē pertinet. Quod autem
in ea repereris cōmūe cū bestiis: ad sen-
sualitatem pertinet. et vbi nobis grada-
tim in consideratione partium anime
progredientibus: primum aliquid occu-
rit qđ non est cōmune cū bestiis: ibi inci-
pit rō. Hec aut aug. docet i. xii. li. de tri-
ta dicens. Videam? vbi sit quasi quod-
dam hominis interioris exteriorisq; cō-
finium. Quicquid enim habemus i ani-
mo cōmune cū peccatore: recte dicitur ad
exteriorē hominem pertinere. Nō enī
solum corpus homo exterior deputabi-
tur: sed adiuncta quadam vita sua qua
cōpages corporis et omnes sensus vsq;:
quibus instructus est ad exteriora senti-
enda. Ascendentibus igitur introsum
quibusdam gradibus cōsiderationis p
anime pres vbi incipit aliquid occurrē
qđ nobis non sit cōmune cū bestiis: ibi
incipit rō: vbi homo interior iam pos-
sit agnosci. Rōnis autē pars superior
eternis rōnibus cōspiciendis vel cōsulē-
dis adhaere scit. Portio inferior ad tēpo-
ralia gubernāda deſectitur. et illa rōis
intentio qua cōtēplamur eterna: sapien-
tie deputatur. Illa vero qua bene vti-
mur rebus et temporalibus: scie deputa-
tur. Cū vero differimus de natura men-

tis humane: de sua quadā re differim?
nec eam in hoc duo que cōmemoravi:
nisi per officia geminamus. carnal autē
vel sensualis anime motus qui in corpo-
ris sensus intenditur: nobis cum pec-
coribus cōmunis est: qui seclusus est a ra-
tione sapiētie. Rōni autē scie vicinus est.

Quid talis est ordo peccandi vel cāden-
di i nobis q̄lis fuit i p̄is hominib?

Aliud quoq; p̄termittēdum nō
est: q; talis nunc in vnoquoq;
homine ē ordo tēptationis et

progressio: qualis tunc in p̄mis p̄ces-
sit parentibus. vt enim tunc serpens mu-
lieri malum suavit: ipaq; cōsensit: deinde
viro suo dedit: sicq; cōsumatū est pecca-
tum: ita et nunc in nobis pro serpente ē
sensualis motus anime. pro muliere infe-
rior portio rōnis. p viro superior rōis
portio. et hic est vir qui secundū aplm
dicitur imago et gloria dei. et illa ē mu-
lier que secundum eundem dicitur gloria
viri. Atq; inter hunc virum et hanc mulie-
rem est velut quedā spiritalē cōmū-
gium naturalisq; cōtractus: quo supior
rōnis portio quasi vir debet p̄esse et do-
minari. Inferior vero quasi mulier dēt
subesse et obedire. Ideo vir secundū aplm
non debet habere velamen: sed mulier.
Et sicut in cunctis animalib? nō ē re-
ptū homini adiutorii sile sibi: s; de illo
suptū qđ ei formaretur i cōiugū: ita in
p̄tib? aīe quas cū peccorib? hēmus cō-
munes nullū mēti nostre simile ē adiu-
rium. Vñ Aug. i eodē. Illud nostrū qđ
i actione tēporaliū tractādōz ita ver-
satur: vt nō sit nobis cōmune cū peccor-
re: rōale ē gēdē: sed ex illa rōali mēte q
subherem? itelligibili et icōmutabili ve-
ritati tāq; ductū: et inferiorib? tractādīs
gubernādīsq; deputatū ē. sic enī i oībus
peccorib? nō ē inētū viro adiutorii sile

illi: nisi de illo detractū qđ ei coniugiu
formaretur: ita menti nostre qua super
nam consulimus veritatē: nullum ē ad
usū tpaliū rez: quātū nature hois sat ē
simile adiutorium ex anime partibus
quas cōmunes cum pecor b^o hēmus.
Ideoq; rōnale nostrum nō ad unitatis
diuorū separātū: sed in auxiliū societatis
qđ derivatū: in suo dispartitur officio. Et
sicut vna caro est duoz in masculo et in
femina: sic intellectū nīm et actionē: siue
rōnem et appetitū rōnale: vñ si ali
quo mō significātius dici possunt: vna
mētis natura cōplectit. ut sicut de illis di
ctum est: erūt duo in carne vna: sic de
his dici possit: duo i mēte vna. Ecce ex
his intelligi potest qualiter in aia hois
existat imago illius cōiugii: et qualiter
singulis nostrū spūalē sint illa tria. sc.
vir: mulier: serpens.

Qualiter p illa tria in nobis consu
met tēptatio.

Unc supē ostendere quomō p
illa tria in nobis cōsumet pec
catū. vbi agnosci poterit: si di
ligenter itendat qđ sit i aia mortale vel
veniale peccatum. et enim ibi serps p
suasit mulieri: et mulier viro: ita et i no
bis sensual motus cū illecebrā peccati cō
cepit: quasi serps suggerit mulieri. i. in
feriori pti rōnis. i. rōni scie. Que si con
senserit illecebre mulier edit cibū. vetitū
Post de eodē dat viro cum supiori pti
rōnis. i. rōni sapie eādē illecebrā sugge
rit. Que si cōsentit: tūc vir etiā cū femi
na cibū vetitū gustat. Si ergo i motu
sensuali tantum peccati illecebra tene
at: venial eac leuissimū est peccatum.
Si vero inferioz ps rōis cōsenferit: ita
et sola cogitatiois delectatione siue vo
lūtate pficiēdi teneat: mulier sola man
ducant: nō vir: cū auctoritate cohibet

volūtate ne ad opus usq; pūctat. Si ne
ro adsit plena volūtate pficiēdi: ut si ad
sit facultas ad effectū pducāt: vir quo
q; māducat. ga supior ps rōnis illece
bre cōsentit. et tūc ē dāpnabile: et graue
peccatū. Quādo autem mulier siue viro
gustat: aliquādo est mortale: aliquādo
veniale peccatum. et enim dictū m est
tunc mulier siue viro gustat: cum ita de
lectatione cogitationis peccatum tene
tur: ut faciendū nō decernatur. vel cum
quidā terminus et mēsurā peccato ad
hibetur a viro et si liceat mulieri esse
nata libertate in peccatum pcedi. Si
ergo peccatū non dū teneatur delectati
one cogitationis: sed statim et mulier te
rigit viri auctoritate repellatur: veniale
est. Si vero diu in delectatione cogitati
onis teneatur: et si voluntas perficiēdi
desit: mortale ē. et p eo dāpnabit simul
vir et mulier. i. totus homo. quia tunc
vir non sicut debuit mulierē cohibuit.
vnde potest dici cōsensisse.

Repetitio sūmā perstringens.

Itaq; ut breuiter sūmā pstrin
gam: quando peccatum ita i
anima concipitur: ut illud fa
cere disponat: vel etiā perficiat: ali
ud frequēter: aliud vñ semel: vñ est quā
do cogitatiois delectatione dū tenetur
mortale est. Cum vero in sensuali motu
tāntum ē ut pdiximus: tunc leuissimū ē
pctm. ga rō tunc non delectatur. Ideo
autem supra dixi: aliud frequēter: ali
ud semel: quia ut quibuscūq; placet: que
dam sunt que si tantum semel fiant: vel
facienda disponantur dāpnant. quedam
vero non nisi sepius fiant vel faciēda
decernantur. ut de acloso vbo: et huius
modi. hec autē Aug. l. xii. li. de tri. tra
dit ita Sicut in illo cōiugio populi
num serpens manducandum persuasit.

mulier autē nō māducauit sola: s; viro
suo dedit: et simul māducauerūt. ita et i
quodā secreto cōiugio qd i vno homie
gerit et dīnoſcitur: cū rōni ſcē q i reb?
tpalib? agēdis rōcinādī vīacitate ver
ſatur: aīalis ſenſus igerit quandā illece
brā. tūc velut ſerpēs alogf feminā. hūc
autē illecebre cōſentire de ligno vetito ē
edere. S; iſte ſcēlus ſi ſola cogitatōis
delectatione cōtēpt? ē: ſupiori vero au
ſtoritate ita retinētur mēbra vt nō ex
hibeātur arma iūgtatis peccato: ſic ha
bēdū eſtimo velut ſi lignū vetitū muli
er ſola comederit. Si autē i cōſenſu illo
ita decernitur qd q; pētū: vt ſi ptās ſit
etiā ope ipleat: itelligēda ē mulier dēſi
ſe viro ſuo ſit edēdū illicitū cibū. Neq;
enim pōt pētū nō ſolū cogitādū ſuauiter:
v; petiā ppetrādū efficiaciter mēte
decerni: niſi illa mētis itētio penes quā
ſūma ptās ē: mēbra i opus mēdī vel
ab ope cohibēdī male cōtēdi cedat. Nec
ſane cū ſi ſa cogitatione mēs oblectat
illicitis: nō quidē decernēs ē faciēda. re
nēs tū et volēs. i. delectās libēter q ſta: i
vt attigerūt animū: reſpui debuerē: ne
gādū ē cē pētū. ſed longe min? q ſi et
ope ſtatuaſ iplēdū. et iō de talib? quoq;
cogitationib? venia petēda ē: pētūſq;
perentiendū et dicendū. Dimitte nobis
debita. n. ſ. et n. di. de. noſtris. Neq; enī
ſicut in illis duobus primis hominibus
perſonā ſuam quiſq; portabat: et ideo ſi
ſola mulier cibum illicitum edīſſet: ſola
vtriq; mortis ſupplicio plecteretur. Ita
potēſt dici in homine vno ſi delectatio
nibus illicitis a quibus continuo ſe de
beret auertere: cogitatio libēter ſola pa
ſcatur: nec faciēda decernatur mala: ſ;
tantū ſuauiter in recordatione tenean
tur: quaſi mulierem ſive viro poſſe dā
pnari. Nihil hoc credere: nec quippe

vna perſona eſt: vnus homo eſt: totuſq;
dampnabitur. niſi hec que ſine volunta
te operandi: ſed tamen cum voluntate
animum talibus oblectandi: ſolius co
gitationis ſentiuntur eſſe peccata: per me
diatōis gratiā remittantur. Idē quoq;
i. i. li. 5. manicheos de hoc eodē ſic ait.
Apoſtolus dicit. Secundū principē po
teſtatis aeris huius ſpūs qui nūc opat
in filiis diſſidētie. Nūqd g? viſibīliter
eis apparet aut quaſi corporis locis ac
cedit ad eos et operatur? S; miris mo
dis per cogitationez ſuggerit quicquid
potēſt: quibus ſuggeſtionibus reſiſten
dum eſt. Non enim ignoramus aſtutias
eius. Quomodo enim acceſſit ad iuda
z quādo ei perſuaſit ut dominum trade
ret? Nunquid i locis aut per hos o
culos ei viſus eſt? Sed vtrq; vt dictum ē
in cor eius intravit. Repellit autē illum
homo ſi paradīſum mentis cuſtodiat.
Poſuit enim hominem deus in paradi
ſo vt operaretur et cuſtodiret. Quia ſic
eccleſie dicitur in canticis canticorum.
Ortus conclusus fons signatus. Quo
vtrq; non admittitur peruerſitatis ille
perſuaſor: ſed tantū per mulierem de
cepit. Nō enī etiā rō noſtra deduci po
teſt ad cōſenſionem peccati: niſi cū dele
ctatio mora fuerit i illa pre et q dēt ob
tpare: rōi tāq; rōi viro. et i vno quoq;
noſtrū nihil aliis agit nūc cū ad pētū
gſq; dilabī q tūc actū ē i illis trib? ſe
pete: muliere et viro. Nā pūo ſit ſugge
ſtio ſive p cogitationē ſive p ſenſus cor
poris vſ vidēdo vſ tangendo vſ audī
endo gūſtando vel olfaciendo. Que
ſuggeſtio cuſ facta fuerit ſi cupiditas
noſtra non moueatur vel peccandum
excluditur ſerpentis aſtutia. Si autem
mota fuerit quaſi iam mulieri pſuaſa
erit. ſed aliquando ratio nūlīter etiam

cōmotam cupiditatē refrenat atq; cō
pescit. Qd̄ eūz sit nō labimur in pecca
tum: sed cū aliquanta luctatione cozo/
namur. Si autē ratio cōsentiat: q̄ qd̄
libido cōmouerit faciendū esse decernat
ab omni beata vita tāq; de paradiso ex
pellit hō. Jam enim peccatū imputatur
etiā si nō subleq; ē factū: quando rea te
netur i cōsensione cōscia. hec de anime
partib; interseruim; v; ipsius aie na/
tura plen; cognoscere: q̄ secundū qm
hui portionē in ea sit liberū arbitriū: in
telligatur. s. secundū rōnem quo om/
ne mortale peccatū gerit: sed nō omne
veniale. illud. s. qd̄ in se lo intūm ul mo/
tu sensualitatis existit.

Q̄ sensualitas sepe in scriptura ali/
ter q̄ supra accipit. s. ut inferior
portio rōnis ei; nō ite intelligatur.

On ē autē silentio p̄tereundū
q̄ sepe in scriptura nō ite sen/
sualitatis: non id solū in ani/
ma qd̄ ē nobis cōmune cū peccat: sed
etiā inferior portio rōnis: q̄ temporalium
dispositioni incutit intelligit. Quod si
ligens lector in locis scripture ubi de
ipsa sit mentio uigilanter annetet.

Redit ad liberū arbitriū cōsideratōz

Am̄ uero ad p̄positū redea/
m; scilicet ad liberū ar. tracta
tū. Qd̄ philosophi diffinitētes
dixerūt liberum de uolūtate iudiciū.
quia potestas ipsa q̄ habilitas uolunta
tis q̄ ratiōis quā sup̄ diximus esse libe
rū arbitriū: libera ē ad utrūlibet. quia
libere potest moueri ad hoc ul ad illud
liberum ergo dicit arbitriū q̄ntū ad
uolūtate. quia uolūtate moueri q̄ spon
taneo appetitu ferri ad ea potest q̄ bo/
na ul mala iudicat ul iudicare ualet.

Q̄ liberum arbitrium non p̄tinet
nisi ad futurum: nec ad omne futurū

De autē sciendum ē q̄ liberū
arbitriū ad p̄sēs ul ad p̄e/
ritum nō refert: sed ad futura
contingentia. Quod enī i p̄senti ē de
terminatū ē: nec in potestate nostra est:
ut tūc sit uel non sit quādo ē. Potest enī
non esse ul aliud esse postea: sed nō po/
test nō esse dum est: uel aliud esse dum
id est qd̄ est. Sed in futuro an hoc sit
uel illud: ad potestatē liberū arbitriū spe
ctat. Nec tñ omnia futura sub potesta/
te liberū arbitriū ueniūt: s; ea tñ q̄ per
liberū arbitriū possunt fieri ul non fieri
Si quis enim tale quid uelit ac dispo
nat facere qd̄ in eius nullatenus sit po/
testate: uel qd̄ sine ipsi; dispositione eq̄
fieret: in hoc liberū arbitrium nō habz

Q̄ supra posita descriptio liberū ar.
nō cōuenit deo: nec his qui glorifica
ti sunt.

T qd̄ fm̄ p̄dictam assigna
tionē i his tñ i idē esse li. ar.

q̄ uolūtate mutare q̄ cōtraria
possūt deflectere. In quoz uidelicet po/
testate ē eligere bonū ul malū: q̄ utrūli/
bet fm̄ electionem facere ul dimittere
Secundū qd̄ nec i deo nec i his hominib;
b; q̄ tāta b̄titudinis gr̄a sūt rebozati ut
iā peccare nequeant libez arbitriū esse
negt. Sed q̄ de libez ar. h̄eat. Auḡ.
docet in li. xxi. de ciuitate dei. ita ingens
Certe de; ip̄e nūqd̄ qm̄ peccare nō p̄t
ideo libez ar. habere negādus est? Am̄
brosius quoq; in libro de tri. ait. Pau
lus dicit quia oīa ep̄as vñ atq; idē spi/
rit; diuidēs singlis p̄nt vult. i. p̄ libe/
re uolūtatis arbitrio: nō p̄ necessitate
obsequio.

Qualiter in deo accipit libez ar.

Ed aliter accipitur liberum
arbitriū i creatore q̄ i creaturi
Dei etenim libez ar. dicit eius

sapientissima et omnipotens voluntas. quod non necessitate: sed libera voluntate omnia facit. put. uult. Ideoque. Vero. attendens non ita esse liberum arbitrium. ut deo sicut est in creaturis ab ipso uideatur excludere liberum arbitrium. in omelia quidam de. p. d. filio dicens. Solus deus est in quem potestas non cadit nec cadere potest cetera cum sint liberi arbitrii. utramque prem. flecti possunt. Dum ait cetera: indicat liberum arbitrium. sicut est in ceteris non esse in deo.

De angelis et sanctis qui iam beati sunt libero arbitrio. non carent.

Angeli uero et sancti qui iam cum deo feliciter uiuant: atque ita gratia beatitudinis confirmati sunt: ut ad malum flecti nec uelint: nec possint. li. ar. non carent. Unde Aug. in li. xxi de ciuitate dei. ait. Sic prima immortalitas fuit: quam peccando adam perdidit: posse non mortui: ita perdidit. li. ar. posse non peccare. nouissimum non posse peccare. Ideo in e. c. Sicut oportebat per homines fieri ut bene uelle posset et male: postea vero sic erit ut male uelle non possit. nec ideo carebit li. ar. Multo quippe liberius erit arbitrium: quod omnia non poterit seruare peccato. neque autem voluntas non est: aut libera dicenda non est: quod sic beati esse uolumus: ut esse miseri non solum nolumus: sed neque uelle prius possimus. Sic ergo anima nostra etiam nunc habet nolle infelicitatem: ita nolle iniquitatem semper habitura est. Sed ordo suauis fuit: quo deus uoluit ostendere quod bonum sit aial rationale quod etiam peccare possit quous sit melius quod peccare non possit. Ecce his uerbis euidenter asseruit quod post beatitudinis confirmationem erit in homine liberum arbitrium. quo peccare non poterit. et nunc in angelis et in sanctis qui cum domino sunt et tanto utique liberius quanto a peccato immunis et ad bonum prius. Quod enim quicquid ab illa seruitute peccati de qua

scriptum est: quod facit peccatum suus est peccati: longius absistit: ratio in eligendo bonum liberius uis habet iudicium. Vnde si diligenter inspiciamus liberum uidebitur dici arbitrium: quia sine coactione et necessitate ualere appetere uel eligere: quod ex ratione decreuerit.

De libatis arbitrii discretia secundum diuersa tempora.

Et predictis perspicuum sit quod maior fuit libertas arbitrii. prima quam secunda: et tertia multo maior quam secunda uel prima. Prima enim libertas arbitrii fuit in qua poterat peccare: et non peccare. Ultima uero erit in qua poterit non peccare: et non poterit peccare. Media uero est in qua potest peccare et non potest non peccare: ante reparationem etiam mortaliter: post reparationem uero saltem uenialiter.

De quattuor statibus liberi arbitrii.

Possumus notare in homine quattuor statibus liberi arbitrii. ante peccatum enim ad bonum nihil impediebat: ad malum nihil impellebat. Non habuit infirmitatem ad malum: et habuit adiutorium ad bonum. Tunc sine errore ratione iudicare: et uoluntas sine difficultate bonum appetere poterat. Post peccatum uero ante reparationem gratie premitur a concupiscentia et uincitur. et habet infirmitatem in malo: sed non habet gratiam in bono. Et ideo potest peccare et non potest non peccare etiam danabiliter. Post reparationem uero ante confirmationem premitur a concupiscentia: sed non uincitur. et habet quidem infirmitatem in malo: sed gratiam in bono: ut possit peccare propter libertatem et infirmitatem et possit non peccare ad mortem propter libertatem ad gratiam adiuantem. Nondum tamen habet posse omnino non peccare uel non posse peccare propter infirmitatem nondum perfecte abscissam: et propter gratiam nondum perfecte consummatam. Post confirmationem uero infirmitate penitus

plūpta et gratia consummata: nec vincī poterit: nec pmi. et tūc habebit nō posse peccare.

De corruptione liberi arbitrii p peccatum.

Unde manifestū ē q pter alias penitates p peccato illo incurrit homo penā i coruptione et deperditione liberi arbitrii. per illud nāq peccatū naturalia bona corupta sunt i homine: et gratuita detracta. hic est enim ille qui a latronib' uulneratus est et spoliatus. Uulnerat' qui dem in naturalibus bonis: quibus non est priuatus. Alioquin non posset fieri reparatio. Spoliatus vero gratuitis: q per gratiam naturalibus addita fuerant. Hec sūt data optima et dona perfecta: quorum alia sunt corrupta p peccatū. i. naturalia. ut ingenii: memoria: intellectus. Alia sūt acta. i. gratuita: qmōq et naturalia ex gratia sint. Ad generale ppe dei gratiā ptiēt. Sepe tū huiusmodi distinctio fit: cū gratie vocabulū ad spem nō ad gen' referit. Corrupta ē ergo libertas arbitrii p peccatū et ex parte pedita. Uñ Aug. in ench. Libero arbitrio male utens hō: et se pdidit et ipsū Cū enī libero arbitrio peccaret nictore peccato amissū ē et liberū ar. A quo enī quis deictus ē huic seru' addict' est Ecce liberū ar. dicit hōiez amississe: nō quia post pētm nō habuit liberū ar. sed quia libertatē arbitrii pdidit. nō quidē omnem: sed libertatē a miseria et a peccato.

De trib' modis libtatis arbitrii.

Est nāq libertas arbitrii triplex. scilicet a necessitate: a peccato et a miseria. A necessitate et a peccatū et post eque liberū ē ar. Sic enī tunc cogi non poterat: ita nec modo

Ideoq uolūtas merito apud deū iudicatur: q semp a necessitate libera ē: et nūq cogi pōt. Ubi necessitas: ibi nō ē libertas. Ubi nō ē libertas: nec uolūtas: et id nec meritū. Hec libertas i omnib' ē tā i malis q in bonis. Est et alia libertas a peccato. s. de q dicit apls. Ubi spirit' dñi ibi libertas et ueritas. et i euangelio. Si filius uos liberauerit: uere liberi eritis. hec libertas a seruitute peccati liberat: et seruos iusticie facit: sic ecō uerbo seruic' peccati liberos iusticie facit. Uñ apls. liberati a peccato: serui facti estis iusticie. et itez. Cum serui essetis peccati liberi fuistis iusticie. Hāc libertatē hō peccatō amissit Ideoq Aug. dicit q hō male utēs libero ar. et se pdit et ipm. quia pedita ē p peccatū libtas nō a necessitate: sed a peccato. Qui enim facit peccatū seru' ē peccati. Itā libtas ē q ē a peccato illi soli nūc hñt: quos filius p gratiā liberat et repat. nō ita q penitus sint sine peccato i hac mortali carne: sed ut pētm i eis nō dñet neq regnet. Et hec ē uia et bona libertas q bonā parit fuitutē. i. iusticie. Uñ Aug. in ench. Ad iusticiā faciendā nō erit aliq lib nisi a peccato liberat' ēē iusticie ceperit seru'. et ipa ē uia libtas. ppter recte facti leticiā: sunt et pia seruitus ppter pcepti obedientiā. Est alia libertas nō uia male fuituti adiūcta: q ē ad malū faciendū: ubi rō dissentit a uolūrate iudicis nō ēē faciendū q uolūtas appetit Ad bonū uo faciendū cōcordat rō uolūtatē. et ideo ibi uera libertas ē et pia. De libtate aut ad malū et seruitute mala: ait Aug. in ench. Serui addicti peccato. s. q pōt ēē libertas? nisi qñ cū peccato delectat' Liberaliter enī seruit q sūt dñi uoluntatē libentre facit. ac p hec ad peccatū liber ē q peccati seruus est

Questio de libertate ad malum: an sit ipsa libertas. li. ar. an alia.

Je queri potest utrum hec libertas quod quis liber est ad malum sit libertas arbitrii. Si enim libertas arbitrii est bonum quod est quia libertas arbitrii bonum naturale est. Quibusdam videtur quod sit ipsa libertas arbitrii quod semper bona est. sed propter peccati servitutem ad malum sit liberior et prior. et ideo dicitur non vera esse libertas: quia ad malum est. Aliis autem videtur quod hec libertas arbitrii ad malum quam super memoravit Augustinus non sit ipsa libertas arbitrii: sed sit quidam libertas peccandi. et curitas que ex peccato est et mala est.

Questio alia de libertate ad bonum an ipsa sit libertas. li. ar. vel non.

Similiter etiam quod solet verum et illa libertas vera que est ad iustitiam faciendam sit ipsa libertas arbitrii. Quidam dicunt illam eandem esse: sed per gratiam reparatam: quam iuvante libera est ad bonum. sine gratia vero non est libera ad bonum. Unde Augustinus in enchiridion. Ista libertas ad bene faciendum: unde erit homini adducto et vendito: nisi eum redimat ille qui dicit. Si filius vos liberaverit vere liberi eritis. Quod tuncque fieri incipiat in homine: quomodo quisque de libero arguetur qui nondum est liber ad operandum bene? Ecce aperte ostendit liberum arbitrium per gratiam liberari: ut per illud bene operetur quis. Ideoque dicunt illam libertatem veram que est ad bene faciendum cuius supra meministi Augustinus. esse libertatem ipsam arbitrii gratia dei liberatam et adiutam. Alii vero putant non esse ipsam arbitrii libertatem: sed aliam quandam que ex gratia et libero arbitrio in mente hominis deo operante incipit esse cum reparatur.

Certa determinatio utriusque questionis que dicitur libertas ad bonum et ad malum esse libertas arbitrii.

Erum nobis magis placet ut ipsa libertas arbitrii sit: et illa que quis liber est ad malum: et illa qua quis liber est ad bonum faciendum. Ex causis enim variis sortitur diversa vocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendum antequam per gratiam sit reparata. Sed cum per gratiam fuerit reparata dicitur libertas ad bonum faciendum. Quia ante gratiam libera est voluntas ad malum: per gratiam vero libera sit ad bonum. Semper igitur voluntas hominis aliquo modo libera est: sed non semper bona est. Non enim est bona nisi a peccato liberata. Est tamen a necessitate libera. Unde Augustinus in libro de gratia et li. ar. Semper in nobis voluntas libera est: sed non semper bona est. aut enim libera est iustitie quando servit peccato. et tunc est mala. aut et peccato libera est quando servit iustitie. et tunc est bona.

De libertate a miseria.

Et iterum libertas a miseria de qua apostolus ait. et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis: in libertatem glorie filiorum dei. hanc libertatem homo ante peccatum habuit: quod omni carebat miseria: et nulla tangebatur molestia: et plenius habebat in fusa beatitudine. ubi miser esse non poterit sed in hac vita que est inter presentium peccatum et ultimam purificationem: nemo a miseria liber est. quia pena peccati non caret.

Reperit de corruptione liberi arbitrii et addat alia.

Et predictis iam apparet in quo per peccatum sit imminutum vel corruptum liberum arbitrium. Quia ante peccatum nulla erat hominis

difficultas: nullūq; impedimentū de lege mēbroz ad bonū: et nulla impulsio vel instigatio ad malum. Nunc autē p legem carnis ad bonū impeditur: et ad malum instigat ut non possit uelle et perficere bonum nisi per gratiā liberetur et adiuetur. Quia ut ait apls. peccatum habitat in carne. libez ergo arbitrium cum semp et in singulis sit libez: non est tamē pariter libez: et in bonis et in malis: et ad bona et ad mala. Liberius tñ est in bonis ubi liberatū est q̄ in malis ubi liberatum non ē. Et liberius est ad malum q̄ per se pōt q̄ ad bonū q̄ nisi gratia liberetur et adiuetur non potest.

De libertate q̄ sit ex gratia: et q̄ ex natura.

Libertas g^o a peccato et a miseria per gratiam ē. Libertas vero a necessitate p naturāz utrūq; libertatē nature. s. et gratie notat apls: cū ex persona hominis nō retempti ait. Uelle adiacet mihi: perficere autem non inuenio. ac si diceret: habeo libertatem nature: sed non habeo libertatem gratie. Ideo non est apud me perfectio boni. Nam volūtas hominis quā naturalit̄ habet: non valet erigi ad bonum efficaciter volendum vel. ope ipse dum: nisi per gratiā liberetur et adiuetur. liberetur qdē ut velit: et adiuetur ut perficiat. Quia ut ait apls non ē volētis velle neq; currentis currere. i. opari: sed miserentis dei: qui operatur i nobis vel le et opari bonum. Cuius gratiā nō aduocat hominis voluntas vel operatio sed ipsa gratia voluntatem puenit: pparando ut velit bonum: et preparatā adimat ut perficiat.

De gratia operante et coopante.

Ecce gratia operans et coopans. Opans enī gratia pparat hominis voluntatē ut velit bonum. Gratia coopans adiuuat ne frustra velit. Unde Aug^o. in li. de grā et li. ar. Cooperādo deus perficit i nob. qd opando incipit. Quia ipse ut velit in^o operatur scipiens: quod volentibus coopatur pficiens. ut ergo velim^o opatur. Cum autē volum^o et sic volum^o ut pficiamus: nobis coopatur. Tamē sine illo vel operante ut velim^o: vel coopante cum volumus bona pietatis opa nihil valem^o. Ecce his verbis satis aperitur q̄ sit operans grā et que coopans. Opans enim ē que puenit voluntatē bonam. Ea enim liberatur et pparatur hominis voluntas: ut sit bona bonūq; efficacit̄ velit. Coopans vero gratia voluntatez iā bonā sequitur adiuvādo. Unde Aug^o. contra iulianū hereticū: qui bonā voluntatem ex libero ar. tñ ē dicebat: atq; hominem p libez ar. posse bonū velle et opari sine gratia asserbat: ait. Aptā de cōmendatione gratie apls protulit sententiā cum ait. Nō ē volentis neq; currentis: sed miserentis dei. hoc si attēderes iuliane si exēderes cōtra gratiā merita voluntatis humane. Non enim ideo miseretur deus alicui^o quia voluit et cūcurrat: sed iō voluit et cūcurrat quia misertus ē deus. Preparatur enim hominis voluntas a deo: et a domino gressus hominis diriguntur. Ideoq; congrue ait. Non est volentis neq; cur. sed mi. dei. Nō quia hoc sine nostra volūrate agat sed quia voluntas nostra nil boni agit nisi diuinitus adiuetur. Unde alibi apls ait. Non aut ego: sed gratia dei mecum. Non iō hoc dicit quia nihil boni agebat sed quia nihil boni agēt si illa si adiunaret. his testimoniis apte insinuat: quia

voluntas hominis gratia dei puenitur atq; pparatur ut fiat bona: non ut fiat voluntas. Quia 7 ante gratia voluntas erat: sed non erat bona 7 recta uoluntas. Voluntate ipam Aug. in li. de duabus animabus ita diffinit. Voluntas e ani/ mi motus cogente nullo ad aliqd non admittendu nel adipiscendu. Hec autē ut non admittat malū vel adipiscat bonum: puenitur 7 pparatur dei gratia. Unde apls. gratia pueniente 7 suble quētem cōmēdās. i. opantem 7 coopan tem: uigilanter dixit. Non est uo. neq; cur. sed mi. dei. 7 nō ecōuerso. Nō ē mi serentis dei: sed uolētis 7 currentis. Nā si ut quibusdā placuit: qd dictū ē ita ac cipiatur. Non est uo. n. cur. sed mi. dei. tāq; diceretur. Nō sufficit sola voluntas hominis: si non sit etiā misericordia dei e contra dicūt. Non sufficit etiā misericor dia dei si non sit voluntas hominis. At per hoc si recte dictū ē illud: qd id uo/ luntas hominis sola nō implet: cur non etiā e contrario recte dicitur. nō miserē tis est dei: sed uolētis ē hominis: cur id misericordia dei sola si implet? Hō enī credere uel sperare nō poterit nisi uelit nec peruenire. ad palmam nisi uolūtate currat. Restat ergo ut ideo ita recte di ctum intelligatur: ut totū deus qui hominis uoluntatē bonā puenit 7 ppa rat adiuuādā: 7 adiuuat pparatā. No/ lentē puenit ut uelit. uolentem suble/ quitur ne frustra uelit. Ecce his uerbis 7 aliis premissis euidenter tradit qd uo luntas hominis pparat 7 puenit gra/ tia dei ut bonū uelit: 7 adiuuat ne fru/ stra uelit.

Qd bona uolūtas comitatur gratia
Taq; bona uoluntas comitat
gratia: non gratia uoluntatē.
Unde Aug. ad bonificiū pa

pam scribens cōtra pelagianoe inquit. Cum fides iperiat iustificatiōe: sic vni cuiq; deus partitus ē mensuram fidei: non gratia dei aliquid meriti precedit humani: sed ipa meretur augeri ut au cta mereatur perfici uoluntate comi/ tante: non ducente pedissequa nō puenit. Ecce hic expse habes qd gratia puenit bone uoluntatis meritu: 7 ipa uoluntas bona pedissequa est gratie non puenit. Que sit gratia uoluntatē pueniēs. i. fides cum dilectione.

Si diligenter intēdas: nihil minus tibi mōstratur que sit ipa gratia uolūtate pueni/ ens 7 pparans. i. fides cum dilectione. Ideoq; Aug. i eodē tractās quomō iu stificati sumus ex fide: 7 tamen gratis utruq; enim dicit Apl's qui dicit iu/ stificati ex fide. Alibi ait. iustificati gra/ tis per gratia. Hoc enī ideo dixit: ut si/ des ipsa supba sit: ne dicat sibi. Si ex fi de iustificati: quomō gratis? Qd enī si des meruit cur non potius reddat qd do natur? Non dicat ista homo fidelis. qd cū dixerit hō fides ut merear iustifica/ tionem: respondet ei. Quid habes qd si accepisti? fides enī qua iustificat? es: gra tis tibi tradita est. Hic apte ostenditur qd fides ē causa iustificatiōis: 7 ipa ē gra tia 7 beneficium quo hois puenitur uo luntas 7 pparatur. Unde Aug. in. i. li. retractationum. Voluntas est qd 7 ppe/ cat 7 recte uiuitur. Voluntas uero ipa nisi dei gratia liberetur a seruitute qua peccati serua scā ē: 7 ut super uicia 7 ad iunetur: recte pieq; uiuī a mortalibus nō potest. 7 hoc beneficiū quo liberat nisi eā pueniret: iā meritis daretur: 7 non eēt gratia: que utiq; gratis dat. Preue nit ergo bona homis uolūtas illo gratie beneficio quo liberatur 7 preparatur.

et illud beneficiū recte fides xpi intelligit
Sicut Aug. in ench. ostendit dicēs. ipm
liberz ar. liberādū est post illā ruīnā a
seruitute peccati. nec oīo per seipm: s; p
solā dei grātiā: que i fide xpi posita est
liberatur. et voluntas ipsa preparatur
Ecce aperte dicit grām per quā liberat
arbitriū: et preparatur voluntas: poitā
eē i fide xpi. fides enī xpi ut in eodē ait
ipetrat qd lex impat.

Q: voluntas bona q̄ puenitur grā
qdā dei dona puenit.

Ipsa tñ eadē volūtas qdā gra
tie dona puenit. Unde Aug.
in ench. Precedit bona volun
tas hoīs multa dei dona: sed nō omnia.
Que aut nō pcedit: ipsa i eis ē: et ipsa
iunat. Nam utrūq; legitur in sctis elo
quiis. et puenit me: et misericordia ei⁹
subsequitur me. Nolētē gpe puenit et
velit. volentē subsequitur: ne frustra velit
Cur enī admonemur orare p inimicis no
stris nolētibus pie viuere: nisi ut de⁹ in
eis operetur et velle. Itemq; cur admo
nemur petere ut accipiamus: nisi ut ab
illo fiat qd volumus: a quo factū est ut
velimus. Inde apls ait. Nō ē volentis
neq; cur. sed mī. dei. Ex his apparet q
bona hoīs volūtas qdā dei dona pue
nit. quia eā comitatur grā adiunās. et
qbusdā puenitur: qā eā puenit grā
operans. s. fides cum charitate.

Que predictis vident cōtraria. s. q
videtur dici fidem eē ex voluntate.

On ē tñ ignoranduz qd alibi
Aug. significare videtur: q
ex voluntate sit fides. s. illo ver
bo apli. s. corde creditur ad iusticiā. Ita
super iohāne tractās. Jō nō simpliciter
apls ait creditur: sed corde credit. quia
cetera pōt hō nolēs: credere aut nō nisi
volens. Intrare ecclesiā: et accedere ad

altare potest nolens: sed nō credere. Itē
sup genēsi: vbi laban et batuel dixerūt
Uocemus puellā et grām eius volunta
tem: dicit expōitor. Quia fides est vo
luntatis: non necessitatis. Ad qd respon
dentes dicim⁹ non hec ita accipienda so
re: et ex voluntate hoīs fides intelligat
puenire: cū ipsa sit pprie dei donum: et
ait apls. et ex ea bona hoīs merita inci
piant. per hāc enī ut ait Aug. sup psal
mū. lxxvi. Justificatur impius. i. de ipio
pius fit: et deinde ipsa fides incipiat per
dilectionē operari: unde oīa bona me
rita incipiūt. S; pot⁹ hec iō dicta sunt
qā non ē fides: nisi in eo qui vult credē.
cuius bonā voluntatē fides puenit: non
tēpore: sed cā et natura. Unde Aug. su
pra cōgruētē dixit: qā bona volūtas in
eis donis est: q nō pcedit: et ipsa iunat.
qā ea iunat quibus puenitur: dum eis
cōsentit ad effectum boni: et in eis ē. qā
tempore ab eis nō pceditur.

Quedā adhuc addit q̄ grauiorē fa
ciunt q̄stionē. s. q cogitatio boni pre
cedit fidem.

Eterū hāc q̄stionē magis acū
unt et vrgent verba Aug. qui
bus in li. de predestinatiōe san
ctoꝝ vitur: pertractās illud verbum
apli. Non q̄ sufficētes sim⁹ cogitare ali
qd a nobis: quasi ex nobis. Attēdāt in
gt hic et verba ista perpēdāt q putāt ex
nobis eē fidei iceptū: et ex deo eē fidei su
plemētum. Comēdās enī istā grāz q nō
datur secūdū aliq̄ merita: sed efficit oīa
bona merita: igr. nō q̄ sufficētes sim⁹
cogitare aliqd boni. s. ex nobis. Quis
aut nō videat prius eē cogitare q̄ cre
de? Nullus gpe credit aliqd nisi prius
cogitauerit eē credēdū. Si ergo cogita
re bonū nō ē ex nobis: et hic apls tradit
nec credere: q̄ q̄ et ipm credere nihil est

aliud q̄ cum assensione mētis cogitare.
Hic uidet iuuare q̄ cogitatio bona p̄/
cedat fidē. 7 ita bona volūtas pueniat
fidē: nō pueniat. q̄s predictis aduersa
ri uidet. Ad h̄ aut̄ dicimus q̄ aliqui co/
gitatio bona siue voluntas puenit fidez
s̄ nō ē illa bona volūtas vel cogitatio
q̄ recte nūit. Illa enī s̄ fide 7 charitate
nō ē. Nā ut ait Auḡ. ad anastasiū. S̄n
spū nō ē volūtas hoīs libera: cū cupidi/
tatibus vincat. nō ē libera ad bonū ni/
si liberata fuerit. nō aut̄ liberat nisi per
spūritum charitas diffundatur i cordibus
Nō ē libera volūtas nisi eā liberet gr̄a
p̄ legē fidei. i. nō ē libera siue fide opāre
p̄ dilectionē. 7 illā sufficēter habere bo/
nū est. Nō ē enī fructus bonus q̄ de ra/
dice charitatis nō surgit. Si v̄o ad sit si/
des opās p̄ dilectōez: sit dilectatō boni
De illa cogitatione boni q̄ precedit
fidem plene differitur.

Alia aut̄ cogitatio siue volun/
tas q̄ fidē charitatē aliaq̄ in/
stificationes p̄cedit: nō sufficit
ad salutē: nec ea recte nūit. et hac volūta/
te cōcupiscitur illa bōa volūtas q̄ ē ma/
gnū bonū: ista vero nō. Alia ergo ē illa
volūtas siue cogitatio: alia ista. Et sicut
illa istā p̄cedit: ita illā p̄uenit itellect̄.
Uñ Auḡ. istā distinguēs sup̄ illū locum
psalmi. Cōcupiuit aīa. m. d. iul. tuas. cō/
cupiuit desiderare inquit: nō desiderant
videm? enim rōne nō nūq̄ q̄ viles sūt
iustificationes dei. s̄ iūritate p̄pediti
aliqui nō desiderant. P̄uenolat ḡ itelle/
ct̄: segetur tardus aut nullus affect̄. sci/
m? bonū: nec delectat agē. 7 cupim? ut
delectet. Sic iste oli desiderare cōcupi/
seebat: q̄ bona cē cernebat: cupiēs eorū
hīe delectationē: quoz potuit vidē rō/
nem. Offēdit vtiq̄ q̄b? q̄si gradib? ad/
eas pueniat. p̄uenim? ut videatur q̄

sint viles 7 honeste. deinde ut eaz deli/
deriū cōcupiscatur. postremo ut p̄ficien/
te gr̄a delectet eaz opatō: q̄ruz sola rō
delectabat. Attēde hūc ordinē grazz quē
hic distictē assignat Auḡ. q̄nt. i. itellect̄
bonoz p̄cedit cōcupia3 eorūde3: 7 ipsa
cōcupiscentia delectationē que sit p̄ li/
dez 7 charitatē. q̄ habita vere bona est
volūtas q̄ recte viuunt. 3plaq̄ fidei co/
mes 7 nō p̄uenia. Qui v̄ba Auḡ. p̄mis/
sa s̄m hāc distinctionē cōsiderat: nullam
illi repugnātiā fore aduertit: nō igno/
rās etiā ante gratiā p̄uenientē 7 open/
tē: q̄ volūtas bona p̄paratur i hoīe: p̄ce/
dere quedā bona ex dei gr̄a 7 lib. ar. q̄
dā etiā ex solo libero ar. q̄b? tñ vitā n̄
meretur: nec gr̄am q̄ iustificat. Illi enī
gr̄e p̄cipiende q̄ volūtatē hoīs sanat:
ut sanata legem impleat: nulla merita p̄ce/
cedūt. 3p̄a est enī q̄ iustificatur impi? .i.
sit iust? q̄ p̄us erat impi?. meritis aut̄ ipiū
nō gr̄as sed pena debet. nec ista cēt gr̄a.
si nō daretur gratuita. dat aut̄ gratui/
ta ga nihil boni an feceram? vñ hoc me/
reremur. Nō negam? tñ multa an hanc
gr̄am: 7 p̄ter hāc gratiam ab hoīe fieri
bona p̄ lib. ar. ut tradit Auḡ. i respon/
sionib? cōtra pelagianos: vbi dicit hoīes
p̄ lib. ar. agros colere: domos edificare
7 alia plā bona facē s̄i gr̄a coopante.

Utz vna eademq̄ sit gratia que vi/
citur operans 7 cooperans.
Ic cōsiderādū ē cū p̄dictū sit
p̄ grazz opantē 7 p̄uenientem
volūtatē hoīs liberari ac p̄
pari ut bonū velit: 7 p̄ gr̄am coopātez
7 subsequētē adiunari ne frustra ve/
lit: ut vna 7 eadē sit gr̄a. i. vñ mun?
gratū datū q̄s opet 7 cooperet? an diuer/
sa? altez operās 7 altez coopās. Qui
buldā nō irrōabiliū videt q̄ vna 7 eadē
sit gr̄a idē donū. eadē virtus: q̄ opat 7

coopatur. s; ppter diuersos ei' effect' dī operās et coopetās. Operās enī dī iquātū liberat et pparat voluntatē hoīf ut bonū velit. Coopetās iquātū eādem adiuuat ne frustra velit. s; ut op' faciat bonū. ipsa enī grā nō ē ociosa: s; meret' augeri ut aucta mereatur et perfici.

Quid sit ipsa grā et quomodo mereatur augeri queritur.

3 vero queritur quō illa grā pueniens mereatur augeri cū nullū meritū sit sū lib. ar. et qd sit ipsa grā: an uirt' an nō. Et si uirtus: an act' uel nō. Ut hoc apte insinuari valeat: premittendū ē tria cē genera bonoz. Alia nāq; sūt magna. alia minima. Alia media: v; Aug. ait in. i. li. de retractatōib'. Uirtutes inqt gb' recte vniūf magna bona sūt. Spēs aut quozlibet corporū sine gb' recte vniūf minima bona sūt. Potētē vero ai sine gb' recte vniūf nō pōt media bona sūt. Itē virtutibus nemo male utitur. Ceteris aut bonis. i. mediis et minimis: nō solū bñ: sed etiā male qsq; uti pōt. et iō virtute nō male utitur. qā op' uirtutis ē bon' ul' illoz: gb' etiā nō bñ uti possum'. nemo aut bñ utēdo male utitur. nō solū autē magna: s; etiā media et minima bona cē pstitit bonitas dei. Ecce hēs tria genera bonoz distincta.

In gb' bonis sit libez arbitrium. Verū aut i gb' bonis cōtineatur lib. ar. de h' Aug. in. i. li. retractatōnū ait ita. In mediis qdē bonis inuenitur libez volūtatē arbitriū. qā et male illo uti possum' sed tamē tale ē ut sine illo recte uiuere nequeamus. Bon' aut usus eius iā uirtus ē: q' i magnis repit bonis: gb' male uti nullus pōt. et quia bona et magna et media et minima ex deo sunt sequitur: ut ex deo sit etiā bon' usus libere uolunta-

tis q' uirtus ē: et in magnis numerat bonis. Attēde diligenter q' dca sūt et cōfer i unū. Sic enī apictur qd sup' qrebatur Dixit equidē op' uirtutis esse bonum vñ illoz bonoz: quib' etiā nō bene uti possum'. i. mediōz. in quib' posuit libm ar. cuius quozq; bonū nū dixit esse uirtutez. qd si ē: nō est g' op' uirtutis: qd sup' dixit. qā aliud est vñs: aliud op' ei'

De uirtutē qd sit et qd actus eius.

Itē idēdū est quid sit uirtus et qd sit act' ul' op' ei'. Uirt' ē ut ait Aug. bona qūitas mentis: q' recte uiuitur: et q' nullus male utitur. quā de' sol' i hoīe opatur. iōq; op' dei tm est. sicut de uirtute iusticie Aug. docet sup' illū locū psalmi. feci iudiciū et iusticiā: ita dicēs. iusticia magna vñs ai ē: quā nō facit i hoīe nisi deus. Itēq; cū ait ppheta ex psona ecclie. feci iusticiāz nō ipsā uirtutez quā nō facit hō: s; op' eius intelligi uoluit. Ecce apte insinuat hic q' iusticia i hoīe nō ē opus hoīs: sed dei. qd et de aliis uirtutib' itidē intelligē dum est.

De fide itidem dicit qd nō est ex homine: sed ex deo tantum.

Alm de grā fidei ephesiis scri bēs eplos: sūz fidez nō ex hoīe: s; ex deo tm ē assērit igens. grā estis saluati per fidē. et hoc non ex uob. dei enī donū est. qd a sactie ita exponit hoc. i. fides nō ē ex uī nāe nre. qā donū dei pure ē. Ecce et hic māifeste traditur q' fides non ē ex libertate arbitrii: siue ex arbitrio uoluntatis. qd supiorib' cōsonat: vbi dictū est grām pueniētem vñ operātem esse uirtutem q' volūtatē hominis liberat et sanat. Vñ Aug. in li. de spū et littera ait. Iustificati sum' si p liberā uolūtatē: s; per xpī grām. nō q' sū uoluntate nra fiat: s; uolūtas nōstra ostendit infirma per legem: ut sanet grā

voluntate: et sana uoluntas impleat legem

De gratia que liberat uoluntatem: si uero est
ut non est ex libero arbitrio. et sic non est motus mentalis.

igitur gratia que sanat et liberat
uoluntatem hominis: uirtus est uel una
uel plures: cum ipsa gratia non sit ex
arbitrio uoluntatis: sed causa potius sanet
ac preparet ut bona sit: consequitur ut uirtus
non ex libero sit arbitrio. et ita non sit mo-
tus uel affectus mentalis: cum omnis motus uel
affectus mentalis sit ex libero arbitrio. sed bonus
ex gratia et libero arbitrio. malus uero ex libero
arbitrio tantum. Ut enim ait Augustinus. i. i. li. retractati
onum. Homo sponte et libero arbitrio. cadere po-
tuit: non etiam resurgere. Item i. li. de duabus
aliabus. Sic si libero arbitrio ad faciendum et non fa-
ciendum motu alii careret: si denique his absti-
nendi ab ope suo preteritis nulla conceditur:
eorum peccatum tenere non possumus. Hic ap-
paret ostenditur quod motus alii siue ad bonum
siue ad malum ex libero arbitrio. Item si gratia
uel uirtus motus mentalis est: ex libero arbitrio.
est. Si uero ex libero arbitrio. uel ex parte est: ita non
solus deus siue hominem eam facit. Propterea
quod non inuendite sed uirtutem esse bonam
mentalium qualitate siue formam que animam infor-
mat. et ipsa non est motus uel affectus alii
sed ea libero arbitrio. innatur ut ad bonum mo-
ueatur et erigatur. et ita ex uirtute et libero
arbitrio. nascitur bonus motus uel affectus alii.
Et exinde bonum opus procedit exterius.
Sic pluuia rigatur terra ut germinet et
fructum faciat. nec pluuia est terra: nec ger-
men: nec fructus. nec terra: germe uel fru-
ctus. nec germe fructus. Ita gratis ter-
re mentalis nostre. i. arbitrio uoluntatis in-
funditur pluuia dei. inc. benedictionis. i. i.
inspiratur gratia. quod solus deus facit: non homo
cum eo que rigatur uoluntas hominis ut germi-
net et fructificet. i. sanatur et preparatur
ut bonum uel sit finem quod deus operatur. et innatur
ut bonum faciat. sed quod deus cooperatur et illa
gratia uirtus non est deusque nominatur. quia uolu-

ntatem hominis infirmam sanat et adiunat.

Quo sensu dicitur ex gratia incipere bona
merita: et de qua gratia hoc intelligatur

Utrum uero ex gratia dicitur esse
bona merita et incipere: aut in-
telligitur gratia gratis data. i. de-
us: uel potius gratia gratis data: que uolun-
tatem hominis preuenit. Non enim magni esset si
hec a deo diceretur esse: a quo sunt omnia: sed
potius eius gratia gratis data intelligitur
ex qua bona merita incipiunt. que cum ex sola
gratia esse dicatur: non excludit liberum arbi-
trium. quia nullum meritum est in homine quod non sit
per liberum arbitrium. Sed in bonis meritis
est causa principalitas gratie attribuitur. quia
principalis causa bonorum meritorum est ipsa gratia
que excelsatur libero arbitrio. et sanatur: atque innatur
uoluntas hominis ut sit bona.

Quod bona uoluntas gratie principalis est
et est gratia est: sic et omne bonum meritum

Uel ipsa est donum dei est: et bonis
meritis: immo gratie. quia ex gratia
principalis est et gratia est. Utrum Augustinus.
ad sextum per b. Quid est meritum bonis ante
gratiam? cum omne bonum nunc meritum non in nobis
facit nisi gratiam. Ex gratia enim ut dictum est que
preuenit et sanat arbitrium hominis: et ex ipso
arbitrio preceatur in anima bonus affectus? si
ue bonum motus mentalis. et hoc est primum bonum
bonis meritum. Sic ubi gratia ex fide uenit
et bonis arbitrio generatur in mente mo-
tus quod bonus et remunerabilis. Lipsius
credere. Ita ex charitate et libero arbitrio. alii
quod motus prouenit. sed diligere bonus ualde.
Sic et ceteris uirtutibus intelligendum est. et
illi boni motus uel affectus nisi merita
sunt et dona dei: quibus incrementum et ipso
rui augmentationem et alia que consequen-
ter hic et in futuro nobis apponuntur.

Ex qua ratione dicitur fides mereri ius-
tificationem et alia.

Utrum ergo deus fides mereri iustifi-
cationem et uitam eternam: ex ea

rōne dictum accipit: quia p actū fidei meretur illa. Sicut de charitate a deo iusticia et de aliis accipit. Si enim fides ipsa virtus pueniens diceretur eē mētis actus qd ē meritū: ita ipsa ex libero ar. originē haberet. qd qd si ē sic dicitur eē meritū: quia actus ei⁹ ē meritū: si tñ ad sit charitas sine qua nec credere nec sperare meriti tū vire ē. Ubi apparet vere qd charitas ē spūs scūs: que aie q̄litate informat et scificat ut eis aia informet et scificet. Sine q̄ aie qualitas nō dicitur virt⁹. q̄a nō valet sanare eiam.

De munerib⁹ virtutū et de grā q̄ nō est: sed facit meritū.

De munerib⁹ itaqz l' actib⁹ virtutū boni sum⁹ et iuste vinim⁹: et ex grā q̄ nō ē meritū: s; facit nō tñ sine libero arbitrio pvenit me/rita nra. s. boni affect⁹ eozqz pgressus atqz bona opa qd de remunerat i nobis. et hec ipsa sunt dei dona. Ubi Aug⁹. ad si xti pbm. Cū coronat merita nra: nihil aliud coronat q̄ munera sua. Unde vita eterna q̄ i fine a deo meritis pcedēribus reddit⁹. qz et eadē merita gb⁹ reddidit nō a nobis sunt: s; i nob facta sūt p grāz. reē et ipsa vita grā nūcupat: qz gratia dat. Nec tō gratis: qz nō meritis datur: sed qz data sūt p grām et ipsa merita gb⁹ dat. Ex pmissis ita inotescere nobis aliq̄ten⁹ pōt: q̄liter grā pueniens meretur augeri: et alia: et qd ipsa sit: en virtus: an aliud. Et si virtus: an sit act⁹ vel nō. Q̄stū est eni sup ex pre quozdā qd ipsa ē virtus: et virtus nō ē actus: s; eius cā: nō tñ sine libero ar. vñ qd sup aug⁹. dixit bonū vsū liberi arbitrii eē virtutē ita accipi pōt. i. act⁹ virtutis. Alicui sibi cōtradidere videt q̄ etiā op⁹ virtutis sup dixit eē bonū vsū eoz gb⁹ nos bene vti possum⁹: i gb⁹ posuit etiā libm ar. Si vero bonus vsus liberi ar. opus

virtutis ē: ita virt⁹ nō ē. Cū g⁹ bonū vsū eius virtutē eē dixit: noie virtutis ipsius usum significavit.

Idem vsus est virtutis et liberi ar. sed virtutis principaliter.

De nēpe vsus bon⁹ ex virtute ē et ex libero ar. sed ex virtute principaliter. et bon⁹ ille vsus in magnis bonis annumerād⁹ ē. Illa autē grā pueniens q̄ et virtus ē nō vsus liberi ar. ē: sed ex ea poti⁹ bon⁹ vsus liberi ar. q̄ nobis ē a deo: nō a nobis. vsus vō bon⁹ ar. et ex deo ē et ex nobis. et id bonū meritū ē. Ibi eni solus de⁹ opat. hic de⁹ et hō. hoc meritū ex illa purissima grā pvenit: qd ap̄ls notavit dicēs. Grā dei sū id qd sum⁹: et grā. e. i. me. u. n. fuit. Sup quē locū aug⁹. ita ait. recte grā noiat. p mū eni sola grā dat de⁹: et nō nisi grām noiat: cū nō pcedunt nisi mala merita. S; post p grām incipiūt merita bona. et ut cōsideret etiā libm ar. addit et grā ei⁹ i me vacua nō fuit. et ne ip̄ a volūtas sine grā dei putet aliqd boni posse: subdit. nō aut ego solus. s. sine grā: sed grā dei mecū. i. cū libero ar. Plane cū data fuerit grā incipiūt eē nra merita bona: p illā tñ. qz si illa defuerit cadit hō.

Alioz finia hic ostendit qd dicitur virtutis eē bonos vsus li. ar. i. act⁹ mētis

Lii vero dicit virtutes eē bonos vsus naturalii potētiaz nō tñ oēs: s; tātūmō interiores q̄ i mēte sūt. exteriores vero q̄ p corp⁹ gerūtur: nō virtutes eē dicit: sed opa virtutū. et id qd ant. dicit op⁹ virtutis eē bonū vsū nāliū potētiaz: de vsu exteriori accipiunt. Q̄ vero dicit bonum vsū liberi ar. virtutē eē: et i magnis numerari bonis: de vsu interiori intelligunt et virtutes nihil aliud eē q̄ bonos affectus vel mot⁹ mētis asserūt: quos de⁹ in hoie facit: nō hō. qz licet illi mot⁹ sint liberi

ar. nō tñ queūt nisi de' ipz liberet et ad
inuet grā sua operāte et cooperāte. quā
dei gratiā volūtate accipiūt. qz de' ē
q et opat i nob velle et opari bonum.

Quibus auctoritatib' muniant qd
dicūt.

Uod aut vntes sit mot' mēd
testimoniis scōz astruūt. dic
enī Aug. sup iohes. Quid ē fi
des? credere qd nō vides. credere autē
mot' mēris ē. Jdē i li. 3. de doctria xpi
ana. Charitatē aut voco motū ai. si vō
charitas et fides mot' ai sūt: vntes g'
mot' ai sūt. Quib' alii rñdētes: pmissa
vba aug. ita itelligēda fore iquūt. fides ē
credere qd nō vides. i. fides ē v' q cre
dit qd nō videt. Itē charitas ē mot' ai
i. grā q mouet anim' ad diligendū. et q
hec et his silia ita accipiēda sūt: ex his cō
ficiē q alibi aug. ait. Nā in pmo li. q
stionū enāgelii iqr. Est fides q credunt
ea q nō vidēt. q ppter dī fides. Jdē in
xiii. li. de tri. Alia sūt ea q credūt. aliud
ē fides q credūt. Ex qb' vbtis sic argu
mētādo pcedūt. Aliud ē credere aliud
ē illud q credit. Predictū ē aut fidē eē
id q creditur. Sic ergo credē nō ē fi
des. qz credere nō ē id quo credit. Ad
dūt quoqz vntes op' dei tñ ē: quā ipse so
lus facit in nobis. Ipsa g' nō ē vntes vel
act' liberi ar. s. credere ē act' liberi ar
bitrii. nō ē itaqz vntes. Premissis aliisqz
rōnib' ac testimoniis innitūt vtriqz: ho
rū aut iudiciū diligētis lectoris. reliquo
examini ad alia properās.

Predicta repetit et alia addat defi
nitā assertionem ponēs de gratia et
libero arbitrio cōtra pelagianos.

D vero icōcasse et incūctāter
teneam' libm ar. si grā pue
niēte et adinuāte nō sufficē ad
iustitiā et salutē obtinēdā: nec meritis p

cedētib' grām dei adnocari. sic pelagia
na hēsie tradidit. Nā vt ait Aug. i. i. li.
retractationū. Non heretici pelagianī
libm sic asserūt volūtatis arbitrium: vt
grē dei nō reliquerēt locū: quē s'm meri
ta nostra dari asserūt. Pelagianoz enī
heresis omniū recētissima a pelagio mo
nacho ē exorta. hii dei grē qua pdestina
ti sum': et q mernim' de pte tenebrarū
erui itatū iimici sūt: vt sine hac credant
homīnē posse facere oīa diuina mādāta
Deniqz pelagi' a frīb' icrepar' q nihil
tribueret adiutorio grē dei ad ei' man
data faciēda: nō eā libero ar. pponēbat
sed infideli calliditate subponebat dicēs
ad hoc eam dari hoīb' vt q facere p li
liberū ar. iubentur facilius possit im
plere per. grāz. Dicēdo itaqz facili' possit
implere p gratiā: noluit credi etiā si diffici
lins: tñ posse hoies sine gratia facē iusta
diuina. Illā vō p gratiā dei sine qua nū
boni possum' facere nō eē dicūt nisi i li
bero ar. qd nullis suis pcedētib' meriti
ab illo accepit nostra natura. Ipso tñ
ad hoc iuuante nos p suā legē atqz do
ctrinam vt discam' q facere et q spera
re debeamus. Non autē ad hoc p donū
spiritus sancti vt q didicerim' eē faciē
da faciamus. Al p hoc diuinit' dari no
bis sciam cōsistentur qua ignorātia pel
linur. Charitatē autē negant diuinit' da
ri qua pte viuunt: vt. i. sit donum dei
scientia que sine charitate inflat: et non
sit donū dei ipsa charitas: que vt scien
tia non inflat: edificat. Deserviunt etiā
orationes quas facit ecclesia: siue p infi
delibus et doctrine dei resistentibus vt
cōuertantur ad deum. siue pzo fidelib'
vt augeatur eis fides et plerūqz in eo
hec quippe non ab ipso accipit: sed a se
ipsis homines habere cōtendūt gratiaz
dei qua liberamur ab impietate: dicentes

Secundum merita nostra dari. puulos etiam sine vilo peccati originalis vinculo afferunt nasci.

Hic ponit ea quibus suū confirmat errorem vbi aug. contra ipm veteres

Quod vero dicunt sine gratia hominem per liberum ar. oia iussa implere: huiusmodi inducti

onibus muniunt. Si inquit non potest ea facere homo qui habetur non est ei imputandum ad mortem. Sicut tunc Augustinus in libro de libero arbitrio. Quis inquit peccat in eo quod nullo modo cauere potest. Peccatur autem cauere igitur potest. hoc testimonio Augustinus. pelagius vltus est disputans aduersus eum: imo aduersus gratiam. sicut Augustinus. in libro retractationum: et illud et alia huiusmodi retractans commemorat inquit. In his atque huiusmodi verbis meis quod gratia dei commemorata non est: de qua tunc non agebatur: putant pelagianus sua nos tenuisse sententiam: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua peccatur et recte vincitur. quod his verbis egimus: sed ipsa nisi gratia dei liberetur: et ut vitia super adiuvetur: recte a mortalibus vinci non potest. Ecce aperte determinat ex quo sensu illa dixit inimicos gratie recte fellens.

Aliud testimonium Augustini. quo pelagius pro se utebatur.

Similiter et innitebatur pelagius verbis Augustini. contra gratiam: que in libro de duabus animabus dicit. Peccati inquit reus tenere quod quia non fecit quod facere non potuit: suum me iniquitatis et infanie est. His auditis exiliit pelagius dicens. Cur ergo puuli et illi qui non habent gratiam: sine qua non possunt facere mandata divina rei tenen-

tur: hoc autem qua occasione dixerit in libro retractationum pelagius respondere aperit. Id enim contra manicheos dixit Qui in homine duas naturas esse contendunt: unam bonam ex deo: alteram malam exigente tenebrarum: que nunquam bona fuit: nec bonum velle potest. Quod si esset: non videretur ei imputandum esse si non bonum faceret.

Aliud quod videtur contradicere gratie dei addit.

Libi etiam Augustinus. dicit que huius gratie contradicere videtur qua iustificamur. Alit enim in libro contra adamantium manichei discipulum. Nisi quisque voluntatem suam mutauerit: bonum operari non potest. quod in nostra potestate esse possumus: dominus docet ubi ait. Aut facite arborum bonorum etc. Quod Augustinus. in retractationibus non esse contra gratiam dei quam predicamus ostendit. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem. sed ea potestas nulla est nisi a deo detur. de quo dictum est. Dedit ei potestatem filios dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate nostra quod cum volumus facimus: nihil tamen in potestate quod ipsa voluntas est: sed preparatur a domino voluntas. Eo ergo modo dat potestatem.

Aliud testimonium eiusdem quod videtur aduersum.

Et etiam intelligendum est quod in eodem ait. In nostra potestate esse: ut vel inferi bonitate dei vel excidi eius seueritate mereamur. Quia in potestate nostra non est nisi quod nostra sequitur voluntatem. Que cum preparatur a domino: facile sit opus peccati esse

qđ impossibile et difficile fuit. In expō-
sitione quoq; q̄rūdā p̄pōsitōnū eplē ad
romanos: qđā aug. iter scribit: q̄ videtur
huius doctrine gratie aduersari. ait enī
qđ credimus n̄m est. qđ aut bonū opa-
mur illius ē q̄ credētib; dat sp̄s s̄ctū
Et paulo post. nostrū ē credē et velle: illi
us autē dare credentibus et volentibus
facultatē h̄i opandi p̄ sp̄m sanctum.
Que q̄liter itel. igit. debeat. aug. i. li. rē/
tationū ap̄r dicens. Uepp ē qđē a deo
ē qđ opamur bonū. s̄ eadē regla veri-
usq; ē: et volēdi. s̄. et faciēdi. et utriq; ip̄i
us ē: qđ ip̄e p̄parat volūtātē. utriq; no-
strū: qđ nō fit nisi volētibus nobis. Illa
itaq; p̄fecto nō dixit: si iā scire et ip̄s
fidē iter sp̄s s̄cti munera rep̄r. 31
lud etiā diligenter ē inspiciēdū qđ Aug.
i. li. s̄nīaz. p̄sperī ait. s̄. qđ posse h̄re fidē
s̄cē posse h̄re charitatē nō est hominū
habere autē fidē sicut h̄re charitatē gr̄a
ē fidelitū. qđ nō ita dictū ē itaq; ex libero
ar. valeat h̄i fides et charitas: sed ga-
ap̄ritudinē naturālē h̄z mens hoīs ad
credēdū et diligēdū: qđ dei gr̄a p̄uentra
credit et diligit. quod sine gr̄a nō valet.

Testimonio hieronimi astruit qđ te-
nendū sit de gr̄a et libero ar. ubi tri-
plex heresis iudicat. s̄. iouiniani: ma-
nichei: pelagii.

D g^o de gr̄a et libero ar. idu-
bitatē tenem: qđ h̄ero. i. expla-
natione fidei catholice ad da-
masū papā iouiniani et manichei ac pe-
lagii errores collidēs: docet. Libez igit
sic cōfitemur arbitriū: ut dicam: nos
sp̄ idigere dei auxiliō. Et tā illos errat
qđ cū manicheo dicūt hoīem peccatū: vi-
tare nō posse: qđ illos qđ cū iouiniano as-
serūt hoīem non posse peccare. Uterq;
tollit arbitriū libertatē. Nos vero dici-
mus hoīem sp̄ et peccare et nō peccat pos-
se: ut sp̄ nos liberi cōfitemur eē arbi-

trii. hec ē fides quā i catholica ecclesia
didicimus: et quā semper tenuimus.

Utz hō an pecca ū eguerit gr̄a opā-
te et coopāte. et qđ opante et coopāte
gr̄a eguerit: sed opāte nō eguit secun-
dū omne modū quo ip̄a operatur.

Qst hec cōsiderādū ē: utz hō
an p̄t̄m eguerit gr̄a opante
et coopante. Ad qđ breuiter di-

cim: qđ nō coopante t̄m: sed et opante
gr̄a indigebat: nō qđē s̄m oēm opandi
modū operātis gr̄e. Opatur enī liberā-
do et p̄parādo volūtātē hoīs ad bonū
Egebat itaq; hō eam: ut liberaret vo-
lūtātē suā qđ peccati serua nō fuerat: sed
ut p̄pararet ad volēdū efficere bonū
qđ p̄se nō poterat. nō enī poterat bonū
mereri s̄i gr̄a ut ang. in encl. euidenter
tradit. Illa ingt immortalitātē i qđ pote-
rat nō mori natura hūana p̄didit: p̄ li-
bez ar. Hāc vero i qđ non poterit mori
acceptura ē p̄ gr̄az quā fuerat si nō p̄-
casset acceptura p̄ meritū: quāuis sine
gr̄a. nec tūc illū meritū eē potuisset: qđ
et si p̄t̄m i solo erat arbitrio cōstitutū nō
tū iustitiae habende et retinende sufficie-
bat libez ar. nisi diuini p̄berec adiuto-
riū. Ecce his v̄bis satis ostēdit qđ ante
peccatū hō indigebat gr̄a opante et co-
opāte. Nō enī hēbat quo pedē mouere
posset sine gr̄e opantis et cooperantis
auxilio. habuit tamē quo poterat stare.

Q hō an lapsū viutes habuerit.

Reterea qđi solz utz hō ante
lapsū t̄m h̄uerit. Quibuldā
videt qđ nō h̄uit: id ita p̄bare
conātib; Justitiā igit nō h̄uit: qđ p̄ceptū
dei cōtēpsit. nec p̄udētā: qđ sibi nō pro-
uidit. nec sp̄antiam: quia aliena appe-
tuit. nec fortitudinē: quia p̄aue sugge-
stioni cessit. Quibus respondētes dici-
mus cum quidē nō tūc habuisse has vi-
tutes qđi peccauit: sed an: et tūc amississe.

Quod multis testimoniis sanctorum comprobatur. ait enim augustinus in quadam omelia, Adam perdit a charitate malum inuentus est. Tunc Princeps vicioz dux vicit adam de limo terre ad imaginem dei factum: pudicitia armatum: rapantia compositum: charitate splendi dum: prius penes illis donis ac tantis bonis expoliatur pariterque perimit. De hoc eodem ambrosius ad sabinum ait. Quasi adam solus erat non esset peraricatus: quia eius mens deo adhibebatur. Super psalmum quoque dicitur quod homo quasi peccatum transiit: auram carpebat etheream. Sed quod sit virtute transiit? erat? Augustinus. quocumque super genesim dicit. Adam quasi peccatum spirituali mente perditum fuisse. Non est ergo dubitandum hominem ante peccatum ventibus fulcisse sed illis per peccatum spoliatum fuisse.

De eiaculatione hominis de paradiso.

Non illi quocumque peccati pena eiectionis de paradiso in istum mundum seriarum locum sicut in genesi legitur. Nunc ergo ne forte mittat manus suas: et sumat de ligno vite: et comedat: et uiuat eternum: emisit eum de paradiso voluprat. His verbis insinuari videtur quod nunquam moreretur si postea de illo supersisteret ligno.

Quod intelligendum sit illud ne sumat de ligno vite et comedat et uiuat eternum.

Et quia per peccatum ista mortuum corpus habebat: illa verba ex tali intellectu accipi possunt. De modo irati loquens de homine superbo ait. Vide te ne forte mittat manus suas. id est. caute vos angeli ne comedat de ligno vite quod indignus est. De quo si persistisset comederet et uiuere in eternum. Sed modo propter inobedientiam indignus est comedere. Et sic verbo dixit ita ope exhibuit. Emisit enim eum de paradiso voluprat in locum sibi congruum. sicut plerumque malus cum in bonos viuere cepit: si melius mutari noluerit: de bonorum congregatione pellitur pondere prauae consuetudinis pressus.

De flammis gladio ante paradisum posito

Et vero posset ad illud accedere collocavit deus ante paradisum cherubin: et flammam gladium atque versatilem ad custodiendam viam ligni vite. quod iuxta litteram potest hoc modo accipi. Quia per misterium angelorum ignea custodia illi constituta fuit. Hoc enim per celestes praetores in paradiso visibili factum esse credendum est: ut per angelicum misterium ibi esset quadam ignea custodia: non tamen frustra. sed quia aliquid significat de paradiso spirituali. Cherubin enim inter praetores plenitudo scientiae. hec est charitas. quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem flammis pene terribiles sunt: quia versatiles sunt. quoniam terrena volubilia sunt. Illa ergo ad custodiam ligni vite ideo posita sunt ante paradisum: quia ad vitam non rediit nisi per cherubin. id est. plenitudinem scientiae. et charitatem: et per gladium versatilem. id est. tolerantiam passionum terrenalium. An homo ante peccatum comederit de ligno vite.

Oportet autem quod verum de ligno vite ante peccatum comederit homo de hoc Augustinus in libro de baptismo per uulgarum sic ait. Recte profecto intelliguntur primi homines ante malignam diaboli persuasionem non abstinuisse a cibo vetito: atque vixisse coeclis. His verbis ostendit quod de ligno vite ante peccatum superserint: quod preceptum erat ut de omni ligno paradisi comederet: nisi de ligno scientiae boni et mali.

Quare non sunt facti imortales si comederint de ligno vite.

Clare ergo perpetua soliditate et beata immortalitate vestiti non sunt: ut nulla infirmitate vel etate in deterius mutarentur. Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuisse dicitur. Sed forte non hoc conferebat: nisi sepe de illo sumeretur. Potuit ergo fieri ut de illo sumeret semel et non sepe: quod per aliquam moram in paradiso fuisse intelligitur: cum scriptura dicat eum ibi soporatum fuisse quando co-

de latē et affūpta ē: et ide formata muli
er. et aialia an cū tūctā: gb? noia ipofuit
Q? p adaz pētū et pena tranfuit in
posteror

It superiorib? infinuatur ē: licet
ex parte. nō enīz perfeē suffici
m? qūter pūus hō deliquit et
quā p peccato penā subierit. gb? additū
dū est pētū fil ac penā per eūz trāfisse
in posteror: sic Apl's ostendit igens. Si
cut per vñū hominē in hūc mundūz pec
catūz intravit: ita et in omnes homines
mors pertrāfuit.

Utz illud pētū fuerit originale: an
actuale.

It pmo videndūz est qd fūit
illud pētū: originale. s. an actu
ale. et si de originali intelligat:
qōsequēz qd sit originale pētū: et qre
dicatur originale: et quō pertrāfuerit et
pertrāfear in omēs: diligenter inuestigan
dū ē. Quibusdā placuit de peccato actu
ali ade illud accipere: afferētib? h? aplz
sensisse cū inferius ait. Sic per inobedi
entiā vñi? hoīs peccatores cōstituti sūt
multitūta et. Evident ingunt etiā iplo
noie expmīt apl's peccatūz: qd p vñū ho
minē intravit in mundū. s. inobedien
tiā. Inobedientia vero pētū actuale ē.
Hoc autē dicūt intrasse in mūdū: nō tra
ductione originis: s. similitudine puarica
tionis. Omnesq; in illo vno peccato pec
casse dicunt. qā eib? ille vñ? peccādū exē
plūz extitit. Hoc male sensēit quidā he
retici: qui vñcti sunt pelagianī. de quibz
Aug? in. i. li. de baptismo puuloz cōme
morat dicens. Sciendū ē hēricos quos
dā: qui notati sunt pelagianī: dixisse pec
catum pme trāfzessionis in alios heiel
nō xpagatione: s. imitatione trāfisse. vñ
etiā in parvulis nolunt credere p baptis
mū solū originale peccatūz: qd in nascē
tib? nllm esse oīo cōtendunt. Et eis dī

ga si apl's peccatūz imitationis: nō ppa
gationis itelligi voluissz: eius pncipē nō
adā: s. diabolu diceret. de q? in libro
sapientie dī. Invidia diaboli mors in
tranit in orbēz terraz. et quia nō vult i
telligi hoc esse factū. ppagatione: s. imi
tatione: cōtinuo subiunxit scriptura. imi
tatur antez eūz q sunt ex pre ipi? . Imi
tāt quidā adā quorquor per inobediē
tiā trāfzcedūntur mādātūz dei. sed ali
ud est qd exemplūz est voluntate peccā
ribus: aliud qd origo est eūz peccato na
scentibus. Nō est igitur accipiendūz pec
catum ade trāfisse in omnes imitationis
tātum exemplo: sed ppagationis. et ori
ginis vicio.

Hic aperit illud esse peccatum origi
nale qd trāfuit in posteror.

It est illud peccatum origina
le vt aperte Aug? testat: qd p
adā trāfuit in omnes: per eius
carnem viciatā: cōcupiscentialiter gene
ratos.

Quid sit originale pētū hic igitur.

Uod diligenter inuestigādum
est qd sit. De hoc enī fūcti do
ctores sub obfcuritate locuti
sunt: atq; scolastici lectores varia fense
runt. Quidā enīz putāt originale pētū
esse reatum pene p peccato pmi homis
i. debitū vel obnoxietatē. quia obnoxii
et addicti sum? pene tpali et eterne p p
mi hoīs actuali pētū. ga p illo vt aiunt
oibz debet pena eterna nlls p grām li
berēt. Juxta hoīz sniaz oportet dici ori
ginale pētū nec penā nec culpā esse Cul
pā nē ēē ipi fatēt. pena quoq; s. eos ēē n
pōt. ga si debitū pene originale peccatū
est: cū debitū pene nō sit penā: nec ori
ginale pētū ē pena. Quod etiā quidāz
coīz admittūt dicētes i scriptura pecca
tum sepe nominari reatum. et reatū illi
itelligūt ut dictū ē obnoxietatem pene

Et ea rōe asserūt pētm originale dici eē in parvulis. qā parvuli p ipso pāo peccato rei sūt pene. sic p peccato inig gentis aliqñ exulāt filii fm iusticiā fori.

De originale pētm culpa sit auctori caribus pbat.

Ed q originale peccatū culpa sit: p lib? scōz testimoniis edo cetur. sup exodū vbi dicit: pri mogenitū asini murab oue: gregorius ait. Omnes q in peccato nati sum? et ex carnis delectatione peccat: culpā origi: nale nobis cōtraxim?. vñ et voluntate nostra peccatis implicamur. Ecce culpā originale dicit nos trahē. vñ cōstat origi nale peccatū culpā esse. Aug. quocq; in li bro de natura et gratia de hoc eodez sic ait. Qēs vt ait ap̄ls peccauerūt. Vtiq; vñ in seip̄is vel in adā: qā sine peccato nō sūt: vñ q originalit attraxērūt: vñ q malis morib? addiderūt. Peccatū em̄ p̄mi hominis nō solū ipsū: s; oē noquit gēnus hūanū. qā ex eo dāpnationez sūt et cul: pā suscepim?. Idē sup psalmū quinquage simū. qd de corpore mortuo seminatur cū viculo peccati originalis nascit et mor tis. id igitur se inigratib? cōceptū dicit dauid. qā i omnib? trahitur inigras ex adā et vīculū mortis. nemo em̄ nascit nisi trahēs penā et meritū pene. Meri: tū aut pene peccatū ē. oīs g nascitur p carnis cōcupiscētiā pētm trahit. pec: catū itaq; originale culpa ē quā oēs cōcu piscētiāl cōcepti ēbūt. Vñ in ecclīasti cis dogmatib? scriptū ē. firmissime tene et nullaten? dubites: oēs hominē q p cō cubitū viri et mulieris cōcipiē: cū origina li peccato nasci: impietati subditū: mor: tiq; subiectū. et ob hoc natura ire nasci filiū: a q null? liberatur nisi p fidē medi atoris dei et hominū. His aliisq; aucto ritatib? euident ostendit pētm originale

culpā eē: et in oībus cōcupiscētiāl gent: tis trahi a parentibus.

Quid sit qd dicitur originale pētm. s. fomes peccati. i. cōcupiscētia.

Unc supē vidē qd sit ipm ori ginale pētm: qd cum non sit actuale nō ē act? sine motus ale vel corporis. Si enī act? est aīe vel corporis: actuale vtiq; peccatum ē. S; actuale si est. si est igitur act? vñ motus qd igitur originale peccatū dicitur fo mes peccati. s. cōcupiscētia vñ cōcupisci bilitas: q dicit lex menbroz siue lāguor nature: siue tirān? q ē i mēbris nris: siue lex carnis. Vñ Aug. in li. de baptismo. puuloz. Est i nob cōcupiscētia q si est p mittēda regnare. Sūt et desideria q sūt actuales cōcupiscētie: q sūt arma dia boli q veniūt ex lāguore nāe. lāguor autē iste tirān? ē q mouet mala desideria. si g vis eē victor tirāni atq; iermē iūni: cū iuenire: si obedias cōcupiscētie male. His vbis satis ostenditur formīez pec cati esse cōcupiscētiām.

Quid noīe concupiscētie intelligit que dicitur fomes peccati.

Omīne aut cōcupiscētie non actū cōcupiscēdi: s; viciū pri mū significat: cū eā dixit le: gez carnis. vñ illud i tractatu de vbis apli sic ait. Semp pugna est in corpore mortis hui: qā ipa cōcupiscētia cū q na ti sum? finire nō pōt. quādiū viuim? cori die minui pōt: finire nō pōt. Que aut est cōcupiscētia cū q nati sum? viciū vtiq; ē qd pūlū habiles cōcupiscē facit: adū tū etiā cōcupiscēntē reddit. sic enī in oī lo ceci in nocte viciū cecitatis ē: s; nō ap paret. nec discernit iter et iter et cecum nisi luce veniēte: sic i puero viciū eē nō ap paret: donec eratis. pūctioris tps occu rat. Ex his dat itelligi quid sit originale

pētm. s. viciū cōcupiscētie: qđ l oēs cōcu-
piscētiā natos p adā itranit: eosq; cō-
maculauit. Unde aug. i li. de baptismo
par. Adā preter imitatiois exēplū oculū
etia tade carnal cōcupiscētie fuit: rabi-
ficauit in se oēs de sua stirpe venturos:
Un apłs recte ait. In quo oēs peccauē-
rūt. circūspēcte 7 sine ambiguitate dic
hoc apłs. Siue eni intelligatur i q^o hoie
sine i q^o peccato: sanū ē. In adā eni oēs
peccauerunt vt i materia. non solū eius
exēplo: vt dicūt pelagiani. Omnes eniz
ille vnus hō fuerāt. i. i eo materialiter
erāt. Manifestū ē itaq; oēs i adā pec-
casse qđ i massa. Ipse eni per pētm est
corruptus: quos genuit oēs nati sūt sub
peccato. Ex eo igitur cōstituti sūt pecca-
tores. ita 7 i illo vno peccato qđ itrauit
i mūdū: recte oēs dicūtur peccasse. quia
sicut ab illo vno hoie: sic ab eodem vno
peccato imunes eē nō possūt: nisi ab ei^o
reatu p xpī baptismū absoluantur. alia
ergo ppria sunt peccata: i quibus tātū
peccāt quoz peccata sūt. aliud hoc vnu
i quo oēs peccauerūt. i. ex quo oēs pec-
catores constituti sunt.

Quod sit pētm i quo oēs peccauerūt
s. originale qđ ex iobedientia pcessit.

De ē originale peccatū q^o pec-
catores nascūt oēs cōcupiscen-
tialit geniti: qđ ex adāz siue ex
ei^o iobedientia emanauit: 7 i posteros de-
migravit. Un apłs cōsequēter p iobe-
diētiā vnius hois multos dicit eē cōsti-
tutos peccatores: qđ ē actuale pētm. Cū
aī dixerit per vnu hoiem pētm itrasse i
mūdū: 7 i eo oēs peccasse. qđ de originali
dictum est oportere accipi.

Ex quo sensu dictū ē per iobediēti-
am vni^o multos cōstitui peccatores

Uod ergo ait. per iobedien-
tiam vni^o multi cōstituti sunt

peccatores: eo sensu dictum esse intel-
ligendū ē. ga ex iobedientia ade. s. ex
peccato actuali ade: pcessit originale pec-
catū: quo oēs peccatores nascūtur: vt
7 i illo cēt: 7 in omnes transiret.

Q^o pētm originale i adā fuit 7 i nob ē

Nde Aug. iuliano hērico mul-
lū pētm i paruulis eē cōtēdēti
respōdens: apte asserit pecca-
tū originale ex volūtate ade pcessisse: ac
p ei^o iobedientia i mūdū intrasse. Que-
rit eni iulian^o per qđ pētm iuenit i par-
uulo: ita inquit. Nō peccat iste q^o na-
scitur. nō peccat ille qui genuit. nō pec-
cat ille q^o cōdidit. Per qđ igitur rimas
iter tot pñidia inocētie pētm fingis in-
gressū? Et respōdet ei scā pagina. p vnu
hoiez pētm itrauit i mūdū. p vnius in
obediētiā: ait apłs. qđ querit apłi^o qđ
qrit apertius? Itē igit iulian^o. Si p ho-
minē vnu pētm i mūdū itrauit: peccatū
ul ex volūtate ul ex natura ē. Si ex vo-
lūtate ē: mala ē volūtās q^o pētm facit. si
ex natura ē: mala ē natura. Cui respon-
deo ex volūtate pētm est. Querit forte
vtr originale pētm ex volūtate sit: respō-
deo pñsus 7 originale pētm ex volūtate
eē. ga hoc ex volūtate pñi hois semina-
tū ē: ut i illo cēt: 7 in omnes transiret.

Obiectio quorūdā cōtra id qđ sup
dictū ē oēs hoies in adā fuisse.

D hoc autē qđ dixim^o i adam
fuisse oēs hoies: qđā vboz se-
ctatores sic obiciunt dicentes

Non omnis caro que ab adam tradu-
ta est: in eo simul existere potuit. quia
multo maioris quatitatis est: qđ fuerit
corpus ade. In quo nec tot etiā athomi
fuerunt: quot ab eo homines descende-
runt. Quocirca vtr nō eē asserit sub-
stantiā vniuscuiusq; in pio fuisse pente.
Respōsio vbi apłē qualiter in adāz

fm rationē seminale. ⁊ quomō ex eo descenderint. s. ppagationis lege.

Uib⁹ respōderi potest q⁹ materialiter atq; causalitē: nō for maliter dicitur fuisse i primo homine: omne qđ in humanis corpori bus naturaliter ē. Descēditq; a p̄io pa rente lege ppagationis: ⁊ in se auctus ⁊ multiplicatū est: nulla exteriori substā tia in id transeunte. ⁊ ip̄sū in futuro re surget. fomentum quidē habet a cibis: s; non conuertunt cibī i humanā substātiā q̄ secūdū ppagationē descendit ab adā Trāsmisit enim adā modicū qđ de sub stantia sua in corpora filioꝝ: quādo col pcreauit. i. quid modicum de massa sub stantie eius diuisum est: ⁊ inde formatu ē corpus filiī: cuius multiplicatōe sine rei extrinsece adiectione auctum ē. Et de illo ita augmētato aliquid itidē se pa tur: vnde formati posteriorū corpora. ⁊ ita p̄greditur p̄creationis ord o lege p pagationis usq; ad finem humani gene ris. Itaq; diligenter ac p̄spicue intelligē tib⁹ patet: omnes secūdū corpora i adā fuisse per seminale rōnē: ⁊ ex eo descen disse ppagationis lege.

Auctoritate ⁊ rōe pbat nihil extri secum cōuerri in humanā substātiāz que ab adam est.

Uod vero nihil extrinsecū in humanā corporis naturā trā scat: veritas in euāgelio signi ficat dicens. Omne qđ intrat i os: i uen trem vadit: ⁊ in fēdesuz emittit. Quod etiā rōne ostendi potest hoc mō. Duer qui statim post ortū morit: in illa statu ra resurget quā habitūris erat: si uiue ret usq; ad etatem. xxx. annoꝝ: nullo vi cio corporis ipeditus. Unde ergo illa substātia que a deo parua fuit in ortu: in resurrectione tā magna erit: nisi sui

multiplicatione in se? Unde apparet q⁹ etiā si uiueret: nō aliūde: sed i se augmē taretur illa substātia. Sicut costa de q̄ facta ē mulier. ⁊ sicut panes euangelici Non inficiamur tamē qn cibi ⁊ humo res in carnem ⁊ sanguinē transeant: s; nō i veritatē humane nature q̄ a primis descendit parentibus. Que sola in re/ resurrectione erit. reliqua vero caro i quā cibi transeunt tāquā supflua in resurre ctione deponetur. Que tamē cibozum aliarūq; rerū fomētis coalescit.

Quomō peccatū originale a patri bus transeat ad filios: an secūdū ani mā: an secundum carnem.

Unc superest inuestigare: qua liter illud peccatū a patribus traducatur in filios. s. an secū dū solam animā: an secūdū carnē: siue secūdum vtrūq;? Putauerūt quidā se/ cundum animam trahi originale pecca tum: non solū secūdū carnē. ga nō solū carnē: s; ⁊ animā ex traduce eē arbitra ti sūt. Sic enī i generatōe plis de car ne paterna substātiālr trahit caro: ita ⁊ de gignētis aīa: aīa geniti eēntialit de duci ab his existimat. Itaq; sic de corru rupta carne caro corrupta seminatur: ita etiā de aīa peccatice: aīa peccatrice corruptōe origiali infecta ab illis tibi dī.

Predictā opinionem dāpnat: ⁊ q⁹ p carnē traducat p̄tīm dicit: ⁊ quo mō ostendit.

De autē fides catholica respu it: ⁊ tāq; veritati aduersū dā pnat: que nō aīas: s; carnē so lam sic supius dixim⁹ ex traduce eē ad mittit. Nō igit secūdū aīam: sed secūdū carnē solū peccatū originale trahitur a parentib⁹. Est enī p̄tīm originale vt sup dixim⁹: cōcupiscētia: non quidem actus sed vitiū. Unde Augustinus ad Valerīū

Ipsa concupiscentia est lex mediocrum vel carnis: que est morbidus quidam affectus vel languor: qui commouet illicitum desiderium. carnalem concupiscentiam: que lex peccati dicitur. quod dicitur manere in carne: non qui in anima sit: sed quia per corruptionem carnis in anima sit.

Cum corruptionis carnis ostendit ex qua in anima peccatum sit.

Alio enim per peccatum corrupta fuit in adam adeo ut cum ante peccatum vir et mulier sine interitino libidinis et concupiscentie sermone possent conuenire: et tunc thorus immaculatus: iam post peccatum non valeat fieri carnalis copula absque libidinosa concupiscentia. que semper vitium est: et etiam culpa: nisi excusetur per bona coniugii. In concupiscentia igitur et libidine concipitur caro formata in corpus prolis. Unde caro ipsa que concipitur in vitiosa concupiscentia polluitur et corrumpitur: ex cuius contactu anima cum infunditur maculam trahit qua polluitur: et sit rea. id est vitium concupiscentie quod est originale peccatum.

Propter corruptionem carnis que est causa peccati dicitur peccatum esse in carne.

Deoque ipsum peccatum dicitur manere in carne. caro igitur que in concupiscentia libidinis seminat nec culpam habet: nec actum culpe: sed causa. In eo igitur quod seminatur corruptio est in eo ante quod nascitur concupiscentia vitium est. Unde Ambrosius de verbis apostoli sic ait. Quomodo habitat peccatum in carne cum non sit substantia: sed priuatio boni. ecce primi hominis corpus corruptum est per peccatum. Ipsaque corruptio per conditionem offensionis manet in corpore: robur tamen diuine sententie date in adam: cuius consortio anima maculatur peccato. per id ergo quod facti cum manet: inhabitare dicitur

peccatum in carne. hec est lex carnis. Idem non habitat peccatum in anima: sed in carne. quia peccatum causa ex carne est: non ex anima. quia caro est ex origine carnis peccatum. et per traducere omnis caro sit peccatum. anima vero non traducitur: ideo in se cum peccatum non habet. Augustinus quoque ex carne peccatum animam trahere in sermone quod dicitur de verbis apostoli ostendit dicens. vitium concupiscentie est quod in anima: sed ex carne contrahitur. Natura quippe humana non opere dei cum vitio promissa est instituta sed ex voluntatis arbitrio priorum hominum venienti vitio est lauciat: ita ut non sit in carne bonum: sed vitium quo inficitur anima.

De causa originalis peccati que est in carne: verum sit culpa: an pena.

Idem queri solet verum causa peccati originalis que dicta est esse in carne: culpa sit: vel pena: sine aliquid aliud. Culpa esse non potest: quia culpa non est in re irrationali. Si enim culpa esset in carne ante infusionem anime: actualis esset vel originalis. Sed actualis ibi non est nec originalis culpa est. quia ipsa causa est originalis peccati. Si autem pena est: quod est illa passibilitas vel mortalitas: vel alia corruptio. hos enim defectus carni in esse constat.

Idem apertum quid sit. scilicet feditas tracta ex libidine coeuntium: quod vitium vel corruptio dici potest.

De quo dici potest: quia multiplex defectus carnis et precipue pollutio quedam: quam ex sermone coitus pentum et concupiscentia libidinosa contrahit caro dum concipitur: causa est originalis peccati: que recte vitium sine corruptio carnis appellari potest. que feditas maior esse videtur in carne concupiscentie traducta: quam in ea unde traducitur

Et qđ vitiū vel corruptio sit i carne an te cōiunctionem anime: effectu probat cum anima infunditur: que ex corrupti one carnis maculatur. Sicut in vase di gnoscitur vitium eē cū vinum insulum accessit.

Inductu ostēdit similitū nō absurde fi lios trahere peccatū a parentib⁹ eo mandis dici.

Et autē meremur q̄ i intellectu turbemur: audiētes peccatuz origiale filios traducere a pa rentibus: iam p baptismū ab illo pecca to mundatio: diuersaz similitudinū in/ ductione id posse fieri insinuat Aug⁹. in li. de baptismo puuloz ita igens. Quo mō pputiū p circūcisionē auferitur: ma net tamen in eo quē genuerūt circūcisi. Quo mō etiā palea q̄ ope humano tan ta diligentia separatur: manet tamen in fructu qui de purgato nascitur tritico. ita peccatum qđ in parentibus per ba/ ptismū mundatur manet i eis quos ge nuerūt. Ex hoc enī gignūt qđ adhuc ve tustum trahunt: non ex hoc q̄ lex in no uitate pmouit eos inter filios dci. Non enim generant parentes filios secunduz illam generationē: qua denno sunt nati: sed potius secundum illam qua carnaliē ⁊ ipsi primum sunt generati.

Quare dicatur origiale hic dicit cum ep̄logo.

Am ostensum ē quid sit origi nale peccatuz: ⁊ qualiter a pa rentibus in filios ⁊ p carnem in animam transeat. Ex quibus etiā in/ notescit quare dicatur origiale pecca/ tum: ideo. s. quia ex viciola lege originis nostre in qua cōcipimur. s. carnis libidi nola cōcupiscentia traducitur: vt supra dictū est. Non enī quia ex carne tradu/ ctā ab adam cōcepti sumus: ideo pecca

tuz traximus. quia et christi corpus ex eadem carne formatū ē: que ab adā de scendit. sed eius cōceptus ē celebrat⁹: nō lege peccati. i. cōcupiscentia carnis. vn/ de ⁊ caro eius peccatrix nō fuit. immo operatione spirit⁹ sancti. Noster vero conceptus non sit sine libidine: ⁊ id non est sine peccato. Quod euidenter. Aug⁹. ostendit in li. de fide ad petrū sic dicens. Quia dū sibi inuicem vir mulierq; mi/ scetur sine libidine: non est parentū cō cubitus. ob hoc filioz ex eoz carne na scentiū non potest sine peccato eē conce/ ptus: vbi peccatū i paruos non trans mittit. ppagatio: sed libido. nec secundi tas nature humane facit homines cum peccato nascit: sed feditas libidinis: quā homines habent ex illius iustissima con dēpnatione peccati. Id bea⁹ dauid pro pter origiale peccatum: quo naturalit obstricti sunt filii ire dicit. In iniquitati bus conceptus sum. ⁊ i p. c. m. m. mea: Ex hoc itaq; apparet ex lege conceptio nis traduci origiale peccatum. qā nisi corruptio sic fieret i carne: anima ex car nis coniunctione cōcupiscentie vitiū non traheret.

Obiectio quorundā nīcentiū. pbare peccatum nō traduci ex lege coīne.

Ed ad hoc opponit hoc mō.

In ipso cōceptu vbi dicit trās mitti peccatum. ppagatur ca/ ro: nec tamē tunc infunditur ala fm phi sicos: sed iam effigiato corpore. qđ etiā moyses i exodo apte significat: vbi agit de pēssura mulieris pregnatio. Si quis inquit percusserit mulierē pregnantē: ⁊ abortum fecerit: si adhuc iforme fuerit puerperiu: multuabitur pecunia. Si autem formatum fuerit reddat animaz p anima. formatū vero itelligit ppria anima animatum. ⁊ in forme qđ nō dū

m

habet animam. In ipso ergo conceptu cum caro propagatur: nōdum infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatū transmittitur cum peccatum nō possit esse ubi anima non est. Ad qđ dici pōt: quia in illo cōceptu dicitur peccatū trāsmitti: non quia peccatum originale ibi sit: sed quia caro ibi contrahit id ex qđ peccatum sit in anima cum infunditur et vtrūq; vocatur conceptus. s. et cū caro propagatur: formāq; corporis hūani recipit: et cum anima infunditur: qđ aliquādo etiā dicitur natiuitas. Uñ qđ natum est in te. Proprie autē natiuitas dicitur in lucem editio.

Quomodo originale peccatum dimittatur in baptismo: cum postea sit illa cōcupiscentia q̄ dicitur originale peccatum.

Quoniam supra dictū est originale peccatum esse vitii cōcupiscentie: assignatūq; est quomodo a parentibus trahatur: et originale dimittatur: superest inuestigare quō in baptismo dimittatur: cū etiā post baptismum remaneat concupiscentia: que ante fuerat. unde videtur: vel peccatum originale non esse concupiscentia: vel nō remitti in baptismo. Manet quippe ut ait Aug. in corpore mortis huius carnalis concupiscentia: cuius vitiosis desideris non obedire precipimur. que tamē concupiscentia cotidie minuitur in proficientibus et continentibus. Sed licet remaneat concupiscentia post baptismū: nō tamen dominatur et regnat sicut ante. imo per gratiā baptismi mitigatur et minuitur: ut post dominari non valeat nisi quis reddat vires hosti cūdo post concupiscentias. nec post baptismū remanet ad reatum: quia non imputatur i peccatum: sed tantum pena peccati est. an

te baptismū vero pena est et culpa.

Quod originale peccatum duobus modis dimittitur scilicet extenuatione sui et solutione reatus.

Aplici ergo ratione peccatū originale dicitur dimitti in baptismo: quia per gratiā baptismi vitium concupiscentie debilitat atq; extenuatur: ita ut iam non regnet: nisi cōsensu reddantur ei vires: et quia reatus ipsius soluitur. Unde Aug. in li. de baptismo par. Gratia per baptismū id agitur ut vetus homo crucifigatur et corpus peccati destruat. nō ita ut in ipsa vivente carne concupiscentia resperfa et innata repente absumatur: et non sit: sed ne oblit mortuo que inerat nato. Nam si post baptismū vixerit in carne habet concupiscentiam cū qua pugnet: eamq; adiuvante deo superet: si tamē non iuvetur gratiam eius suscipit. Non vtiq; hoc solatur in baptismo nisi forte miraculo ineffabili creatoris: ut lex peccati que est in membris: profusus extingatur et non sit: sed ut quicquid mali ab homine factum dictū cogitatūq; est: totū aboleatur: ac velut factum non fuerit habetur. Ipsa vero concupiscentia soluto reatus vinculo: quo per illā diabolus animā retinebat: et a suo creatore separabat: maneat in certamine. Ecce hic apte ostendit ea ratione dimitti in baptismo non quia non remaneat post baptismum sed quia reatus in baptismo aboletur. Deinde ipse ostendit eo modo etiam dimitti: quia baptismi gratia concupiscentia ipsa mitigatur et minuitur in eodem li. ita dicens. Lex carnis quā apostolus appellat peccatum cum ait. Non regnet peccatū in vestro mort. cor. non sic manet in membris eorum: qui ex aqua et spiritu renati sunt: tanq̄ non sit eis facta

remissio: ubi oio plena sit remissio peccatorum, sed manet in vetustate carnis tãq̃ sup̃atũ & pemptũ nisi illicito cõfessu quo dãmõ reuiscat: & i regnũ p̃p̃iũ dñati onẽq; reuocet. hic apte ifirmatur in baptisimo cõcupiscẽtiãz debilitari: ex q̃ & dicit dimitti. nõ solũ id qz reatus ibi ab soluitur, quẽ remissionis modũ aliis et pluribus testimoniis scriptura edocet. Alit eni Aug̃. contra iulianũ. Lex q̃ i te nobis ē: viciũ carnis ē: qđ ex pena peccati & ex traduce mortis puenit. S; lex illa q̃ ē i mēbris remissa ē i regeneratõe sp̃uali: & manet in carne mortali. remissa ē: quia reatus solus ē sacramento: q̃ renascitur fideles. Manet autē: qz opatur desideria contra q̃ dimit̃t̃ & fideles Idē in sermone quodã de cõcupiscẽtia carnis. p̃ gratiam baptismatis & lauacri regenerationis solutus ē & ip̃e concupiscẽti reatus: cum quo cras natus: & quicquid antea cõsensisti male cõcupiscẽti sine cogitatione: sine locutione: sine actione. Idē i libro de nuptiis & cõcupiscẽtia. Cõcupiscẽtia carnis licz i regeneratis iam nõ deputetur in peccatum quocunq; tamẽ p̃ces nascitur: obligata est originali peccato. Idē dimittitur concupiscẽtia carnis in baptismo. non vt non sit: sed vt non imputetur i peccatũ. Hoc est enim nõ habere peccatum non esse reus peccati. Quo modo ergo alia peccata p̃tereunt actu & remanēt reatu vt homicidium & similia: ita e conuerso fieri potest: vt concupiscẽtia p̃tereat reatu & remaneat actu. Ex p̃dictis eni denter monstratur quomõ peccatũ originale in baptismo remittatur.

De feditate quã caro ex libidine contrahit coitus: vtrum in baptismo diluatur.

Olet autem hic queri vtrum etiam ip̃a caro in baptismo ab illa feditate purgetur: quã in conceptione ex concupiscẽtia libidinosã contraxit. Quibuscũ videtur q; si cur anima a reatu purificatur: ita & caro ab illa pollutione purgatur. vt sicut duobus cõpletur ministeriũ baptismi. & aqua & sp̃itu: ita ibi duo purgentur anima. & a reatu: & caro ab illa cõragione. qđ quidem p̃babile est. Alii ṽo putant tantum animam ibi mundari: carne vero non ab illa feditate purgari. si vero remanet illa feditas vsq; ad p̃creationem filioz: que sit in concupiscẽtia carnis: videtur natura carnis magis ac magis corrupti: & magis videtur corrupta caro prolis q̃ parentis. quia de carne pollutionẽ quã habuit a conceptu retinenti trahitur polluta: & in concupiscẽtia cõcipitur: vnde & polluitur. & ita ex duplici causa contaminatur. Unde maior videtur pollutio carnis i prole q̃ fuerit in parente. Ad qđ illi dicunt: quia licet caro proles ex carne sed a seminetur: & in concupiscẽtia cõcipiatur: nõ tamẽ feditatem maiorem trahit q̃ caro vnde seminatur habuit. Quãuis et si fetidior atq; imudior sit caro plis: & ideo magis corrupta q̃ caro parentis nõ tamẽ vt aiunt: sit p̃iudiciũ veritatis: quia nec absurdum esse dicunt: si carnis natura magis i posteriorib; corrupta trahatur: neq; ex ip̃a magis corrupta: magis aia inficitur.

Ex quo auctore sit illa cõcupiscẽtia deo ṽl alio.

Reterea queri solet vtz cõcupiscẽtia q̃ post baptismũ remanet: & tñ penalitas ē: ante baptismũ ṽo pena erat & culpa: ex deo auctore sit: vel ex alio. Ad qđ breuiter

respondentes dicimus: quia inquantum pe-
na est deum habet auctorem. inquantum vero
culpa est diabolus siue homines habet
auctorem.

Quia iniusticia aie munde ex creatione
illud peccatum imputet: cum non pos-
sit vitare.

Olet etiam queri qua iniusticia te-
neatur illo peccato aia innocens
a deo creata: cum non sit in pretere
sua illud vitare. Non enim per libere ar. illud
committitur: quia non prius est aia quam illi
peccato est obnoxia. Ad hoc quidem dicunt
id illa aiam ream esse illius peccati: licet
munda a deo sit creata: quia cum infunditur
corpori cōdelectatur carni ex quo pecca-
tum contrahit. Quod si esset: iam non originale
sed actuale diceretur. Porius ergo id
recte potest dici: illi imputari aie illud pecca-
tum quod ex corruptione corporis inuita-
biliter erabit: quia ut ait Augustinus in li. de
ciuitate dei. Non fuit corporis corruptio
quod aggravat animam cum primi peccati: sed
pena. Nec caro corruptibilis aiam pec-
catricem fecit: sed peccatrix anima carnes
corruptibilem fecit.

Utrum illud peccatum sit volunta-
rium vel necessarium.

Illud etiam non immerito queri
potest: utrum peccatum originale
debeat dici voluntarium vel ne-
cessarium. Et necessarium potest dici: quia vi-
tari non potest. Unde propheta. de necessitati-
bus meis erue me. Et voluntarium non in-
congrue appellatur: quia ex voluntate pri-
mi hominis processit. Unde Augustinus in li.
li. retractationum ostendit et iens: illud
quod in parulis dicitur originale peccatum
cum adhuc non utatur libero arbitrio. volun-
tatis: non absurde vocatur voluntarium
quia ex prima hominis mala voluntate contra-
ctum: factum est quoddam hereditarium

Quare deus animam corpori cōiungit
sciens eam in maculari: et ideo dampnari

Verum queritur cur deus hoc fecit
aiam ipsam sine macula: et scit
eam ex corporis cōiunctione ma-
culam peccati contrahere: et aliquando an-
te baptismum coniungi ab ipso corpore: et sic
dampnari: eam corpori cōiungit? Responde-
mus ex altitudine iudiciorum dei id pueni-
re: nec iniuste hoc a deo fieri. Ipse enim non
incongrue humane cōditōis modum quem a
principio instituit: licet peccata hominum
intercesserint sine mutatione cōtinue ser-
uat: corpora de materia a principio sine vi-
cio facta fingens: aiaque de nihilo creas
eorumque cōiunctione hominem pficiens.
Cum igitur utraque hominis natura a deo
sine vicio sit instituta: licet a se peccato
sit viciata: non ideo immutabilis deus hu-
mane conditōis primariam legem mutare de-
buit: siue ab hominum multiplicatione
desistere.

An aia sit talis qualis a deo creat.

Et a quibusdam queri solet utrum
aia talis sit ante baptismum quam
lis a deo creatur. Quod non est p-
bare conantur hec modo. aia in corpore cre-
atur: in cuius cōiunctione peccatum macu-
latur. Quod cito igitur est peccatum habet: nec
prius fuit quam peccatum habuerit. Non igitur
talis qualis a deo creat. Creat enim
a deo innocens et sine vicio: et nunquam talis est
Ad quod dici potest: quia non omnis talis est qua-
lis eam deus fecit. Deus enim eam bonam fecit: et
bonitatem ei sine corruptione ididit. et di-
citur illa naturalis bonitas: quam i crea-
tione a conditore suscepit: quam bonitatem
per peccatum penitus non amisit: sed viciatam
habuit: quam deus tamen sine vicio fecit. Et in-
res bona non est aia: ea malum esse regret
cum non possit malum esse nisi i bene: ut post
dicitur. Non igitur omnis talis est aia qualis est

a deo creata. Sicut q̄s pollutas habēs manus nō tale habuit pomū quale ego dedi mūdīs manib⁹. ego enim dedi mūdū.

An anime ex creatione sint equales in donis naturalibus.

Illud quoq; nō iēdigne queri solet: utz oēs aīe ex creatione eāles sint: an aīe aliis excellētiores. Plurib⁹ nō irrōnabiliter videt⁹ q̄ ex ipā creatione aīe aliis excellant in naturalibus donis: ut i cēntia. aīa aliis sit subtilior ⁊ ad intelligēdū memoran/ dū ⁊ habilior: utpote acutiori ingento ⁊ pspiciōni intellectu pcedita. Qd nō iprobabiliter dicit⁹ cū in angelis ita fuisse cōstet. ⁊ licet naturalib⁹ donis aīe pē/ aliis polleāt: tñ ante baptisimū a corpo re discēdēs parē penaz: ⁊ post baptis/ mū statim equalē coronā sortiūt: ga in genitū acumē vltarditas fmiū vlt penā in futuro nō collocat.

An peccata hominū pcedētū patz pūli originaliē trahāt vlt pētm ade Redictis addiciēdū videt⁹: an peccata pcedētū patrū ad pūlos trāseāt: sicut illud primū hoīs delictum in oēs carnaliter genitos diximus redūdasse. Et si peccata parē tum trāseāt i pūlos: utz omniū q̄ fuerunt ab adā vsq; ad ihoē: an aliquorū ⁊ nō omniū. De hoc Aug⁹. in ench. am/ bigue dīss. zic. Videtur enī approbare peccata parētum pcedētū iputari pūlis: nō omniū tamē q̄ fuerūt ab adā: ne i portabili ⁊ nimia sarcina in pena erer/ na granarent pūli: sed tñ eoꝝ paren tū: qui eos a quarta generatione pcesse rūt. Qd cōfirmat illis vlt bis quib⁹ in etodo dñs ait. Ego sū deus visitans iniquitates patrū vsq; in terciā ⁊ quartā generationē: quasi peccata parentū pxi

moz tñ pūlis iputēt⁹: ⁊ nō alia. qd ē p moderationē diuīe miserationis. Et q̄ non illud solum primū hoīs delictū pūlos teneat: sed etiā alia: illi quib⁹ ita videtur ex eo cōfirmat⁹: q̄ etiā parūli nō mō maiores dicūt⁹ baptizari in remissionē peccatoꝝ p pluralē numerum nō p singularē i remissionē peccati. Et dauid de legitimo mīrimonio pcreat⁹ dicit. In iniquitatibus cōceptus sum ⁊ in p. con. m. m. m. Nō dicit iniquitate vlt pec cato. Unde putāt: nō tñ illud vnū pētm originale: sed etiā plura q̄ i peccato ade reperiri possunt: ⁊ alia parentum pecca ta parūlis iputari.

Qd in illo vno primo peccato plura reperiunt⁹.

Uod vero in actuali peccato ade plura notari valeant pec cata: Aug⁹. in ench. insinuat.

Possunt ingt intelligi peccata plura in vna trāsgressionē ade: si in sua quasi in mēbra diuidatur. Nā etiā supbia ē illie quia homo in sua potius eē q̄ dei pote state dilexit. Et sacrilegiū: quia deo non credidit. Et homicidiū: quia se i mortē pcepit auit. Et fornicatio spiritualis: ga integritas mētis humane serpentina p suasionē corrupta ē. Et furtū: ga cibus phibitus usurpat⁹ est. Et auaricia: ga plus q̄ sufficere illi debuit appetiuit. Et si quid aliud in hoc vno inueniri potest Deinde de parētum pcedētū peccatis utz pūlis iputent⁹: magis opinando q̄ asserendo disceptat ita inquit. Pa/ rentum peccatis pūlos obligari: nō solū pmoz hominū: sed etiā ipoz de qui bus ipi nati sunt nō iprobabiliter dicit⁹ Illa quippe diuina sentētia. Reddā pec cata patrū in filios: tenet eos aī regene rationē: vsq; adeo ut etiā de legitimo matrimonio pcreat⁹ dicat. In iniquitatib⁹

conceptus sū: 7 in p. con. m. m. m. Non dixit iniquitate vel i peccato: euz 7 h° re ēte dici possz. sed iiquitates 7 peccata dicere maluit: quia 7 i illo vno qd in oēs hoies p̄rāsūt. atq; tā magnū ē vt eo mutaretur humana natura: reperiūt sicut sup̄ dixerui plura peccata. 7 alia parentū q non ita possunt mutare naturā: reatu obligāt filios: nisi grā dei subueniat. Sed de peccatis alioz parentū qb° ab ipso adā vsq; ad patrem suū. p̄generatio nibus suis qsq; succedit: nō imerito di/ sceptari pōt: vtrū omniū malis actibus 7 multiplicatis delictis originalibus: q nascit̄ iplacetur: vt tāto p̄ci° quāto po/ sterius qsq; nascatur. An p̄pterea deus i terciā 7 quartā generationē de pecca/ tis parentū posteris eoz cōminet̄. quia irā suā quātū ad p̄generatoz culpas non extendit vltimis moderatione mi/ serationis sue: ne illi quibus regenerati/ onis grā non confertur: nimia sarcina i ipsa eterna dāpnatione premētur: si co/ gerētur ab ipso initio generis humani omniū p̄cedētū parentū suoz originali ter peccata p̄trahē: 7 penas p̄ eis debi tas pendere. an aliqd aliud de re tanta scripturis sanctis diligentius p̄scrutati ac tractatis: valeat vel nō i periri: teme re affirmare nō audeo. Ecce p̄spiciū sit lectori Auḡ. sup̄iora dixisse nō asseren/ do: sed diuersoz opiniones referendo.

Ostendit Auḡ. sibi fore contrarium si id sentiret:

Liogn sibi i p̄i cōtradicē osten deretur: q in eodē libro omni um mitissima dicit eē penā p/ uuloz: qui originali tātū tenētur pecca to. his verbis mitissima sane pena eo/ rum erit: q p̄ter peccatū qd originale

traxerunt: nullū insup addiderūt. 7 ce/ teris q addiderūt tāto qsq; ibi: collera/ biliorē habebit dāpnationē quanto hic minorē habuit iiquitatē. Ecce hic apte dicit paruuloz penā omniū aliaz pena rū eē leuissimā. Qd si ē: nō igit̄ peccatis patrū p̄cedentū obligantur nisi ade. si enim pro peccatis actualibus paritum eternaliter punirētur: 7 pro suo origia li: nō iam minus: sed forte magis q ipso rū parentes punirentur. Non igitur p peccatis parentum actualibus: nec etiaz pro actualibus primi parentis: sed pro originali qd a parentibus trahitur: par uuli dāpnabuntur: pro eo nullam aliam ignis materialis vel cōscientie vermis penam sentiri: nisi q: dei visione care/ bunt: in perpetuū. Vno igitur 7 non plu ribus peccatis paruuli obligati sūt. An de etiā ea quibus illa opinitio muniri vi detur. i. q: peccata 7 iniquitates i puilis aliquādo scriptura esse significat: vtens plurali numero: ita determinat Auḡ. i eodem libro. quia in scriptura p singu larem numez pluralis numer° sepe si/ gnificari solet. vt ibi. Ora ergo ad de/ um vt auferat a nobis serpentem: non ait serpentes quos patiebatur populus Et econuerso per pluralem significatur singularis numer°. vt in euāgelio Mo/ tui sunt enim qui querebāt animā pueri non ait mortu° est: cum loqueretur de herode. In exodo. fecerunt deos aure/ os: cum vnum fecerit vituluz de quo di/ xerunt. Isti sunt dii israel. Ita 7 illud originale vnum plurali numero signifi/ catur: cum dicimus paruulos in pecca/ torum remissionē baptizari: 7 in pecca tis vel iniquitatibus concipi.

An actuale peccatum ade sit grau⁹ ceteris.

Ita queri solet utrum peccatum transgressionis adeo ex quo processit originale: et in quo plura superius notata sunt peccata: grauius fuerit ceteris peccatis. Quibusdā ita esse videtur: quia illud peccatum totā humanā naturā mutauit. sicut Augustinus in enchiridion. dicit illud unum peccatum in loco et habitu tante felicitatis amissum: tā magnū est ut in vno homine originaliter: et ita dixerim radicabiliter totū genus humanū dāpnaretur. Idē illic de ciuitate dei. Tāto maiori iniusticia violatum est illud mandatum quāto facilius poterat obsequia custodiri. Nōdum enim voluntati cupiditas resistit: bar: quod de pena transgressionis postea secutū ē. His aliisq; nōtatur auctoritatibus: qui illud peccatū ceteris aliorū hominū peccatis grauius esse dicūt. Quod etiā rōne ostendere laborat hoc modo. Magis noquit illud peccatum quā aliq; aliorum: quia totum humanum genus viciāuit ac morti vtriusq; subdidit: quod nullo alio peccato factū est. Maiorem ergo effectum mali habuit illud peccatum quā aliq; aliud.

Responsio cōtra illos vbi alia peccata ostenduntur illo maiora.

De quod dici potest: quia licet illud peccatum humanam naturā mutauerit in necessitate mortis: et in totum genus humanum reatu diffuderit: nō est tamē putandum grauius fuisse peccato in spiritum sanctum: quod neq; hic neq; in futuro ut veritas ait dimittitur. Quod vero totam humanā naturā corripuit: nō ideo est: quia grauius fuerit cunctis alijs peccatis: sed quia ab homine cōmissum ē: quādo in vno homine tota humana natura cōsi-

nebat. et ideo tota in eo corrupta ē. Maiorq; effectum mali intulit quā in ad multiplices defectus: qui ex eo manauerunt: sed non in quantum ad penā eternā: nam: quā grauiorem nō meruit quā plures postea meruerint per alia peccata: immo alios grauiorem promeruisse credimus iram quā adā meruerit.

An illud peccatum sit primis parentibus dimissum.

Id vero queritur an illud peccatum primis dimissum fuerit parentibus: dicim⁹ eos per penitentiam veniam cōsecutos. Vñ ang. in lib. de baptismo puulorū. Sicut illi primi parentes postea iuste vinēdo: creduntur per dñi sanguinem ab extremo liberari supplicio: nō tamē in illa vita meruerunt ad paradysum reuocari. sic et caro peccati etiam remissis peccatis: si homo in ea iuste vixerit: non continuo meretur eam mortem non petiti: quā traxit a propagine peccati.

De peccata parentū visitat⁹ in filiis: et quod non sunt aduersa que deus dicit in exodo et in ezechiele.

Id licet peccatis parentum nisi ade paruli non obligentur: non est tamen diffidendum peccata parentum in filios redūdare. sicut domin⁹ in exodo ad moysē ait. Ego de⁹ fortis zelotes visitans iniquitates patrum in filios usq; in tertiam et quartā generationem: his qui oderūt me. His verbis aperte insinuat⁹ quod deus redit peccata patrum sup filios: tertios et quartos. huic autem videtur aduersari quod domin⁹ in ezechiele ait. Quid ē quod iē-

vos parabolā vertitis i p̄onēbiū illud
dicentes. Patres cōmēderūt vā acer/
bam: et dentes filiorū obstupescūt. Vno
ego dicit dñs. si erit vobis vltra para/
bola hēc i p̄onēbium. Omnes anime
mee sunt: vt eia patris: ita et anima filii
mea est. Et anima q̄ peccauerit: ip̄a mo/
rietur. filius nō portabit iniquitatē patris:
et pater nō portabit iniquitatē filii. Iusticia
iusti super eum erit: et impietas impij sup
eum erit. His verbis videtur deus cor/
rigere per p̄phā qđ male dixerit in
lege. Si enī peccata patrum reddit in
terciā et quartam generationem: iniusti
tia videtur eē dei: vt alius peccet: et ali/
puniatur. Quomō enī iustū ē aliū pecca/
re: et aliū peccata lugere.

Determinatio p̄missarum auctorita/
tum cōueniētiā ostendens.

Ed vt ait Hiero. ne lex et pro/
phete. i. exodus et ezechiel: im/
mo ip̄e de⁹ qui et hic et ibi lo/
cutus est: in sententiis discrepare videā/
tur: attendamus finem illius auctorita/
tis exodi. Dīctō enim reddā iniquitates
patrum in filios: addit his qui oderunt
me. per qđ euidenter ostendit non ideo
puniri filios: quia peccauerunt patres:
sed quia eis similes quodam heredita/
rio inale deum oderūt. Illud ergo qđ i
exodo dñs dicit: sicut Hiero. tradit: nō
id sonat qđ multi existimāt. nec ē simile
huic p̄uerbio. Patres comederūt vāz
acerbam etc. Illud enī exodi Hiero. sup
ezechielē: et aug⁹. sup psalmū. Deus lau/
dem meaz ne taceris: de filiis peccata
patrum imitantibus accipiendam cen/
sent. super quos dicitur deus reddet pec/
cata patrum. quia punit eos: eo qđ imi/
tantur peccata patrum: non quia p̄res

peccauerunt. Nō itaq; corrigit dñs in
p̄phā qđ ante dixerat in lege. sed quo/
modo intelligendum sit: aperit. Unde et
illos qui p̄ane intelligebāt: arguit: qđ di/
cebant. Patres comederunt etc.

Quare dixerit i terciā et quartā ge/
neratōē: et q̄re p̄res tñ cōmemorat

Erūtamen si de imitatoribus
malorum illud accipitur: qua/
re terciā et quartam generati/
onem tantū cōmemorauit: cum in qua/
libet generatione rei teneantur qđ pec/
cata patrum imitantur. Et quare patres
cōmemorauit: cū et illi omnes mali sint
qui quorūlibet malorum peccata imitā/
tur. Sed ideo patres spiritaliter nota/
uit: quia maxime patres filii imitari so/
lent: quos precipue diligunt. Et terciā
et quartam generationē ideo memora/
uit: quia solent parentes interdū tādū
vivē donec filios tercios et quarte ha/
beant: qui patrum iniquitates vidētes: eo/
rum impietatis heredes per imitationē
efficiuntur. Secundum hunc modū re/
cte intelligitur ad litteram quod in ex/
odo dicitur.

Quomodo illud exodi intelligi de/
beat secundū mysteriū.

Uod etiā mystice intelligēdum
esse ostenditur ex eo qđ para/
bola dicitur. Si enim para/
bola est vt ait Hiero. aliud verbis so/
nat: aliud sensu cōtinet. Unde aliqui ita
edisserunt: patrem in nobis esse dicunt:
lenem punctū sensuū. i. primū motū sug/
gestionis vel cogitationis. filium vero
si cogitatio conceperit peccatū. in quo
notatur consensus et delectatio mulieris

Nepotem si qđ cogitaueris atq; conde-
peris: opere cōpleueris vñ cōplere deceat
ueris. in quo notatur consensus vñ i
ue patris peccati. Pronepotem autē
si non solum feceris: sed si in eo gloriēris
et hec est quarta generatio. Nō qā tres
pēsserint: sed quarta dicitur: qā quar-
to loco a primo motu qui est quasi pā-
enumeratur. Deus igitur primos et se-
cundos motus. i. stimulos cogitationū
quos greci propatheis vocāt: sine quib;
null^{us} hominū esse potest: nō punit et
naliter. sed si cogitata quis facere decre-
uerit: et qđ fecerit corrigē noluerit. qđ sūt
mortalia pēta: et tertia et q̄rta generatō
Der quid probetur qđ primus mo-
tus non punitur eternaliter.

D. pbādū vero ut ait Hiero.
qđ primus pulsus cogitationis
nō punitur eternaliter a deo
illud de genesi offerendū est. Cham enī
peccauit irridēs nuditatem patris: et sē-
tentiam non ipse: sed filius eius chanaaz
accepit. Male dictus chanaan: seruus
erit fratru suozū. Que enim iusticia est
ut pater peccauerit et filius punitus sit.
Sed in misterio illud dictum est.

Que d peccato animaduertēda sint.

Est p̄dicta de peccato actua-
li diligētī idagine quedā cōsi-
derāda sūt. i. qđ fuerit origo et
cā prima peccati: vñ res bona: an res
mala. postea i qđ re sit pētm. Deinde quid
sit pētm: et quot mōis fiat. et de differē-
tia ipoz peccatorū.

Que fuerit origo et cā peccati p̄ma.

Ausa et origo p̄ma peccati res
bona extitit: qz aī p̄mū pecca-
tū nō erat aliqd malū vñ ori-
ret. Cū enī originē et cāz hūit: aut ex bo-
no: aut ex malo hūit. Sz malū aī non

erat. Ex bono igitur ortū ē: vñ enī i an-
gelo ortū ē pētm: et postea i hoīe. Et qđ
erat angelus nisi bona natura dei. Nō ex
deo ortū ē malū qđ fuit i angelo. non ex
alio qđ ex angelo. ex bono igitur ortū fuit
vñ aug. i rñsionib; cōtra iulianū here-
ticū qui dixerat. Si ex nā pētm est tunc
mala ē nā: ait. Quēlo ut si post respōde-
at: manifestū ē ex volūtate mala tanq;
ex arboze mala fieri oīa opa mala tanq;
fruct^{us} malos. sz ipaz malā volūtātē vñ
dicit exortā: nisi ex bono? Si enī ex an-
gelo: qđ ē angel^{us} nisi bonū opus dei? Si
ex hoīe: qđ erat ipse hō nisi bonū op^{us} dei
Immo qđ erāt hec duo aīq; oziret i eis
mala volūtas nisi bonū op^{us} dei: bona
et laudāda nā: ergo ex bono ozit malū
nec fuit vñ oziri posset nisi ex bono. Di-
co g^o qā volūtātē malā nullū malū p̄ces-
sit: sed ex bono originē habuit. Hic ap-
te doceet primā causā et originē mali: bo-
nā fuisse naturā. et nihilomin^{us} ostendit
cū peccati fuerit cā. i. male volūtatis.

Q^{ui} mala volūtas scđaria causa fuit
malozū.

Alia autē voluntas illa angeli
et hominis causa est etiā ma-
lorū subsequentiū. i. malozū
operū et malarū voluntatū. vñ Aug.
in ench. Nequaquā dubitare debemus:
rerum bonarum que ad nos pertinent
causam non esse nisi bonitatem dei.
Malaz vero ab imutabili bono defi-
ciētē boni mutabilis voluntatē prius
angeli: postea hominis. hoc primū ē cre-
ature rōnalis malum. i. prima priuatio
boni. Ecce habes primā voluntatē boni
mutabilis. i. angeli vel hominis deficien-
tem ab imutabili bono. i. a deo: causam
esse malarum rerum ad nos pertinenti-
um. quia causa est tam peccatorum qđ

penaz: qbus premittitur humana natu-
ra. Prima igitur origo 7 causa peccati
bonum fuit. 7 secunda malum qd ortus
est ex bono.

In qua re sit peccatus: an i bona: an
in mala. 7 dicitur quia i bona tantus

Stensa origine mali: superest vi-
dere in qua re sit malum. s. an
in re bona: an i re mala. Qui
recte acutiq; sapit nō nisi in bono malū
ēē intelligit. i. in natura bona. Malum
enī est corruptio vel privatio boni. vbi
autem bonum nō est nō potest esse pri-
uatio vel corruptio boni. Peccatus igitur
nō potest esse nisi in re bona. Sicut
enim morbis ac vulneribus corrumpunt
corpora: que vt ait Aug. 7 ench. sūt pri-
uationes eius boni qd dicitur sanitas.
Ita 7 aiorum quēcūq; sūt vitia: natura-
lium sūt priuationes bonorum. Quid ē
enim aliud qd malum dicitur nisi priua-
tio boni? Bonus enim minui malum est
quāuis quātūcūq; minuitur: necesse est
vt aliquid remaneat si adhuc natura ē.
Non enim cōsumi potest bonum qd est
natura: nisi 7 ipsa cōsumatur. Cū vero
corrūpitur ideo malum est eius corru-
ptio: quia eam quālicūq; priuat bono.
Nam si nullo priuat bono: non nocet.
Nocet autem cū adimit bonum. Quā-
diu itaq; nā corrūpitur inest ei bonum
quo priuetur. Ac per hoc nullum ē qd
dicitur malum si nullum sit bonū. s. bo-
num omnino carens malo: integz bo-
num est. Cum vero inest malum vitia-
tum 7 vitiosum bonum est. nec malum
urq; potest esse vllum vbi est bonū. v. lū.
Unde res mira cōficiē. vt qd ois nā
iquātū natura ē bonū est: nīl aliud dī-
ci videatur: euz vitiosa natura mala na-

tura esse dicitur: nisi malum esse qd bo-
num est: nec malum ēē nisi qd bonum ē.
Hac cōtext one vt ostensione euidenter i-
sinuatur malum non posse esse nisi in re
bona. Vbi et licet absurdū videat: ma-
nifeste dicitur ēē malū qd bonum est.

Quod ex premittis sequit. s. qd cum
dicat mal' hō: dicitur malū bonum

¶ qd colligit nīl aliud signi-
ficari cū dicitur hō malus: nī
si bonū malum. Unde Aug. i
ench. subdit. Quid ē malus hō: nisi ma-
la natura? Quia hō natura est. Dooro
si hō aliq; bonū est: quia natura ē: qd
aliud est malus hō nisi malum bonum.
Tamē cum duo ista dīcernim? iuenim?
nec ideo malum quia hō ē: nec ideo bo-
num quia iniquus est. Sed bonū quia
homo: malum quia iniquus. Dis itaq;
natura etiā si vitiosa sit: iquātū natura
ē: bona ē. iquātū vitiosa est: mala est

¶ regula dialectorum de cōtrariis
fallit in his. s. bono 7 malo.

Deoq; i his cōtrariis qd mala
7 bona vocāt: illa dialectorū
regla deficit: qd dicit nulli rei
duo sūt inesse cōtraria. Null' .n. pot' aut
cib' sūt dulcis ē 7 amar'. Nullū sūt vbi
albū ibi 7 nigrū. 7 h' i multis ac pene i
oib' repit cōtrariis: vt i vna re sūt ēē sūt
possit. Cū aut bona 7 mala null' ambi-
gat ēē cōtraria: sūt solū sūt ēē possūt: s. ma-
la oio sūt boīs: nīl i boīs ēē sūt possūt. 7
hec duo cōtraria ita sūt sūt. vt si bonū si
ēēt: i q' ēēt pr' nec malū ēē potuissz. qz
nō mō vt cōsisteret: sed vti oīres corru-
ptio si haberet: nīl ēēt qd corruptet. qm
nīl ē alīs corruptō qd boni extirpatō.

Ex bonis igitur mala orta sunt: et nisi i bonis non sunt: nec fuit prozulus vñ orire tur ylla mali natura: nisi ex ágeli et ho minis natura bona: vnde pzimit' orta est voluntas mala.

Epilogū facit ad alia trāsiturus.

Ex his apicitur qđ pmo et secu do supra diximus inuestigan dum. s. qđ fuerit origo mali et i qua re sit. Ex bona enim re ortū et i bo na re consistere pmissis testimoniis cō probatur.

Sententie illi qua dictū est bonum esse malum opponitur de pphā qđ ait: vñ his qui dicūt bonum malum.

D hoc autē qđ dictum est ma lum eē qđ bonum est: quidaq sic opponūt. Si bonūz malū esse dicim': et malum bonum: incidimus in illam sententiam pphicaz vbi legē. Ne his qui dicūt bonum malum: et ma lum bonum. igitur si hāc maledictionē vitare volumus: nullatenus dicere debe mus: bonum esse malum: et eoduerso. h° autem Aug. in eodēz libro determinat dicens. Id qđ dictū ē in pphā: intelli gendum est de ipsīs rebus quibus ho mines mali sunt: non de hominib'. vñ de qui adulteriū dicit esse bonū in eum cadit illa pphica detestatio: et in eū qui dicit malum esse bonum: vel bonū esse iniquum. Qui enim dicit hominē iquū tum homo est: malum esse: et bonitatez esse iniquitatem: opus dei culpat qđ est homo: et vitium hominis laudat qđ est iniquitas.

Quid sit peccatum.

Ost hoc videndum est qđ sit peccatum. Peccatum ē vt ait Aug. Omne dictum vel fa

ctum vel concupitum qđ sit contra legem dei. Idem in libro de duabus ani mabus. Peccatum ē voluntas retinēdi vel consequēdi qđ iusticia vetat. i. utraq assignatione de actuali peccato agit: et mortali: nō veniali. Ex pta descriptiōe ostēdit peccatū eē volūtas mala sue. lo cutio et opatio praua. i. actus mal' tā i terior qđ exterior. Ex altera vero ostēdi tur eē act' iterior. Volūtas enī vt i su periorib' dictū ē mor' ai ē. act' g' inte rior ē. Ambro. quoq; in .i. li. de paradiso ait. Quid ē peccatū nisi puaricatio legi diuine et celestium iobedientia pceptoz ergo i puaricāte peccatū ē: s; i mādante culpa nō ē. Nō enī cōsisteret peccatū pre uaricationis si iterdictio nō fuisset. Nō cōsistente aut peccato non solū malitia: sed etiā virtus fortasse nō eēt. Que nisi aliq malitie fuissent semina: vel subfiste vel eminere nō posset. Ecce puaricatōz legis et iobedientiam diffinit ambrosi' eē peccatum.

Diuersoz sentētiās de peccato pōit:

Vocirca diuersitatis huius verboz occasione de peccato plurimi diuersa senserūt. Alii enim dixerunt voluntatē malā tñ esse peccatū: et nō act' exteriores. alii volun tatē et act'. Alii neutz: dicētes oēs act' esse bonos: et a deo et ex deo auctore eē. Malum autem nihil esse: vt ait Aug. super iohēz. Omnia p ipsuz facta sunt et sine ipso factum est nihil. i. peccatum qđ nihil est. et nihil fiunt homines cum peccant. Sup' etiam dixit Aug. qđ ma lum est priuatio boni vel corruptio bo ni: quod etiaz in li. lxxviii. questionū ait. Sūmū malū nullū modū hēt. caret enī omī bono. At mod' aliquid boni ē. non

igitur ē: q̄a nulla sp̄e continetur. totūq;
hoc nomē mali de speciei priuatione re
ptum ē. Itē i dogmatibus ecclesiasticis
dicitur malū v̄l maliciā nō ēē a deo cre
atā: sed a diabolo inuentam. quī ⁊ ipse
bonus creatus ē. Idē etiā i li. contra ma
nicheos: qd sit peccare ostendit dicens:
Peccare quid aliud est: nisi in veritatis
p̄ceptis: vel in ipsa veritate errare. Qd
si non volūrate faciunt: peccatores inū
ne iudicantur. Quid igitur in hac tāra
varietate tenēdū? Quid dicēdū?

Vera scia de peccato hic pponitur.
Ane dici potest ⁊ libere tradi
debet peccatū eē actū malum
interiorē ⁊ exteriorē. s. malaz
cogitationē: locutionē: ⁊ opationē. Pre
cipue tñ in voluntate cōsistit peccatū: ex
qua tāq; ex arbore mala procedūt opa
mala tāq; fructus mali. Quidā autem
diligenter verba Aug. attēdētes: quib;
sup ⁊ in aliis scripture locis vitur: nen
inde ēte tradūt voluntatē malā ⁊ act;
malos inquātū sunt: vel inquātū actus
sunt: bona eē. inquātū vero mala sūt pec
cata eē: q volūtatē ⁊ actū quēcūq; bonā
dei naturā esse dicunt inquātū actus est
v̄l voluntas: ⁊ ex deo auctore eē. Inquā
tū vero inordinate ⁊ contra legē dei sit
⁊ sine debito caret: peccatum est. ⁊ ita i
quātū peccatū ē nihil ē. nulla enī substa
tia ē: nullaq; natura est.

Auctoritatib; probant volūtares ⁊
actus oēs eē bona inquātū sunt.

Uod autē volūtas ois ⁊ act;
bonū sit inquātū ē: ex eo pro
bāt qd ait Aug. i li. 8 lxxviii
questionibus. Deus tñ modo boni cā ē
Quocirca malī auctōr nō ē. q̄a omniū
que sūt auctōr ē. que inquātū sunt intan
tū bona sunt. Idē p̄bās nihil casu fieri
i mūdo ait in eodē. Quicqd casu sit re

mere sit. q̄cqd temere sit: nō sit dei pui
dentia. Si ergo casu sūt aliqua i mū
do: non providentia vniuersus mundus
āministratur. Si nō providētia vniuer
sus mūd; āministratur: aliqua natura
vel substantia ē: que ad op; puidētie dei
non pertinet. Omne aut qd ē: inquātū ē:
ē: bonum ē. Sūmū enī bonū ē illud bo
nū cui; p̄cipitatione sūt cetera bona. ⁊
oē qd mutabile ē: nō p se: sed boni illius
p̄cipitatione inquātū ē bonū ē: qd diuinā
etiā puidētia vocamus. Nihil igit casu
sit in mūdo. His testimoniis. imituntur
ad ostendēdū oē qd ē inquātū ē bonū
eē Un aug. i li. i. de doctrina xp̄iana ait
Ille sūme ac p̄mit; ē q oio icōmutabilis
ē: ⁊ cetera q sūt nisi ab illo eē n̄ possūt:
itātū bona sūt inquātū bona acceperunt
vt sūt. Ex p̄dictis colligit atq; iterē ga
si mala voluntas ⁊ mala actio inquātū ē
bona ē. s; qd ē q distinet malā volūtatē
eē ⁊ malā actionē? Mala igit voluntas
sine actio inquātū ē: bonū ē: ⁊ inquātū vo
lūtas ē: vel actio: bonū sili ē. s; ex vitio
mala ē: qd vitii a deo nō ē: neq; aliqd ē
Qd aug. notasse videt i li. de lxxviii. q
stionibus dicēs. vitii ē volūtatē: quo ē
hō deterior. qd vitii lōge abest a volū
tate dei vt rō docet. Ex hoc loco p̄bāt
volūtatē inquātū viciosa ē: nō eē a deo
⁊ inquātū viciosa ē p̄tū eē. Ex p̄tū est
vt aiunt inquātū nō habet ordinē nec si
nē debitū. ita ⁊ actio inquātū ex malo p
cedit: ⁊ ordinē nō hēt: ⁊ ad malū cedit.
Alia probatio q̄ omnis act; iquan
tum est: bonus est.

Tem ⁊ aliter p̄bāt oēm actū
interiorē v̄l exteriorē inquātū
est esse bonum. quia non esset
actus malus nisi esset res bona. quis n̄
est aliqua res mala nisi eadem res bona
sit. Un Aug. in ench. Dis natura bonū

et nec res aliq̄ mala eēt: si res ip̄a q̄ ma
la ē: nā nō eēt. Nō igit̄ pōt eē malū: nisi
eēt aliq̄s bonū. Qd̄ cū dīci videat̄ ab/
furde: cōnexio tñ rēcinatōis nos p̄pellit
hoc dicere. Ex p̄dictis testimoniis as/
serūt oēs actūs inq̄atū sūt: eē res bonas
nec aliqd̄ eē malū. i. peccatum: nisi idem
quocq̄ sū aliqd̄ bonū sit. et oīm q̄ sūnt i/
quātū sūt: deū auctore p̄dicat̄: et eius vo/
luntate oīa esse quecūq̄ sūt: q̄ inq̄atuz
sunt nature sunt.

Obiectio cōt̄ illos q̄ dicūt oēs act̄
inq̄atū sūt: esse bonos.

Ubi opponit̄ si oīa q̄ sūt in/
quātū sūt: bona sūt: et nāe sūt
ḡ adulterū et homicidū et
similia: inq̄atū sūt: bona sūt: et nāe sunt.
et deo volente sūt. Qd̄ si ē: tūc illi q̄ faci/
unt illa: bona agūt. Qd̄ penit̄ absurdū
ē. His vero sic illi respondēt. dicūt equi/
dē adulterū homicidū et huiusmōdi nō
simpliciter actūs denotare: sed actuum
vicia. Aliusq̄ ip̄os adulterū et homici/
dū inq̄atū sūt: et inq̄atū act̄ sūt: a deo eē
et bonas naturas eē: s; nō inq̄atū adul/
terū et homicidū sūt. Et id̄ nō sequi dī/
cūt: si act̄ ḡ homicidia et adulteria sūt
a deo sunt: q̄ homicidia et adulteria a
deo sint. Itē aliter eis opponit̄. Si ali/
qd̄ nō ē in lū qd̄ si sit natura et res bo/
na: quomōd̄ igit̄ peccata sūt: nō credere
i deo: nō ire ad ecclesiā: et huiusmōdi: cū
ista nō sint nature: imo oīno nō sint. Nō
ē enī aliqd̄ vel res aliq̄: nō ire ad ecclesi/
am: et nō credere et huiusmōdi. Ad qd̄
dicūt his atq̄ huiusmōdi dīctionib̄ que
videntur p̄uationes simpliciter notat̄ et
nihil ponere: quia p̄ negationē dīcitur:
vere aliq̄ poni: actūsq̄ p̄ eas significari
Nō credere enī in xpm̄ i credulitatē dī/
cūt: et nomie i credulitatē malū mentis
actum significari. Ita etiā cū dīcūt. Nō

ire ad ecclesiā malū ē: nō cunctis cōtēpt̄
significatur. i. voluntas mala vel p̄positi/
tū. hoc ē enī declinare a bono: et id̄ malū
ē: sicut eēverso declinare a malo bonū
ē. Sicut igitur declinatio a malo quan/
doq̄ aliqd̄ ponit̄. s. voluntatē et p̄positū
vitādī malū. Non enī pōt eē bonum qd̄
oīo nihil ē. Ita declinatō a bono aliqd̄ qd̄
ē significat̄. s. voluntatē et p̄positū mali. et
sū hoc vera est et generalis illa peccati
mortalis descriptio quā sup̄ posuit Au/
gustinus:

Utz̄ malus actus inq̄atū peccatus
ē sit priuatio vel corruptio boni.

Orest̄ etiā q̄ri ab eisdē cū pec/
catū sit ut sup̄ dīctū ē priua/
tio vel corruptio boni: et omnis
actus malus sit peccatū: utz̄ sit priuatio
vel corruptio boni inq̄atū peccatū est:
et nō. Si enī inq̄atū peccatū ē corrup/
tio boni: est cū corruptio vel priuatio
boni pena sit hōi: inq̄atū igitur p̄t̄m
ē pena ē. Qd̄ si ē: tūc inq̄atū p̄t̄m ē bo/
nū eē videt̄ et a deo eē. Si autē nō inq̄a/
tū peccatū ē corruptio boni ē: q̄rit̄ s; qd̄
corruptio sit. Si enī corruptio ē: et nō i/
quātū peccatū ē: cū nō sit nisi bonū p̄ter
q̄ in eo qd̄ peccatū ē: ergo inq̄atū bonū
ē corruptio vel priuatio boni ē. Ad qd̄
etiā ip̄i dicūt actū malū nō inq̄atū ē nec
inq̄atū bonuz ē: eē priuationē vel corrup/
tionē boni: s; inq̄atū p̄t̄m ē. nō tñ inq̄a/
tū p̄t̄m ē pena ē: vel aliqd̄ qd̄ ex deo sit.
Ut enī ex verbis Auḡ. p̄missis col/
ligitur: peccatum dīcitur corruptio vel
priuatio actiue: non passive. Nā id̄ ma/
lum vel peccatum dīcitur corruptio bo/
ni quia naturā bonam qualicūq̄ priuat
bono. Nam si non priuat aliquo bono
non nocet: ut supra Auḡ. ait. Nec autē
admit̄ igitur bonum. Non autem no/
cet nisi inquantum peccatum est. ergo

inquātur peccatū est priuatio bono. Itaq;
inquātum peccatum ē priuatio est vel
corruptio boni.

Quomodo inquātum peccatum est
possit corrūpere bonum cū nihil sit.

Ed cum nihil sit inquātū pec-
catum est: quomodo pōt bo-
num corrūpere vel adimere
Aug⁹. de hoc docet in libro de natura
boni dicens. Abstīnere a cibo non est
aliqua substantia: cū substantia corporis
si oīno abstīneat a cibo: languescit et frā-
gitur. Sic non ē substantia peccatur: eo
tamen natura anime corrūpitur.

Quid peccatum proprie corruptio ani-
me est: et quomodo.

Peccatum vero. i. culpa prope
anime corruptio est. Si autē
queritur in quo possit corrū-
pti animā parabela illius qui incidit i
latrones: qui cum spoliauerūt et vulne-
rauerunt: clarescit. Incidit enim homo
in latrones: quādo per peccatum in po-
testatem diaboli trahitur. et tunc p pec-
catum spoliatur gratuitis donis. i. vir-
tutibus: et in naturalibus bonis vulnera-
tur: que sunt ratio: intellectus: memo-
ria et ingenium et huiusmodi. que p pec-
catum obtenebrātur et viciantur. p pec-
catum etiam priuatur illo bono cui p-
ticipatione cetera bona sunt. Quo tan-
to magis priuatur quāto magis se ab
eo elo-⁹fat.

Qualiter homo se elonget a deo. s. p
dissimilitudinem quā facit peccatū.

Deo autem se elongat p pec-
catum: non loci distantia: ga-
vbiq; totus et presens est omni-
bus: et omnia i ipso sunt: ut ait Aug⁹.
ili. de lxxiii. questionibus. et ipse locus
non est. Locus tamē dei abusive dicitur
templum dei. non q; eo cōtineatur: sed

q; ei presens sit et inhabitans. Id autem
anima munda intelligitur. p peccatum
igitur non secundum locum aliq; lōge
sit a deo: et in eo longe sit q; ab eius si-
militudine recedit: et tāto lōgus quāto
sit dissimilior. Illa autē ut ait Aug⁹. i. li.
de lxxiii. questionibus. que participatio
ne similia sunt deo: recipiūt dissimilitu-
dine. Et ipsa similitudo nullo mō ex aliq;
parte potest esse dissimilis. Unde sit ut
cum similitudo patris filius sit: ex nulla
parte patri possit esse dissimilis: cui par-
ticipatione similia sunt q; q; deo simi-
lia sunt. et illa possunt recipere dissimili-
tudinem. Nihil est autē q; hominē a deo
dissimilem faciat quā ad modū peccatur
Cum autem peccatum sit corruptio vel
priuatio boni q; ē i aia: est etiā priuatio et
corruptio boni corporis. sic corp⁹ homi-
nis priuatum bñficio illi⁹ immortalitatis et im-
passibilitatis quā habuit ante peccatur
An pena sit priuatio boni.

Ueri autē solet utrū et pena sit
priuatio vel corruptio boni. Ad
q; facile rēponderi pōt si p-
dicta ad memoriā reuocentur. Diximus
enī sup priuationē vel corruptionē boni
accipi actiue vel passiue. i. secundū efficiē-
tiā vel effectū. Itēq; priuatio vel corruptio
boni dicitur et pētm et pena. Et pētm fm
efficientiā: q; priuat vel corrūpit bonum.
Pena autē fm effectū. i. fm passionē q; ē
effect⁹ peccati. Aliud ē enīz pena. aliud
culpa. Aliter ē dei. i. pena. Aliter diabo-
li vel hominis est. i. culpa.

Quid qdā sit peccata et pena pecca-
ti: qdā peccata et cā peccati: alia vō
peccata et causa et pena peccati.

Ciēdū ē tñ qdā sic ē peccata.
ut sit et pēne peccatorū. vnde
aug⁹. sup illū locū psalmi lviij.
sup cecidit ignis et nō viderunt solē autē.

Ignis superbie et concupiscentie et ire intelligitur. Istas penas pauci vident. id eas maxime commemorat apostolus in epistola ad romanos: et enumerat multa que peccata sunt et pene peccati. Item inter primum enim peccatum apostasie et ultimum penam ignis eterni: media que sunt et peccata sunt et pene peccati. Gregorius quoque super ezechielem ait. Contempnenti qui non vult penitere ponit deus offendiculum ut scilicet grauius impingat. peccatum enim quod per penitentiam citius non deletur: aut peccatum est et causa peccati: aut peccatum et pena peccati aut peccatum simul et causa et pena peccati. Unde moyses. Nondum sunt completa peccata amorreorum. Et dauid inquit. Appone iniquitatem super iniquitatem corporis. Et alius propheta. Sanguis sanguinem tetigit in peccatum peccato additum est. Paulus quoque ait. Propterea tradidit illos deus in passionem ignominie etc. Et iterum ut impleantur peccata sua semper. Iohannis quoque per angelum dicitur. qui in sordibus est sordescat adhuc. Ex his testimoniis colligitur peccatum aliquod et peccatum esse et pena peccati.

Ex predictis quod ostendit. scilicet an in quantum peccatum est sit pena peccati.

Idcirco merito queritur utrum in quantum peccatum est sit pena peccati. quod non videtur cum omnis pena peccati iusta sit. Unde Augustinus in libro tractationum. Omnis pena peccati iusta est: et supplicium nominatur. Si ergo peccatum quod est peccatum et pena peccati: in quantum peccatum est pena peccati est: cuius omnis pena iusta de iusticia dei veniat: videtur in quantum peccatum est iustum esse et a deo puniri. Ad quod illi respondent peccatum sic dici penam peccati: quia per peccatum in quod merito precedentis peccati homo labitur deferente deo: corripitur

tur bona natura. Sicut eternus ignis dicitur pena malorum: quia eo cruciatur nec tamen ipse cruciatus malorum ignis est sed per ignem fit in homine. Ita per peccatum corrumpitur natura et minuitur bonum nature. et est ipsa minutio et corruptio boni passio et pena: et non est essentialiter illud peccatum per quod fit: sed id peccatum dicitur ut premissum est: quia per peccatum illico ubi peccat homo fit in homine illa corruptio: que tamen fit deo auctore. Illa enim pena sine passio que est boni corruptio a deo est. Illius autem ut sic dicam materia et causa est peccatum quod a deo non est. Quod videtur Augustinus notasse: et iuxta hunc sensum intellexisse cum ait in libro de predestinatione sanctorum. Predestinatione deus ea presciuit que fuerat ipse factururus. sed presciuit deus etiam que non est ipse factururus. id est omnia mala. Quia et si sunt quedam que ita peccata sunt ut etiam pene sint peccati secundum illud apostoli. Tradidit illos deus in passionem ignominie etc. non tamen peccatum dei est: sed iudicium. scilicet et pena. in scriptura enim sepe nomine iudicii pena intelligitur. Dic diligenter intendentibus insignari videtur ea que peccata sunt et pene peccati: non in quantum peccata sunt dei esse: sed in quantum pene dei esse dicuntur. Nam cum dixisset deum non esse facturum mala aliqua. id est peccata: quia posset ei obijci: quedam peccata esse etiam penas peccati et pena peccati omnis iusta est. et idcirco a deo est: quasi determinando: scilicet quid faciat ea: vel scilicet quod non faciat: addidit reliquum. Iuxta vero predictam intelligentiam peccata sane dicuntur pene. Unde apostolus appellat ea passionem ignominie: quia ut ait auctoritas: licet quedam peccata sint que delectent: sunt tamen passionem nature nominande: quia per ea corrumpitur natura.

Quod cum omne peccatum possit dici pena: non tamen omne est pena peccati. Licet ex hoc sensu omne peccatum mortale possit dici pena: non tamen omne peccatum potest dici pena peccati. Pena enim peccati ut predictum est: est illud cuius causa est aliud precedens peccatum. Nam peccatum sic dicitur pena peccati respectu peccantis: sicut dicitur causa peccati respectu sequentis. Quo fit ut illud peccatum quod causa sit et pena peccati: sed alterius peccati: et alterius causa. ut enim Gregorius in moralibus ait: Peccatum quod penitentia non diluitur suo pondere mori ad aliud trahit. Unde fit ut non solum peccatum sit: sed etiam causa peccati. Ex illo quippe culpa subsequens oritur. Peccatum vero quod ex peccato oritur: non solum peccatum: sed et pena peccati est. quia iusto iudicio deus cor peccantis obnubilat: ut precedens peccati merito etiam in alia cadat. Quod enim liberare nolit deferendo percussit. Proinde ut Augustinus ait: precedens est hec pena peccati: et tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimo dei traditi sunt: ut ait apostolus de quibusdam: siue deferendo: siue alio modo explicabili vel inexplicabili passionem ignominie: ut crimina criminibus vindicarentur: et supplicia peccatorum non tantum sint tormenta: sed et vitiorum incrementa. Illa ergo peccata quod enumerat apostolus: quia superbia sunt: non solum peccata: sed et supplicia sunt. Ecce autem ex his iam sit perspicuum quedam peccata etiam penas et causas peccati esse. et illud peccatum esse penam peccati quod eam precedere habet peccatum: atque illud peccatum esse eam peccati quod est meritum sequentis culpe.

Ex predictis videtur significari ipsa ea de quibus peccata sunt esse penas peccati.

Ed cum ait crimina criminibus vindicari: videtur insinuarere causa que peccata sunt essentialiter esse penas peccati. id est punitiones peccati. Ad hoc autem inquit illi hec et similia dicta esse: secundum rationem predictam. et ideo intelligenda fore secundum promissam expositionem. Intelligentia enim dictorum ex causis est assumenda dicendi.

Non obuiat veritati si quis dicat ipsa peccata esse penas peccati essentialiter.

Nam nullo tamen preiudicium fieri veritati putatur: si quis dicat ipsa eadem que peccata sunt essentialiter ut ita dicam esse penas. id est punitiones peccatorum precedentium quod iuste sunt et a deo sunt. nec tamen inquantum peccata a deo sunt. nec inquantum peccata sunt peccata peccati sunt: et tamen inquantum peccata sunt privationes boni sunt. Sed ut supra dictum est caliter et actius dicuntur privationes.

Asperte ostendit peccata quedam esse penam peccati: et penam ipsam iustam esse et a deo.

Uod antequam quedam peccata pena sint: et ipsa pena iusta sit et a deo sit: evidenter tradit Augustinus in libro retractationum ita dicens: quedam necessitate fieri ab homine quod mala sunt et eadem iusta pena peccati sunt. Sunt inquit quedam necessitate facta improbanda ubi vult homo recte facere: et non potest. Unde est illud apostoli. Non quod volo facio bonum: sed quod odi malum hoc ago. et illud caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. hec enim inimicum sibi adversantur: ut non ea quod vultis faciatis. Sed hec omnia ex illa mortis damnatione sunt. Nam si non est ista pena hominis: sed natura: nulla ista peccata sunt. Si enim non

receditur ab eo modo quo naturaliter
fact⁹ est hō: cū hoc facit: ea utiq; facit q̄
dēt. Si autē hō q; ita est nō ē de se bon⁹
nac hēt in pte ut sit bonus: siue nō vi/
dendo q̄lis esse debeat: siue videndo q̄ nō
valendo esse qualem se esse debere videt
penā istam esse quis dubitet? Omnis au
tem pena si peccati pena ē: iusta ē: q; sup
plicium nominatur. Si autē iusta ē pe
na: qm̄ penam esse nemo ambigit iuste
aliquo domināte homini imposita est.
Doro quia de omnipotētia dei q; iusti
tia dubitare dementis est: iusta ē hec pe
na: q; pro peccato aliquo ipendit. Non
enim quisq; iniuste dominās: aut surri/
pere hominem potuit velut ignoranti
deo: aut extorquere iniusto rāq; iualidi
ori: ut hominē iniusta pena cruciaret. re
linquitur ergo ut hec pena iusta de dā/
pnatiōe hominis veniat. His atq; aliis
pluribus: estimonīs docetur quedam
esse peccata q; penas peccati cōtialiter.

De quibuldā que sine dubio peccata
sunt q; pene: ut ira q; inuidia.

Reterea nullatenus ambigen
dum est quedā peccata absq;
ullo scrupulo penas eē. ut in/
uidia que est dolor alieni boni. q; ira q̄
etiā nō iquantum pene sunt: peccata sūt
Ita etiā de cupiditate q; timore q; aliis
huiusmodi sentiēdum ē. Unde Aug⁹. in
libro. lxxiii. questionum ait. Omnis p
turbatio passio. Omnis cupiditas per
turbatio. Omnis igitur cupiditas passio.
Omnes vero passio cū est in nobis: ipa pas
sione patimur. Omnis igitur cupiditas cū
in nobis est: ipa cupiditate patimur. q; i
quātuz cupiditas ē patimur ea. Omnis
autē passio inquātum ipsa patimur: nō
est peccatum: ita q; de timore. Nō enim

cōsequēs est ut si patimur timorem: ideo
non sit peccatum. quia multa sūt pecca/
ta quib⁹ patimur: sed nō inquantū pati
mur eis.

De verbis aug⁹. pmissis quedā sen/
tentia hiero. obulare videtur.

Ilud autē diligenter ē annotā
dum qd supra positis verbis
Aug⁹. dicentis quedā necessi/
tate facta esse improbanda q; mala: videt
obuiare qd hiero. ait in explanatiōe si
det: qd licet supra sit positum: tamen ut
perfectius sciatur iterare nō piget. Exe
ramus inquit eoz blasphemā q; di/
cunt impossibile aliquid homini a deo eē
pceptum: q; mādara dei non a singulis
sed ab omnibus i cōmune posse seruari
Et paulo post. Et tam illos errare di/
cimus qui cum manicheo dicūt hoīem
peccatū vitare non posse: q; illos q; cum
ioviniano asserunt hominē nō posse pec
care. Ecce hiero. dicit errorē eē si quis
dicat hoīez pētī vitare nō posse. Qui
autē dicit qdā necessitate fieri: qdā dicit
nō posse vitari. Cū ergo id Aug⁹. dicit
videtur aut erroris eē qd tradit: aut nō
eē verū qd hiero. ait.

Determinatio contrarietatem sub/
mouens de medio sanctorum.

De qd dici pōt: quia Aug⁹. se/
cundū statum huius miserie
ad quā pīnet ignorātia q; inf
ficultas: ut idē ait in libro de libero ar.
que ex iusta dāpnatiōe descēderūt: illud
tradidit. ubi q; venialia peccata includit.
hiero. vero de mortalibus tātū loq̄
peccatis: q; unusq; q; gratia illuminatus
vitare valet. Vel de homine secundum

statum liberi ar. ante peccatum illud ait
Hieronymus?

Epilogū facit ad alia transitorus.

Atis diligenter eoz posuim⁹
sententiam qui dicunt omnes
actus naturas bonas ēē: 7 in/
quantum sunt: bonos ēē. in quo tracta
tu quedam interseruim⁹ que nō ex eo/
rum tantum persona accipienda sunt.
quia ab omnibus catholice sapiētibus
absq; hesitatione tenentur: atq; auctori
tatum testimoniis 7 rōnibus eorūdem
traditionē munim⁹: qui dicūt omnes
actus essentia sui. i. inquantum sūt ēē bo
nos. quosdam vero inquantum inordia
te fiunt: peccata esse. Addūt quoq; quos
dam nō tantum essentia: sed etiā genere
bonos esse. ut reficere esurientē: q actus
est de genere operuz misericordie. quos
dam vero actus absolute ac pfecte bo
nos dicūt: quos nō solum essentia v^l ge
nus: sed etiā cā 7 finis cōmēdat. ut sūt
illī qui ex bona voluntate proueniūt: 7
bonum finem metiuntur.

Alioz ponit sententiam qui dicunt
malos actus nullo modo ēē a deo:
nec esse bonos siue in eo q; sunt: siue
alio modo.

Unt autem 7 alii plurimi lon
ge aliter de peccato 7 de actu
sentientes. asserunt enim volū
tatē malā 7 actum malū peccata ēē: 7
nulla rōne bona: nec secūdm aliquā ra
tionē ex deo auctore ēē: q; sine deo fiūt.
Sine eo nāq; ut ait euāgelista factuz ē
nihil. i. peccatū: q; dicitur ēē nihil. nō q;
nō sit actio praua v^l mala volūtas: que
aliquid ē: sed q; a uero esse sepat homines
7 ad malū trahit. 7 sic ad nō ēē deducit

Qui enī a sumi boni participatione re/
cedūt: q; solū vere ac pprie ē: merito nō
esse dicuntur. Idq; aug⁹. dicit sup iohēz
peccatū nihil ēē: nihilq; fieri hoies. cum
peccant. has igitur rōne astruūt peccata
nihil ēē: q; a uero ēē hominem elongat.
voluntatemq; malā atq; actionem siue
locutionem malam peccatū ēē dicūt: q;
pnaricatio 7 inobedientia hec sūt: 7 cō
tra legem dei fiunt. que tamē sunt: s; ab
homine v^l a diabolo: non a deo. Nulla
tenus enim a deo hec ēē dicunt: siue in/
quātum sunt: siue alio modo.

Qualit⁹ sterminēt sba aug⁹. pmissa
gbus ait. oē q; ē: iquātū ē: bonū est

Ila quoq; aug⁹. verba quib⁹
dic⁹ Omne q; ē: iquātū ē: bonū
esse: 7 deum habere auctorem
de naturis siue de substantiis rārum acci
pienda fore tradunt. Substātie vero no
mine atq; nature dicunt significari sub
stātiās ipsas: 7 ea que naturaliter ha
bent. s. que cōcreata sūt eis. sicut aia. na
turaliter habet intellectum 7 ingeniu;
7 voluntatem 7 huiusmodi. q; ex v^lis
aug⁹. pmissis colligit. ut bonū hoiez ap
pellat bonā naturā: 7 malū hoiez malā
naturam. Secūdm hāc igit assercionem
vel acceptionem: malī actus nō sūt nāe
v^l substantie: nec etiam bonī actus. Qd
vtriq; aug⁹. videt innuere in li. retractari
onū: distinguēs iter subas siue naturas: 7
bonas actōes siue malas. Apīēs enī q;
mō itelligēdū sit: quid dā i libro de vera
religione ab eo traditū: ait. hoc de sub/
stātiis atq; naturis dictū ē. Inde enī di
sputabat: nō de bonis actōib⁹ atq; pec
catis. apte hic videt diuidē iter natural
siue subas 7 actōes siue peccata. Idq;
asserūt pfati doctores actōes interiores

vel exteriores nō ēē naturas vñ substantias: que si male sunt peccata sūt: neq; a deo sunt. Qñ vero mali actus nō sit nature: aug. videt̃ notare i prima responsione contra pelagianos ita dicens. Opa diaboli que vicia dicuntur: actus sūt: si res. Idē i quarta. Omne malū nā non ē: sed actus accidens alicui defectu boni. Quāobz qđ natura non est: deo nō fecit. quia natura est oē qđ fecit. Itē oē qđ natura bonum est: deus ex nihilo fecit: non diabolus.

Secunduz hos res alique sunt que a deo non sunt: quibus homines mali sunt.

Ex quo colligitur res aliquas ēē que a deo non sunt: eisq; homines mali sunt. Qđ nihilominus et ipsi concedunt imitantes verbis aug. superius positis: qui in ench. determinans illa verba pphē. Ne his qui dicunt malum bonum: dicit de ipsis reb⁹ quibus homines mali sunt: non de hominibus hoc esse intelligendū. Sunt ergo alique res quibus homines mali sūt. Id autem quo homo fit deterior a deo non est. quia ut ait aug. in li. lxxviii. q. lxxviii. deo auctore non fit homo deterior. Non est igitur auctor deus re⁹ quibus homo fit deterior. at sunt aliq̃ res ut dictuz est quibus homines mali sūt. Sunt ergo alique res que a deo nō sūt quia peccata ipse sunt. Idēq; scriptura i pluribus cōtestatur locis: deū nō esse auctorem maloz. i. eoz q̃ peccata sunt.

Ex parte hoz pmissē opponitur sententia in illo verbo. deus auctor malozum non est.

In hoc autem verbo superius / rum sententia recte opponitur qui dicit deum nō esse auctorem eorum que mala sunt: inq̃natū mala sunt. sed inq̃natum sunt: et inq̃natū mala sunt: dicunt ea nihil esse. Quid igitur mirum: si deus dicitur nō ēē auctor eorum inquantum nihil sunt: cum nihili nullus auctor existere queat. Idēq; cum dicitur deus auctor esse omnium q̃ sunt bonozum isti subintelligi uolunt. Bona autem illa dicunt esse que naturalit̃ sūt ea vero naturaliter dicunt esse: non soluz que substantie sunt vel cōcreta substantiis: qualiter supra accēperunt: sed et ea que naturā non priuant bono. et ita secundum eodē multiplex i scripturis fit intelligentia: vbi d natura siue de substantia vel de his que naturaliter sunt: sermo occurrit. sed super illum locum psalmi: nō est substantia: ita aug. de substantia diffinit. ut premisse sententia vel deatur consentire dicens. Substantia intelligitur illud qđ sumus: q̃qd sumus homo: pecus: terra sol: omnia ista substantie sunt. eo ipso quo sunt nāe ipse substantie dicūt. Nā qđ nlla ē suba nihil oio ē. Suba g⁹ ē aliquid ēē. de⁹ fecit homines subam: s; p iniquitatē lapsus ē hō a suba i qua fact⁹ ē. Iniquitas g̃ppe ipa suba nō ē. Nō enī iiquitas ē nā quā formauit deus: s; iiquitas ē puerisio quā fecit hō. nature omnes p ipm facte sūt. Iniquitas per ipm facta nō ē. qz iiquitas nō ē suba. In illo etiā hymno trium pueroz enūer / sa creatura laudās deū cōmemoratur. Laudant enī oia deū. s; q̃ fecit de⁹. laudat ibi serpens deū: s; nō auaritia. omnia reptilia ibi notata sūt: s; nō aliq̃ vicia. Vicia enī ex nobis et ex nra voluntate habem⁹. et vicia non sūt sube. Intendat ex his verbis diligētē pmissaz assertores

sententiarum: et percipere poterunt rationem
et causas dictorum: ubi scriptura de natu-
ra vel substantia mentionem facit. Illi uero
vero sententiarum iudicium pudentis lecto-
ris: qui veriusque sententie notitia plena-
rie dedimus: arbitrio relinquitur: ad ea
que adhuc nobis supersunt tractanda
festinantes.

Quod de peccato: non de pena intelligitur
cum dicitur deus non esse auctor mali.

Utrum igitur in hoc omnes consen-
tiant catholici tractatores. scilicet quod
deus non est auctor malorum: canen-
dum est tamen malorum nomine penas sicut
peccata generaliter includas. Penarum
enim deus auctor est. sicut ipse per prophetam
ait. Non est malum in ciuitate quod domi-
nus non fecerit. Item alibi ex persona sua ait
Ego sum deus creans malum: et faciens
bonum. Ecce hic dicitur creasse et fecisse
malum. sed mali nomine: pena intelligi-
tur: non peccatum. sic e contrario cum di-
citur. Deus non est auctor malorum: nomi-
ne mali peccata intelliguntur. 303. augustinus. quod
dixerat in libro lxxxiij. questionum. quod deus au-
ctor mali non sit: in primo libro tractatum quod
modo id intelligendum sit aperit dicens
Uideretur est ne male intelligatur quod dixi
deus auctor mali non est: qui et omnium
que sunt auctor est. quia in quantum sunt
in quantum bona sunt. et ne hinc putetur: non
ab illo esse penam malorum: que utique
malum est his qui puniuntur. Sed hoc ita
dixi sicut dictum est. Deus mortem non
fecit cum alibi scriptum sit. mors et vita
a domino est. malorum igitur pena: que a
deo est: malum est quidem malis: sed in bo-
nis dei operibus est: quoniam iustum est: ut ma-
li puniantur. et utique bonum est id quod
iustum est. Sic ergo dicitur deus non se-

cisse mortem: quia non fecit illud per quo
mors infligitur. id est peccatum. Audisti le-
ctor causam dictorum: ex qua intelligen-
tia sana formatur: cum dicitur. deus non
est auctor mali. et deus mortem non fecit.

De voluntate et fine ex quo et ipsa iu-
dicatur.

Est predicta de voluntate et ef-
fine differendum est. Sciendum
igitur est quod ex fine suo: ut ait
augustinus. voluntas cognoscitur: utrum recta
an praua sit. finis autem bone voluntatis
beatitudo est. vita eterna deus ipse. Ma-
le vero finis est aliud. scilicet mala delectatio vel
aliquid aliud in quo non det voluntas qui
escere. sine bonum insinuat prophetam dicentem. vi-
di finem omnis consummationis etc. Charitas ergo
cuius latum mandatum est: finis quidem omnis
consummationis est. id est omnis bone voluntatis et
actionis: ad quam omne preceptum referendum
est. Utrum augustinus in ecclesiis. Omnia precepta diui-
na referuntur ad charitatem. Et eua dicit apostolus
precepti finis est charitas de corde puro et
conscientia bona et fide non ficta. Omnis itaque pre-
cepti finis charitas est. id est ad charitatem refer-
tur omne preceptum. quod vero ita sit: vel timore
pene vel aliqua intentione carnali: ut non refe-
ratur ad charitatem que est dilectio dei et
proximi: non dum sit quemadmodum fieri oportet:
quoniam fieri videatur. Tunc enim recte fi-
unt que mandata deus: et que consilio monet: cum
referuntur ad dilectionem dei et proximi. His
vobis aptissime insinuat quod sit rectus volun-
tatis finis sive actionis. scilicet charitas: quod et
deus est ut supra ostendimus.

Deus est finis omnis bone actionis.
quod charitas est. nec timor. scilicet et christus
et pater. nec hi sunt tres fines: sed unus.

Utrum ergo charitatem sibi ponit fi-
nem: deum sibi ponit finem. Unde et
christum finem legis ad iustitiam

dicit apls eē oī credenti. ⁊ recte dicitur
xps finis legis ad iustitiā. qz vt ait augl.
in li. hiiaz. pspert. in xpo lex iustitie non
cōsumitur: sed impletur. Oīs enī pfectō
ex ipso est: vltra quē non est quo spes se
extēdat. finis fidelium xps ē. ad quez
cum peruenierit currentis intentio: nō ha
bet qd possit amplius iuenire: sed habet
in quo debeat permanere. finis ergo re
ctus atqz supremus deus est pater. f. ⁊
filius ⁊ spiritus sct. neqz hī tres sunt
tres fines: sed vnus finis. qz nō tres dīi:
sed vnus deus.

Qd omnes bone voluntates vnu ha
bent finem: ⁊ tamē quedam bone di
uerfos fines sortiuntur.

Ed queritur vtrum omīs bo
ne voluntates vnum tācū ha
beant finem. de hoc augl. i li.

li. de trī. ita ait. Alie atqz alie volunta
tates suos proprios fines habēt. qui ta
men referuntur ad finem illius volunta
tis q̄ brē viuere volumus: ⁊ ad eam p
uenire vitā que nō referatur ad aliud
sed amāti p se ipsa sufficiat. quēadmo
dū volūtas vidēdi finē habet visionem
⁊ voluntas vidēdi fenestrā finē habz se
nestre visionē. Altera verō ē volūtas p
fenestrā vidēdi trāscūtes. cui⁹ certe finis
ē trāscūtiū visio. Ad qd ed pdeē referūt
volūtares. Itē reē sūt volūtares ⁊ oēs
sibi met religate: si bona ē illa ad quā
cūcte referūtur. si autem pua ē: pue sūt
omnes. ⁊ ideo rectaz volūtatū cōnexio
iter quoddā ē ascēdentiū ad beatitudi
nē: qd certis velut passib⁹ agit. Pravaaz
autē ⁊ distortaz volūtatū iplīcatō: vin
culū est quo alligabūt qui hoc agit: vt p
iiciatur i tenebras exteriores. his aucto
ritatū testimoniis euidentē mōstrat plu
res infidelibus eē volūtares rectas: pro
pios ac diuerfos fines habentes. ⁊ ta

mē vnu eūdēqz. qz omīs referūt ad vnu
qui ē finis finium. de quo paulo añ dixi
mus. ita ecōuerso forte ē ⁊ i malis.

Quedā hūc finē vidēt aduersari:

Erūt hūc finē qua dictū ē si
deliū quāsdā rectas volūtares
fines diuerfos sortiri: ⁊ tamē
ad vnu i ferri: videtur obuiare qd alibi
augl. monet. ne. s. nobis duos fines con
stituamus: ita iquē i li. de sermone do
mini i mōte. Nō debem⁹ iō euāgelizare
vt māducemus: sed iō māducare vt euā
gelizem⁹. vt cibis nō sit bonū qd appe
titur: sed necessariū qd addiciē: vt illud
ipleat. Querite p̄mū regnum dei: ⁊ hec
oīa addiciētur vobis. Nō dixit primū que
rite regnū dei. ⁊ deinde q̄rite ista: q̄uis
sint necessaria. sed ait. hec oīa addiciētur
vobis. i. hec cōsequētur: si illa queratis
ne cū ista queritis illinc auertamini. aut
ne duos fines cōstituatis vt ⁊ regnū p
pter se appetatis: ⁊ ista necessaria ppter
illud. g. ppter regnū dei tm debem⁹ oīa
opari. nō sēlā: vlcū regno dei mercedē
tpalē meditari. Ecce hīc aperte dicit ne
duos fines nobis constituam⁹: sed vnu
tm. i. regnū dei: cui⁹ supra dixerit bonas
volūtares alias ⁊ alias proprios habe
re fines.

Hic ostēditur quomō licet videatur
nō repugnēt predicta.

Ec autē sibi nō iugnare aiad
uertit: qui verbis pmissis sim
plici oculo diligenter intendit
q enī dixit ne duos fines nobis cōstima
mus: sed oīa propter regnū dei faciam⁹
ipe p̄misit qd debem⁹ māducā vt euā
gelizemus Cū autē hoc ita facimus: est i
onis illius finē euāgelii cōstituim⁹. s. ⁊
hūc finē ad regnū dei referimus. Nō an
ducamus enī ppter euāgelii. ⁊ māduca
mus ⁊ euāgelizamus propter regnum

Duos ergo fines i māducādo nobis cōstituitur. sed ista faciētes: nūquid peccamus? absit. Nam q̄ ipse sic facere suadet si diligenter et verba inspiciam. Cum ergo ait: ne duos fines nobis cōstituas: fines in diuersa tendentes intelligi voluit. s. quoz̄ alter ad altez̄ nō referatur. Ita q̄ cum dicit ppter regnum dei omnia tū agenda: ne cū ipso mercede tēporalem meditandam: ita intelligēdū est: ut non appetēdo meditemur cū regno mercedem tēporalē: ita q̄ non ppter regnum: sed ppter se: ut. s. regnum ppter se appetamus: q̄ ista ppter illud sicut ipse docet. Si enī perim? vitā eternam: perimusq; etiā tēporalia a deo. si ea perimus ppter vitā eternam: non offendimus. neq; sinistra tūc scit qd faciat dextera. quia mercede tēporalē nō ppter se meditatur: sed ppter regnū dei: ut sit leua sub capite q̄ dextera i amplexu. Alioquin si hec tēporalia ppter se querimus sicut eterna: misceat dextere sinistra. Ideoq; cum dominus dixerit. Attendite ne iusticiā vestram faciatis corā hominib? ut videamini ab eis: alibi ait Sic luceāt opera vestra bona corā hominibus: ut glorifi. p. v. qui in cel. est. propter deum ergo omnia faciēda sunt ut omnia que facim? omniūq; fines ad eum referamus.

De tria voluntatis intētiōis q̄ finis

Olet etiam queri quid distet inter voluntatem q̄ intētiōē ac finem. Ad qd dīci potest: inter voluntatem q̄ finē certo atq; euidentī modo distingui. quia voluntas est: qua volumus aliquid. finis vero voluntatis ē: vel illud qd volum? p qd iple ipa voluntas: vel poti? aliud ppter qd illud vo-

lum? Intētiō vō iterdū p voluntate: iterdū p fine voluntatis accipit. que diligēs ac pius lector in scriptura: vbi hec occurrerint discernere studeat. finis autē voluntatis est delectatio bona vel mala: ad quā nititur quisq; puenire. Uñ Aug. super illum locum psalmi. Scrutans corda q̄ renes deus: sic ait. De? solus scrutatur corda. i. qd quisq; cogitat q̄ renes. i. qd quēq; delectat. Quia finis cure q̄ cogitationis ē delectatio. ad quā cura q̄ cogitatione nititur quisq; puenire. q̄ paulo post. opera nostra que sūt in dictis q̄ factis possunt hoies videre: sed quo animo fiant: q̄ quo venire cupiant: solus deus videt. qui cum videt cor esse in celo q̄ non delectari nos in carne sed in domino. i. cum bone sunt cogitationes q̄ earum fines dirigit insus. Idē super alterius psalmi locum illuz. s. In laqueo isto quē abs. cōp. ē. p. e. dīc. pes anime amor est. qui si prauus est: dicitur cupiditas vel libido. si rect? dicitur charitas. eo monetur anima quasi ad locū quo tendit. i. ad delectationē bonam vel malam: quo se peruenisse per amorem letatur. finis ergo voluntatis ut pmissum est: dicitur q̄ illud qd volumus: q̄ illud propter qd volumus: q̄ itētiō ad illud respicit propter qd volumus. q̄ voluntas ad illud qd volumus. Ut verbi gratia. Si velis esurientem reficere: ut habeam vitā eternam. Voluntas ē q̄ nolo reficere esurientem: cuius finis ē refectio esurientis. Intētiō vero qua sic ad vitā peruenire nolo. finis autē suipremus est ipsa vitā ad quē q̄ ali? finis refertur.

An alia intentio sit voluntas.

Ed queritur utrum et intentio
talis sit voluntas. et si volun-
tas est: an in hoc ope sit una
atque eadem voluntas qua volo habere
vitam eternam: et qua volo reficere esu-
rientem. Videtur nepe talis intentio esse
voluntas. ut enim voluntas est quod volo
reficere pauperem: ita et voluntas est quod
per istud volo habere vitam. et alia quidem videtur
esse voluntas qua volo habere vitam: et
alia qua pauperi subvenire volo. sed ista
ad illam refertur. Nam et si hoc ita placet
ut in eo cum aliqua delectatione volun-
tas acquiescat: nondum tamen est illud quod
tenditur. sed hoc ad illud refertur: ut il-
lud putetur tamquam patria civis. Istud ve-
ro tamquam refectio vel mansio viatoris. et sunt
iste voluntates affectus sine motus me-
tis: quibus quasi gressibus et passibus
tenditur ad patriam. Sicut ergo altera
est voluntas videndi fenestras ut supra
docente augustinus. didicimus: altera que ex
ista necitur voluntas per fenestras vi-
dendi transeuntes: ita non nullis alia vi-
detur esse voluntas elemosinas dari pau-
peri: alia voluntas habendi vitam. alii
autem putant quod una sit voluntas et hic
et ibi. sed propter subiectorum multipli-
citem diversitas memoratur volunta-
tum. Ceterum quodlibet horum verum sit
illud nulli in ambiguum venit quin vo-
luntas ex suo fine pensetur: utrum sit re-
cta: an prava. peccatum: an gratia. et quoniam
nomine intentionis aliquando finis: ali-
quando voluntas intelligatur.

Cum voluntas sit de his que natura-
liter homo habet: quare peccatum fo-
re dicatur: cum nullum aliud naturale
peccatum sit.

Se autem oritur questio satis
necessaria ex superioribus cum
trahens. dictum est enim superius
voluntatem inesse naturaliter homini:
sicut intellectus et memoria. que autem
homini naturalia sunt quantumcumque vi-
cient: bona tamen esse non desinunt. Quoniam
non valet vicium bonitatem in qua de-
us eam fecit penitus consumere. et verbi
gratia. Intellectus vel ratio et ingenium ac
memoria: etsi viciis et peccatis obum-
bentur et corrumpantur: bona tamen sunt:
nec peccata dominantur. Sicut augustinus de
ratione que est imago dei in qua facti
sumus evidenter ostendit in xv. li. de tri-
nit. Hec est inquit imago in qua homines sunt
creati: qua ceteris animalibus presunt:
que creatura in rebus creatis excellen-
tissima: cum a deo iustificatur: a deformi
forma in formam mutatur formam.
Erat enim et iter vicia natura bona. hec
autem imago ratio est vel intellectus. Cum
ergo voluntas de naturalibus sit: quare
ipsa non semper bonum est: etsi aliquan-
do viciis subiaceat. Ad hoc facile respondet
qui dicunt omnia que sunt in quantum
sunt bona esse. quia et ipsam voluntatem
in quantum est vel in quantum voluntas
est ut supra posuimus: bonum esse esse-
runt. sed in quantum inordinata est: ma-
la est et peccatum. ubi potest ab eis ratio
naturaliter queri. si voluntas in quantum in-
ordinata est: peccatum est: quare ergo
intellectus ratio et ingenium: et huiusmodi
cum inordinata sunt: peccata non sunt. In
ordinata vero sunt: sicut voluntas: cum ad
rectum finem non tendit: eorumque actus
pravificationes existunt. Ad quod illi dicunt
voluntatis nomine aliquando nunc. scilicet na-
turalem potentiam volendi: aliquando
actum ipsius nunc significari. Vis autem
ipsa insita anime naturaliter nunquam peccatum

est. sicut nec vis memorandi vel intelli-
gendi. sed actus huius vis qui et volun-
tas dicitur: tunc peccatum est quando i
ordinatus est.

Quare actus voluntatis sit peccatū
si actus aliarum potentiarum nō sūt
peccata.

Huc queritur quare huius na-
turalis potentie actus pecca-
tum sit: si aliarum potentiarū
actus peccata non sūt. i. potentie memo-
randi: cuius actus ē memorare. et pote-
tie intelligendi: cuius actus est intelligere.
Ad qd ipsi dicunt quia alterius generis
est actus ille voluntatis q̄ actus memo-
rie vel intellectus. Dic enim actus ē ad ali-
quid adipsendū vel nō admittendū. qui
non potest esse de malis quin sit malus.
Velle enim mala: malum est. sed intelligere
vel memorare mala: malum non ē. quā-
vis eorum quidam etiam hos actus ēē
malos interdum asserant non improbe.
memorat enim interdum quis malū et
faciat. et querit intelligere verum et sci-
at impugnare. Ecce qualiter soluitur p̄
missa qd ab his qui tradunt omnia ēē
bona inquantum sunt: qui vero dicunt
voluntates malas peccata esse: et nullo
modo bona: breuiter rident dicētes actū
voluntatis non ēē de naturalibus: s; viz
ipsam et potentiam volendi: que semper
bonū est: et in omnibus: cum etiā sit in p-
nulis in quibus nōdum est actus eius.

Quomodo intelligendum sit illud. hō
etiā qui seruius ē peccati naturaliter
vult bonum.

Reterea queri solet quomō i
telligendus sit qd ait ambro.
exponens illud verbum apli

non enim quod volo illud ago: sed qd
nolo illud facio. Dicit enim qd homo sub-
iectus peccato: facit qd non vult. qd na-
turaliter vult bonum. sed voluntas hec
semper caret effectu: nisi gratia dei ad-
iuvet et liberet. si homo subiectus ē pec-
cato: vult quidē malum et operatur: qz
seruius est peccati. et eius voluntatē sicut
supra dixit aug. libet facit. quomodo
ergo naturaliter bonum vult. An ē ea-
dem voluntas. i. idem motus qua liben-
ter peccato seruit: et q̄ naturaliter vult
bonum. Si non est eadem voluntas: q̄
ergo istarum est: que cum homo iustifi-
catur: a seruitute peccati liberatur. Ut
etiam superius differuimus gratia dei
voluntatem hominis liberat et adiuvat
que voluntatem hominis preparat ad-
inuandam: et adiuvat preparatam. sed
que est illa voluntas: an illa que natura-
liter vult bonum: an que libenter seruit
peccato? Si tamen due sunt voluntates
proposita est questio profunda: que va-
ria a diuersis expositōe determinat. Alii
enim dicunt duos esse motus. vnum qd
vult bonū naturaliter. et quare natura-
liter? et quare naturalis dicitur? qz talis
fuit motus nature humane in pria crea-
tione: in qua creati sine vicio sumus. q̄
proprie natura dicitur. fuit enim hō crea-
tus i voluntate recta. Alii i ecclesiasticis do-
gmatibus scriptū ē. firmiter tene prius
homines bonos et rectos esse creatos:
cum libero arbitrio quo possent si vel-
lent propria voluntate peccare. cosq; si
necessitate: sed propria voluntate peccal-
se. Recte igitur dicitur homo naturali-
ter velle bonum: quia in bona et recta
voluntate conditus est. Superior enim
scintilla rōnis: que etiam ut ait Hiero.
in chaym non potuit extinguī: bonū sēp
vult et malū odit. Alium autem dicunt

esse motum mentis: quo mēs relicta superiorum lege: subiicit se peccatis: eisq; oblectatur. iste motus ut aiunt: anteq̃ alicui assit gratia: dominatur in homine & regnat. Alterūq; depmit motū. uterq; tamen ex libero ar. est. Veniente autem gratia ille motus malus eliditur: & aliter naturaliter bonus liberatur & adiuvatur: ut efficaciter bonum velit. an gratiam vero licet naturaliter velit hō bonus: non tamen absolute cōcedi oportet bonam habere voluntatem: sed potius malam. Alii autem dicunt ynam eē voluntatem. i. unum motum quo natura / liter vult homo bonum: & ex vicio vult malum. eoq; delectatur. & inquit vult bonum: naturaliter bonus est. & inquit / tum malum vult: malus est.

An ex fine ois actus pensari debeāt ut simpliciter boni vel mali dicātur

Est hec adiciendū vñ s actib? utrum & ipsi ex fine sicut voluntas: pensari debeant boni vel mali. Licet enim secundum quosdam omnes boni sint inquantum sunt: nō tamen absolute omnes dicendi sunt boni nec omnes remunerabiles: sed quidam simpliciter mali dicuntur: sicut & alii boni. Nam simpliciter ac vere boni sūt illi actus qui bonam habēt causam & intentionem. i. qui bonam voluntatem committantur: & ad bonum finem tendunt. Mali vero simpliciter dici debent qui perversam habent causam & intentionem. Unde ambrosi? ait. affectus tuus operi tuo nomen imponit. et augustin? super psalmum .xxxv. Nemo computet bona opera sua ante fidez. Ita enī mihi

videtur esse: ut magne vires & cursus celerimus præter viam. quia vbi fides nō erat: bonū opus nō erat. bonū enī opus intentio facit: & intentionem fides dirigit. non valde attendas quid homo faciat: sed quid cum facit attendat: quo laertos optime gubernationis dirigat. His testimoniis insinuare videtur ex affectu & fine opera esse bona vel mala. quibus consonat qđ dominus in euangelio ait. nō potest arbor bona. s. m. fa. necq; ar. ma. f. bo. nomine arboris non būa / ne mentis natura: sed voluntas intelligitur. que si mala fuerit: non bona: s. mala facit opera. Si vero bona fuerit: bona: non mala facit opera.

Utrum omnia opera hoīs ex affectu & fine sint bona vel mala.

Ed queritur utrum oia opera huius hominis ex affectu & fine sint bona vel mala. Quibusdam ita videtur esse: qui dicunt omnes actus esse indifferentes: ut nec boni nec mali per se sint: sed ex intentione bona bonus: & ex mala malus sit omnis act? secundum quos quilibet actus potest esse bonus: si bona intentione gerat. Aliis vero videtur qđ quidam actus in se mali sunt: ita ut non possint esse nisi peccata etiam si bonam habeant causam. Et quidam in se boni: ita ut etsi malam habeant causam: non tamen boni esse desinant. qđ testimonio augustini cōfirmat qui dicit bonum aliquando non bene fieri. qđ enim quis inuitus: nec necessitate facit: non bene facit. quia non bona intentione facit. Ut ait aug. super iohāne Servilis inquit timor nō est i charitate

In quo quis credatur deo: nō tamen in
deum. et si fiat bonum: non bene tamen
ne mo enim inuitus bene facit: etiā si bo
num est quod facit. Ecce hīs q̄ aliq̄s
non bene facit illud q̄ bonum est. facit
ergo q̄s bonum est intentione nō bona
Ideo illi asserūt quedam opera esse ta
lia que sic bona sunt: q̄ mala esse non
possint: quocunq̄ modo fiant. sicut ecō
uerso: quedam sic sunt mala ut non pos
sint esse bona: quacunq̄ ex causa fiant.
Alia autem esse opera que ex fine vlt̄ ex
causa bona vel mala sunt. et ad illa re
ferunt sanctoz̄ testimonia: quib⁹ vlt̄ asse
rtu vel intentione iudicium opoz̄ pen
sari dicunt. triplicem edunt isti differē
tiam actuum.

Aliter auḡ. sentire uidetur qui dicit
opera hominis esse bona vel mala
ex intentione et causa: preter quedā
que per se peccata sunt.

Ed auḡ. euidentissime docet i
libro contra mendacium: oēs
actus secundum intentionem
et causam iudicandos bonos vlt̄ malos:
preter quosdam qui ita sunt mali ut nū
q̄ possint esse boni: etiam si bonam vi
deantur causam habere. Interest autē
plurimū: qua causa: quo fine: qua inten
tione: quid fiat. Sed ea que constat esse
peccata nullo bono cause obtentu: nullo
quasi bono fine: nulla velut bona inten
tione facienda sunt: sed ea quippe opera
bonorum si causas habeant bonas vel

malas: nunc sunt bona: nunc mala: que
non sunt per se ipsa peccata. sicut victus
prebere pauperibus bonum est: si sit cā
misericordie cū recta fide. et concubitus
coniuugalīs quando sit causa generandi:
si ea fide fiat ut gignantur regenerādi:
hec rursus mala sunt si malas habent
causas. velut si iactantie causa pascitur
pauper. aut lacinie causa cū vxore con
cubitur. aut filii generantur: nō ut deo
sed ut diabolo nutriātur. Cū vero opa
ipsa per se peccata sunt. ut furta: stupra
blasphemie: quis dicat causis bonis esse
facienda: vel peccata non esse: vel q̄s ab
surdus est: iusta peccata esse? Quis di
cat furemur diuitibus: ut habeam⁹ q̄s
demus pauperibus. Aut falsa testimo
nia proferamus: non ut inde innocentes
ledantur: sed potius saluentur. Duo enī
bona hec sunt: ut inops alatur: et inno
cens non puniatur. Aut quis dicat adul
terium esse faciendum: ut per illam cuz
qua fit: homo de morte liberetur. Testa
menta etiam vera cur non surripimus
et falsa supponimus: ne hereditates ha
beant qui nihil boni agunt: sed hi poti
us qui indigentes adiuvant? Cur non fi
ant illa mala propter hec bona: si pro
pter hec bona: nec illa sunt mala? cur nō
ab immundis meretricibus: que dicant
stupratores: rapiat diuitias vir bonus
ut indigentibus eas largiatur: cū nullū
malum sit malū: si pro bono fiat. Quis
hō dicat nisi qui res humanas morez̄
conatur et leges subvertere? Quod enī
facinus nō dicatur recte posse fieri: nec
impune tantum: verum etiam gloriose
ut in eo non timeatur supplicium: s; spe

retur et premium: si semel consensim?
in malis actibus: non quod fiat: sed quare
fiat esse querendum: ut quicquid pro bo
nis fiunt causis: nec ipsa mala esse iudice
tur. At iusticia merito punit eum qui dicit
se subtraxisse superflua diuiti: ut prebeat
pauperi. et falsarium qui alienum corru
pit testamentum: ut is esset heres qui lar
gas faceret elemosinas: non ille qui nul
las. Et cum qui se fecisse adulterium ostē
dit: ut per illam cum qua fecit: hominem de
morte liberaret. Sed dicit aliquis ergo
equādus est fur quislibet furi qui volūta
te minime furatur. Quis hoc dixerit? Sed
horum duorum si ideo quicquid est bonus. quia
peior est vnus. peior est n. qui concupiscendo quod
miserando furatur. Sed si furtum omne
peccatum est: ab omni furto abstinendum
est. Quis enim dicat esse peccandum: et si
aliud sit grauius: aliud leuius peccatum
Nunc autem querimus quis actus peccatum
sit vel non sit: non quid grauius vel leuius. In
tende lector prepositis verbis tota men
tis consideratione que non inutilem ha
bent exercitationem: et diuinos quos actus
sit peccatum. qui. scilicet malam habet causam.
nec ille tantum. quia sunt non nulli actus qui
etiam si bonam habeant causam: tamen
peccata sunt: ut supra positus est. Ex quo
consequi videtur quod non semper ex fine
iudicatur voluntas: siue actio mala. si
cui in illis que per se peccata sunt. Illa
enim cum quis gesserit pro aliqua bo
na causa: bonum videntur habere finem
nec ex fine voluntas est mala: nec ex vo
luntate actio sit mala: sed ex actione vo
luntas sit praua. In quibus aliqui po
nunt actum iudeorum: qui crucifigendo
christum arbitrabantur se obsequium pre

stare deo. quia bonum finem dicunt eos sibi
posuisse. scilicet dei obsequium. et tamen volun
tatem eorum et actionem peruersam fore
asserunt. De bonis autem nulla sit exce
ptio in premissis verbis augustinus. quin omnis
voluntas bona ex fine sit bona: et ex fi
ne et voluntate omnis bona actio bona
est. sed non omnis bona voluntas ex fi
ne mala est. nec omnis mala actio ex fi
ne et voluntate mala est. et omnis qui ha
bet malam causam mala est: sed non omnes
que bonam habet causam bona est. Ideoque
cum ex affectu dicitur imponi nomen opi
ni bonis operibus generaliter vera est
hec regula: sed in malis excipiuntur illa
que per se mala sunt. Omnia igitur bo
minis opera secundum intentionem et cau
sam iudicantur bona vel mala: exceptis
his que per se mala sunt. id est que sine pre
uicatione fieri nequeunt.

Quidam dicunt hec predicta non pos
se fieri bono fine.

Ue tamen quidam cōcedunt
nūquam habere bonā causā. qui enim
aliena furatur ut pauperibus
tribuat: non pro bono ut aiunt fura
tur. non enim bonum est pauperibus ali
ena dare. qui de rapina sacrificium deo
offert ut ait auctoritas: idem facit ac si filium
in conspectu patris videt. vel offerat deo
sacrificium carnis. abhominabile neque deo est impi
us oblatio. ita etiam et homines per adulteri
um a morte liberare malum esse dicunt. et si
enim bonum sit hominem a morte liberare
tamen sic liberare malum esse asserunt.

Idcirco augustinus in superioribus dicitur te-
perasse sermones: cauteque locutus: ubi ait
ea que constat esse peccata: nullo quasi bo-
no fine: nulla velut bona intentione faci-
enda. Non enim simpliciter dixit bono fine
et bona intentione: sed addidit quasi et
velut. quia talia non sunt bono fine: et
bona intentione: sed intentione que videtur
bona: et fine qui putatur bonus: sed non
est. nec ideo excepit augustinus ista ut autem: quia
causas habeant malas: sed quia causas
habent que videntur bonae: sunt tamen male

An omnis intentio et actio eorum qui
fide carent sit mala.

Unde intentio ut supra dictum
est bonum opus faciat: et fides
intentionem dirigat: non inveni-
to queri potest utrum omnis intentio
omneque opus illorum malum sit qui fide
non habent. Si enim fides intentionem
dirigit: et intentio bonum opus facit:
ubi non est fides: nec intentio bona: nec
opus bonum esse videtur. Quod a quibus-
dam non irrationabiliter astruitur: qui di-
cunt omnes actiones et voluntates ho-
minis sine fide malas esse: que fide habita
bona existunt. Unde apostolus ait. Omne quod
non est ex fide: peccatum est. Quod augustinus
exponens ait. Omnis infidelium vita pec-
catum est. et nihil bonum est sine summo
bono. ubi deest agnitio veritatis eter-
nae: falsa virtus est: etiam in optimis mo-
ribus. et iacobus in epistola canonica ait. Qui
offenderit in uno. scilicet in charitate: factus est
omnium reus. Qui ergo fidem et chari-
tatem non habet: omnis eius actio pec-
catum est: quia ad charitatem non refer-
tur. Quod etiam ad charitatem non refertur

ut supra meminit augustinus. non sit quemad-
modum fieri oportet. Idcirco malum est
non igitur mandata custodiri: qui chari-
tate caret. quia sine charitate nullum man-
datum custoditur. Unde augustinus super
epistolam ad galatas ait. Custoditionem le-
gis dicit apostolus: non occidere: non mecha-
ri: et alia huiusmodi ad bonos mores per-
tinentia. que sine charitate: fide et spe im-
pleri non possunt. nullum ergo implet man-
datum: nullumque opus bonum facit qui
fidem et charitatem non habet. Impossi-
bile enim est ut ait apostolus sine fide aliquid
placere deo. que ergo sine fide sunt: bona
non sunt. quia omne bonum deo placet.

Que premisse obiciuntur sententie ex
verbis augustinus.

Idcirco autem obicitur quod supra
dicit augustinus. scilicet quod in servili timore
et si bonum fiat: non tamen be-
ne. non nemo enim iustus bene facit: etiam si
bonum est quod facit. Hic enim bonum di-
cit fieri: sed non bene ab illo qui charita-
tem non habet. Qui enim serviliter ti-
met: charitate vacuum est. de quo tamen
hic dicit: quia bonum facit: sed non be-
ne. Quia etiam super illum locus psal-
mi. Turtur invenit sibi nidum etc. r. p.
scilicet dicit quod iudei et heretici et pagani opera
sua bona faciunt: quia vestiunt nudos
pascunt pauperes et huiusmodi. sed non
in nido ecclesie. id est in fide. et ideo concutiant
pulli eorum. Quibus illi respondet dicen-
tes opera bona appellari huiusmodi que
sine charitate sunt: non quia bona sint
quando sic fiunt. quod supra evidenter co-
cinit augustinus: sed quia bona essent: si aliter fieret
etiam sui genere sunt bona: sed ex affectu

fiunt mala

Alioz sententia de pmissa qđe qđe
batur si omnis corū actō mala est qđ
fidem non habent.

Lil vero qui triphariam di/
finitionez faciunt actū: opa
cuncta que ad nature subsidī/
um fiunt: semper bona esse astruūt. Sz
qđ aug. dicit: mala esse si malas habeāt
causas: non idē accipiendum est: qđ si ipsa
mala sint: sed quia peccant: et mali sunt.
qui ea malo fine agunt. Item et illud ali
ud. s. bonum opus intentio facit: et in/
tentionem fides dirigit: determinant di
centes sibi bonum vocatū qđ remunera
bile est ad vitam: non qđ illud soluz sit
bonum opus: immo et alia plura: licet nō
ea rōe qua illud sint bona. bonū enī mlt
tripliciter accipitur. s. p. vtili: p. remune
rabiliter: pro signo boni: pro specie boni: p.
licito: et aliis forte modis. Solazq; illa i
tentio remunerabilis est ad vitam quā fi
des dirigit. sed non sola illa bona est vt
aiunt. Nam si quis iudens vel mal' xpi
anus necessitatem proximi releuauerit:
naturali pietate ductus: bonum fecit. et
bona fuit voluntas qua illud fecit.

Hic ponuntur quedam aug. capitula
la que retractant: non quasi pñe di
cta: sed quo sensu dixerit insinuans.

Est hec inuestigari oportet qđ
ter intelligendum sit quod ait
aug. in libro de vera religioe
Usq; adeo inquit peccatum voluntari/
um malum est: vt nullo modo sit pecca/
tum: si non sit voluntarium. huius dicti
aug. rōnem aperiens in libro retracta
tionum dicens. Dct videri falsa hec dif
finitio. sed si diligenter discutatur: inue

nietur verissima esse. peccatum quippe
illud cogitandum est: qđ rātūmodo pec
catum est: non quod etiam pena est pec
cati: scilicet peccatum primi hominis
quod fuit peccatum et causa: sed non
pena. Quis et illa que nō voluntaria pec
cata non inmerito dicuntur: quia et a ne/
scientibus vel a coactis perpetratur: nō
omnimodo possunt sine volūate com/
mitti. qm et ille qui peccat ignorans vo
luntate vtq; facit: qđ cum faciendū nō
sit: putat eē faciendum. Ille vō qui. cōcu
piscite aduersus spiritum carne: nō ea
que vult facit. concupiscit quidem nolēs
et in eo non facit quod vult. sed si vinci/
tur: concupiscit et consentit volens: et
in eo non facit nisi qđ vult. et illud qđ i
parulis est originale peccatum ex pri
mi hominis mala voluntate cōtractū ē
Non itaq; falsum est qđ diximus. vsq;
adeo peccatū voluntariū ē. Ecce qua
liter illud accipiendum sit. s. de prio pec
cato hominis: vel de omnibus generali
ter peccatis mortiferis: quorum licet qđ
dā dicantur non volūtaria: qđ. s. p. igno
rantia vel per infirmitatem fiunt: eadez
tamen rōne ea possunt voluntaria dici
quia sine volūate non cōmittuntur.

Aliud capitulum.

Alius etiam intelligentia per
quirenda est: qđ i libro de du
abus animabus edidit inquit
ens. Nusq; nisi voluntate peccatum est.
qđ etiam in libro retractationum pla
ne determinat dicens. potest putari fal
sa esse ista sententia qua diximus nusq;
nisi in voluntate esse peccatum: cū apls
dicat. qđ nolo hoc facio. et. Sed pñm
qđ nusq; ē i voluntate: illud pñprie intelli
gēdū ē qđ iusta dānatō plectuta ē. i. pñm

bois peccatū. In eodē quoq; lib. de dua
b^o atabas ait. aliud tradit cōsideratōe
dignū ait enī. Nō nisi volūtate peccat.
Ipamq; voluntatem diffiniuit dicens.
Volūtas est animi motus cogente nul/
lo ad aliquid vel non admittendum vel
adipiscendum. huius dicti cām aperies
et intelligentiam pandens in libro retra/
tationum ait. Hoc propterea dictū est
ut hac diffinitione volens a nolente di/
scerneretur: et sic ad illos referretur in/
tentio qui in paradiso fecerūt originem
mali peccando nullo cogēte. i. libera vo/
luntate. quia et scientes contra preceptū
fecerūt. et ille tēptator suavit ut h^o fieret
non coegit. Nam qui nesciens peccauit:
non incongruenter peccasse volens dici
potest. Quāuis et ipse qđ nesciens fecit:
volens tamen fecit. Ita nec tale peccatū
sine voluntate esse potuit. sed volūtas fa/
cti ibi fuit: nō voluntas peccati. qđ tñ fa/
ctum fuit peccatum. hoc enim factū ē:
qđ fieri non debuit. Quisquis autē sciēs
peccat: si potest cogenti ad peccatū sine
peccato resistere: rec tamē facit: utiq; vo/
lens peccat: quia qui potest resistere nō
cogitur cedere. Quapropter peccatum
sine voluntate esse non posse: verissimū
est. Ex his liquet qualiter superiora ac/
cipienda sint.

Quod mala voluntas est voluntarium
peccatum.

Et autem omne peccatum mor/
tale voluntarium est: cum vo/
luntas mala peccatum sit mor/
tale: constat ipsam eē voluntarium pec/
catum. Quid enim ut ait aug. tam i vo/
luntate q; ipsa volūtas sita est. Volūtas
itaq; mala recte dicitur voluntariū pec/
catum: quia in volūtate consistit. Volū/
tas quippe ut ait aug. in eodē ē prima

cā peccandi aut nullū peccatum ē pri/
ma causa peccandi. nec est cui recte ipu/
tetur peccatum nisi peccanti. nō ē ergo
cui recte imputetur nisi volūtati. h^o autē
de peccato actuali et mortali intelligen/
dum est. Neq; his verbis aliud voluit
aug. ostendere ut ipse ait in retracta/
tionibus: nisi quia voluntas est qua pec/
catur et qua recte uiuitur.

**An volūtas et actio mala in eodem
homine et circa eandem rez sint unū
peccatum vel plura.**

Um autē volūtas mala et opa/
tio peccatum sint: queri solet:
utrū in eodē homine et circa
eandē rez: hec duo vnū sint peccatū vel
diuersa. ut si quis furatur volūtate: vo/
lūtatem habuit malam: que peccatū est
et actum malum qui peccatum est. hec
autem duo diuersa sunt. scilicet volūtas
et actio. Sed nūqd diuersa sūt peccata
an unum? Quidam dicūt vnum eē pec/
catum: alii vero diuersa esse peccata di/
cunt. quia cum constet hec duo diuersa
esse: aut diuersa duo esse peccata dicū/
tur: aut duo diuersa non peccata. Qui
bus alii hec duo respondent esse nō pec/
cata. Non enim peccata sunt: sed pecca/
tū vnū. quia vna p̄uacatio: vel iobedi/
ētia i vtroq; admittit: sine qñ vult: sine
qñ agit. et vnus est ibi contēptus: sed mi/
nor cū in volūtate solum peccatum con/
tinetur. maior vero cū volūtati et opa/
tio additur. et ideo maius sit peccatum
et non plura: cum voluntas operi man/
cipatur.

Alia contra eodē oppositio.

Ed adhuc eisdem obicitur. si
vnum tantum peccatum illa
duo peccata sunt: cum qd vo
luntate mali prius concepta: deinde opus
patrauerit: non pro aliquo reus est: nisi
pro quo ante opus reus erat: cuius adhuc
in sola voluntate peccatum consistebat
nullus enim reus est eterne mortis nisi
pro peccato. sed peccatum aliud non est
admissum actione: qm prius admissu vo
luntate erat. No igitur pro aliquo alio
iste sit dāpnabilis actus peccādo q ante
fuerat cum sola voluntate delinquebat.
Ad hoc etiā illi respondentes dicūt q: p
pter peccatum dicit tantum illum fu
rem reum constitui. 7 quis eius nolun
tas 7 actio vniū sint peccata: pro alio
tamen reus factus est actu peccādo: q
prius erat sola voluntate delinquendo. qz
pro actu qui est aliud q voluntas: licet
non aliud peccatum.

Alia aduersus eosdem oppositō

Item adhuc questioni instant
dicentes ideo hec duo diuersa
esse peccata: quia diuersorum
legis mandatorum prevaricationes sūt
Alio enī mandato legis prohibet actio
furti. scz non furaberis. Alio voluntas
furandi. scz non concupisces rem proximi
tui. Cum hec duo diuersa mandata sit:
quibus illa duo prohibentur: patet illa
duo diuersas esse prevaricationes. diuersa
sancitur peccata. Ad qd 7 illi dicūt di
uersa quidē esse mādāta qbus illa duo
distinctim prohibentur. Ut aug. docet
super exodum. Verūtāme in illis nō ob
seruatis una prevaricatio tātum incur
ritur: unumq; peccatum contrahit: licet
duo diuersa illis phibeāt. Sicut ecclie
lo duo sunt mādāta charitatis qd duo
prēcipiūt diligere: unā tamē i eis cōmē

datur charitas.

Si peccatum ab aliquo admissum
in eo sit quousq; peniteat.

Reterea qri solet: cū ab aliq
peccato voluntate ppetrato: no
luntas id agēdi 7 actio tran
sierit: nōdū tñ vera penitēcia hita: vtruz
illud peccatū usq; peniteat sit i eo. qd
nō ē videt: qz voluntas illa q prius fuit
nō ē: nec actio. qz non illud vult ul agit
qd añ voluit 7 egit. Sed non ē ignoran
dū peccatū duob' modis i aliq' dici ēē
7 trāsire. scz actu 7 reatu. Actū ē in aliq'
dū ipm qd peccatū ē: ut actio vel volū
tas i peccāte ē. Reatu vero cū p eo sine
trāsierit: siue assit: mēs hois polluta est
7 corrupta: totusq; hō supplicis obliga
tus ppetuis. nec unq; ē in aliquo peccā
tū actu preter originale qui sit etiā rea
tu. Sz ē reatu iterdū postq trāsit actu
Quib' modis dī i scriptura reatus.

Latius autē i scriptura multi
pliciter accipit. scz p culpa: pro
pena: p obligatōe pene tpalis
vel eterne. Si enī mortale ē: obligat nos
pene eterne. si veniale: obligat nos pene
tpali. duo enī sūt genera peccatoz: mor
taliū. scz venialiū. Mortale est qd hō
meret penā eternam. Crimen enī ut ait
aug. qd ē dignū accusatōe 7 dāpnatōe
Veniale autē qd hoiez usq; i reatū ppe
tue mortis nō grauat. Verūtū penā me
retur: sed facile indulgetur.

De modis peccatoz q multipliciter
assignantur.

Qdī autē peccatoz varias in
scriptura habēt distinctōes. i q
dicitur duobus modis pecca
tum cōmitti: scilicet cupiditate 7 timor
re: ut aug. tradit super illū locū psalmi

Incensa igni et suffossa. his enim duobus modis dicitur omnia peccata mortalia includi. et incensa ea dicitur quod ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffossa vero que ex timore male humiliante prostrantur. quod est quando quis cupit non cupienda: vel timet non timenda. Alii vero dicitur peccatum fieri tribus modis. scilicet cogitatu: verbo: opere. Unde Hieronymus super ezechielem. tria genera delicta sunt: quibus humanum genus subiacet. aut enim cogitatione: aut sermone: aut opere peccamus. his aliquando etiam quartus additur modus. scilicet consuetudinis. quod in quadriduano lazaro significatum est. dicitur quoque homo peccare in deum: in se: in proximum. In deum cum de deo male sentit. ut hereticus: vel que dei sunt usurpare presumit indigne participando sacramentis vel quando nomen dei peiorando contemptibile facit. In proximum peccat cum proximum iniuste ledit. In se vero cum sibi: aut alii nocet:

Quo differat delictum et peccatum.

Aliam quoque appellationem habet. dicitur enim peccatum et delictum. et delictum fortasse ut augustinus ait in questionibus lenticis: declinare a bono. peccatum est facere malum. Aliud est enim declinare a bono. aliud est facere malum. Peccatum ergo est perpetratio mali. delictum desertio boni. quod et ipsius nomen ostendit. Quid enim aliud sonat delictum nisi derelictus. et qui delinquit quod dereligit nisi bonum. vel delictum est quod ignominanter fit: peccatum. quod scienter committitur. Indifferenter tamen: et peccatum nomine delicti: et delictum nomine peccati appellatur.

De septem vitiis principalibus.

Reterea sciendum est. vii. esse vitia principalia vel capitalia: ut gregorius super exodum ait. scilicet inanez gloria: ira: invidia: accidia: vel tristitia: auaricia: castimargia: luxuria: que ut ait iohannes crisostomus significata sunt in vii. populis qui terram promissionis israel promissa tenebant. de his quasi septem fontibus cuncte aiaz mortifere corruptele emanant. et dicuntur hec capitalia: quia ex eis oriuntur omnia mala. nullum malum est quod non ab aliquo horum originem trahat.

De superbia que est radix omnis mali

Et superbia tantum omnia mala oriuntur et hec et alia. quia ut ait gregorius radix cuncti mali est superbia de qua dicitur. Initium omnis peccati et mali est superbia: que est amor proprie excellentie. Cuius quattuor sunt species: ut gregorius ait. Prima est cum bonum quod habet quis sibi attribuit Secunda cum credit a deo esse datum: sed tantum pro suis meritis. Tercia cum se iactat habere quod non habet. Quarta cum ceteris despectus singulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. hinc autem videtur obuiare quod ait apostolus. Radix omnium malorum est cupiditas. sed si radix omnium malorum cupiditas est: ergo superbie. Quomodo ergo superbia radix est et initium omnis peccati.

Quo sensu utrumque dicat radix omnium malorum. scilicet superbia et cupiditas.

Ad utrumque recte dictum esse itelligitur si genera omnia peccatorum singulorum non singula generum utraque locutione itelligantur includi. Nullus ergo prope generum peccati est quod ex superbia

interdum nō pueniat. nullū itā est qđ ex cupiditate aliquando non descendat. Sūt enim nō nulli hominum qui ex cupiditate fiūt superbi. ⁊ aliqui ex supbia fiūt cupidi. ē enim vt ait aug. homo q non esset amator pecunie nisi per bō putaret se excellentiorem esse. ideoq; vt excellat diuitias cupit. tali ex supbia aboritur cupiditas. ⁊ ē aliquis qui si amaret excellē: nisi putaret per hoc maiores diuitias habere. Ideoq; excellere laborat quia diuitias habere amat: huic inascit supbia. i. amor excellētie ex cupiditate. Patet ergo quia ex superbia aliquando cupiditas: ⁊ ex cupiditate aliquando oritur superbia. ⁊ ideo de vtracq; recte dicitur q; sit radix omnis mali.

De peccato in spiritum sanctum: qđ dicitur etiam peccatum ad mortem

Et preterea quoddam genus peccati ceteris grauius ⁊ abominabilius: qđ dicitur peccatum in spiritum sanctum. de q° i euāgelio veritas ait. Qui peccauerit in spiritum sanctum: nō remittetur ei: nec hic nec i futuro. ⁊ iohes i epistola canōica. Est peccatum ad mortem: nō pro eo dico vt quis oret. Qui enim peccat in patrem remittetur ei. Et qui peccat i filiū remittetur ei. qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum non remittetur ei: nec hic nec in futuro.

Quid sit illud peccatum.

Ed queritur quid sit illud peccatum in spiritum sanctum ⁊ ad mortem. Quidam dicunt illud ē peccatū desperationis ⁊ obstinationis. Obstinatio ē i malitiā mentis

indurate pertinacia: p quā fit homo impenitēs. Desperatio est qua quis pēitus diffidit de dei bonitate: estimās suā maliciā diuine bonitatis magnitudinem excedere. Sicut chaīm qui dixit. maior est mea iniquitas q; vt veniam merear. Vtrūq; vero dicitur peccatum in spiritum sanctum. quia spūs sanct⁹ amor ē patris ⁊ filii: ⁊ benignitas qua se inicē ⁊ nos diligūt: que tanta est: cuius finis nō est. Recte ergo in spiritum sanctū delinquere dicuntur: qui sua malitiā dei bonitatem putāt superare. Et ideo penitentiam nō assumūt. ⁊ qui iniquitati tam pertinaci mente inherēt: vt eam nūq; derelinquere proponāt: ⁊ ad bonitatem spiritus sancti nūq; redire velint: patientia dei abutētes: ⁊ de misericordia dei nimis presumētes: quibus placet malitiā ppe se: sicut piis bonitas. Illi nimia pertinacia: ⁊ pēsupione peccāt: autumantes deum non esse iustum. Illi desperatōe deū non bonum estimāt: tollentes in hoc turbulentissimo iniquitatum mari portum diuine indulgentie: quo se recipiant fluctuantes. atq; ipsa desperatione addūt peccata peccatis: dicentes misericordia nulla est: ⁊ super peccatores necessaria dāpnatio debetur.

An omnis obstinatio ⁊ desperatio peccatum sit in spiritum sanctum.

Ed qritur vtz omnis obstinatio mentis in malitiā obdurata: oīsq; desperatō sit peccatū i spūm sanctū. Quidam dicunt omnem obstinationem ⁊ desperationem peccatum esse in spiritum sanctum. qđ si ē: aliqñdo illud remittit. ga multi etiā obstinatissimi ⁊ desperatissimi cōuertūt: vt aug. ait sup illū locū psalmi. cōuertā i pfidū

maris. i. eos qui erant desperatissimi. Et ibi mittit cristalluz suam sicut fru/ sta panis. i. obstinatos facit aliorum do/ ctiores. Talium cōuersio ibi etiam cui/ denter ostenditur vbi ait. Qui educit vinctos in fortitudine. s. e. qui. b. in. s. Secundum istos peccatū illud dicit irremissibile: non quia aliquādo remittat: sed quia vix et raro ac difficulter remittit non enim soluitur cristallus nisi vehemen/ ti spiritus ipetu. Alii vero tradūt non quālibet obstinationē vel desperationē appellari peccatum in spiritū sanctum: sed illā tantū quā comitatur ipenitentia. qui etiā ipenitentiā dicunt peccatū i spi/ ritum sanctum: quia aug. dicit. impen/ tentia ē peccatū i spūm sanctum. s. cum sic est aliquis obstinatus vt nō peniteat di/ scuti oportet: an aliud obstinatio: aliud impenitentia sit in eo peccatū: an idē sed diuersis modis cōmissū. Secundum istos peccatū illud dī irremissibile eo qd nūq̃ dimittatur. Unde aug. etiā dicit qd hoc solum peccatū veniā mereri non potest. et Hiero. super marchū ait: qd taliter peccās non pōt digne penitere. ideo recte iohēs dicit: vt non pro eo oret qd quia qui sic peccat: orationibus ecclesie hic vel in futuro iuari non pōt: b ebēs cor induratum tāq̃ lapis. sicut de dia/ bolo legitur. et post hanc vitam qui valde mali sunt: meritis ecclesie iuari non possunt.

N aliter accipitur peccatū i spiritū sanctum:

Et etiā alia huius peccati as/ signatio. hoc enim peccatum aug. diffiniens in libro de ser/ mone dñi in monte ait. peccatū ad mor/ tem ē cum post agnitionem dei: p gra/

tiam xpi oppugnat aliquis fraternita/ tem: et aduersus ipam gratiam: q̃ deo reconciliatus ē: inuidenter facibus agi/ tatur. qd fortasse ē in spirituz sanctum peccare. qd peccatum dicit non remitti. non quia non sit ignoscenduz peccati si peniteat: sed quia tāta labes ē illi? pecca/ ti vt de peccatū hūilitatē sub ire nō possit: etiā si peccatū suū mala consciencia ag/ noscē et enūciare cogatur. Ut iudas cū dixit peccani: desperās facilis incurrit ad laqueum: qd humilitate veniam pete/ ret. qd ppter magnitudinem peccati iā ex dāpnatiōe peccati rales hīe credēdū ē. Ecce quedā assignatio peccati i spūm sanctum vel ad mortē hic posita ē: qua illud peccatū ē tradit. Ecce oppugnatō fraternitatis post agnitionē: et inuidencia grē post reconciliationē: qd spēs quedā3 obstinatiōis intelligi pōt. Illa tñ diffini/ tionē aug. i li. retractationū memorās aliqd adiciendū ibi fore: nec asserendo se dixisse apit ita dices. Qd qdē non con/ firmant: qm hoc putare me dixi. sed tñ addēdū fuit si i hac scelerata mētis per/ uersitate finierit hāc vitam. qm de quo cūq; pessimo in hac vita cōstituto: nec ē despādū: nec p illo impudenter orat de qd nō despat. His verbis insinuat peccatū pmissa diffinitione descriptū: tunc solū debere dici ad mortē vlt in spirituz sanctū: cū nō habet cōmittere penitentiā nec de aliq̃ peccatore i hac vita despan/ dum ē: et iō p oīe orandū. Unde illud iohēs. Nō p eo dico vt qd oret: sic acci/ piendū videtur: ut p aliquo peccate ad mortē vlt i spūm sanctum: postq̃ finierit hāc vitam nō orem? Dū autē i hac vita ē nec peccatum illius iudicare: nec de illo desperare: sed pro illo orare debemus. Unde aug. de verb dñi: de ipenitentia q̃ est blasphemia in spiritum sanctū: sic

ait. Ista ipenitentia vel cor impenitens q̄
diu quisq; in carne hac viuit homo: nō
potest iudicari. de nullo enim desperan/
dum est q̄ diu patientia dei ipsum ad pe
nitentiam adducit. Paganus est hodie
iudeus infidelis ē hodie. hereticus ē ho/
die. scismaticus est hodie. Quid si cras
amplectatur catholicā pacem ⁊ se qua/
tur catholicā veritatē? Quid si isti quos
in quocūq; genere erroris notas. ⁊ tan
q̄ desperatissimos dāpnas: anteq̄ fini/
ant istam vitam agunt penitentiam: ⁊ i
ueniant veram requiem ⁊ vitā i futuro
Nolite ergo ante tēpus iudicare quēq;
Ex his ostenditur p̄ singulis peccatori
bus in hac vita esse orandum. nec de ali
quo esse t̄ infidendum: quia cōverti pōt
dum in hac vita est. quia nō pōt sciri de
aliquo vtrum peccauerit ad mortē vel
in spiritum sanctum: nisi cum ab hac vi
ta discesserit: nisi forte alicui per spiritū
sanctum mirabiliter reuelatum fuerit.
Et predictis aliquatenus capi pōt quo
modo accipiatur peccatum in spiritus
sanctus. s. inuidētia gratie fraternitatē
ipenitenter oppugnās. que vtiq; obli
natio esse videtur: ⁊ omnis impenitētis
obstinatio atq; desperatio. Notādū ve/
ro est q̄ non omnis qui non penitet ipe
nitens dici potest. quia impenitentia p/
prie obstinatio ē: ⁊ vt quidā volunt etiā
desperatio:

Allia assignatio peccati in spiritum
sanctum.

Et hoc quoq; peccato in spiri/
tum sanctum: Ambrosius in
li. de spiritu sancto: assigna/
tionem diffinitam discernens tradit: di/
cens. Cur dñs dixerit. qui blasphemauit
in filium hominis. re. ei. qui autem
blasphemat in spiritum sanctum: nec hic
nec i futuro. re. ei: diligēter aduerte. Nū

quid alia est offensio filii: alia spiritus san
cti? Sicut vna dignitas: sic vna iniuria.
Sed si quis corporis specie deceptus
humani: remissius aliquid sentit de xp̄i
carne q̄ dignum est: habet culpam. Nō
ē tñ exclusus a venia. si quis vero sci ipi
ritus dignitatem ⁊ maiestatem ⁊ pote/
statē abneget sepiternā: ⁊ putet nō i spū
dei eici demonia: sed i belzebub: nō po
test ibi exhortatō eē venie: vbi sacrilegii
plenitudo ē. Satis apte hic explicat q̄
sit peccatū i spūm sanctū: q̄ illi Aug.
descriptioni cōgrue videt: qua illud pec
catū dicit eē inuidētia gr̄e oppugnās fra
ternitatē. Qui enī post cognitionē veri
tatis: spūs sancti virtutem negat: eiusq;
opa dicit eē belz: bñb: p̄tati bonitati ⁊
gr̄e dei inuidere non dubitat. Nō itaq;
distinctio illa vboz sic accipienda ē: q̄ si
tñ iū psonaz diuise sit offēse: sed ibi ge
nera peccatoz distincta sunt. Peccatus
enī i patrem id intelligit q̄ sit p̄ infir
mitatē: quia patri scriptura frequēter
attribuit potētiam. peccatū i filiū q̄ sit p̄
ignorantiā: q̄ sapia filio attribuit. Terci
um expositū ē. Qui ergo peccat p̄ infir
mitatē v̄l p̄ ignorantiā: facile veniā adi
piscit. Sed nō ille q̄ peccat i spūm san
ctū. Cū aut vna sit potētia: sapia: boītas
triū: quare patri potētia: filio sapia: spi
ritui sancto bonitas septus assignetur
dictum est superius.

De potētia peccati an sit hōi v̄l diab/
bolo a deo.

Est predicta consideratiōe
dignū occurrir: vtz peccandi
potentia sit nobis a deo vel a
nobis. Putant quidā potentiam recte
acēdi nobis eē a deo. Potētia vero pec
candi nō a deo: s; a nobis v̄l a diabolo eē
sic mala voluntas si a deo nob ē: s; a no
bis ⁊ a diabolo. bōa aut nō ē a deo tñ ē

Bone aut volūtatīs et cognitiōis iūtiū
nō hōi ex seipō nasci: s; diuinit⁹ para-
ri et tribuiti eo de⁹ euidenter ostēdit. qz
nec diabol⁹ nec aliq; angeloz ei⁹ exq⁹ i
hāc caliginē sunt detrusi: bonam potuit
vlt⁹ poterit resumere volūtatē. qz si possi-
bile foret vt hūana natura postq⁹ a deo
auerfa boīratē pdidit voluntatis: ex se
īpā rursus eā hīc potuisset: multo possi-
bilis hec natura haberet angelica: que
quāto minus grauatur terreni corporis
pondere: tāto magis hac esset pdita fa-
cultate. nō igit hō vlt angelus a se bonā
volūtatē habere pōt: sed malā. Silt et
de potētia igit p silitudinē voluntatis
de potētia boni vel mali differentes: qz
illa sit a deo: non ista.

Auctoritatibus astruit potētia pec-
candi eē a deo.

Ed plurib⁹ sanctorū testimo-
niis idubitatē monstrauit: qz
ptās mali a deo ē: a q⁹ est oīs
ptās. Aut enī apłs non ē ptās nisi a deo
qz nō de ptate boni tātū: sed et mali in-
telligi oportet. cū pilato veritas dicat.
nō haberes i me ptatē nisi datū eēt tibi
desup. Malitia nēpe hoīnz: vt ait aug⁹.
cupiditatē nocēdi p se hēt. ptatē autē si
ille nō dat nō hēt. Itēq; diabolus anq⁹
aliquid tolleret iob: dicebat dño. Mit-
te manū tuā. l. da ptatē. qz etiam nocen-
tiū ptās nō ē nisi a deo. sicut sapia ait.
Per me regnāt reges: et tirāni p me te-
nent terrā. Un aut iob de dño. Qui fac
regnare ypocritā ppter pueritatē po-
puli. et de populo israel dicit de⁹. de dī eis
regē in ira mea. Nocēdi enī volūtas po-
test eē ab hoīs aio. Ptās aut nō ē nisi a
deo: et hoc abdita aptaq; iustitia. Nā p
ptatem diabolo datā iustos de⁹ fac su-

os. De hoc etiā grego. i moralibus ait.
Tumoris elatio: nō ptātis ordo in crimi-
ne ē. potētiam deus tribuit. elationē ve-
ro potētie malitia nre mētis inuenit. Tol-
lamus g⁹ qz de nro ē. qz nō potētia iu-
sta: sed actione praua dāpnat. his au-
thoritatibus aliūq; plurimis euidenter
ostēdit: qz nō ē ptās boni vlt mali cuiūq;
nisi a deo eq⁹: et si te lateat equitas.

An aliqñ resistēdū sit ptāti.

It oritur questio nō trāsiliēn-
da silentio. Dictū ē enī sup qz
ptās peccādi nocēdi: non est
hoī vel diabolo nisi a deo. apłs aut di-
cit qz qui ptāti resistit: dei ordinationi re-
sistit. Cū ergo diabolo sit ptās mali dei
ordinatione: eius ptāti nō eē resistendū
videtur. S; sciēdum ē apłm ibi log de
seculari ptate. s. rege et pīncipe et huius
modi: qbus nō ē resistendū in eis qz iu-
bet eis deus exhiberi. si tributis et hui⁹
modi. Si vero pīncēps aliq; vlt diabo-
lus iusserit aliqd: vel iusserit cōtra deū
tūc resistēdū ē. Un aug⁹. determinās qñ
resistēdū sit ptāti i libro de natura boni
ait. Si illud iubeat ptās qz nō dēs fa-
cere: hic sane cōtēpne ptatem timendo
ptatē maiorē. Itos buyanaz rex gra-
dus aduerte. si qd iusserit pcurator: nū
qd faciēdū ē si cōtra pccōsulē iubeatur
Rursus si qd ipse pccōsul iubeat: et aliud
iubeat iperato: nūqd dubitat illo cōtē-
pto illi eē seruiedū. ergo si aliud ipera-
tor: aliud de⁹ iubeat: cōtēpto illo obtē-
perādū ē deo. Potestati g⁹ hoīs vlt dia-
boli tūc resistamus: cuz aliquid contra
deū suggererit: i q⁹ dei ordiat ei nō resi-
stimus: sed obtēpamus. Sic enim prece-
pit deus: vt in malis nulli potestati obe-
diamus.

An nunc his intelligendis atq; pertractandis que ad verbi incarnati mysteriū pertinent integra mētis consideratione intendamus: vt de ineffabilibus uel modicum aliqd fari deo reuelante valeamus. Sic enī rōnis ordo postulat: vt qui in pmo libro de inexplīcabili mysterio summe trinitatis irrefragabili sanctorū attestatione aliqd diximus: ac deinde in .2. libro conditionis rerū ordinē hoīsq; lapsū subiectis auctoritatis regulis insinuauimus: de eius reparatione p gratiā mediatoris dei et hominū p̄stita atq; humane redēptionis sacramētis quibus cōtritiones hoīs alligant ac vulnera peccatorū curant. consequēter in tercio et q̄rto disseramus: vt samaritanus ad vulneratū: medicus ad infirmū: gr̄a ad miserū accedat.

Incipit tabula tercii libri.

Uare fili? carnē assumpsit nō pater uel spūs sanctus?
Utz pater uel spūs sanctus potuerit incarnari.

An filius qui tm carnē accepit aliqd fecerit qd nō pater uel spūs sanctus.
Utz totā humanā naturā accepit: et qd nomine nature intelligit.
 De unione uerbi et carnis mediāte aīa.
 Quod simul assumpsit carnem et animam vbi. nec caro prius ē cōcepta q̄ assumpta.
 De carne assumpta q̄lis ante fuerit.
 Quod nullus est sine peccato hic excepta uirgine.
 Quare xp̄us nō fuit decimatus i abraham sicut leui.
 Quare caro xp̄i nō est dicta peccatrix sed similis.

Quare spiritus sancto tribuatur incarnatio cum sit opus trinitatis.

Quare dicatur xp̄us conceptus et natus de spiritu sancto.

Quare apostolus dicit xp̄m factū quē nos facemur natum.

Si psona uel natura personarū uel naturā assūpsit: et si natura dei sit incarnata.

An diuina natura debeat dici caro scā.

Quare nō accepit psonam hoīs cū assūpsit hoīez: qd quidā pbare nituntur.

De itelligētia harū locutionū deus ē homo. deus factus est homo q̄. tres sententias ponit.

Prima est eorū qui dicūt i incarnationē hoīez quēdā ex anima et carne cōstitutā et illū hoīem factū esse deū: et deū illum hominē. et auctoritates quibus ita esse asserunt ponit.

Secūda est eorū qui dicūt hominē illū ex tribus substantiis: uel ex duabus naturis cōstare. et hūc facemur eē vnā psonā ante incarnationē simplicē tm: sed in incarnatione cōpositā. et auctoritates q̄b se muniunt ponit.

Tercia est eorū qui non solū psonam ex naturis cōpositā negāt: sed etiā aliquem hoīez uel aliq̄ substantiā ibi ex anima et carne cōpositā diffidēt. et sic illa duo scz animā et carnē uerbo vnita dicūt: uel nō ex illis aliq̄ substantia uel psona cōponeretur: sed illis duobus uelut indumentis deus vestiretur ut mortalibus oculis appareret qui rōnez incarnationis fm habitū accipiunt.

Deinde auctoritates inducit q̄b us sententia roboratur.

Quattuor spēs habitus distinguuntur: Deinde que singulis sententiis aduersari videntur ponit.

Ex quo sensu dī xp̄s p̄destinatus:

Quod nō debet dici homo dñicus.

n

An diuisa nata dici debeat nata & egre.
 De gemina natiuitate xpi qui bis nat' e.
 De adoratione exhibenda humanitati xpi.
 An xpus fm q' homo sit adoptiu' fili'.
 An persona vel natura pdestinata sit.
 Utz xpus sit creatura uel factus.
 De perfidia & pena arrui.
 An homo ille semper fuerit.
 An deus aliu' lumere potuerit uel aliude
 q' de genere ade.
 Si homo ille potuerit peccare uel non
 esse deus.
 Si deus potuit assumere hominem in
 sexu muliebri.
 De sapientia & gratia hois xpi: an in eis
 proficere potuerit.
 Si anima xpi habuit sapientia parem
 cum deo: & si dia sit que deus.
 Quare de' no' dedit illi anime potentia
 p'm ut scientiaz.
 De hois defectibus quos assumpsit xps
 De propensione & passione timoris vel
 tristitie.
 De quibusda' capitulis obscuris hylarii
 quibus a carne xpi dolores passiois sub
 moueri videntur.
 De tristitia xpi: & eius causa fm eundem.
 An in xpo fuerit necessitas patiendi et
 moriendi que est defectus generalis.
 De statibus hois: & qd xpus de singulis
 acceperit.
 Si ois xpi oratio vel volutas iplera sit
 De volutaribus xpi fm duas naturas.
 De capitulis quibusda' Ambrosii & hyla
 rii ubi de dubitatione & timore xpi agit
 Si xpus meruit sibi & nobis: & quid si
 bi & quid nobis.
 Q' a cōceptu meruit xpus quod per si
 bi idē passionem.
 De eo qd scriptū est donauit illi nomen
 quod est supra omne nomen.
 Si xpus sine cā merito habē valuit qd

merito obtinuit.
 De causa passionis & mortis xpi.
 Qualiter a diabolo & a peccato rede
 mit nos xpus per mortē.
 Cur deus homo & mortuus.
 Quomō a pena redemit nos xpus.
 Quō penā nostrā portauit.
 Si xpus solus redemptor: vt mediator
 debet dici.
 De mediatore.
 Scdm quā naturā sit mediator.
 Q' alio mō potuit liberare.
 Quare isto mō potius.
 Qua iustitia sit victus diabolus.
 De cā inter deū & hoīem & diabolū.
 De traditione xpi facta a Iuda a deo &
 a iudeis.
 Utz xpi passio sit opus dei vel iudeoz.
 Si in xpi morte separata fuit aia vel caro
 a verbo.
 Qua rōe dicit xpus mortu' ul' passus.
 Si xpus in morte fuit homo.
 Si xpus vbiq; est sit homo.
 Q' xpus vbiq; est totus: sed nō totū: vt
 totus ē hō vel deus: s; nō totum.
 Si ea q' dicuntur de deo vel filio dei pos
 sint dici de hoīe illo vel de filio hois.
 Si xpus habuerit fidē spē vt charitatē
 Quid sit fides.
 Quot modis dī fides.
 Quid sit credere deū: vel deo vlt' deū.
 De informi q̄litate mentis que in malo
 xpiano est
 Quō dicatur vna fides.
 Q' fides est de his que nō vident' pprie
 ipsa tamen videntur ab eo in quo est.
 Descriptio fidei.
 Quare sola fides dicitur fundamentū.
 Quō intelligitur qd scriptū est cū factū
 fuerit credatis.
 Si Petrus habuit fidem passionis quā
 do vidit hoīez illū pati.

Si aliqua scilicet que creditur.
 De fide antiquoz.
 De fide simpliciu.
 Que ante aduentu credere sufficebat.
 De fide comelli.
 De equalitate fidei spei et charitatis et
 De spe quid sit. opia.
 De quibus sit spes.
 Quo differant fides et spes.
 Si in xpo fuerit fides vel spes.
 Si iusti in inferno fide et spe habuerunt.
 De charitate dei et proximi que in xpo.
 et in nobis est.
 Quid sit charitas.
 Si eadem charitate diligitur deus et pro
 ximus.
 Quare dicunt duo mandata charitatis
 De modo diligendi.
 De implere illius mandati diliges deum
 ex toto corde etc.
 Quod alterum mandatum in altero est.
 Que charitate diligenda sunt.
 Si iubemur totum proximum diligere: et
 nos totos.
 Si in dilectione proximi includitur dilectio
 angelorum.
 Quid sit proximus.
 Quibus modis dicitur proximus.
 De ordine diligendi quid prius quid post
 An omnes homines pariter diligendi sunt.
 De gradibus charitatis.
 Si melius est diligere inimicos quam amicos
 Si charitas semel habita amittatur.
 Quare fides spes et scientia dicuntur eva
 cuari et non charitas cum ipsa sit ex parte
 Si christus ordinem diligendi servavit
 quem nos.
 De charitate dei.
 Quod deus dicitur magis diligere vel
 minus hunc vel illum.
 Quod dupliciter inspicenda est dilectio dei.

Si quis magis vel minus diligit a deo
 quo tempore quam alio.
 Si deus ab eterno diligit reprobos.
 De quatuor virtutibus principalibus.
 Utque hee virtutes fuerint in christo: et sint in
 angelis.
 De visibus earum.
 De septem donis spiritus sancti.
 Utque sint virtutes: et sint in angelis.
 Utque in christo fuerint.
 De timorum distinctione.
 De timore casto et servili et initiali.
 Quo differant castus et servilis vel initialis.
 Quod timor servilis et initialis dicitur ini
 tium sapientie: sed differenter.
 Quod castus timor permanet in eternum.
 Si timor pene qui fuit in christo fuit servi
 lis vel initialis.
 De sapientia et scientia quo differant.
 In quo differat sapientia ab intellectu.
 Utque intellectus et scientia que inter dona
 numerantur: sint illa que naturali habet homo.
 De connectione virtutum que non separantur
 An cuncte virtutes pares sint in quocumque
 sunt.
 Quod in charitate tota lex pendet.
 De decem mandatis quod continentur in
 duobus.
 Quare ydolum nihil esse in mundo dicitur.
 Quare in spiritu sancto proprie dicitur fieri
 remissio peccatorum.
 De sensu spirituali et carnali legis.
 De furto.
 De mendacio.
 De triplici genere mendacii.
 De octo speciebus mendacii.
 Quid sit mendacium.
 Quid mentiri.
 Quod omne mendacium peccatum sit siue pro sit
 siue non: et quare.
 In quibus rebus cum piculo errat vel non.

- De periurio.
- An sit periurii qd nō est mendaciū.
- De triplici modo periurii.
- An iuratio sit malum.
- De iuramento qd sit p creaturas.
- Que iuratio sit grauior: an que sit per
deū: an q sit vñ p creatas vñ p euāgeliū.
- Quid est dicere p deū.
- De illis qui iurant p falsos deos.
- De iuramentū vel pmissio contra deū
facta nō est tenenda.
- Si est periurus qui nō facit qd incaute
iurat.
- De illis qui verborū calliditate iurant.
- De illo qui cogit aliqñ iurare.
- Quare lex dicitur opmēre manum non
animū.
- Que sit licēra occidens.
- De legis ⁊ euāgelii distantia.

Incipit liber certus de incarnatione
vbi: et humani generis reparatio.

Quoniam venit igitur
plenitudo temporis
ut ait **A**plos: misit
deus filium suum secundum
de muliere factum
sub lege: ut eos qui
sub lege erant redi-
meret in adoptionem filiorum dei. **I**psa autem ple-
nitudo dicitur tempus gratie: quod ab adventu salua-
tori sumpsit exordium: hoc est tempus misericordie
et amoris benignitatis in quo gratia et veritas
per ipsum christum facta est. **S**ic ergo per charita-
tem impletur quod in lege precipiebatur. **C**leritas ergo
per christi adventum exhibetur atque perficitur huma-
ne redemptionis sponsio facta ab antiquo
filio ergo missus est ipsa incarnatio. **E**t nota.
missus est quoniam in forma hominis mundo visibilis
apparuit. de quo superius sufficienter dictum est.
Quare filius carne assumpsit non pater
vel spiritus sanctus.

Quod igitur dicitur annotandum est quod si
filius non pater vel spiritus sanctus incarnatus
est. **S**olus namque filius hominum
assumpsit. quod utriusque ordinis dogma atque altero dei
sapientia fecit consilio: ut deus qui in sapientia
sua mundum condiderat: secundum illud. **D**ia in sa-
pientia fecisti omnia: ut eadem que in celis
sunt et que in terris restauraret. **H**ec est
mulier evangelica: que accendit lucernam et
dragmam decimam que perditam fuerat reperit.
Sapientia. scilicet patris que testis humane infirmita-
tis lumen sue divinitatis accendit: per di-
tamen homines reparavit: nomine regis et ima-
gine insignitum. **I**dem etiam filius missus est: et
non pater: quia congruentius mitti debebat qui
est ab alio quam qui a nullo. **F**ilius autem a pa-
tre est: pater vero a nullo est. **U**t. **n.** **A**ugustinus. ait in
libro de tri. non habet de quo sit. **S**icut ergo
pater gignit: filius geneticus est: ita congrue

pater misit: filius missus est. **A**b illo. **n.** **Q**uoniam
ter mittit dei verbum cuius est verbum. ab illo mit-
titur de quo natus est. **M**ittit quod genitum est
Pater vero qui misit a nullo est. **I**demque pater missus
non est: ne si mitteretur ab alio esse putaretur.
Missus est ergo primo filius qui a solo patre
est. **D**einde etiam spiritus sanctus qui est a patre et fi-
lio. **S**ed filius solus in carne missus est: non
spiritus sanctus: sic nec pater. **Q**uod idem factum est
ut qui erat in divinitate dei filius: in humana
te fieret hominis filius. **N**on pater vel spiritus. scilicet
carne induit: ne alius in divinitate esset filius
alius in humanitate. et ne idem esset pater et filius
si deus pater de homine nasceretur. **U**bi in ecclesia
sacris dogmatibus non pater carne assumpsit:
nec spiritus. scilicet sed filius tantum: ut qui erat in di-
vinitate dei filius: ipse fieret in homine hominis
filius: ne filii nomen ad alterum transiret: qui
non esset eterna natiuitate filius. **D**einde ergo
filius hominis factus est filius natus secundum unita-
tem nature ex deo dei filius: et secundum unitatem
nature ex homine hominis filius: ut unitas geniti
non adoptione nec appellatio: sed in utraque
natiuitate filii nomen nascendo haberet: et
esset verus deus et verus homo unus filius. **N**on
ergo duos christos nec duos filios: sed deum
et hominem unum filium: quem propterea unigenitum
dicimus manentem in duabus substantiis: sic ei nature
unitas contulit non permixtis naturis: nec in-
mixta sic thimotheani volunt: sed societate
unitis. **E**cce habemus quod filius non pater vel
spiritus sanctus carne assumpsit.

Utrumque pater vel spiritus sanctus potuerit in
carnari vel possit.

Sed vero arguitur utrumque pater vel spiritus
sanctus incarnari potuerit vel
etiam modo possit: sane responderi potest
et potuisse olim et posse nunc carne sumere et
hominem fieri tam patre quam spiritum sanctum. **S**icut
enim filius homo factus est: ita pater et spiritus sanctus
potuit et potest.

Quoniam filius qui tamen carne accepit aliquid

fecerit qđ nō p̄r vel spūs sanct⁹.

Sed forte alig dicēt: cū indiuisa
sint opa trinitatē: si filius carnē
assūpsit: tūc p̄r et spūs sanctus
ga si fili⁹ carnē assūpsit nec h⁹ fecit p̄r vel
spūs. s. nō oē qđ facit fili⁹ fac p̄r et spūs
sanctus. At oīa fil p̄r et fili⁹ et aboz sps
pariter et cōcorditer opantur. Ad quod
dicim⁹: qđ nihil opatur fili⁹ sine patre et
spū. s. s. vna ē hoz tūz opatio indiuisa
et indiuisilis: et tū fili⁹ nō p̄r vel spūs. s. car
nē assūpsit. Ipaz tū carnis assūptōez cōi
tas opata est: hīc Aug. dicit in li. de fide
ad Petz. Recōciliari sum⁹ per solū filiū
fm carnē: s. nō soli filio fm deitatē. trini
tas. n. nos sibi recōciliauit p hoc q solū
verbū carnē ipa trinitas fecit. Trinitas
igit carnis assūptōez fecit: s. vbo nō p̄r
vel spūi sancto. Si. n. p̄r sibi: et fili⁹ sibi
vel p̄r filio: et filius patri carnis assūptō
nē opatus ē: ita nō eadē opatō ē: vtri
usq; s. diuisa. Et sic inseparabil et indiuisa
ē vnitas sube triū: vt ait Aug. i li. 8. tri.
i. a et opatio. Nō tū eandē trinitatē natā
et vgie crucifixā et sepultrā catholici cēta
tores docuerūt: s. tūmō filiū. nec eandē
trinitatē i spē colūbe descēdisse sup ihm
s. tū spm. s. nec eadē dixisse de celo tu es
filius meus: s. tū patri vocem fuisse ad
filiū factā: quis p̄r et fili⁹ et spūs. s. sicut
insepabiles sunt: ita et inseparabil operāe
hec et mea fides ē: qm̄ hec ē catholica fi
des. s. igitur solus filius carnē assūpsit
ipaz tū incarnatōez cū p̄re et spiritu san
cto opatus est.

Quare totā hūanaz nām accepit: et
quid noie hūanitadē vel humane na
ture intelligenduz sit.

Et ga in hoīe tota hūana natā
vitio corrupta erat: totaz assū
psit. i. aiaz et carnē: vt totā cu
raret et scificaret. Et autē hūane nāe siue

hūanitatē vocabulo aia et caro intelligi
debeant: apte docet Dyzonim⁹ i expōne
catholice fidei dicēs: lic cōfitemur i xpo
vnā ē personā filiū vt dicamus duas p
fectas et integras ēē subas. i. diuinitatē et
hūanitatē: que ex aia cōtinetur et corpe
Ecce apte cōdit noie hūanitatē aiaz et
corpus itelligit: que dño assūpsit dei fili⁹
itelligit: vbi hoīez siue hūanitatē siue hu
manā nām accepisse legit. Errāt ergo q
noie hūanitatē nō subas sed p̄petatem
qndā a q hō noiatur significari cōcēdūt
vbiq; hūanitas xpi memorat. Ait. n.
Johs Damas. Sciendū qdēz q deitatē
et hūanitatē nō ēē subas. s. nāz ē rep
sentatm. natā. n. nō sic accipitur in xpo:
vt cū dī vna nā ēē oīm hoīz. qđ eundē
ter idē Johs cōdit differentē rōez dicti
assignās. Cū natā hūana i xpo noiatur
et cū dī vna nā oīm hoīz. Ait. n. Cum
vnā nām hoīz dicimus: sciendū ē q nō
p̄siderātes ad aie et corpis rōez hoc dici
mus vt dicamus i singlis hoībuz eandē
ēē nām corpis et aie. ga alia ē nā anīme
alia corpis. Impossibile. n. ē vne nāe di
cere dñi corpus et aiaz: sic et alioz hoīm
opata ad iuicē. Sed ga plone plurime
hoīm sunt: oēs aut eadē suscipiūt rōem
nature. Oēs. n. ex aia et corpe ppositi sūt
et oēs nām aie p̄cipiāt et corpis subam
possident: cōez spēm plurimaz differen
tiū psonaz vna nām dicimus vniūscui
usq; p̄fē. s. duas naturas hūitās: et i dua
bus p̄fēte naturis exīstis aie. s. et corpis
In dño aut ihu xpo nō ē cōez spēs acci
pere: si qđ sit res aliē spēs: ipm sit aliud
ab oī re q p̄us fuit. nō sic fact⁹ ē hō: ga
h⁹. s. nō cōfert ei ēē sic aliis hoīb⁹. Neq;
enī factus ē nec ēē aliqñ fiet aliū. s. xps
ex deitate et hūanitate in deitate et
hūanitate de p̄fectus ē idē et hō p̄fectus
Totā igit hūanā nām. i. carnē et animaz

et horum proprietates siue accitua assumpsit de
non carne sine anima: nec anima sine ratione ut be-
retici voluerunt: sed et carne et anima cum sen-
sibus suis. unde **Iohannes Damascenus** ait. **D**ia quod in
natura placuit dei verbum assumpsit. scilicet corpus et
animam intellectuales: et horum idiomata. **to**. n.
totus assumpsit me: ut toti mihi gratificetur
salutem. **Q**. s. n. inassumptibile est incurabile est.

De unione verbi et carnis mediante anima.

Assumpsit igitur dei filius carnem et
animam: scilicet carnem mediante anima unde
Iohannes Damascenus. unitum est carni per
medium intellectum dei verbum. **T**ate. n. subtilita-
tis atque simplicitatis est diuina essentia: ut cor-
pori de limo terre formato uniri non con-
gruerit nisi mediante rationali essentia. **I**lla
autem unio explicabilis est adeo: ut etiam **yo**.
ab utero sanctificatus. i. ab originali mundo
tus: se non esse dignum fateatur solueret corrigat
calciamenti ihesu. quia unitio illius modum in-
uestigare aliusque explicare non erat suffi-
ciens. **N**on igitur audienti sunt quod non verum hominem
filium dei suscepisse dicunt: nec natum de feia
sed falsam carnem et ymaginem corporis silarum
ostendisse videtur. in quem errorem praprop
quia timet quod fieri non potest. scilicet humana car-
ne et veritas et substantia dei ignetur. et tunc praprop
cant istum visibilem solis radios suos per oculos
feces spargere: et eos mundos et sinceros ser-
uare. **S**i ergo visibilia munda a visibilibus
imundis coniungi possunt: et non coniungi
quanto magis inconiungibilis et inuisibilis vi-
tas per ipsum. i. per intellectum animam: et per animam
corpus suscipiens totum hominem sine sui coram
minatorem assumpsit: et ab omnibus infirmitatibus
liberauit. **E**cce hic dicitur dei sapientia per spi-
ritum assumpsisse animam et per animam corpus. **S**piritus
n. scilicet per animam superior maiori similitudine deo
propinquat quam anima. scilicet ipsa eadem secundum inferiori par-
te: et anima magis quam corpus. et ideo non incongrue
anima dicitur assumpta per spiritum et corpus per animam.

Quod verbum simul assumpsit carnem et animam
nec caso prius est concepta quam assumpta.

Sed ad hoc verbum carnem
et animam assumpsit: an prius animam
quam carnem: vel carnem quam animam. et
verum caro illa prius fuerit in utero virginis
concepta: et postea assumpta: vltissime et abique
ulla ambiguitate dicitur. quia ex quo hominem
deus assumpsit totum assumpsit: scilicet sibi uniuersum
animam et carnem. nec caro prius fuit concepta
et postmodum assumpta: sed in conceptione a.
superiora: et in assumptione concepta. unde **Angeli** li-
de fide ad **petrum**. firmitissime tene et nulla
tenus dubites: non carnem christi sine diuinitate
conceptam in utero virginis pulchre suscipiatur
a verbo: sed ipsum verbum domini siue carnis ac-
ceptione conceptum: ipsamque carnem ubi icarna-
tione conceptam. **I**dem in li. de tri. ait. non esset
dei hominumque mediator nisi esset idem deus idem
homo in utroque unus et verus. quam seruile for-
ma a solo filio suscepta tota trinitas cu-
ius una est voluntas et operatio fecit. **N**on autem
in utero virginis prius caro est suscepta: et post
modum diuinitas venit in carnem: eld mor-
te venit verbum in utero seruata unitate prope-
ritate factum est caro et perfectum homo: et in unitate
carnis et anime natus est. **D**e hoc etiam **B**regio.
in moralibus ait. **A**ngelo nuntiante et spiritu
adueniente: mor verbum in utero: mor intra
verum verbum caro.

**De carne quam verbum assumpsit qualis
ante fuerit et qualis assumpta sit.**

Queritur etiam si carne ubi an prius
quam conciperet obligata fuerit pec-
cato: et an talis fuerit assumpta
a verbo. **H**anc dici potest et credi oportet iuxta
scripturarum attestationis conuentiam ipsam prius
peccato fuisse obnoxiam sicut reliqui virginis
caro: sed spiritus sancti operatione ita mundatam
ut ab omni peccati fragore immunis uniret
verbo: pena tamen non necessitate: sed voluntate
assumptis remanente. **M**aria quoque tota
spiritus. scilicet in ea pueniens a peccato prius
purgauit: et a fomite peccati etiam libera-
uit: vel fomitem ipsum penitus euacuando: ut

quibusdā placet: vel sic debilitando ⁊ ex
 tenuādo: vt ei postmodū peccādi occasio
 nullatenus extiterit. Potentiā quoq; ge
 nerādi abseq; viri semie virginī pparauit
 Ita. n. vba euāgelii docēt: vbi angel⁹ vir
 ginē alloquēs ait. Spūs. s. supuēiet in te
 ⁊ vītus altissimi obūbrauit tibi: ⁊ quod
 nāscet ex te sanctus vocabitur filius dei.
 Cui sacra virgo rūdit. Ecce ancilla dñi
 fiat mihi s; verbū tuū. Qd exponēs Jo
 hānes ait. Post cōsensū aut scē vgis sps
 sanctus puenit in ipaz fm verbū dñi qd
 angelus dixit purgās ipam: ⁊ potentiāz
 deitad verbū receptiā pparās s; ⁊ gene
 ratiūā. ⁊ tūc obūbrauit ipam deī altissi
 mi p se sapiētia: ⁊ vītus exñs. i. filius dei
 patri hōisios. i. cōsubalis sicut diuinitum
 semen. ⁊ copulauit sibi ipi ex scisintis et
 purissimis ipius virginis sanguibus: carnē
 aiataz aia rōali ⁊ intellectu nosire antiq
 pphēis n seminās: s; p spz creās. Quā
 sil caro fil dei caro: sil caro aiata aia rō
 nali ⁊ intellectu: sil dei vbi caro aiata aia
 rōali ⁊ intellectu. Et hō pspiciū fit
 qd ante diximus carnē. i. verbū sil conce
 ptā ⁊ assūptā. eandēq; imo vginē totaz
 spū. s. pueniēte ab oi labe peccati castifica
 tā. cui collata est potētia nouo mo: ge
 nerādi: vt sine coitu viri: sine libidine cō
 cipiētis in vtero virginis celebraret con
 ceptus dei ⁊ hois. Illa. n. caro qm deus
 sibi ex virgine vnire dignatus ē: sine vi
 tio cōcepta: ⁊ sine peccato nata ē. hāc tñ
 carnē si celestis: nō aeternō alteri cuiusq;
 putēs ēē nature: sed eius cuius est oīum
 hoīūz caro. Qd aut sacra virgo ex tunc
 ab oi peccato immunis extiterit: Aug⁹. eni
 denter ostendit in li. de nā ⁊ grā ingens: ex
 cepta scā virgine maria de qua ppter ho
 noie dñi nullā prozlis cū de peccato agi
 tur haberi volo qōnem. Inde. n. scimus

qd ei plus grē ē collatū ad vincēdū ex oi
 parte peccatū qd concipe ac parere me
 ruit quē pstat nullū habuisse peccatū. hāc
 igitur virgie excepta si oēs sancti ⁊ scē
 cōgregari possent: ⁊ quereretur ab eis
 an peccatū haberēt: qd responderent nisi
 qd Iohs ait. Si dixerimus qm peccatū
 nō habemus nosipos seducim⁹. Illa aut
 vgo singlari pueniēta ē grā atq; repleta
 vt ipm haberet vtrius sui fructū quē ex
 initio habz vniuersitas dñi: vt illud qd
 nascebat ex ppagie pmi hois tñ modo
 generi ⁊ nō criminis originē duceret.

Quare nō fuit xps decimat⁹ in abra
 hā sicut leui: cū caro quā accepit i eo
 fuerit peccato obnoxia.

Qm aut illa caro cuius excellē
 tia singlariis verbis explicari
 nō pōt: an aīq; esset vbo vnica
 obnoxia fuerit peccato i maria: ⁊ aliis
 a quibus ppagatōe traducta ē: nō ime
 rito vidēi pōt in abrahā peccato subia
 cuisse: cui⁹ vniuersa caro peccato subia
 cebat. Unde queri solet quare leui dicat⁹
 decimatus in abrahā: ⁊ nō xps: cū in lū
 bis abrahe vterq; fuerit fm materiale
 rōem qm decimatus est abrahā: i. decias
 dedit melchisedech. Tūc. n. ap lō leui deci
 matū dīc in abrahā tūq; in māli cā. Qd
 ea deciatione sicut abrahā mior melchi
 sedech ostenditur cui psonaliter decias sol
 uit: ita ⁊ leuiticus ordo qui in abrahā
 fm rōem seminalē erat: ⁊ ex eo p conu
 pscentiā carnis descendit. xps aut non ē
 decimatus: quia licz ibi fuerit fm carnē
 nō tñ inde descendit fm legē edēm. i. p car
 nis libidinē. sicut etiā in adā oēs peccare
 rūt: sed nō xps. Unde Aug⁹. super Ge
 nesim. Sicut adam peccante qui in lum
 bis eius erant peccauerūt: sic abrahā
 dante decimas qui in lumbis eius erant

decimati sunt. Et hoc non legitur in xpo licet et in lumbis. **A**de et Abrahe fuerit qui non secundum carnem concupiscentiam carnis in descendit. Cum ergo leui et xpus secundum carnem essent in lumbis abrahe quando decimatus est: ideo pariter decimati non sunt. quia secundum aliquem modum non erat ibi xpus quo erat ibi leui. secundum quippe rationem seminalem illam ibi fuit leui: quia ratione per concubitum venturus erat in matrem. secundum quam rationem non erat ibi xpi caro: quamvis secundum ipsam ibi fuerat marie caro. Ille ergo decimatus est in Abraham qui sic fuit in lumbis Abrahe sicut ille fuit in lumbis patris sui. i. qui sic est natus de patre Abraham sicut ille de suo patre natus est. i. per legem carnis: et inuisibilem concupiscentiam.

Qua ratione xpi caro dicta est in scriptura non fuisse peccatrix: sed sit coaperitur quare obligata peccato non fuerit in xpo.

Quocirca primicia nostre masculae recte dicitur assumpsisse xps quia non carnem peccati: sed similitudinem carnis peccati accepit. **N**on enim deus filium suum: ut ait Apostolus in similitudinem carnis peccati. Assumpsit enim verbum carnem peccatrici simile in pena et non in culpa. et ideo non peccatricem. Cetera vero hominum caro omnis peccati caro est. sola illius non est caro peccati. quia non cum mater concupiscentia: sed gratia concepit. habet tamen similitudinem carnis peccati per passibilitatem et mortalitatem: quia elurrit et sinit: et huiusmodi. licet ergo eadem caro sit eius que et nostra: non tamen illa facta est in vero sicut nostra. Est enim sanctificata in utero: et nata sine pecca-

to: et nec ipse in illa unquam peccauit. In pena ergo similis est nostre: non in qualitate peccati. quia pollutiones que ex concupiscentie motu concepta est omnino non habuit: nec ex carnali delectatione nata est. Venit ergo ad corpus immaculatum quod preter libidinis concupiscentiam conceptum fuit. nec illud in se habuit vitium quod in aliis est causa peccati: nec in eo peccauit. Ideoque vere dicitur verbi caro non fuisse in xpo obligata peccato.

Quidam videtur aduersari illi sententiae qua dictum est carnem xpi non prius conceptam quam assumpsisse.

Illi autem sententiae qua supra diximus carnem verbi non esse fuisse conceptam quam assumpsisse videtur obuiare quod Augustinus ait super Iobem: ubi legitur. **E**cluite templum hoc: et in tribus diebus excitabo illud. dixerunt ergo iudei. xl. et vi. annis edificatum est hoc templum: et in tribus diebus excitabis illud? **H**ic inquit numerus perfecti domini corporis conuenit. quia ut dicunt philosophi tot diebus forma humani corporis perficitur. **H**oc enim occasione verborum quidam dicere praesumpserunt domini corporis formam tot diebus ad modum aliorum corporum perfectam et membrorum coniunctionis distictam: et mox verbum dei sibi unisse carnem et animam. et hoc modo dicunt illi numerum perfecti domini corporis conuenire. **S**ed alia ratio illius dicti extitit: ex qua sana verbi intelligentia oritur. **N**on enim id illud dicit Augustinus. quin mox et caro illa ope spiritus sancti sanctificata: et reliqua separata fuit verbo dei cum anima uniretur: ut perfectus et verus deus esset perfectus et verus homo

Sed quia membrorum illius dominici corporis distinctio in ipso momento conceptionis et unionis dei et hominis adeo tenuis erat et pua et humano visui vix posset subici. Diebus autem illis quos memorat Augustinus perfecta est et notabilis facta. Incarnatum est igitur verbum: ut ait Iohannes Damascenus: et a propria incorporeitate non excessit: et totum incarnatum est: et totum incircumscriptum. minoratur corporaliter et contrahitur: et diuine est incircumscriptum non coacta carne eius cum incircumscripta diuinitate. In omnibus igitur et super omnia erat: et in vtero sancte genitricis existerat. Sed in ipsa actu incarnationis.

Quare in scriptura sacra sepius tribuatur incarnatio que est opus trinitatis spiritui sancto: et de ipso etiam conceptus et natus christus dicatur.

Um vero incarnatio verbi sicut in superioribus tractatur est: operatio vere sit patris et filii et spiritus sancti: inuestigatione nobis dignum videtur: quare in scriptura spiritui sancto hoc opus sepius attribuitur: et de ipso christus conceptus memoratur et natus. Non enim ideo operatio incarnationis spiritui sancto sepius attribuitur quod ipse solus eam sine patre ac filio fecerit: sed quia spiritus sanctus est charitas et donum patris et filii: et ineffabili dei charitate verbum dei caro factum est: et ineffabili dei dono filius dei vniuersi sibi formam serui. non igitur frequens denominatio spiritus sancti ab illo opere patrem vel filium excludit: sed potius vno nominato tres intelliguntur. sicut sepe fit in aliis operibus. unde Augustinus super hoc mouens questionem in hunc modum ean-

dem determinat in enchaïra inueniens.

Propositio questionis.

Um illam creaturam quam virgo concepit et peperit: quamuis ad solam personam filii pertinentem tota trinitas fecerit: neque enim separabilia sunt opera trinitatis cur in ea facienda spiritus sanctus solus nominatus est. an etiam quando vnus trium in aliquo opere nominatur vniuersa operari trinitas intelligitur. Ita et est et exemplis doceri potest. audistis propositam questionem eiusdemque solutionem vel expositionem.

Quo sensu christus dicatur conceptus et natus de spiritu sancto.

Ad in hoc diutius immorandum. Illud enim mouet quod christus est dictus natus de spiritu sancto: cum filius nullo modo sit spiritus sancti: numquid dictum sumus patrem hominis christi esse spiritum sanctum ut deus pater verbum genuerit: spiritus sanctus hominibus. ex qua vtraque substantia christus vnus esset: et dei patris filius secundum verbum: et spiritus sanctus filius secundum hominem: eo quod cum spiritus sanctus tanquam pater eius de matre virgine genuisset. Quis hoc dicere audebit cum hoc ita sit absurdum: ut nulle fidelium aures id valeant sustinere. proinde cum confiteamur christum natum de spiritu sancto ex maria virgine: quomodo non sit filius spiritus sancti: et sit filius virginis: cum et illo et de illa sit natus? explicare difficile est. proculdubio non sic de illo: ut de patre: sic autem de illa ut de matre natus est. non est autem concedendum quicquid de aliqua re nasci continuo eiusdem rei filium nuncupandum. ut. n. omitas aliter de homine nasci filium: aliter capillum: aliter pediculum.

et lubricū: quoz nūl ē vūl. vt ergo hō
omittaz: qm tante rei deformiter ppa/
rantur. Certe q nascitur ex aqua et spi
ritu scō: nō aque filios eos recte dixerit
qsp. az: sed dicuntur filii dei patris et ma
tris ecclesie. Sic ergo de spiritu sancto
natus est xp̄s: nec tñ filius est spūs. s̄
sicut ecōuerso nō oēs q dicūt alicuius fi
lii p̄fēns ē vt de illo etiam nati eē dicā
tur. vt illi qui adoptātur dicūtur etiā fi
lii iehēne: nō ex illa nati: sed etiā in illam
pparati. cū itaq: de aliquo nascitur ali/
qd: et nō ita vt sit filius: nec rursus oīs
q dicūt filius de illo sit natus cuius dī
filius: p̄fēō modus iste quo natus ē xp̄s
de maria virgine sicut filius: et de spiritu
scō nō sicut filius: insinuat nob̄ gr̄az dei q
hō nullis p̄cedētibz meritis in ip̄o ex
ordis nature sue quo eē cepit verbo dei
copularet et tantā plene vnitatē: vt idē
esset filius dei qui filius hoīs: et filius ho
minis qui filius dei. et sicut i nature hūa
ne susceptōe fieret quodāmodō ip̄a gr̄a il
li hoī nāliter qua nullū possit admittēre
peccatū. q gr̄a ideo p spm̄ sanctū est si/
gnificata: qā ip̄e p̄p̄e sic est deus: vt sit
et dei donū. p hoc ergo q de spū scō esse
natiuitas xp̄i dīr: quid aliud q ip̄a gr̄a
demonstrat q hō mirabili et ineffabili mō
vbo dei ē adiūt? atq: pcreat? et diuina
gr̄a corporis repletus.

P Aliā rō qre dicatur nat⁹ de spū scō.
Dicit etiā dīci xp̄s fm hoīez
iō nat⁹ de spū. s̄. qā cū fecit. In
q̄rū. n. hō ē et ip̄e scō ē: vt ait
apls. Cōcept⁹ g⁹ et nat⁹ de spū. s̄. dīr: nō
q spūs. s̄. fuerit v̄gini p semine. nō. n. de
suba spūs. s̄. semē part⁹ accepit: s̄. qā p
gr̄az dei et opationē spūs. s̄. et carne vir
ginis ē assūptū qd vbo ē vnitū. et i euan
gelio s̄. hāc intelligētā legīt s̄ maria q

iuuenta ē i vtero hōis de spū. s̄. Cuius oī
rōnem Ambrosi⁹. insinuat in 2° libro
de spiritu sancto ait. quod ex aliquo est
aut ex substantia: aut ex potestate et⁹ ē.
Ex suba sic fil⁹ q a p̄re: et spūs. s̄. q a pa
tre si iōq: p̄cedit. ex potestate aut sic ex
deo oīa. quō g⁹ i vtero habuit maria ex
spū. s̄. sic q̄s ex suba. g⁹ spūs. s̄. i carnē et
ossa cōuersus ē: nō v̄gini. si vō q̄s ex op̄a
tione et potestate eius v̄go accepit: q̄s ne
get spm̄. s̄. dīcē incarnatōis auctorem.
Quare ap̄ls dicat xp̄m factū cū nos
fateamur cū natum.

S Ed q̄rī pōt cū nos saluatorem
natū pfiteamur: cur ap̄ls sc̄m
eū dicat ex seie Dauid: et alio lo
co factū ex muliere: cū aliud sit fieri: ali
ud nasci. Aliqd g⁹ significat hoc dicto
qā. n. nō hūano semine cōcepta est caro
dñi in vtero v̄ginis et corpus effectū: s̄
effectū et v̄tute spūs. s̄. ideo ap̄ls dīc fa/
ctū: nō natū. Aliud ē. n. semine admixto et
sanguis coagulo generare. aliud ē nō p
mixtione: s̄ v̄tute p̄creare. possūt hoīes
generare filios: sed nō facere. ecce quare
dixit ap̄ls sc̄m et nō natū: ne eius. s̄. nati
uitas que fuit sine viri semine nostre filia
putaret: q pficitur ex semine p̄mixtōe.
Id aut cū factū diceret ap̄ls eddidit ex
semine Dauid. q et si nō itercessit semen
hoīs i cōceptōe v̄ginis: tñ quia ex ea car
ne xp̄s formatus ē q cōstat ex semine: rē
dicitur: quia factus est.

S i p̄sōa et nā p̄sōa et nāz assūpsit
et si nāz dei sit incarnata.

P Reterea i q̄rī oī cum ex p̄mis
sis p̄stet v̄bū dei et carnē et oīaz
sūt assūptū i v̄nitatē oīdē: ad
hōz pot⁹ p̄cedendū sit. s̄. q p̄sōa p̄sōaz
et q nā nāz: et p̄sōa naturā: et naturā
p̄sōnam assūpsit. et an ita conueniat

dici diuinam naturam esse leonardam
licet deus incarnatus ⁊ uerbum incar
natū sane dicitur. hec inquisito sine que
rendi ratio iuxta sacraz auctoritatum
testimonia: partim implicita atq; pple
ra: partiz uero explicita est ⁊ aperta.
Certum est enim ⁊ sine ambiguitate ve
rū q; nō natura personaz: nec persona
personaz: sed persona naturaz assūpit.
Quod sanctoz subditis comprobatur
testimōiis ⁊ auctoritatibus documentis. Au
gustinus enī ait in libro de fide ad Pe
trum. Deus unigenitus dum concipere
tur ueritatem carnis accepit ex uirgie
⁊ cum nasceretur integritatem uirgini
tatis seruauit in matre. Et paulo post.
deus humanaz naturam in unitate per
sone suscepit: qui se humilians per mise
ricordiaz incorrupte uirginis uterz ex ea
nasciturus impleuit. Formaz ergo serui
id est naturam serui in suam accepit de
us ille personam. Item: deus enim uerbuz
non accepit personaz hominis: sed natu
ram. Item dei filius unigenitus ut car
nem hominis animaq; mundaret: susce
ptione carnis animeq; rationalis incar
natus est. his aliisq; pluribus auctozita
tibus euidenter ostenditur non naturā
personam: nec personam personam: sed
personam naturaz accepisse.

De parte questionis pplexa.

Equarto uero questionis ar
ticulo: uerz. scilicet natura naturaz
assūpsit: scrupulosa etiā iter
doctos questio est. quia in hoc plurimū
dissentire uidentur: qui in sacra pagina
auctoritate preclari aliis de doctores exti
terunt. nec tū alii ab aliis: uerum etia
idem a seipsis dissonare uidentur: sicut

subiecta capitula docent.

Egitur enim in tollerano con
cilio. viii. traditum sic. Solus
uerbuz caro factum est ⁊ ha
bitauit in nobis. ⁊ cū tota trinitas ope
rata sit formationē suscepti hois: quo
niam inseparabilia sunt opera trinitad
solus tam. en filius accepit hominem in
singlariatem persone: non in unitatem
diuine nature. id qd propriū est filiū
nō qd cōmune est trinitati. Itē in tolle
rano concilio. xi. unius substantie credi
mus deum patrem ⁊ filium ⁊ spm scm
non tamen dicimus: ut huius trinitad
unitatē maria uirgo genuerit: sed tm
filiū qui solus nostram naturam in uni
tatem persone sue assūpsit. incarnatio
nem quoq; huius filii dei tota trinitas
operata esse credenda est. Solus tamē
filius formaz serui accepit in singulari
tate per se. his insinuari uidetur q; per
sona tm naturam: non natura naturaz
assūpsit. Si enim qd commune est
trinitati non accepit homines: ergo nō
natura diuina que cōmunis est tribus
persōis. Cui uidetur obuiare qd Aug.
ait in libro de fide ad Petz. nec diuini
tas iquit xpi aliena est a natura patris
sz id quod i principio erat uerbu. nec hu
manitas eius aliena est a natura matris
fm id qd uerbum caro factum est. Illa
enim natura que semper genita manet
ex patre: nostram naturaz sine peccato
suscepit ut nasceretur ex uirgie. Hac au
tē auctoritate uidetur tradi q; diuina nafa
humanam suscepit. ubi uehementē mo
ueri possumus q; eam genitam eterna
liter ex pte dicit: nisi forte naturā p p
sona hic accipiat. aliegn si dixerim nāz

tribus personis cōmunez genitricem esse
occurrunt nobis ex aduerso que in tra-
ctatu s̄ trinitate discemim⁹: ubi dixim⁹
non naturam naturā: sed psonam per-
sonam genuisse. q̄a si natura genuisset
naturam: cum vna eademq; sit natura
trinitatis: eadem res seipam genuisset
q̄d Augustinus fieri posse negat. S̄z ali-
bi certum reperimus documētum quo
natura naturam assumpsisse monstratur
Ait enim Aug⁹. in pmo libro de trinita-
te. Etiam seipso xp̄us minor factus est
formam serui accipiens. Neq; enim sic
accepit formā serui vt amitteret formā
dei: in qua erat eq̄lis patri: vt ⁊ in for-
ma serui ⁊ in forma dei idem ipse sit
vni⁹ genitus filius patri: quia forma dei
accepit formaz serui: Si autem forma
serui formā serui accepit sine dubio na-
tura naturam accepit. forme enim no-
mine natura significatur. vt Augustin⁹
evidenter docet in libro de fide ad Pe-
trū. Cum inquit de xp̄o audis quia in
forma dei erat: oportet te cognoscē fir-
missimeq; tenere in illo forme nomine
naturalem plenitudinem debere itelligi
In forma igitur dei erat: quia in natā
dei patris semp erat de quo natus erat
Dylarius quoq; in li. xii. de trinitate
ait. esse in forma dei nō alia intelligētia
est q̄ in dei manere natura. didicisti no-
mine forme intelligentiā fieri nature: ⁊
audisti q̄ forma dei formaz serui susce-
pit. vnde consequens est q̄ natura diui-
na naturam hūanam suscepit. Qd etiā
Hieronimus in explanatōe fidei cui-
denter insinuat inquit: passus est filius
dei non putative: sed vere. fm illud pas-
sus est quod pati poterat. i. non fm illā
substantiam que assumpsit: sed fm illaz
que assumpta est. Ex quo apparet diui-

nam substantiam assumpsisse humanā.
Ex verbis autē Augustini superius po-
sitis adhibita diligentia innui videtur
solum verbum carnem factum: ⁊ na-
turam solum suscepisse humanam: ⁊ di-
uinam naturā eandem accepisse. Ait. n.
trinitas nos sibi reconciliauit per hoc
q̄ solum verbum carnem ipā trinitas
fecit: in quo sic veritas incōmutabilis
manet diuine humaneq; nature: vt sic
vera semper est eius diuinitas quā de
patre habet: ita vere semper atq; incō-
mutabilis eius sit. humanitas quā sibi
vnitam sumā diuinitas gent. Ecce ⁊ so-
lum verbū dixit carnem factum ⁊ hūa-
nitatez diuinitati vnitam. Idem quoq;
superius dixit seruilem formā a solo fi-
lio susceptā quā tota trinitas fecit. iam
facile est cognoscere q̄ diuersa ⁊ multi-
plicia super questione proposita aucto-
res tradiderint. Itēq; postea lores ea le-
gentes varias atq; contrarias ex pre-
dictis occasionem sumentes promunt
sententias.

Quid de hoc tenendū sit.

Os autē omnis mendacii ⁊ cō-
tradictionis notā a sacris pa-
ginis sedudere cupientes: or-
thodoxi patribus atq; catholicis do-
ctoribus nulla prane intelligētie suspitō-
ne notatis: consentimus dicentes: ⁊ per-
sonaz filii assumpsisse naturā hūanam: et
naturam diuinam humane nature in fi-
lio vnitam: eamq; sibi vnisse vel assum-
psisse. vnde ⁊ vere incarnata dicitur.
Qd vero dicitur solus filius formam
assumpsisse serui: per hoc nō excluditur
diuina natura ab acceptiōe seruilis for-
me: sed alie due persone pater. s. ⁊ spūs
sanctus. Item ⁊ illud aliud. scilicet qd ē p-
prium filiū: nō qd cōe ē trinitati hominez

accepit: sic oportet intelligi. i. ppe in ypo-
stasi filii: nō in tribus cōmuniter psonis
diuina natura hūanam sibi vniuit. Qui
sensu ex rei his Johis Damasc. confit
mat: q totā diuinā naturā in vna yposta-
sion incarnatā ēē enidēter asserit dicens.
In hūanatione dei vbi aim' oēs' q pfectā
nām deitatis i vna eius ypostatione car-
natā ēē. i. vnitā hūane nāe: q nō pte pri
di. n. hūane nāe aim' vnitā ēē oēs' deitad
nām v' subaz. Itē eadē ē nā i singla ypo-
stasiō. i. p'p'az. q qm dicim' nāz vbi car-
natā ēē fm beatos q athanasii q cirillū
deitadē dicimus ēē vnitā carni: q vna na-
turā dei verbi incarnatā cōitemur. verbū
aut q qd eadē ē sube possidz: q qd p'p'eta-
ris ē hūis ypostasios. i. p'p'one. Ex his ma-
nifeste oñd it q nā diuina incarnata ē. vñ
q eadē vere dicit' suscepisse hūanaz nāz.

An diuina nā debeat dici caro scā.

Ed qrit' vtz eadē diuina nāa
debeat dici caro facta sic vbi
dī fēz caro. Si. n. idē ē icarna-
ri q ē carnē fieri: videri pōt ita debē di-
ci q sit caro facta sicut dī icarnata. Ad
qd dicim': ga si illud dictū i sac' scripta
reperitur ex eadē itelligētia accipetur q
dī icarnata. sed ga illud auctoritas sū-
ticuit atq; locutōis modus nimia videt'
facere expōitiōē si nā diuina dicit' caro fa-
cta: melius hoc silere puto v' negare q
temere asserere: ne si illud dicat' quertibi
litas nāe in naturā significari putet. Ex
pmissis idubitatiliter cōstat q verbi p-
sona siue nā hois nām. i. carnē q animā
assūpsit: sed nō psonā hois. Si aut nāa
diuina nām hois accepit: qre nō dī facta
hō vel ēē hō sic vbi dei. Ad qd dici pōt
q dei fili' dī factus hō v' ēē hō: nō solū
q hoiez assūpsit: sed q ipm in vnitatē q
singlariatē sui. i. p'p'one accepit. Nā aut
diuina hoiez qdē accepit. i. hois formā si-
bi vniuit: sed nō in singlariatē q vnitatē

sui. Seruata. n. p'p'etate ac diuersitate
duaz nāz p'p'one singularitas extitit.
Itē nō sic dī diuina nā esse hō vel facta
hō sicut dei filius. quidam tū ididerēt
vtrūq; cōcedunt.

Quare nō accepit psonam hois cuz
hoiem accepit.

Deo vero nō psonā hois assū-
psit: ga caro illa q anima illa
nō erant vnitā in vna psonam
quā assūpsit. quia nō ex illis citabat p-
sona qm illis vnitū ē vbi. Nā sibi inuicem
sūt vnitā sū cū vbo vnitā sunt: altera tū
vnione inuicē vnitā sūt illa duo. i. aia q
caro: alia vnione vbo vnitā sūt. ga alia ē
vnio aie illius ad carnē: q alia vnio vbi
ad aiaz illā q carnē. Nō g' accepit vbi
dei psonā hois: s'z nāz. ga nō erat ex car-
ne illa q aia illa pposita psona vna quaz
verbum accepit: sed accipiendo vniuit: q
vniendo accepit.

Contra hoc oppositō qua p'bare qui
dā volūt psonā accepisse psonā.

Itē a gbuldā opponit q psona
assūpsit psonā. p'p'ōa. n. ē suba
rōalis idiuindue nāe: hoc aut est
aia. ergo si aiaz assūpsit q psonā. qd ideo
nō sequit': ga aia nō ē psona qm alii rei
est vnitā psonaliter: s'z qm p se ē. absoluta
enī a corpe psona ē sicut ā glis. Illa aut
aia nūq' fuit quā ēē alii rei p'p'etā. itēq;
nō ea assūpta psona assūpta ē. Alii quoq;
nitūtur p'bare verbū dei assūpsisse p'p'ōaz
ga assūpsit aliquē hoiem. assūpsit. n. hoī
nē ihm xpm. g' aliquē hoīem. Q' aut ho-
minē ihm xpm assūpsit Augl. i. expōē
simboli sub anathate tēdit dicens. Si qs
dixerit atq; crediderit hoīem ihm xpm
a filio dei assūptū nō fuisse: anathā sit. q
etiā in plurib' scripture locis huiusmōdi
vritur locutōnibus. Ille homo a verbo
dei est assūpt'. ille homo factus ē xps
Et p'p'eta de hoīe xpo loquens deo ait.

Deat^r quē elegisti ⁊ assūpsisti. Ex qbus
plequi videtur q aliquis homo assūpt^r
sit a vbo: ⁊ ita psona assūpta sit a psona.
S3 ga hoc nephas dicē ē aut sentire: p
misse locutōes eisq; siles fm hāc itelligē
tiā sane accipi debēt: vt hō xp̄us siue hō
ille siue qdā hō dicat assūpt^r a vbo siue
vnitus vbo. nō ga hois psona sit assūpta
vel vnita verbo: sed ga aīa illa ⁊ caro il
la assūpta sūt ⁊ vnita verbo: i qbus sub
sistit deī ⁊ hois psona: vt ad hois naturā
nō ad psonā respiciās: cū assūptū vl vni
tū vl quēdā vl aliqū in huiusmodi lo
cutōibus scriptura memorat. Quocirca
cū qrit siue pposita auctoritate: an aliq;
vel qdā hō sit assūptus a vbo: vel vni
t^r vbo siue distinctiōe itelligētiē: nō est hic
reddēda respōsiō: qm̄ multipl^r pmissa
est q̄stio: sed instantiā q̄rentis ita determi
nato. si de hois psona q̄ris: respōdeo q
nō. si de hois natura: vico est.

De itelligētiā hāz locutōnū. s. de^r fa
ctus est hō. deus est homo: an his lo
cutōibus dicat deus fact^r ēē aliqd
vl ēē aliqd: vl nō.

De pmissis aut emergit questio
plurimū cōtinēs vtilitatis: sed
nimū difficultatis atq; pplexi
tatis. Cū. n. constet ex p̄dictis ⁊ aliis plu
ribus testimōiis: oēsq; catholici unanimi
ter fateant deū ēē factum hoīem: ⁊ ihm
xp̄m deū vērē esse ⁊ vērē hoīez: queritur
an his locutōibus deus factus ē: hō fili^r
dei factus ē filius hoīs: deus ē hō: ⁊ hō ē
deus: dicat deus factus ēē aliqd: vel esse
aliquid: vl aliqd dicat esse deus. ⁊ an ita
cōueniat dici hō fact^r ēē deus: ⁊ fili^r hoīs
factus ē filius dei: sic ecōuerso dī. ⁊ si ex
his locutōibus nō dicitur deus factus ēē
aliquid vel esse aliquid: que sit itelligē
tiā hāz locutionum ⁊ filium? In huius
p̄fūdītatis relearatōe ⁊ scrupulose q̄ntis

expōe plurimū differi iueniūt sapientes.
Quorundā sententiam refert.

Lii. n. dicūt in ipā vbi incarnatōe
hoīez quēdā ex aīa rōali ⁊ hūana
carne cōstitutū: ex qbus duob^r oīs vns
hō constituit^r. ⁊ ille hō cepit ēē deus. nō
qdē natura dei: sed psona vbi. ⁊ deus ce
pit ēē hō ille. Cōcedūt etiā hoīem illum
assūptū a vbo ⁊ vnitū vbo: ⁊ tū ēē vbnz
Et ea rōe idūt dictū ēē deū factū hoīez
vl ēē hoīez. quia de^r factus est. i. cepit ēē
quedam suba ex aīa rōali ⁊ hūana car
ne subsistēs. ⁊ illa suba facta ē. i. cepit ēē
deus. nō tū de migratōe nature in nafaz
sed vtriusq; nature suata. p̄p̄tate factū
est vt deus ēēt illa suba: ⁊ illa suba esset
de^r. vnde v̄e dicit^r deus factus ē hō: ⁊ hō
factus est deus: ⁊ deus esse hō: ⁊ hō de^r.
⁊ filius dei filius hoīs: ⁊ ecōuerso. Cūq;
dicant illū hoīem ex aīa rōali ⁊ hūana
carne subsistere: nō tū fatent^r ex duabus
nafis ēē cōpositū diuina. s. ⁊ hūana: nec il
las partes esse duas nafas: s3 aīaz tū
⁊ carnem.

Auctoritates pōit qbus suā muniūt
sententiam.

Ne de suo sensu tū log putē
hanc sententiā pluribus muni
unt testimōiis. Ait. n. Aug^r. in
li. iiii. de tri. Cū legūt verbū caro factū ē
i vbo itelligo dei filiū vērē: i carne agno
leo v̄m filiū hoīs: ⁊ vtrūq; sit vnā psona
deū ⁊ hoīez ineffabilis gr̄e largitate v̄m
ctū. Idē i ench. xp̄s ihs de^r de deo ē. hō
aut nat^r ē de spū scō ex maria v̄gine. v̄tq;
suba diuina. s. ⁊ hūana filius ē vnicus dei
p̄ris oipotētis. s. quo p̄cedit spūs sanct^r
vtrūq; vnus: s3 aliud ppter v̄bū: ⁊ aliud
ppter hoīez. nec duo filii deus ⁊ hō: sed
vnus dei filius. de^r sine initio: hō a certo
initio. Itē in eodē. qd nā hūana in xpō
hoīe inuēit vt in vnitatē plone vnificili

dei singulariter assumpta est: quia bona voluntas: que bona opera preceperunt quibus mereretur iste homo fieri una persona cum deo: nunquam antea fuit homo: et hoc ei singulare beneficium prestatum est: ut singulariter premeretur deus. Neque ex quo homo esse cepit non aliud cepit esse homo quam dei filius: et hic unicus. et propterea dei verbum quod illo suscepta caro facta est utique deus: ut quemadmodum una persona est quilibet homo anima. scilicet rationalis et caro: ita sit Christus una persona verbum et homo. Idem super Iohannem. Agnoscamus geminam substantiam Christi divinarum. scilicet quod equalis est patri: et humanarum qua minor est patre. utriusque autem similis non duo: sed unus est Christus: ne sit eternitas non trinitas deus. ac pro hoc Christus est deus anima rationalis et caro. Idem quoque in libro de personarum generatione sancto. Ille homo ut et verbo patri coeternus non in unitate persone assumptus filius dei unigenitus est: nisi hoc meruit quod eius bonum precessit. ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret faciente ac suscipiente deo verbo ipse homo ex quo esse cepit filius dei unicus esse cepit. Item homo quicquid ita gratia sit christiana sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. Idem in libro xiiii. de tri. gratia dei nobis in homine Christo commendatur: quia nec ipse ut ratione unitate deo vero coniunctus una cum illo persona filius dei fieret: vellet est precedentibus meritis assecutus: sed ex quo homo esse cepit ex illo est et deus. unde dictum est verbum caro factum est. Iulianus quoque in libro de tri. ait Christum non ambigimus esse deum verbum: neque rursum filium hominis ex anima et corpore constituisse ignoramus. his aliisque auctoritatibus veruntur qui homines quando ex anima rationali et carne oppositum deum factum dicunt: sed gratia non natura. Sola enim gratia habuit ille homo non meritis vel natura ut esset deus sine filius dei: ut haberet omnem scientiam et potestatem quam habet verbum cum quo est una persona nec tamen in superioribus legitur quod homo ille sit una

persona cum verbo: et sit ipsum verbum: sed etiam quod anima rationalis et caro eadem persona sit: et Christus sit et deus.

Aliorum sententia.

Ante autem et alii qui istis in parte consentiunt: sed dicunt homines illud non ex anima rationali et carne tamen: sed ex humana et divina natura. id est tribus sub subsistentiis divinitate carne et anima consistere. et hunc Christum facientem. et unam personam tamen esse ante incarnationem solummodo simpliciter: sed incarnatione facta composita ex divinitate et humanitate. nec est ideo alia persona quam prius. sed prius cum esset dei tamen persona incarnatione facta est etiam hominis persona. non ut due essent persone: sed ut una et eadem esset persona dei et hominis. per sona ergo quam prius erat simplex et in una tamen natura existens in duabus et ex duabus subsistentiis natus. et persona quam tamen erat deus: facta est etiam verus homo: subsistens non tamen ex anima et carne: sed etiam ex divinitate. nec tamen persona illa debet dici persona quousque dicat se esse personam hominis. facta est igitur illa persona ut quibusdam placet: quoddam subsistens ex anima et carne sed non est se persona vel substantia vel natura: et igitur tamen est illud subsistens composita est: quantum autem verbum est simplex est.

Auctoritates etiam ponit que hanc probant sententiam.

Et hoc Augustinus in libro sententiarum per spiritum ait. moris omnibus approbare credimus sacrificium ecclesie duobus consistere: duobus consisti. visibili elementorum specie: et invisibili domini nostri Iesu Christi carne et sanguine: sacramento et re sacramenti. id est corpore Christi sic Christi persona constituitur. et consistit ex deo et homine: cum ipse Christus unus sit deus et unus homo. quia omnes res illarum reque naturam et unitatem in se continent ex quibus perficitur. de hoc eodem Iohannes Damascenus ait. In domino nostro Iesu Christo duas quidem naturas cognoscimus: unam autem hypostasim ex nobisque oppositam. Incarnatus

est igitur xpus ex uirgine assumens pmi
tia nostre massae: ut ipa extigerit i carne
ypostasiz: que dei uerbi ypostasis facta
et yposita fuerit: qpus simplex erat ubi
ypostasiz. composita uo ex duabz pfecti
naturis diuinitate et humanitate. et se /
rat ipa diuine dei uerbi filiationis cara
eteristicum et determinatiuum ydeoma
fm q diuina e a pre et spu sancto: et car
nis caracteristica et determinatiua ydio
mata: fm que differat a matre et relis
hoibus. Itē vna ypostasis filii dei cōfite
mur in duabus naturis pfecte se hūitibz
deitatis et hūanitatiz: et incarnatā eandē
ypostasiz. et has duas naturas custodiri
et manere i xpo post unione nō seorsum
et fm pres ponētes singlaz: sed unitas in
uicē in vna ypositā ypostasim. Subalez
eniz iquimus unione. s. vna: et nō fm fa
caltiaz. Subalē aut nō duabus naturis
pficiētibz atez. s. vna ypositā naturā.
sed unitas inuicē in vna ypostasiz ypositā
filii dei: et manere eandē subalem differē
tiaz determinam. Qs creabile māsle cre
abile: et q increabile increabile et mortale
mortale: et immortale immortale: et cir
cumscripibile circūscripibile: et incircūscri
pibile incircūscripibile. et hoc qdē reful
get miraculis. de hoc etiā Aug. i li. de tri.
ait. Quēadmodū fm deitātē vna ē pīs
filiqz natura: ita etiam iuxta hūanitatē
eadē ē matris et filii nātā. ex utraqz aut
suba et diuinitatis et hūanitatē vna atqz
idē: est deus dei et hois filius ihs xpus: ut
deus vus: ita etiā hō verus. Itē i li. xlii.
de tri. Sic deo coniūgi potuit hūana nātā
et ex duabus subis fieret vna psona: ac
per hoc iam ex tribus deo aia et carne.
his aliisqz pluribus se muniūt auctorita
tibus q dicūt psonā xpi ēē ypositā et fa
ctā suis ostentē: et tribus naturis siue

ex tribus substantiis.

Tercia alioz sententia.

Unt etiā alii q i icarnatōe ver
bi nō solū psonā ex naturis cō
positā negāt. Uez etiā hoiem
aliqū siue etiā aliqū subaz ibi ex aia et
carne compositā et factā diffinent: s. sic
illa duo. s. aiaz et carnē ubi psonē vel na
ture unita ēē aiūt: ut nō ex illis duobus
vel ex his tribus aliq suba vel psona fie
ret siue yponeret: sed illis duobus velut
indumēto vbi dei vestiret: ut mortaliū
oculis congruenter apperet. qui iō dicitur
factus uerus hō: qā vītātē carnis et aie
accepit. que duo etiā in singlaritatē uel
unitatē siue psonē accepisse legīt. nō quia
illa duo uel aliq res ex illis cōposita siue
una psona cū uerbo uel sit uerbū: sed qā
illis duobus accidētibus vbo nō ē pso
naz numerus auctus: ut fieret quaterni
tas i trinitate. Et qā ipa psona uerbi
que pus erat sine indumēto assūptione
indumēti non est diuina uel mutata: sed
una eademqz imutata permansit. q fm
habituū deum hominē factū dicunt: ac
cipiendo enī hominēz dictus est deus
factus homo. et ppter acceptū hominē
dicitur deus uerus esse homo. et propter
assumentē deū dicitur hō esse deus. Naz
si essentialiter inquit illi deus esse homo
uel hō esse deus intelligeret: tunc si deus
hoiez assumpsisset in sexu muliebri: et mu
lier essentialiter deus esset et econuerso.
At potuit deus assūpsisse hoiem in sexu
muliebri. potuit igit mulier esse deus et
econuerso.

Auctoritates inducit quibus hec sen
tentia roboratur.

E autem et isti de suo influere
uidebantur testimoniis in me
diū pductis: qd dicūt asfirmāt.

Qualiter exponuntur auctes prime
que huic videntur obviare sententie.
Etermiant etia3 auctozitates
q̄ p̄me pueniūt sententie: et huic
videt̄ contradicere: vt cū legiū hō
ille assūptus a vbo in singularitate p̄sone
vel fact⁹ vna p̄sona cū vbo: de nata hūa
na itelligat̄ q̄ vbo vnita ē i singularitate
p̄sone. i. ita q̄ eadē p̄sona q̄ p̄us erat et
simplex erat sine icremēto numeri. et im
mutata p̄māsit: licet p̄posita. Cōpositiōis
vō hui⁹ altaz dicit̄ eē rōez q̄ sit in aliis
hoib⁹. q̄ hui⁹ ex trib⁹ aliōz ex dua
bus substātiis ē cōpositio. Negāt quoq̄
hūanaz naturā eē p̄sonam vel dei filium
et sicut vñū eūdeq̄ dicit̄ eē hoiez et de⁹
et filiū hois et filiū dei: ita vñū et idē non
aliud et aliud sicut nec aliū et aliū.

Quedā pōit q̄ p̄missi videt̄ aduersari
Ed his videtur aduersari que
subditis cōtinētur caplis. Aut
enī Aug⁹. sup Jo. aliud ē vñū
dei: aliud hō. s3 vñū caro factū ē. i. hō
Non itaq̄ alia vbi: alia est hois p̄sona.
qm̄ vtrūq̄ ē xp̄us et vna p̄sona. Idē ad
felicitatē. Aliud dei filius ē: aliud hois fi
lius: s3 nō ali⁹. Itē dei filius: aliud de pa
tre: aliud s̄ matre. Idē i li. p̄ de trinita
te. Cū fili⁹ sit et de⁹ et hō: alia substātia
de⁹: alia homo.

Qualiter his respōdeant:

Ecce aut̄ i hūc modū determināt
ea cū dī. aliud vñū dei: aliud
hō: siue alia substātia de⁹: alia
hō: alterius nature significat̄ xp̄us eē in
quantū est hō: et alterius inquantū de⁹
et aliud natura q̄ est hō: et aliud natura
q̄ ē de⁹. Ut. n. ait Jo. Damasc⁹. Inco
uerse et inalterabiliter vnite sūt ad inice
natē. neq̄ diuina distāte a p̄pā simplicitate
neq̄ hūana: aut cōuersa in deitatis natu
rā: aut i nō existētiā diuina. neq̄ ex dua

bus vna facta cōposita natura. cōposita
enī natura neutri eaz ex q̄bus p̄pōitur
naturis hōis. i. consubstantialis eē po
test̄: ex alteris perficiēs altēz. vt corpus
ex q̄tuor elemētis cōpositū: nec ignis no
minat̄: nec terra: nec aer: nec aq̄: nec ho
rū alicui hōis dicit̄. Si igitur fm be
rericos xp̄us vñ⁹ cōposita natē post vñi
onē extitit ex simplici natura puerus ē
in cōpōsit. et neq̄ patri simplici natē
extitit: neq̄ matri est hōis: neq̄ de⁹
neq̄ hō denotabitur: s3 xp̄us solū. et erit
hoc nomē. s. xp̄us nō per sone ip̄ius nomē
s3 vñius fm ip̄os cōposite nature. Nos
aut̄ xp̄m nō vñ⁹ cōposite nature dogma
tizam⁹: et h⁹ nomē. s. xp̄us nomē p̄sone di
ctimus. nō monotropos. i. vno mō dictū
sed duaz naturaz esse significamus. s.
deitatis et humanitatis. ex deitate aut̄ et
hūanitate de⁹ perfectū et hoiez perfectū
eundē et eē et dici ex duabus: et in duab⁹
naturis cōsistimur. Si ergo dicit̄ aliud
esse filius dei: aliud filius hois q̄ alteri⁹
ē sube vl nature inquantū ē filius dei: al
terius inquantū ē filius hois. non q̄ ip̄e
filius dei et hois sit illa duo diuersa. i.
due diuersę nature.

Auctoritate p̄firmat determinatōez
Derte. n. hylar⁹ in. it. li. de tri
nitate ait. Cū nō aliud sit fili⁹
hois: neq̄ ali⁹ filius dei: verbū
enī caro factū ē: et illi q̄ fili⁹ dei ē ip̄e
et hois sit filius: requiro quis in hoc filio
hois sit glorificat⁹: euidēt̄ dīc̄ nō aliud
eē filiū dei: et aliud filiū hois. ex quo p̄
missa roborat̄ et approbat̄ determinatō.
Alia etiā vba auctozitatū anōtat
ut determinet.

Uod etiam dictū ē vñūq̄ est
xp̄us et vna p̄sona: mouet̄ p̄c̄
lectozes: sicut et illud q̄s Aug⁹
dicit in libro p̄mo de trini. Quia forma

dei formam serui accepit: utrumque deus
v. ruz: homo. sed utrumque deus propter
accipientem deum. et utrumque homo propter
acceptum hominem. et illud quod ait idem in li.
de bono perseverantie: qui fidelis est in eo
vaz humanam naturam credit suscipiente deo
vbo ita sublimata: ut qui suscepit: et quod
suscepit vna esset in trinitate persona: assu-
ptione illa ineffabili faciente persone vni-
us in deo: et homine unitate. Si autem qui su-
cepit et quod suscepit vna est persona: ergo
natura humana cum vbo vna est persona.
Sed hec omnia ex tali sensu dicta fore tra-
dunt: ut utrumque dicatur esse christus et vna
persona. quia in utroque vnus christus vna per-
sona subsistit. Ita etiam susceptum cum su-
sceptante vna persona dicitur: quia suscep-
tum suscipiente est sociatum in unitate persone
id est ita quod vnitas persone permansit: non ita
ut caro et anima sint deus: quia ut ait hie-
ronimus: verbum est deus: non caro assum-
pta. et Ambrosius in li. 3. de spiritu sancto ait
aliud est quod assumpsit: et aliud quod assumptum est
hic quamdam ponit auctoritatem que
multum videtur huic sententie obviare.

Sed autem et aliud quod huic senten-
tie plurimum videtur obviare

Ait. n. Augustinus in li. contra mari-
minum: christus vna persona est gemine sub-
stantie: quia et deus et homo est. nec tamen homo
vel deus pars huius persone dici potest. Alio-
quin filius dei deus antequam suscipere-
t foris fieri non erat totus: et creuit cum homo
diuinitati eius accessit. Ecce enim dicit
non esse partem illius persone. unde videtur
illa persona non constare ex deo et homine. Ad
quod etiam illi dicunt illam personam non ita con-
stare ex deo et homine quasi totum ex parti-
bus. Ita. n. partes aliquibus totius conue-
niunt: ut ex illis quod non erat constituitur. non
autem sic diuina et humana natura in christo vni-
untur. Inexplicabilis. n. est istius unionis

que non est partium ratio. Quidam tamen nomine
dei ibi personam significari putant. quia de
tribus agebant personis: quarum nullam
trinitatis esse partem dicebant: sicut pars
istius persone non est deus. quod si de persona
intelligitur: manifestum est. quia persona non
est pars persone. Posita est diligenter sen-
tentia secunda: et eius explanatio: cui in mul-
to vel in modico obuiant auctoritates in
tercia sententia inducite: que iam consideranda est

In terciā sententia que sit premissa
propositionum intelligentia.

In hac igitur sententia sic dici-
tur deus factus homo: quia hominem
accepit. et sic dicitur esse homo: quia ho-
minem habet: vel quia est habens
hominem. et homo factus est deus: quia assu-
ptus est a deo. et homo esse deus: quia ha-
bens hominem est deus. Cum ergo dicitur deus
homo est: vel habitus predicat vel persona: scilicet
humanata. et quod persona humanata predicatur:
Castiodorus ostendere videtur dicens: factus
est ut ita dixerim humanatus deus: quod etiam
in assumptione carnis deus esse non desistit
quod tamen varie accipi potest: ut dicatur deus fa-
ctus humanatus: vel christus factus est deus
humanatus. utrumque. n. sane dici potest. Cum
ergo dicitur factus est deus homo: multiplex
finitas istos fit intelligentia: ut humanam na-
turam accepisse: vel humanatum verbum esse ince-
pisse intelligatur. nec tamen si incepit esse huma-
natus vbius: id legitur quod incepit esse ver-
bum. nec si deus factus est humanatum ver-
bum: sequitur quod factus sit verbum. sicut
et aliquo dicitur: hodie iste cepit esse bonus
homo: vel factus est bonus homo: nec tamen hodie
cepit esse homo vel factus est homo.

Quo sensu scilicet istos dicatur christus pre-
destinatus.

Secundum istos dicitur christus finis
quod homo predestinatus esse filius
dei. quia est predestinatus a deo ab

eterno: et in tempore collatum ei per gratiam: ut ipse ens homo sit filius dei. hoc enim non semper habuit: sed in tempore per gratiam accepit. quod videtur Augustinus. notasse in libro ad propositum et hylarem dicens. predestinatus est iesus: ut qui futurus erat secundum carnem filius David esset in futuro filius dei. hic etiam cum dicitur christus minor patre secundum quod homo: secundum habitum hoc intelligitur dictum id est in quantum habet hominem sibi unitum. unde Augustinus in libro de tri. deus filius deo patri natura est equalis: habitum minor. In forma enim servi minor est patre. In forma dei equalis est patri. et quia secundum habitum accipienda est incarnatio: ideo deum humanatum non hominem deificatum dici tradit. unde Iohannes Damascenus. non hominem deificatum dici mus: sed deum hominem factum.

Quod non debet dici homo deificus.

Et licet dicatur homo deus: non tamen congrue dicitur homo deificus. unde Augustinus in libro retractationum: non video ut recte dicatur homo deificus qui est mediator dei et hominum christus iesus: cum sit utriusque deus. et hoc quidem non diceretur apud quosdam legi tractatores catholicos sed ubique hoc dixi dixisse me nolle. potest quippe videri non esse descendum: quavis non nulla possit ratio defendi secundum istos. et dicitur persona filii in duabus et ex duabus existere naturis secundum adhaerentiam et inherentiam. altera enim adheret et altera inest.

Quod praedicta non sufficiunt ad cognoscendam hanc questionem.

Aliter diligenter iuxta diversorum sententias supposita absque assertionem et preiudicio tractant quod neminem verumtamen nolo in re tanta tamquam ad ignoscendum difficili putare lectoris istam sibi nostram debere sufficere dissolutionem. sed legat et alia forte melius eo

siderata atque tractata: et ea quae hic movere possunt vigilantiori atque intelligentiori si potest mente discutiatur: hoc firmiter tenens: quod deus hominem assumpsit. homo in deum transiit. non naturae verisimilitate: sed dei dignatione: ut nec deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem nec homo in divinam glorificatus in deum quia mutatio vel verisimilitas naturae diminutionem et abolitionem subire facit.

An divina natura debeat dici nata de virgine.

Est praedicta inquiri debet utrum de natura divina concedendum sit quod de virgine sit nata: sicut dicitur in virgine incarnata. et videtur utrumque non debere dici nata de virgine: cum non sit natura de patre. quae enim res non est de patre genita: non videtur de matre nata: ne res aliqua filiationis nomen habeat in humanitate: quae illud non teneat in divinitate. Videtur tamen posse probari quod sit nata de virgine. quia si hoc est deum nasci de virgine. scilicet hominem assumere in utero virginis: cum natura divina superius dicta sit hominem assumpsisse: videtur debere dici nata. De hoc Augustinus in libro de fide ad Petrum sic ait. Natura eterna atque divina non posset temporaliter concipi et nasci ex natura humana nisi secundum susceptionem vitatis humane: veram temporalem conceptionem et naturam ineffabilem divinitas in se accepisset. sic est deus eternus veraciter secundum tempus: et conceptus et natus de virgine. Ista auctoritate videtur insinuari quod natura divina sit nata et concepta de virgine. sed si diligenter notentur verba potius de persona agi intelligitur: quae sine dubitatione et de patre et de matre nata esse dici debet.

De gemina natiuitate christi qui bis natus est.

Ueri etiam solet vtz debeat
dici xpus bis genitus: vt dicit
dei et hois filius. ad qd dici po
test xpm bis natum ee dualq; natiuita/
tes habuisse. vnde Aug. in libro ad Pe
trum. pater deus de sua natura genuit fi
liu deu sibi coeque et coeternu. Idē quoq;
vnigēit de? 2^a nat? ē: semel ex pte: semel
ex mte. Natus ē. n. de pte dei verbū. na
tus est de matre vbum caro factū. vnus
igitur atq; idem dei filius natus ē ante
secula et natus i seculo. et vtracq; natiuitas
vnus est filii dei diuina. et hūana. de hoc
etiam Iohs alt: duas xpi natiuitates ve
neramur: vnā ex patre ante secula que ē
super eam et rōem et tempus et naturaz
et vnaz que in vltimis tēporibus ppter
nos et fm nos et sup nos. ppter nos: qā
ppter nram salutē. fm nos: quia natus
est homo ex muliere et tēpore cōceptōis
scz nouē mēsum. super nos: qā nō ex
lumine: sed ex spū scō et sancta vīne sup
legē pceptōis. Ex his māifeste appz xpi
duas ee natiuitates: eūdeq; bis natū scē

De adoratione hūanitatis xpi: an ea
de sit adoratio hūanitati et diuinita
ti exhibenda.

Propterea inuestigari oportet
vtz caro xpi et anima vna ea
deq; cū verbo debeant adora
tione adorari: illa. s. q. latia dicitur. Si
enī anime vel carni xpi exhibetur latia
que intelligit seruitus siue cultus soli cre
atori debet: cū aīa xpi vel caro creatura
cū sit: creature exhibetur qd soli crea
tori debet. Qd faciēti in ydolatriā depu
tatur. Idē quibuscūq; videtur non illa
adoratione que latia est carnē xpi vel
animā ee adorandā: sed ea que dulia est
cuius duas species vel modos ee dicūt
A. n. quādam modi dulia que creafe

cuiuslibet exhiberi pōt. et est quedā soli hu
manitati exhibenda: nō alii creature. qz
xpi hūanitas super oēm creaturā ē vene
rāda et diligenda. nō tamen adeo vt cul
tus diuinitati debitus ei exhibeat: q. cul
tus in dilectione et sacrificiū exhibitione
atq; reuerentia consistit: qui latine dicit
pietas: grece aut theosebia. i. dei cultus
vel ensebīa. i. bonus cultus. Illis aut pla
cet xpi hūanitatē vna adoratione cū ver
bo ee adorandā. nō propter se: sed ppter
illum cuius est scabellū: cui est vnica. nec
ipā hūanitas sola vel nuda: sed cū verbo
cui est vnica: nec propter se: scz ppter illū
est adorandā. nec qui hoc facit ydolatrie
reus indicari pōt. quia nec soli creature
nec ppter ipaz: sed creatori cū hūanitate
et in hūanitate sua seruit. De hoc Jo.
Damascenus ita alt. Due sūt nature xpi
rōne et mō differentes: vnū vō fm ypo
stasim. vnus igitur xpus est deus perfe
ctus et hō pfectus: quē adoramus cū pa
tre et spū sancto vna adoratione cuius
incōraminata eius carne: nō inadorabi
lem carnē dicētes. adoratur. n. i. vna ver
bi ypostasis: que ypostasis generata ē: nō
creature venerationē pbentes. Non. n.
vt nuda carnez adoramus: sed vt vnica
deitati et vnam ypostasim dei verbi vna
bus redūctis naturis. timeo carbonem
tāgere ppter ligno copulatū ignē. ado
ro xpi dei mei sū vtrāq; naturaz. ppter
carnē vnitaz diuinitatem. nō. n. quartā
appono psonā in trinitate: sed vnam per
sonā confiteor verbi et carnis eius. his
verbis insinuari videtur xpi hūanitatē
vna adoratione cū vbo ee adorandā.
De hoc etiam Aug. ex sermone dñi. vbi
dicit. Non turberis cor vestra: ita dicit
dicit heretici filiū nō naturā ee deū: sed
creatum. quibus respondendū est: quia

si filius non est deus natura: sed creatura
nec colendus est oino: nec vt deus adorā
dus: dicente aplo: coluerūt 7 seruiuerunt
potius create q̄ creatori. sed illi adhuc
replicabunt 7 dicent. Quid est q̄ carnez
eius quam creaturaz eē nō negas: simul
cū diuinitate adoras: 7 ei nō minus q̄ di
uinitati de seruis. Ego dīficaz carnē imo
perfectā in xpo hūanitatē: iō odorō q̄ a
diuinitate suscepta 7 deitati vnita est: vt
nō aliū 7 aliū: sed vnū eundemq; deum
7 hoīez dei filiū eē confitear. deniq; si ho
minē separaueris a deo: illi nūquā credo
nec sermo. Vclut si quis purpurā vel dia
dema regale iacēs inueniat: nūquid ea co
nabitur adorare? cum vero ea rex suc
rit indutus: piculuz mortis incurrit: si ea
cū rege adorare quis prēpserit. Ita etiā
in xpo dño hūanitatē non solā vel nudā
sed diuinitati unitam. i. filium vnū deum
vērū 7 hoīem vērū si quis adorare contē
pserit eternaliter morietur. Itē sup psal
mū nonagesi mū octauū: vbi dicit: adora
re scabellū pedū eius qm̄ sanctū est: sci
endū est qz in xpo terra est. i. caro que si
ne impietate adorat. Suscepit. n. de terra
terraz: quia caro de terra est 7 de carne
marie carnē accepit. hec sine impietate a
verbo dei assūpta adoratur a nobis. qz
carnē eius nemo māducat nisi prius ado
ret. sed qui adorat non terram intuetur
sed poti⁹ illū cui⁹ scabellū est. ppter quē
adorat. His auctoritatibus pmissis inue
stigacionis absolutio explicatur.

An xpus fm q̄ hō sit persona vī
aliquid.

Olet etiā q̄ri a quibūdā vērū
xpus fm q̄ homo sit persona
vel etiā sit aliqd. ex vtraq; pte
questionis argumēta cōcurrunt. Q. n.
persona sit his edisserūt rationibus. si fm

q̄ homo aliquid est: vel persōa vel suba
vel aliud est: sed aliud nō: ergo vel p̄sōa
vel suba. sed si suba est: vel rōnalis vī r
rōnalis: sed non est irrōnalis suba: ergo
rōnalis. Si vō fm q̄ homo est rōnalis
suba est: ergo p̄sōa. qz hec est diffinitio
p̄sōne: suba rōnalis idēitue nature. Si
ḡ fm q̄ hō est aliqd: 7 fm q̄ hō p̄sōa ē
sed ecōuerso. si fm q̄ hō est persona: vī
tercia in trinitate p̄sōa: vel alia. sed alia
non: igitur tercia in trinitate p̄sōa. Itē
si fm q̄ hō p̄sōa est tercia in trinitate:
ḡ deus. Propter hec incōueniētia 7 alia
quidā dicūt xpm fm hoīez nō eē p̄sōā
nec aliqd: nisi forte scdm sit exp̄ssū
vnitatis persone. fm enī multiplicē habz
rōnez. Aliqñ. n. exp̄mit conditionez vel
p̄p̄tatem nature diuine vel hūane. ali
quādo vnitatz p̄sōne. Aliqñ notat habi
tūz. aliquādo cāz. cuius rōnez diffinitōis
diligenter lectos animaduertat atq; in si
nu memorie recedat: nē eius p̄fundatur
sensus: cum de xpo sermo occurrerit.

Et si xps fm q̄ hō dicat eē suba rō
lis: nō inde tñ sequitur q̄ p̄sōa sit fm
q̄ hōmo.

Illud tñ nō sequitur qd̄ in argu
mentatione supiori inductū est
q̄ si xpus sz q̄ homo est suba
rōnalis: ergo p̄sōa. Nam 7 mō anima
xpi est substantia rōnalis: nō tñ persona
quia nō est p se sonans: imo alii rei comū
ita. Illa tñ persone descriptio non est da
ta pro tribus illis p̄sōis.

Alia probatio q̄ xpus sit persona.

Ed adhuc aliter nititur proba
re xpm fm hoīem eē personā
quia xps fm q̄ hō p̄destina
tus est ut sit filius dei. Sed illud est qd̄
vt sit p̄destinatus est. ergo si p̄destinat⁹
est xps fm q̄ homo: vt sit filius dei: 7 sz

q̄ hō ē fili⁹ dei. Ad q̄s dici pōt xpm esse id q̄s vt sit p̄destinat⁹ ē. Est. n. p̄destinatus vt fili⁹ dei sit. ⁊ ipe ē v̄e fili⁹ dei. s̄ fm hominē p̄destinatus est vt sit filius dei. q̄ p gratiā hoc habet fm hoīem. nec tamē fm hoīez est filius dei: nisi forte s̄ vnica tis persone sit expressiū. vt sit sensus ipse qui homo est: est filius dei. vt aut ipse ens hō sit filius dei p gratiā habet: sed si causa notetur falsū est. Nō. n. quo homo est eo dei filius est.

An xpus sit adoptiuus filius fm q̄ homo vel aliquo modo.

I vero queritur an xpus sit adoptiuus filius s̄ q̄ hō: an alio modo. respondemus xpm non ēē adoptiuū filiū aliquo mō. sed tm naturalē. quia natura filius est: nō adoptio nis grā. non autē sic filius dicitur natura vt dicitur deus natura. non. n. eo filius est quo deus. quia proprietate natiuitatē filius est: natura diuinitatis deus est. ⁊ tm dicitur natura vel nature filius. quia naturaliter est filius eādē. s̄ habens naturā quam ille qui genuit. Adoptiuus autem filius nō est: quia nō p̄t fuit: ⁊ postmodū adoptatus ē i filiū: sicut nos dicimur adoptiuū filiū. quia cū natī fuerimus i re filiū per gratiā facti sumus filii dei. xpus vero nūq̄ fuit non filius: ⁊ ideo non est adoptiuus filius.

Alia descriptio q̄ xpus sit adoptiu⁹ filius.

Ed ad hoc opponitur sic: xps filius hoīs ē. i. virginis: aut gratia: aut natura: vel utroq̄ mō.

Si vero natura: aut diuina aut humana s̄ diuina non: ergo aut hūana natura aut nō natura est filius hoīs. si nō natura ergo grā tm. ⁊ si natura hūana: nō ideo minus per gratiā. Si ergo gratia filius virginis est adoptiuus filius esse videtur

vt idem sit natural filius patris ⁊ adoptiuus filius virginis. Ad q̄s dici pōt xpm filiū virginis ēē ⁊ nata vel naturaliter ⁊ gratia. nec tamen adoptiuus fili⁹ virginis est. quia nō p adoptionē: sed p vnionē filius virginis esse dicitur. filius enim virginis dicitur eo q̄ in virgine accepit hominē in vnitate persone. ⁊ hoc fuit gratie: non nature. vnde Augustin⁹ super Iohē. Q̄ vnigenitus est equali patri nō est gratie: sed nature. Q̄ autē in vnitate persone vnigeniti assumptus ē homo: gratie est: non nature. xpus ergo nec dei nec hominis est adoptiuus filius sed dei naturaliter ⁊ hoīs naturaliter ⁊ gratia filius. Q̄ vero naturaliter sit hominis filius: Aug⁹. ostendit in li. de fide ad Petz. ille. s̄. deus factus est naturaliter hominis filius qui est naturaliter filius vnigenitus patris dei. Q̄ autem non sit adoptiuus filius: ⁊ tm gratia sit filius ex subditis probatur testimoniis. Iheronimus super eplam ad ephesios ait. de xpo ihu scriptū est: quia semper cū p̄e fuit: ⁊ nūq̄ eum vt eēt volūtas paterna precessit. ⁊ ille quidē natura filius ē: nos vero adoptione. ille nūq̄ filius non fuit nos anteq̄ essemus p̄destinati sumus. ⁊ tūc spm adoptionis accepimus q̄ndo credidim⁹ in filiū dei. Iulianus quoq̄ in libro. iii. de tri. ait. dominus dices clarifica filiū tuum: nō solo nomine cōtestatus ē se esse filiū: s̄ ⁊ p̄petate. Nos filiū dei sumus: s̄ nō talis hic filius. hic. n. verus ⁊ propus est filius origine: non adoptōe: v̄ritate nō nūcupatione. natiuitate: non creatione. Aug⁹. etiā sup Iohēz ait. nos sum⁹ filii gratia ⁊ nō natura. vnigenit⁹ autē natura: nō gratia. an hoc etiā i ipso filio ad hoīem referendum est? ita sane Ambrosius quoq̄ in li. i. de tri. ait: xps filius est nō per adoptionē: sed p naturā

p adoptionē nos filii dicimur: ille vero p veritatez nature est. Ex his euidenter ostēditur q xp̄s non sit filius gratia adoptionis. Illa. n. gratia intelligitur cum Aug. euz nō esse filiū gratia asserit. gratia. n. sed uō adoptionis. imo vnionis filius dei est filius hoīs: ⁊ conuerso.

Utz psona vel natura pdestinata sit. Eūde si queritur utz pdestinatio illa qm pmemorat apls sit de psona: an de natura? sane dici potest ⁊ personā filii que sp̄s fuit eē pdestinatāz fm hoīem assūptūz: ⁊ ip̄a. s. ē s hō esset dei filius. ⁊ naturāz hūanā esse pdestinatā ⁊ verbo patris personaliter vniretur.

Utz xp̄s sit creatura siue creatus vel factus.

Olet etiam queri utz debeat simpliciter dici atqz concedi / xp̄m esse factū vel creatū? Ad qd̄ dici potest q hoc simplr ⁊ absqz de terminatione min⁹ congruēter dicit. et si quandoqz bēnitatis causa simplr denūciatur. nūq̄ tñ simpliciter debet intelligi qd̄ ut Aug. in pmo libro de tri. ait. Cū de xp̄o loquimur quid fm quid ⁊ ppter quid dicatur prudens ⁊ diligens ac pius lector intelligere debet. qui xp̄m vel dei filiū nō eē factū vel creatū i libro hō de tri. ostēdit ita lgens. In pnciplo erat vltū ⁊ verbū caro factū est: ⁊ omnia per ip̄s facta sunt. neqz dicit oia nisi que facta sunt. i. eēz creaturaz. vnde liquido apparet ip̄m factū nō esse per quē facta sunt oia. ⁊ si factus nō ē creatura non est. Si aut creatura non est eiusdēz cū p̄e sube est. ois. n. substantia que deus non ē creatura est. ⁊ que creatura nō est deus est. sed si filius non eiusdēz substantie est cū patre: ergo facta suba est. ⁊ si facta

substantia est: nō oia per ip̄m facta sunt at oia per ip̄m facta sunt. facta igit substantia non est: sed vna cū patre infecta substantia est. Itē in eodēz si vel filiū fecit pater quez nō fecit ip̄e filius: nō omnia per filiū facta sunt. Et oia per filiū facta sunt. Ip̄e igitur factus non est ⁊ cū p̄e faceret oia que facta sunt. Idēz in li. 84. questionū. dicitur creatura quicqd̄ fecit pater de⁹ per filiū: qui nō potest appellari creatura. quoniā per ip̄m facta sūt oia. Ambrosius in li. i. de tri. ait. probeamus inquit creaturā non esse dei filium. Audiuimus. n. in euangelio dominū mādasce discipulū predicare euangeliz vniuerse creature. qui vniuersam creaturaz dicit nullā excipit: ⁊ vbi sunt qui creaturam deuz appellant. Nam si creatura esset sibi mandaret euangeliz predicari ⁊ subiectus esset vanitati. quia testante aplo: ois creatura vanitati subiecta ē. nō igitur xp̄s creatura est: sed creator g docēde creature discipulū mādat officiū De perfidia ⁊ pena arrii.

Rati hoc fuisse perfidia legitur ut xp̄m creaturam fateretur: ideo effusa sunt arrii viscera atqz crepuit medi⁹ prostratus in faciez ea quibus xp̄m negauerat sed a ora poluit⁹. His aliisqz pluribus testimoniis i stinimur nō debet fateri simpliciter xp̄m esse factū vel creaturaz: sed addita de terminatione recte dici potest: ut si dicat factus ēz carnē vel ēz hominē: ut factura hūanitati nō deo attribuat. Et eniz ait Ambrosius in li. pmo de tri. nō deus factus est: sed deus dei filius natus est. postea vero fm carnem homo factus ex maria est. Misit. n. deus. filiū suū ex muliere factū sub lege factūz. filiū ingē suū. s. non vni de multis cū dicit suum

generatōis eterne p̄prietatem signauit.
Postea factū ex muliere asseruit: vt fa-
ctura nō diuinitati: sed assūptioni corpo-
ris ascriberetur. Factū igitur ex muliere
dicitur p̄pter carnis suscepiōem sub lege p̄-
pter obseruantia legis. generatio genera-
tioni nō p̄iudicat: nec caro diuinitati. de-
enim eternus incarnatōis sacramentū su-
scepit. nō diuidu? s; vn? . et in vtroq; vn?
s. diuinitate et corpore. Nō. n. alter ex p̄e
alter ex v̄rgie: s; idē alī ex p̄e: aliter ex
v̄rgine. qui factus est fm nostre suscepi-
onem nature: non fm eterne subam vite
quē legim? p̄mogenitū et v̄nigenitū. p̄i-
mogenitū: quia nemo ante ipm. v̄nigeni-
tū: quia nemo post ipm. Ex his enī dēter
traditur qua intelligentia accipiendum
sit cū dicitur xp̄us factus: vel simpliciter
vel cū additamento: vt factura. s. vel crea-
tura: nō ad assumēdē deū: sed ad assum-
ptū hoīem referatur. In deo autē crea-
tura esse non potest: vt ait Ambrosius i
primo li. de tri. nūquid dicto factus est
xp̄us. nūquid mādato creatus est xp̄us
quō autē creatura i deo eē potest. Etenim
deus nature simplicis ē: nō cōiuncte atq;
p̄positē: cui nihil accidat: sed solū qd̄ diui-
nū ē in nāsa sua habeat. cū ergo xp̄us
fm hoīem dicitur creatura: non tū xp̄us
simpliciter predicādus est creatura. nec ex eo
q; xp̄us fm hoīez dicitur eē creatura. po-
test qd̄ progredi sic argumentādo: si fm
q; hō xp̄us est creatura: vel rōnalis vel ir-
rationalis: vel que est deus vel nō: m̄tēs
p̄ hoc p̄bare xp̄m esse aliqd̄ nō diuinū
quia qd̄ ip̄e est fm hoīez ip̄e ē. et iō si fm
hoīez est subā aliqua nō diuina: ē v̄tq; ali-
quid nō diuinū. sed ex tropicis locutioni-
bus nō est recta argumētatōis p̄cessio.
Illa autē locutiō tropica ē quā xp̄us dici-
tur creatura vel simpliciter vel cū adiūctōe

An homo ille sp̄ fuerit v̄l cepit eē.

Est p̄dicta q̄rit v̄tq; hō ille ce-
perit eē vel sp̄ fuerit sic simpli-
t̄ enūciamus xp̄m v̄l deī filiū sp̄
fuisse: nec cepisse. de h° Auḡ. dicit ita sup
Ioh̄ez. habuit aliqui deī filius qd̄ nondū
habuit idē ip̄e hō filius: quia nōdum
erat hō. Itē in eodē prius q̄ mūdus eēt
nec nos cramus: nec ip̄e mediator deī et
hominū hō xp̄us ih̄sus. Itē sup. ipsa. xp̄s
noster et si forte hō recens est: tū est eter-
nus deus. alibi v̄o legitur q; puer ille cre-
auit stellas: et xp̄us dicit se esse principiū
et esse ante abrahā. his ergo auctorita-
tibus i nullo resistentes dicimus hoīez
illū inquantū hō ē eē cepisse: et inquantū
verbū est semper fuisse. hic. n. absq; disti-
ctōne nō est referēda responsio. Nā ip̄e
Auḡ. huiusmōdi v̄ritur distinctione i plu-
ribus locis dicens p̄ xp̄m oīa esse facta
inquantū est v̄bū. fm id v̄o qd̄ hō est ip̄m
eē factū et gl̄orificatū. Si igitur ad per-
sonam respicis confidenter dic hoīez illū
sp̄ fuisse. si vero ad naturā hoīs concede-
eum cepisse.

Si de? aliū hoīez assumere potuerit.
vel aliūde q̄ de genere ade.

Qd̄ etiā queri v̄tq; aliū hoīez
vel aliūde hoīem q̄ de genere
illius ade deus assumere potue-
rit. Ad qd̄ sane dici pōt ip̄m et aliā aīaz
et aliā carnē potuisse assumere. q̄a gr̄a tū
assumpta est aīa illa et caro a v̄bo deī. vt
enim ait Auḡ. in rebus per tps ortis il-
la sūma est gratia q; hō i unitate p̄sone
cōiunctus ē deo. potuit igitur deus aliā
aīaz et aliā carnē assumere: et carnē v̄tq;
aliūde q̄ de genere ade. vnde Auḡ. in li.
iii. de tri. poterat v̄tq; deus hoīem aliū
de suscipe in quo eēt mediator deī et ho-
minū. nō de genere illius ade q; peccato

suū genus obligauit hūanum: sicut ip-
sus quem primo creauit: non de genere
alicuius creauit. poterat ergo vel sic vel
alio quo uellet mō creare vñū hoīez: de
quo uinceretur victor pōis. sed melius
indicauit: et de ipso quo i victus fuerat
genere assumere hoīem: per quē hoīs vin-
ceret inimicū: et tñ ex vīne cuius conce-
ptū spīritus nō caro: fides nō libido pre-
uenit. nec interfuit carnis cōcupiscētia q̄
ceteri concipiuntur qui originale trahūt
peccatū: sed credēdo nō cōcubendo san-
cta est secundata virginitas. ex his apte
ostenditur et aliū et aliūde hominē deūz
assumere potuisse.

Si homo ille potuit peccare vel non
esse deus.

Deo nō īmerito q̄rit vtz hō
ille potuerit peccare vel nō eē
deus. si. n. potuit peccare et po-
tuit damnari: potuit non eē de-
us. ergo si potuit peccare potuit nō esse
deus. quia esse deū et posse et uelle īmīta-
tē sū eē nequeūt. hic dīstīctiōe opus est
vtz de persona an de natura agat. si. n.
de persona agitur: manifestū est quia pec-
care nō potuit: nec deus non eē potuit. si
vero de natura dīscutīdū est vtz agat
de ea vt verbo vnita: an de ea tanq̄ non
vnita verbo: et tñ enī. h. an de ea fm q̄ fu-
it vnita vbo: an de ea fm q̄ eē potuit: et
nō vnita vbo. nō est. n. ambīguū animaz
illam entē vnītas vbo peccare nō posse
et est sine ambīguo vez eandē et si esset
nō vnita verbo posse peccare.

Quorūdam oppositio q̄ potuit etiā
vnitā deo peccare.

Uidā tñ pbare conant eā etiā
vnitā vbo posse peccare. quia li-
bez arbitriū habet: et ita pōt
accēdi i vtrāq̄ partē. qđ frīuolū est cum

et angeli libez arbitriū habeāt: et tamē
gratia a deo sunt confirmati vt peccare
nequeant. quātomagis ergo ille hō cui
spūs. s. est datus sine mēsurā. Inducunt
quoq̄ auctoritatē ad pbandū idē. scri-
ptum est. n. in libro sapientie: qui potuit
transgredi et nō ē trāsgressus: facere ma-
la et non fecit. sed hoc accipiendū est fm
mēbra vel partim de capite: parti de mē-
bris. de capite nō est trāsgressus: et non
fecit malū. de mēbris potuit transgredi
et facere maluz.

Si deus potuit assumere hominem
in sexu muliebri.

Olet etīaz queri quāuis curio-
se a non nullis si deus hūanaz
naturā potuit assumere fm mu-
liebrē sexū: quidaz arbitrant eū potuisse
assumere hominē i femineo sexu: vt assū-
psit in virili: sed oportunitas atq̄ cōueni-
entius factū est vt de femina nasceretur
et vix assumeret: vt ita vtriusq̄ sexus li-
beratio ostenderet. vnde Aug. in li. xxx
iiii. questionū hoīs liberatio in vtroq̄ se-
xu debuit apparere. ergo quia vix opor-
tebat suscipere qui sexus honorabilior est
cōsequēs erat vt feminei sexus liberatio
hīnc appareret q̄ ille vir de femina nat⁹
ē. Sapiētia ergo dei q̄ dicit vñigenitus
fili⁹ hoīe suscepto i vtero: et de vtero vī-
ginis liberatōe hoīs indicauit.

Si xps fm naturā hoīs in sapiētia
et gratia pficere potuit vel pfecit.

Reterea sciendū ē xpm fm ho-
minē ab ipā cōceptōe grē ple-
nitudine recipisse: cui sps. dat⁹
ē nō ad mēsurā: et in quo plenitudo dī-
uinitatis habitat corporalī. Ita vō ha-
bitat. vt ait Aug. ad dardanū q̄ omni
gratia plenus est: nō ita habitat in scīs
vt etiam in corpore nostro inest sensus.

singulis mēbris: sed nō quantū in capite. ibi. n. et visus est et auditus est et olfactus et gustus et tactus. In ceteris vero solus est tactus. Itā et i xpo habitat ois plenitudo diuinitatis: quia ille est caput in quo est omnis sensus. in sanctis vō quasi solus tactus est quibus spiritus datus est ad mensurā cum de illius plenitudine acceperunt. acceperūt autē de illius plenitudine nō sūm essentia: sed sūm similitudine. quā nūquāz illam eandē cōtialiter: sed sūm acceperūt gratiā. puer ergo ille plenus sapientia et gratia fuit ob ipā cōceptionē vnde Hiero. recte dicit. nouus faciet dominus sup terrā. mulier circūdabit virū quia in vtero virginis perfectus vir exiit. non solū ppter animas et carnem: sed etiam ppter sapientia et gratiam quā plenus erat.

Auctoritatē pōit que videt obuiā. Uic autē sententiē videt obuiā re qd in enāgelio Luce legitur ihs proficiebat sapientia et etate et gratia apud deū et hoies. si enim proficiebat sapientia et grā: non videtur a conceptione habuisse plenitudinē gratie sine mēsurā. Ad qd sane dici pōt ipsum fm hoiez tm a cōceptione accepisse sapientia et grā plenitudinē: vt deus ei plenius conferre nō potuerit: et tamen vere dicitur pfectisse sapientia et gratia: nō quidē in se sed in aliis: qui de eius sapientia et gratia proficiebant: dū eis sapientie et gratie mēbra fm processū etatis magis et magis patefaciebat. vnde Gregorius in quadā omelia ait. iuxta hois naturā proficiebat sapientia: nō qd ipse sapientior ex tēpore esset. quia pma cōceptionis hora spiritu sapientie plen⁹ pmanebat: sed eandē quā plen⁹ erat sapientia ceteris ex tēpore paulatim demonstrabat. iuxta hois naturā p

ficiebat etate: ete infantia ad iuuentutē. iuxta hois naturā proficiebat gratia. non ipse qd nō habebat p accessū tēporis accipiendo: sed pandendo gratie donū qd habebat apud deū et hoies. quia quantū proficiēte etate patefaciebat hoibus dona grā q sibi inerāt et sapientie: tantū eos ad laudem excitabat. et sic deo patri ad laudē et hoibus ad salutem proficiebat. In aliis ergo nō in se proficiebat sapientia et gratia. vnde i enāgelio. puer ille plenus sapientia et gratia phibetur. sic gō dicit pfectisse sapientia et gratia: vt aliq rector ecclesiasticus dicitur proficere in cura sibi credita dū p eius industriā alii proficiunt.

Predictis videt aduersari quod Ambrosius ait.

Libi tñ scriptū repitur qd fm sensū hois pfectus sicut etate hois profecit. Ait. n. Ambrosi⁹ in li. tercio de spū scō. sic deus pfectionē nature assūpsit hūane suscepit. sensū hois sed nō sensu carnis fuit iñatus. sensu hominis aīa dicit eē turbatam. sensu hois esuriuit et rogauit. sensu hois pfectus sicut scriptū est. ihs proficiebat etate et sapientia et grā. quo mō proficiebat sapientia dei? profectus etatis et pfectus sapientie: sed hūane est. Id etatē cōmemorauit vt fm hoiez crederes dictū. Eras enīz nō diuinitatē s3 corporis ē. gō si proficiebat etate hois proficiebat hois sapia. sens⁹ autē pficit quia sensus ideo sapientia. qd sensus proficiebat? si hūanus: ergo ipse susceptus est si diuinus: gō mutabilis p profectū. qd. r. pficit mutat in melius: sed qd diuinū est nō mutat. qd ergo mutat nō est diuinū sensus igit. proficiebat hūanus. sensu ergo suscepit hūanū. nō poterat cōfortari virtus dei: nec crescere deus: nec altitudo

sapientie dei impleri. que igitur implebatur
erat non dei sed sapientia nostra. nam quod
implebatur qui ut omnia implere descendit.
per quem autem sensu dixit ysaias quod patres
puer nesciebat aut matrem. Scriptum
enim est pulchrum sciat puer matrem aut patrem
accipiet spolia samarie. sapientia. n. dei fu-
tura et occulta non fallunt. Christus autem agniti-
onis infantia per humanam etiam imprudentiam
quod adhuc non didicisset ignorat. sed verendum
est inquam ne si duos principales sensus aut
geminam sapientiam christo tribuimus christum di-
uidamus. Numquid cum et divinitatem eius et
carne adoramus christum dividimus? Num-
quid cum in eo imaginem dei crucisque venera-
mur dividimus? cuiusplius quod certe eo dixit
quoniam et si crucifixus est ex infirmitate nostra
vivit: tamen ex virtute dei ipse dixit: quia non
divisus est christus. Numquid etiam cum dicimus quod
animam rationalem intellectus nostri suscepit ca-
pacem dividimus eius. non. nam imple deus
verbum pro anima rationali et intellectus ca-
pacem in carne sua fuit: sed animam rationalem
et intellectus capacem et ipsam humanam
eiusdem subiecti nostre sunt anime et carnes
nostre similes: eiusdemque cuius caro est nostra
subiecti suscipiens: perfectus etiam homo fuit.

De intelligentia promissorum verborum.

Et verba Ambrosii pia diligenter
intuspicenda sunt que ex pre-
sentis ignorantia instruunt et illumi-
nant: ex parte errandi fomitem male intellecta
ministrant. his. n. evidenter traditur duos
in christo esse principales sensus sive geminam
sapientiam. neque ideo unitas et singulari-
tas persone dividitur: sed iuxta duas natures
duas habet sapientias. una non creatam
sed genitam que ipse est: altera non genita
sed creatam: et per gratiam ei collatam. Nam
et ysaias de eo prestatatur. requiescet super
eum spiritus sapientie et intellectus etc. spiritus ergo

sapientie et intellectus. i. sapientia et intelli-
gentia per spiritum sanctum gratis data christus
erat sapiens secundum animam: secundum deum vero sapiens
erat sapientia eterna que ipse est. et sicut
inquantum deus est bonus est in bonitate
naturali que ipse est: et iustus iustitia na-
turali que ipse est. ita sapiens est sapientia na-
turali que ipse est. anima vero eius sicut bo-
na est. et iusta bonitate vel iustitia grati-
data que ipse vel ipsa non est: ita sapiens
est sapientia gratis data que ipsa non est.
et licet in christo gemina sit sapientia: una tamen
eademque persona est que inquantum deus est
vel inquantum divina non est sapiens est sapientia
eterna. s. sapientia ingenita que est per et sapien-
tia que non est ingenita que communis est tribus
personis: non tamen gemina sapientia. quia non
est alia et alia sapientia sapientia ingenita que tamen si-
lius est: et sapientia que communiter pater est et
filius et spiritus sanctus. inquantum vero ea-
dem persona homo est. i. secundum hominem acceptum
vel inquantum est subsistens ex anima et carne
sapiens est sapientia gratuita. Sapiens est
igitur humano sensu et divino.

Quomodo intelligendum sit illud sensus
perficiebat humanus.

Et ex qua causa illius dicti intel-
ligentia. s. sensus perficiebat hu-
manus assumenda est. apte. n. vi-
detur Ambrosius innuere quod christus secundum hu-
manum sensum perfectus: et quod infantia eius ex
pers cognitionis fuerit: et patrem et ma-
trem ignoraverit. quod nec ecclesia recepit: nec
promissis auctoritates patiuntur sic intelligi
Sed ita sane potest accipi ut quantum ad
usum hominum et sui sensus ostensionem christus per-
fecisse dicatur. perficiebat ergo humanus sen-
sus in eo secundum ostensionem et aliorum hominum opi-
nionem. Ita etiam patrem et matrem dicitur
ignorasse in infantia: quia ita se habebat
et gerebat ac si agnitionis esse experis.

Si aia xpi habuerit sapias parē euz
deo: et si oia scit que deus.

Itē queri opus est cum anima
xpi esset sapiēs sapiētia gratui
ta: ut habuerit sapiētiā eā
lem deo: siue oim rez scias habuerit vel
habeat. i. ut oia sciat que deus scit. Qui
busdā placet qd nec cū deo patre habeat
sciētiā: nec omnia sciat que deus: quia i
nullo creatura equatur creatori. Cū igit
aia illa creatura sit in nullo equatur cre
atori: ergo nec in sapiētia: nō ergo habz
cum deo equalem sapias: nec scit omnia
que deus. Itē si anima illa equalis habz
cum deo sapiētiā: nō ergo deus in oi
bono maiorē habet sufficiētiā quam
eius creatura. Inducit etia auctorita
tes ad idē probandū. Alit ppheta ex
plona hominis assumpti. mirabilis scā
est sciētia tua ex me: et nō potero ad eā
quod exponens Cassiodor? ait. veritas
humane condiciōis ostenditur: quia hō
assumptus diuine substantie nō potest coe
quari in sciētia vel in alio. Apostolus
etia ait. Nemo nouit que dei sunt nisi
spūs dei q solus scrutatur oia etia pfm
da dei. His aliisq plurib? rōibus et an
toritatibus nitunt qui aias xpi asserūt
nec parem cū deo habere sciam: nec oia
scire que deus: quia si omnia scit que de
us scit: g? creat? mūdū scit: etia creat? seipaz.

Responsio questōnū diffiniētiāz con
tinens sententiā.

Ubi respondentes dicimus
animā xpi p sapiētiāz gratis
datam in verbo dei scui vnita
est: quod et perfecte intellgit omnia sci
re que deus scit: sed nō omnia posse que
potest deus: nec ita clare ac perspicue oia
capit ut deus. et ideo nō equatur creato
ri suo in sciētia: etsi omnia sciat que et

ipse. nec est eius sapiētia equalis sapiē
tie dei. quia illa multo est dignior: digni
usq? et perfecti? oia capit q illius anime
sapiētia: ergo et in sciētia maiorē habz
sufficiētiāz deus q illa anima que digni
or est omni creatura. Illud vero apli
quod inducūt. nemo nouit que dei sunt
nisi spūs dei qui sol? scrutatur omnia: p
nobis facit. Ador. n. addit aplis. nos
autē spiritū dei habemus: ut per spiritū
quē habebat dei pfm da se scire oīdēz
sed anima illa p oibz spm dei habuit
cui spiritus non est datus ad mensuraz
ut ait Iohs euangelista. dona igitur sps
sancti sine mensura habuit. igitur et sapi
ētiāz. omnia ergo sciuit anima illa. Si
enī quedam sciuit et quedam nō: nō sine
mensura sciētiāz habuit: sed sine men
sura sciam habuit. Scit igitur omnia.
Fulgenti? etia i sermone quodā multa
i ducit quib? asserit aias illā rez omniū
sciētiāz habere vtes auctoritatib? apli
dicentis: in quo sunt omnes thesauri sa
pientie et sciētie absconditi. qd etia rōne
pōt pbari sic. nihil scit aliquis qd ei? ani
ma ignoret. sed xpus fm omniū conce
lione oia scit: ergo anima eius oia scit.
Ad id vero qd dicit si scit omnia: igitur
scit creare mūdū vel seipaz. respōdem?
q? sciētiāz habet creandi mūdū: s? nō
potentiā: et creādi animā: et scit quo
modo deus ipaz creauerit. habet sciam
ergo sui creare: nō sui creande: quia non
est creanda sed creata.

Quare deus non dedit illi potentiāz
ut sciētiāz.

Itē vero querit? qre deus nō ei
dederit potentiā faciēdi oia ut
sciētiāz? respōderi pōt quia na
turaliter capax ē scire: et iō ei id pgrue da
tū ē sine mēsurā cui? ipa nāliter capax ē.

Nō est autē ei datū posse facere oīa que deus fecit: ne anima oīpotens: et per hoc deus putaretur. Verūtamē forte nō potētiā faciēdi oīa ei deus prestare potuit et si potētiā faciēdi aliqua que nō pōt facere. scit igit̃ et aīa xpī oīa que deus in verbo dei. qđ ligāus et p̃fēctius oī creatura cōtemplatur vt ei vnitas: i quo etiā angeli et que dei sunt: et que futura sunt cognoscunt.

Quō itelligēda sunt verba Ambrosii super lucam.

Ed si anima illa nō habet tantā potētiā quātā et de⁹: nec hō assumptus: quātā et deus: quo modo ergo intelligitur illud Ambrosii sup̃ lucā. vbi angelus de nascituro filio virginis ait. hic erit magnus: et filius altissimi vocabit̃. nō ideo ingt̃ erit magnus q̃ ante partum virginis magnus nō fuerit: sed q̃a potētiā quā dei filius nālīter habet hō erat ex tēpore accepturus: vt vna sit p̃sona hō et de⁹. ecce apte dicit q̃ hō erat accepturus ex tempore potētiā quā habuit dei filius naturaliter sed s̃ hō accepturus illaz potētiā erat ergo vel p̃sona vel natura hoīs. sed p̃sona nō: quia semper habuit et habet. g. natura. si nā: ergo anima. nam de carne constat q̃ accipere nō posset. Ad qđ dicimus illud esse accipiendū de p̃sona sed nō inquantū est dei: imo inquantum est hoīs p̃sona. vna est. n. p̃sona dei et hoīs filii dei et filii hoīs: que inquantum est dei p̃sona sp̃ naturaliter oīpotētiā habuit. sed inquantū est hoīs nō sp̃ fuit. Illa ergo p̃sona que semper fuerat dei futura erat hoīs p̃sona. et fm hoc q̃ futura erat hoīs p̃sona acceptura erat ex tēpore potētiā quā naturalit̃ et sp̃ habu erat inquantū dei p̃sona. fm hanc distī-

ctiōnez illud et similia sane accipi possūt que distīctio in pluribus questionū articulis est necessaria aduersus quorundā pplexā ṽbositatē. sed tū de rebus cōstat in vbielīstrā habetur cōtrouersia.

De hoīs defectib⁹ quos assūpsit xp̃s in hūana natura.

Unde quoq̃ p̃termittendū nō ē q̃ dei filius naturā hoīs accepit passibilē: aīaz passibilē: carne passibilē et mortālē. vt. n. probaretur ṽz corpus habere suscepit defectus corporis. s. famē et sitim et huiusmodi. et ṽz animā p̃baretur habere suscepit defect⁹ anime. s. tristitiā timorē dolorē et huiusmodi. oīs autē sensus aīe est. nō. n. caro sentit s̃ anima ṽtēs corpore velut instrumentū. vnde Aug⁹. sup̃ Genesim in li. xii. non corpus sentit: s̃ aīa p̃ corpus: quo velut nūclo ṽtitur ad confirmandū in seipsa qđ extrinsecus nūciat. sicut ergo aīa qđ foris est per corpus tanq̃ instrumentū videt vel audit: ita etiā p̃ corpus quedā sentit mala que sine corpore nō sentiret: vt famez et sitim et huiusmodi. vnde nō immerito defectus corporis dicantur. quedā autē nō p̃ corpus: imo etiā sine corpore sentit. vt est timor et huiusmodi. s̃ rit igitur anima dolores sed quosdā per instrumentū corporis: quosdā vero non. Suscepit autē xp̃s sic verā naturā hominis: ita et veros defectus hoīs: sed nō oēs. assūpsit. n. defectus p̃ne: s̃ nō culpe nec tñ oēs defect⁹ p̃ne: s̃ eos oēs quos hōi cum assumere expediebat et sue dignitati nō derogabat. sicut. n. per hominē hō factus est: ita p̃ eum hominis defectus suscepit. suscepit. n. de nostro vt d̃ suo nobis tribueret: et vt nost̃z tolleretur. suscepit. n. ñrāz vetustatē vt suā nobis infunderet nouitatem. simplam accepit

ille vetustatem. i. pene et nostram duplā
cōsumeret. i. pene et culpā.

Qualiter accipiēdū sit illud qđ ait
Leo papa.

Radidit auctoritas qđ dñs no
ster in se suscepit oīa infirmita
tis nostrę pter peccatū: qđ nisi
accipiat de illis tñ que eū sumere p nob
oportuit et deuit: falsū eē pbabitur. nō
enīz assūpsit ignorantia aliquā cū sit i g/
norantia qđā qđ defect? ē. neq; peccatū ē
. Ignorantia inuincibilis. nā vicibilis pec
catū est: si tamē de his est que nobis expe
dit scire. sunt enīz quedā quoz scia non
affert vel ignorantia nō impedit salutem
et forte talū rez ignorantia defectus non
est. constat aut in nobis esse ignorantiaz
atq; difficultates volēdi vel faciēdi bo
nū: que ad miseriā nrām pertinet. vnde
Aug. in li. 3. de libero arbitrio. appro
bare inquit falsa p veris et erret inui
tus: et resistere atq; torquente dolore car
nalis vinculi nō posse a libidiosis opib?
temperare: non est natura instituti hoīs:
sed pena damnati. ex qua miseria pec
cātibus iustissime inflicta liberat dei gra
tia: quia spōte homo libero arbitrio ca
dere potuit: nō etiāz surgere. ad quā mi
seriaz pertinet ignorantia et difficultas
quā patitur oīs homo ab exordio natiui
tatis sue. nec ab isto malo quisq; nisi gra
tia dei liberatur. Ecce euidenter dicit hic
Aug. ignorantiaz qua quisq; inuitus falsa
pro veris approbat: et difficultates qua
non potest temperare se a malo: ad mise
riam nostram pertinere: et penā esse ho
minis. hec aut xpūs nō habuit. nō igit
accepit omnes defectus nostrę infirmita
tis preter peccatum.

Quia ignorantia talis et difficultas nō
sit peccatum.

Ed forte aliquis dicet illa esse
peccatū. cui obuiat qđ Augusti
nus tradere videt: hoc. s. deum
inculpabiliter ante peccatū in exordio cō
ditionis homini potuisse tradere: ut eēnt
ei naturalia: ita in li. retractationū iqui
ens. ignorantia et difficultas etiāz si eēnt
hoīs pmozdia naturalia. nec sic culpā?
deus: sed laudāndus eēt. sed si hec homo
in primordio naturaliter habuisset: nun
quid in eo essent defectus et pene. si de
fectus et pena ei indita fuisset ante pecca
tū: iuste cū eo agi videretur si ante cul
paz sentiret penā. Ob hoc sane dicimus
illa nō fuisse defectus vel penas si homini
naturaliter inuissent: sicut nō fuit hoī an
te peccatū nōdum gratiam adeptus: defe
ctus sine pena nō posse pficere. sed postq;
gratiā recepit p quaz pficere potuit: et
ad tempus etiāz profecit: eamq; culpa
sua post amisit: simulq; proficiendi facul
tatem perdidit: defectus fuit ei et pena
nō posse proficere. i. malum declinare et
bonū facere. omnes igitur defectus no
stros suscepit xpūs pter peccatum quos
ei conueniebat suscipere et nobis expedie
bat. sunt. n. plura egritudinum genera
et corporis vicia: a quibus oīno imūnis
extitit. quos enim defectus habuit: vel ad
ostensiones vere hūanitatis. ut timores
et iustitiam: vel ad impletionē operis ad
qđ venerat. ut passibilitatem et mortali
tatem: vel ab immortalitatis desperatōe
spem nostram erigendam et mortem
suscepit.

Quia sola volūrate illos defectus susce
pit: nō necessitate conditionis sue.

Os autem defectus non cō
ditionis sue necessitate: sed
miserat oīs volūrate susce
pit. vos qđē habuit defect?

sicut et nos: sed non ex eadem causa.
Nos enim ex peccato originali hos de-
fectus trahimur: sic apertius insinuat dicens.
corpus quidem propter peccatum mortuus
est. i. necessitate moriendi habet in se: xpus
autem non ex peccato huiusmodi habuit de-
fectum. quia sine peccato est conceptus et na-
tus: et in terris conuersatus: sed ex sola
misericordia voluntate de nostro in se trans-
tulit veram infirmitatem: sicut accepit et
carnem quam sine omni infirmitate assumere
potuit: sicut eandem ab omni culpa accepit.

Auctoritatibus probat christum secundum homines
vere dolores sensisse et timuisse.

Ad quia nonnulli de sensu in pas-
sione humanitatis christi male sen-
sisse innuuntur: asserentes sicut
dicitur atque ymaginem passionis et doloris
christum hominem pertulisse: sed nullum omnino do-
lorem vel passionem sensisse: auctoritatum
testimoniis eos convincentes indubitabi-
le faciamus. Quod superius diximus. prophetam
ysaias dicit. vere lagnores nostros ipse
tulit: et dolores nostros ipse portavit. et ve-
ritas ipsa in evangelio ait. et istis est anima
mea usque ad mortem. ubi etiam legitur. et
propter ihesum pauperem et redere. prophetam etiam ex
persona christi ait. repleta est malis anima
mea. quod exponens Augustinus ait. non vitiis et
peccatis: sed humanis malis. i. doloribus
fuit repleta anima christi quibus ipsa com-
partitur carni. Non enim dolor corporis potest esse
sine anima dolere: aut anima etiam non dolere cor-
poris potest. hos autem humane infirmitatis de-
fectus sicut ipsam carnem ac mortem non con-
ditionis necessitate: sed misericordia volun-
tate suscepit. Ambrosius etiam in li. iii.
de tri. sic ait. Scriptum est: pater si possibi-
le est transeat a me calix iste. timet ergo
christus. et dum Petrus non timet christus ti-
met: Petrus dixit: animam meam pono pro

te. christus dicit: anima mea turbatur. utrumque
verum est et rationis plenum quod et ille qui est in-
ferior non timet: et ille qui superior est
gerit timentis affectum. Idem in eodem ut
homo turbatur: ut homo flet: ut homo cru-
cifigitur. pro naturam hominis et rediit et re-
surrexit christus. non turbatur eius virtus
non turbatur eius diuinitas: sed turba-
tur anima. secundum humane fragilitatis assum-
ptionem turbatur. nam qui suscepit animam
suscepit etiam anime passionem. non enim eo
quo deus erat aut turbatur aut mori pos-
set. Idem in eodem. suscepit tristitiam confi-
denter. tristitia nomino qui crucem predi-
co. ut homo habuit tristitiam quam in eo susce-
pit affectum. mihi compatitur. mihi tristis est
mihi dolet. ergo pro me et in me doluit
qui pro se nihil habuit quod doleret. doles
igitur domine ihesu mea vulnere non tua
quia tu non pro te: sed pro me doles. Hic
ronimus quoque in explanatione fidei ait
nos ita dicimus: hominem passibilem a deo si-
lio susceptum: ut deitas impassibilis perma-
neret. passus est. nam dei filius non putatur
sed vere omnia que scriptura testatur secundum il-
lud quod pati poterat. sed secundum subiectam assumptam
licet ergo persona filii suscepit passibilem
hominem: ita tamen eius habitatione secundum
suam substantiam nihil passa est: ut tota trini-
tas quam impassibilem necesse est confite-
ri. his aliisque auctoritatibus perspicuum
fit christum vere passibilem assumpsisse ho-
minem: atque in eo defectus et affectus nostre
infirmitatis suscepisse: sed voluntate non
necessitatis conditione.

Hic ponit que predictis aduersari
videntur.

Uedam tamen reperiantur in
sanctorum tractatibus que per-
missis aduersari videntur. nam super
illud locum psalmi. clamauit: et non exaudies

nec de tristitia eē sic dicens. Quō hō dīc
qui peccatum non fecit: nec inuentus est
dolus in ore eius: sed de nobis corpore
suo hō dicit. corporis. n. sui. i. ecclie. gere
bat personaz. sicut et alibi cum dicit: trā
seat a me calix iste: p nobis loquitur ni
si forte putetur timuisse mori. sed nō vere
timebat dñs pati tercia die resurrectu
rus: cum arderet paulus dissolui et eē cū
xpo. nō enim fortior est miles q̄ impera
tor. Miles ergo coronandus gaudet mori
et dñs coronaturus timet mortē? sed in
firmitatem nostrā representans pro suis
infirmis qui timent mori hoc dixit. vox
illoz erat. Hieronimus etiā ait. erube
scant qui putāt saluatorem timuisse mor
tē: et passiōis pauore dixisse: trāseat a me
calix iste.

Determinatio auctoritatum.

E aut in sacris litteris aliqua
aduersa diuersitas esse pure
tur: hāz auctoritatum verba
in hunc modū accipienda dicimus: vt nō
veritatem timoris et tristitie vlt passionē
sed timoris et tristitie necessitatem et
passionem a xpo remouisse intelligantur
habuit. n. xpus vlt timorem et tristitiaz
in natura hoīs: et non sicut nos qui mem
bra eius sumus. Nos aut causa peccati
nostri his defectibus necessario subiace
mus. et in nob sūt isti defectus fm ppa
sionē et passionē: sed in xpo non nisi fm
ppassionē. sicut enī in peccatis gradus
quidam notantur passio et ppasio: ita
et in his affectibus penalis. afficiē enī
quis interdū timore et tristitia: ita vt nō
tū mentis intellectus moneatur a re
stitudine vel dei contemplatione: et tūc p
passio ē. aliquādo vero mouetur et tur
batur. et tunc passio est. xpus vero non
ita fuit turbatus in anima timore vlt tri

stitia vt a restitudine vel dei contemplatione
aliquatenus declinaret. fm quem modū
intelligitur cū dicitur non timuisse vel tri
stis fuisse. vnde Hieronimus super Ma
theuz vbi legitur: cepit contristari et me
stus esse: vt veritatē inquit pbarct ho
minis assumpti vere contristatus est. sed
non passio eius dominatur: alio: vlt pro
passio est. vnde ait cepit cōtristari. aliud
est. n. cōtristari: aliud incipere cōtristari
q̄d ē aliter tristat quis per ppassionem
aliter per passionē. ideoq̄ fm hanc di
stinctionem aliquando dicitur xpus nō
vere timuisse: aliquando vere timuisse
quia vlt timorem habuit et tristitiam
sed nō fm passionem neq̄ ex necessitate
conditōis. vnde Aug. et his causis vo
lens assumi dictoz intelligentiam: di
cit xpm non vere timuisse vel tristatum
esse: et incontinenti veram tristitiam ha
buisse. His verbis infirmos in se pfigu
rans dominus ait. pater si fieri potest trā
fer a me calicē istum. non enī vere time
bat dominus pati tercia die resurrectu
rus: cum arderet Paulus dissolui: et esse
cum xpo. iste gaudet coronandus et tri
stis est dominus coronaturus? Ecce hic
videtur Augustinus tristitiam et timorē
a xpo remouere. Continuo autem subiū
xit: sed tristitiaz sic assumpsit quō carnez
fuit enī tristis vt euangelium dicit. Si
enī non tristis fuit: euz euangelium di
cat: tristis est anima mea vsq̄ ad mortē
tē. ergo et quando dicit dormiuit ih̄sus
nō dormiuit. vel quando dicit mandu
casse non manducauit. et ita nihil sanum
reliquetur vt dicat etiā quia corpus ei
nō erat vlt. Quicqd g de illo scriptū
ē vlt est et factū ē: ergo et tristis fuit. s̄
voluntate tristitia suscepit: s̄az quō volū
tate carnē verā. Ecce aperte noscīs eūde

sibi i his verbis cōtradice nisi varias
dictōz discernere cās: ex quibus intelli
gentia verborū assumenda est. si enim di
scernat intelligentie cā dictōz vborū
nihil occurrit cōtradictōis.

De quibusdā hylarīi capitulis valde
obscuri q̄ vidēt cōi sentētie obuiare

Erūtamen magis mouent ac
difficiliore affert questionem
verba hylarīi: quib⁹ videtur
tradere ictus ⁊ vulnera ⁊ hutusmōi sic i
xp̄m incidisse vt passionis dolorē non in
ciderent. sic telū tractū per aquā v̄ ignē
vel aera ea facit q̄ ⁊ cum trahit per cor
pora animata. quia perforat ⁊ cōpūgit
nō tamen dolorē ingerit. quia nō sunt
ille res doloris capaces. Ita ⁊ corp⁹ xp̄i
sine sensu pene vim pene excepisse dicit.
quia sicut corpus nostrū non habet talē
naturā vt valeat calcare vndas: ita cor
pus xp̄i dicit nō habuisse naturā nostrā
doloris. quia nō habuit naturā ed do
lenti. Zic. n. hylarīus in. x. li. de tri. vni
genitus de⁹ hominē de⁹ fz similitudiez
nostrī hōis nō deficiens a se deo sup̄sit.
In quo quāuis ictus incideret: aut vul
nus descenderet: aut nodi concurrerent:
aut suspensio eleuaret: affertent quidem
hec impetū passionis: nō tamē dolorē
passionis inferrent. vt telū aliq̄ aquaz
perforans: vel ignem cōpūgēs: vel aera
vulnerās. omnes quidem has passiones
nature sue inferret: vt pfozet vt cōpūgat
vt vulneret: sed naturam suam in hoc
passio illata nō retinet: dum i natura nō
est vel aquam forare: vel pungi ignē: vel
aera vulnerari: quāuis nature sit teli vul
nerare ⁊ cōpūgere ⁊ forare. passus iue
nitur q̄dem xp̄us dū ceditur: dū suspen
ditur: dū morit⁹: sed in corpus irruēs pas
sio: nec nō fuit passio: nō tamen naturā
passionis exercuit: dū ⁊ penali misterio

pena defuit ⁊ virtus corporis sine sensu
pene vim pene in se defuientis excepit.
habuit sane illud domini corpus doloris
nostrī naturam si corpus nrm id nature
habet vt calcet vndas: ⁊ desuper eat flu
ctus: nec clausus dominus obstaculis arceat
tur. at vero si domini corporis solū ista
natura sit vbi feratur in hūidie: ⁊ sistat
in liquidis: ⁊ sicut transcurrat: quid p
naturam humani corporis carnem ex
spiritu sancto conceptam indicamus. ca
ro illa de celis est: ⁊ homo ille de deo est
habens ad patiendum corpus: ⁊ passus
est: sed naturam non habens ad dolēdū
Item in eodem videamus an ille passio
nis ordo infirmitatem in domino dolo
ris permittat intelligi. dilatis enim cau
sis ex quibus metum domino heretis as
scribit res ipsas vt geste sunt conferta
mus. nec enim fieri potest vt timor eius
significetur in verbis cuius fiducia conti
neat i factis. timuisse igitur heretice pas
sionem videtur: sed ob ignorantie huius
errorem Petr⁹ ⁊ sathanas ⁊ scandalū ē
an ne timuit qui armatis obuius pro
dūt ⁊ in corpore eius infirmitas fuit ad
culū occursum conseruata persequentū
um agmina sup̄natis corporibus conci
derunt. quā igitur infirmitatem domi
natam huius corporis credis cuius tan
tam habuit natura virtutem. Sed forte
dolorē vulnerum timuit: quem rogo o
tu dominice infirmitatis assertor pene
trantis carnē clauis habuit terrore q̄ exci
saz aurez solo restituit attactu. pducēs
aure hec man⁹ clauū dolz ⁊ sēt vuln⁹ q̄
alteri dolorē vlneri nō religit. pūgēde
carnis metu tristis est cuius tactu caro
post cedere sanatur. Item collaris igitur
dictōz gestozq; virtutibus demonstra
ri non est ambiguum: in natura corpo
ris ei⁹ infirmitatē corpore nāe nō fuisse

7 passionē illaz licet illata corpori sit: nō tamē naturam dolendi corporis intulisse quia licet forma corporis nostri esset in dñō: nō tñ viciose infirmitatis nostre forma erat in corpore quod ex cōceptu sps sū virgo progeniuit. Audisti lectoz vba Isylarii quibus dolorē excludere videt̃ sed si excussa sensus 7 impietatis ebetur/ dine p̃missis diligenter intendas: atq; ipsius scripture circūstantiā inspicias: di/ ctōz rationē atq; virtutē percipere: vt cūq; poteris. 7 intelligentiā arguere nō atreptabis. Intellegitur. n. ea rōne dixit se dolorem passionis in xpm nō incidisse 7 virtute corporis xpi excipisse vim pe/ ne sine sensu pene. quia cām 7 meritū do/ lozis in se nō habuit. qđ videtur notasse vbi ait: nō habens naturā ad dolendum 7 ideo non iudicanda est caro illius fm naturā nostri corpis. nec i eo etiā dñus habuit passio. ita etiā nō habuit naturā ad timendū vel tristādū. quia nō habuit talē naturā in qua eēt cā timoris vel tri/ stitie. Itaq; necessitas timēdi nō fuit i eo sicut est in nobis. nec natura doloris fuit in eo sic in nobis. tristitiam tñ i eo fuisse consequēter asserit. sed cām eius extitisse nō suā mortē: sed defectū petri 7 alioz aploz. dicit. n. xpm nō ppter mortem sz vsq; ad mortē tristē fuisse. his vbi. Interrogo quid sit tristē esse vsq; ad mortem. Non. n. eiusdē significationis est tristē eē ppter mortē: 7 vsq; ad mor/ tē. quia vbi ppter mortē tristitia est: illic mors causa tristitie est. vbi vero tristitia vsq; ad mortē est mors: nō tristitie causa est: sed finis. a deo autē nō propter mortē suscepta ē tristitia vt sit destituta p mor/ tē. nō ergo sibi tristis ē: sed illis qui i scā dalo per infirmitatē carnis erant futuri quos mouet carere ne inducātur in tem/

prationem: qui ante pollicati erant se nō scandalizari.

Al in xpo necessitas fuerit patiendi 7 moriendi qđ ē defectus generalis.

Ita oritur questio ex predictis dicens originē. dictū est enim supra qđ xpus i se nostros defe/ ctus suscepit ppter peccatū. Est autē ho/ minis quidā generalis defectus qui pec/ catū nō est. s. necessitas patiendi vel mo/ riendi. vnde nrm corpus nō tñ mortale sed etiā mortuū dicitur. qđ nō tñ apti/ tudinē moriendi: sed etiā necessitatē habz iō querit vtz necessitas talis in xpi cor/ pore fuerit. de aptitudine. n. moriēdi qđ i eo fuerit ambigui nō est: que etiam ante peccatū in hoīe fuit quādo aliquis in eo defectus nō fuit. nec igit̃ mortalitas illa tūc i eo fuit defectus: quia nature ei erat vnde etiā quidā talē mortalitatē i nob nō eē defectū nō ipsoe tradit: sed neces/ sitatē moriēdi vel patiēdi: que etiā mor/ talitas dicitur vel passibilitas. dicitur. n. homo nūc passibilis vel mortalis nō mō ppter aptitudinē: sed ppter necessitatez sz nūquid hic defectus fuit i xpi carne? Anima quoq; eius cum passibilis extite/ rit ante mortem: nūquid necessitatem pa/ tiendi habuit? Si enim necessitas pati/ endi vel moriendi fuit in xpo: nō videtur sola voluntate miserationis defectus no/ stros accepisse. Ad quod dici potest xpm voluntate: nō necessitate sue nature hos defectus sicut alios suscepisse. s. necessitatē patiēdi i anima: simul autem patiendi 7 moriendi i carne. veruz hanc necessita/ tem non habuit ex necessitate sue condi/ tionis: quia a peccato immunis fuit: sed ex sola volūrate accepit s nostra infirmi/ tate: ponēs tabernaculum suū in sole. s. sub temporalī mutabilitate et labore.

unde sup eplam ad hebreos auctoritas
dicit q: sic h oibus aliis iur & lege nature
statutu ē semel mortu: ita xps ea ē necessi
tate & iure nature semel oblatu: est: & n
sepe. nec ideo dicit iure nature q: ex natura
sue conditōis hunc defectū cōtraxerit. q
etiam nō puenit nobis ex natura sm
q: prius est nobis instituta: sed ex ea pec
cato viciata. & ideo dicit hic defectus na
turalis: quia quasi p natura inoleuit in
omnibus diffusus.

De statibus hois: & quid de singulis
xpus accepit.

Et hic notandū xpm de omni
statu hois aliquid accepisse: q
oēs venit saluā. sunt. n. qtuor
status hois. pimus ante peccatum. scdus
post peccatū & ante grā. terci⁹ sub grā
quart⁹ in glā. de pmo statu accepit im
munitatē peccati. vñ Aug⁹. illud Jobis
euangeliste exponēs: qui de sursum venit su
per omnes est: dicit xpm venisse de hū sū
id est s altitudine hūane nature cō pecca
tū. quia de illa altitudine assūpsit dei vez
bu hūanaz naturaz dū nō assūpsit culpā
cuius assūpsit penam. sed penaz assūpsit
de statu scdo & alios defectus. de tertio
vero grā plenitudiez. & quarto nō posse
peccare & dei pfectā cōtemplationē. ha
buit. n. simul bona vie quedā & bona pa
trie sic & quedā vie mala.

Si ois xpi oio vel volūtas impleta sit

Ost predicta cōsiderari oportet
vñ xpus aliquid voluerit vel
orauerit qd factū nō sit. h. n.
extimari potest p hoc qd ipse ait. parez si
possibile est trasfer a me calicē istuz. vñ
tamē nō sicut ego volo: sed sic tu vis. hic
nāq: voluntates suā a pīs voluntate dis
cernere videtur. Quocirca ambigendū
nō est diuersas in xpo fuisse voluntates

iuxta duas nās: diuinā. s. voluntatē & hu
manā. & hūana volūtas est affectus rō
nis vel affectus sensualitatis. & alius est
affectus anime fm rōem: alius fm sensu
alitatē. vñ ut dicitur hūana volūtas
Affectu aut rōis id volebat quod velū
tate diuina. s. pati & mori. sed affectu sen
sualitatis nō volebat: imo refugiebat.
nec tamen i eo caro contra spm vel ptra
deū concupiscebat. quia vt ait Aug⁹. nō
nullum est vicium cū caro concupiscit ad
uersus spm. Caro aut dicta est concupis
cere: quia hoc fm ipam agit anima. sic
anima p aurē audit & per oculū videt. ca
ro enīz nihil nisi per animā cōcupiscit. s.
concupiscere dicit cum aia carnali cōcu
piscencia spīritui reluctatur habens car
nalez delectatōez de carne & a carne ad
uersus delectatōem quā spūs habet. ip
sus aut carnal cōcupiscencia causa rō ē in
aia sola: nec in carne sola. ex vñ q: enīz
sit: qā sine vñ q: delectatio talis nō sen
titur. Talis igitur rixa talisq: concerta
tio in anima xpi nullatenus cōpetuit.
quia carnalis concupiscencia ibi esse ne
quit. dei etiam volūtas erat & rōni pla
cebat: ut id fm carnē uellet quatenus vi
tas hūanitatē in eo probaret. Nam cui
hominis naturā suscepit: que ipsius fuit
subire debuit. Itēq: sicut i nobis duplex
est affectus mē. s. & sensualitatis: ita et
in eo debuit cōgemin⁹ affect⁹: ut nō af
fectu uellz mori: & sensualitatē affectu nol
let. sic i uirō scis sit. Det⁹. n. ipa vīras di
cit. Cum semeris extendes manus tuas
& ali⁹ te cūq: & docz te q tu nō uis. s. ad
mortē qd exponēs Aug⁹. dicit q: Det⁹ ad
illā molestiā nolēs ducit⁹. nolēs ad eū ue
nir: s. uolēs eū uicir: & reliq: affectū in
firmitatē quo nemo uult mori: qā adeo
est naturalis: ut eūz Det⁹ nec senectus

abstulit. unde etiam dominus ait. trāseat a me calix iste. s3 vicit enim vis amoris. ergo 7 in xpo fm hūanitatē: 7 i membris eius geminus est affectus. vnus rōnis charitate isformatus: quo pp̄t deū q̄s mori vult. alter sensualitatis carnis infirmitati propinquus: 7 ideo cōiunctus: quo mors refugitur. vt. n. ait Aug. pius mentis rōne cupit dissolui: 7 esse cū xpo. sensu autē carnis refugit 7 recusat. hoc h3 hūanus affectus: qm diligit vitam: odit mortē. fm affectū istum xpus noluit mori: nec obtinuit qd fm istū affectū petiit.

Auctoritatibus probat diuersas in xpo voluntates.

Et affectu igitur hūano quem de virgine traxit volebat non mori: 7 calicē transire orabat unde Beda. Orat trāfire calicē: quia hō est dicens. pater si fieri pōt trāstē a me calicē istum. Ecce habes voluntatē hūanā exp̄ssam. vide iam rectū cor. s3 nō vt ego volo: s3 qd tu vis. vñ alibi. nō vñ facere voluntatē meā quā. s. tēporaliter sūpsi de vrgine: sed voluntatē eius qui mi sit me: quā. s. eternus habui cum patre. hic aperte dicit duas in xpo fuisse voluntates fm quas diuersa voluit. Iheronimus quoq; super illū locū. Spūs autem promptus est: caro autē infirma: vñs intelligi hic duas voluntates exp̄mit: ait ita hoc cōtra euticiōs: qui dicūt i xpo vñā tm voluntatē. hic autem ostendit hūanā que propter infirmitatē carnis recusat passionem: 7 diuinā que prompta est p̄ficere dispensationē. Augustinus etia3 duas in xpo asserit voluntates dicens. quantum distat deus ab hoīe tantū3 voluntas dei a voluntate hoīs. unde hoīem gerens xpus ostendit priuatam quamdam hoīs voluntatē. in qua 7 suā 7 n̄rā3

figurauit q̄ caput nostrū est: 7 ad eū sicut mēbra pertinemus. pater inquit si fieri pōt trāstē a me calicē istū. hec hūana voluntas erat pp̄m aliquid 7 tanquā priuatū volens: sed q̄a rectū vult eē hōminē: 7 ad deū dirigi: subdit. nō qd ego volo: sed qd tu vis: ac si diceret. vide te i me: quia potes aliquid pp̄riū velle vt deus aliud velit: cōceditur hoc hūane fragilitati. Idē alibi xpus etiam in passione sua duas exp̄ssit i se voluntates fm duas naturas. Ait. n. pater si fieri potest trāstē a me calicē istū. Ecce habes hominis voluntatē quā ad diuinā cōiūmō diriges ait. vñ tamē non sicut ego volo: sed sicut tu vis. Ambrosius in li. iiii. de tri. scriptum est. pater si fieri potest trāstē a me calicē istū. vñ xpi sūt. sed quō 7 in qua forma dicatur aduerte. hoīs s3 stantia3 gerit: hoīs assūpsit affectū. Non ergo quasi deus: sed quasi hō loquit. suscepit quidē voluntatē meā. mea ē voluntas quā suā dixit cū ait. nō sicut ego volo: sed sicut tu vis. Cū autem dixit. omnia que habet pater mea sūt: quia nihil excipitur sine dubio quam pater habet eandem 7 filius habet voluntatem. eadem. n. xpi voluntas est que paterna. vñ s3 voluntas patris 7 filii ē. s3 alia voluntas hoīs: alia dei: ut scias vitā i voluntate hoīs eē: passiōē autē xpi in voluntate diuinā ut patere p nob. his testimōiis euidentē docet in xpo duas fuisse voluntates. quod q̄ negant Machari? archieps i metropolitana sinodo cōdēnatus ē. 7 ex affectu hūano: sensualitatis qdē: nō rōis illud voluit 7 petiit qd nō ipetrant. nec ideo petiit ut impetraret. q̄a sciebat deū non esse factū illud. nec illud fieri volebat affectu rationis vel voluntate diuinitati.

Quare orauit illud.

D quid igitur petiit vt mebr
formā pberz imminente pturba
tione clamandi ad dominum:
7 subitiendi voluntatē suam diuine vo
luntati: vt si pulsante molestia turbatur
p eiusdem amonitione orent. Sed si ne
queant vitare: dicant qd ipe xpus. Non
g ad insipientiam fuit q xpus clamās
non audiri ad salutē corporalē. bonuz
quidē petiit. s. vt nō moreretur: sed meli
erat vt moreretur. qd 7 factū est.

De eo q Ambrosius dicit xpm du
bitasse affectu hūano.

Eterz nō parz nos mouēt ver
ba Ambrosii quibus significā
videtur xpm fm hūanuz affe
ctū de potentia patris dubitasse: sic di
cens in tercio libro de trinitate: de quo
dubitat: de se: an patre? de eo vtiqz cui
dicit transfer dubitat hoīs affectu. Naz
deus de patre nō dubitat: nec de morte
formidat. ppheta etiam non dubitat q
nihil de eo impossibile affert. omnia que
cūqz voluit fecit. nō intra hoīs constitu
ens deū. ppheta nō dubitat: 7 filiū du
bitare tu credis? vt ergo homo dubitat
vt homo locutus est. his verbis innui
videtur q xpus nō inquantū deus ē vel
dei filius: sed inquantū hō dubitauerit af
fectu hūano. Qd ea rōe dictū accipi po
test: nō quia ipe dubitauerit: sed qā mo
dū gessit dubitantis: 7 hoibus dubitare
videbatur.

Verba Hylarii longe diuersa expri
mentia sententiā a premissa.

Unde etiam ignorandū non est
qd Hylarius asserere videtur
xpm nō sibi: s. suis orasse. cū di
xit transeat a me calix 7c. Sic nec sibi: s.
suis timuit. nec cū voluisse vt sibi nō eēt
passio: sed vt a suis transiret calix passio

nis. ita inquit: si passio honorificatur
cum erat: sicut iuda exēte ait. Nunc glo
rificatus est filius hoīs: quō tristē cū me
tus passionis effecerat? nisi forte taz irra
tōnabilis fuerit: vt mortē timuerit: que
patientē se glorificatura erat. Sed forte
timuisse vsqz eo estimabatur: vt trāsferri
a se calicē de pcatus sit dicens: pater trās
fer a me calicē istū. Quō. n. per patiendi
metū transferri de pcaretur a se qd p di
spensationis studiū festinaret implere. Nō
enī vuenit vt pati nolit quod patf velir.
7 cū pati euz velir cognoscens religiosi
fuerat hoc confiteri q ad id ipie stulticie
prumpere: vt cū assereres ne pateretur
orasse quē pati velle cognosceres. nō g
sibi tristis: neqz sibi orat transire calicem
sed discipulis: ne in eos calix passionis in
cūbat quē a se trāsfire orat: ne i his. s. ma
neat. nō. n. rogat ne secū sit: sed vt a se in
seat. deinde ait: nō sicut ego volo: s. sicut
tu vis: hūane ī se sollicitudinis significā
confortiū: sed nō discernens sententiā
sibi cōis cū patre volūtaris. pro hoibus
ergo vult transire calicē per quē oēs tem
prandi erant discipuli. 7 ideo pro petro
rogatur nec deficiat fides eius. Sciens
igitur hec oia post mortē suam destituta
vsqz ad mortē tristis ē. 7 scit hūc calicē
nō posse transire nisi biberit: id ait: pater
mi si nō pōt transire calix iste nisi bibaz
illum: fiat volūtas tua. Sciens cōsumma
ta in se passione metū calicis transiretur
qui nisi cum bibisset transire non posset
nec finis terroris nisi consummata pas
sione terrori succederet. quia post mor
tem eius per virtutum gliaz apostolice
infirmitatis scandalū pelleretur. Intēde
lector his vbis pla diligentia: ne sint tibi
causa mortis.

Si xpus meruit sibi 7 nobis: 7 quid
sibi 7 quid nobis?

Et merito etiam xpi pretermittendū non est: de quo quidā dicere solent qd nō sibi: sed mēbris tū meruerit. Meruit gđe mēbris redemptōe a diabolo: a peccato: a pena: et regni resurrectōe: ut amota ignea rūphea liber pateret: introitus: sed et sibi meruit impassibilitatis et immortalitatis gloriā: sūm carnē sicut ait aplūs. xps factus est pro nobis obediēs vsq; ad mortē: mortē autē crucis. ppter qd et deus illū exaltauit: et dedit illi nomē qd est super omne nomen. Ap̄te dicit aplūs xpm ppter ea exaltatū p impassibilitatis gloriā: quia est humiliatus p passiōis obedientiā. humilitas ergo passiōis meritū fuit exaltationis: et exaltatio p̄mū hūilitatis. vnde Auḡ. exponēs premissū capitulū ait. ut xpus resurrectōe clarificaret: p̄us humiliatus est passiōe. humilitas claritatis ē meritū. claritas hūilitatē ē p̄mū. s; hō totū factū est in forma serui. In forma. n. dei semp fuit et erat claritas. Itē Ambrosius: idē capitulū tractans ait. quid et quātū humilitas mereat: hic ostenditur. his testimoniis euidentē sit qd xpus p hūilitatem et obedientiā passiōis meruit clarificatiōem corporis. nec id solū: sed impassibilitatē etiā aīe. anima. n. ip̄i ante mortē erat passibilis sicut caro mortalis: s; post mortē merito humilitatis et animā impassibilis facta ē et caro immortalis. vtz autē aīa scā sit impassibilis quando caro facta est immortalis. s. ip̄o resurrectōis momento: de auctoritate nobis certū non ē sed vel mox post carnis sepationē aīa impassibilitate donata est: aut in resurrectiōe quando caro resoruit.

Quia cōceptu meruit xps sibi hoc qd per passiōē.

Et solū meruit xps qd patri obediēs crucē subiit: sed etia; ab ipsa cōceptione: ex quo hō factus est per charitatē et iustitiā et alias virtutes: in quaz plenitudie fuit sūm boiez p̄dit: sibi tantū meruit quātū p̄ p martirij tollerantiā. tanta. n. plenitudo spūa linz carismatū in eo fuit qd in eis p̄ficere non potuit. et ideo melior ip̄ius aīa fieri nō potuit qd ab initio sue conditiōis extitit: quia p̄ficere i meritis nō valuit. vñ Greḡ. ait super exodū. nō habuit oīno xpus iuxta aīe meritū quo potuisset proficere. In mēbris autē que nos sumus cotidie p̄ficere. Nō ergo plus meruit sibi p crucis patibulū qd a conceptione meruit p gratiā virtutū. nō igitur profecit sūm aīe meritū qntū ad virtutē meriti: p̄fecit tū quātū ad numez meritorū. plura. n. habuit merita i passiōe qd in cōceptione: sed maioris virtutis nō extiterūt in merendo plā qd aīa fuerant pauciora. Meruit ergo a cōceptione nō modo gloriā impassibilitatis et immortalitatis corporis: sed etia; impassibilitatē aīe. p quid? p obedientiā et voluntatē perfectā: quā non tunc p̄mū habuit: nec maiorē cū pati cepit et mori. obediens. n. p̄fecte et bonus extitit sūm hominē ex quo fuit hō. habuit igitur aīa illa aliquod bonū in se post mortem qd nō habuit aīa. nō igitur melior et beatior fuit qd ante. Absit qd melior fuerit: quia nō sanctior: nō gratia cumulatioz nec etiā beatior fuit i dei cōtēplatōe i q̄ precipue beatitudo consistit. p̄t tamen dici in hoc fuisse beatior: quia ab oī miseria immunis. ex quo nequit iserri simpliciter qd beatior fuerit.

De eo quod scriptū est donauit illi nomē qd est super oē nomē.

Et tū gloriā impassibilitatis et immortalitatis meruit: sed etia;

donari sibi nomē quod est sup emne no-
men. s. honorificentia qđ vocatur de^o. h^o
tñ nomen ante mortem habuit. habuit
eniz hoc nomen dei filius inquantū deus
est ab eterno per naturā. inquantū vero
est homo factus habuit ex tēpore p gra-
tiam. vey Aug^o. dicit homini donatū eē
illud nomē: nō deo. qā illud nomē habuit
cū in forma dei erat tñ. sed cū dicit pro-
pter qđ deus illū exaltavit: et dedit illi no-
men quod est super omne nomē: satis ap-
paret. ppter qđ exaltauerit. s. ppter obe-
dientia. et in qua forma exaltatus sit. in
qua. n. forma crucifixus est in ea exalta-
tus est: et i ea donatū est ei nomen: vt cū
ipā forma serui nomicē vnigenitus filius
dei: hoc illi donatū est vt hōi qđ iā habe-
bat idēz ipse deus. hoc igit p gratiā acce-
pit vt ipse ens hō v^l subsistens in forma
serui. i. in anima et in carne noietur et sit
deus. sed nūquid hoc meruit? supra eniz
dictū est: quia hoc tñ bonūz hō ille non
meruit. quō ergo hic dicit ppter obedi-
entia donatū est ei hoc nomē? fm tropū
illū in scriptura creberrimū hoc accipit
dū ē quo dicit res fieri quādo inetescit
post resurrectōēz vō qđ ante erat in cui
denti positū est: vt scirent hoies et demo-
nes. manifestatiōē g^o illi^o nois donauit ei
deus post resurrectiōē. sed illā meruit p
obedientiam passiōis: qui eo q. obediuit
patiēdo exaltatus est resurgendo. et p
hoc manifestatū ē nomē. hoc eodē tēpo-
dñs xpus ē etiā post resurrectōēz dicē.
donata ē mibi ois potestas i celo et i ter-
ra. Nō q. tūc pmo acceperit: s. quā ante
habebat tunc manifestata ē potestas. Ce-
terū Ambrosius dicit nomē illud donatū
esse deo: nō hōi. et videtur secus xboz su-
perficiē oppositus Aug^o. s. intelligentia
nō obuiat: licet diuersuz sapiat. Nā Am-

brosius de naturali donatione id dictūz
intelligit: quia eternaliter pater genera-
do dedit filio nomē quod est sup oē nomē
se. esse deū p naturā. quia genuit ab eter-
no filiū plenū et sibi equalē deū. quod tñ
nomē aplis ppter passiōis obedientia
xpo donatū dicit. sed pmissio locutiōis
modo accipiendū est.

Si xpus sine omī merito illa habe-
re potuit.

3 vero queritur vey xpus illā
imortalitatis. et ipassibilitatis
gloriā et nois dei manifestatio-
nē sine oī merito habere potuerit: Sane
dici potest: quia hūanaz naturā ita glo-
riaz suscipere potuit sicut in resurre-
ctione extitit: nomēq. suū etia aliter ho-
minibus manifestare potuit. sed hō pas-
sibilis eē nō potuit sicut fuit: et ad illam
gloriā sine merito peruenire. potuit qui
dē puenire ad illā sine merito passiōis.
quia potuit cōsumpra mortalitate imor-
talitatis gloriā vestiri: sed nō sine merito
iusticie et charitatis aliaq. virtutū. Nō
eniz xpus homo eē potuit in quo pleni-
tudo virtutū et gratie nō fuit: nec vtutes
ei in eē potuerūt mortalitatis cilitio idu-
to: quin per eas mereret. habens igitur
has vtutes fm hoiez passibilē ac mor-
talē: non potuit nō mereri gloriā imor-
talitatis. nō potuit igit factus mortalis
sine merito gloriā ipassibilitatis et imor-
talitatis ac manifestatiōē dei nominis
conseq. potuit tamē h^o assequi sine meri-
to passiōis. quia p passiōē nil sibi me-
ruit qđ nō ante p virtutes sibi meruerit
De cā mortis et passiōis xpi.

Quid ergo voluit pati et mo-
ri? si ei virtutes ad merendum
illa sufficiebat. p te: non pro se
quō pro me? et ipius passio et mors tibi

esset forma : et causa forma virtutis et humilitatis : causa glorie et libertatis : forma vero deo usque ad mortem obediens : et causa tue libertatis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis ac passionis tollere rationem quod per precedentia non meruerat. scilicet aditum paradisi et redemptionem a peccata tota peccata : et a diabolo. et per mortem eius hec nos adepti sumus. scilicet redemptionem et filiorum glorie adoptionem. Ipse enim moriendo factus est hostia nostre liberationis. scilicet quo modo per mortem nos a diabolo et a peccato redemit : et aditum glorie aperuit. decreuerat deus in misterio : ut ait Ambrosius. propter primum peccatum non intramini homines in paradysum. scilicet ad dei contemplationem non admitti : nisi in homine uno tanta existeret humilitas que omnibus suis proficere posset sicut in primo homine tanta fuit superbia que omnibus suis nocuit. non est autem inuentus inter homines aliquis qui id posset implere nisi leo de tribu iuda : qui aperuit librum et soluit signacula implendo in se omnes iustitias. id est consummatissimam humilitatem qua maior esse non potest. nam omnes alii debitores erant : et vix unicuique sua virtus sufficiebat et humilitas. Nullus ergo eorum hostiam poterat offerre sufficientem nostre redemptioni vel reconciliationi. sed Christus homo sufficiens et perfectus fuit hostia : qui multo est amplius humilitatus amaritudinem mortis gustando quam ille adam superbiens per esum ligni vetiti gloria delectatione privando. si igitur illius superbia omnino extitit ruina : ipsum de paradiso mittens foras aliusque accludens ianuam multo magis Christi humilitas que mortem gustavit ingressus regni celestis omnibus suis impleto dei decreto aperire valuit : atque decreti delere cyrographum. ut enim ait Ambrosius tantum fuit peccatum nostrum ut saluari non possemus nisi unigeni-

tus dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis : sed sic dignos nos fecit testamenti et promissae hereditatis. quod non ita intelligendum est quasi non alio modo saluare nos potuerit quam per mortem suam : sed quod per aliam hostiam non potuit nobis aperiri regni aditus : et fieri salus nisi per mortem unigeniti. Cuius tanta fuit ut dictum est humilitas et patientia : ut eius merito parceret credentibus in eum aditus regni. magna ergo in morte unigeniti prestita sit nobis ut liceat nobis redire in patriam. sicut olim in morte summi pontificis his qui ad civitatem refugii confugerant secure ad propria remeare licebat. Ecce aliquatenus offensum est qualiter per Christi mortem aditus regni sit nobis paratus.

Hic qualiter a diabolo et a peccato redemit nos per mortem.

Unc igitur queramus quomodo per mortem ipsi a diabolo et a peccato et a pena redempti sumus. a diabolo igitur et a peccato per mortem Christi liberati sumus : quia ut ait apostolus in sanguine ipsius iustificati sumus. et in eo quod sumus iustificati. id est a peccato soluti a diabolo sumus liberati : qui nos in vinculis peccatorum tenebat. sed quomodo a peccatis per eius mortem soluti sumus : quia per eius mortem ut ait apostolus commendatur nobis charitas dei. id est apparet eximia vel commendabilis charitas dei erga nos in hoc quod filium suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tante erga nos dilectionis arrae : et nos movemur accendi : magisque ad diligendum deum quod pro nobis tantum fecit : et per hoc iustificamur. id est soluti a peccatis iusti efficiuntur. Mors igitur Christi nos iustificat dum per eam charitas excitatur in cordibus nostris. dicimur quoque et aliter per mortem Christi iustificari : quia per fidem

mortis eius a peccatis mudamur. unde apostolus. iustitia dei est per fidem ihu xpi. Et idē. quē pposuit de^o ppiatores per fidem in sanguine ipsius. i. per fidem passionis: ut olim aspicientes in serpentē enū in ligno erectum a moribus sana- bantur serpentium. si ergo recte fidei in- tuitu in illum respicimus qui pro nobis pepēdit i ligno: a vicul^o diaboli solvūmur: id est a peccatis. et ita a diabolo libera- mur: ut nec post hanc vitam in nobis in- ueniat qd puniat. morte sua quippe vno verissimo sacrificio quicquid culparum erat: unde nos diabolus ad luenda sup- plicia detinebat: xpus extinxit: ut in hac vita temptando nō prevaleat. licet enim nos temptet post mortē xpi: quibus mo- dis ante temptabat: non tamen vincere potest sicut ante vincebat. nam Petrus qui ante xpi mortem voce ancille terri^o negavit: post mortem ante reges et presi- des ductus non cessit. quare? quia forti- or. i. xpus veniens in domus fortis. i. in corda nostra vbi diabolus habitabat: el- ligavit fortem. i. a seductione cōpescuit fidelū: ut temptationez que ei adhuc p- mittitur non sequatur seductio. itaq; in xpi sanguine qui soluit que non rapuit redempti sumus a peccato. et per hoc a diabolo. Nam ut ait Aug^o. in ipso vin- cuntur inimice nobis invisibiles potesta- tes: vbi vincuntur invisibiles cupiditates fuso enī sanguine sine culpa oim culpa- rū cyrogropha delecta sunt: quibus debi- tores qui in eoz credunt: a diabolo ante tenebantur. unde qui pro multis effunde- tur. per illuz ergo redempti sumus i q^o princeps mundi nihil invenit. unde Au- gustinus. causas et modū nostre redem- ptionis insinuans ait. nihil invenit dia- bolus in xpo ut moreretur: sed pro velū

tate patris mori xpus voluit: non habēs causas mortis de peccato: sed de obediē- tia et iustitia mortem gustavit: per quas nos redemit a servitute diaboli. Incide- ramus enim in principem huius seculi q seduxit Adam et servūz fecit cepitq; nos quasi vernaculos possidere. sed venit re- dēptor et victus est deceptor. et quid fecit redemptor captivatoz nostrorū? tetendit ei mscipulam: crucē suā posuit ibi: quasi escam sanguinē suū. Ille aut sanguinem fudit non debitoris per qd recessit a de- bitozibus. ille quippe ad hoc sanguinem fudit: ut peccata nostra deleat. unde g^o nos diabolus tenebat delectum est san- guine redēptoris. non enim tenebat nos nisi viculis peccatoz nostrorū. Ille erāt carbone captivoz. venit ille. alligavit for- tem vinculis passionis sue. intravit in do- mū eius id est in corda nostra vbi ipse habitabat: et vasa eius. i. nos diripuit q ille impleverat amaritudie sue. deus aut noster vasa eius eripiens: et sua faciens fudit amaritudinem: et implevit dulcedi- ne: per mortem suā a peccatis redimēs et adoptionem filioz largiens.

Cur deus homo et mortuus.

Altus est igitur homo morta- lis ut moriendo diabolū vin- ceret. nisi enim homo esset qui diabolū vinceret: non iuste sed violenter homo ei tolli videretur qui se illi sponte subiecit. sed si cum homo vincit iure ma- nifesto hominem perdidit. et ut hō vin- cat: necesse est ut deus in eo sit qui eoz a peccatis immunem faciat. si enim homo p- se esset vel angelus in hoīe facile peccarē cum vtrāq; naturam per se constet ceci- disse. ideo dei filius hoīem passibilēz sum- psit: in quo et mortem gustavit: quo celū nob aperuit: et a servitute diaboli id ē a

pena redemit. a qua pena? temporali et
eterna. ab aeterna quod relaxatio debetur
a temporali vero penitus nos liberabit in
futuro quando nouissima mors inimica
destruitur. adhuc enim expectamus re-
demptionem corporis. secundum aliam vero iam
redempti sumus ex parte: non ex toto:
a culpa: non a pena. nec omnino a culpa. non
enim ab ea redempti sumus ut non sit
sed ut non dominetur.

Quo penam nostram portauit.

Eccata. n. nostra. i. penam pec-
catorum nostrorum dicitur in cor-
poris suo super lignum portasse
quia per ipsius penam quam in cruce tu-
lit: omnis pena temporalis que per pec-
cato conuerso debetur in baptismo pe-
nitentia relaxatur. ut nulla a baptismo exi-
gatur in penitentia minoratur. Non
enim sufficeret illa pena qua penitentes
ligat ecclesia: nisi Christi pena cooptaretur: quod
pro nobis soluit. unde peccata iustorum
qui fuerunt ante aduentum in sustentatione
dei fuisse usque ad Christi mortem dicit apostolus
ad ostensionem eius iusticie in hoc tem-
pore. Ecce ex prece expositum est quod et quod
Christus pro meritis nobis meruit et impetravit

Si solus Christus debeat dici redemptor
ut solus dicitur mediator.

Ubi ipse vere dicitur mundi
redemptor et dei hominum me-
diator: sed mediator in scrip-
tura dicitur solus filius: redemptor vero
aliquando etiam pater vel spiritus sanctus
sed hoc propter usus potestatis: non pro-
pter exhibitionem humilitatis et obedientie
nam secundum potestatis similes et obedientie usus
filius proprie dicitur redemptor: quia
et in se expleuit per que iustificati sumus
et ipsam iustificationem est operatus. po-
testas deitatis cum patre et spiritu. s. Est igitur

tur redemptor in quantum est deus po-
testatis usus: et in quantum homo humili-
tatis effectus. et sepius dicitur redemptor
secundum humilitatem: quia secundum eam et in ea
suscepit et impleuit illa sacramenta que
sunt causa redemptionis nostre. pro-
pterea igitur filius dicitur redemptor.

De mediatore.

Ubi solus dicitur mediator non
pater vel spiritus sanctus. de quo apostolus
vult mediator dei et hominum
homo Christus Iesus. i. per hominem quasi in medio
arbitratur est ad componendam pacem. i. ad re-
conciliandum homines deo. hic est arbitrator quem
Job desiderat. utinam esset nobis arbitrator
reconciliati enim sumus deo: ut ait apostolus
per mortem Christi. quod non sic intelligendum
est quasi nos ei sic reconciliauerit Christus
ut inceperit amare quos oderat: sicut
reconciliatur inimicus inimico: ut deum
sint amici qui ante se oderant. sed iam
nos diligenti deo reconciliati sumus. non
enim ex quo ei reconciliati sumus. per san-
guinem filii nos cepit diligere: sed ante
mundum priusquam nos aliquid essemus
quomodo igitur diligenti nos deo sumus
reconciliati propter peccatum. cum eo ha-
beamus inimicitias qui habebat erga
nos charitatem: etiam cum inimicitias ex-
ercebamus aduersus eum operando iniqui-
tatem. ita ergo inimici eramus deo sicut
iusticie sunt inimica peccata. et ideo remissis
peccatis tales inimicie finiuntur: et recon-
ciliantur iusto quos ipse iustificat. Christus
ergo mediator dicitur eo quod medius in-
ter deum et homines ipse reconciliauit deo
reconciliat autem dum offendicula hominum
tollit ab oculis dei. s. dum peccata delet quod
bus deus offendeatur. et nos inimici
eius eramus: sed cum peccata deleat non
solum filius: sed pater et spiritus sanctus

quorum dilectio est nostra ad deum
reconciliatio. quare solus filius dicitur
mediator: nā de patre legitur q̄ recon-
ciliaverit sibi mundū. ait. n. aplūs. de?
erat in xp̄o mundū sibi reconcilians. Cū
igitur reconciliat: quare non dicit medi-
ator? quia nec mediū est inter deum et
homīnē: nec in se habuit illa sacramēta
quorū fide et imitatione iustificamur. i.
reconciliamur deo. reconciliauit nos igit̄
rota trinitas virtutis x̄i sū se; dum pec-
cata delet. sed filius solus impletione obe-
diētiē: in quo parata sunt sūm hūanaz
naturam: per que credentes et imitantes
iustificantur.

Scdm quā naturam sit mediator:

Unde et mediator dicit̄ sūm hu-
manitatē: non sūm diuinitatez

Nō ē. n. mediator inter deum
et deū: quia vnus est: sed inter deū et ho-
minē: quali iter duo extrema. quia me-
dius esse nō potest nisi inter aliqua. me-
diator ē igitur iquantum homo. nam i-
quantus deus nō mediator: sed equalis
patrī ē hoc idēz qd̄ pater cū patre vnus
deus. Mediator ergo iter hoīes et deū
trinitatē: sūm hoīs naturaz in qua susce-
pit illa per que reconciliamur deo trini-
tati: et sūm eandēz habet aliquid simile
deo: et aliquid simile hoībuz: qd̄ medita-
tori cōgruebat ne per oīa sūm hoīb? lō-
ge esset a deo: aut per omnia deo similis
longe esset ab hoībuz. et ita mediator
non esset. verus igitur mediator xp̄us i-
ter mortales peccatores et imortalem
iustū apparuit. mortalis cū hoībuz: iu-
stus cum deo. per infirmitatez propin-
quans nobis: per iustitiā deo. recte igit̄
mediator dictus est quia inter deū et im-
mortale et hominē mortale deus hō re-
conciliās hoīem deo. in tantū mediator

inquantū est homo. inquantū aut̄ ver-
bus non est mediū: quia vnus cum pa-
tre deus. si ergo xp̄us sūm vos o hereti-
ci vnaz tm̄ habet naturaz: vnde medi-
us nisi ita sit medi-? ut deus sit propter na-
turaz diuinitatis: et homo propter hu-
manitatis naturaz: quomodo in eo hu-
mana reconciliantur diuinis? nam ipse
venies prius in se humana sociauit di-
uinis per vtriusq; nature coniūctiōē
in vna persona. deinde oēs fideles per
mortē reconciliauit deo: duz sanati sūt
ab im pietate quicūq; humilitatez xp̄i
credendo dilexerunt: et diligendo imita-
ti sunt.

Sūmatiz itelligēcie p̄missa p̄srigit

Cec hic aliquatenus insinuat

quare xp̄us solus dicitur me-

diator dei et hoīnuz: et sūm quā

naturaz mediet. s. hūanaz: et cui mediet
s. deo trinitati. trinitati. n. nos reconcili-
auit p mortē: p quaz etiā nos redēit a
seuitate diaboli. nam vt Petrus ait. nō
corruptibilis? auro vel argēto redēpti
sumus: sed precioso sanguine agni ima-
culati.

Quo alio modo potuit liberare: et q̄
re potius isto.

3 vero queritur vtrū alio mō
posset deus hoīem liberare q̄

per mortē xp̄i? dicimus et aliū

modū fuisse possibilem deo: cuius pote-
stati cuncta subiacer. sed nostre miserie
sananduz conuenientiores modū alium
non fuisse: nec esse oportuisse. Quid enī
mētes nostras tm̄ erigit: et ab imortali-
tatis desperatione liberat q̄ q̄ tanti
nos fecit deus: vt dei filius imutabiliter
bonus in se manens qd̄ erat: et a nobis
accipiens qd̄ nō erat: dignat? est nostz
inire cōsōrtiū: vt mala nostra moriēdo

perferret. Est et alia ratio quare isto potius modo quam alio liberare voluit quia sic iustitia superatur diabolus: non potentia. et quomodo id factum sit explicabo ut potius. quodam iustitia dei in potestate diaboli traditum est genus humanum peccato primi hominis in omnes originaliter transiente: et illius debito omnes obligate. unde omnes homines ab origine sunt sub principe diabolo. unde apostolus. eramus natura filii ire. natura. scilicet ut est depravata peccato: non ut est recta creata ab initio. Modus autem ille quo traditus est homo in diaboli potestate: non ita debet intelligi tanquam deus hoc fecerit aut fieri iusserit: sed quod tamen permiserit: iuste tamen. illo deserente peccantes peccati auctor: illico inuasit: non tamen deus continuit in ira sua miserationes suas nec homines a lege sue potestatis amisit: cuius in diaboli potestate esse permiserit. quod nec diabolus a potestate dei est alienus: sic nec a bonitate. nam quicunque vita diaboli: vel homo non subsisteret nisi per eum qui vivificat omnia. Non ergo deus hominem deseruit ut non se illi exhiberet deum: sed ita mala penalia etiam malis multa prestitit bona. Et tandem hominem quem commisso peccato: diabolo subdidit remisso peccato: per sanguinem christi data a diabolo eruit: ut sic iustitia vinceretur diabolus: non potentia.

Quia iustitia sit victus diabolus. Ad qua iustitia? Ihesu christi et quod victus est ea? quia in eo nihil dignum morte inveniens: occidit eum tamen. et utique iustum est ut debitores quos tenebat liberi dimittantur in eum credentes: quem sine

illo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit: quia diabolus vicio periclitatus sue amator est potentie: et desertor oppugnatorem iustitie. in quo homines eum magis imitantur: qui neglecta vel etiam posita iustitia potentie magis student eiusque adeptione letantur vel cupiditate inflamantur. Ideoque placuit deo ut non potentia: sed iustitia vincens hominem erueret. In quo homo eum imitari disceret. post vero in resurrexione secuta est potentia. quia revixit mortuus nunquam postea moriturus. sed nonne iure equissimo vinceretur diabolus si potentia tantum christus cum illo agere voluisset: utique: sed postposuit christus quod potuit ut prius ageret quod oportuit. iustitia ergo humilitatis hominem liberauit quem sola potentia equissime liberare potuit.

De causa inter deum et hominem et diabolum.

Enim tres illi in causis veniunt. scilicet deus homo et diabolus: diabolus et homo quod aduersus deum diceretur non haberent. diabolus. nam de iniuria dei convinceretur: galetum eius. scilicet hominem et fraudulenter abduxit: et violenter tenuit. homo etiam iniurius deo convinceretur: quia precepta eius contempsit: et se alieno domino mancipavit. de hominis iniuria etiam convinceretur diabolus: quia illius et prius fallaci promissione decepit: et post mala iherendo lesit. iuste igitur diabolus quantum ad se hominem tenebat: sed homo iuste tenebatur: quia diabolus nunquam meruit habere potestatem super hominem: sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. si igitur deus qui utique

preerat potentia hominē liberare vel
let: sola iustitiae virtute hominem pote-
rat rectissime liberare: sed ob causas
permissas iustitiae humilitatis uti voluit
qui dum in carne mortali crucifixus est
iustificati sumus. id est per remissionem pec-
catorum eruti de potestate diaboli. et ita
a christo iustitia diabolus victus est: non
potentia. quomodo autem in eius sanguine
nobis peccata sunt dimissa supra ex-
positum est.

De traditione christi que dicitur facta
a patre: a filio: a iuda et a iudeis.

pius ergo est sacerdos idemque
hostia et precium nostre re-
conciliationis: qui se in ara
crucis non diabolo: sed deo trinitati ob-
tulit. pro omnibus quantum ad precium suffi-
cientia: sed pro electis tantum quantum ad
efficientiam. quia predestinatis tantum salu-
tem efficit. de quo etiam legitur quod sit
traditus a patre: et quod seipsum tradidit
et quod iudas tradidit eum et iudei. ipse se
tradidit: quia sponte ad passionem ac-
cessit. et pater eum tradidit: quia volun-
tate patris imo totius trinitatis pas-
sus est. iudas tradidit prodendo et in-
dei instigando. et fuit actus iudei et in-
deorum malus: et actus christi vel patris
bonus. opus christi et patris bonum: quia
bona patris et filii voluntas. et malus
fuit opus iudei et indeorum: quia mala fuit
intentio. diversa fuerunt ibi facta siue
opera. id est. diversi actus: et una res siue
factum. scilicet passio ipsa. ideo doctores ali-
quando veniunt in facto illo patris: filii
iuda et indeos aliquando disungunt.
Respicientes enim ad passionem unius
operis illorum dicunt: attendentes inten-
tiones et actus facta diversa discernunt

unde Augustinus. facta est inquit tra-
ditio a patre. facta traditio a filio. fa-
cta est traditio a iuda. una res facta
est. Quid ergo discrevit inter eos. quia
hoc fecit pater et filius in charitate et
ex charitate. Iudas vero in proditorie
Uideris quia non quid faciat homo:
sed qua voluntate considerandus est.
in eodem facto invenimus deum quo
iudam deum benedicimus: iudam de testa-
mur. quia cogitavit deus salutem nostram
iudas cogitavit precium quo vendidit
dominum. filius precium quod dedit pro
nobis. diversa ergo intentio diversa fa-
cta facti: cum tamen sit una res ex di-
versis. Ecce dicit unam rem ibi fuisse
et diversa facta: quia ibi una fuit passio
sed diversi actus: et actus quidem iudei ac in-
deorum mali quibus operati sunt christi pas-
sionem que bonum est et opus dei est.

Quod christi passio dicitur opus dei et in-
deorum: et quomodo.

Actio ergo christi et opus iude-
orum dicitur: quia ex actibus
eorum provenit. et opus dei: quia
eo auctore. id est eo volente fuit. unde Au-
gustinus. nemo auferit animam christi ab eo
quia potestatem habet ponendi eam
et sumendi. Ecce habes auctorem operis
ponat animam. Ecce habes opus au-
toris. et ut generaliter concludam quori-
ens in carne christus aliquid patitur opus
auctoris est. quia. n. sua voluntate non
alio cogente propter ipsum auctor est operis.

Si iudei sunt ibi operati bonum.

Um autem passio christi opus dei
sit: et ideo bonum est: eademque
operati sunt iudas et iudei: qui-
ritur an concedendum sit eos operatos
ibi esse bonum? hic distinguendum est. potest

enī dici q̄ opati sunt bonū. ga ex acti
bus coꝝ. puenit bonū. i. passio xpi. et
iteꝝ q̄ opati non sunt bonū: sed malū
quia actio coꝝ nō fuit bona: s; mala.

Si in xpo diuisio fuit in morte aīe
vel carnis a verbo.

Est predicta considerandū
est utꝝ in morte a verbo sit
separata anima vel caro. q̄
dam putauerunt carnem sicut ab aīa
ita a diuinitate in morte fuisse diuisā
si. n. inquit aīa inedita diuinitas car
nē sibi vniuit sic supꝝ? practū ē: q̄ qñ
diuisa ē caro ab aīa diuisa ē etiā a di
uinitate. q̄ nō potuit ab aīa seūgi p
quā verbo erat vnita quā a vbo diui
deretur. fuit autē diuisa i morte ab
anima: alioquin vera mors ibi non fu
isset: quia vt ait Aug. Mors quā ti
ment hoīes separatio est aīe a carne:
mors aut quā non timēt separatio est
aīe a deo. utraq; vō diaboli suadib?
hoī ppinata est. si ergo in xpo hoīne
vera mors fuit diuisa est ibi aīa: ac p
b^o diuinitas a carne. Huic sue proba
bilitati addit auctoritatis testimoniū
Ambrosius. n. tractans de xpi dereli
ctione: q̄ in cruce voce magna clamās
dixit. deus deus meus q̄re me derelq̄
sti: ait. clamat hō separatione diui
nitatis moriturus. nam cū diuinitas
mori vbi liba sit utiq; ibi more ēē nō
poterat nisi vita discederet. quia vita
diuinitas est. hic videtur tradi q̄ diui
nitas separata sit in morte ab homine
que nisi discessisset homo ille mori non
posset. Q. s. illi ad carnē referūt quā
dicit a deo separatā. Quibus respō
demus illā separationem sic esse acci
piendam sicut intelligitur derelictio
que illis verbis significatur: vt qd me

dereliquisti. quō igitur erat derelict^o
a patre cum in cruce se derelictum cla
mabat. non recesserat deus ab homie
ita q̄ esset soluta vnio dei et hominis.
Alioquin fuit q̄dam tempus quādo
xpus adhuc viuus homo erat: et nō
deus: ga adhuc viu^o se derelictum cla
mabat: non derelinquendum. si ergo
illa derelictio vniōis itelligat solutio
aīe facta fuit solutio dei et hoīs q̄ xps
mortuus esset. sed quis hoc dicit? fate
amur igitur deum quodammodo il
lum hominē in morte deseruisse. quia
potestati persequentiuꝝ eum exposuit
ad tempus: non suam potentiaꝝ exer
cendo illum defendit: vt non morerē
separauit se diuinitas: ga subtraxit p
tectionē: s; nō soluit vnionem. separauit
se foris vt non adesset ad defensionem
sed non intus desuit ad vnionem. si nō
ibi cohibuisset potentiam: sed exerceuisset
non moreretur xpus. mortuus est
xpus diuinitate recedente. i. effectum
potentie i defendēdo nō exhibente. hic
est hircus apopōpeius q̄ altero hircō
imolato in solitudine mittebatur: vt
legitur i leuitico. Hirci. n. duo humāi
tas et diuinitas xpi intelligūt. hūa
nitate igitur imolata diuinitas in soli
tudinem abiit. i. in celum. vnde esilius
super leuiticū in solitudine. i. in ce
lū tempore passionis diuinitas abisse
dicitur. non locū mutans: sed quodā
modo virtutē cohibens vt possent im
pii cōsummare passiōes. Abiit ergo. i.
virtutem cohibuit: et portauit iniqui
tates nostras. nō vt haberet: sed vt cō
sumeret. deus. n. ignis cōsumens ē. Ex
his satis ostenditur pmissa vba Am
brosii sic esse accipiēda et p̄diximus.

Aliā inducunt auctoritatem.

In quoque auctoritatibus in
 nituntur: qui asserunt divini-
 tatem in morte recessisse ab
 homine secundum carnem. **A**lit. n. arthanasius
 Maledictus qui totum hominem quem
 assumpsit dei filius denuo assumptum vel
 liberatum tercia die a mortuis resurre-
 xisse non confitetur. fiat fiat. Si igitur
 denuo assumptus est homo in resurre-
 ctione quem assumpserat in incarnatione.
 deposuit ergo eum in morte. separata
 ergo fuit divinitas in morte ab hu-
 manitate. Quibus respondemus quod
 si his verbis assumptio talis intelliga-
 tur que sit secundum unionem: non carnem
 enim: sed totum hominem. id est animam et car-
 nem denuo sibi univit in resurrectione
 quia non simpliciter hominem assumptum dicit
 totum igitur hominem in morte deposuit
 id est animam et carnem. Sed quis nisi ho-
 mis veritatis dicat animam a verbo de-
 positam. et tamen nisi hoc fateantur quod
 totus homo sit assumptus: non pro eis
 facit illa auctoritas que totum dicit
 assumptum. Sciendum est igitur arthanasium
 id dixisse contra illos perfidiam qui
 resurrectionem christi negabant: putantes
 morte detineri qui solus inter mortu-
 os liber est. ideo illum maledixit qui
 non confitetur totum hominem denuo
 assumptum resurrexisse. id est christum animam
 corpori denuo coniunxisse: et in illis duo-
 bus denuo coniunctis in resurrectione
 vere secundum hominem vixisse: sicut ante mor-
 tem. Nam in morte separata est anima
 a carne. unde vere dicitur christus mor-
 tuus: sed neutrum separatum est a verbo dei.
 Assumpsit carnem a verbo in morte se-
 paratam non esse.

Igitur Augustinus super Jo

hannes docet tractans illud dei verbum
 ego pono animam meam ut iterum sumam eam
 nemo tollit eam a me: sed pono eam
 a meipso. potestate habeo ponendi eam
 et iterum sumendi eam. hic anima dicit emis-
 sa. a quo emissam est? anima seipsam non est emis-
 sa: quia seipsam non posuit. nec verbum
 animam posuit vel carnem. Caro enim animam
 posuit: sed potestate in se manentis dei
 tatis. potentia ergo deitatis anima di-
 visa est a carne: sed neutrum a verbo dei
 unde Augustinus: verbum ex quo susce-
 pit hominem. id est carnem et animam nunc
 deposuit animam ut esset anima a verbo
 separata: sed caro posuit animam quan-
 do expiravit qua redeunte surrexit.
 mors ergo ad tempus carnem et animam
 separavit: sed neutrum a verbo dei. Ca-
 ro igitur ponit et sumit animam non po-
 testate sua: sed potestate inhabitantis
 carnem deitatis. hic evidenter tradit
 nec animam nec carnem a verbo dei in mor-
 te divisa: ut aliquo modo soluta fue-
 rit unio. unde Augustinus contra feli-
 cianum. absit ut sic christus senserit mortem
 ut quantum in se est vita vitam perdidit. si enim
 hoc ita esset vite fons aruisset. sensit igitur
 mortem participatione humani affe-
 ctus: quem sponte suscepit. non nature
 sue perdidit potentiam per quam cuncta
 vivificat. sic in sepulchro carnem suam
 commorando non deservit: sicut in utero
 virginis concipiendo formavit. Mor-
 tuus est ergo non discedente vita: sic
 passus est non percurrente potentia. Ne-
 mo tollit animam eius ab eo qui potestatem
 habet ponendi et sumendi. Ecce et hic
 habes christum non deservisse carnem in mor-
 te: et vitam non discessisse a mortuo: et
 quod sponte tradidit spiritum: non alius

exterlit. vnde Ambrosi⁹. Emisit xps spiritum: et tamen quasi arbiter erudi suspēdēdūq; corpori. emisit spiritū nō amisit. pēdebat i cruce et omnia cō mouebat. s; vnde emisit: ex carne. quo emisit: ad patrē.

Qua rōe dī xps mortu⁹ et passus.

Recedere vero anima mortua est caro xpi. et quia caro mortua est mortuus est xpus. Si cut enī mortuus dicitur deus quando mortuus est homo: ita mortu⁹ dicitur homo quando mortua est caro. Separatio anime mors carnis fuit. propter carnes ergo vnitas verbo que mortua est dicitur deus mortuus. et propter carnes et animas que vtraq; dolorem sensit dicitur deus passus cū diuinitas omnis doloris exorsus existeret. vnde Augustinus verbū caro factum est: vt per carnes panis celestis ad infantes transiret et fm hoc ipsius verbum crucifixum est sed non est mutatu in hominē: homo i illo mutatus est: vt melior fieret q; erat per id ergo q; homo erat mortuus est deus. et per id q; deus erat homo exciatus est et resurrexit. quicquid passus est homo non potest dici non passus deus. quia deus erat homo. quomodo potes dicere non esse passum iniuriar si vestis tua conscindatur: quāuis vestis tua non sis tu? Multo magis ergo quicquid patitur caro vnita verbo debet dici pati deus: licet verbum nec mori nec corrumpi nec mutari potuerit. sed quicquid horū passus est in carne passus est. de h^o etiā Ambrosio. i. tercio li. 8. spiritu sancto ait. quod verbi caro patiebatur manēs in carne verbum in se pro corporis assūptōe referebat: vt pati diceretur. quia caro patiebat sic scriptū est: xpo i car

ne passo. hic docetur qua ratione deus vel dei filius passus vel mortuus dicitur non quia mortem senserit inquantu de⁹ est: sed quia caro ei vnita mortua ē. fm quas rationes dicit Augustinus. si quis dixerit atq; crediderit filiu dei deum passu: anathema sit. cuius dicti causas ex qua intelligentia sumenda est aperiens in eodem subdit. si quis dixerit q; dolorem in passione sentiebat filius dei de⁹. et non caro tm cum anima quas sibi acceperat: anathema sit. Sane igitur dici potest q; mortu⁹ est deus et non mortuus passus est dei filius et nō passus: passa ē tertia persona et non passa: crucifixum est verbum et non crucifixus. fm alterā naturā passus est: fm alteram impassibilis. vnde Ambrosius. generalis est ista fides: quia xpus dei fili⁹ et natus ex virgine: quez quasi gigantez propheta describit eo q; bis formis gemineq; nature vnus sit: consoz diuinitatis et corporis Idez ergo patiebatur et non patiebatur: mouebatur et non mouebatur: sepeliebatur et non sepeliebatur: resurgebat et non resurgebat. resurgebat fm carnē que mortua fuerat: non fm verbū qd apud deū sp̄s manebat.

Si xps in morte fuit hō.

Ic queritur vtrū i illo triduo mortis xpus fuerit homo? q; nō videtur quibusdam: quia mortuus erat: et homo mortuus non est homo. addunt etiam si tunc erat homo vel mortalis vel immortalis. sed mortalis non: quia mortuus. nec immortalis: quia tm post resurrectionē. ergo non erat homo. Quib⁹ respondemus: quia licet homo mortuus fuerit: erat tamen i morte deus homo. nec mortalis quidez: nec immortalis: et tñ vere erat homo. Ille enī et

huiusmodi argutie in creatis locū habet
 s; si dei sacramentum a philosophicis
 argumentis est liberum. unde Ambro-
 sius. aufer argumenta ubi fides queri-
 ritur. i. ipsis ginasius suis iam dyalectica
 taceat. piscatoribus creditur: non dyale-
 cticis. dicimus ergo in morte xpi deum
 vere fuisse hominem: et tamen mortuum
 et hominem quidem: nec mortalem: nec im-
 mortalem. quia unitus erat anime: et car-
 ni sciuntis. alia enim ratione dicitur
 deus homo: vel homo deus q; Marti-
 nus vel Iohannes. hō enim dicit de: et econ-
 uerso. ppter susceptōez hois. i. aie et carnis
 unde Aug. talis erat illa susceptio que
 deus hominem faceret: et hominem deū. Cū
 ergo illa susceptio per mortē non defec-
 rit: s; de hois: et hō deo: sic aī unitus erat
 de. i. tūc de erat hō: et econuerso: ga uni-
 tus anime. et carni. et homo mortuus erat
 quia aīa a carne diuisa erat: ppter se-
 parationē aīe a carne hō mortuus: sed
 ppter vtriusq; secū unionē homo. Non
 autem sic erat hō: ut ex anima et carne
 simul iūctis subsisteret. Ex qua ratione
 dicit aliquis alius homo: et ipse forte an-
 te mortē hoc etiā modo erat hō: et post
 resurrectionē fuit. In morte vero hō
 erat tūc ppter anime et carnis secū unio-
 nem: et mortuus ppter inter illa duo di-
 uisionem.

Si xps in morte erat homo alicubi
 et si vbiq; est homo sit.

Ita querit si xpus in morte ali-
 cubi erat homo: et si vbiq;
 ē hō sit. Ad quod dicim: ga
 nō vbiq; erat hō erat: nec modo vbi-
 q; est homo est. quia vbiq; est fm dei
 tatem: nec vbiq; homo. quia non vbiq;
 hōi unitus: sed vbiq; est fm hominē
 ibi homo tēpore autē mortis et vbiq;

erat fm deū: et in sepulchro fm hominem
 et in inferno fm animam. in sepulchro
 fm carnez: et in sepulchro ergo erat hō
 quia humanitati erat unitus: etiam
 si non toti: q; carni tūc. et in inferno erat
 quia humanitati iunctus: sed non to-
 ti: quia anime tūc. sed si in inferno ani-
 me tūc: et in sepulchro carni tūc unitus
 erat: ergo nec in inferno unitus erat aīe
 et carni. nec in sepulchro. quomodo g
 hic vel ibi homo esse dicitur? que est rō
 dicti? quia vna eadēq; vnō unitus erat
 aīe in inferno: et carni in sepulchro. et sic
 erat illis duobus tūc separatis unitus: sic
 ante separatōez. i. ante mortē. ad hoc
 autē opponitur. si xps animā tūc: vel car-
 nez tūc assumpsit: nō fuisset verus ho-
 mo: sed propter vtriusq; assumptionē
 verus homo fuit. sic ergo vbi carnem
 et animā sibi unitam non habebat ve-
 rus homo ibi non existeret: sed tempo-
 re mortis nūq; illa duo unita habebat
 quia nec in sepulchro: nec in inferno: nec
 alibi. nūq; erat ergo homo. Ad qd di-
 cimus: quia xps vtriq; verus homo nō
 fuisset: si carnem et animam non assump-
 sisset. sed tamen ex quo assumpsit neutz
 deposuit. sed cum vtroq; eandem vni-
 onem indefinenter tenuit quā assumendo
 contraxit. ideo non congrue vbiq; anime
 vel carni vel vtriq; unitus est: ibi
 homo esse dicitur quia ibi humanatus
 est. ergo et in sepulchro erat homo: et in
 inferno erat homo. quia in vtroq; hu-
 manatus erat xpus: et vnam eadēq;
 cum anima et carne licet separatis ha-
 bebat unionē: et vno eodemq; tempo-
 re in sepulchro iacuit xpus: et ad infer-
 num descendit. sed in sepulchro iacuit
 fm solā carnē. et in inferno descendit s; so-
 lā aīaz. unde Aug. gō non ē delectus

in inferno: xps: sed in anima fuit ibi sola
quis iacuit in sepulchro: xpus: sed in car
ne sola. quia i his singulis xps est: xpm i
omnibus et singulis confitemur. Ex his
euidenter ostenditur qd carni iaceti i sepul
chro vnitus erat xps sicq; in inferno.
Alioquin si carni mortue non est vnitus
no in ea diceretur iacuisse in sepulchro.
anima igitur ad infernu descendit. caro
in sepulchro iacuit. sapientia euz vtroq;
permansit que in inferno positis: vt ait
Ambrosius lumen vite fundebat eterne
radiabat illic lux vera sapientie. illumi
nabat infernu: sed in inferno no clande
batur. qd eni locus est sapientie: de qua
scriptum est. nescit homo vias eius: nec
inuenta est inter hoies. de qua abyssus di
cit. no est in me. mare dicit. non est me
cum. ergo nec in tempore. nec in loco sa
pientia est: cui nec mors tribuenda est. in
ligno. n. caro: no illa operatrix oiz sub
stantia diuina pendebat. Confitemur tñ
xpm pependisse in ligno: et iacuisse in se
pulchro: sed in carne. et fuisse in inferno: sz
in anima sola.

Qd xpus vbiq; totus est: sed no totu
vt totus est ho vel deus: sz no totus.

Et vbiq; totus eodem tempore
erat in inferno: totus i celo: to
tus vbiq;. persona. n. illa eter
na non maior erat: vbi carnem et animam
simul vnitam sibi habebat qd vbi alte
rum tantu. nec maior erat vbi vtrumq;
simul: vel alteru tm vnitum habebat: qd
vbi erat neutru habes vnitu. totus ergo
xpus perfectus vbiq; erat. vnde Aug.
non dimisit patrem xpus cum venit
in virginem. vbiq; totus. vbiq; perfectus
vno igitur et eodem tempore totus erat
in inferno: totus in celo. erat apud iseros
resurrectio mortuorum. erat sup celos vi

ta videntiu. vere mortuus. vere vnus: in
quo et mortem susceptio mortalitatis ex
cepit: et vitam diuinitas non perdidit.
Mortem igitur dei filius: et in anima
non pertulit: et in maiestate non sen
sit: sed tamen participatione infir
mitatis rex glorie crucifixus est. Ex his
apparet qd xpus eodem tempore totus
erat in sepulchro: totus in inferno: totus
vbiq;. sicut et modo totus est vbiq;
est: sed non totum. nec in sepulchro: nec
in inferno totum erat: etsi totus. sicut
xps totus est deus: totus homo: sed non
totum. quia non solum est deus vel ho:
sed deus et homo est. totum eni ad na
turam refertur. totus autem ad yposta
sim. sicut aliud et aliquid ad naturam: ali
us vero et aliquis ad personam referun
tur. vnde Iohannes. totus xpus deus p
fectus est: non autem totum deus est. no
enim solum deus est: sed et homo. et totus
homo perfectus: non autem totu homo
non solum enim homo: sed et deus. totu
enim nature representatiuum est: totus
autem ypostasios. sicut aliud quide est
nature: alius autem ypostasios: sic et
huiusmodi.

Si ea que dicunt de deo vel de filio
dei possint dici de illo homine: vel de
filio hominis.

Olet etiam queri: si congruen
ter dici possit filius hominis:
vel ille homo descendisse de ce
lo: vel vbiq; esse: sicut dicitur filius dei: vel
deus de celo venisse: et vbiq; esse. Ad qd
dicimus si ad vnitatem persone referat
dicti intelligentia: sane dici potest. si ve
ro ad distinctionem naturarum: nullate
nus concedendum est. vnde Augustinus
vna est persona xps deus et homo. Ideo
dicitur. nemo ascendit in celum nisi qui

descendit de celo etc. Si ergo attendas distinctionem substantiarum: filius dei descendit: et filius hominis crucifixus est. Si vero unitatem persone: et filius hominis descendit: et filius dei crucifixus est. propter hanc unitatem persone non solum filium hominis descendisse de celo: sed etiam dixit esse in celo: cum loqueretur in terra. propter hanc etiam dicitur de gloria crucifixus: qui tamen ex forma servi tamen crucifixus est: non secundum formam dei glorie esse: sed secundum quod glorificatus suos. et tamen dicitur de gloria crucifixus: recte quod deus non ex virtute divinitatis: sed ex unitate carnis. Quid ergo propter quid et quid secundum quid dicatur deus prudens et diligens et pius: lector intelligat. Hec de corrigia calciamenti dñici sufficiant: ne offensa regis ydumee consumantur usque in cinerem.

Si xps habuit fidem spiritus et charitatem

Utrum vero supra perhibitum sit christum plenum gratia fuisse: non est superuacuum inquirere utrum fides et spes sicut charitatem habuerit. Si enim his caruit non videtur plenitudinem gratiarum habuisse. ut autem hec questio valeat apertius explicari de his singulis aliqua in medium proferenda sunt. et primum de fide: secundum mensuram cuius precipit apostolus unicusque sapiens.

Quid sit fides.

Fides est virtus qua creditur que non videntur. quod tamen non de omnibus que non videntur accipiendum est: sed de his tantum que credere: ut ait Augustinus. ad religionem pertinet. multa. nam sunt que si christianus ignoret: nihil metuentium est: quia non ideo a religione deniat.

Quor modis dicitur fides.

Cipitur autem fides tribus modis. scilicet pro eo quod creditur: et est virtus. et pro eo quod creditur: et non est virtus. et pro eo quod creditur quod aliud

est ab eo quo creditur. unde Augustinus. inquit aliud sunt ea que creduntur. aliud fides qua creditur. illa. nam in rebus sunt que vel esse vel fuisse vel futura esse dicuntur. hec autem in animo credentis est et tamen conspicua cuius est: et tamen nomine fidei censetur utriusque et illud. scilicet quod creditur: et id quo creditur. id quod creditur dicitur fides. sicut ibi. b. c. est fides catholica quam nisi quisque fideliter firmiter. saluus esse non poterit. fides autem qua creditur: si cum charitate sit virtus est. quia charitas ut ait Ambrosius. mater est omnium virtutum: que omnes informat: sine qua nulla vera veritas est. fides ergo operans per dilectionem virtus est: qua non visa creduntur. hec est fundamentum quod murari non potest: ut ait apostolus: que posita in fundamento neminem perire sinit. unde Augustinus. fundamentum est christus ihesus. id est christi fides. scilicet que per dilectionem operatur: per quam christus habitat in cordibus: que neminem perire sinit. Alia vero non est fundamentum. fides enim sine dilectione ianis est. fides cum dilectione christiani est. alia demonis est. nam et demones credunt et contremiscunt. sed multum interest utrum quis credit christum vel christo vel in christum. Nam ipsius esse christum demones crediderunt: nec tamen in christum crediderunt.

Quid sit credere deum vel deo vel dei deum.

Aliud. nam est credere in deum. aliud credere deo. aliud credere deum

Credere deo est credere vera esse que loquitur. quod et mali faciunt. et nos credimus homini: sed non in hominibus. Credere deum est credere quod ipse sit deus. quod etiam mali faciunt. Credere in deum est credendo amare: credendo in eum ire: credendo ei adherere: et eius membris incoorporari. per hanc fidem iustificatur impius ut deinde ipsa fides incipiat per dilectionem

operari. Ea enim sola bona opera dicenda sunt que sunt per dilectionem dei. Ipsa. n. dilectio opus fidei dicitur. fides igitur quā demōes et falsi xpiani habent qualitas mentis est: sed informis. quia sine charitate. naz et malos fidē habere cuius tamen charitate careant: Apostolus ostendit dicens. si habuerō oēs fidē: charitatē autē nō habuerō etc. q̄ fides etiā donū dei dici potest: quia et i malis qdā dei dona sunt. Aug. in li. de predestinatione sanctoꝝ. credere ipm nihil aliud est q̄ cū assensione credere. vel cogitare.

An illa informis qualitas mentis q̄ i malo xpiano ē fiat virtus cū sit bonus.

3 vero queritur utꝛ illa informis q̄litas qua malus xpianus vniuersa credit q̄ bonus xpianus: accedēte charitate remaneat et fiat virtus. an ipsa eliminetur et alia q̄litas succedat que virtus sit. vtrūlibet sine periculo dici potest: mihi tñ videtur q̄ q̄litas illa que prius erat remaneat et accessu charitatis virtus fiat.

Ex quo sensu dicatur vna fides.

Umꝛ diuersis modis dicat fides: fatendū est tñ vñ eē fidē vt ait apls. vñ dominus vna fides. sine. n. accipiatur fides. pro eo quod creditur: siue pro eo quo credit. recte dicit vna fides si pro eo qd credit accipiatur. Ex hac intelligētia dicit vna fides. quia idē iubemur credere. q̄ vñ idēq̄ est qd creditur a cunctis fidelibus. vnde fides catholica dicit. i. vniuersalis. si vero accipitur fides pro eo quo credit: ea rōne dicitur vna esse fides: nō quia sit vna numero in oibus: sed genere. i. similitudine vnde Aug. fides qm qui habēt fideles vocantur: et qui nō habent infideles: cōis est oibus fidelibus. sicut pluribus hoib⁹

facies cōis esse dicitur: cū tamē singuli facies habeāt. non. n. fides numero est vna sed genere: que cum sit in vno et in aliis est nō ipsa: sed similis. et propter similitudines magis vnāz dicimus esse q̄ mltas sicut idēz volentiꝛ dicitur volūtas vna cū tamē cuiq̄ sit sua voluntas. et duoꝝ sili modo dicitur facies vna.

Quia fides est de his que nō videntur pprie: q̄ tamen videtur ab eo i q̄ ē.

Grandū quoq̄ est q̄ fides pprie de nō apparētib⁹ tñ est vnde Gregorius. apparentia non habent fidem: sed agnitionē. Idēz cū Paulus dicat. fides est substantia rerū sperandaz argumentū non apparētū: hoc veraciter dicitur credi qd nō valet videri. naz credi iam nō pōt qd videri pōt. Thomas aliud vidit et aliū credidit. hoīem vidit et deū cōfessus est dicens deus me⁹ et dominus meus. de hoc etiā Aug. ait. fidē ipam videt quisq̄ i corde suo esse si credit: vel nō esse si nō credit non sicut corpora que videmus oculis corporis: et per ipōꝝ imagines quas memorie tenemus etiā absentia cogitam⁹ nec sicut ea que nō vidimus: et ex his q̄ vidimus cogitat⁹ deꝛ vtrūq̄ formamus et memorie cōmendam⁹: nec sicut hominē cuius animā etsi non videamus ex nostra cōiicimus: et ex moribus corpori hominē sicut videndo didicimus: intremur etiā cogitando. nō sic videtur fides in corde in quo est ab eo cuius est: sꝫ eā tenet certissima scientia. Cū igitur ideo credere iubeam⁹: quia id qd credere iubemur videri nō possumus: ipaz tñ fidē qm est in nobis videmus i nobis. quia et rerum absentium presens est fides: et rerum que foris sunt intus est fides: et rerū que nō videntur videtur fides. et

ipsa temporaliter sit in cordibus hominum, et si ex fidelibus infideles fiunt perit ab eis. **H**is verbis euidenter traditur fidei ipsam in corde hominis ab ipso homine videri non corporaliter: non imaginari: sed intellectualiter. et ipsam tamen absentium: et eorum que non videntur esse. ut. n. **Aug.** alibi ait. **C**redimus ut cognoscamus: non cognoscimus ut credamus. **Q**uid est. n. fides nisi credere quod non vides. fides ergo est quod non vides credere: veritas quod credidisti videre unde recte fides dicitur argumentum vel conclusio reorum non apparentium. quia si fides est ex eo conuenitur et probatur aliqua esse non apparentia. quia si quis de eis dubitet per fidei probatur: cum fides non sit nisi de non apparentibus.

Descriptio fidei.

Sic. n. ap. l. fides est suba reorum sperandorum argumentum vel conclusio non apparentium. quia per fides subsistit in nobis etiam modo speranda et subsistit in futuro per experientiam. et ipsa est probatio et conclusio non apparentium. quia si quis de eis dubitet per fidei probatur et adhuc probatur futura resurrectio. quia ita crediderunt patriarche et sancti alii vel probatio est et certitudo quod sint aliqua non apparentia ut supra dictum est. prope autem fides dicitur suba reorum sperandorum: quia sperandis subsistit: et quia fundamentum est bonorum quod nemo mutare potest.

Si illa descriptio spei conueniat.

Sic. vero quid sit an hec descriptio spei conueniat: sane concedi potest utriuslibet. si autem dicatur conuenire: sunt et alia plura quibus differunt fides et spes. scilicet non improbe dici potest soli fidei conuenire: non spei. quia fides sola fundamentum dicitur: non quia fides virtus possit esse sine spe et charitate. unde **Aug.** fides operans per dilectionem utriusque: sine spe non

potest esse: nec amor sine spe: nec sine amore spes: nec utriusque sine fide. **E**t fides sine amore nihil prodest. potest tamen credi aliquid quod non speratur. nihil autem potest sperari quod non creditur. ideoque credere quod est actus si dei naturaliter precedit sperare quod est actus spei: quia nisi aliquid credatur non potest sperari. **C**redit autem quod non speratur. ideo est quod in scriptura plerumque reperitur quod fides precedit spem: et spes legitur fidei. non quod virtus fidei precedat virtutem spei tempore vel causa: sed quia actus fidei naturaliter precedit actum spei. **Q**uod etiam qui iam concedunt de ipsa veritate fidei: ut naturaliter precedat spem non tempore. unde et recte ea sola dicitur fundamentum omnium virtutum et bonorum operum. non autem fundamentum est charitas. quia non ipsa charitas est: sed charitas ipsius virtutis fidei causa est. **C**haritas. n. causa est et mater omnium virtutum: que si desit frustra habetur cetera. si autem adsit habetur omnia. **C**haritas. n. spes sancta est ut in superioribus praedictum est. ipsa est ergo causa omnium virtutum. non ipsius aliquod virtutum causa est. quia omnia munera excellit unde **Aug.** respice ad munera ecclesie: et vniuersis excellentius charitatis munus cognosces: que ut oleum non potest premi in imo: sed superexcellit vel superexultat. **N**on ergo eius causa vel fundamentum fides est. **G**regorius tamen super **Ezechielem** dicit: quia nisi prius fides teneatur nullatenus ad spiritualia amorem attigit. **N**on. n. charitas fidei: scilicet fides charitate precedit. quia nemo potest amare quod non crediderit sicut nec sperare. hoc accipi potest dictum de fide que virtus non est. **I**psa. n. spes et charitate frequenter precedit. vel de actu fidei: quia forte naturaliter actum charitatis precedit sicut actum spei. quod verba premissa diligenter notata inueniunt: et ea etiam que addit dicitur nisi ea inquit que audis credideris: ad amandum ea que audis non inflamaberis: quod

tm̄ de non vīlis est: vt ante diximus. vñ
Iohes. crisostomus fides in aīa nostra
facit subsistere ea que nō videntur: de q
bus prope fides est. de vīlis. n. non ē fi
des: sed agnitio.

Quomodo intelligit qđ scriptū ē: cū
factū fuerit credatis.

Sic querit si tm̄ fides ē nō vīlis
est: quō veritas aplis ait. Nūc
dico vobis priuq̄ fiat: vt cū
factū fuerit credat. vbi tūc videt qđ si
des illis fuerit de factis et vīlis. sup quo
Augl. mouet questionē: et absoluit: ita in
quiens. Quid sibi vult vt cū factū fuerit
credatis. hec ē laus fidei si qđ credit nō
videtur. Nam et Thomas cui dictū est
ga vidisti me credidisti: non hoc credi
dit qđ vidit. Cernebat. n. et tangebāt car
nez videntē quā viderat morientē: et cre
debat deum in carne ipsa latentē. Cre
debat ergo mente qđ nō videbat: p hoc
quod sensibus corporis apparebat. si ve
ro dicuntur credi que vident: sicut dicit
vnusq̄q̄ oculis suis credidisse: non ipsa
est que in nobis edificat fides: sed ex re
bus que videntur agitur in nobis: vt ea
credantur que nō videntur. Ex his apte
intelligitur qđ ppe fides nō apparentiū
est. nec illa est fides: q̄ in xp̄o edificamur
qua dicimus vīscata locutiōe nos ea cre
dere que videmus. alibi tñ dicit Augl.
fidem esse de rebus presentibus. qđ erit
in futuro cū per speciem deū pntem con
tēplabimur. que tamen nō ppe dicitur
fides: sed veritas. Est inquit. Augl. fi
des qua creduntur ea que non videntur
sed tñ etiam est rez fides: qñ non verb
sed rebus ipis presentibus creditur. qđ
erit cū per speciem manifestā se contem
plandaz sanctis prebebit dei sapientia.
sed nō ppe hec dicitur fides: imo fi

dei merces ad quā credendo puenietur
vt ex fide verboz transeat iustus in fi
dem rez. Si vero queritur vtz petr
fidem passiōis habuerit: cū hoīem xp̄m
pati oculis cernebat. dicimus. n. cū fidē
passiōis habuisset: nō in eo qđ credebat
hoīem pati: quia hoc videbat: sed in eo
qđ credebat deum esse qui patiebatur
nō. n. virt^o fidei erat qđ credebat homo
pati et mori. qđ iudeus cernēs credebat
sed qđ credebatur deus esse qui patieba
tur. vnde Augl. super illū locū psalmi
Respondit ei in vīa virtutis sue. laus fidei
est: non quia credidit hominē illū mor
tūū: qđ et paganus credit: s; quia credit
illū glorificatū et rez deum. Credit igit
tur fides deum mortuū: et glorificatum
hoīem. non igitur fuit Petro fides cre
dere hoīem illum mori: qđ oculis cerne
bat: sed credere deū esse qui moriebat:
nec nob etiam fides in hoc meretur qđ
credimus hoīem illū mortuum: qđ et iu
deus credit: sed quia credimus hoīem
deū mortuū ē.

Si aliqua sciuntur que creduntur.

Post hoc queri solz cū fides sit
de non apparentibus et nō vī
lis: vtz sit etia de incognitis
tm̄. si. n. de incognitis tm̄ est: de his vide
tur tm̄ esse que ignorantur. Sed scien
dū ē qđ cū vīso alia sit interior: alia exte
rior: non est fides de subiectis exteriori
vīsoni. ē tamē de his que vīsu interiori
vteūq̄ captiū. et qđā vtiq̄ hic sic captiū
tur vt intelligantur: etsi nō vt in futuro
quedam aut non: quia cū fides sit ex au
ditu: non modo exteriori: sed interiori
nō potest esse de eo qđ oīno ignoratur
que ipsa ad sensus corporis nō pertinet
vnde Augl. tradit dicens. quis ex auditu
fides in nobis sit: nō tamen ad cū sensū

corporis p̄tinet: g dicitur auditus. quia non est sonus: nec ad vllum sensum cor- poris. quoniam cordis est res ista: non corporis. Quedā ergo fide credūtur que i- telliguntur nāli rōne: q̄daz vō que non intelliguntur. vnde p̄pheta. nisi credideri- ſi itelliges. Qd̄ aug. apte diligit. alia sunt inquit que nisi intelligamus nō cre- dimus. alia que nisi credamus non itel- ligemus. nemo tñ pōt credere in deū ni- si aliquid itelligat: cū fides sit ex audi- tu predicationis. idem in li. de trinitate. Certa fides vt cūq; inchoat cognitionē. Cognitionis vō certa nō perficit nisi post hanc vitā. Ambrosius quoq; ait. vbi fi- des non statim cognitio. vbi cognitio est fides p̄cedit. Ex his apparet aliq̄ cre- di que non intelliguntur: vel sciuntur ni- si prius credantur. Quedā vero intelli- gi aliquādo etiaz anteq̄ credantur. nec tñ sic intelliguntur modo vt in futuro sci- entur. et nūc etiam p̄ fidē qua mundat̄ corda amplius intelliguntur. quia nisi p̄ fidem diligatur deus: nō mundatur cor ad eū sciendū. vnde Aug. quid est deus scire nisi mente eū conspiceret: fideq; p̄- cipere. sed et priusq̄ valeamus p̄cipere et p̄spicere deus sic p̄cipitur a mūdīs cordibus: nisi p̄ fidē diligatur: nō pore- rit cor mūdari: vt ad eū videndū sit ap- tum. Ecce hic apte habes: quia nō pōt sciri deus: nisi prius diligendo credatur. Sup̄a autem dictū est q̄ nemo pōt cre- dere in deū nisi aliqd̄ itelligat. vnde col- ligitur nō posse sciri et intelligi credēda quedam: nisi prius credantur: et quedā non credi nisi prius intelligantur: et ipsa p̄ fidem amplius intelligi. nec ea q̄ prius creduntur q̄ intelligantur penitus igno- rantur: cū fides sit ex auditu. ignoratur tamen ex p̄te: quia nō sciuntur. credit̄ g̃

q̄d ignoratur: sed nō penitus. sicut etiā amatur q̄d ignorat̄. vnde Augustinus sciri aliqd̄ et nō diligi pōt. diligi vō q̄d nescitur: quero vtz possit: si nō pōt: ne- mo diligit deū anteq̄ sciat. vbi aut̄ sunt illa tria: spes: fides: et charitas nisi i aīo credente q̄d nōdū scit: et sperante et amā- te quod credit. non amatur ergo et q̄d ignoratur: sed tñ creditur.

De fide antiquoz.

Redictis adiciendū est de suf- ficientia fidei ad salutē. illis g̃ p̄cesserunt auentum xp̄i: et g̃ sequentur videtur p̄fecisse fides fm tē- poris processum sicut p̄fecit cognitio. si- des quippe magna dicitur cognitio: et articuloz quāitate vel constantia et deuotione. Est aut̄ quedā fidei mēsurā sine q̄ nūq̄ potuit esse salus. vnde ap̄s oportet accedentē credere: quia est: et q̄ remunerator est sp̄antiū i se. Sz querit̄ vtz hoc credere ante aduentum v̄l an- te legem ad salutē suffecerit. Nā tempore gr̄e constat certissime hoc nō sufficere. oportet. n. vniuersa credi que i simbolo cōtinentur. sed nec ante aduentū nec an- te leges videtur hoc sufficisse. quia sine fide mediatoris nullū hoīez vel ante vel post fuisse saluū sanctoz auctoritates conte- stantur. vnde Aug. ad optatū. Illa fides sana est qua credimus nullū hoīem sine maiori siue paruule etatis liberari a cō- tagione mortis et obligatione peccati q̄d prima natiuitate straxit: nisi p̄ vni- mediatorē dei et hoīm xp̄m ihm: cui? hominis eiusdēq; dei saluberrima fide etiā illi iusti sunt salui facti qui p̄lūz ve- nitet in carnem crediderūt in carnē ven- tūz. eadem. n. fides est et nostra et illoz. p̄inde cū omnes iusti siue ante incarna- tionē siue post: nec vixerint: nec viuunt

nisi ex fide incarnatōis xp̄i: profecto q̄d scriptum est: nō est aliud nomē sub celo in quo oporteat saluari nos: ex illo tēpo re valet ad saluandū gen⁹ hūanū ex q^o i zdā viciatū ē. Idē. nemo liberat a dā pnatōe q̄ scā ē p zdā nisi p fidē ihu xp̄i Idē. eadē fides mediator q̄ nos saluat saluos iustos faciebat antiquos pusillos cū magnis. q̄a sicut credimus xp̄m i carne venisse: ita illi venturū. ⁊ sic nos mortuū: ita illi mortuū. ⁊ sicut nos resurrexisse: ita illi resurrexerunt. ⁊ nos ⁊ illi ad iudiciū viuoz ⁊ mortuoz venturū. Bre gozius sup ezechieles. ⁊ q̄ pibant: ⁊ qui sequebant clamabāt dicētes osāna filio dāuid ⁊c. Quia oēs electi q̄ i iudea cōpauerūt: siue qui nūc in ecclia sunt: i mediator dei ⁊ hoim crediderūt ⁊ credūt his aliisq̄ plūbus testimoniis pspicue docet nulli vnq̄ salutē esse factā nisi p fidē mediatoris. oportet ergo accedentē credere q̄ sup dixit ap̄lus: sed nō sufficit.

De fide simpliciu.

Uid ergo dicetur de illis simplicibus q̄bus nō erat reuelatū misteriu incarnatōis: q̄ pte credebāt q̄d eis traditū fuit? dei pōt nūllū fuisse iustū vel saluū cui nō esset facta reuelatio vel distincta vel velata: vel in aperto: vel i misterio distincta. ut Abrahā ⁊ moysi aliisq̄ maioribus: qui distinctiōnē articuloz fidei habebāt. velata vt simplicibus quibus reuelatū erat ea esse credenda que credebāt illi maiores ⁊ docebant: sed eoz distinctiōnē aptaz nō habebāt. sicut ⁊ in ecclia aliqui min⁹ capaces sunt qui articulos simboli distinguere ⁊ assignare non valent. oīa tamē credunt que i simbolo cōtinentur. credūt enī que ignorāt habētes fidē velatā i misterio. ita. ⁊ tūc minus capaces ex re

uelatione sibi facta maioribus credēdo iberebant: q̄bus fidē suā quasi cōmittebant. vnde Job. bones arabāt ⁊ asine pascebāt iuxta eos. simplices ⁊ miores sūt asine pascentes iuxta boues. q̄a hūilitate maioribus adherendo i misterio credebant que ⁊ illi i misterio docebant q̄ forte fuit uidua sareptana.

Que ante aduentū credere de mediatoris sufficiebat.

Ed queritur cū sine fide mediatoris antiquis nō fuerit sal⁹

sicut nec modernis: vtz oportuerit illos credere omnia illa de mediator q̄ nūc credimus? Quibuldā videt⁹ q̄ suffecerit illis quattuor tīm credere. sc. natiuitatē: mortē: resurrexēt oēs ⁊ aduentū ad iudiciū. q̄d ex pmissis vbi Augusti colligūt: vbi ista q̄tuor posuit. aliis autē videtur habita fide trinitatis id de misterio incarnationis fidei sufficere: vt crederetur dei filius nasciturus de hoīe: et iudicaturus. qui de Johe baptista documentū huius rei assumūt: qui de morte xp̄i ⁊ descensu ad inferos in euāgelio dubitasse videtur fm expositionē Grego. qm interrogauit p discipulos. Tu es q̄ venturus es: an aliū expectamus? quasi es tu p teipm descensurus ad infernum an aliū ad hec sacramenta missurus es Quidā tamē dicunt eū nō dubitasse de ignorantia: s; de pietate. i. dubitare se ostēdisse. nō quia ignorauerit: sed pietatis affectu cōpassum ēē xp̄o: ⁊ eius hūilitatem amirando insinuasē.

De fide Cornelii.

Olet etiā queri de Cornelio vtz fidem incarnatōis habuerit: cū dictū est ei p angelū: accepe sunt elemosine tue: ⁊ exaudire sūt orationes tue. S. n. fidē incarnationis

nō habebat: tūc g^o sine fide incarnatōis
erat ei iustitia. quia de illo scriptum est
q^d iustus erat et timens deum. si vero in
carnationis fidē habebat: ad q^d g^o mis-
sus est ad eum Petrus? Dant dici pōt
eum sicut fidem veniat: ita et incarna-
tionis habuisse dei reuelatione. sed incar-
natum iam esse dei filium ignorasse. et id
missus est ad eum Petrus: ut iam natū
dei filiū ei annūciaret: et sacramentū re-
generationis ei cōferret. habebat igit
fidem incarnatōis. sed an facta: an futu-
ra esset: non nouerat. et ita per fidē ve-
nit ad opa. et per opera amplius est so-
lidatus in fide. per fidē. n. ut ait Grego.
venit ad opa. Cornelius etiā per fidē
venit ad opa. deū. n. vnum credebat: s;
filiū eius nesciebat incarnatum. per fidē
placuerunt deo opera eius. sine fide. n.
impossibile est placere deo. Aug^o. vero
dicit Cornelio dictū esse per angelū. ac-
cepte sunt elemosine tue et orationes tue
anteq^m in xpm crederet. nec tū sine aliq^o
fide dōabat et orabat. nā quō inecabat
in quē nō credebat. sed si posset sine fide
xpi esse saluus: nō ad eū mitteretur ar-
chiepiscopus ecclesie Petrus. attende q^d ait
sine fide xpi non posse esse salutem: et tū
Cornelium exauditiū anteq^m crederet in
xpm. q^d ita potest intelligi. s. antequā sci-
ret xpm incarnatū in quē credebat in
misterio.

De equalitate fidei spei et charitad
et opis q^o fm aliquid sunt equalia.

Illud etiā nō est ptermittēdū
q^d fides: spes: charitas et opa-
rio fm aliquid cōlla sunt in p^o
senti. unde Grego. fidē: spem
charitatē atq^{ue} opationē dū in hac vita
vivim^{us}: equales sibi esse apud nos inveni-
mus. quia quātū credim^{us} tātum ama-

m^{us}. et quantum amamus tantum de spe
presumimus. quisq^{ue} enim fidelis tātum
credit q^{uā} sperat et amat: et tātum opat^{ur}
quātū credit et amat et sperat. sed tamen
maior fide et spe charitas dicitur. quia
cū ad dei spēm pcruenitur spes et fides
transiit: sed charitas permanet. et quia
charitas mater est oim virtutum: que
non ideo post fidē et spem ponitur q^{uod} ex
eis oriatur: sed quia post illa remanebit
aucta. charitas. n. nunquā excidit. pmissa
aut equalitas ppe fm actū. inten-
tionē cōsideranda est. hui^{us} vō q^{uod} hic et
supius dictum est. s. q^{uod} charitas non est
ex fide et spe: sed e cōuerso: videtur obui-
are q^{uod} ait apls. finis pcepti ē charitas
de corde puro et scia bona: et fide nō fi-
cta. pgrēdiēs. Q^{uod} exponēs Aug^o. cor ac-
cipit p intellectu et conscientia pro spe.
Qualiq^{ue} charitas ē finis pcepti: pcedēs
de corde puro. i. s. puro intellectu: ut ni-
hil nisi deus diligatur et conscientia. i. de
spe bona et fide non ficta. i. simulata. nō
igitur charitas fidem vel spem: s; fides
et spes charitatē pcedere videntur. hoc
ei go ea rōne traditū intellige: nō q^{uod} fides
et spes causa vel tēpore charitatē omniū
bonorū matrē pcedant: sed quia cha-
ritas sine illis in aliquo esse non potest
sed illa sine charitate possūt esse: quāvis
nō sit pia fides vel spes sine charitate.
Id igit ex fide et spe. pcedere dicitur cha-
ritas: quia nulli puenit sine istis.

De spe quid sit.

Et aut spes virtus qua spūa
lia et eterna bona sperantur. i.
cū fiducia expectat. Est. n. spes
certa expectatio future beatitudinis ve-
niens ex dei grā et ex precedentibus me-
ritis: vel ipam spem quā natura prele
charitas: vel speratā rem. i. beatitudinē

eternam. siue meritis. n. aliquid sperare non spes: sed p̄sup̄rio dici potest.

De quibus sit spes.

Sicut fides ita et spes est de iustis libris. unde Aug. fidem appellamus eam reze que nō videtur. de spe quoque dicitur: spes que videtur nō est spes. q̄s. n. videt quis qd sperat? q̄s attinet ad non videre: vel q̄ creduntur: vel que sperantur fidei speiq; cōmune est. distinguitur tñ fides a spe sicut vocabulo ita rōnabili differentia. Est. n. fides malaz reze et bonaz: quia et bona creditur et mala: et hoc fide bona nō mala. Est etiā fides et preteritaz reze et p̄sentiaz et futuraz. credimus. n. mortē xp̄i que iā p̄terit. credimus resurrectionem que nunc est. credimus venturaz ad iudiciū q̄s futuraz est. Itēz fides et suaz reze est et alienaz. nam se quisq; credit eē cepisse: nec fuisse vtiq; sempiternū. et alia atq; alia nō modo de aliis hominibus multa que ad religionē pertinent: vtz etiā de angelis credim? Spes autē non nisi bonaz reze: nec nisi futura rū reze et ad deū pertinentiū: qui earum specie gerere phibetur.

Redit ad premisā questionem: an fides et spes in xp̄o fuerint.

Est hoc superest inuestigare vtz fides et spes in xp̄o fuerit unde tractatus ille sup̄sit exordium. Quibusdam non indocte videtur fidem virtutē et spem in eo nō fuisse: sicut in sanctis iam beatificatis vel in angelis non sunt: et tñ sancti credunt et sperant resurrectionē futurā: et angeli eandem credunt: nec tamen in eis fides vel spes virtus est. quia et deo per spem contēplando fruuntur: et in dei verbo resurrectionē futuram siue in iūciū non

per speculū et in enigmate: sed p̄clarissimē inspicunt. si. n. quia credunt resurrectionē futurā: ideo vtz est eos fidē habere: ergo ea cōsumata post iudiciū fide et fidem habere dicentur. quia credent eam preteritam. sed sicut tunc credent nec tamen fidem que fideles facit habebunt. quia non credent absq; scientia: q̄ non est enigmatica: sed p̄speciem. ita et modo credūt et sperant resurrectionē nec tamen fidem habēt: quia credendo cognoscunt. venit. n. eis q̄s perfectum ē et euacuatum est: q̄s ex pre est. venit. n. cognitio et euacuata est fides. venit spes et desit spes. ita et xp̄s in quo fuerunt bona patris: credidit quidem et sperauit resurrectionem tertia die futurā pro qua et patrem orauit: nec tamē fidē virtutē vel spem habuit. quia non enigmaticam et specularē: sed clarissimā de ea cognitionē habuit. quia non p̄teritius eam cognouit preteritā q̄ intellexit futuram. sperauit tamen xp̄us sicut in psalmo ait. In te domine sperauit: nec tamen fidem vel spem virtutem habuit quia per speciem videbat ea que credebatur. De antiquis vero patribus: ga apud eīnfros vsq; ad passionem tenebantur non inēdigne dici pōt q̄ fidem et spem virtutem habuerint. quia credebant et sperabant se visuros deum per speciem qualiter enim tunc non videbant. quia eis non patuit cognitio dei per speciem ante passionem xp̄i: qua cōsumata a fide transierunt ad speciem.

De charitate qua diligit deus et proximus q̄ i xp̄o vtz et i nobis ē.

Um autē xp̄us fidem et spem non habuit. dilectionem tamen habuit inquantū homo tantā qua maior eē non valet: q̄ ex charitate

eximia aiaz posuit p amicis ⁊ inimicis
habet. n. in corde charitate quā ex ope
nob exhibuit: vt exhibitōis forma nos
ad diligendū institueret. hic aliqd dicen
dū est de charitate ⁊ modo ⁊ ordine di
ligendi deū ⁊ proximū.

Quid sit charitas.

Charitas est dilectio qua dili
gitur deus ppter se: ⁊ prim⁹
ppter deū vel i deo. hec habet
duo mandata. vnū pñens ad dilectōez
dei qd ē maximū in lege mandatū. ⁊ al
terz pñens ad diligendū proximū illi si
mile. pñū est. diliges deū ex toto corde
ex tota mente ⁊ ex tota aia. qd scriptū
ē in deuteronomio. scdm est. diliges pro
ximū tuū sicut teipm. In his duobus p
ceptis tota lex pendet ⁊ pphete. finis. n.
precepti ē dilectio: ⁊ ea gemia. i. dei ⁊ p
rimi est.

Si eadem charitate diligitur deus
⁊ proximus.

Se queritur si ex eapla dile
ctione diligitur deus qua dili
gitur proximus. In alia sit di
lectio dei: ⁊ alia proximitatez sane est
dilectio qua diligitur deus ⁊ proximus
que spūs. s. ē vt sup dictū ē: ga de⁹ cha
ritas est. vnde Aug⁹. Jol⁹s ait. non pōt
deū diligere quē nō videt: qui frēm quē
videt nō diligit. sed si eūz quem videt
hūano visu spūali charitate diligerz: vi
deret deū q ē ipa charitas visu iteriori
quo videri pōt. Qui igitur frēm quēz
videt nō diligit: deū qui ē dilectio q ea
rer: qui fratrē nō diligit: quō pōt dilige
re vna. n. eadēq charitate deū proxi
mūq diligit. sed deū ppter deum
nos vō ⁊ proximū ppter deū. si vō vna
eadēq charitas ē dei ⁊ proximi: quare
dicitur gemia. ppter duo dilecta. i. deū

⁊ proximū. Est. n. vna sit charitas: duo
tū diuersa ea diligitur. s. deus ⁊ hō vel
angelus. pro quo etiā ⁊ duo sūt mādata
quia cū eadē charitas vtroq cōmendet
diuersa tū diligi precipiūt. vñ Aug⁹. ar
bitroz iō spm scm bis datū: semel i terra
⁊ itez de celo: vt cōmendant nobis
duo pcepta charitatis. s. dei ⁊ proximi.
vna charitas est ⁊ duo pcepta. vnus spi
ritus ⁊ duo data. ga alia charitas non
diligit primū nisi illa q diligit deū. q
charitate proximū diligit. ipa deū dili
git. s. ga aliud ē de⁹ aliud ē proxim⁹
⁊ si vna charitate diligitur: ideo forte
duo pcepta dicuntur: ⁊ alterz mains ⁊ al
terz minus. vel propter duos motus q
in mente geruntur dū deus diligit ⁊ p
rimus. mouetur. n. mens ad diligendūz
deū: mouetur ⁊ ad diligendū primū. ⁊
multo magis erga deū q erga primū.

De mō diligēdi.

Consequenter modū vtriūsq
dilectionis aduertamus. hec
regula vt ait Aug⁹. dilectōis
diuinitus constituta est: vt deū ppter se
toto corde: ⁊ proximū ppter deū dili
gas sicut teipm. i. ad qd ⁊ ppter quod
teipm diligere debes. In bono. n. ⁊ ppter
deū teipm diligere debes. In bono g⁹
ligendus ē proximus: nō i malo: ⁊ ppter
deū. proximū vero oēm hoīem oportet
intelligi. quia nemo ē cū quo sit opan/
dū male. qui ergo amat hoīes: vñ ga in
sti sunt: vel vt iusti sint amare debz. hoc
est in deo vel ppter deū. sic. n. ⁊ seip/
m amare debz. s. in deo vel ppter deū
. i. ga iustus ē vel vt iustus sit. qui aliter
enī se diligit iniuste se diligit. quia ad h⁹
se diligit vt sit iniustus. ad hoc ergo vt
sit malus. nō ergo iā se diligit. Qui enīz
diligit iniquatē odit aīam suā. Aug⁹. in

xlvi. s. tri. Sic condita ē mēs hūana ut
nūq̃ sui nō memoret: nūq̃ se nō intelligat
nūq̃ se nō diligat: s; qm̃ q̃ odit aliq̃ nō
cet illi studet: nō imitatur: nō mēs hoīs qm̃
sibi nocet se odisse dicitur. Nesciens. n. si
bi vult male dū nō putat sibi obedē qd
vult. sed tñ mala sibi vult qm̃ id vult qd
obstet sibi. fm̃ illud. qui diligit inimicum
odit aīaz suā. qui ergo diligere se novit
deū diligit. qui vero nō diligit deū etiā
si se diligit: qd ei naturalr̃ inditū ē: tñ
nō icōgrue se odisse dicit: cū id agit qd
sibi aduersatur: et seipm̃ tāquā suus ini
micus inlegitur. Modus ergo diligendi
p̃cipiendus ē hoī. i. quo se diligit: ut pro
sit sibi. qui autē se diligit et prodesse sibi
velit dubitare temētis ē. Modus autē
p̃cipitur cū ait: sic teipm̃: ut. p̃mū dili
gas ad qd teipm̃. si ergo te non p̃pter
te dilige debes: sed p̃pter illū vbi dilecti
onis tue rectissimus finis ē: nō succēseat
alius aliq̃ hoī: si et ipm̃ p̃pter deū diligi
dū? dilectōis modū veritas insinuat
dicēs. mandatū novū dō vobis ut dili
gatis invicē: sicut dilexi vos. i. ad qd dile
xi vos. i. ut filii sitis: ut vitā habeatis.

De modo diligendi deū.

Electiois autē dei modus insi
nuatur: cū dicit. ex toto corde
.i. ex toto intellectu: ex tota aīa
.i. volūtate: ex tota mēte. i. memoria. ut
oēs cogitatōes et oēm vitā et oēm intelle
ctū in illū cōferas a quo habes ea q̃ cō
fers: hec dicens. nullā partē vitē nostrē
reliquit q̃ vacare debeat. sed q̃cqd ve
nerit i aīam illuc rapiatur que dilectōis
ip̃ius currit. et diligere deū propter se
mod⁹ ē diligēdi deū. et sūt isti duo mōi
diligendi deū ut quibuscūq̃ placet.

De repletionē illius mandati.

Illud autē p̃ceptū nō penit⁹ im
plet ab hoīe in hac mortali vi
ta: sed ex p̃te: nō ex toto. quia
ex p̃te diligim⁹ sicut ex p̃te cognoscim⁹
In futuro autē implebit⁹ ex toto. vñ Aug⁹.
Cū adhuc ē aliqd carnal⁹ concupiscētie nō
oīno ex tota aīa diligitur deus. Caro tñ
nō dicit cōcupiscere nisi q̃ carnalr̃ aīa
cōcupiscit. cū autē venerit id qd p̃fectū ē
ut destruat⁹ qd ex p̃te ē. i. iā nō ex p̃te sit
sed ex toto: charitas nō auferetur: sed
augebitur et implebitur. in q̃ plenitudine
illō p̃ceptū charitatē implebit. Diliges dō
minū deū tuū ex toto corde tuo et. tūc
erit iustus sine peccato. q̃a nulla erit lex
repugnās mēti. Tūc. p̃terito toto corde
tota aīa tota mēte diligemus deū: qd ē
sūmum p̃ceptū.

Questio de p̃cepti ratōne.

Ed cur p̃cipitur hoī ista p̃se
ctio cū i hac vitā cā nemo ha
beat. q̃a nō recte currit si quo
currendū est nesciatur. quō autē sciret si
nullis p̃ceptis oīdēderet. Ecce habes cur
illud p̃ceptū ē qd hic penitus impleri non
pōt. implet tñ ex p̃te. i. fm̃ p̃fectōnem vie.
Alia ē. n. p̃fectio currentis: alia pueniētis
facit hoc mandatū: ut cursor q̃ deū ante
oīa et p̃ oībus diligit: nec tñ oīno p̃ficiat.

Quod alterz mandatū in altero ē.

Um autē duo sūt p̃cepta cha
ritatis: p̃ utroq̃ sepe vñ po
nitur: nec immerito. quia nec
deus sine primo: nec proximus sine deo
diligi pōt. vnde ap̃lus. oē mandatū le
gis dicit instaurari. i. cōtineri et impleri
in hoc verbo. diliges proximū tuū sicut
teipm̃: et xp̃us dilectōem proximī specī
alius cōmēmorat dicens. mandatū novū
dō vobis ut diligatis invicē sicut dilexi
vos. vbi illud mal⁹ mandatū dilectōis

dei videt pter missū. s. bñ intelligentibus
verūq; iuenit in singlis. q. g. diligit deū
nō pōt eū cōtēpnere quē deus pcepit di
ligi. ⁊ g. diligit primū quid i eo diligit
nisi deū. ipa ē dilectio ab oi mūdāna di
lectōe discēta: quā diligēs dñs ait. sic
dilexi vos. quid. n. nisi de⁹ dilexit i nob⁹?
nō quē habebamus: s. bñemus. sicut
medicus egros: ⁊ qd i eis diligit nisi sa
lutē quā cupit reuocare: nō morbu quē
venit expellere. sic ⁊ nos inuicē diligam⁹
vt qntū possum⁹ inuicē ad habēdū deū
in nob⁹ ex dilectione attrahamus.

Que charitate diligēda sint.

Ed q hac dilectōe diligēda
sint inquit am⁹. nō. n. oia vt
ait Aug⁹. gbus vrendū ē dili
gēda sūt: sed ea sola q vlt nobisū socia
te qdā referūt in deū. sic ē hō vlt ange
lus. vel ad nos relata bñficio dei p nos
idigēt: vt corpus qd ita pceptū ē diligi
vt ei ordinate prudētēq; cōsultatur.

Si illo pcepto iubemur diligere to
tū primū.

It pōt queri vtz illo mādato
dilectōis proximī totū pro
ximū. i. aīaz. ⁊ corpus nosq;
īpos totos diligere pēpiamur. Ad qd
dicim⁹ oē gēnis diligēdaz rezz ill duo
bus mādatis otineri. qrtuo: n. diligēda
sūt: vt ait Aug⁹. vñ qd sup nos ē. s. de⁹
alterz qd nos sum⁹. terciū qd iuxta nos
ē. s. primus. qrtū qd ifra nos ē. s. corp⁹
de secūdo ⁊ quarto nulla pcepta danda
erāt. s. vt diligeremus nos vel corp⁹ no
strū. pēpitur aut deus diligi ⁊ primus
vt aut gsq; se diligit pcepto nō ē opus
Quātūlibz. n. hō exēdat a vitate rema
net illi dilectio sui ⁊ dilectio corporis
sui. ga nemo vnq; camē suā odio habu
it. nā viri fusti qui corp⁹ suū cruciāt: nō

corpus: s. corruptōes eius ⁊ pōdus ode
runt. hic videt Aug⁹. tradē q ex pcepto
non teneamur diligere nosmetipōs: vel
corpus nosq;. Qd si ē: nō oē gē⁹ dilige
daz rezz illis duobus pceptis cōtinctū
ga cū ⁊ nosipos ⁊ corpus nīm diliger
debeamus: ad quid necessariū ē pceptū
cū scriptū sit q diligit inimicū odit aīaz
suā. Sed spēale de hoc pceptū nō erat
dandū: nec spālī pcepto op⁹ erat id tra
di: vt gsq; se vlt corpus suū diligeret. ga
hoc in illo pcepto ptimef. diliges primū
tuū sicut teipm. Ibi. n. ⁊ primū totū ⁊
te totū itelligere debes. vñ Aug⁹. i codē
si te totū itelligas. i. aīam ⁊ corpus: ⁊ p
ximū totū. i. aīaz ⁊ corpus. hō. n. ex aīa
cōstat ⁊ corpore: nullū rezz diligēdaz
gē⁹ i his duobus pceptis ptermisū est
Cuz. n. pcurrat dilectio dei eiusq; dilec
tis modus pscriptus appareat: ⁊ seq̃
dilectio proximī: de tua dilectōe nihil di
ctū videt. sed euz dem ē diliges prox
mū sicut teipm: sūl ⁊ tui abs te dilectō p
termisā nō ē. Ecce hic apte dicit in illo
pcepto nō timēdū proximū: s. et mei cōti
neri dilectōez: ⁊ totius proximī totiusq;
mei. Ex quo apparet qd dem ē de sebo
⁊ qrtō. i. s. dilectōe nīi ⁊ corporis nīi nulla
pcepta eē dāda: ita eē itelligēdū. s. spe
cialia ⁊ diuisa. ga in illo vno totū ptimef
⁊ quidē id qd sumus ⁊ qd ifra nos est
ad nos tñ ptimef nāe lege diligim⁹ q ed
i bñtis ē. Iō. p. ⁊ de illo qd sup nos: et
de illo qd iuxta nos ē diuisa pcepta sū
p sumus. i. quo altero eius qd sumus: et
illius qd ifra nos ē dilectio ptimef.

Si illo pcepto otinef dilectō agloz
Ueritur hic de anglis vtz ad
illud pceptū dilectōis proximī
et dilectio ptimef angeloz
nā q nullū hoīez exceptit q pcepit pri

diligē: offio i parabola semelut derelicti
 ostendit: eū dicens proximū qui erga illos
 extitit misericors. deinde subdit. vade et
 tu fac sili: ut eū proximū intelligamus:
 cui vlt exhibendū ē officium misericordie
 si indiget: vel exhibendū eēt si indigeret. nul
 lū vō exceptū ē cui misericordie negādū
 sit officiū: qd nō videat: eū vltq ad inimi
 cos ponendū sit offio dicere. diligite ini
 micos vros: bñfacite his q oderūt vos
 Manifestū ē igit pcepto dilectōis proxi
 mi oēm hoiez eē deputandū proximū.

De hoc nomē proximū ad aliqd ē.

Proximū vō nomē ad aliqd ē:
 nec qsq eē primū nisi primo
 potest. vñ olequēs ē: et cū p
 bendū et a quo pbendū ē officium mis
 ricordie rē pri^o dici. Manifestū ē igit
 pcepto dilectōis primi eē scōs angelos
 cōtineri. a qb^o tāta nob misericordie im
 pediantur officia: ex quo et dñs primū
 nīm se dici voluit: ut i parabola sanctū
 significat: et i ppha qsi. primū et qsi fra
 trē nostz sic tū cōsanguineū. Sed qā
 excellentior ac sup nra nām est diuina
 subap: ceptū dilectōis dei a primi dile
 ctione distinctū ē. Idcirco licet deus oīa
 nob ipandar beneficia: nō tñ noie. primi
 includit in illo pcepto quē nō sicut nos
 diligere debem^{us}: s; plusq nos toto cor
 de et tota aīa. xpm vō inquantū hō ē
 sicut nos diligere debem^{us} eiusq fm ho
 minē dilectio illo p̄tinetur mādato quē
 et etiā fm hoīem magis q nos: sed non
 qntū deū debemus diligere. quia qntū
 est homo minor est deo.

Quibus modis dicitur primus.

Je notandū est primū dici di
 versis modis. scēditōne pme
 nativitatē: spe cōuersiōis: ppin
 grate cognatōis: rōe bñficii exhibitiōis.

De ordine diligendi quid prius quid
 posterius.

Est p̄cā de ordie charitatis
 agendū ē: ga dic spōsa: itrodu
 xit me rex i cellā vinariā: et or
 dinauit i me charitatē. videm^{us} ergo or
 dinē qd prius et qd poster^{ius} eē debeat. pec
 cat. n. q p̄poster agit. nā scire qd facias
 et nescire ordinē faciēdi nō p̄cēte cogni
 tionis ē. ordinis nāq ignorācia turbat
 meritoz formā. ordiez aut diligēdi An
 gustinus insinuat dicēs. Ipe ē q ordinatā
 habet dilectōnez: ne aut diligat qd non
 diligendū ē: aut eque diligat qd min^{us} vlt
 amplius diligendū ē. oīs peccator i qm
 tū est peccator: nō ē diligendus. et oīs
 hō inqntū ē hō diligēdus ē ppter deū.
 deus vō ppter seipm. et de^{us} ppter se oī
 hoīe amplius diligēdus: et aplius qsq
 debet deū diligere q seipm. Itē aplius
 alius homo diligēdus ē q corpus nīm
 quia propter deū omnia ista diligenda
 sunt: et pōt nobiscū deo p̄fui qd nō pēt
 corpus. ga corp^{us} p aīaz vñit q fruimur
 deo. Audisti aliq de ordie charitatē vbi
 exp̄ssū ē nos apl^{ius} debere diligē deū q
 oīs hoīes vlt nosipos. et aplius aīam al
 terius hoīs q corpus nostz. In enume
 ratione etiā quatuor diligēdoz supius
 posita prius ponitur qd supra nos est:
 scēdo qd nos sum^{us}: tercio qd iuxta nos
 ē: qto qd infra nos ē. vbi ordo diligēdi
 insinuari videt ex rōne enumeratōis. nō
 ē aut aptū vtz oīs hoīes pariter debe
 am^{us} diligere tantū qntū et nos: vlt min^{us}.
 An oīs hoīes pariter diligēdi sūt.

Nde et super hoc sepe monet
 qntio quā pplexā faciūt scōz
 vba varie prolata. Quidā. n.
 tradere videtur q pari affectu oīs di
 ligēdi sūt. sed in effectu. hū exhibitiōe

oblegi distinctio observanda sit. vñ Aug.
oēs hoies eq̃ diligēdi sunt. sed cū oibus
prodesse nō possis: his potissime cōsulen
dū est: q̃ pro locoꝝ ⁊ tēpoꝝ vel quarūli
bet rez̃ oportunitatibus cōstrictius ti
bi q̃li quadā sorte iungūtur. p̃ forte. n.
habendū est q̃ quisq̃ tibi tēporali colli
gatus adheret. Idēz sup̃ eplam ad ga
latas. opemur bonū ad oēs: maxie autē
ad domesticos fidei. i. ad xp̃anos. oib⁹
enim pari dilectione vita eterna optan
da ē: si nō oibus eadē possunt exhiberi
dilectōis officia: que fratribus maxime
sunt exhibēda. q̃a sunt inicē mēbra qui
habēt eundē patrē. his aliisq̃ testimo
niis vel auctoritatib⁹ imitūtur q̃ dicūt
oēs hoies pariter diligendos ēē charita
tis affectu: s̃ i op̃is exhibitōe dīaz faci
ūt. Quib⁹ obuiat illud p̃ceptū legi s̃ di
ligēdis parētib⁹. honora p̃ez tuū ⁊ ma
trē tuā vt sis longeuus sup̃ terrā. vt qd̃
.n. sp̃aliter illud p̃ciperet de parētib⁹
nisi maiori dilectōe forēt diligēdi. s̃ b⁹
illi referendū dīcūt ad exteriorē exhibi
tione: in q̃ preponēdi sunt parētes. vnde
honora dixit: nō dilige. Obuiat. n. illis.
illud qd̃ Hierōim⁹ super ezechielē ait. f.
vt ordine charitatis: sicut scriptū ē: or
dinauit in me charitatē: post oīz patrē
deū: carnis quoq̃ pater diligatur ⁊ ma
ter ⁊ fili⁹ ⁊ filia ⁊ frater ⁊ soror. Ambro
sius quoq̃ diligēdi exp̃mēs ordinē sup̃
illud canticorū. ordinauit in me charitatē
.i. capitulū ait. multorū charitas iordia
ra est: qd̃ i p̃mo. ē ponūt terciū vel q̃rtū
p̃mo deus diligēdus est: secūdo parētes
tercio filii: post domesticos: q̃ si boni sunt
malis filiis p̃ponēdi sunt. secūduz hoc i
euāgelio. ad cuiusq̃ dilectōnez p̃puz
pōit. diliges dñm deū tuū ex toto corde
tuo ⁊ ex oib⁹ virib⁹ tuis: ⁊ p̃xi⁹ tuū sic

teipm. ⁊ inimicos nō ex tota virtute: nō
sicut teipm: sed simpliciter. Sufficit. n.
q̃ diligimus ⁊ non odio habemus. ecce
hic ex p̃missis apte insinuat q̃ in aff̃ctu
charitatis distinctio sit habēda: vt differē
ti aff̃ctu: nō pari hoies diligamus. ⁊ aff̃
oia deum: secūdo nosipos: tercio parentes
inde filios ⁊ fratres: post domesticos: de
mū inimicos diligamus. sed inquit illi
que de ordine dilectionis supra dīcūt
esse referēda ad op̃is exhibitōne: q̃ dif
ferenter proximis exhibenda sunt. p̃mo
patētib⁹: inde filiis: post domesticis: s̃
inde inimicis. deum vō tā aff̃ctu q̃ ob
legi exhibitōe aff̃ oia diligendū.

Q̃ aliqui illoz tradūt tm̃ p̃imum
q̃ntū nos esse diligendū.

Uoz etiā nō nulli tradūt aff̃e
ctu charitatis tm̃ p̃imos ēē
diligendos q̃ntū nosipos dili
gimus. qd̃ confirmāt auct̃itate Aug⁹.
qui ait. nec illa iā questio moueat quan
tū charitatis s̃ri ⁊ beam⁹ ip̃edere q̃ntū
deo icompabli: plus deo q̃ nob: s̃ri vō
q̃ntū nob. nos autē tāto magi diligimus
q̃nto magis diligimus deū. ex hoc ⁊ ex
p̃missis testimoniis Aug⁹. asserūt oēs ho
mines pariter diligendos a nob: ⁊ tācū
q̃ntū nos. deū autē plus q̃ nos. corpus
vō n̄m minus q̃ nos vel p̃imos. nec
i enumeratōe p̃missa q̃ntuoz diligēderū
ordinē diligendi assignari dīcūt: sed tm̃
que sunt diligenda.

Secūm alios nō pari aff̃ctu oēs di
ligēdi sunt.

Ex q̃ p̃missa v̄ba Ambrosii
fm̃ affectum ordinē diligendi
magis q̃ s̃z effectū diligenter
ituerib⁹ explicare vidēt. non idēte alii
dicunt nō solum dē exhibitōe op̃is: s̃ et i
aff̃ctu charitatē ordinēz dīntez ēē statutū

ut ante oia diligam⁹ deū: secūdo nos: ter-
cio parentes: quarto filios ⁊ huiusmodi.
postea domesticos: de mū inimicos.

Determinatio auctoritatū que vidē-
tur aduersari.

Quod vō Aug⁹. dicit pariter
omnes esse diligendos ⁊ pari
dilectione oibus vitam optan-
dam: ita accipi potest: ut paritas nō ad
affectū referatur: s; ad bonū qd eis op-
tatur. quia charitatem oibus optare de-
bemus ut paria bōa mereantur. Sicut
ap⁹lus dicit. volo oēs hoīes ēē sicut me.
optanda est. n. minoribus perfectio ma-
ior: ut ipsi fiant perfecti: ⁊ sic parēz me-
reantur beatitudinē. vel pari dilectione
id est eadē dilectione oēs diligendi sunt.
Itē qd ait: ut tū diligam⁹ fratres: quā-
tum nos: ita intelligi potest. i. ad tan-
tum bonū diligamus fratres ad qntūz
nos: ut tantū bonū eis optemus in eter-
nitate quantum nobis: et si nō tanto af-
fectu. nec ibi quantū similitudinis est: nō
quantitatis.

Questio de parentibus malis ⁊
aliis bonis.

Olet queri si parentes nostri
mali sint vel filii vel fratres.
an magis vel minus diligēdi
sint aliis bonis hac rōne nobis non co-
pularis: videtur q magis sint diligēdi
boni qui nobis carne non sunt cōiuncti
q alii carne cōiuncti. qā nob sūt cōiuncti
corde glutino charitatis. sanctior est. n.
copula cordiū q corporū. vnde Beda s
illis verbis dñi. mater mea ⁊ frēs mei
hi sūt q verbū dei faciunt: at. nō iniurio
se negligit matrē: nec mater negatur q
etiam de cruce agnoscitur: sed religiosio-
res monstrantur copule mentiū q cor-
porū. vepz n̄ latebrosa questio ē hec: nec

a nob plene absoluēda ppter tribus ad
alta mouemur. n. sup illis vbis. inimico
nō ex tota vīte: nō sicut teipm iubet di-
ligere: sed simplr. sufficit. n. q diligimus
⁊ nō odio habemus. quod nō ita ē acci-
piendū q si sufficiat tibi diligere inimicū
⁊ nō sicut teipm. qā oēs ⁊ amicos ⁊ ini-
micos sicut teipm diligere debes: s; ad
ostēdendū grad⁹ diligēdi deū ⁊ primū
⁊ inimicū: q tñ primus ē. ppa dñs pōit
cū ait. diliges deū ex tota vīte: ⁊ pxi-
mū tuū sicut teipm. nō ait ex tota vīte
ut ostēdat: primū diligendū min⁹ q deū
dicit etiā diligite inimicos vīos: nec ad-
dit ex tota vīte: nec sicut teipm: s; sim-
pliciter. sufficit. n. q diligim⁹ ⁊ nō odio
habemus. i. sufficit dicere: ut diligamus
⁊ nō odio habeam⁹. nō qn eos diligere
debeamus sic nos: quia primi sunt: sed
sufficit si eos minus diligimus q alios
proximos. qd dilectōis genus innuit.

Questio.

Veri etiā solet cur dñs pcepit
diligere inimicos: cū alibi pci-
piat odio habere parētes ⁊ fi-
lios. Ad qd dicendū ē duo ēē diligēda i
hoīe. nām ⁊ vīte. vītia vō ⁊ peccatū ēē
odiēdū. ⁊ parētes ergo in qntū mali sūt
odiēdi sūt: ⁊ inimici diligēdi in qntū boi-
nes. diligamus ergo inimicos lucrādos
regno dei: ⁊ odiam⁹ vītia in ppijs que
nos īpediūt a regno dei. ⁊ in oib⁹ cōītez
nām diligamus quā deus fecit.

De gradibus charitatis.

Ciendū quoq; est diuersos ēē
gradus charitatis. est. n. chari-
tas icpīes: pfcīes: pfecta ⁊ p-
fectissima. vñ Aug⁹. pfecta charitas hec
ē ut qd pat⁹ sit p frīb⁹ etiā mori. s; nū
qd mor ut nascit et p̄sus pfecta ē līmo
ut pfcīatur nascit: cū fuerit nata nutrit

cum fuerit nutrita: roboratur cum fue-
rit roborata: perficitur cum ad perfectiorem vene-
rit. dicitur cupio dissolui &c. hic apte pergitur
& perfectio charitatis insinuat. quia per
fectionem et veritas commendat dicitur. maio-
re hac dilectione nemo habet quam ut ani-
ma sua ponat quis pro amicis. sed dicitur
utique est de opere dilectionis. quia ma-
ior dilectionis effectus non est quam ponere
animam pro aliis. nec te moueat quod ait pro
amicis. qui non ponit animam pro amicis et
pro inimicis ponit: ad hoc ut et ipsi fiant
amici.

Si melius est diligere amicos quam ini-
micos: et conuerso.

Se solet queri quid potius sit plu-
rimumque meriti diligere amicos: an
diligere inimicos. sed hec com-
paratio implicita est. Si enim conferatur di-
lectio amicorum tamen dilectioni amicorum: et
inimicorum perspicua est absolutio. sed si
in aliquo uno homine qui diligit simul ami-
cum et inimicum: quid horum potius sit gratius
obscura est responsio. quia de motu mentis
id agitur de quo non est nobis facile iudi-
candum. An unum et idem motus sit erga
amicum et inimicum: sed erga amicum intensior
An duo: unus erga inimicum: qui dicitur
difficilior. alter erga amicum: qui videtur
feruentior. nec incongrue putatur melior
qui est feruentior. vel si unus idemque est ide-
potior ubi est ardentior: non improbe ex-
timatur. Augustinus. tam lentire videtur ma-
ius esse diligere inimicum quam amicum: quia perfectio-
rum esse dicit diligere inimicos et benefa-
cere eis. neque hoc a tanta multitudinis
plurali quantam exaudiri in oratione do-
minica: cum dicitur. dimitte nobis debita
nostra sicut et nos dimittimus debitoribus
nostris. Illam enim. sponsonem dicit a
multis impleri: qui nondum diligunt ini-

micos. ait enim sic. Magna est erga eum
qui tibi nihil mali fecerit esse benivolus
et beneficium. Illud multo grandius et ma-
gnificentiissime bonitatis est: ut tuum
quoque inimicum diligas. et ei qui tibi vult
malum: et si potest facit: tu semper velis
bonum faciasque quod possis. Audies dicentem
Ihesum. diligite inimicos vestros: bene dicitur
qui oderunt vos: et orate pro persequentibus
et calumpniantibus vos. sed quoniam perfectio-
rum filiorum dei est istud: quo quidem se de-
bet omnis fidelis extendere: et humanum ani-
mum ad hunc effectum orando deum secum
agendo luctandoque perducere: tamen quia
hoc tam magni bonum tante multitudi-
nis non est quantum credimus exaudiri: cum
in oratione dicitur. dimitte nobis debita
nostra sicut et nos dimittimus debitoribus
nostris. proculdubio verba sponsi
onis huius implentur: si homo qui nondum
ita profecit: ut etiam diligat inimicum: tam-
quam rogatur ab homine qui peccauit
in eum ut ei dimittat: dimittit ex corde: quod
etiam sibi roganti vult dimitti cum orat
et dicit. Sicut nos dimittimus debitori-
bus nostris. quicumque vero rogat hominem
in quem peccauit: si peccato suo mouetur
ut roget: non est adhuc deputandus ini-
micus: ut eum diligere sit difficile sicut
erat quando inimicitias exercebat. quis
vero roganti et penitenti non dimittit:
non est timor a domino sua peccata di-
mitti. quia mentiri veritas non potest
que cum docuisset orationem hanc in ea
sententiam positam commendauit di-
cens. si dimiseritis hominibus peccata
eorum dimittentur et vobis peccata vestra
Si vero non dimiseritis: nec prout vestrum dimi-
tet vobis peccata vestra. Ecce hic haberi
videtur quod pretaxauimus scilicet ma-
ioris virtutis esse diligere inimicum

et benefacere ei quod illum qui nihil ma-
li nobis fecit: vel amicum. quod si quis
concedere simpliciter noluerit. dicens.
intellus diligitur amicus quod inimicus. et ideo
illud potius isto determinet ista secundum primum
scilicet intelligenti: dicens tibi paratior est
facta inter dilectores qui tamen diligit amicum
et illa qui amicum et inimicum diligit. Illud
vero quod sequitur magis nos mouet quod. scilicet
cit non est tanta multitudinis diligere inimi-
cos quanta exauditur cum dicitur. dimitte
nobis etc. ubi datur intelligi quod alicui a
deo dimittitur peccata non diligenti inimi-
ci: si tamen fratri rogari qui se peccauit
dimittat. Sed cum peccata non dimittantur
alicui aduersus nisi charitatem habeat: seg-
tur ut charitatem habeat qui non dili-
git inimicum. quod ergo nunc proximi omnes habent
intelligitur in illo mandato: diliges proximum
tuum sicut teipsum. Si enim omnes habent proximum
inimicum. precipimur ergo inimicos dili-
gere. et quia illud preceptum generale est omnibus
precipitur omnes homines diligere etiam inimicos
Quidam quod hic dicit simpliciter tenere volen-
tes illud preceptum determinant dicentes: illic
perfectis dari in preceptum diligere omnem hominem
non est etiam inimicos. Adinonibus vero in com-
muni. in preceptum vero eos diligere qui nihil
mali fecerunt eis: et inimicos non odire. sed
melius est ut intelligatur omnibus illo man-
dato precipi cunctos diligere etiam inimicos
Cui sensui attestatur auctoritates super-
ius posite et alie multe. Illud vero Augustinus.
nouissime positum de perfecta charitate
dictum intelligitur: que tamen perfectior est. qui
non solum amicos: sed inimicos perfecte dili-
git: eisque benefaciunt. qui perfectio dilectionis
non est tante multitudinis quanta exauditur
in oratione dominica. et hoc reuera grade est et
eximie bonitatis. scilicet perfecte diligere inimicum
ita et cum dicit in plurali verba illi? sponsi

omnis ab homine: qui non ita proficit ut diligat
inimicum: de dilectione perfecta accipiendum est

Si charitas semel habita amittat.

Illud quoque non est pterendum
quod quidam asserunt charitatem semel
habitam ab aliquo non posse exci-
dere: nullumque dampnandum hanc
aliquam habere. quod hanc traditionem subditis
muniunt testimoniis. apostolus ait. charitas
numquam excidet. Augustinus etiam inquit. charitas que
deseri potest nunquam vera fuit. Item charitas est
fons proprius et singularis bonorum: cui non com-
municat alienus. alieni sunt omnes qui audi-
turi sunt. non noui vos. de hoc fonte scilicet
putra autem fons aque viue sit tibi proprius
et nemo alienus communicet tibi. Si autem
alieni sunt qui audituri sunt illam vocem.
non ergo huic fontem educant dampnandi. Item
Augustinus. super epistolam Iohannis. Radicata est
charitas: si curus esto: nihil mali pcedere
potest. Item Gregorius. in moralibus. valida est
ut mors dilectio. virtuti enim mortis dile-
ctio paratur. quia nimis mentem quam sel-
cepit a dilectione mundi funditus occi-
dit. Item Augustinus. super epistolam Iohannis. in
alio inuisibilis charitas est: que in quocumque
fuerit radix illi erit. que ardente sole are-
scere non potest. nutritur calore solis: non
arescit. Item Beda super Iohannem. queren-
dum est quomodo spiritalis filii dei agnoscendi
signum fuerit quod super eum descenderit: et
manserit spiritus. quid maius est filio dei
quod in ipso manere spiritus asstruatur. Nota
dum quod semper in domino manserit spiritus.
in sanctis vero quod diu mortale corpus gestat
partim spiritus maneat: partim rediturus se-
cedat. manet enim. apud eos ut bonis in-
stant actibus. Recedit vero ad tempus
ne semper infirmos curandi: mortuos su-
scitandi: demones euellendi: vel et prophandi
habeant facultatem. manet ergo semper ut

possint habere virtutes: et mirabiliter ipsi uiuant. venit ad tempus ut etiam aliis per miraculorum signa quales sint intus effulgeant. Item Grego. In sancto ruz cordibus fm qualdā virtutes semper pmanet spūs. fm qsdā recessurus venit et ventur⁹ recedit. In his virtutibus sine quibus ad vitā nō peruenitur in electo rū suoz cordibus pmanet. In his vero p. quas sanctitatis virtus ostenditur. ut in exhibitione miraculoz: aliqui adest aliquando se subtrahit. Item Ambro. ficta charitas est que in aduersitate deserit. hoc innere videtur qd charitas se habita non amittitur. Ideo qdā in preterita p. siliunt audacia dicentes: charitatē a damnandis non haberi: nec a quoquā habitā posse amitti. quos ratio vincit et auctoritas. Quidam enī ad tempus sunt boni: qui postea fiunt mali: et e converso. unde quorundā noia xpūs dicit scripta in libro vite: qui tam postea abierūt tertio. sed scripta dicit nō fm p. sciam: sed fm p. sentē iustitiā cui deseruiebāt. qz digni tūc illo bono erāt qd habituri sunt scripti fm p. sciam. vñ Ambro. Quibusdā grā data est i vñ. ut saul inde et illis discipulis gb⁹ dñs dixit. Ecce noia vñ scripta sūt i celis. et postea abierūt retro. sed hoc dixit. ppter iustitiā cui deseruiebāt: quia boni erāt. fre quēter. n. ante sunt mali qui futuri sunt bñi. aliquoties pus sūt boni q futuri sūt et pmanfuri mali. fm qd dicitur scribi i libro vite vel deleri.

Determinatio auctoritatu p. d. c. p.

Mod vñ aplūs ait. charitas nūquā excidet: nullatenus pro illis fa cit. dñgitatē. n. charitas ostēdens dicit eā nō excidere: qā hic et futuro erit. s. fides et spes euacuabū

tur et scia. Item qd dicitur charitas nūquā fuisse vera qd deleri pōt: nō ad eēntiā charitatis refertur: s. ad efficiētiā. qā nō efficit charitas qd deleri hōiez vñ beatū: nec pducit ad vñ bonū. hūc etiā fōri alieni id ē dāpnādī nō cōicant. s. i fine: qā non p. seuerāt. pōt tñ hoc vñ. qd de charitate dēa sūt d. p. fecta itelligūt quā soli p. fecti habēt: qd semel habita nō amittit. Exordia vñ charitatis. aliqui crescūt: aliqui desiciūt. sunt. n. virtutis exordia et p. fectus et p. fectio: quos gradus ille discernit: qui parabolā illā itelligit. sic ē regnū dei quē admodū si iactz hō i terra semē: et domiat: et exurgat semē: et germinet: et crescat vñ. Et si ergo p. fecta charitas sic radicata ē ut amitti nequeat: incipies tñ et p. fecta amitti pōt: et sepe amittit. et dū habet nō sinit habentē criminali peccar qd Aug. ostēdit ita igens. qā radix oīm maloz cupiditas ē: et radix oīm bonoz ē charitas. s. il abe et nō possūt: nisi vñ a radicit⁹ euulla fuerit: alia plātari nō pōt sine eā aliq. conatur ramos incidere si radice nō cōtendit euellere.

Quare fides spes et sciētia dicūt euacuari et nō charitas: cū et ea ex pte sit. Duetūdū etiā quō fides spes et sciētia dicūt euacuari. qā ex pte sūt et nō charitas: cū et

ipā ex pte sit. Ex pte. n. l. imp. fectē diligimus sic ex pte scimus: ut ait e. s. super lenitiū. cū ergo oē qd ex pte ē euacuetur charitas excipitur: qd dicitur nūquā excidere. Charitas qd ex pte est etiā ut sepe scī docēt: qā ex pte diligimus nunc et ideo ipā euacuabitur iquantū ex pte est. quia tollitur imp. fectio: et addetur p. fectio. remanebitq: ipsa aucta: et actus eius et modus diligendi. ut diligas deū ppter se ex toto corde: et primū tuū sic

teipm: sep iperfectionis modus elimi
nabitur. fides vero 7 spes penitus eua
cuabuntur. scientia vero fm actū 7 mo
dū suū: qui nunc est: nō fm sui essentia
tolletur. ipa. n. virtus sciētie remanebit
sed aliū tenebit vsum 7 modū.

Si xpus ordinem charitatis prescri
ptum habuit.

Unc aut superest inuestigare
si xps fm q homo ordinē di
ligendi prescriptū seruauerit

Q si ē: oēs hoies sic seipm dilexit. oib?
ergo vitā optauit. oēsq saluos fieri vo
luit. sed non oēs salui sunt. et ita non est
factū qd optauit. sed nō est ignorandū
in eo fuisse charitatē iuxta modū patrie
non vie. cūq ordinē diligēdi implest: q
seruat in patria: nō in via. qui. n. in pa
tria sunt. i. iā beatificati sūt adeo iusticie
dei additi sunt: vt nihil eis placeat nisi
qd deo placet. ac per hoc illoz tm salutē
volunt quos deus saluari voluit. eosq
solos sicut se diligunt. ita 7 xps electos
tm sicut se dilexit: eorūq salutē optauit

De charitate dei.

Remissus adiciendū est de di
lectiōe dei qua ipse diligit nos
que non est alia q illa qua di
ligimus eū. dilectiō autē dei diuina vsta
est. eadēq dilectione pater 7 fili? 7. f. f.
se diligunt: 7 nos vt supra discernimus
cūq ei? dilectiō sit imutabilis 7 eterna.
aliū tamē magis: aliū vō minus diligit
vnde Aug. incōprehensibilis est dilectiō
atq imutabilis qua deus in vnoquoq
nostz amat qd fecit: sic 7 odit qd feci
mus. miro igitur 7 diuino modo etiam
quando odit diligit nos. 7 hoc quidez i
oibus itelligi pōt. Quis ergo digne pos
sit loqui quantū diligit mēbra vniū
sui? 7 quanto amplius vniūgenitū ipm?

de ipso etiā dictū est: nihil odisti eoz q
fecisti. Ex his percipitur q deus omnes
creaturas suas diligit. quia scriptū est
nihil odisti eoz que fecisti. 7 itez. vidit
deus cuncta que fecerat. 7 erant valde
bona. si omnia que fecit bona sunt: 7 cō
bonū diligit. oia igitur diligit que fecit
7 interea magis diligit rōnales creatu
ras: 7 de illis eas amplius que sūt mē
bra vniūgeniti sui: 7 multo magis ipm vni
genitū.

Uz qua intelligentia dī deus magis
vl minus diligitur hec v. l. illa.

Cū aut dilectiō dei imutabilis
sit: 7 ideo nō intendit vl rem t
ritur. Si queritur que sit rō
dicti cū dicitur magis vel min? diligitur
hoc q illud? 7 cum dicit oia diligitur di
cim? dilectionē dei sicut pacē dei exupe
rare oēm sensū hūanū: vt ad tante alti
tudinis itelligentiaz vix aliqtenus aspi
ret hūanus sensus. pōt tū itelligi ea rō
ne dici oia diligit a deo que fecit: quia
oia placent ei. oia approbat inquantum
opa eius sunt. nec tūc pns vel amplius
placuerūt ei cū facta sunt: sed 7 anteq si
erent: imo ab eterno oia placuerūt ei: nō
minus q postq eē ceperunt. Q vō rō
nales creaturas. i. hoies vel angelos: ali
os magis: alios min? diligitur dicitur: nō
mutabilitatē charitatis eius significat
sed q alios ad maiora bōa: alios ad mi
nora dilexit. alios ad meliores vstis: ali
os ad minus bonos. Oia. n. bona nra
ex eius dilectiōe nobis pueniunt. electo
rū ergo alios magis: alios minus dilexit
ab eterno: 7 diligit etiā nunc. quia aliis
maiora: aliis minora ex dilectiōe sua ppa
rauit bona. aliisq maiora: 7 aliis mio
ra bona confert in tēpore. Vñ aug. vñ
magis vl min? dicit bos vl illos diligit

Quod duobus modis inspicenda est dilectio dei.

Consideratur. n. duobus modis dilectio dei: scilicet secundum essentiam et secundum efficaciam. non recipit magis et minus secundum essentiam: sed tamen secundum efficaciam. ut magis dilecti dicantur: quibus ex dilectione ab eterno maius bonum preparavit: et in tempore tribuit. et minus dilecti quibus non tamen. inde est etiam quod aliqui quando convertuntur et iustificantur dicunt tunc incipere diligere a deo. non quod deus nova dilectione quemque possit diligere: immo sempiterna dilectione dilexit ante mundi constitutionem quoscunque diligit. sed tunc dicunt incipere diligere ab eo cum eterne dei dilectionis sortiatur effectum. scilicet gratiam presentem vel gloriam in futuro unde Augustinus. absit ut deus temporaliter aliquem diligat quasi nova dilectione que in ipso ante non erat. apud quem nec perierit ita transierunt: et futura iam facta sunt. Itaque omnes sanctos ante mundi constitutionem dilexit sicut predestinavit: sed cum convertuntur et inveniunt illi: tunc incipere ab eo diligere dicuntur. ut eo modo dicatur quo potest humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cum irascitur malis dicitur: et placidus bonis: illi mutantur: non ipse. ut lux infirmis oculis aspera: firmis lenis: est ipsoque mutatione sua non ita cum aliquis per iustificationem incipit esse amicus dei: ipse mutatur: non deus.

Si quis magis vel minus diligatur a deo uno tempore quam alio.

Idem queritur de aliquo uno tempore magis diligatur a deo uno tempore quam alio: distinguenda est dilectionis intelligentia. si. n. refertur ad dilectionis effectum: concessibile est. si vero ad dilectionis essentiam: inficiabile est.

Si deus ab eterno dilexit reprobos.

Et reprobis vero qui preparati non sunt ad vitam: sed ad mortem: si queritur utrum debeat concedi quod deus ab eterno dilexit eos. dicimus de electis solis simpliciter hoc esse procedendum quod deus ab eterno eos dilexit quos ad iustitiam et coronam preparavit. de non electis vero simpliciter est concedendum quod odio habuit. id est reprobavit. sicut legitur. Jacob dilexit: Esau odio habuit. sed non est simpliciter intelligendum quod dilexit ne predestinati intelligantur: sed cum adiectione dilexit eos in quantum opus eius futuri erant. id est quos et quales eos facturus erat.

De quatuor virtutibus principalibus.

De predicta sunt quatuor virtutes que principales vel cardinales vocantur differendum est. que sunt iustitia: fortitudo: prudentia et temperantia. de quibus Augustinus ait. Iustitia est in subveniendi misero. prudentia in precavendis insidiis. fortitudo in perferendis molestiis. temperantia in cohercendis delectationibus suis. de his dicitur in libro sapientie sobrietas et prudentia docet iustitiam et veritatem sobrietatem vocat: temperantiam et veritatem vocat fortitudinem. hee virtutes cardinales vocantur ut ait Hieronimus quibus in hac mortalitate beati vivuntur: et post ad eternam vitam perveniuntur: que in christo plenissime fuerunt et sunt. de cuius plenitudine nos accepimus. in quo habuerunt vires eosdem quos in patria habent: et quosdam etiam vice. verumtamen hee virtutes cum ipse in animo esse incipiunt: qui cum sine illis prius esset: rati animus erat: desinant esse cum ad eternam pervenerint: non nulla questio est. Quibusdam visum est esse desituras. et de tribus quidem prudentia. scilicet fortitudine et temperantia: cum

hoc dicit nō nō videtur dici. Iustitia. n. immortalis ē: et magis tunc perficitur i nobis q̄ ē cessabit: cū beate vivem? nāe cōtemplatōe dīvine q̄ creavit oēs ceterasq̄ instituit nās q̄ nō nō meli? et amabilis ē. cui regēti ē subditū iustitie est et iō immortalē oīno iustitia. nec i illa beatitudine ē desinet: sed tūc ac tanta erit ut perfectior ac maior ē nō possit. fortassis et alie tres vīrutes: p̄vidētia sine vīlo iā p̄iculo erroris: fortitudo sine molestia tollerandorū malorū: t̄pantia sine repugnātia libidinis: erūt i illa felicitate: ut p̄vidētie ibi sit: nullā bonū p̄ponere deo vel egrē: fortitudinis ei firmissime coherē t̄pantie nullo defectu norio delectari. Quod vō nūc ait iustitia i subveniēdo misis: q̄ prudentia i peccandis insidiis: q̄ fortitudo i p̄ferendis molestiis: q̄ t̄pantia i coherēdis delectatōib? p̄uis non erit ibi omnino ubi nō nō mali erit. Ita igitur vīrūtū opa huic mortali vite necessaria sicut fides ad qm̄ referēda sūt i futuro habebūt. Ecce apte dicit Augl: q̄ p̄dictē vīrutes i futuro erūt: s; alios vīrutes tunc habebūt q̄ modo. Cui Beda cōsentit sup̄ exordū ita dicit: colūpe an q̄s appensū ē velū potestates celi sunt q̄ tuorū eximīs vīrūtibus p̄dare. i. fortitudinis: p̄vidētia: tēperantia: iustitia: q̄ asr in celis fuātur ab angelis et aiabus scia q̄ hic a fidelib? et consequēter assignat Beda vīrutes illarū vīrūtū fm̄ p̄sentē et futurū statū imitās Augl. i p̄missis assignatōibus.

De septē donis spūs sancti.

Tunc de. vii. donis spūs sancti agendum ē. ubi p̄ius considerandum est: an hec dona vīrutes sint. secundo an i futuro desinunt: vel oīa: vel horū aliq̄. deinde an i xpo fuerit cūcta hec dona? hec dona vīrutes

ē: nec i futuro desinunt: Ambrosi? ostēdit ea. vii. fore vīrutes dicēs. et i aglis habūdāssimē ē sic. Civitas dei illa Hierusalem celestis nō meatu alicui? Annū terre stris abluatur: sed ex vite fōte p̄cedens spūs. i. cuius nos brevī satiamur haustu i ill' celestib? spīritib? redūdātū videt et fluit: pleno. vii. vīrūtū spīritualū servēs meatu. si. n. Annū riparū crepidib? editis sup̄fusus exūdāt: q̄nto magis spūs oēm sup̄eminēs creaturā: cū nre mētis archana tanq̄ inferioza p̄strigat: celestē illā angelorū nāz effusione qdā sanctificatōis vbertate letificat. deinde scificatōes expōnēs subdit. his autē scificatōibus significatur plenitudo. vii. spūaliū vīrūtū q̄ enumeravit ysaias dicēs. Spūs sapie et intellect? cōsiliū et fortitudinis: scie et pietas et timoris dñi. vñ ē ergo flumē: s; multi spūaliū donorū meat? Quāvis ergo multi dicātur spūs: ut spūs sapie et intellectus et. vñ ē tñ dei spūs sue libertatē arbiter: oīa p̄ auctoritate volūtatē dei vidēs singulis. hic exp̄sse traditū est. vii. dōa et vīrutes ē scificatōesq̄ fidelīū mētiū: et i futuro non desinunt: cū sint et i angelis.

Q' i xpo fuerit illa. vii. dona.

N xpo etiā hec eadē fuisse ysaias ostēdit dicēs. Egredietur v̄ga de radice iesse: et flos s; radice ei? i. ascēdēs et regēs sup̄ eū spūs dñi. i. sapie et intellectus: spūs cōsiliū et fortitudinis. i. scie et pietas: et replebit eū spūs timoris dñi.

Quod videtur obviare p̄missio.

Is autē videt obviare qd̄ Beda de timore dñi dicit sup̄ parabolas. i. q̄ oīs timor i fūto cessabit. ait. n. sic sup̄ illū locū. Timor dñi p̄ncipiū sapie. duo sūt timores dñi. fuit p̄ncipiū ē sapie. et amicalis q̄ p̄fectiones

sapie comitat. fūlis pncipiū sapie ē. ga
q post errata sape icipit: p^o timore cor
ripitur diuio ne pūatur. sz hunc pfecta
charitas foras mittit. succedit huic timor
dñi sanct^o pmanēs i seculū sell: quē non
excludit charitas: sed auget. quo timet
fūlis: ne vel i modico oculos amāssimi
pñs offēdat. rēzq i futuro cessabit. cha
ritas vō nūq excidet. Aug^o. quoz sup
locū psal. adorabo ad tēplū scm tuū rē.
i timore tuo. timorēz desituz dīc sic. Timor
dñi ē magnū pñdū pñficiētib^o ad salutē
sed pueniētib^o foras mittit. nō. n. timēt
iā amicu: si ad id qd repromissū ē pdu
cti fuerit. Ex his auctoritatib^o significa
tur q timor nō erit i futuro. Si autē ti
mor nō fuerit i futuro: g^o nec. vii. dona
erūt: nec mō sūt i anglis vñ i aiab^o scis.
Ad qd dicit^o auctoritatū pñssaz que
videt repugnātiāz dirimētes: q. vii. do
na illa: i in anglis mō sūt: i aiab^o scis
felicitē uiuētibus: i nob exāt i futuro
sz nō habebūt oīno hos vñs siue hec of
ficia q nunc habēt. vt vbi gñ timor fili
alis mō facit timere ne offēdamus quē
diligim^o: i ne separemur ab eo. fac etiā
nos reuereri cūdez. i fūso vō faciet nos
reuereri qñ nō timebimus separari vñ
offēdere. nō ergo metus separatōis vel
offensōis nūc ē i anglis i aiabus scis
nec i nob erit i futuro: sed reuerētia q ē
mixta cū subiectōe dilectōis. q etiā i xpo
fuit. sicut aplūs dicit i epla ad hebreos
loqñs de xpo. q exaudīt ē p sua reuerē
tia. Quidā tñ fm effectū timorē i xpo
i in anglis tñ ēē contendunt.

Plena timorū distinctio.

I ga de timore tractādū nob
occurrit locus: sciēdū ē qtuor
ēē timores. s. mūdānū siue hu
manū: seruile: initiale: castū vñ filiale siue
amicale. hūanus timor ē: vt ait Cassio /

domus qñ timem^o picula carnis pati vel
pdei bōa mūdū ppter qd deligim^o. hic ti
mor malus ē: q i pmo gradu cū mundo
desituz. quē dñs phibet i euāgelio dicēs
nolite timere eos q occidūt corpus rē.
Timor autē fūlis ē vt ait Aug^o. cū p ti
morē iebēns cōtinet se hō a peccato: q^o p
fentiā iudicis i penas metuit. i timore
facit qgd boni facit: nō timore amittē
di eternū bō^o qd nō amat: sz timor: pa
tiendi malū qd formidat. nō timet ne p
dat āplexus pulcherrimi spōis: sz timet
ne mittat i iebēnaz. Bon^o timor iste i
utilis licz insufficiens p quē fit paulatiz
cōsuetudo iustitie: i succedit initialis ti
mor qñ incipit qd durū ē amari. i sic in
cipit excludi fūlis timor a charitate. et
succedit deide timor cast^o siue amicalis
q^o timem^o ne spōsus tarded: ne discedat
ne offendamus: ne eo careamus. Timor
iste de amore vēit. Ille qdē seruile ē vñ
sz nō pmanēs i eternū: vt iste timor di
uinus comes est p oēs gradus.

Collatio predictēz.

Attende q quattuor hic di
stignatur timores: cū sup Be
da dixerit duos ēē. sed Beda
hūanū timorē pñrmisit i noie seruilis
duos quos hic distinximus pplex^o fuit. s.
seruile i initiale. amicale vō castū dicit
Aug^o. quoz fūlis timorē i castū aperte
discernit dūcple ad romanos illū locū
exponit. nō. n. accepistis spm fuituris ite
rū i timore: sz spm adoptōis filioz dei.
ita dicēs: duo timores hic iinuātur. vñ^o
q ē i pfecta charitate. s. timor castus. al
ter q nō ē i charitate. i. fūlis. i quo qm
uis credat deo: nō tñ i deū. i si bō^o fiat
nō tñ bene. nemo. n. iustus benefacit: sed
si bonū est quod facit.

De casto i fūli plenius agit rangēs
de initiale.

Et his eisdem timoribus latius disputare dicemus. cepit aliqui credere de die iudicii: si cepit credere cepit et timere. sed quod adhuc timet non dum habet fiduciam in die iudicii: nondum est in illo perfecta charitas. si perfecta in illo esset charitas non timeret. perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam: et non haberet quod timeret: timo haberet quod desideraret: ut transiret in gloriam et veniat regnum dei. ergo timor non est in charitate. sed in qua charitate? non in ichoata. in qua ergo? in qua perfecta. et perfecta iquit charitas foras mittit timorem: ergo incipiat timor. quia in initium sapientie timor domini. timor quasi locum preparat charitati. Cum autem cepit charitas habitare pellit timor: quod ei preparavit locum. Quatuor enim illa crescit ille decrevit. et quantum illa fit iterior timor pellitur foras. maior charitas minor timor. minor charitas maior timor. Si autem nullus est timor non est quo terret charitas. sicut videmus per secula introduci lumen quod aliquando fuerit. scilicet per introitum: et nisi exeat non succedit lumen. sic timor primo occupat mentem: non autem ibi remansit timor: quia iam introitum et introduceret charitatem.

Quid videtur predictis aduersari.

Sed autem sententia quod videtur esse contra hanc si non habet plene intellectum. dicitur enim in psalmo. Timor domini castus permanet in seculum seculi. eternum quodam timore nobis ostendit: sed castus. Quod si ostendit ille nobis eternum timorem: nunquid contradicit illi ista epistola: quod dicit timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem. hoc enim dicitur per Jobem illud dicitur per davidem. sed nolite putare alium esse spiritum: si unus status istas duas tibias non poterit unus spiritus implere. si spiritus uno. id est uno statu implere due tibie consonant: implete due lingue spiritus dei consonare possunt: timor est ibi

quodam consonantia: est quodam concordia. sed audire torum desiderat studiosum: non otiosum. Ecce movit duas linguas spiritus dei: et audiui meum a te una. Timor non est in charitate. Audiuimus ex alia. Timor domini castus permanet in seculum seculi. quod est hoc? consonant. non ex te aures: intendit melodiam. non sine causa hic addidit castus: illic non addidit. quia est timor aliquis quod dicitur castus. Est autem alius timor quod non dicitur castus. discernamus istos duos timores et intelligamus consonantiam tibiarum. quod discernimus: attendat charitas vestra. sunt homines qui propterea timet deum ne mittant in iehennam: ne forte ardeant cum diabolo in igne eterno. Ipse est timor quod introducit charitatem: sed sic venit ut exeat. si enim propter penas times deum nondum amas quem sic times. non bene desideras: sed mala cauens. Sed ex eo quia mala cauens: corrigis te et incipis bona desiderare. Cum bona desiderare cepis erit in te timor castus. quid est timor castus? timere ne amittas illa bona: timere deum ne recedat a te. Cum autem times deum ne te deserat presentia eius amplecteris cum ipso frui desideras.

Quod distat duo timores: per similitudinem duarum mulierum ostendit.

Non potes melius explanare quod inter sit inter hos duos timores quam si ponas duas mulieres maritatas: quarum unam consuetas volentem facere adulterium: sed timet ne damnetur a marito. timet maritum. quia adhuc amat nequitiam. huic non est grata: sed onerosa mariti presentia. sed si forte vivit nequiter timet maritum ne veniat. Tales sunt qui timent diem iudicii. fac alteram amare vix: debere illi castos amplexus: nulla se adulterina immunditia maculare velle. Ista optat presentiam viri. Ista timet et illa timet. Ita

ergo interrogentur quare timeant. illa
dicit: timeo viz ne veniat. vel illa dicit
timeo viz ne discedat. illa dicit: timeo
vtrum ne dampnet. illa dicit: timeo vi
rum ne deserat. pone hoc in afo 7 inveni
es timorē quē foras mittit charitas: et
aliū timorē castū pmanētē in seculum
seculi. illū timorē perfectā charitas fo
ras mittit. ga ille timor tormētū habet
torq̄tur plecta peccatoz. nōdū scā ē iusti
ficatio. ē ibi qd̄ tūllat mētē: qd̄ pūgnat
qd̄ stimulat. Et stimulat ille timor: h̄tatur
charitas q̄ sanat qd̄ vulnerat timor. Ti
mor castus facit securitatē in afo. Audi
uimus duas tibias psonātes. s. 7 david
7 ioh̄ez. Illa de timore dei dicit quō ti
met aia ne dānatur. Illa de timore quo
timet aia ne deserat. ille est timor quem
charitas excludit. ille ē timor q̄ pmanz
in se. in seculi. Ecce his verbis p̄dictis
apte ostēdit Auḡ. quis sit timor castus
7 qd̄ seruilis: 7 qualr differat. In qbus
etias initialē timorē significauit: qui nec
ex toto ē suilis nec ex toto est castus: sed
tāq̄ medius aliqd de suili 7 aliqd de ca
sto timore hz. facit. n. suire parti timore
pene: parti amore iusticie. per quē time
mus puniri 7 timemus offendere. ille ti
mor est i ichoata charitate: nō i pfecta
7 q̄ntū creuit charitas tātum decreuit
ille timor q̄ntū ad meritū pene. i. q̄ntum
ad id qd̄ facit timere penam: 7 q̄ntū ad
to: meritū conscie. Nā q̄nto diligim? tan
to minus timem? Ille timor notat in il
lis vbi Auḡ. vbi nō negat timorē esse
i charitate ichoata: s. pfecta. qd̄ nō pos
set dici s. suili. ga vt ip̄e sup̄ dixit. suilis
timor nō remanet veniēte charitate. nec
intrat charitas nisi p̄us ille timor exeat
nec in illo timore aliqs credit in deū: et
si credat deo. nec bñ facit etias si bonū ē
qd̄ facit. nō est ergo ille timor i charita

te et i choata. ga ois q̄ charitatē habz
licet non pfectā: 7 in deū credit: 7 bona
opa facit. q̄re seruili nō est timor ille quē
i charitate ichoata fore p̄cessit: 7 quē cre
scēte charitate decrescē dixit! S. ille ē
timor iitial quē nō ēē negat esse i chari
tate nisi pfecta sit.

De timor seruilis 7 initialis dicitur
in iitū sapientie: s. differenter.

Ciendū ē. tū q̄ vterq̄ timor. s.
seruilis 7 initialis in scripte di
uersis locis dicit in iitū sapie.

7 ita p̄p̄es si diligenter anotaucris loca
scripture: in qbus de timore dñi sit mē
tio. ex alia tñ ē dñe 7 cā diuer sa dñi fuit
in iitū sapie: 7 ex alia initialis. Seruilis
enī iō dñi in iitū sapie ga p̄parat locū sa
piēcie: 7 dñe ad sapias: s. tñ nō remanz
cū easimo foras erit. initialis vō dñi in iitū
sapie: ga ē cū ichoata sapia. quem
cū quis habere incipit sapiam 7 charita
tē habere incipit. Inde ē q̄ vterq̄ timez
dñi in iitū sapie. qd̄ inuenire poteris p̄ diuersa
scripture loca. vterq̄ etias timor iterdū
dicitur seruilis. quia ip̄e initialis qui est
in charitate ichoata aliqd habz de suili
. s. angore pene sicut 7 aliqd habz de ca
sto. s. q̄ timet offendere ac separari.

De hoc qd̄ Auḡ. dicit castū timorē
esse eternum.

Alud quoq̄ diligēter ē notam
dū q̄ in s. p̄ioribus Auḡ. dicit
castū timorē ēē eternū. p̄ qd̄ cō
firmat p̄missa sentētia. s. q̄ timor dñi sp̄s
erit in futuro sicut 7 alia dona sp̄s sci.
sed nō habebit oēm illū vsū quē modo
habz. faciet. n. nos tūc reuereri deū: nō
timere separi vel carere. fuit ergo i xp̄o
timor ille: sed iuxta illū vsū quē habebit
i futuro i scis. nō. n. timuit xp̄s separari
vel offendere deū: sed eū p̄ oibz reueri
tus est.

An timor pene qui fuit in xpo fuerit
seruilis vel initialis vel alius.

Um aut fuerit in xpo timor
pene: quid sit an iste timor fue-
rit mundanus vel seruilis vel ini-
tialis? Ad qd dicimus nullū eoz fuisse i
xpo. qd timor mundan' malus ē vt. s. dem
ē. et in pmo gradu cū mūdo dferitur. ser-
uilis vō vel initialis i perfecta charitate
nō est. Nullus ergo timor illoz in xpo
fuit. Quis ergo fuit timor ille quo penā
timuit? pōt timor ille dici nālis siue hūa-
nus q oibus hoibus inest: quo horretur
mors et formidatur pena. et dicitur ti-
mor iste nālis: nō q accesserit hōi ex nā-
fm q pus fuit iusticia. quia nō fuit iste
timor cōcreatus hōi. nec de bonis nāli-
bus: s; ga ex corrupta natura p peccatū
oib' aduenit. cui corruptio inoleuit tāq
ecē nāl. et est timor iste effectus peccati
vt dictum est.

Quō differūt sapientia et sciētia.

Ut pmissa diligēter cōsideran-
dū ē in quo differat sapientia a
sciētia. de b' Aug. ita ait. pbi
disputātes de sapia: diffinierūt eā dicē-
tes. Sapientia ē rez hūanaz diuinarūq;
scia. Ego quoq; vtrarūq; rez cognitio
nē. i. diuiaz et hūanaz et sapiāz et scia
dici posse nō nego. vtz iuxta diffinēz
apli qua dicit. alii datur sermo sapiētie
alii sūmo sciētie. Illa diffinitio diuidēda
est vt rez diuinarū cognitio sapiētia p-
prie nūcupetur. hūanaz vero cognitio
pprie sciētie nomē obtineat. neq; vō qd
qd scit ab hōie pōt i rebus hūanis vbi
plurimū supuacue vanitatē et noxie curi-
ositatē ē hūic sciētie tribuo. s; illud tm
quo fides saluberrima que ad veram
beatitudinē ducit: gignitur: nutrit: de-
ditur: roborat. q scia nō pollēt fideles
plurimi: qvō polleant ipa fide pluri-

mū. Aliud ē enī scire tmmodo quid hō
credere debeat ppter adipiscendā vitāz
beatā. Aliud ē scire quōd hocipm et pti-
opitulerur: et contra impios def. datur:
q pprio vocabulo appellat scia. de his
quoq; duab' vintib' itō Aug. dīaz iter
cas assignās sup psal. ait. distat sapia a
scia testāte scō Job: q quodāmo singla
diffiniens ait. Sapia ē pietas. Scia vō
ē abstinere a malis. pietatē vō hoc loco
posuit dei cultū. que grece dicitur theose-
bia: q ē in cognitione et discōne eius qd
sp est et icōmutabiliter manet: qd ē de-
Abstinere vō a malis ē i medio pue na-
tionis prudēter versari. Idē quoq; inter
hec duo apte difficiens ait. distat ab
eternoz cōtēplatiōe actio q bene vti-
mur tēporalibus rebus. et illa sapia et
hec scie deputatur: quāuis illa que sa-
pientia ē possit nūcupari scia. vbi aplūs
loquitur. vbi dīc. nūc scio ex pte quā scia
pfecto cōtēplationis dei vult intelligi.
In hoc ergo dīctia ē: quia ad cōtēpla-
tiōē sapiētia: ad actōēz vō scia prin-
Ecce apte demonstratū ē in quo differat
spūs sapie et spūs scie. s. vt sapia diuinis
scia hūanis attributa sit rebus: vt docet
Aug. vtrūq; agnoscimus in xpo. s. et re
diuinā et re hūanā. et iō de ipō habe-
mus sapiā et scia. Cū. n. legūt verbus
caro factū ē: i vbo intelligūt vus dei filius
In carne agnoscitur vus hōis filius. Itē
cū dicitur vidimus plenū grē et vitatis
grāz referam' ad scia: et vitatē ad sapi-
entiā. ga in xpo sapia et scia fuit plenarie
et nos scia et sapiā de eo habemus qui
est deus et hō

In quo differat sapia ab intellectu:

Stensa dīctia iter sapiā et
scia: qd differt inter sapiā et
intellectū videamus: i hoc disse-
rūt illa duo. ga sapia ppe ē de eternis q

veritati eterne contemplande intendit. Intelligentia vō nō modo de eternis est sed etiā de rebus invisibilibus et spūalib⁹ et porali exord. p. cā. n. et nā sūma q̄ fecit oēs nās. i. diuina p̄siderat: et q̄ post ip̄as sūt spūales et invisibiles nās: vt angeli et oēs aīe bone affectōes cōspiciūtur. i. hoc dīa ē ergo: q̄a sapia tū creator ispicit Intellectu vō et creator et creatura q̄dā Itē intellectu intelligibilia capimus tū: sapientia vō nō tūmō capim⁹ supiora: sed etiā cognitōis delectamur. Sic ergo disti qui pōt iter illa tria. s. sciam intellectu et sapiam. scia valet ad rectā administratio nē re: tēporaliū: et ad bonā iter malos cōuersationē. intelligētia ad creatori et creaturaz invisibiliū speculatōez. Sapientia vō ad solius eterne vīrā p̄ceptationē et delectatōem.

¶ Intellectus et scia de quibus hic agit nō illa sunt que nāst hz hō.

¶ Tñdū q̄ intellectus et scia q̄ dicūt dōa. s. s. alia sūt ab intellectu et scia q̄ nāst sūt i hoīs aīa hoc aut vīrutes sūt q̄ p̄ grāz īfūdunt animis fideliū vt p̄ eas recte viuāt. Illa vō nāst habet hō ex bñficio creatōis a deo tñ. p̄ has aut vīrutes q̄ dicūt spūs. s. dōa illa nālia reformant atq; adiunātur. vt verbi grā: intellectus nālia peccato obte nebratus p̄ vīrūtē q̄ndā et grāz q̄ dicunt spūs intelligētie reformāt atq; adiunāt ad intelligendū. ita et per illā vīrūtē que dicunt spūs sapie īnuat atq; erigūt mētē rō ad p̄ceptatōez et delectatōez eterne veritatis.

¶ Sapientia ista dei est: nec ē illa q̄ de⁹ ē. Lud etiā sciendū ē q̄ sapientia de qua nūc disserim⁹: nō illa ē dei sapia: vt ait Aug⁹. q̄ de⁹ ē sed hoīs sapia. s. tñ q̄ f̄z deū ē: ac ver⁹ et p̄cipuus cultus eius ē. Si ergo colat

mens hoīs deū: cuius ab eō capax facta est: et cuius eē princeps pōt: sapiēs ip̄a sit et nō sua luce: s. sūme illius lucis p̄cipa tōne sapiēs sit. Ista ergo hoīs sapia et dei ē. verū tñ ita dei ē vt nō ea sapiēs sit deus. Nō. n. p̄cipatōne sui sapiēs ē: sic mens p̄cipatōe sui sapiēs ē. sicut mens p̄cipatōe dei: sicut et dicitur iustitia dei nō solū illa q̄ ip̄e iustus ē: s. et illa quā dat hoī cum iustificat ip̄um.

De cōnexionē vīrutz que nō separāt.

Olet et q̄i vīrutes ita sint sibi iūctē vt separati n̄ possit possideri ab aliquo: s. q̄ vna habet oēs habeat. De hoc Hiero. ait. omnes vīrutes sibi beāt: vt qui vna caruerit oibus careat. qui ergo vna habz oēs habet. q̄s qdē p̄babile ē. cū. n. charitas mī sit oīm vīrūtū i quocūq; mī ip̄a ē. s. charitas: et cūcti filii eius. i. vīrutes recte fore credūtur. vñ Aug⁹. vbi charitas est qd ē q̄s possit deesse. vbi aut nō ē qd ē q̄s possit p̄desse. Cur. n. nō dicim⁹ qui hāc vīrūtē habet hīe oēs: cū plenitudo legis sit charitas: q̄ q̄nto magis ē in hoīe tāto magis ē i vīrute p̄ditus. Q̄nto vērō minus tāto minus inest vīrutes. et q̄nto minus inest vīrutes tāto magis ē viciū.

Si cōiūctē vīrutes pariter sint i quo cūq; sunt.

¶ Itē vō p̄ter q̄s oēs possideat vīrutes? an alie magis: alie minus in aliquo serueāt q̄stio est. Quibūsdā. n. videtur q̄ alie magis alie minus habeātur ab aliquo. sicut i Job patietia emicuit. In dauid hūilitas. In moyse mānētudo. q̄ et cōcedūt magis aliq̄ mereri p̄ aliq̄ vna vīrūtē q̄ p̄ aliā sicut eā plenius habz q̄ aliū. nō tñ magis p̄ aliq̄ mereri dicunt q̄ p̄ charitatem: nec aliq̄ plenius a quoq̄ haberi q̄ charitatez. alias igitur magis: et alias

min^o in aliquo eē dicunt: s; nullā pleni
us charitate q̄ ceteras gignit. hanc ē i/
cūt eē multas facies q̄s memorat apls
dicēs. ex psonis multaz faciez q̄c. alii
verius picūt v̄tutes oēs ⁊ simul ⁊ pares
esse in quocūq; sūt: vt qui in vna alteri
par extiterit in oibus eidē eq̄lis sit. vñ
Aug⁹. v̄tutes que sūt in aīo hūano q̄uis
alio ⁊ alio mō single itelligāt: nullo mō
tū separātur ab iūctē. vt q̄cūq; fuerit eq̄
les verbī grā i fortitudine: eq̄les sint et
pudētia ⁊ iūsticia ⁊ p̄antia. Si. n. dīce
ris equales eē istos i fortitudine: sed illuz
prestare pudētia: legē vt huius fortitu
do minus prudens sit: ac p hoc nec for
titudie eq̄les sint. qz ē illi⁹ fortitudo pu
dērior. atq; ita de ceteris v̄tutibus iue
nias si oēs eadē p̄sideratōe p̄rras. Ex
his clarescit oēs v̄tutes nō solū eē cōne
xas: s; etiā pares i aīo hoīs. Cū ergo dī
aligs aliq̄ p̄minēt v̄tute. vt Abrahāz
fide. Job patiētia: s; v̄tus exterior: ac
cipiendū est: vel i p̄patione alioz hoīm
ga vel hūilitatis habitū maxie p̄fert: vñ
opus fidei: vel alicui⁹ ceteraz v̄tutum
p̄cipue exegitur. vñ ⁊ ea p̄ aliis pollere
vel iter alios hoīs singulariter excellere
dī. fm hūc modū. fm rōez actū exte
rioz: alibi aug⁹. dīc in aliquo aliā ma
gis eē v̄tutē: aliā minus. ⁊ vñ eē ⁊ nō al
terā. ait. n. sic. clarissima disputatōe tua
satis apparuit nō placuisse auctozibus
nrīs: imo ipi v̄itati oia paria eē peccata
eē si hoc de v̄tutib⁹ v̄ez sit. qz et si v̄ez
ē eū q̄ hz vnam oēs hīc v̄tutes: ⁊ eū qui
vñ nō habz nullā habet: nec sic peccata
sūt paria. qz vbi nulla v̄t⁹ ē nihil rectū
ē. nec tñ iō nō ē p̄no p̄ulus distortoz dī
stortius. si aut q̄s puto eē veri⁹ sacrilq;
litteris p̄gruētius: ita sūt aīe itentōes
vt corporis mēbra: nō q̄s videātur oīu

lis: s; q̄ sentiātur affectibus: ⁊ al⁹ illu
minat aplines: al⁹ minus: alius oīno ca
ret lumie: p̄fecto vt glq; illustratōe pie
charitaz affect⁹ ē: i alio actū magis. in
alio min⁹: i aliq⁹ nihil. sic dici p̄t habē
aliā: ⁊ aliā nō habere. ⁊ aliā magis: aliā
minus habere v̄tutem. Nā ⁊ maior ē
i isto charitas q̄ i illo rē possum⁹ dicē
⁊ aliq⁹ i isto nulla i illo q̄ntuz p̄inet ad
charitatē q̄ pietas ē. ⁊ i vno hoīe q̄dem
q̄ maiorē habeat pudicitia q̄ patientia
⁊ maiorē hodie q̄ heri si p̄ficiat. ⁊ ad huc
nō habeat continentia: ⁊ habeat nō par
uā misericordia. ⁊ vt generalit⁹ breuiterq;
p̄plectaz quā d v̄tute habeo notēz: v̄t
tus ē charitas: q̄ id q̄s diligēdū ē diligē
hec ⁊ in aliis maior: i aliis mior: i aliis
nulla ē. plenissima v̄o q̄ iā nō possit au
geri q̄dū hic hō v̄iuit in nemine. Hic in
sumari videt⁹ q̄ aliquis ea rōne possit dī
ci habere vñ v̄tutē magis q̄ aliā. quia
p charitatē magis afficitur i actū vñ⁹
v̄tutis q̄ alterius. ⁊ p̄pter differētia
actū ipas v̄tutes magis vel minus
habere dici p̄t: ⁊ aliquā nō habere: cū
tñ simul oēs ⁊ pariter habeat q̄tū ad
mentis habitum vel cēntiam cuiusq;. In
actu vero aliā magis ⁊ aliaz minus hz
aliā etiā nō habet. vt vī iustus v̄tens cō
iugio nō habet cōtinentia i actu quā tñ
habet in habitu. Cur ergo nō dicantur
paria peccata? forte quia magis facit d
charitatem qui grauius peccat: minus
qui lenius. Nemo. n. peccat nisi aduersus
illam faciendo que est plenitudo legis: iō
recte dicitur. qui offendit in vno factus
est oīuz reus. i. contra charitatem facit
in qua pendent omnia.

Repetit de charitate vt addat quo
modo tota lex in ea p̄ndet.

r 4

Um duo sint pcepta charitad
i quibus ut pceptū ē tota lex
pēdet 7 pphete: aduertendū ē
quod hoc sit: cū i lege 7 in pphis multa
fuerint cerimōialia mādata: q̄ si ad cha
ritatis sc̄ificatōez p̄missent: viderētur
nōdū debere cessare. Quia vō nō iusti
carōis gr̄a quā facit charitas insc̄uta
sūt: sed i figura futuri 7 i onus imposita
ideo clarescēte veritate cessauerūt velut
ymbra. Verūtē 7 ip̄a cerimōialia s̄z sp̄i
ritualē sensū quē p̄tinent: 7 oīa moralia
ad charitatē referūtur. p̄tinent. nō oīa ad
decē mādata in tabulis scripta vbi oīm
sūma p̄stringūtur: ex quibus cetera ema
nāt. sicut in smone dñi oīa v̄ntes p̄e
mittūtur ad q̄s cetera referūtur. 7 sicut
ad x. mādata decalogi cetera referūtur
ita 7 ip̄a. x. ad duo mādata charitatis
p̄tinet. q̄a p charitatē iplētur: 7 ad cha
ritatē tanq̄ ad finē referri debēt. vnde
Augl. totā magnitudinem 7 āplitudinēz
diuinorū eloq̄orū possidet charitas: quā
deū p̄ximūq̄ diligimus: q̄ radix ē oīm
bonorū. vñ v̄ritas ait. In his duob⁹ mā
datis v̄niuersa lex pendet 7 pphete. Et
ergo nō vacat oēs paginas sc̄as p̄seru
tari: oīa in lucra smonū euoluere: tēre
charitatē vbi pēdet oīa. q̄ p̄fectio est
7 finis oīm. Tūc. n. 7 pcepta 7 cōsilia re
fē sūt cū referūtur ad diligendū deū 7
p̄ximū p̄pter deū. q̄s vero timore pene
vel aliqua intentione carnali sit: et non
referatur ad charitatē: nōdū sit sic fieri
oportet quāuis fieri videat. Inimic⁹. n.
iusticie ē qui tēne timore nō peccat. ami
cus vō qui eius amore nō peccat. Diuiz
enim hec sūma est ut intelligatur legis
7 oīm diuinarū scripturarū plenitudo cē
dilectio dei 7 proximi.
De decē pceptis quomō cōtinentur

in duobus mādatis.

Ed iā distributio decalogi q̄ i
duobus mādatis cōtinetur cō
sideranda ē. habet. n. decalog⁹
decē pcepta que sūt decacordū psaltecū
que sic sunt distributa ut tria que sunt i
p̄ma tabula p̄tinet ad deū. s. ad cogniti
onē 7 dilectiōez trinitatis. vii. que sūt in
secūda tabula ad dilectiōem p̄ximi.

De primo pcepto.

Rimū in prima tabula est: nō
habebis deos alienos: nō faci
as tibi sculptile: neq̄ oēm sili
tudinē 7c. hec origenes dicit duo cē mādā
ta. s. Augl. vñ. hoc ip̄m. n. q̄s dixerat
nō habebis deos aliōs p̄fectius explicat
cū prohibet coli figmenta. s. ydolū vel si
militudinem alicuius rei. q̄ duo origenes
ita dicit distare ut ydolū sit q̄s nihil h̄z
sile sui. Similitudo vero que habz sp̄ez
alicuius rei. verbi gr̄a. Si quis in auro
vel ligno vel alia re faciat sp̄entis sp̄em
vel anis vel alicuius rei: 7 statuat ado
randū: nō ydolū: sed similitudinē facit.
Qui vero facit speciem quā non videt
oculis: sed aīus sibi fingit. ut si quis hūa
nis membris caput canis vel oricis for
mer: vel in vno habitu hominis. duas fa
cies: nō similitudinē: sed ydolū facit. q̄a
facit quod nō habet aliquid simile sui.
Ideo dicit ap̄lus. quia ydolū nihil est in
mūdo. Non enim aliqua ex rebus con
stantibus assumitur species: s. q̄s mens
ociosa 7 curiosa repit. Similitudo vō
est dum aliquid ex his que sunt vel i ce
lo: vel in terra: vel in aquis formatur:
Augustinus vero ita exponit illud. ydo
lam nihil est in mūdo. i. inter creaturas
mundi non est forma ydoli. Materā
enim formauit deus: sed stulticia homi⁹
formam dedit. quecūq̄ facta sunt nālī

facta sunt per verbum: sed forma hois in ydolo non est facta per verbum. sicut peccatum nō est factum per verbum: s; est nihil. ⁊ nihil sunt homines cū peccāt. Sed queritur quomodo hic dicat forma ydoli non esse facta per verbum cū alibi legatur. omnis forma: omnis compago: omnis concordia partium facta est per verbum. hoc autem a diuersis varie soluitur. Quidam. n. dicunt omnem formam ⁊ quicquid est a deo esse inquantū est. ⁊ formā ydoli inquantū ē: vltimū ē forma a deo esse. sed non inquantū ē ydoli. i. posita ad adorandum. In hoc enim non est creatura: sed peruersio nature. sicut illud quod peccatum est inquantū peccatum est nihil est. ⁊ homines cū peccant nihil sunt. quia ab illo qui vere est separantur. vnde Hieronimus. qđ ex deo non est: qui solus vere est: non eē dicitur. Ideoq; peccatū quod nos a vero esse abducit nil esse vel non esse dicitur. Alii vero dicunt omnē formam. i. q̄ naturaliter ē: ⁊ omne quod naturaliter est esse a deo. sed forma ydoli non est naturaliter. quia nature iustitie non fuit. Id. n. nātū esse dicitur qđ simplici nate iustitie que deus est militat: non resultat ⁊ naturam ⁊ creaturā non viciat.

De secundo precepto.

Secundū preceptum est: non assumes nomē dei tui in vanū qđ est dicere fm litteram. nō iurabis p̄ nullo nomen dei. allegorice vero precipitur vt non putes creaturas esse xpm dei filium. quia omnis creatura vanitati subiecta est: sed equalē p̄ri.

De tercio precepto.

Etiam vero est: memento vt diem sabbati sanctifices. vbi fm litteram precipitur sabba

ti obseruantia. allegorice vero vt reges hic a vicis: ⁊ in futuro in dei contemplatione expectes ex spiritu sancto. i. ex charitate ⁊ dono dei. nō q; spiritus sanctus sine patre ⁊ filio hoc oparetur. Accipit vtiq; ecclesia donū hoc vt in spiritu scō fiat remissio peccatorū. quā remissione cum trinitas faciat: prope tamen ad spiritum sanctum dicitur pertinere. quia ipse est spūs adoptionis filiorū. Ipse est patris ⁊ filii amor: ⁊ cōnexio vel communitas. Idēq; iustificatio nostra ⁊ reges ei attribuitur sepius. hec sūt tria mādāda p̄me tabule ad deum pertinentia: ⁊ primum quidem qđ ē de vno deo cogendo pertinet ad patrem in quo est vnitās vel auctoritas. Scdm ad filiū in quo est equalitas. Tercium ad spiritū sanctū in quo est vtriusq; cōitas.

De mandatis secunde tabule.

¶ Secunda vō tabula septem erāt mandata ad dilectionēz p̄mi pertinentia: quoz p̄mū ad patrem carnalem refertur: sicut p̄mū prime tabule ad patrē celestem. qđ est honora patrem tuum ⁊ matrem tuam vt sis longeuus super terram. i. viuentium. parentes vero sic sunt honorandi: vt eis debita reuerentia exhibeat ⁊ necessaria ministrantur.

Secundū ē. Nō occides. vbi fz litterā actus hōicidii phibet fm spiritū vero etia; volūtas occidēdi. vñ huic mādāto fm lram fit supadditio i euāgelio. qz lra euāgelii ex p̄mis qđ legi lra nō exp̄mebat. euāgelii lra exp̄mit intelligentiā spūale. i. quā spirituales habet: ⁊ fm quā spūaliter vīuit littera legis sēlū carnalē. i. quā carnales habent: ⁊ fm quā carnaliter vīuitur cui facta est supadditio.

Et cū est nō mecheberis. i. ne
cuiuslibet miscaris excepto se/
dere matrimonii. a pre. n. to.
intelligitur. Noie igit mechie ois cōcubi
tus illicitus illorūq; mēbroz nō legiti
mus vsus prohibitus debet intelligi.

Uartū ē nō furtū facies. vbi sa
crilegiū et rapina ois phibet.

Nō. n. rapinā pmisit qui furtū
phibuit: s; furti noie bñ intelligi voluit
oem illicitā vsur patōem rei aliene. Sa
crilegiū tribus mōis pmititur. qñdo. s.
vel sacz de sacro: vel nō sacz de sacro:
vel sacz de nō sacro auferitur. Sacruz
vō dicitur qquid mācipatū ē cultui di
uino. vt ecclesia v; res eccle. hic etiā vsu
ra phibetur q sub rapina cōtinetur. vñ
Hierō. vsuras qreret: v; fraudare: v; ra
pe nihil iterest. cōmoda sñ. t. et ac. que d
dedisti: et nū superflū qras. quia super
habundantia i vsura cōputatur. Est. n.
vsura vt ait Aug. cū qd plus exigit in
iniuria vel qlibet re q accepit. Itē Hier
onimus. potat elig vsurā tm ē i pecu
nia. sed intelligant vsuram vocari supha
bundantiā. s. qquid ē si ab eo qd dedit
plus ē. vt si in hyeme demus. z. modios
et in messe. xv. recipiamus.

Si furtū fecerūt filii isrl quādo spo
liauerūt egyptios.

3 vō qñtur de filiis isrl. q dñs
iubēte ab egyptiis mutuaue
rūt vasa argentea et aurea et
vestes pēiosas: et asportauerunt: vtrum
furtū cōmiserūt? Dicimus eos q vt paze
rent deo iubenti illud fecerūt: nō fecisse
furtū: nec oimodo peccasse. vñ Augusti.
Isti nō fecerūt furtū: sed deo iubenti
ministrari p̄buerūt. hoc. n. deus iussit: q
legē dedit. sicut minister iudicis sine pec
cato occidit quē lex p̄cipit. sed si id spon

te faciat: homicida ē: et si euz occidat quē
scit a iudice occidendū. Infirmi aut qui
ex cupiditate egyptios decerpunt magis
pmisi sūt hoc facere illis qui talia iure
passi sunt q inisi. Hic opponit q et bñ
i illo ope peccauerūt: qā nālē legem cui
cordat euāgelii et lex moral' pceptio
nis trāsgressi sūt: q ē. qd tibi nō vis fieri
alii ne feceris. quā vītas scripsit i corde
hoim. et quia nō legebat in corde: itera
uit in tabulis: vt voce foris: etus admota
rediret ad cor: et ibi inuēret qd extra le
geret. hāc igitur illi p̄uaricati videntur
i illo facto aliis faciētes qd nolebāt sibi
fieri. sed ibi subitelligendū est iniuste: vt
nō alii. s. iniuste facias qd tibi nō vis fie
ri. Alioquin huius p̄uaricator ē iudex
dū punit reū nolens aliqd tale sibi fieri.
Ita etiā illud dñi verbum. oia quecūq;
vultis vt faciant vob hoies etc. de bonis
accipiendū ē q nob iniuste exhibē debem?

De quinto precepto.

Vitū pceptū ē nō loqri o p̄xi
tū. falsū testimōiū. vbi crin ē
mōdaciū et p̄iurii phibet. Solz
aut qri vtz phibitū sūt oē mendaciū. q
dā dicit illud tm phiberi qd obest et n
pdest ei cui dicitur. tale. n. si ē aduersus
p̄ximū: vt ideo videatur hoc addidisse
scriptura. sed de mendacio magna que
stio est: nec cito explicari pōt.

De triplici genere mendaciū.

Ciēdū ē tm ēa ēēt gnā mōdacio
rū. sūt. n. mōdacia qdā p salute
v; cōmodo alicui: nō malicia
s; bēignitate deā. qñ obfetrices sūt mē
rite et raab. et aliud mōdaciū genus qd
fit loco: qd n fallit. scit. n. cui dñr cā ioci
dici. et hec duo gnā mōdacioz n sūt sine
culpa: s; nō cū magna pfectis ergo nō
quēit mentiri: nec etiā p temporali vīta

alicui? ne pro corpore alterius aiaz suā occidant. licet aut eis vezz tacere: sed nō fallūm dicere. vt si quis non vult hominem ad mortem p̄dere: verum taceat: sed nō fallū dicat. terciū vō genus mendaciū ē qđ ex malignitate ⁊ duplicitate p̄cedit: cūctis valde cauendum ē. His i nui videt mendacia illa q̄ fiūt ioco vel p salute alicui? i p̄fectis ēē venialia p̄ccata. p̄fectis vō illud qđ p cōmodo alteri? dī ēē dāpnabile. qđ et de mēdacio iocoso putari pōt p̄cipue si iteretur.

Q̄ mendaciū obstericiū ⁊ raab fuit veniale.

Et mēdacio aut obstericiū vt raab q̄ fuerit v̄iale: Aug. tra dit dīcēs. Forſitā ſicut obsterici es nō remunerate ſūt. q̄a mentire ſunt ſed q̄a ifantes liberauerūt: ⁊ ppter hāc miſericordiā v̄iale fuit peccatū: nō tū nullū. ſic raab liberata. ppter liberatōez ex ploratoz p q̄ fiūt veniale peccatū. ſed ne putet q̄q̄ i ceteris peccatis: ſi ppter liberatōez hoīm fiāt: ita poſſe cōcedi veniā. multa. n. mala detestāda talē ſequūt errorē. poſſum? n. ⁊ furādo alicui p̄des ſe ſi paup cui dat ſēt comodū: ⁊ diues cui tollit nō ſentit icōmodū. Itaq; ⁊ ad ulterādo poſſum? p̄des: ſi aliq̄ niſi ad hoc ei cōſentiat apparet amādo mori tura: ⁊ ſi vixerit penitēdo purgāda. nec iō peccatū graue negabit ille adulteriū.

Q̄ octo ſunt genera mendaciū.

Ciēdū ē et. viii. ēē genera mēdaciū: vt Aug. i li. de mēdacio ēdit: q̄ diligēter nōnda ſūt vt appareat qđ mēdaciū ſit v̄iale ⁊ qđ dānabile. Prīmū capitale ē mēdaciū longeq; fugiendū. qđ ſit i doctrina religioſa: ad qđ nulla cā q̄q̄ debet adduci. Secūduz q̄ tale eſt vt nulli p̄ſit ⁊ obſit alicui. Terciū q̄ ita p̄deſt alicui vt ob

ſit alteri. Quartū qđ ſit ſola mētiendi fallēdiq; libidine. qđ miz mendaciū eſt.

Quitū qđ ſit placēdi cupiditate ⁊ ſuauilo. His oib? euitat: ſequitur. vi. gen? qđ ⁊ nulli obē ⁊ p̄deſt alicui. vt ſigs pecuniā alicui? iuſte tollendā ſciēs vbi ſcit ſe nescire mētiat. Septimū qđ ⁊ nulli obē ⁊ p̄deſt alicui vt ſigs nolēs hoiez q̄ſitū ad mortē p̄dere mētiat. Octauū qđ nulli obē ⁊ ad hoc p̄deſt vt ab in mūdicia corporali aliq̄ tucat. In his aut tanto min? q̄q; peccat cū mētitur q̄ntōmagis a p̄mo recedit. Quisq; vō aliqđ genus ēē mendaciū qđ peccatū nō ſit putauerit decipiet ſeipm turpiter: cū honeſtū eēt deceptorē alioz arbitretur oē genus ergo mēdaciū ſūmope fuge. q̄ oē mendaciū non eſt a deo.

Quid ſit mendaciū.

Je videndū eſt qđ ſit mendaciū: ⁊ quid ſit mentiri. deinde vtz omne mendaciū ſit peccatum. ⁊ quare mendaciū eſt vt Aug. ait falſa ſignificatio vocis cū intētiōne fallēdi. vt ergo mendacium ſit neceſſe eſt vt falſum proferatur ⁊ cum intētiōne fallēdi. hoc. n. malum eſt p̄prium mentiris vnum habere clauſuz in p̄ctore: aliud promptum in lingua. Mentiri vero eſt loqui cōtra hoc qđ animo ſentit qđ ſue illud vezz ſit ſue non. Omnis ergo qui loquitur mendacium mentitur. q̄a loquitur contra hoc qđ animo ſentit. i. voluntate fallēdi. ſed nō ois qui mētiē mendaciū dicit. quia qđ vezz ē loquitur aliq̄ndo mētiendo: ſicut ecōnerſo falſū dicēdo aliq̄ndo verax ē. Vñ Aug. nemo ſane mētiēs indicāduſ ē q̄ dicit falſum quod putat vezz. quia quantū in ipſo ē non fallit ipſe: ſed fallitur. Non igitur mēdaciū arguēduſ ē. q̄a falſa icauti? eedat ac p̄ ſis hz. potiuſq; eōtio ille mētiē

qui dicit vepz qđ falsū putat. qđ enim ad animū eius attinet: nō vepz dicit. qđ nō qđ sentit dicit: quāvis vepz iueniatur esse qđ dicit. nec ille liber ē a mendacio qui ore nesciens loquitur vepz: sciens autē voluntate mentitur.

Questio de iudeo qui dicit xpm esse deum.

Itē queri solet si iudeus dicat xpm esse deum: cum non ita sentiat animo: vepz loquatur mendaciū? Nō est mendaciū quod dicit. quia licet aliter teneat animo: vepz tamen est qđ dicit. et iō non est mendaciū. mentitur tamen illud qđ verum ē dicens. Quid omne mendaciū sit peccatum: Aug. insinuat. Mihi inquit videtur oē mendaciū esse peccatū. S; multū interest quomodo et de quibus rebus quisq; mentitur. Non. n. sic peccat qui consilium ut qui nocendi voluntate mētur. nec tū nocz qui viatozē mentiēdo i dīnerlo itinere mittit qđ qđ vīam vīte mendacio deprauiat. Porro oē mendaciū ideo dicendū ē esse peccatū: quia hoc debet loqui hō qđ aio gerit: siue illud vepz sit siue putet et nō sit. Verba. n. ideo instituta sunt: nō ut per ea hoies inuicē fallant: sed per ea in alterius noticiā suas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciā: nō ad quod sunt instituta peccatū ē. nec etiam ideo vllz mendaciū putandum est non esse peccatum: quia possumus alicui ali quando pdesse mentiēdo. Possumus enī et pdesse est et furando et adulterādo prodelle. Mendaciū quoq; non tūc tantū ē possumus dicere quādo aliq; leditur. Cum enim a. sciente dicitur falsū mendaciū est: siue quis siue nemo ledat. Ecce ex his constat omne mendaciū esse peccatum. nō tamen de omni mendacio accipiendū est illud. perdes omnes qui

loquunt mendaciū. Nec illud: os quod mentitur occidit. a. Nec omne mendaciū isto pcepto prohiberi videtur: nec pmissa descriptione mendaciū ioci icludi.

Ubi cum piculo erratur vel nō.

Aliud etiaz sciendū est qđ in quibusdam rebus magno malo: in quibusdā paruo: in quibusdā nullo fallimur. In quibus rebus nihil interest ad capeendū dei regnū: vepz creantur an nē: vel vepz putentur vera: an falsa: siue sint siue non. In his errare. i. aliud pro alio putare nō arbitrandū ē esse peccatū. vel si ē minimū atq; leuissimum. et siue vera qđ nō videantur. qđ nisi credantur ad vitam eternā nō pōt pueniri. Et licet error maxima cura cauendus sit nō solūmodo in maiorib;: s; etia i minoribus rebus: nec nisi vepz ignorantia possit errare: nō est tū consequens ut continuo erret quisquis aliquid nescit. Sed quisq; se existimat scire qđ nescit. pro vō. n. approbat falsum qđ erroris proprium est. verū tamen in quare quisq; erret interest plurimum. sūt enim que nescire est melius qđ scire. Item nonnullis errare profuit aliqando sed in via pcedum: non in via mori.

De Jacob si mentitus fuit.

Olet etiam queri de Jacob qui dixit se esse Esau aliter animo sentiens: vtrum mentitus sit. De hoc Augustinus ait. Jacob qđ matre fecit auctore: ut falleret pīez si diligenter attendatur: videtur non ēē mendaciū: sed misterium. Intendebat enim matri obedire que per spiritum nonerat misterium. et ideo ppter familiare cōsiliū spiritus sancti quod mater acceperat: a mendacio excusatur Jacob.

De peruersos

Unc de periurio videamus.
 periurium est mendacium iuramento firmitum. hic queritur verum sit periurium ubi non est mendacium. Quod quibusdam videtur ex auctoritate Hieronimi dicentis. Aduertendum est quod iusiurandum tres habet comites: veritatem: iudicium et iustitiam. si ista defuerint: non erit iuramentum: sed periurium. Ubi autem falsum iuratur veritas deest. Si ergo falsum iuratur: et si non sit ibi intentio fallendi: videtur esse periurium: quia deest veritas. Quibusdam placet non esse periurium ubi non est mendacium. et sicut dicit aliqui falsum si ne mendacio: ita iuratur falsum sine perjurio. Falsum forte dixit apostolus cum se venturum ad corinthios promissit: nec tamen sicut ei imponeretur culpa mendacii contraxit. quod sic ait sentiebat. et si iuramento illud confirmasset non periurium incurrisset. quia quantum in ipso fuit verum dixit. et si iuratione addidisset quantum in se foret verum iurasset: et si aliter euenerit quod dixit. Ideo sicut quis non est mendax nisi aliter sentiat ait quod dicit: siue ita sit siue non: Ita videtur quibusdam neminem periurum constitui: nisi aliter sentiat in eo quod loquatur siue ita sit siue non.

De triplici modo periurii.

Ed melius creditur: et illi peccare qui falsum voluntate fallendi iuratur: et qui falsum putans quod verum est iuratur: et qui verum putans quod falsum est iuratur. unde Augustinus. homines falsum iurant vel cum fallunt: vel cum falluntur. aut putat homo verum esse quod falsum est: et temere iuratur. aut scit vel putat falsum esse: et tamen pro vero iuratur. et nihilominus cum scelere iuratur. Dicitur autem ista perjury duo quod commemoravi fac illud iurare: qui verum esse putat per quo iuratur. verum putat esse: et tamen falsum est. non ex ait iste periuratur: sed fallitur. hoc per vero

habet quod falsum est: non per falsa re scies iuratione interponit. da alium qui scit falsum esse: et dicit verum esse: et iurat tamen verum sit quod scit falsum esse. videtur quod ista detestanda sit belua. fac alius qui putat falsum esse: et iurat tamen verum sit: et verum forte est. verbi gratia ut intelligatur. pluit in illo loco: et interrogas hominem. et dicit pluisse: et tunc pluit ibi: sed putat non pluisse: perius est. Inter est quemadmodum verbum procedat ex alio: et eam linguam non facit nisi rea mens sit. his evidenter traditur quod tripliciter peccat homo ut supra diximus: dum vel sciens falsum iurat: vel putans falsum quod verum est iurat: vel existimans verum quod falsum est iurat. sed hoc extremum non videtur esse periurium: vel si periurium noletur eo quod falsum iuratur: non videtur esse reus periurii qui sic iurat. quia non est mens eius rea. et ideo nec lingua. in eo eius mens rea est dum iurare promittit quod perspicue verum non comprehendit. non ergo eo periurium mendacium est: nec ois qui peccat meretur: sed ois merendo iurans peccat et ois qui falsum iurat siue mentiens siue non peccat. Cum ergo quod iurat quod verum est est mentiens esse falsum: quod sit ibi periurium. Ipsi autem significatio vocis vera est. quia verum nescienter loquitur. Non igitur ipsa significatio vel falsum vel mendacium est. quod verum est. et quod verum est periurium non videtur esse. Ad quod dicitur mus loqui sic. scilicet contra mentem sub attestacione iuramenti esse periurium. Mentiri ergo adhibita iuracione periurium est. periurium ergo est vel iurando loqui falsum cum intentione fallendi: vel iurando loqui falsum sine intentione fallendi: vel iurando loqui verum cum intentione fallendi.

Oppositio.

Et oppositur. si omnis qui falsum iurat peccat: tunc quod aliqui promittit dare sub certo termino aliquid: quod tamen non faciet: ex quo iuravit

peccavit: quia falsus iuravit. non enim ita futurum erat ut iuravit. Ad hoc dici potest: quia non omnis qui iurat quod falsum est ex quo iurat periurus est: sicut iste de quo agimus: sed ex quo propositum mutat vel terminum transgreditur iuratio talis sit periurii reatu.

An iuratio sit malum.

Id autem querit utrum iuratio sit malum: dicimus aliquando malum esse: aliquando non. secundum quod dicitur. n. sine necessitate iurare vel falsum iurare peccatum grande est. Ex necessitate autem iuratur. scilicet vel ad asserendum innocentiam: vel ad federa pacis confirmanda: vel ad persuadendum auditoribus quod est eis utile: malum non est. quia necessarium est. unde Augustinus. iuramentum faciendum est in necessariis cum pigri sunt homines credere: quod est eis utile iuramentum non est bonum: non tamen mala cum est necessaria. id est non est appetenda sicut bona: non tamen fugienda tanquam mala cum est necessaria. non est enim contra preceptum dei iuratio. sed ita intelligitur dominus prohibuisse a iuramento: ut quando in ipso est quicquid non iurat: quod multi faciunt in ore habentes iurationem tanquam magnam atque suam aliquid. apostolus. n. novit preceptum domini et tamen iuravit. prohibemur ergo iurare cupiditate vel delectatione iurandi. quod ergo Christus ait in euangelio. ego dico vobis non iurare oino: ita intelligitur precepisse: ne quicquid sicut bonum apparet iuramentum: et assidue iurandi laboratur in peccatum. Quod vero addidit sit sicut non est: non est bonum est et appetendum. quod autem apostolus est a malo est. id est si iurare cogaris: scias de necessitate renire infirmitatem eorum quibus aliquid suades quod infirmitas utique malum est. unde cotidie precamur nos liberari dicentes: libera nos a malo. Item non dixit quod amplius est malum est. Tu. n. non facis malum quod bene vris iuratorem: sed a malo est illius quod aliter non creditur. ab infirmitate: quod aliquando pena

est: aliquando pena et culpa. ibi ergo dominus prohibuit malum: sicut bonum: id est necessarium.

De iuramento quod sit per creaturas.

Queritur utrum etiam liceat iurare per creaturam. Non videtur cum in lege scriptum sit. reddes autem domino iuramentum tuum. et Christus in euangelio precipiat. non iurare oino neque per celum neque per terram: nec per Iherusalem: nec per caput matris. unde deus qui per universum concessum fuit iurare per creaturam et preceptum: ut si iurare cogereretur: non nisi per creaturam iuraret: non per creaturam. quia iurantes per angelos et elementa creaturas venerabatur honor: et melius erat hoc exhiberi deo quam creaturis. Infirmitas ergo illud prohibuit: scias vero quod creaturas creatori venerabatur tamen: non prohibuit. unde Ioseph per salutem pharaonis iuravit: dei iudicium in eo veneratus quo positus erat in infirmitas. Christus vero ita per creaturas iurare prohibuit: ne vel aliquid divinum in eis credere per quo reverentia eis debetur: vel ne per eas iurantes falsum homines: se iuramento non teneri putarent.

Que iuratio magis teneat: an que sit per deum: an que sit per euangelia vel per creatas.

Id autem queritur quod magis teneatur: an quod per deum: an quod per euangelium: vel per creaturas iuratur. Dicitur magis quod per deum. quia per eum hec sancta et sancta sunt. unde Crisostomus. si quid ea fuerit modicum videtur facere quod iurat per deum. quod vero per euangelium maius aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est. stulti scripturam propter deum sancte sunt: non deus propter scripturas ita et creature sancte sunt propter deum.

Quid est dicere per deum.

Id queritur quid sit dicere per deum iure: hoc est testem adhibere deum. Iuravit enim apostolus dicens. Testis est mihi deus

acili dixisset per deum ita est. unde Aug. Ridiculum est putare hoc si dicas per deum iuras. si dicas testis est deus: non iuras. Quid enim est per deum nisi testis est deus. aut quid est testis est deus nisi per deum iurare. Quid autem est iurare nisi si ius deo reddere quando per deum iuras: ius scilicet veritatis et non falsitatis. Item ecce dico charitati vestre: et per lapidem iurat falsum piurum? et quia non lapidem quod non audit: sed et creatori adhibet testem. hoc est ergo iurare per quolibet creaturam. scilicet creatoris eius testem adhibere. Est etiam quedam genus iuramenti gravissimum quod sit per execrationem ut cum homo dicit: si istud feci illud patiar: vel illud coringat filiis meis. secundum quem modum accipit etiam iterum cum aliquis iurando dicit per salutem meam vel per filios meos et huiusmodi obligat. non hoc deo. unde Aug. cum quis ait per salutem meam: salutem suam obligat deo. cum dicit per filios meos oppignorat eos deo ut hoc enervat et caput eorum quod exire de ore ipsius. si enim verum: si falsum: falsum. et sicut per hoc iuras aliqui deo hoc obligat: ita per deum iuras ipsum adhibet testem. In omni ergo iuramento: aut deus testis adhibetur: aut creatura deo obligatur et oppignoratur: ut hoc sit iurare. scilicet deum testem adhibere: vel deo aliquod oppignorare.

De illis qui iurant per falsos deos.

Est hoc quiritur utrum fide eius utendum sit quod per demonia vel ydola iuraverit. de hoc Aug. scribens ad publicolam ait. te per? considerare volo utrum si quis per deos falsos iuraverit: et fide non fuerit: non tibi videbitur peccasse? bis utrumque peccavit: quia et iuravit per quos non debuit et contra pollicitam fecit fidem: quod non debuit. Item qui utitur fide illius quae constat iurasse per deos falsos: et utitur non ad malum: sed ad bonum: non peccato illius se sociat quod per demonia iuravit: sed

bono pacto eius qui fide fuerit. et sine dubitatione minus malum est per deos falsos iurare veraciter quam per deum verum fallaciter quanto. non. per quod iuratur magis scilicet est tanto magis penale piurum est.

De iuramento quod incaute iuratur non est obfuandum: nec votum vel promissio iniuste facta.

Unum superest investigare utrum ob iuramentum implendum sit. scilicet non. quod aliquid iuraverit contra fidem et charitatem: quod obfuatum peioris vergat in exitum: potius est mutandum quam adimplendum unde Ambrosius. est contra officium non nisi promissum solvere sacramentum. ut herodes fecit. Item ysidorus in malis promissis rescindi de fide. In turpi voto muta decretum quod incaute novisti non facias. et ipsa est promissio quod scelere adimplet. idem non est observandum sacramentum quo malum incaute promittitur: ut si quis adultere perperam fidem cum ea permanendi polliceat. Tollerabile est. non. non implere sacramentum quam permanere in stupro. Item Beda. si quid nos incauti iuraverit: praeferat: quod obfuatum peioris vergat in exitum: libet illud salubriori consilio mutandum novimus: ac magis instate necessitate peiorandum est nobis quam per vitando. piurum in aliud crimine gravius est divertendum denique iuravit david per deum occidere nabab vel stultus: sed ad pernam iterum cessans abiit semine prudentia remisit minas. revoavit ens in vaginam: nec aliquid culpe se tunc piurio dixisse voluit. Item aug. ait quod david iuramentum per sanguis effudit. non implevit maior pietas fuit. Iuravit. david. reme: sed non implevit iuramentum maior pietate. Ex his aliisque pluribus ostenditur quod iuramenta non obfuanda esse: et sic iurat vehementer peccat. Cum autem mutat benefacit qui autem non mutat dupliciter peccat: et quia iniuste iuravit: et quia facit quod non debet.

Si ē piur⁹ q nō fac qd leaue iurauit.

Uī vō mutat vtz i iurus de/
beat dici solet qrit. Beda sup
tale iuramentū vocauit piuriū
Johes etiā apocrisari⁹ orientaliū sedū
dixit. Sermo p̄ris n̄i sophronii signifi
cat q melius ē iurātē piurare q̄ fuare
sacramentū in fractione scāz ymaginū
sz piuriū dicitur tale iuramentū nō obse
uatū: et peierare q nō implet qā falsū iura
uit. nō qā inde reus sit q nō obstat: sz
quia iurauit iustū: ex quo reus est sicut
ille qui peierat.

De eo qui vboz calliditate iurat.

De etiā scēdū ē q qūqz arte
vboz qd iuret: deus tñ qui cō
scle testis ē: ita hoc accipit sicut
ille cui iuratur intelligit. dupl̄r autē reus
sit qui et nomen dei in uanū assumit et p
ximū in dolo capit.

De illo qui cogit aliquem iurare.

Veritur etiā si peccat q hoies
iurare cogit. de hoc Aug⁹. ait
qui exigit iurationē multū in
terest si nescit illū iuraturū falsū: an scit.
Si. n. nescit: et ideo dicit iuramentū: vt
fides ei sit: nō ē peccatū: tñ hūana tēpra
tio ē. si vō scit eū fecisse: et cogit eū iurare
hōicida ē. Idē q puocat hoīem ad iura
tionē: et scit eū falsū iurā: vincit hōicidā
qz hōicida corpus occisurus ē. Ille aīaz
imo duas aīas: et eius quē iurare prouo
cauit: et suam.

Ex cōclio anrelianensi.

Anctā synodus decreuit nisi p
pace faciēda vt oēs fideles ie
iuni ad sacramentū accedant.

Sextū pceptū ē: nō desiderāb vxoze p
rimi tui. Septimū: nō cōcupisces domū
primi tui: nō suū: nō ancillā rē. sz videt
pceptū de nō cōcupiscendis rebus primi
vni cū eo ē quo dicit: nō furaberis. et

pceptū de nō cōcupiscēda vxoze vni ē
cū eo quo dicitur. nō mechaberis. pote
rat. n. pceptū nō furādi i illa generalita
te intelligi: vbi de nō cōcupiscēda re p
rimi p̄cipitur. et in eo q dictū ē. nō me
chaberis: poterat illud intelligi: nō concu
piscēs vxoze p̄rimi tui. sed i illis duob⁹
pceptis non mechandi et non furandi
ipsa opa notata sunt et phibita. In his
vō extremis ipa p̄cupiscētia. multū g^o
differit illa ab istis. vñ illi pcepto n̄i me
chandi sit supadditio i euāgelio: vbi oīs
p̄cupiscētia mechādi phibet.

Quar lex p̄meri dī nō aim: sz manū.

Ed cū hic phibetur cōcupiscen
tia aliene vxor: et aliene rei: q
re dī lex p̄mē ma⁹ et si aim

Euāgelii vō et manū et aīuz. illō d lege
dī sz certimōialia: nō sz moralia. vel qz
i lege nō ē generalis phibitio oīs mor
tifere p̄cupiscētie vt in euāgelio.

Quid sit littera occidēs.

3 vō qritur quā vocat aplūs
litterā occidētē: ea certe ē de
calog⁹ q nō dicitur littera oc
cidēs eo q mala sit lex: sed qā phibens
peccatū augz p̄cupiscētiā: et addit p̄nari
catōez nisi liberz grā. q grā nō sic habū
dabat i lege: vt i euāgelio. lex ergo bōa
ē: et tñ occidit sine grā: cū sit v⁹ peccati
q iūbz qd sine grā iplēri nō pōt. grā autē
deerat: et iō littera occidēs erat. Distat
autē euāgelii lra a legi lra. qz diuersa sūt
pmissa. ibi terrena: hic celestia pmittit.
diuersa et sacramēta. qz illa tñ significa
bāt: hec offerūt grāz. pcepta et diuersa
q̄tū ad cerimōialia. nā q̄ntū ad mora
lia sūt eadē. sz plen⁹ i euāgelio otinētur
Iudistis. x. cordas psalterii vtriqz serui
ipositas: q charitate tangenda sunt: vt
vicioz fere occidātur.

Explicit liber tercius.

Incipit tabula quarti libri
 3o tractatus q̄ ad doctrinaz
 rerū pertinet quibus fruēduz
 est: 7 q̄b⁹ utendū ē: 7 q̄ fruūt
 7 utūt: ad doctrinā signoz accedam⁹.
 De sacramentis.
 Quid sit sacramentum.
 Quid sit signum.
 Quo differant signum 7 sacramētuz.
 Quare instituta sūt sacramenta.
 De vīa sacīoz 7 veteruz 7 nouoz.
 De circumcisiōe.
 Qd remediū illi habuerunt qui fue-
 runt añ circumcisiōem.
 De institutiōe circumcisiōis 7 causa.
 De parulis defunctis ante octanum
 diem quo fiebat circumcisiō.
 De sacramentis noue legis.
 De baptismo.
 De differentia baptismi ioh̄is 7 xp̄i.
 Quid utilitas hūit baptism⁹ ioh̄is.
 Si fuit sacramētū baptismus ille.
 De forma baptismi iohannis.
 Quid sit baptisma.
 De forma baptismi.
 Qd apostoli in christi nomine bapti-
 zauerunt.
 Si in nomine patris vel sp̄itus san-
 cti possit tradi baptismus.
 De institutione baptismi.
 Quare in aqua tm̄ fiat.
 De immersione quotiēs fieri debeat.
 Qñ circumcisiō amittit vim suam.
 De causa institutionis baptismi.
 De illis qui suscipiunt sacramētum 7
 rem: 7 rez 7 non sacramentum: 7 sacra-
 mentum 7 non rem.
 De sicte accedentibus.
 Quomō intelligit illud quotquot in
 xp̄o baptizati estis xp̄m induistis.
 Qd passio supplet vicem baptismi. 7 si-
 des 7 contritio.

Quid p̄sit baptism⁹ cū fide accedēdo.
 Quid dimittit in baptismo iustus.
 Cuius rei sit sacramentum baptism⁹
 quē recipit iustus.
 Qd baptismus eque bonus est a bono
 vel malo: bono vel malo datus.
 De potestate baptismi 7 ministerio.
 Que fuit potestas baptismi qm̄ xp̄us
 potuit dare seruis 7 non dedit.
 Quibus liceat baptizare.
 Si rebaptizādi sūt ab hēticis baptizati.
 Qd nullus i materno utero baptizatur.
 Utrum baptismus sit cum verba cor-
 rupte proferuntur.
 De illo qui pro ludo immergitur.
 De responsione patrinorum.
 De catechismo 7 exorcismo.
 De sacramento confirmationis.
 Qd non nisi a sumis sacerdotibus tra-
 di potest.
 Que sit virtus huius sacramenti.
 Utrū h⁹ sacm̄ sit dign⁹ baptismō.
 Utrum possit iterari.
 De sacramento altaris.
 Qd huius sacramenti in veteri testamē-
 to figura precessit sicut 7 baptismi.
 De institutione huius sacramenti.
 De forma.
 Quare xp̄s post alium cibū dedit hoc
 sacramentum discipulis.
 De sacramento 7 re.
 Qd res sacramenti duplex est.
 De duobus manducandi modis.
 De errore illorum qui dicunt tm̄ cor-
 pus xp̄i a bonis sumi.
 De intelligentia quorundaz uerboruz
 ambiguum.
 De heresi illorum qui dicūt corp⁹ xp̄i
 non esse in altari nisi in signo.
 De sanctoruz testimonis quibus pro-
 batur uerum corpus xp̄i esse i altari.
 De modo conuersionis.

Quod corpus xpi dicitur fieri de suba panis.
 Quare sub alia specie sumatur.
 Quare sub duplici specie.
 Quare aqua misceatur.
 Quale corpus xpi dedit discipulis in cena
 Ubi illa accidentia fundentur.
 De fractione et partibus.
 De confessione berengarii.
 Quid ille partes significant.
 Si xpus imoletur in altari quotidie.
 Et an sit sacrificium quod a sacerdote geritur.
 De causa institutionis.
 Si hoc sacramentum conficiatur ab hereticis vel excommunicatis.
 Quid faciat hereticum et quod sit hereticus.
 De penitentia.
 Unde dicitur penitentia.
 Quid sit penitere.
 Quid sit penitentia.
 De solenni et unica penitentia.
 Quod peccata sepe dimittuntur per penitentiam.
 Quod pluribus irretitis peccatis non potest venire de uno nisi de omnibus peniteat.
 Quibus de causis contingunt flagella.
 De egyptiis et sodomitis que temporaliter dicuntur puniri ne in eternum perirent.
 De generibus elemosine.
 Quid sit elemosina.
 Utrum in peccato mortali permanentes et largas elemosinas facientes debeant dici satisfacere.
 Utrum bona que fiunt ab aliquibus malis valeant ad meritum vite cum fuerit conversi ad bonum.
 De tribus in penitentia considerandis scilicet operum: confessione: et satisfactione.
 Que sit satisfactio vera.
 Que sit satisfactio falsa.
 De tribus actionibus penitentie.
 De multitudine venialium que gravat ut unum grande peccatum.

De satisfactione venialium.
 Utrum sine confessione dimittantur peccata.
 Si sufficit soli deo confiteri.
 Quod non sufficit soli deo confiteri si possit confiteri sacerdoti.
 An sufficiat confiteri layco.
 Ad quid valeat confessio.
 De remissione quam prestat sacerdos.
 De clavis.
 De usu clavis.
 Si sacerdos potest dimittere peccatum vel retinere peccatum.
 Quomodo sacerdotes dimittunt peccata: vel retinent.
 Quomodo sacerdotes ligant vel solvunt a peccatis.
 Quomodo intelligendum sit illud quod cumque soluc. etc.
 Que sint interiores tenebre et interior macula.
 Quando he claves dantur vel quibus.
 Utrum per indignos transudatur gratia dignis.
 Quomodo intelligendum sit maledicam benedictionibus vestris.
 Qualis esse debeat index ecclesiasticus.
 De his qui in fine penitent.
 De his qui penitentiam non complent.
 De illo cui sacerdos indiscretus iniungit penitentiam.
 Quod morientibus non est imponenda satisfactio: sed innotescenda.
 Quod non est penitentia neganda vel reconciliatio in necessitate.
 Quod presbiter non reconciliet aliquem inconsulto episcopo nisi in necessitate.
 An oblatio eius sit recipienda qui currens ad penitentiam preuenitur morte.
 De peccatis que post hanc vitam dimittuntur.
 De his qui edificant aurum ar. vel. la. p. li. fe. sti.
 De igne purgatorii quo alii citius alii

cardius purgantur.
 Quid sit edificare li. fe. sti.
 Quid sit edificare a. ar. la. p.
 Q' aliquē vē pēter et si nō de oī uē tali.
 Quid sit generalis confessio
 Q' nemo debet confiteri peccata que
 non fecit.
 De pena sacerdotis q peccata confiten
 tis publicat.
 Si peccata dimissa redeant.
 Quid sit sacramentum ⁊ res.
 De sacramento vñctionis extreme.
 De tribus generibus vñctionis.
 Quibus fuit hoc sacramentū institutū.
 De iteratione huius sacramenti.
 De ordinib' ecclesiasticis ⁊ quot sint.
 Quare. vii. sunt.
 Quales assumendi sunt a deo.
 De corona ⁊ tōlura.
 De hostiariis.
 De lectoribus.
 De exorcistis.
 De acolitis.
 De subdiaconibus.
 De diaconibus.
 De prebiteris.
 Qui dicuntur ordines sacri.
 Quid appelletur ordo.
 De nominibus dignitatis ⁊ officii.
 De episcopo.
 De pontifice.
 De quadripartito eporum ordine
 De vate.
 De cantore.
 De ordinatis ab hereticis.
 De symonia vnde dicit ⁊ quid sit.
 De his qui a symoniaci ordinantur scē
 ter vel non.
 De his qui dicunt se emere corporalia
 ⁊ non spiritalia.
 De distinctione symoniacorum.
 De his qui violententer ab hereticis ⁊ vel

aliis symoniaci ordinantur.
 De sacramento coniugii.
 De institutione eius ⁊ causa.
 Qñ secundum preceptum ⁊ secundum
 indulgentiā contractum sit coniugium.
 Quibus modis accipit indulgentia.
 Q' nuptie bone sint.
 Cuius rei sacramentum sit coniugium.
 Que sit cōsideranda in coniugio.
 Quid sit coniugium.
 De consensu qui efficit coniugium.
 Quando incipit esse coniugium.
 De opinōe quorūdā q dicūt coniugiū
 non esse ante carnalem copulam.
 Q' sponsa potest eligere monasterium
 sine sponsi consensu.
 Q' coniugatus sine cōiugis consensu p
 fiteri nequit continentiam.
 De adulterinis coniugiis.
 Q' multipliciter sponsa accipit ⁊ spēs?
 Que sponsa sit mortuo sponso vidua: ⁊
 que non.
 Si consensus de futuro etiam iuramē
 to firmatus faciat coniugium.
 De his que pertinent ad substantiam ⁊
 decorem sacramenti.
 Utrum consensus ille qui facit matri/
 monium sit de carnali copula: an de co
 habitatione: an de alio.
 Quare de latere viri sit forata mulier.
 Q' non est consensus legitimus ubi est
 coactio.
 De errore qui euacuat cōsensum.
 De coniugio marie ⁊ ioseph.
 De finali causa coniugii.
 Q' malus finis non cōtaminat sacm.
 De tribus bonis coniugii.
 De duplici separatione.
 De his q pcurant venena sterilitatis.
 Qñ sint homicide q pcurant abortus.
 De excusatione coitus que sit per bo/
 na coniugii.

De indulgentia quā facit apostolus.
 De malo incontinentie.
 De carnis delectatione q̄ sit pctm̄ vñ.
 De solutione carnalis debiti.
 De continentia ex cōi dñi seruanda.
 Quando cessandum sit a coitu.
 Quib⁹ xpibus nō sint celebrāde nuptie.
 De diuersis legibus coniugii.
 Utrum Iohannis uirginitas sit prefe-
 renda castitati Abrahe.
 Que erat consuetudo cōiugii sub lege.
 Cui licebat tē plures hñe vxores: vñ nō.
 De personis legitimis.
 De frigidis separandis vel non.
 De his qui maleficiis impediti coire ne
 queunt.
 De furiosis.
 De his q̄ dormiūt cū duab⁹ sororibus.
 Q̄ non est dimittenda uxor pro aliqua
 macula corporis.
 De iure uiri ⁊ mulieris.
 Q̄ fornicariā neq̄ dimittē uir nisi ip̄e
 exps fuerit fornicatiois: ⁊ econuerso.
 De reconciliatione eorum qui propter
 fornicationem separantur.
 De illis qui ante coniurctiōem se pol-
 luerunt per adulterium.
 De seruis.
 Utrum propter extremam conditionem
 possit fieri separatio.
 De copulatione serui ⁊ ancille diuerso-
 rum dominoꝝ.
 De viro qui se facit seruum vt diuidat̄
 ab vxore.
 De etate contrahentium.
 In quibus ordinibus nequeat contra-
 hi matrimonium.
 De interfectoꝝ suarū coniugum.
 De votis.
 De votorum differentia.
 De illis q̄ post lōgā captiuitatē redeūt.
 De dispari cultu.

De coniugio fidelis ⁊ infidelis: ⁊ duoz
 infidelium.
 De fornicatiōe spiritali propter quas
 dimitti coniunx potest.
 Pro quibus peccatis possit fieri sepa-
 ratio uel non.
 Qñ licet fideli aliam ducere vel non.
 Utrum coniugium inter infideles sit.
 Qd coniugium sit legitimum.
 De cognatione carnali.
 De computatione gradū p̄sanguinitatē
 Quare sex gradus computantur.
 De dispensatione gregozii habita in a-
 glos.
 De affinitatis gradibus.
 De variis traditionibus affinitatis.
 Si coniugium sit inter eos q̄ nota con-
 sanguinitate diuiduntur.
 Quibus personis testificantibus sint di-
 rimenda coniugia.
 Quid sit fornicatio.
 Quid sit stuprum.
 Quid adulterium.
 Quid incestus.
 Quid raptus.
 De spiritali cognatione.
 Qui sint filii spirituales.
 De copula spūaliū vñ adoptiuorū ⁊ na-
 turalium filiorum.
 De copla filioꝝ qui ante compaternita-
 tem vel post nati sunt.
 Si cui liceat duas commatres ducere
 vnā post alterā.
 Si vir ⁊ vxor siml valeāt tenē puerū.
 De secundis ⁊ tertiis ⁊ deinceps nuptiis.
 De resurrectionis ⁊ iudicii conditione.
 De voce tube.
 De nocte media.
 De libris qui tunc aperientur.
 De memoria electorū si tunc preterita
 mala teneant.
 De his qui nūni reperientur.

Quomodo intelligitur xpus iudex uiuorum et mortuorum.
De etate et statura resurgentium.
De resurget quicquid fuit de substantia et natura corporis etsi non in eadem parte corporis.
De sine omni deformitate resurgent.
Utrum reproborum corpora cum de fornicationibus resurgant quas hic habuerunt.
De non consumantur malorum corpora que tunc ardebunt.
Si demones corporali igne cremantur.
Si anime sine corporibus sentiunt ignem materiale.
De abortiuis fetibus et monstris.
De diuersis animarum receptaculis post mortem.
De suffragiis defunctorum.
De officiis sepulture.
De duobus eque bonis quorum alii post mortem plura habet auxilia.
Quibus suffragiis uiuabuntur in fine reperti.
Quomodo sancti glorificati et angeli audiunt preces supplicantium et intercedunt pro eis.
Si valde malis prestat mitigatio pene.
De occulto dei iudicio.
De iustitia et misericordia dei.
Quare quedam opera dicuntur iusticie quedam misericordie vel bonitatis dei.
Quomodo uniuerse vie domini dicuntur misericordia et veritas.
De sententia iudicii.
De sancti iudicabunt et quomodo.
De ordine eorum qui erunt in iudicio.
De ordine iudicii et ministerio angelorum.
Si post iudicium demones preerunt hominibus ad puniendum.
De forma iudicii.
Qualis apparebit forma serui.
Quare secundum formam serui dicitur christus?

resuscitaturus corpora.
De loco iudicii.
De qualitate luminarium et temporis post iudicium.
De differentia mansionum in celo et in inferno.
Si quid ibi cognoscitur ab aliquo quod non intelligant omnes.
De paritate gaudii.
Si maior sit beatitudo sanctorum post iudicium.
Si mali in inferno peccabunt.
Quare dicuntur tenebre exteriores.
Si damnatorum anime notitiam habent eorum que hic fiunt.
De lazaro et diuite.
Si boni et mali inuicem se uideant.
De chaos inter bonos et malos.
Utrum uisa impiorum pena minuat vel augeat bonorum gloriam.
Explicuit capla quarti libri.

Incipit quartus liber de sacris et signis.

Amaritanus cum uulnerato appropians cura / tioni et sacrorum alligamenta adhibuit: erga peccati originalis et actualis vulnera sacramentorum remedia deus instituit. de quibus quatuor primo consideranda occurrunt.
Quid sit sacramentum: quare institutum et in quibus consistat et perficiatur: et quod sit distantia inter sacramenta veteris et noue legis.

Quid sit sacramentum.
Sacramentum est sacre rei signum: id est tantum sacramentum et sacrum secretum sic dicitur sacramentum deitatis: ut sacramentum sit sacramentum signans et sacramentum signatum. Sed nunc agitur de sacramento secundum quod signum est. Tres

facit est invisibilis gr̃e visibilis forma. Si
 gnū vō ē res p̃ter speciem quā ingerit se
 sub: aliud aliqd ex se facies in cognitio
 nē venire. Signoz vō alia sūt nātia: ut
 sum? significans ignē. alia data. et corū
 q̃ data sūt q̃daz sūt sacra: q̃dā nō. Qd
 enī sacm̃ est signū: s; nō cōdūctio. sacz
 ei rei similitudinē gerit cui? signū est.
 Si enī sacra nō hērent similitudinem
 rez quaz sacra sūt: p̃p̃e sacra nō dī
 cerentur. Sacramētū eiz p̃p̃ie dicitur
 qd ita signū est gr̃e dei et invisibilis gr̃e
 forma ut ymaginē ipsius gerat et cā exi
 stat. Nō igit̃ significādi t̃m gr̃a sacra in
 stituta sūt: sed et sanctificandi. Que enī
 significādi gr̃a t̃m instituta sūt: solū signa
 sūt et non sacra. sicut fuerunt sacrificia
 carnalia et obfuantie ceremoniales vete
 ris legis: q̃ nunq̃ poterāt iustos facere
 offerentes. q̃a ut ait ap̃lus. sanguis bīr
 corū aut thaurorū et cinis vitule asper
 sus ingratos sanctificabat ad emunda
 tionez carnis: nō aīe. Nam ingratior il
 la erat oractūs mortui. vnde Aug̃. Ni
 hil aliud intelligo ingratiorē quaz lex
 mūdā nisi cōtractū mortui: hōis: quē q̃
 tetigerat imundus erat septē diebus: s;
 purificabat s̃m legem scio die 7. vii. et
 mūdus erat ut iā intraret tēplū. mūda
 bāt etiā interdū a corporali lepra illa le
 galia. s; nunq̃ ex opibus legis aliquis
 iustificat? est: ut ait ap̃lus: etiā si in fide
 et charitate fieret. Quare? q̃a iposuit ea
 de? i fuiturē: nō in iustificationē: et ut si
 gura futuri essent: volēs ea sibi poti? of
 ferri q̃ ydol. Illa ergo signa erāt: s; t̃m
 et sacra: licet minus p̃p̃ie i scripturis se
 pe vocantur. q̃a signa erāt rei sacre q̃m
 utiq; nō prestabāt. Illa autē ap̃lus ope
 ra legis dicit q̃ t̃m significandi gratia:
 vel in onus instituta sūt.

De cā institutiōis sacramētorum.

Rīplici autē ex cā instituta sūt
 sacra. p̃p̃e hūiliationē: erudi

tidem et exercitationem. Propter hūi
 litatē qdē: ut dūz hō in sensibilib? reb?
 q̃ natura i fra ipsū sūt ex p̃cepto creato
 ris se reuerendo subiicit: ex hac humili
 tate et obedientia deo magis placeat: et
 apud eū mereatur: cui? impio salutē q̃
 rit i inferioribus se: et si non ab illis: sed
 p̃ illa a deo. Propter eruditōz etiā institu
 ta sūt: ut per id qd foris i specie visibi
 li cernitur ad invisibilē ṽtutez que int?
 est agnoscendā mens erudiatur. hō enī
 q̃ ante peccatū sine medio deū videbat
 p̃ peccatū a deo euit: et nequeat diuina
 cape nisi hūanis exercitat. Propter exer
 citationez similī instituta sūt. q̃a cuz hō
 ociosus esse non possit: p̃ponit ei utilis et
 salubris exercitatio i sacramētis q̃ va
 nā et noxiā declinet occupationē. Nō. n.
 facile capitur a temptatōe ṽl cogitati
 one q̃ bono vacat exercitio. vnde hyero.
 monet: semp aliqd opis facito: ut te oc
 cupatum diabolus inueniat.

De triplici genere exercitationis.

Ut autē exercitationum tres
 species. vna ad edificationem
 aīe p̃tinet. altera ad corporis
 fomentū. alia ad vtriusq; subuersionē.
 Cū igitur absq; sacris qb? nō alligauit
 potētia suā de? hōi gr̃az donare possit
 predictis de causis sacra instituit. duo
 aut sūt in qbus sacm̃ consistit. s. ṽba et
 res. ṽba ut inuocatio trinitat. res ut aq̃
 oleum et huiusmodi.

In qbus consistat sacramentū.

Am videre restat distantia sa
 cramentoz veterū et nouorū
 ut sacra vocem? q̃ antiq̃ res
 sacra signabāt: ut sacrificia et oblatiōes
 et huiusmodi. Eoz autē differētia breuē
 Aug̃. assignat dicēs: q̃a illa p̃mittebāt
 t̃m et significabāt. hec aut dāt salutem.

De circūcisione.

Ut aut et illa sacm̃ qdā
 s. circūcisionis: idem cōferēs

remedium contra peccatum. quod nūc
baptismus. vnde Augl. Ex quo insti-
tuta est circūcisio i populo dei que erat
tūc signaculū iusticie fidei: ad purgatio-
nē valebit magnis et pūlis original' ve-
terisq; peccati: sic baptis'm' ex illo vale-
cepit ad inuolutionē hoīs ex quo istitu-
tus est. Itē Beda. Idē salutare curatio-
nis auxiliū circūcisio in lege cōtra origi-
nalis peccati vultus agebat qđ baptis-
m' agere tpe reuelate grē p'stuit: exce-
pto q' regni celestis iam nōdum intra-
re poterāt: tñi sūm abrahę post mortē
beata rege cōsolati: supne pacis ingressū
spe felici expectabāt. his apte tradit' p
circūcisionē ex quo instituta fuit remissi-
onē peccati original' et actual' pūlis et
maiorib' a deo p'stita sicut nūc p baptis-
mum datur.

De viris q fuerūt añ circūcisionem:
et de feminis q añ vl post: qđ remediū
illis queritur.

Verit' autē de viris q fuerūt an-
te circūcisionē: et de feminis q
fuerūt añ et post: qđ remediū
ō petri hūerūt. Quidā dicūt sacrificia et
oblatioēs eis valuisse ad remissionē pec-
cati: s; meli' est dicere illos q de abrahā
p'dierūt p circūcisionē iustificatos. mu-
lieres vō p fidem et operationē bonā:
vl suā si adulte erāt: vl parētū si puile
Eos vō q fuerūt añ circūcisionē pūlos i
fide parentū: parentes vō p virtutē sa-
crificiorū. s. quā intelligebāt spūali i ill
sacrificiis iustificatos. vnde Gregl. qđ
apud nos valz aqua baptisimi hoc egit
apud veteres: vl p pūlis sola fides: vl
p maiorib' nre' sacrificij: vl p his qui
ex abrahę stirpe p'dierūt misterij circū-
cisionis.

De institutiōe circūcisiois et cā.

Itē dicendū est i quo instituta
fuerit circūcisio: et quare: et cur

mutata per baptismū? Abrahā pri-
mū mādātū circūcisiois hūit ad pbatio-
nē obediētie. nec ei soli precepta fuit cir-
cūcisio: sed etiā semini ei'. i. oibus hebre-
is. q fiebat fm legē octaua die lapideo
cultro i carne pputi. data autē fuit cir-
cūcisio p'rib' de causis. s. vt per obediē-
tiā mandati abrahā placeret deo: cui p
p'uaricatiōēz adā displicuerat. data eti-
am fuit in signū magne fidei Abrahę q
credidit se habiturū filiū i quo fieret be-
nedictio oīuz. deinde hoc signo: vt a ce-
teris nationib' discerneret poplus ille
In carne vō pputi ideo iusta ē fieri cir-
cūcisio: qz i remediū instituta est original'
peccati qđ a parentib' trahimur p cōcu-
piscentiā q in pre illa magis dñat. et qz
i pre illa culpā iobedientie primus hō se
sūt decuit vt ibi signū obediētie acciperet.

Quare die octauo et petri no cultro.

Fiebat autē octauo die et petri
no cultro: qz et i resurrectiōe
cōi octaua etate futura p pe-
trā xpuz oīs ab electis abscedet corru-
ptio. et p xpi resurrectiōē octauo die sa-
ctā circūcidit' a peccatis aīa cuiusq; i cū
credētis. dñe igr res sūt illi' sacri. Ideo
autē ē circūcisio mutata p baptismū: qz
sacri baptismi et cōmuni' ē et perfecti'.
qz pleniori grā accumulati. Ibi. n. pecca-
ta solū dimittēbant. s; nec grā ad bene-
operādū adiutrix: nec virtutū possessio
vl augmentū ibi prestabat: vt in baptis-
mo: vbi nō mō abolēt peccata: s; etiā
grā adiutrix pferet et virtutes augent. vñ
de aqua refectiōis dicit' q aridos secū
dat: et itā fructificantes ampliori v̄itate
donat: qz q̄cūq; p fidē et charitatem
añ bñā aliqis iust' ad baptismū accedit
vberiorē ibi recipit grāz. s; si ita i circū-
siōe. vnde abrahę p fidē iam iustificato
signaculūz tñ fuit et nihil ei intus p'ulit.
De pūl defuncti añ diem octauūz.

¶ I uero q̄ritur de p̄uulis q̄ āte
diem. viii. moriebant: āte q̄e
n̄ fiebat circūcisio ex lege: vtz
saluarent: ul non. Idē p̄t. r̄ideri q̄s s̄
titur de p̄uulis āsi baptis̄mū defunctis:
quos perire cōstat. vnde Beda: q̄ nūc p̄
euangeliz̄t tribiliter. i. salubrit̄ clamat
nisi q̄s renatus fuerit ex aqua ⁊ sp̄ritu
sancto non intrabit ī regnū dei: ipse du
dum clamanit p̄ suā legē: aīa cuius pre
putiū caro circūcisā non fuerit p̄bit de
populo suo: quia pactū meum irritū se
cit. forte tamē sub lege ingruente neces
sitate mortis ante octauū diem circum
cidebant sine peccatō filios ī ecclesia: s̄
cut modo fit de baptis̄mo.

De sacramētis noue legis.

Am autē ad sacramenta no
ue legis accedamus: q̄ sunt ba
ptis̄m⁹: cōfirmatio: panis b̄n̄
dictionis. i. eucharistia: penitētia: vnctio
extrema: ordo: coniūgium. Quorū alia
remediū oīra peccatū p̄bent ⁊ grām
adintricē conferūt: vt baptis̄mus. Alia
in remediū tm̄ sunt: vt cōiūgiū. alia grā
⁊ virtute nos fulciunt: ut eucharistia et
ordo. Si vō q̄rit̄ quare nō fuerūt hec
sacra instituta mox post hōis lapsū: cū
in his sit iustitia ⁊ salus. dicim⁹ non āsi
aduentum xp̄i q̄ grām attulit: grē sacra
fuisse danda q̄ ex ipsius morte ⁊ passiōe
virtutem sortita sunt. xp̄s autē venire
noluit anteq̄ hō de lege naturali ⁊ scri
pta cōuinceret: q̄ neutra suare posset.
fuit tamē coniūgiū etiā ante peccatū in
stitutū: non vtiq̄ p̄pter remediū: s̄ ad
faciē ⁊ ad officiū. post peccatū vero
fuit in remediū contra carnal concu
piscētie corruptelā. de quo suo loco tra
ctabimus.

De baptis̄mo ioh̄is.

Ante vō de baptis̄mi sacro m̄
deamus: q̄s inter noue grē sa

cramenta p̄mum est. baptis̄mus christi
Ioh̄es suo baptis̄mo p̄nūciauit: q̄ p̄i
mus baptizasse legit̄: sed ī aqua: non ī
sp̄ritu sicut ipse ait. Ego baptizo vos ī
aqua ī penitentiā. sola enī corpora ab
luebat: a peccatū vero non munda bat.
baptis̄mus Ioh̄is erat ī penitentiā: nō
ī remissionē: baptis̄mus vō xp̄i ī re/
missionem. Quia iohannes baptizans
hōines ad penitentiā vocabat: ⁊ quos
baptizabat p̄tere docebat: s̄ illud ne
niebant ad Iohannem ī iordanem cō
fiteantes peccata sua. sed ī baptis̄mo io
hannis non dabat peccatōū remissio:
que data est ī xp̄i baptis̄mo.

Quid utilitatis habuit baptis̄mus
Iohannis.

D qd g° vtilis erat baptis̄m⁹
iohannis: quia hoies vñ bapti
zandi p̄parabat ad baptis̄
mum xp̄i. S̄ q̄rit̄ quare dict⁹ est ioh̄is
baptis̄m⁹: sicut veritas dicit: baptis̄m⁹
Iohannis unde et q̄a ibi ioh̄is op̄ratio
visibilis tm̄ erat exterius lauans: non
inuisibilis grā dei interius operans. sed
etī illa op̄atio ioh̄is erat a deo: ⁊ ba
ptis̄m⁹ ille a deo erat: non ab hoie. sed
hōis dict⁹ est: q̄a nil ibi gerebat q̄s non
ageret hō. Si vō q̄rit̄ an sac̄m fuerit:
satis p̄t concedi ex eo sensu quo legalia
signa dicunt̄ sac̄a. significabat enī ba
ptis̄m⁹ ioh̄is rem sac̄am. i. baptis̄mum
xp̄i: q̄ non tm̄ est penitētie: sed remissio
nis peccatorum.

De forā baptis̄mi ioh̄is ⁊ de bapti
zatis ab eo.

¶ Considerandū est si baptizati
a ioh̄e itēz baptizati sunt ba
ptis̄mo xp̄i. ⁊ qua forma ver
borum vsus sit ioh̄es. Illi qui baptiza
ti sunt a ioh̄e nescientes sp̄m scm̄ esse: ac
spem ponentes ī illius baptis̄mo: postea
baptizati sunt baptis̄mo xp̄i. baptis̄m⁹

autem iohannis in nomine uenturi tradebatur. unde hyero. sup iohel qui dicit se i xp̄s credere et nō credit: in spm̄ sanctuz nondum habet claros oculos. vñ baptizati a iohē i noie uenturi. i. dñi ihu: ga dixerūt: s; neq; si spūs sanct⁹ est audi uimul: iterum baptizant: imo uerū baptisma accipiunt. Illi uero qui spem nō posuerūt i baptismo iohis: et i patrē et filium et spm̄ scm̄ credebant: post non baptizati fuerūt: s; impositione manū ab aplis super eis facta spm̄ scm̄ receperūt. Illi uero q non ita credebant baptizati sunt baptismo xp̄i vt predictū est. unde hyero. qui spm̄ scm̄ nesciebat cū baptizatus a iohē acceperunt iterum baptizati sunt: ne quis ex iudeis vel gentibus putaret aquam sine spū scō ad salutem posse sufficere: de hoc etiā. Ambro. Quidā negauerūt se scire spm̄ sanctuz cum baptizatos se dicerent iohis baptismo: q i aduenientis ihu: nō i suo baptizauit noie. Isti ergo qui nec in christi nomine: nec cum fide spūs sancti baptizati fuerant non potuerunt accipere baptismi sacram. baptizati sunt igit in nomine christi. nec iteratū est in his baptisma: s; inouatū.

Quid sit baptisma.

Est hec uidēdū est quid sit baptismus: et que sit forma: et quā institut⁹ et cā institutionis. baptismus dicitur tinctio. i. ablutio corporis exterior facta sub forma uerborū prescripta. si eni fiat ablutio sine uerbo non ē ibi sacramētuz: sed accedente uerbo ad elementum fit sacramentum. nō utiq; illud elementum fit sacramētū: sed ablutio facta in elemento. unde aug. uerbo baptismus psecrat. detrahe uerbū: et qd est aqua nisi aqua: accedit uerbū ad elementū et fit sacram. unde est hec rāta uisus aque ut corp⁹ tēgar et cor abluat: nisi faciente uerbo. nō ga dicit: s; ga cre-

ditur. Nā et in ipso vbo aliud est sonus transiens: aliud uirt⁹ manēs. In duob⁹ g⁹ cōsistit sacram baptismi. s. uerbo et elemento. g⁹ et si alia desint q ad decorē sacramēti instituta sunt: nō ideo min⁹ ē uerū sacramētū et sanctuz si uerbum sit ibi et elementuz. Nā et in hoc sacro et in aliis quedā solent fieri ad decorē et hōe staretz sacri. qdam ad subām et eām sacramēti ptenentia: de suba huius sacri sūt vbu et elementū: et cetera ad solennitatē eius pertinent.

De forma baptismi.

Ed qd ē illud vbu quo accedēte ad elementū fit sacramētū ueritas te docet q huius sacri formam tradens ait discipul⁹. Ite docete omnes gentes baptizantes eos i noie p. et f. et s. s. Inuocatio g⁹ trinitatē vbu dī quo baptismus consecratur. et hec est vborū sora sub q tradit baptism⁹. vñ Bōisacio epō zacharias papa. Si mīl sine pceptū est in synodo angloz: ut q cūq; sine inuocatiōe trinitatē mer⁹ fuisset q sacram regenerationis nō hēret. qd oīo vnum est. Q si mer⁹ i baptismi fōre qd fuerit sū inuocatiōe trinitatē pfect⁹ xp̄ianus non ē nisi in. n. p. et f. et s. s. fuerit baptizatus. Legitur tamē in actib⁹ aploz aplos baptizasse in noie xp̄i. sed in hoc noie ut ait Ambro. et ora trinitas intelligit. Intelligit. n. cū xp̄s dicit et pater a quo uirtus ē: et ipse qui unct⁹ est: et spūs scāt⁹ p quē unct⁹ ē. unde nichola⁹ papa a quodā iudeo mltos baptizatos esset et quid inde agēdū sit consiliis. hi pfecto si in nomine trinitatē uel in noie xp̄i sicut in actibus aploz legimus baptizentur: baptizati sunt. vñ eni idemq; ē vt sanct⁹ exponit ambrosius.

Si in nomine patris tantum: vel spiritus sancti tantum possit tradi baptismus.

Ita querit an baptismus est ve-
rus si dicitur in nomine patris tantum: vel
spiritus sancti: ut cum dicitur in nomine christi
Ambrosius videtur dicere: quod si fidei mysterium
trinitatis teneatur: et una persona tantum noverit
plenum esse sacramentum: et converso si tres noverint
et non recte de aliquo illorum scribatur: vacu-
um fieri mysterium. ait enim hic: ubi non est ple-
nus baptismi sacramentum: nec principium nec spe-
cies aliqua baptismi extimat. plenum autem
est si pater et filius et spiritus sanctus fateantur. si
unum neges totum subruetur. sic si unus in
fimine comprehenderetur: pater vel filius vel
spiritus sanctus: fide autem nec patrem nec filium nec
spiritum sanctum abneges: plenus est fidei sacramen-
tum et licet. p. q. f. q. f. f. dicas. q. p. q. f. q.
f. f. minuas potestatem: vacuus est omne mis-
terium. cum dicitur in nomine christi per unitatem nominis im-
pletum est. nec a christi baptismate spiritus se-
paratur: quia christus baptizavit in spiritu.

Questio Ambrosii.

Utrum consideremus: utrum sic in no-
mine christi legimus baptismum plenum
esse sacramentum: ita et spiritum sanctum non
cupato nihil desit ad ministerium plenum
digne. Rerum sequimur: quod unus dixerit tri-
nitatem significavit. si christum dicas et pa-
trē a quo unum est filius: et ipsi quod unum est
filius: et spiritum a quo unum est designasti. scri-
ptum est. n. hunc israhel a nazareth quem unxit
de spiritu sancto: et si pater dicas filium eius: et spi-
ritum oris eius pariter indicat. si tantum id et cor-
de comprehendas: et si spiritum. f. dicas deum patrem
a quo procedit et filius cuius est spiritus nun-
cupasti. unde ut rationi compleret auctoritas
dominus dicit. vos autem baptizabimini i. f. f.
ex quo indicat nos recte posse baptiza-
ri in spiritu sancto. Ex his aperte intellexisti in
nomine christi verum baptismum tradi ubi nihil
ominus insinuari videtur verum baptismum
dari posse in nomine patris tantum vel. f. f. si tu
ille qui baptizat fidei trinitatem teneat: quod
trinitas in quolibet horum nominum intelligi

tur. Si autem aliquis puer se credens et erro-
re inducere intendens: unum de tribus tantum
nuncupet: non implevit mysterium. Quod vero ait
nominatis tribus vacuum esse mysterium:
si baptizans minuat potestatem patris vel
f. vel. f. f. male sentiat de potentia ali-
cuius horum: non credens unam potentiam trinum
intelligendum est hoc super eum quod non intendit
nec credit baptizare. quod non tantum carere fide
sed et intentione baptizandi non habet. quod
baptizat in nomine christi baptizat in nomine tri-
nitatis quod ibi intelligit. Tunc est tamen tres
personas ibi nominare: ut dicatur in nomine
p. q. f. q. f. f. non in nominibus: sed in nomine
i. in invocatione vel confessione patris vel
filii vel spiritus sancti. invocatur. n. ibi trinitas ut i-
visibilis ibi operatur per se hic extra visibi-
lium per ministrum. Si autem dicatur in nominibus
non est ibi sacramentum. quod non suavit forma
baptismi.

De institutione baptismi tunc instituitur
cum nichodemus christus ait. nisi quis. r. f. ex.

Institutione baptismi quam cepe-
rit: varie se extirpantes. alii di-
cunt baptismum tunc institutum esse cum
nichodemus christus ait. nisi quis. r. f. ex. a. q. f.
f. q. f. alii dicunt institutionem baptismi fa-
ctam cum apostolus dixit. Itaque docet ecclesie quod
baptizantibus b. c. i. n. p. q. f. q. f. f. b. dixit eis per resu-
rectionem precipiens eis de vocacione gentium
quos ante passionem binos et binos n. ifat
ad predicandum in iudea: et ad baptizandum
dicens: in nomina gentium ne abieritis. Ita ergo
institutus erat baptismus: quia baptiza-
bant simul et predicabant.

In qua forma baptizaverunt apostoli ante
christi passionem.

Idem queritur in qua forma tunc
baptizaverunt: sane dici potest in
nomine trinitatis. si ea forma in qua
baptizaverunt postea gentes: que ante passi-
onem potest intelligi fuisse tradita: licet non sit
scriptum. si ergo tunc illa forma christus prius

tradidit cū ad euāgelizādū gētib⁹ missē
s; quā ōre tradiderat mittē i iudeā: p⁹
iterant cū ad gentes missē. cōmodius
ergo dicē institutio facta qñ xps a Jo
hanne baptiz⁹ est in iordane. qd dispē
lauit non quia mundari voluerit cū sū
peccato fuerit: sed quia contactu mun/
de carnis sue uim regeneratiuam stulit
acquisit: qui postea immergerentur inuo
cato nomie trinitatis a peccatis purga
rentur: tunc institutus est baptis⁹ xpi
in quo trinitas cuius misterium ibi ino
tuit: inueniunt homines baptizati.

Quare in aqua tantum fiat.

Elebatur anteq̃ hoc faci⁹ tñ
in aqua: non in aliquo liquore
ut christus ait. Nisi quis rege
neratus fuerit ex aqua &c. Ideo vnifor
miter id fieri i aqua p̃cipit: ut intelligat
q̃ sicut aq̃ sordes corporis ac vestes
abluunt: ita baptis⁹ maculas anime for
desq; uiciorum emundando abstergit.
Uel ideo sit ut nullus inopia excusaret:
qd posset fieri si in uino ⁊ oleo fieret: ⁊
ut communis materia baptizandi inue
niretur apud omnes. qd aqua signauit q̃
de latere christi manauit: sicut sanguis al
terius sacramenti signum fuit: non igitur
in alio aliquo liquore potest conse
crari baptis⁹ nisi in aqua.

De immersione quotiens fieri debeat.

E immersione vero si q̃ritur
quomodo fieri debeat. preci
se respondemus: uel semel: uel
t̃cio pro vario more eccle. unde Bre.
de trina immersione baptis⁹ nil veri⁹
respondere potest q̃ qd nō sēp̃ sensitis.
quia in vna fide nihil officit eccle. s̃c̃te
consuetudo diuersa. ga. eiz i tribus sub
sistentis una substantia ē: reprehensibile
nullaten⁹ potest esse infante i baptis⁹
ueter uel semel mergere. ga. ⁊ in tribus
mersiōib⁹ psonaz trinitas ⁊ i una p̃er

diuinitat singularitas designā. Nos vō
q̃ t̃cio mergimur et triduanē sepulture
laci⁹ signam⁹ s; h⁹. licz nō t̃mō ter: s;
et semel t̃m mergi. ibi t̃m dūtaxat se
mel mergere: licz vbi cōsuetudo ecclesie
tal existit. Si q̃ vō id facit incipiat vbi
cōsuetudo tal nō ē: uel semel t̃m mergēdū
cē asserat: reprehensibile se cōstituit. unde
aymo. In suo sensu abundat cipan⁹ cū se
mel mergebat i baptis⁹ pueros. q̃ qd
intelligebat studio sc̃pt̃e bat bonis opib⁹
abundando: licet i h⁹ nescius deliquit. s;
ga bonis operibus abundat postea cor
rept⁹ a deo abundauit altiori sensu ter il
los mergendo. ecce hēs ga delict⁹ q̃ se
mel meruit. s; h⁹ ideo qz alt⁹ se debet il
lius eccle cōsuetudo: ut q̃ uia t̃m faciē
dā mersionez asserbat. de trina imersi
one Aug. ait. postq̃ nos credere p̃mi
simul t̃cio capita ni a in sacro fonte di
mer sumus: q̃ ordo baptis⁹ duplicis mi
sterii significatiōe celebratur. Recte. n.
tercio meri estis: quia accepistis baptis
m⁹ in noie trinitat. Recte t̃cio meri qz
accepistis baptis⁹ i noie xpi. q̃ die t̃cia
resurrexit a mortuis. Illa. n. t̃cio repe
rita dimerisio typū dñice exp̃mit sepul
tur. Cōstat g⁹ baptizādo t̃cio debē mer
gi: ⁊ t̃m si semel t̃m immergant vtz baptis
ma accipiūt. ⁊ qui semel immergit tantū
nō peccat nisi eccle cōsuetudo obstat:
uel hoc mō t̃m debere fieri asserat.

Qñ circūcisio amittit uim suam.

Olet et q̃ri si circūcisio am
sit status ab institutione baptis
mi ad qd dicim⁹ i xpi morte
t̃miata legalia oia: extē igit circūcisio p
didit uim suā: ita q̃ postea si p̃fecit: pot⁹
obfuit obfuitōib⁹ suis. s; usq; ad obla
tionez se hostie potuit prodesse. si enī
an passionē legalia finē hūisset: nō ea imi
nere uet⁹ pascha cū discipulis mādncass;
De causa institutionis.

Quia vero institutio baptismi est innovatio mentis. ut homo qui per peccatum fuerat: per gratiam baptismi renouetur. quod sit depositio vitiis et collatio virtutum. sic. sit quicquid nouus homo cum aboleris peccatis ornatus virtutibus. abolitio peccatorum pellit fedritatem: appositio virtutum affert decorem et hec est res sacra. scilicet interior mundicia. Si quidem verum baptismum aperit celum quod non aperit circumcisio. dicimus quia nec baptismum nec circumcisio aditum regni nobis aperit: sed hostia saluatoris si sepe circumcisio oblata fuisset: illius regis heredes etiam regnum intrassent. res igitur huius sacri est iustificatio.

Quod alii suscipiunt sacrum et rem: alii sacramentum et non rem: alii rem et non sacramentum.

De dicendum est aliquos suscipere sacrum et rem. aliquos sacrum et non rem. alios rem et non sacramentum. sacrum et rem simul suscipiunt omnes pueri qui in baptismo ab originali munditia peccato: quousque quidam distingat illis qui perituri sunt pueris in baptismo dimitti peccata: immittes illi verbo Augustini. Sacra in sol electis efficiunt quod figurant: non intelligentes illud ita esse accipiendum. quia cum in aliis efficiant remissionem: non eis faciunt hoc ad salutem sed solis electis. Nam quod omnibus pueris in baptismo remittantur peccata evidenter Augustinus dicit. Ad paruulum inquit recedat natus usque ad decrepitem senem: sicut nullus prohibetur a baptismo: ita nullus est qui non peccato moriatur. sed paruuli cum originali: maiores vero etiam omnibus que male viuendo addiderunt ad illud: nisi vite enormitas impediat. Adulti quoque qui cum fide baptizantur sacrum et rem suscipiunt. qui vero sine fide accedunt vel si de sacramento non rem suscipiunt. unde hieronymus.

Sunt lauacra gentiliu hereticorum: sed non lauant in salutem. In ecclesia etiam qui non plena fide baptismum accipiunt: non spiritum sanctum: sed aquam accipiunt. Augustinus. etiam autem Iudeis omnibus communia erant sacramenta: sed non cordis erat omnibus gratia que est virtus sacramentorum. Ita et nunc baptismus cordis est omnibus baptizatis: non virtus baptismi. id est ipsa gratia. Idem enim qui iam sue voluntatis arbiter conuictus est: cum accedit ad sacrum fidelium: nulli peniteat cum veteris vite nouam non potest inchoare. ab hac penitencia cum baptizantur soli paruuli imunes sunt. His aliter testimonium aperte ostendit adultus sine fide et penitudine veram in baptismo non conferri gratiam remissionis: quia nec paruulis sine fide aliena qui propriam habere nequeunt: datur in baptismo remissio. si quis ergo fide accedat non habens contritionem: veram contritionem: sacramentum suum recipit. videtur tamen Augustinus. dicere quod fide accedenti qui habet etiam odium fratrum in ipso monacho quo baptizatur omnia condonentur: et post baptismum mox redeant. sed non hoc asserendo dicitur: in hac opinionem et premissam sententiam conferendo. ait enim sic. his qui fide corde baptizantur: aut peccata nullatenus dimittuntur: quia spiritus sanctus discipline effugiet fictum. aut in ipso tempore purgetur pueri sacramenti dimissio: iterum per fictionem implicatur: et etiam neque illud sit quotquot in christo baptizati estis etc. Illud spiritus sanctus discipline effugiet fictum: et induat eum christus sanctus ita baptismi: exuat eum christum perniciosum fictionis. Nam redire dimissa peccata ubi fraterna charitas non est aperte dominus docet in illo suo a quo deus dimissum debitum petiit. quod ille de suo dimittere noluit. sic non impeditur baptismi gratia quo minus omnia peccata dimittantur: sed si fraternum odium in eius

enī dimittuntur animo perseveret. sol-
uit enī besternus dies ⁊ quicquid super
ē. soluit etiā ipsa hora momentūq; an ba-
ptismū ⁊ i baptismo. deinceps at primuo
re esse incipit quē. si solū cōsequētiū: s; ⁊
p̄teritozū dierū horarū momentorū: re-
deatib' oībus q̄ dimissa sunt. hoc autē
ut p̄dixim' non sub assertiōe dixit. qd
ostendit ex eo qd ait in eodem li' sic. Si
ad baptismū fici' accedit: dimissa sūt ei
peccata: aut nō sunt dimissa. Eligat qd
volūt. Ecce aperte cernis: si tñ intendis
id dixisse Aug'. nō asserendo: s; queren-
do ⁊ aliorū opintonē referēdo. Idē ei3
ait: tūc incipit valere ad salutē baptism'
cū illa fictio veraci cōfessioe recesserit: q̄
corde i malitia perseverante peccatorū
absolutionē non sinebat fieri. nō igit' si/
ste accedēti peccata dimittunt. Querit
g' quō accipiendū sit illud: quotquot in
xpo baptizati estis xpm induistis: potest
dici qd g in xpo. i. i xpi cōformitate ba-
ptizant: ut. s. moriantur vetustati pecca-
ti sicut xpus vetustati pene induit xpus
quē p grāz inhabitantē hñt. Dōt ⁊ aliē
solui. duob' enī modis induere xps dicitur:
vel p assumptionē sacri vrei rece-
ptionē. unde Aug'. Induūt hoīes xpm
aliqui usq; ad sacramti pceptionē. aliqui
v' q; ad vite sanctificationē. atq; illud p
mū bonis ⁊ malis potest esse cōe. h' aut
ppuz bonoz ē ⁊ priorū. omīs g' i xpi
nomie baptizant xpm induūt: v' s; sa-
cramēti pceptionē: v' s; sanctificationē.

De illis qui suscipiūt rez ⁊ nō sacz.

Ut ⁊ alit' ut. s. posuim' q sus-
cipiūt rem ⁊ nō sacm. g enī
effundūt sanguinē p noie ihu
et si non sacm: rem tamē papiunt. vñ
Aug'. quēq; si pcepto rēgeneratiōis lana-
cro p cōfessioe xpi moriūt: statū eis ualet
ad dimittēda peccā quātū si abluerent
fente sacro baptismi. audisti q passio p

noie ihu suscepta supplet uicē baptismi.
nec tñ passio nī baptismi implet: s; etiā
fides ⁊ cōtritiō: ubi necessitas excludit
sacm: sicut aperte docet Aug'. dicēs ba-
ptismi uicē aliqui implere passionē. de la-
trone illo cui non baptizato dictum est
hodie mecū eris in paradiso: beatus ci-
prianus in libro quarto de baptismo
non lene documentum assumit. quēd
ego etiā atq; etiam cōsiderāe iuenio si
tñ passionē p noie xristi id qd baptis-
m' deerat posse supplere: sed etiam fidē
⁊ cōuersiōē cordis: si forte ad celebrā-
dum misterium baptismi in angustiis
temporū succurrī nō potest. Neq; enim
latro ille pro nomie xpi crucifixus est.
sed pro meritis facinorū suorum. nō
quā credidit passus est: sed dum patiē
credit. quantum igit' ualeat etia3 sine ui-
sibili baptismi sacro: qd ait apl's: cor/
de creditur ad iustitiam. o. a. con. f. ad
salutem: in illo latrone declaratus est. s;
tunc impletur inuisibiliter cum misse-
rium baptismi: non contemptus religi-
onis: sed articulus necessitatis excludit.
⁊ baptismus quidem potest etiam esse
vbi cōuersio cordis defuerit. cōuersio
autem cordis potest quide3 inesse nō
percepto baptismi. sed contempto ba-
ptismo nō potest. nec ullo modo dicēda
est cōuersio cordis ad deū: cum dei sa-
cramentum contemnitur. Ecce hic hēs
non solum passionem: sed etiam fide3 ⁊
contritionem conferre remissionē vbi
nō contemnitur sacramentum. ut in la-
trone illo ostēditur: qui non per passio-
nem: sed per fidem saluatus est sine ba-
ptismo. sed dicit quidam Aug'. hoc re-
tractasse. Retrahit quide3 exemplū
sed non sententiam. ait enim sic in quar-
to libro de baptismo cum dicerem uicē
baptismi posse habere passionem: nō sa-
tis posui idoneū illius latronis exēpluz.

q. vtz. nō fuerit baptizatus incertum ē
Cōstat igitur sine baptismo aliquos iu-
stificari ⁊ saluari. vnde Ambrosius de
valeriano. uētrē meū doleo: vt. pphē-
tico vtar eloqo. ga quē regeneratur? erā
amisi. Ille tamē grām quaz poposcit nō
amisi. His autem videtur obuiare qd
domin⁹ ait. nisi qd renat⁹ fuerit ex aqua
⁊ spū sancto nō pōt intrare regnū dei. qd
si generalit̄ verū est non videntur esse ue-
ra superius posita. Sed illud intelligēdū
est de his qui possūt ⁊ contemnūt bap-
tizari. vel ita intelligēdum est nisi qd re-
nat⁹ fuerit ex aq ⁊ spū scō id est ea re-
generē: ⁊ qd sit p aquā. s. s. nō saluabit.
Illa autē regeneratio fit nō tm p bap-
tizari: s. etia p pēnitētiā ⁊ sāguinē. vñ au-
tē dicitur dīcē ideo apostolus plācē dixisse
fādamtū baptismatū: qd ē baptism⁹ i aq
⁊ sāguie ⁊ i pēnitētiā. b. aut nō ideo dīcē
qd baptismi sacz fiat nisi i aq: s. qd ipi
vnt ē sanctificatio dat nō mō p aqm: s.
p sāguinē vñ pēnitētiā. rō etiā id suadet
si. n. puul nō valētib⁹ credere sufficit ba-
ptism⁹: mltomag⁹ sufficē fides adultis vo-
lētib⁹: s. non valentibus baptizari. vnde
Aug⁹. qris qd sit malus fides: an aq i nō
dubito qn rīdeā fidē. si g⁹ qd min⁹ est
sanctificat⁹ pōt: nōne qd mai⁹ est. s. fides
de q xp̄s ait: q crediderit i me etiā si mō-
tus fuerit uiuet. s. dicūt aliq nllū adul-
tū i x⁹ credere vñ charitatē hīc sine ba-
ptismo nisi sāguinē fādar p dño: subdi-
ta introducētēs testimōia. Aug⁹. ait. ex
illo tpe quo saluator dixit: nisi qd rena-
t⁹. s. ex. a. ⁊. f. ⁊. abscq sacro baptismi:
preter eos q i ecclīa sāguinē fūdūt: ali-
qs vitā etnā accepe nō pōt. Itē nullū ca-
thecuminū qm i bōis oprib⁹ defūctū
vitā etnāz hīc credimus excepto mar-
tirio: vbi baptismi tota sacra iplēf. Itē
baptizat⁹ tm intesse saluti credimus. sed
qd in his min⁹ dixit i aliis caplis. ē. pos

tis suppleuit. ⁊ ideo hec sic intelligenda
sūt: vt soli habētes tps excipiātur. si enī
aligs hñs fidez ⁊ charitatē voluerit ba-
ptizari ⁊ nō pōt necessitate puenē: sup-
plet oipotentis benignitas qd sacro de-
fuerat. dū enī soluere pōt: nisi soluat te-
netur. sed cū tam nō pōt: ⁊ tñ vult: nō i-
putat ei de⁹ qui suā potētā sacris non
alligauit. Qd vñ inuisibil⁹ sanctificatio si-
ne inuisibili sacro qbusdā isit: apre Aug⁹
super leuiticū tradit dicens inuisibilem
sanctificationē qbusdā affuisse ⁊ phuisse
sine visibilibus sacramentis. visibilē vñ
sanctificationē q fit sacro visibili sine in-
uisibili posse adesse: s. nō posse pdesse. nec
tñ visibilē sacm ideo cōtēnendū quia
pceptoz est inuisibilē sanctificari nō pōt.
hic Corneli⁹ ⁊ q cū eo erat i spū sancti-
ficati baptizati sūt: nec supna iudicata
ē visibilis sanctificatio: ga inuisibil⁹ pre-
cessit. sine visibili g⁹ inuisibilis sanctifica-
tio esse pōt ⁊ pdesse. visibil autē que fit
sacramētorenis sine inuisibili pdesse nō
pōt: cū ista sit ois ill⁹ vtilitas. Symōi
mago visibil⁹ baptismus nō pfuit qz in
uisibil⁹ nō affuit: sed qb⁹ inuisibil⁹ affuit
pfuit. nec tm valet fides aliena puul q-
tuz. ppa adulto. puul enī nō sufficē fides
ecclīe sine sacro. qn si abscq baptismo
fuerit defuncti: etiā cū deferūt ad ba-
ptismū dānabūtur: sicut mulel sanctoz
testimōiis cōprobatur. ad qd hoc unūz
sufficiat Aug⁹. firmissime tene puulos
q vñ in uteris matrū viuere icipiunt: ⁊
ibi moriuntur: ul de matribus nati sine
sacro baptismi de hoc seculo transeunt
eterno supplicio puniendos. ga etsi pec-
catum ppe actionis non habuerūt: ori-
ginale tamē peccatū carnali conceptio-
ne traxerūt. ⁊ sicut paruuli qui sine ba-
ptismo moriuntur numero infidelium as-
scribuntur: ita qui baptizantur fide-
les vocantur: qui a infidelin⁹ consortio

nō sepanē: cum orat ecclia p fidelib⁹ de
fūctis. fideles igit se non ppe sturē: sed
fidei sacm. unde Aug⁹. puulū et si nōdū
fides illa que in credentium voluntate
psistit: iā tū ipsi fidei sacm. i. baptism⁹
fidelē facit. sic credere rīdet: ita etiā fi
del⁹ vocat. nō rē ipaz mēte amendo: sed
ipsius rei sacramentū pēpiendo.

Quid pfit baptism⁹ his q cū fide ac
cedunt.

Olet qri de ill⁹ q iā sanctificati
spū cū fide ⁊ charitate ad ba
ptismū accedūt: qd eis cōferat
baptism⁹. Nihil enī videt eis p̄stare: cū
p fidē ⁊ contritiōē iā remissis peccatis
iustificati sint. Quid qd sane dici pōt eos
qdez p fidez ⁊ cōtritiōē iustificatos. i.
a macula peccatorū purgatos ⁊ a debi
bitō etne pene absolutos: adhuc tamē
teneri satisfactiōe tpali q penitentes li
gant in ecclia. Cū autē baptismū pēpi
unt ⁊ a peccatis si q̄ interi post cōversio
nē straxerūt: mūdant ⁊ ab exteriori sa
tisfactiōe absoluūt: ⁊ grā adiutrix oīsq;
virtus auget: ut vere nouus hō tūc dici
possit. fomes quoq; peccati i eo amplius
debilitat. Ideo hyero. dicit q; fides q
fideles facit ags baptismi dat⁹ vltimū
ga nō hñti aliqñ ibi dat⁹. ⁊ iam hñti: ut
plenius bēatur. sic de aliis intelligēdum
est. qui g⁹ mundus accedit ibi fit mun
dior. ⁊ oī hñti ibi ampli⁹ dat⁹. Q⁹ vero
ois exterior satisfactiō ibi relaxet: Am
brosi⁹ ostēdit sup illuz locuz: sine penitē
tia sunt dona dei ⁊ vocatiō dicēs. Hīa
dei i baptismo nō regit gemitū vlt plā
ctuz vlt aliqz op⁹: ⁊ oīa gratis cōdōat.
qd qdē de exteriori gemitu vlt planctu
accipienduz est. Nā sine interiori nemo
adultus renouat⁹: sed exteriores satisfac
tiōes ⁊ afflictiones scilicet sordes pēi
tentium ibi dimittuntur. Multū ergo
confert baptismus etiā iā per fidem iu
stificato: qui accedens ad baptismū qua

si ramus a columba portat⁹ in archam
ante intrus erat iudicio dei: sed nūc etiā
iudicio ecclie intrus est. Cū vero i baptis
mo peccatū deleatur ⁊ satisfactiō exte
rior nō ipuretur: qri⁹ quare pēalitat⁹ cui
p peccato addicti sum⁹ nō tollat⁹. Hoc
ideo fieri tradūt sancti: qā si a pena ho
mies p baptismū liberarent ipsā puta
rent baptismi p̄reclū: non eter nū regnū
ideo soluto reatu peccati tpali: pena tñ
manet ut illa vita studiosius qrat q est
a penis omnib⁹ aliena. Ideo etiā manet
ut sit fidelī certandi materia ⁊ vincēdi
ocasio: q non vinceret si nō pugnaret:
nec pugnaret si imortal fieri i baptismo
Cuius rei baptismus g datur iā iu
sto sit sacramentum.

Querit⁹ cui⁹ rei baptism⁹ ille
sit sacramentū g datur iā iu
sto: dicim⁹ sacramentū esse ⁊ rei
que p̄cessit. i. remissiois ante per fidē
date: ⁊ remissiois tpalis pene siue pec
cati. si qd iteri committitur habetur. ⁊
nouitatis ⁊ oīs gratie ibi p̄stite. omīs
etenim rei signū est cui⁹ cā est. nec mire
ris rem aliquādo p̄cedere sacramentū:
cum aliqñ etiā longe post seq̄tur: ut i ill⁹
qui fide accedūt: qbus cū post penitē
rit incipiet baptismus. pdesse: in qb⁹ fu
it baptism⁹ sacm hui⁹ sanctificationis
quā penitendo hñt. s; si nūq; peniterent
nec a signēto recederēt: cuius rei sacm
est baptism⁹ ab illis suscept⁹. Pōt dici
rei que ibi fieret si nō illoz enormitas i
pediret. Solet etiā qri si puul⁹ i baptis
mo dat⁹ grā: q cū tps hūerit vtendū li
bero arbitrio possit velle ⁊ currere: de
adultis enim qui digne recipiunt sacra
mentum nō ambigūt qn grām operan
tē ⁊ coopātē p̄ceperit: que in vacuuz eis
cedit si p liberū arbitriū post mortaliē
deliquerint: qui merito peccati gratiaz
appositam perdunt: vñ ⁊ dicūt cōtu
melā facere spūi scō: ⁊ ipz a se fugare.

verū bonis ⁊ malis dari a bōis ⁊ malis
⁊ ipsū tñ eque sātuz esse ⁊ mun⁹ es⁹
equale in bonis: siue a bonis: siue a ma
lis baptizentur.

De potestate baptisimi ⁊ ministerio.

Uia ministeriū tñ habent nō
potestatem baptisimi. potesta
tē enī sibi rēnuūt. qđ nouit iō
hannes cum uidit colūbaz descendentes
sup̄ xp̄m. vnde Aug⁹. Quid nouerat iō
hannes baptista dñm. qđ non nouerat
potestatem dñici baptisimi i ullū homi
nē a dño transfiguram: s; ministeriū pla
ne transfigurū. potestates a dño in nemi
nē: s; ministeriū in bonos ⁊ malos. non
exhorreat columba ministeriū malorū
respiciat dñi potestates. quid facit tibi
minister malus vbi bonus est dñs: neq;
qui plantat neq; g rigat est aliquid: sed
qui incrementū dat deus. Si superbus
fuerit minister cuz diabolo computat:
sed non contaminat donum christi. qđ
per illuz fuit purum est. per lapideum
canalem transit aqua ad areolas. in ca
nali lapideo nihil generat: sed ortus plū
mos fruct⁹ affert. habēt igr non modo
boni sed ⁊ mali ministerium baptizādi
sed neutri potestātē baptisimi. Ministe
riū enī dedit christus seruis: sed pote
states sibi rēnuūt: quam si veller potat
seruis dare: vt seruus daret baptismū
suū tanq; vice sua. ⁊ potestātē suā po
terat constituere in aliquo vel in aliqb⁹
seruis suis: vt tanta xis esset i baptismo
serui quanta est i baptismo dñi. sed no
luit: ne seruus in seruo spes poneret. ba
ptizat seruus ut minister. baptizat dñs
tanq; potestātē habēs: quā si daret ser
uis: vt. s. ipoz eēt qđ dñi erat: tot eēt
baptisimi quot fui. vt sic dictus est ba
ptism⁹ Johānis sic diceretur baptism⁹
petri vt pauli. qđ ne fieri tenuit sibi po

testatē dñis baptisimi: ⁊ seruis ministeri
um tribuit. Si ergo seruus dicit se be
ptizare recte dicit: sed tanq; minister
baptizat. ⁊ ideo non differt: siue bonus
siue malus baptizet. Inde etiam ne
mo dicit baptismus meus: cum tamen
dicat euangelium meuz prudentia mea
licet hec sint a deo: in gbus differentia ē
Alius enī alio melius operatur in euan
gelizādo. ⁊ alius alio prudētior est. Ali
us autem alio magis minusue baptiza
tus: siue ab inferiorē: siue a maiore ba
tizetur: dici non potest.

Potestas baptisimi que fuit quā xp̄s
potuit dare seruo.

It queritur que sit illa pote
stas baptisimi quam christ⁹ si
bi rēnuūt ⁊ potuit dare ser
uis: hec est ut plurimi uolunt potestas
dimittendi peccata in baptismo. sed
potestas dimittendi peccata que ē i deo
est deus. ideo alii dicunt hanc potestātē
non potuisse dare alicui seruorū. quia
nulli potuit dare ut esset qđ ipse est: vel
ut haberet essentia quā ipse habet: cui
hoc ē esse qđ posse. dicunt etiā si hāc po
tentiam alicui dare potuit: potuit ei da
re creare creaturas. quia nō est h⁹ ma
ioris potētiē q̄ illud. Ad qđ dici pōt: ga
potuit eis dare potētiā dimittēdi pecca
ta. nō ipam eandē qua ipse potens est
sed potētiā creatā qua seruus posset di
mittere peccata. nō tamen vt auctor re
missiois: sed ut minister. nec tñ sine deo
auctore: vt sicut in ministerio habet ex
terius sanctificare: ita in ministerio ha
beret intus mundare. ⁊ sicut illud facit
deo auctore q cuz eo ⁊ in eo opat illud
exterius: ita mundaret interius deo au
ctore q eius verbo velut quodā mini
sterio uteret. ita etiā posset de⁹ p aliquē
creare aliq. non per euz tāq; auctorem

sz ministrū cum quo ⁊ in quo oparetur
sic i bonis opibus nris ipe opat ⁊ nos
nec ipe tm nec nos tm: sz ipe nobiscuz ⁊
in nobis. ⁊ tm in illis agēdis ministri ei
sumus: non sumus auctores. Ita ergo
dare potuit seruo potestatem dimitten
di peccata in baptismo id est vt i mun
datione interiozi seruus cū domo ope
raretur. non seruus sine dño: nec dñus
sine seruo: sz dominus cū seruo ⁊ in ser
uo: sicut in exteriori ministerio dñs ope
ratur cum seruo ⁊ in seruo. vnde ⁊ dñs
dicat sanctificare ⁊ seruus: sed dñs inuisi
bili grā: seruus visibili sacramēto. vnde
Augustin⁹ sup leuiticum ait. Ego dñus
qui sanctifico. de Moysē etiā dictuz ē.
Et sanctificabis eū. sed Moyses sancti
ficat visibilib⁹ sacramētis p ministeriū
dñs autē inuisibili grā per spūm: vbi ē
totus fruct⁹ visibiliū sacramētorū. sine
hac sanctificatione visibilia sacramēta
nihil profunt. si quis hoc melius apcri
re poterit non inuideo.

Quibus liceat baptizare.

Unc quibus liceat baptizare
addam⁹. de hoc Ysidorus ait
Constat baptisma solis sacer
dotib⁹ esse traditum eiusq; ministeriuz
nec ipis diaconib⁹ licitū est implere absq;
episcopo vel presbitero: nisi his procul
absentibus ⁊ vltima languis cogat ne
cessitas. qd etiā laicis fidelib⁹ pmittit.

Ex consilio cartbaginensi qnto.

Tem mulier q̄uis sancta ba
ptizare non presumat nisi ne
cessitate cogente. de illis vero
qui ab hereticis baptizantur: verum re
baptizandi sint queri solet. Ad qd dici
mus breuiter: qā quicūq; sit qui bapti
zatur: si seruat forma baptismi a xpo tra
dita: veruz baptismū dat. ⁊ ideo q illū
sumit non debet rebaptizari. vnde Be

da. Siue heretic⁹: siue scismaticus: siue
facinorosus quisq; in confessione sancte
trinitatis baptizetur: non valet ille q ba
ptizatus est a bonis catholicis rebapti
zari: ne confessio ⁊ invocatio trinitatis
videatur annullari. Item Augustinus
Quāuis unū sit baptisma ⁊ hereticorū
scilicet ⁊ eorū qui in noie patris ⁊ filii ⁊
spūs sancti baptizāt: ⁊ ecclie catholice:
tamen qui foris ecclesiam baptizantur
non sumūt baptismū ad salutē: sed ad
perniciē habētes formaz sacramēti: vir
tutē autē ei⁹ abnegantes. ⁊ ideo ecclesia
eos nō rebaptizat: qā in noie trinitatis
baptizati sūt. ⁊ ipa ē forma sacramēti.
Itē rebaptizare hereticū qui hec sancti
tatis signa perceperit oīo peccatum est.
Catholicū vō immanissimū scelus est. Ex
his aperte colligit q q etiā ab hereticis
baptizati sūt seruatorū caractere xpi re
baptizandi non sunt: sed tm manus im
positiōe recōciliādi vt spm sanctū acci
piant: ⁊ i signū detestationis hereticorū.
Sūt tamē nonnulli doctoz vt Cipria
nus ⁊ alii quidaz qui dicere vident ab
hereticis nō posse tradi baptismū: ⁊ eos
esse rebaptizandos euz veniūt ad eccle
siaz qui ab illis dicūt baptizati. sz h⁹ de
illis verum ē qui extra formam ecclesie
baptizare presumūt. Cyprianus tamen
ibi a vitate deuissē vt q ait de heretico.
quomō aquam sanctificare pōt cū ipse
immundus sit: ⁊ apud quem spiritus s̄
ctus non est. cum dominus dicat i lege.
Quicūq; tetigerit imūdus imūda erūt
quis potest dare qd ipse nō habet. Hoc
vero ex ignorantia eum dixisse Aug⁹.
Inuit dicēs martyre glosū Cyprianuz
q apud hereticos vel scismaticos datū
baptismū nolebat cognoscere dum eos
nimis detestarentur: tanta eius meri
ta vsq; ad triumphum martiri secuta

luc: et charitad qua excellbat luce
obumbratio illa fugaretur. Et si quid
purgadū erat passionis falcē tolleret.
nec nos qui baptisimi veritatē et hīstico
rū iniquitatē cognoscim: ideo Cipriāo
meliores sum: sicut nec petro quia gē
tēs iudicare non cogimus.

De etiā sciendū est qd licet ter i
mergat ppe mysteriū trinitatē
tū vnus baptismus reputat. Al
lud etiā ignorandū non ē qd i materno
utero nullus baptizari pōt: etiā si mat
er baptizet. vnde Plidorus. Qui in mat
ris uteris sunt baptizari nō possūt. qd
qui natus adhuc fin adaz non est: secū
dū xp̄s nō pōt renasci. neq: regeneratio
in eum pōt in quem generatio non
precessit. Itē Aug. Nō pōt quisq: rena
sci atq: nat' sit. S: vō oppōit de h̄ye
remia et de iobāne baptista q ab utero
sāctificati legunt: qd etiā d Jacob qdā
putant: viciū si sāctificatio ibi accipi
tur iterior emundatio: i miraculis diuine
potētie esse hīdū: vt Aug. ait abiguit
sup hoc loquens. Si usq: a deo inquit
in illo puero accelerat' est usus rēis et
uoluntad: et inter materna viscera tam
posset agnoscere: credere qd in aliis par
uulis expectat' eras vt possit: i miracul
est hēndū diuine potētie non ad hūane
trahēdū exemplū nature. Nā qn voluit
deus etiā iumentū locutū ē. Idē de h̄ye
remia legi. Priusq: exires de utero sā
ctificauit te. Illa tamē sāctificatio qua
efficitur templū dei nō nisi reuatoz ē.
Nisi eiz quis inat' fuerit ex aqua et spū
scō nō intrabit in regnū dei. Nō eiz re
nascit nisi prius nascat. vnde illa sāctifi
catio pōt secundū predestinationē acci
pi. Ecce dubitātē videt loqui q etiā i
rodem dicit. nō distū ē qz credidit i u
tero infans: sed exultauit. Nec elyabet

dicit exultauit in fide: sed exultauit in
utero meo et potuit eē hēc sāctificatio
rāte rei a maiori cognoscēde idiciū. non
a paruulo cognite ab lōz assertōe. de hac
sāctificatione loquit non diffinitō qd
itelligēda sit. Illa sāctificatio: an lignū fu
ture rei: an vitas iustificationis p spm
sāctē. s: melius ē vt dicam: illos preter
cōmunē legē in uteris iustificatos et gīa
preuentos dimissis omnib' peccatis. qd
et multis sanctorū testimoniis ede cet.

Si baptismus sit ill' vō corrupte plac
let etiā solet si corrupte pfer
rant illa verba: an baptismus sit
de hoc Zacharias Bōstacio scribit. Re
tulerūt mihi nunciū q fuit sacerdos
in eadem prouincia qui latinā linguam
pōt' ignorat: atq: dū baptizaret nesci
latini eloqui i frīgēs ligūā diceret bapti
zote i noīe patriā et filia et spū scā. et p
pē b' pōt' rati rebaptizare. sed si ille q
baptizauit nō errorē iuducēs v' here
si: sed p sola ignorātia rōane leuiticis
i frīgēdo ligūā baptizās dixisset: nō pos
sum' pētere vt denūo baptizet. Prete
rea sciendū est qd illi de qb' nulla extāt
indicia inter ppiques v' elicos v' vici
nos qbus baptizati fuisse de cēt: agen
dū ē vt renascāt ne pereāt. In qbus qd
nō ostendit gestūrō nō sinit vt videat
itātū. cōferendū eī v' qd collatū esse ne
sciē. qd nō temeritas interuenit pēsup
tionis vbi est diligētia pietatis.

De illo qui p ludo immergitur.

Olet etiā qri de illo q iocās sic mi
m': cōmēratōe tū trinitatē imer
git: vtz baptizat' sit. Hoc aut Aug.
non diffinit ita iqēs. Si totū ludicre et
mimice et iocularit' ageret. Utz appro
bād' esset baptismus: qui sic daret diui
nū iudiciū per alicuius reuelatōis mi
raculū ofone implorandum eē cēferē.

videtur tamē sapiētib⁹ non fuisse bap-
tisma. vt cum aliqui i balneū vel in flu-
men imergunt in nomīe trinitatis: nō
ē tū baptizat⁹: q̄a non intentione bap-
tizingandi illud geritur. Nā ⁊ in h⁹ ⁊ in aliis
sacramētis sic forma est seruanda: ita ⁊
intentio illud celebrandi est hūda.

Augustinus ad Bonifacium.

Alud etiā nō te moueat q̄ qdā nō
ea fide puulos ad baptismum fe-
rūt: vt p sp̄s ad vitā regenerēt et
nā: s; eos purāt hoc ī medio t̄pālē reti-
nere vel recipere sanitatē. nō enīz pro-
pterea illi nō regenerant⁹: quia nec ab il-
lis hac intētiōe offerunt⁹. Agnoscendum
ē etiā in baptizādis electis duo t̄pā cē
seruāda. i. pascha ⁊ pētecostē: vt i sabba-
to pasche vlt pentecostes baptismi sac̄z
celebrat⁹. qui vō necessitate mōdis vlt pi-
culi urgentur oī t̄pā debēt baptizari.

De responsione patrinorum.

Oro cūcti ad baptismū veniē-
tes fidē suāz profiteri debent ⁊
exponere qd petere venerit ad
ecclesiā. vnde ⁊ baptizādo q̄rit qd veni-
sti ad ecclesiāz petere: qui si adultus est
pro se r̄ndet. fidez. i. sac̄m fidei: ⁊ do-
ctrinā. Ita etiā per singula interrogat⁹
r̄ndet se credere in. p. ⁊. f. ⁊. c. Si autem
puulus est nō ualēs credere vel loq: ali-
us pro eo r̄ndet. Unde Ysidorus. Par-
uuli alio profiteute baptizāt⁹: q̄a adhuc
loqui vel credere nesciūt: sicut etiā p
egris mutis vlt surdis alius p̄fiteatur dū
baptizāt⁹: sic ⁊ de penitentibus agen-
dū est. Si vero pro eo qui r̄ndere pōt
alius respondeat: non itidez valet sicut
dictum est. Etatez habet: pro se loqua-
tur. Si vō q̄rit ex quo sēsu pro paruu-
lo dicatur credo vel fidē peto. dicim⁹
de sacramēto fidei id esse intelligendūz
q̄d respōdetur: petere cum deferē ad ec-

clesiā: ⁊ habere cum baptizatur: vt sit
sensus cum dicitur fidem peto. i. sac̄m
fidei p̄fecto sum accipe. credo. i. sac̄m
tuz fidei suscipio. q̄d est hic puulus pre-
sto est sacramentuz fidei accipere. vnde
Aug⁹. Nihil ē aliud credere q̄ fidem ha-
bere. ⁊ ideo cū respondet credere par-
uulus qui fidei nondūz hz affectū: res-
pondet fidem habere propter fidei sa-
cramētū: ⁊ cōuertere se ad eū. p̄pt̄ quer-
siois sac̄z. S; adhuc q̄rit ex quo sensu
pro paruulo respondeatur. credo i de
um. p. ⁊ in ybz. x. ⁊ in. f. f. S; nunquid
de sacramento fidei: an de fide mentis
ibi agitur? si de sacramēto: cur nomina-
tim distinguuntur persone? Si vō de
fidei affectu: quomōdō veruz est: cum eo
careat paruulus: an illis facturus spon-
det paruulus cum creuerit sicut ⁊ omī-
bus pompis diaboli spondet abrenū-
ciare. q̄d si nō seruauerit: factus adul-
t⁹ tenebitur ipse vel sponzor. sane dici pōt
ibi responderi pro paruulo q̄ ad maiore
etatem si venerit: ⁊ p̄p̄s dyaboli inu-
ciabit: ⁊ sanam fidem tenebit: cuius tē
sacramentum recipit. hac autē respon-
sione puulus pro quo sit tenebit⁹: si spō-
sor. si tamē vt cautio impleat quātū in se
est ⁊ operaz dederit: q̄z exigit a patrio
diligens circa eū pro quo r̄ndet sollici-
tudo. de hoc Aug⁹. Certissimā amissis
cautionem qua renūciare pompis dya-
boli spondidistis.

De cathecismo ⁊ exorcismo.

Ala aut interrogatio ⁊ r̄silio
fidei sit i cathecumino: cui ad-
dit exorcismus. an baptm enī
sit cathecismus ⁊ exor. post cathecismū
sequit exor. ut ab eo q̄ iaz fide instruct⁹
ē aduersaria x̄tus pellatur. Exorcismus
de greco in latinū dī adiuratio. Cathe-
cismus instructio. Cathetizare est instruē

Et de symbolo ac rudimentis fidei. Exorcizare est adiurare. ut exi ab eo spūs in mundo. Symbolū dicitur signū vñ colatio. signū: quia eo fideles ab infidelibus discernuntur. collatio: quia ibi fidei totius sufficientia et integritas collata est. Carbecismus et exorcismus neophitorum sunt: magisque sacramentalia quæ sacramenta dici debent. neophitis nouitius interpretatur uel rudis. et dicitur neophytus nup ad fidem conuersus uel in disciplina religiose cōuersationis rudis. hec igitur precedunt baptismū. non quod sine istis possit esse vñs baptismus: sed ut baptizandus instruat in fide: et sciat cui debitor fiat deinceps: et ut diaboli potestas in eo minuat. unde rabanus ante baptismum cathartizandi debet in hominum preuenire officium: ut fidei cathecumini accipiat rudimentum: et sciat cui debitor deinceps fiat. Item Aug. Parvuli exsufflatur et exorcizantur: ut pellat ab eis diaboli potestas: ne contendant eos subuertere ne baptismum consequantur. Non ergo in infantibus creatura dei exsufflatur vel exorcizatur: sed diabolus ut recedat ab homine.

De confirmatione.

Ante de sacramento confirmationis addendū est: de cuius uirtute queri solet. forma enim aperta est. scilicet verba que dicit episcopus: cum baptizatos in frontibus sacro signat crismate. quod sacris ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus. nec tunc aploz ab aliis quæ ab ipsis aplos leguntur pactus nec ab aliis quæ qui locum eorum tenent perfici potest aut debet. Nam si aliter presbiterum fuerit irritum habeatur et vacuū nec inter ecclesiastica reputabitur sacra licet autem presbiteris baptizatos tangere in pectore: sed non crismate signat

in fronte. virtus vero huius sacramenti est donatio spiritus sancti ad robur: quod in baptismo datus est ad remissionem. unde de Rabano. a summo sacerdote per impositionem manus paracletus traditur baptizato: ut roboretur per spiritum sanctum ad predicandum aliis illud quod ipse in baptismo consecutus est. Item omnes fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum accipere debent spiritum sanctum: ut pleni christiani inueniantur. Gregorius tamen Januarius episcopus ita scribit. Peruenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse quod presbiteros crismate tangere eos qui baptizati sunt prohibuimus. et nos quidem secundum usum ueterem nostre ecclesie fecimus. sed si oino aliqui de hac re contristantur ubi episcopi desunt: ut presbiteri etiam fratribus baptizatos crismate tangere debeant concedimus. Sed istud pro scandalo sedando semel tantum concessum extimatur. scilicet utrumque magnum esse sacramentum: sed unum maiori ueneratione esse tenendum: sicut a maioribus datur. ecce maius dicit sacramentum confirmationis forte non ob maiorem uirtutem vel utilitatem quam conferat: sed quia a dignioribus datur et in digniori parte corporis sit id est in fronte. uel forte quia maius uirtutum augmentum prestat: licet baptismus ad remissionem peccatorum valeat. quod uidetur innuere Rabano dicens in unctione baptismi spiritum sanctum descendere ad habitationem deo consecrandam. In hac uero eiusdem septiformem gratiarum omni plenitudine sanctitatis et uirtutis uenire in hominem. Hoc sacris tantum a ieiuniis tradi debet sicut et baptismus: nisi si aliter cogat necessitas. nec debet iterari sicut nec baptismus uel ordo. Nulli enim sacramento faciēda est iniuria. quod fieri putatur quando non iterandum iteratur.

sed vtrum aliqua vel nulla iterari pos-
sunt questio est. Nam de baptismo 7 or-
die q. nō debeāt iterari: aug. apte ostē-
dit. vtrūq. sac. 7 quadā psecratiōe
dat. Illud qdem cū baptizat. Illud vō
euz ordinat. Ideo q. i catholica ecclesia
vtrunq. nō licz iterari. quia neutri faci-
ēda ē iūria. q. idubitat. et de pfirmā-
tione tenēdūz est. de aliis vō vtrū itera-
ri debeant ul. valeāt postea disserem.

De sacramēto altaris 7 eucharistie.

Ost sacm baptisimī 7 confir-
mationis: sequit eucharistie sa-
cramentum. p baptisimū mun-
damur: p eucharistia vō i bono psumā-
mur. baptisim⁹ est? vitiūz extinguit. eu-
charistia spūalitē reficit. vnde 7 excellen-
ter dicit eucharistia id est bona gratia:
ga in hoc sacro non tūmō est augmen-
tū virtutē 7 grē: sed ille tot⁹ sumitur q ē
fons 7 origo totius gratie. cui⁹ figura
precessit quando manna pluuit deus pa-
trib⁹ in deserto: q quotidiano celi pa-
scebant alimento. vnde panem angelo-
ruz. m. b. sed qui panem illū tunc man-
ducauerūt mortui sūt. Iste vero panis
vini⁹ q de celo descendit vitaz mundo
tribuit. manna illud e celo: hoc super ce-
lum: Illud scaturiebat in diem alterum
reueruatum: hoc ab oī corruptione alie-
num. q. cūq. religiose gustauit corru-
ptionem non videbit. Illud datum fuit
antigs post transitum maris. r. vbi sub-
mersis egyptiis liberati sūt hebrei. ita h⁹
celestis manna non nisi regeneratis pre-
stari debet. panis ille corporalis po-
pulum antiquūz ad terram promissi-
onis per desertū eduxit. hec esca celestis
fideles huius seculi desertum transcu-
res in celo subuehit. vnde recte viaticū
appellat: q. in via nos reficiēs vsq. i pa-
triā deducit. sic g. in mari. r. figura. b.

pcessit: ita in māna significatio dñici cō-
poris. hec duo sacramenta demōstrata
sunt vbi de latere christi sanguis 7 aq
profluxerūt. quia christus per sanguinē
redemptionis 7 aquam ablutionis nos
redimere a diabolo 7 a peccato venit.
sicut israhelitas per sanguinez agni pa-
schalis ab exterminatore angelo: 7 per
aquam maris ab egyptiis liberant. hu-
ius autem sacramenti ritum Melchise-
dech ostendit vbi panem 7 vinum abra-
he obtulit. vnde ut ait Ambro. intelligi
datur anteriora esse sacramenta omnia
christianorum q. iudeorum.

De institutione sacramenti.

Ic ante alia consideranda oc-
currunt quattuor. scilicet insti-
tutio: forma: sacramētū 7 res.
Sacramentūz domin⁹ instituit quando
post tipicū agnū. cor. 7. f. hui⁹ discipulis
i cena porrexit. vnde Eusebius emisen⁹
quia corpus assumptum erat ablatū
ab oculis 7 illaturus sideribus: necesse
erat vt die cene sacramētūz nobis cor-
7 sanguinis cōsecraret: vt coleretur iugitē
p misteriū q. semel offerebat i pccū.

De forma.

Orma vero est quam ipse ibi
dez edidit dicens: hoc est cor-
pus meum. 7 post. hic est san-
guis meus noui testamenti. Cūz enī hec
verba proferuntur conuersio fit panis
7 vini i substantiaz corporis 7. f. xpi. Relq. ad
dei laudē dicūt. vñ Ambro. f. mone xpi
hoc officē sac. q. fmo xpi creaturam
mutat. 7 sic ex pāe fit corp⁹ xpi: 7 vinū
cum aqua in calice mīsum fit sanguis
psecratiōe verbi celestis. Consecratio g
bus fit verbis: attende que sunt vba.
Accipite 7 edite ex eo omēs: hoc est cor-
pus meum. 7 iterūz accipite 7 bibite ex
hoc omnes: hic est sanguis meus. p. i. i. q.

oia que dicunt laus deo defertur. Oratione premititur pro populo: pro regibus. Item Aug. Credendum est quod in verbis christi sacramenta conficiantur. reliqua omnia nihil aliud sunt quam laudes vel obsecrationes fidelium et petitiones. Ecce que sit institutio et forma huius sacramenti. ubi consideratione dignum est quare illud sacramentum post cenam discipulis dedit. dominus igitur illis ad inuisibilia patris maiestatis ministraturus: celebrato cum discipulis tempore pasche: quoddam memoriale eis commendare volens: sub specie panis et vini. et. s. suum eis tradidit: ut ostenderet legis veteris sacramenta. inter que precipuum erat agni paschalis sacrificium in morte sua terminari: ac noue legis sacrificium substitui: in quibus excellit misterium eucharistie. Ideo et post alia dedit ut hoc unum arctius memorie discipulorum infingeretur et ab ecclesia deinceps frequentaretur. sed non exinde disciplinam sanxit in posterum ut per alios cibos sumat: sed potius a ieiuniis sumi oportet sic apostolus docet: ut singulam reuerentiam diuinitatis. discernat ab aliis cibis. quod dominus apostolis disponendum reliquit. ubi augustinus apparet cum primo accepissent discipuli eucharistiam non eos accepisse ieiunantes. non ideo tamen calumniandum est vniuersae ecclesie quod a ieiuniis semper sumit. Placuit enim spiritui sancto. ut in honore tanti sacramenti prius in os christiani dominicum corpus intraret quam alii cibi. Ideo ubique mos iste fuit. Non enim quia post cibos dominus dedit: ideo pransi vel cenati illud accipere debent ut illi faciebant quos apostolus arguit. Nam saluator quo vehementer premonebat misterium illud altitudinem ultimum hoc voluit infingere cordibus et memorie discipulorum: a quo ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeret: apostolus per quos ecclesias disposuit

erat reseruauit docendum.

De sacramento et re sacramenti.

Unum quid ibi sit sacrificium et quid res videamus. Sacramentum est inuisibile gratie visibile forma. forma ergo vini et panis quod ibi videtur sacrificium est. id est signum sacre rei. quia preter speciem quam ingerit sensibus: aliud aliquid facit in cognitionem venire. tenet ergo species uocabula rerum que ante fuerunt panis et vini huius autem sacrificii gemina est res. scilicet una contenta et significata: altera significata et non contenta. Res contenta et significata est caro christi quam de uirgine traxit: et sanguis quem pro nobis fudit. Res autem si significata et non contenta est unitas ecclesie in predestinatis: vocatur iustificatis: et glorificatis. hec est duplex caro christi. vniuersa. dupliciter inquit intelligitur caro christi et sanguis: vel que crucifixus est et sepultus: et sanguis qui militis effusus est lancea. vel spiritualis illa ac diuina de qua ipse ait. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. et nisi manducaueritis carnem meam et biberitis sanguinem meum non habebitis uitam in uobis. Sunt igitur hic tria distinguenda. unum quod est tantum sacramentum. Alterum quod est sacrificium et res et eium quod est res et non sacramentum. Sacrificium et non res est species visibile panis et vini. sacramentum et res caro christi. propter apostolum. Res et non sacrificium mystica eius caro. Porro species illa uisibile sacramentum est gemine rei: quia utraque rem significat et utriusque rei similitudinem gerit expressas. Nam sicut panis pro ceteris cibis corpus reficit et sustentat: et uinum hominem letificat atque inebriat: sic caro christi interiori hominem pro ceteris gratiis spiritualiter reficit et saginat. unde calix. t. in. q. p. e. habet et similitudinem cum re mystica que est unitas fidelium. quia sicut ex multis gratiis

conficitur unus panis: et ex pluribus azimis in unum vinum confuit. sic ex multis fidelium personis unitas ecclesiastica constituitur. unde apostolus. unus panis et unum corpus multi sumus. unde Augustinus. unus panis et unum corpus ecclesia dei pro eo quod sicut unum panis ex multis granis: et unum corpus ex multis membris componitur: sic ecclesia ex multis fidelibus copulante charitate connectitur. hoc misterium pacis et unitatis nostre Christus in sua mensa consecrauit. qui accipit hoc misterium unitatis: et non tenet vinculum pacis: non accipit misterium pro se: sed pro se. Cuius est sacramentum est corpus Christi proprium de virgine sumptum. quia ut corpus Christi ex multis membris purissimis et immaculatis constituitur: ita societas ecclesiastica ex multis personis a criminali macula liberis consistit. In cuius rei typo sancta est archa domini de lignis facta: que sunt imputribilia: et albe spinae similia.

De duobus modis manducandi.

Ita sicut due sunt res illius sacramenti: ita et duo modi manducandi. unus sacramentalis. scilicet quo boni et mali edunt: alter spiritualis quo soli boni manducant. unde Augustinus. Quid est Christum manducare? Non est aliolum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigne accipiunt: sed in ipso manere et habere ipsum in se manentem. Spiritualiter. non manducat qui in unitate Christi et ecclesie quam sacramentum significat manet. Nam qui discordat a Christo nec carnem Christi manducat nec sanguinem bibit: et si tante rei sacramentum ad iudicium quotidie accipiat. Spirituales manducationem Augustinus distinguens a sacramentali ait. Ut quid paras dentem et uentrem? Crede et manducaisti. credere enim in eum hoc est manducare pa-

nem et uinum. qui credit in eum manducat eum. Item quod manducandus est Christus quomodo ipse dicit: qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum in me manet et ego in eo. Si in me manet et ego in eo tunc bibit. qui uero non in me manet nec ego in illo: et si accipit sacramentum acquirit magnam tormetur. Item multi abiudicandum est tunc quicunque corporis et sanguinis domini participem fieri quam Christi membrum efficiamur nec alienari ab illius panis calicisque consortio et si antequam panem illum edat et de calice bibat de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus non cedat. quia illius sacramenti beneficio non priuatur quam ille habere illud quod sacramentum significat inuenitur. In illo enim sacramento corpus et sanguinem suum commendauit nobis: quod et fecit nos ipsos. nam et nos corpus ipsius facti sumus. Item qui discordat a Christo non manducat carnem eius nec sanguinem: et si tante rei sacramentum ad iudicium sibi quotidie accipiat.

De errore quorundam qui dicunt a bonis tantum corpus Christi sumi.

Et uerba et alia huiusmodi ubi de spirituali manducatione agitur: quidam obtuso corde legentes erroris caligie inuoluti sunt adeo ut dicere presumpserint corpus et sanguinem Christi a bonis tantum sumi et non a malis. sed idubitant tenendum est a bonis sumi non solummodo sacramentaliter: sed et spiritualiter: a malis quoque tantum sacramentaliter. id est sub sacramento. scilicet sub specie uisibili carnem Christi de uirgine sumptam et sanguinem pro nobis fusum sumi sed non mystice quam tantum bonorum est. quod subdistinguit testimonio. Gregorius ait. Est quidem in peccatoribus et indigne sumuntur uerba Christi caro et uisus. sed essentia non salubri efficientia. Item Augustinus. multi indigne accipiunt corpus

dn̄i: de quibus ait apl̄us: qui manducat
et bibit cal. dn̄i: idigne iu. sibi mā. et bi.
p qd̄ docemur q̄ sit cauendū male acci/
pere bonū. Ecce enī factū est malū dn̄z
male accipit bonū: sic ecōtra ap̄lo sem̄
est bonum cum bene accipit malum. s.
dn̄i stimulus carnis et sathane patienter
portatur. ergo et mala profunt b̄dis: sic
āgelus sathane paulo. et sancta ob sunt
malis. b̄dis sē ad salutē: mal' ad iudiciū.
vnde q mā. et bi. ca. dn̄i indi. iu. sibi. m.
et bi. non quia res illa mala est: sed quia
malus male accipit bonū. Idē. Indigne
quis sumens corpus xp̄i nō efficit ut ga
malus est malum sit qd̄ accipit: vlt̄ ga si
ad salutem accipit nil accipiat. corp'. n.
et san. dn̄i nihilominus erat in illis: qbus
ait apl̄us qui man. idig. rē. his aliisq;
pluribus aperte ostenditur qd̄ et a mal'
verum corpus xp̄i et sanguis sumitur. s;
sacramentalr: non spiritualr.

De intelligentia quorūdam vborū.
Ecundū hos duos modos su
mendi et intelligentia quorū
dam verborū ambigue dicto
rū distinguenda est. Alii enī Auḡ. bon'
accipit sacramentū et rē sacr̄: malus vō
sacramentum non rem. Sac̄m hic dic
corpus xp̄i proprium de virgine ductū
Rem vero spūalem xp̄i carnez. Bonus
g' vtrancq; xp̄i carnem accipit. Malus
vō sacr̄: i. corp' xp̄i sub sac̄o et si rem
spūalē. Itē si māducās māducatur: et mā
ducans non manducat. ga non mandu
cans sacramēta lr: aliquādo manducat
spiritualr: et ecōuerso. Et qui māducāt
spiritualr veritatez carnis et sanguis di
cunt sumere: ga ipsā efficiētiā habēt. i.
imissioēm pctōz pro qua videt ozari
cū dicitur: perficiant in nobis dñe que
sum' tua sac̄a qd̄ continent: ut qd̄ nūc
spē gerimus rerū veritate capiam'. Re

rum veritatem dicit ipsam efficiētiā q̄si
per hec sac̄a presta. ut sicut sacramen/
talr carnē christi sumim': ita spiritualr
sumam'. vel petit sacerdos ut xp̄us qui
nunc sub specie panis et vini sumit. mā
festa visione: sicut in essentia diuinitatē
quādoq; capiat. Constat igit' a bonis et
a mal' sumi corp' xp̄i: sed a bonis ad sa
lutem: a malis ad perniciem.

De heresi alioz qui dicunt corp' xp̄i
non esse in altari nisi in signo.

Unt item alii precedentū is/
niam transcendentē: qui dei
virtutem iuxta modū natura
lium rerum mentientes: audacius ac pi
culosius veritati contradicūt: asserentes
in altari non esse corp' xp̄i vel sanguiez
nec subaz pa. vlt̄ vini i subaz car. et san.
conuerit: sed ita xp̄s dixisse: hoc est cor
meū: sicut apl̄s dixit. petra aut̄ erat xp̄s
dicunt enim ibi esse corpus xp̄i tm̄ in sa
cramento. i. i signo manducari a nobis
qui errandi occasionem sumūt a verbi
veritatis. vnde prima heresis facta est i
discipulis xp̄i. cum enī diceret nisi quis
mandu. car. m. et bi. san. m. nō ha. vi. et.
Illi non intelligentes dixerunt durus est
hic sm̄o: quis. p. cū. a. et abierūt retrō.
Illis dilectentib' in̄struxit. xii. g' remā
serant. Spūs est qui uiuificat: caro non
prodest quicq; verba que locutus suz
vobis spūs et vita sunt. Intellexisti spūs
aliter. s. et vi. sunt. intellexisti carnalr et
sic spūs et vi. sunt: sed tibi non sūt. Spū
aliter intelligite que locutus sum. nō h'
corpus qd̄ videtis manducatur i estis et
bi. san. illuz quez fusi sunt qui me cru
cifigēt. Sac̄z aliq; vobis commēdau
spūaliter intellectum uiuificabit nos: ca
ro autē non pdest quicq;. Sunt et alia
eorum insauie fomitem ministrātia. ait
enī Auḡ. donec seculum finiatur sur sū

est dñus: sed tam etiā hic vobiscū est veritas dñus. Corpus enī in quo surrexit vno loco esse oportet: veritas autē eius vbiq; diffusa est. Item vna p̄sōa est deus ⁊ homo vbiq; per id quod de⁹ est i celo. per id quod homo est. christ⁹ etiā dicit pauperes semper vobiscum habebitis: me autē non semper habebitis. his alijsq; vtuntur prefati heretici i assertionē sui erroris.

Determinatio premissorum.

Ue ex eadem ratione omnia accipienda sunt. nō enim his negatur verum corp⁹ christi a fidelibus sumi: vel in altari esse. Sed his veritas apostolos ⁊ in eis nos instruit qd ipsius corpus non per pres differtū vt putauerūt illi discipuli q retroierūt. sed itēq; nec visibilē in forma humana: sed invisibiliter sub fōra panis ⁊ vini. corpus ⁊ sanguine nobis traderet. quē sensum Aug⁹. confirmat dicens: ipsius qdē non ipsum corpus qd videbatur manducatur: ipsum invisibilē non ipsū visibiliter. Itēq; etsi necesse est illud visibiliter celebrari: necesse est tamen invisibiliter intelligi. Ita etiā intelligendū ē corpus christi esse in vno loco: scilicet visibiliter in forma humana: veritas tamen eius id est diuinitas vbiq; est. Veritas et eius id est verum corpus in omni altari est vbiq; celebrat. sic etiā illud intelligendū est pauperes semp ha. vo. m. ar non semper habebitis secundum corporalem presentiam. s. qua cuq; eis conuersabatur. Similiter per id qd homo est i celo est visibiliter: invisibiliter autē i altari: quia non in forma humana appareret: s. forma panis ⁊ vini operit. vnde ⁊ invisibilis caro eius dicitur que vere est in altari. Sed quia non in sua specie apparet invisibilis dicitur. Air. n. aug⁹.

Hoc est qd dicim⁹: qd modis omnibus approbare contendimus sacrificiū ecclie duobus cōfici: duobus constare: visibili elementorū specie ⁊ invisibili dñi nostri ihesu christi carne ⁊ sanguine. sacro ⁊ re sacramenti: id est corpore christi. si cut christi persona constat ⁊ conficitur ex deo ⁊ homine: cum christus sit ver⁹ de⁹ ⁊ verus homo. quia omnis res illarū rerū naturarū ⁊ veritatem in se continet ex quibus conficitur. Conficitur autē sacrificiū ecclie duob⁹: sacramento ⁊ re. sacramento id est corp⁹ christi. est igitur sacramentum ⁊ res sacramenti idē corpus christi. Ecce invisibilē dicit. carnem christi quia forma panis operata sumit ⁊ tractatur. Idemq; corpus christi dixit esse sacramentum ⁊ rez. ex quo confirmatur qd supra diximus. deinde addit qd magis lectores mouet. Caro ei⁹ inquit est quā forma. p. operat⁹ in sacramento accipimus: ⁊ sanguine ei⁹ quē sub vini specie ac sapore potamus. Caro videlicet carnis ⁊ sanguis sacramētū est sanguinis. carne ⁊ sanguine utroq; invisibili intelligibili spiritali significatur corp⁹ christi visibile ⁊ palpabile plenus gratia ⁊ diuina maiestate.

Que sit intelligentia premissorum.

Itēde his diligenter: qz tro po quodaz vrit hic Aug⁹. Quo solent res significantes rerū sortiri vocabula quas significant hic enim visibilis species panis vocatur nomine carnis: ⁊ visibilis species vini nomine sanguinis. Invisibilis vero ⁊ intelligibilis dicitur caro christi: quia secundū illā speciem non videtur caro sed intelligit⁹: Ita ⁊ sanguis. Caro ergo invisibilis dicitur esse sacramentū carnis visibilis. quia species panis secundū quā illa non videtur caro est sacramentū carnis visibilis. qz

carne inuisibilis: id est specie secundum quam caro christi non videtur: caro significatur corpus christi quod est visibile et palpabile ubi in sua forma apparet: ita et de sanguine accipi debet. Quem sensum confirmat Augustinus: aperiens qualiter predicta intelligenda sunt. quia obscure dixerat consequenter dicens: ita panem vocari corpus christi cum vere sit sacramentum corporis christi: quod in cruce positus est: sicut ipsa imolatio que fit manibus sacerdotis vocatur christi passio. non rei veritate: sed significati misterio: et sicut sacramentum fidei dicitur fides. Satis responsum est hereticis et obiectionibus eorum qui negant verum corpus christi in altari esse: et panem in corpus vel vinum in sanguinem mystica consecratione converti dicentes: quis audeat manducare dominum suum? quod etiam audeat dicere quotidie formari corpus christi de materia vel suba que non fuit caro virginis?

Auctoritatis probat verum corpus christi esse in altari: et in id panem converti.

Et et his similia obiciunt illi in divino misterio legem nature sectantes: quorum perfidiam subdita convincunt testimonia. Hic enim veritas. accipite: hoc est corpus meum. Item Ambrosius. Si tamen valuit sermo belie: ut ignis de celo deponeret: non valebit tamen sermo christi ut substantias mutet: de totius mundi opibus legem quia ipse dixit et facta sunt. Sermo igitur qui ex nihilo potuit facere quod non erat: non potest ea que sunt in id mutare quod erat. Non enim minus est dare quam mutare novas naturas rebus. Item si ordinem querimus viro mixta semina generare consueverat. Licet igitur quod preter nature ordinem virgo generavit: et hoc quod conficimus corpus ex virgine est. quid ergo hic queris nature or-

dinem in christi corpore cum preter naturam sit ipse natus de virgine. Item ante benedictionem alia species nominatur: et post consecrationem corpus significatur id est appellatur. ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem corpus nuncupatur. Tu dicis amen. hoc est. verum est. quod sermo sonat affectus sentiat. Item Augustinus. In specie panis et vini quam videmus res invisibiles id est carnem et sanguinem boni ramus. nec similiter pendimus has duas species: sicut ante consecrationem pendebamus: cum fideliter fateamur ante consecrationem. per esse. et. vi. quod natura formavit. post consecrationem vero carnes christi: et sanguinem quod benedictio consecravit. Item Ambrosius. panis est in altari visitatus ante verba sacra: ubi accessit consecratio. de pane fit caro christi. quomodo autem potest quod panis est esse corpus christi? Consecratione que fit christi sermone. Item si tanta vis est in sermone domini ut inciperent esse que non erant: quanto magis operatorius est sermo ut que erant sint: et aliud commutentur. et sic quod erat panis ante consecrationem: iam corpus christi est post consecrationem: quia sermo christi creaturam mutat. et sic ex pane fit corpus christi. et vinum cum aqua in calice missum fit sanguis consecratione verbi celestis. Item Augustinus. sic per spiritum vera caro sine coitu creat: ita per eundem ex substantia panis et vini idem corpus christi et sanguis consecrat. corpus christi. et veritas est et figura. veritas dum corpus christi et sanguis virtute spiritus ex panis vinique substantia efficitur. figura vero est id quod exterius sentitur. Item Eusebius emisenus. Invisibilis sacerdos invisibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui verbo suo secreta potestate mutat. Ex his aliisque pluribus constat verum corpus christi

et sanguinem in altari esse: imo integrum
christum sub utraque specie: et substantiarum
panis in corpus: vinique substantiarum in sa-
guinem converti.

De modo conversionis.

¶ Autem queritur qualis sit ista
conversio: an formalis: an sub-
stantialis: vel alterius generis: definire
non sufficit. formalis tamen non esse co-
gnosco. quia species rerum que ante fue-
rant remanent et sapor et pondus. Qui
busdam videtur esse substantialis: dicenti-
bus sic substantia convertitur in substantiam: ut hec
essentialiter fiat illa. Cui sensui premissæ
auctoritates consentire videntur. sed huic
sententie sic opponitur ab aliis. Si substan-
tia panis inquit vel vini convertitur
substantialiter in corpus vel sanguinem christi
Quotidie fit aliqua substantia corpus
vel sanguis christi que ante non erat:
et hodie est aliquid corpus christi quod
heri non erat: et quotidie augetur corpus
christi atque formatur de materia de qua
conceptio non fuit factus. Quibus h-
modo responderi potest. quia non ea ra-
tione dicitur corpus christi confici ver-
bo celesti: quod ipsum corpus in conceptu
virginis formatum deinceps formetur: sed
quia substantia panis vel vini que ante
non fuerat corpus christi vel sanguis verbo
celesti fit corpus et sanguis. et ideo sacer-
dotes dicuntur conficere corpus christi
et sanguinem: quia eorum misterio substantia
panis fit caro: et substantia vini fit san-
guis christi. nec tamen aliquid additur
corpori vel sanguini: nec augetur corpus
christi vel sanguis. Si vero queris mo-
dum quomodo hoc fieri possit: brevis respon-
deo misterium fidei credi salubriter potest.
Salubriter investigari non potest. quod
corpus christi panis mutatione in id non
augmentatur: nec sanguis ex vini conver-

sione eius voluntati et potestati ascribat
qui ideo corpus eduxit de virgine. sit igitur
substantia illa sine huius augmento: non
tamen concedunt quidam quod substan-
tia panis aliquando sit caro christi et si
fiat caro christi. sicut farina facta est panis
et aqua facta est vinum. nec tamen dicitur sa-
rina est panis et aqua est vinum. Illi vero con-
cedunt illud quod erat panis vel vinum post
consecrationem esse corpus christi et sa-
guinem. nec tamen sequitur panis est caro
christi vel vinum est sanguis christi. quia sub-
stantia panis vel vini postquam facta est christi
caro vel sanguis: non est substantia panis et vi-
ni: sed caro et sanguis. Ideo distinguen-
dum videtur cum dicitur substantia pa-
nis vel id quod erat panis modo est corpus
christi. manens enim panis non est corpus
christi: sed mutata. id est id quod facta est: est
corpus christi. Nec dicimus substantiam panis
vel vini materiam esse corporis vel san-
guinis. quia non de ea ut de materia for-
matur corpus: sed ipsa formatur in il-
lud et efficitur illud. unde Augustinus. Corpus
christi dicimus illud quod ex fructibus terre
acceptum et prece mystica consecratum su-
minus in memoriam nostre passionis. quod
cum per manus hominis ad illam visibi-
lem speciem perducatur: non sanctifica-
tur ut sit tam dignum sacrum: nisi opera-
te invisibiliter spiritu dei. Quidam vero sic vi-
dent conversionem illam esse intelligendam
ut substantia illa accideret substantia quibus erat panis
substantia panis et vini: post consecrationem sit
substantia corporis et sanguinis: sic tamen ut non af-
ciatur eis. et sic asserunt dictum panem trans-
sire in corpus christi. quia ubi erat panis
nunc est corpus christi. quod si est: sit: quid ergo
de substantia panis et vini? Illi dicunt vel in nihilum
redigi. Illi vero putaverunt ibi substantiam
panis et vini remanere: et ibidem corpus

xpi ēē et sanguinē. et hac ratioe dici illā
subāz fieri illāz. ga vbi hec est et illa. qd
mirū est et ipsam subām pa. vel vini di
cunt esse sacramētū. sed qd nō sit ibi suba
nisi corpus xpi et sū. ex predictis et ex sū
ditis apte ostēdit. ait. n. Ambro. Panē
istū quē sumim? in misterio: illum utiqz
itelligo q manu spūs sci format? ē i vir
ginis utero: et igne passionis decoctus i
ara crucis. panis enī angeloz factus ē
cibus hominūz. vnde ait. Ego sum pāis
vini qui de celo descen. et iterūz. panis
quē ego do. c. m. ē pro. m. u. Ex his dua
bas nāqz sētentiis aperte datur itelligi
ga panis ille et iste non duo: sed vn? pāis
et vna caro pculdubio vnde efficit cor
pus. Illud vere: illud sane qd sumptūz ē
de virgine: qd resurrexit et in celū ascen
dit. Itēz Greg. Quis fidelīz habē du
biūz possit in ipsa imolationis hora ad
sacerdotē voce celos aperiri: in illo xpi
misterio angelorū choros adesse: sūma
et ima sociari: vnūz quid ex inuisibilibus
atqz visibilib? fieri. Idez eodem momē
to et in celū rapitur misterio angelorūz
consociandūz corpori christi: et āte oculo
sacerdotis in altari videt. sicut diui
nitas verbi totum implet mūdū: ita mī
tis locis illud corpus cōsecratur. nec tū
sunt multa corpora xpi: sed vnum cor
pus et vnus sanguis. Ideoz siue plus si
ue minus quis inde percipiat: oēs equali
ter corp? xpi itegerrime sumūt. post cō
secrationē igitur non est ibi suba panis
vel vini: licet species remaneat. ē enī ibi
species panis et vini sicut et sapor. Unde
aliud videtur: aliud intelligitur.

Quare sub alia specie.

Ab alia autem specie trib? de
causis carnē et sanguinē tradi
dit xpus. et deinceps sumēdūz
instituit ut fides. s. haberet meritūz que

est de his q non videntur. ga fides non
habz. m. c. b. rō. p. ex. et et ideo ne abhō
reret anim? qd cerneret oculus. ga non
habem? in. vsum carnem crudā et sāgu
inēz comedere. ga ergo xpm vorari dē
tibus fas non est: in misterio carnē et sā
guinēz nobis cōmendauit. et ideo et ne
ab incredulis religioni xpiane insultare
tur. vnde Aug. Nihil rōnabili? qd ut sā
guinis similitudinē sumam? et ita et ve
ritas nō desit: et ridiculū nullū fiat a pa
ganis q cruorez occisi hominis bibamus
Ne igit hoc fieret: et ne ueluti qdaz hor
ror esset cruoris in similitudinēz accipi
sacramētum. Ex pmissis itaqz liquet qre
sub alia specie: et quā sub ista hoc sacri
fīciū in cena celebrauerit et celebrari a
nobis instituerit.

Quare sub duplici specie.

Ed qre sū duplici specie sumi
tur cum sū altutra totus sit
xpus? Ideo ut ostenderet totā
humanāz naturāz assumpsisse: ut totāz
redimeret. panis enī ad carnem refer
tur: vinūz ad animā. quia vinūz opera
tur sanguinēz in quo sedes anime a phi
siciis esse dicitur. Ideo ergo i duab? spe
ciebus celebrat: ut aīe et carnis susceptō
in xpo: et vtriusqz liberatio in nobis si
gnificetur. valet enīz vt ait Ambro. ad
tuitiōem corporis et anime qd percipi
mus. quia caro xpi pro salute corporis
sanguis vero pro anima nostra offer
tur: sicut prefigurauit Moyses. Caro i
quit pro corpore nostro offertur: san
guis vō p aīa. s. tam sub utraqz specie
sumit: qd ad vtrūqz ualēz. ga sub utqz
specie sumitur totus christus. sed si i al
tera sumeretur ad alterius tm. i. corpo
ris uel aīe: non utriusqz parit tuitiōem
ualere significat. Sub vtrāqz tū specie
tot? sumitur christ? nec pl? sub utraqz

nec minus sub altera tñ sumitur. Eadem enim est ratio: ut ait Hilarius: in corpore christi que in manna precessit. de quo dicitur: qd pl^{us} collegerat nō amplius habuit: nec qui minus pauerat minus habuit. Et licet sub utraq; specie totus xp̄us sumatur: non tamen sic conuersio panis nisi i carnem: nec vini nisi i sanguinem: nec tamen debent dici duo sacramenta: sed vnū. quia sub utraq; specie idem sumitur. necq; iterari sacramentum. quia benedictio non repetitur super eandem speciem. Necq; alie substantie in sacrificiū veritatis offerri debent. qd de aliis non potest consecrari corpus christi vel sanguis.

Quare aqua misceatur:

Qua vero admiscenda est vino: quia aqua populum significat qui per christi passionem redemptus ē. Calix ergo dominicus iuxta canonis preceptum aqua et vino mixtus debet offerri. quia videmus in aqua populum intelligi: in vino ostendi sanguinem christi. Cum igitur in christi calice vino aqua misceatur christo populus adiunatur: et credentium plebs ei in quē credit copulatur. que copulatio aque et vini sic misceatur in calice christi ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tñ quis offerat sanguis christi incipit esse sine nobis. Si vero queritur an irritum sit qd geritur si aqua pretermittat. Audi qd sequitur in eodem canone. Nō potest inquit calix dñi esse aqua sola: aut vinum solum si utrumq; misceatur. Itē Ciprianus. Calix dñi non est aqua sola aut vinum solum nisi utrumq; misceatur sicut nec corpus dñi potest esse facta sola nisi utrumq; fuerit adunatum et panis vnus compage solidatum. Si quis tamen non intendens introducere heresim

obliuione et ignorantia aquam preter miserit: non uidetur esse irritum sacramentum: sed ille grauius est corripiendus. Nā et grecorū ecclesia si apponere aquam dicitur. qd etiam ex dictis Cipriani videtur posse colligi. Sic enī si quis de antecessoribus nostris: vel ignoranter: vel simpliciter nō hoc seruauerit qd nos dominus facere exēplo et magisterio docuit potest simplicitati eius de indulgentia domini concedi venia. Nobis vero nō potest ignosci qui nunc a dño instructi sumus: ut calicem domini cum vino mixtum secundum qd dñs obtulit non offeramus. Ex hoc videt qd si quis simpliciter vel ignoranter vinum offerat sine aqua sacrum conficiat. Aqua vero nullatenus sine vino potest offerri in sacrificiū: nec panis nisi de frumento. nec gramm frumentum nisi redactum i panem. quia christus et panes se dicit: et grano frumenti se comparat. qd ergo supradictū ē nō posse vinū solū offerri determinari oportet. Recipit enī exceptionē. non potest nisi simpliciter vel ignoranter fiat. vel non potest id ē nō debet. quibusdam tamen videt hoc generaliter verum. Colligitur etiam ex predictis qd christus vinum aqua mixtum dedit discipulis. corpus vero tale dedit quale tunc habuit: id est mortale et passibile. Nunc vero sumitur a nobis immortale et impassibile: nec tñ maiores habent efficientias. Eucharistia quocq; intincta non debet dari populo pro supplemento cōmunionis: quia non legist christus alii cui discipulorū prebuisse panem intinctum nisi iude. tunc vero non accepit iudas corpus christi: sed tñ panem. corpus vero et sanguinem christi autē cū aliis discipulis prepat.

Ubi illa accidentia fundentur.

Id vero queritur de accidentibus que remanent: scilicet de

speciebus et de sapore et pondere in quo subiecto fundetur? potius mihi videtur fatendum existere sine subiecto quod esse in subiecto. quia ibi non est substantia nisi corporis et sanguinis dominici: que non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus christi talem in se habet formam: sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se subsistentia ad ministerii ritum: ad gustum fideique suffragium: quod corpus christi habens formam et naturam suam regit.

De fractione et partibus.

Olet etiam queri de fractione et partitione que ibi videtur fieri: utrum vera sit et si vera fractione et cibus rei sit et in qua re fiat. Cumque non sit ibi alia substantia quam christi: si in aliqua substantia est illa fractio in corpore christi videtur esse: sed e contra. cum ipsius corpus incorruptibile sit: quia immortale et impassibile in ipso esse non potest videtur. Nam et christus redarguit carnalem sensum discipulorum: qui putabant christi carnem sicut aliam in partem res diuidendam et moribus lacerandam. Ideo quibusdam placet quod non sit ibi fractio sicut videtur. sed dicitur frangi quia videtur frangi. quod obicit quod ait Ambrosius. Nihil falsi putandum est in sacrificio et ritibus. vel sicut fit in magorum prestitiis: ubi delusione quadam fallunt oculi ut videant esse quod non est. Ad hoc illi dicunt quod non fallit nos visus nec fallit: quod esset si crederetur ita frangi ut videtur. Nec illusio est: quia ad utilitatem fidei: non ad deceptionem ita fit. sicut et christus se ostendit omnibus discipulis in via in specie peregrini. nec in co tamen talis forma erat: sed oculi eorum tenebantur: ne cum agnoscerent. Alii vero dicunt. quod si cut ibi species panis est: et non est ibi res cuius vel in qua sit illa species: ita est ibi

fractio que non sit in aliqua re. quia nihil ibi frangitur quod mirabiliter dei potentia fieri dicunt: ut ibi sit fractio ubi nihil frangitur.

Aliorum opinio.

Li tradunt corpus christi essentialiter frangi et diuidi: et tamen integrum et incorruptibile existere. quod se colligere asserunt ex confessione berengarii: qui confessus est coram nicholao papa et pluribus episcopis: panem et vinum que in altari ponuntur. post consecrationem: non solum sacramentum sed etiam verum corpus et sanguinem christi esse: et sensualiter non solum sacro sed in veritate manibus sacerdotum tractari et frangi: et fidelium dentibus atteri.

Sententia probabilis.

Ed quia corpus christi incorruptibile est: sane dici potest fractione illa et partitio non in substantia corporis. sed in ipsa forma panis sacramentali fieri: ut vera fractio et partitio sit ibi que fit non in substantia: sed in sacramento: id est in specie. ne autem amireris vel insultes si accidentia videantur frangi: cum ibi sine line subiecto: licet quidam asserant ea fundari in aere est ibi fractio vera et partitio que fit in pane: id est in forma panis. Unde apostolus ait. Panis quem nos frangimus quod fortis ibi frangit et in pres diuidit: christus vero et integer manet: et totus est in singulis. unde Augustinus. Quando christus manducatur vita manducatur. Sed quis audeat manducare dominum suum: et tamen invitare nos ad manducandum ait. Qui manducat me vivit propter me. nec occidit christus ut manducetur: sed mortuos vivificat qui manducatur. reficit: non deficit. vivit manducatus quod resurrexit occisus. Nec quod manducamus partes de illo facimus. Et

qdē in sacramēto sic fit. Itēz Norunt si
deles quomō manducant carnem chri/
sti. vnusquisq; accipit partem suam. vñ
7 ipsa gratia partes vocantur. per ptes
māducat: manet tñ iteger tot⁹. per ptes
manducat in sacro: 7 manet integer to
tus i celo 7 in corde tuo. Ideo ista dicū
tur sacramenta: quia in eis aliud videt:
7 aliud intelligitur. videtur panis 7 ca
lix: qd 7 oculi renunciant: qd autem fi/
des postulat instruenda. panis est corp⁹
christi. calix sanguis. Ex his satis datur
intelligi q; fractio 7 partes que ibi uidē
tur fieri in sacramento sunt: id est i spe
cie visibili Ideoq; berengarii verba ita
distingueda sunt: vt sensualr nō solūmō
sacramento: sed i veritate dicat corp⁹
xpi tractari manib⁹ sacerdotū: frān
gi vero 7 atteri dentibus: vere quidez.
Iz i sacramēto tm̄. vera est igit ibi fra
ctio 7 partitio: sed in singulis partib⁹
totus est christus. vnde hyero. Singuli
accipiunt christuz dñuz. 7 in singul por
tionib⁹ totus ē. nec per singulas minui
sed integrum se prebet in singulis. vnde
Bilarius. vbi pars ē corporis ē 7 totū.

Quid ille partes significant.

Uid autem partes ille signifi
cent Sergius papa tradit in/
quies. Triforme est corp⁹ xpi
pars oblate in calicem missa corpus xpi
q; iā surrexit mōstrat. pars comesta am
bulans adhuc super terraz. pars in alta
ri usq; ad finēz misse remanens corpus
iacens in sepulcro. quia usq; ad finem se
culi corpora sanctorū in sepulcris erūt
Et sicut partes ille mysticaz tenent signi
ficationem: ita etiā 7 fractio passionis
xpi 7 mortis est representatio. vnde ipse
ait. hoc facite in meam cōmemorationē
id est in memoriā passionis mee 7 mor
tis. Nam ut ait ambro. quia in morte

christi liberati sum⁹: huius in edendo cā
nem 7 bibendo sanguinez memores ēē
debemus. sed caueat quisq; ne indigne
percipiat: quia iudiciuz manducat. Nō
est enim panis iste qui vadit in corpus:
sed panis vite eterne: qui anime nostre
substantiā fulcit. Sic igitur uiue vt quo
tidie merearis accipere: ne accedas indi
gne. indignus est qui aliter celebrat mi
steriū q; xpus tradidit: vl g hēns mōra
le peccm accedit. Accedite g⁹ et si sint pec
cata quotidiana. vel nō sint mortifera.
anq; accedat dimittite debitorib⁹ vñs.
si dimittis dimittet tibi. 7 sic secur⁹ ac
cede. panis enim salutaris est 7 non ve
nenum. Si ita accedis spiritualr mādu
cas. spiritualiter enim manducat qui in
nocētiā ad altare portat.

Si illud sit sacramentum: 7 sepius i
moletur christus.

Qst hoc queritur si quod ge
rit sacerdos pprie dicatur sa
crificiū vel imolatio: 7 si quo
tidie christus imolatur: vel semel tm̄ im
molatus sit? Ad hoc breuiter dici pōt
illud quod offertur 7 consecratur a sa
cerdote vocari sacrificium 7 oblationē
quia memoria est 7 representatio sacri
ficii veri 7 sancte imolationis facte in
ara crucis. 7 semel christus mortuus est
i cruce. s. ibiq; imolatus est in semetipso
quotidie autēz imolatur in sacramento
quia in sacramento recordatio fit illius
quo d factum est semel. vnde Aug⁹. Cer
tū habemus q; xpus resurgens ex .m. i.
fi. m. 7 ē. tñ ne obliuiscamur qd semel fa
ctus est: in memoria nra omni anno fit
.s. quotiens pascha celebrat. Nunquid
totiens xpus occidit? Sed tm̄ annuerla
ria ip̄sēratio respētat qd oli factū ē. 7
sic nos facit moueri tāq; uideam⁹ dñm
in cruce. Item semel immolatus ē xpus

i semetipso: et tamen quotidie imolat i sacro. qd sic intelligendum e: qz i manifestatione corporis et distentione membris unum semel tñ i cruce pendit: offerens se patri hostiam redemptionis efficacis eorum. s. quos predestinavit. Item abro. In xpo semel oblata e hostia ad salutem potens. qd ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? et si quotidie offeramus ad recordationem mortis sit. et una e hostia: non multe. Quomodo una et non multe? ga semel imolatus e xpus. hoc autem sacrificium exemplum e illius. idipsum semper offertur. proinde h' e sacrificium alioqui ga i multis locis offertur multi sunt xpi: non sic unus ubiqz est xpus: et hic plenus existens et illic plenus. sicut qd ubiqz offertur unus e corpus: ita et unum e sacrificium: xpus hostiaz obtulit: ipaz offerimus et nunc. Sed qd nos agim? recordatio sacrificii. nec causa sue imitationis repetitur ga perficit homines: s. nostre: quia quotidie peccamus. Ex his colligitur sacrificium esse et dici qd agitur in altari: et xpm semel oblatus et quotidie offerri. s. aliter tunc aliter nunc. Et etiam que sit virtus huius sacramenti ostenditur: remissio. s. venialium peccatorum et perfectio virtutis.

De causa institutionis.

Institutum est enim hoc sacramentum duabus de causis in augmentum virtutis. s. charitatis: et in medicinam quotidiane infirmitatis. unde ambro. si quotiens effunditur sanguis christi in remissionem peccatorum effunditur: deo semper accipere. quia semper pecco: deo semper habere medicinam. Item Aug. Iterum quotidie hec oblatio: licet christus semel passus sit. qz quotidie peccamus peccata si ne quibus mortalium infirmitas vivere non

potest. et quia quotidie labimur: quotidie christus militat pro nobis imolatur dedit enim nobis hoc sacramentum salutem ut quia nos quotidie peccamus: et ille iam mori non potest: per hoc sacramentum remissionem consequamur quotidie. commeditur ipse et bibitur in veritate: sed i teger et vivus manet. Item miserius si dei dicitur quia credere debes qz ibi salus nostra consistat. Si autem queris utrum quotidie communicandum sit: audi qd in tradit Aug. Quotidie inquit eucharistiam accipere: nec laudo nec vituperor. omnibus tamen officiis diebus communidum horro: si tñ mens in affectu peccandi est: gravari magis dico eucharistie perceptio qz purificatio. et licet quis peccato mordeatur: si peccandi de cetero tñ non habet voluntatem. et satisficiat la crimiis et oronibus accedat securus. Sed hec de illo dico que peccata mortalia si gravant. Si non frequentius: saltem ter i anno homines communicent: nisi forte qd criminalibus impediantur. in pascha. s. pascos et natali. omnes ergo communicent qui noluerit ecclesiasticis careere luminibus.

Si heretici vel excommunicati hoc sacramentum conficiunt.

Olet et queri utrum pravi sacerdotes hoc sacramentum conficere queant: vel conficiant. Ad hoc dici potest qz aliqui licet pravi sint consecrant. vere. s. qui intus sunt nomine sacramento. et si non. vera. ga non in merito consecrantis: sed in verbo efficitur creatoris. unde Aug. Intra catholicam ecclesiam i ministerio corporis. et s. d. nihil a bono maius: nihil a malo minus perficitur sacerdote. quia non i merito consecrantis: sed in verbo perficitur creatoris et virtute spiritus sci. Credendum est enim qz i verbis xpi sacramenta conficiantur sic

ipse est qui baptizat: ita ipse ē q p spm
scm suū efficit carnē .i. f. Jte Bre. putāt
quidāz communionēz corporis minus
esse sanctificatā: si illoz fiat officio: quo
rum vīta eorum oculis uidetur ignobi
lis. ben in quā magnūz laqueū incidunt
ut dūia 7 oculca mīsteria plus ab aliis
sanctificata posse fieri credant: eūz vnus
idemqz spiritus sanctus in tota ecclesia
inuisibiliter ea mīsteria 7 operando sa
ctificet 7 sanctificando benedicat. Ad
sterium ideo dicitur q secretaz 7 recon
ditaz habeat administrationēz. Sacri
ficiūz uero quasi sacroz factūz: quia mī
stica 7 pia pcece consecrat pro nobis in
memoriaz dominice passiōis. Sacramē
tūz est in aliqua celebratione: eūz ref ita
fit ut aliquid significare rei accipiamus
Sacramēta sunt baptisma: crisma: cor
pus: que ideo sacramēta dicunt: quia sub
tegumento uisibilium rerum diuina uir
tus secretius salutēz eorūdez sacramē
torum operatur. vnde a sacratis virtu
tibus uel sacris sacramēta dicunt. pa
nis 7 calicis sacramētū: grece eucharis
tia dicitur: latie bona gratia nuncupa
tur. 7 quid melius corporis 7 sanguis xpi
Sine ergo p bonos: siue per malos mī
nistros intra ecclesiaz dispense: sacrum
tamen est quia spiritus sanctus uiuificat
nec bonorū dispensatorū meritis am
pliat: nec malorū attenuat. h^o de corpe
dñi. h^o et de baptismo 7 crismate sciē
dū ē 7 tenendū: quia diuina uirt^o secre
tius operatur i eis: 7 diuina solūmodo
hec uirtus siue potestas non hūane effi
cacie. Illi dō qui excommunicati sūt uel de
heresi manifeste notati: non uident hoc
sacramētūz posse conficere: licet sacer
dotes sint. quia nemo dicit i ipsa conse
cratione: offero: sed offerimus quasi ex
persona ecclesie. 7 ideo eūz alia sacramē

ta extra ecclesiam possunt celebrari: de
hoc non uidetur. quod etiam Aug. tra
dere uidetur dicens. Recolite non eni 7
aduertere ueritatem. Ad illa eni dicitur
eo q celestis missus 7 ad cōlecrādū 7 ui
uificandū corpus adueniat. iuxta dī
ctum sacerdotis dicētis: oipotens deus
iube hoc pferri p man^o sancti āgeli tui
in sublime altare tuūz 7c. Ideo nisi an
gelus uenerit missa nequaquā iure uocari
pōt. Nunquid eni si hoc mīsteriū hereti
cus ausus fuerit usurpare angelū de ce
lis mittit deus oblationēz eius consecra
re. Maxime cum eisdem per prophetā
cōminatus sit dicens. Maledicaz. b. u.
D^o si eorū benedictionib^o se asserit ma
ledicturūz ueritas: quid erit de hostia?
ergo dicemus illam posse ab illo bene
dici quem scimus a deo fore maledictū
cum sua benedictione. si enim deus ma
ledixit 7 symoniac^o benedixerit: qz eo
roz preualebit. Nūquid benedictio ma
ledicti ad nihilum poterit redigere: mer
ba uerissima cōminantis dei. Maledicā
bndictionib^o uestris: id est his que meis
benedictionib^o possidetis. uel qz a uo
bis benedicetur. uel quoniam non bene
dicunt sanctis ex uero corde uel quia
qui iniqz agunt benedicuntur ab eis adu
lantqz peccatōib^o dūmodo dñites sint
Jtez maledicam benedictionib^o uestris
.i. qz a uobis benedicet per me erit
maledictus. Ex his colligit q hereticus
a fide catholica precis^o nequeat hoc sa
cramētum conficere. qz sci angli q huius
mīsterii celebratiōi assistūt: tē n ad sunt
qn hereticus uel symoniacus hoc mīste
riū temerarie presumit. Nō eni dubi
tari licet ubi corporis officii 7 sanguinis
mīsteria aguntur supernorum ciuiū ad
esse cōuent^o. In hui^o autē mīsterii exple
tione sic formā suauis: ita ordinē haberi

oportet. scilicet ut sit sacerdos et inten-
tionem adhiberi: ut illud facere inten-
dat. Sed si non credit de illo mis-
terio sicut veritas habet: nunquid potest
intendere illud conficere? et si non inten-
dit nunquid conficit? Aliqui dicunt etiam
de illo misterio non recte sentientem
posse intendere: non quidem illud confi-
cere: quod iam esset recte credere: sed id age-
re quod geritur ab aliis: dum illud con-
ficitur. et sic adhibetur intentio: et si in-
tento non vicatur de esse conficiendi mis-
terium illud. tamen ex quo intendit ea di-
cere et agere que ab aliis geruntur: imple-
tur misterium. Illud etiam sane potest di-
ci quod a brutis animalibus corpus chris-
ti non sumitur: et si videatur. Quid
ergo sumit mus? Quid manducat? de? nonit
de hoc celesti misterio aliqui perstrixim? fide-
lit a catholicis tenenda. Qui enim contra
dicit hereticus iudicatur.

Quid faciat hereticus? et quid sit he-
reticus.

Et autem ignores quid hereti-
cus faciat et quid sit hereticus
breuiter audi: quid inde sancti
doctores tradant. hyl. ait. Extiterunt plu-
res qui celestium verborum simplicitatem
non veritatis ipsius absolutionem susci-
perent aliter interpretantes quod dictorum
virtus postularer. de intelligentia enim
heresis non de scriptura est: et sensus non
sermo sit crimen. Idem in. viii. Intelli-
gentie sensus in crimine est. hyero. dicit.
quod ex verbis inordinate prolatis incurri-
tur heresis. Aug. diffiniens quid sit he-
reticus ait. Hereticus est qui pro alicuius
temporalis commodi et maxime glorie
principatusque sui gratia: falsas ac novas
opinionem vel gignit vel sequitur. Bre.
super ezechielem qui in expositione sa-
cri eloquii ut auditoribus placeat ali-

quid fingit sua verba loquitur: non dei
Qui autem in verbis diuicis aliter quod his
qui protulit senserit: et si sub alio intelle-
ctu: tam ad edificationem charitatis re-
dit omni sunt verba que dicit.

De penitentia

Ostendit de penitentia agendum
est. penitentia lege positum a deo
necessaria est ut ad deum ap-
propinquent. Est enim ut ait hyero. leu-
da tabula post naufragium: quia si ge-
uissem innocentem in baptismo perceptam
peccando corrumpit penitentia remedio
reparare potest. Prima tabula est ba-
ptismus ubi deponitur vetus homo et in-
ducitur nouus. Secunda penitentia qua
post lapsum resurgimus dum uetustas
reuerla repellitur et nouitas perditam re-
sumitur. post baptismum prolapsum prope-
nitentiam renouari ualent: sed non per
baptismum. licet homini leuius penitet
sed non baptizari. baptismus est enim sa-
cramentum: sed penitentia dicitur et factus
et uirtus mentis. Est enim penitentia in-
terior et penitentia exterior. Exterior sa-
cramentum est: interior uirtus mentis et
et utraqque causa iustificationis et salutis est. utz.
Vnde ois exterior penitentia sit sacramentum
uel si non omnis que hoc nomine censenda
sit: consequenter inuestigabimus. Et penite-
tia cepit Johannis predicatio dicens pe-
nitentiam agite. a. r. c. quod autem pro deo
idem post ueritas predicauit: exordium
sermonis sumens a penitentia. penitentia
dicitur a penitendo quia quis punit illicita
que commisit: timore penitentia uirtus accipit.
Vnde Psalms a timore tuo domine precepim?
et precepim? spiritum saluum. Est autem penitentia ut
ait ambro. mala preterita plangere: et
plangenda iterum non committere. Item Bre.
penitere est ante acta peccata desistere et
futura non committere. Nam qui sic alia

deplorat ut alia iterū cōmītat. Abhuc penitentiā agere: aut ignorat aut dissimulat. Quid enīz prodest si peccata luxurie quis desit: et adhuc auaritie estibus anhelat. his verbis quidaz vehementius inherentes contendunt vere penitētē ut nō posse peccatē dānabīlī: et si grauit peccauit: q̄z nō p̄cesisse penitentiā. Qd̄ et aliis munītur testimoniis. ait. n. Ysidorus. Irrisor est et non penitēs qui adhuc agit q̄s penitet. nec videt deum poscere subditus: sed subannare sup̄. Canis reuersus ad vomitū et penitēs ad peccatum. Multi lacrimas indefinenter fundunt et peccare non desinūt. quosdam accipere lacrimas ad penitentiam cerno et affectum penitentie non habere ga inconstantia mentis nunc recordatio ne peccati lacrimas fundunt: nūc reuolūscēte usu ea que fleuerūt iterando committunt. Ysaías de peccatoribus dicit lauantini et mūdi estote. lauat et mundus est qui et preterita plangit et stenda iteruz nō admittit. lauat et non est mundus qui plangit que gessit nec deserit: et p̄ lacrimas ea que fleuerat repetit. Itē Aug. Inanis est p̄nia quā sequē culpa colūnat. nihil proliunt lamēta si replicatur peccata. nihil valet veniāz a malis poscere et mala denuo iterare. Item Bre. Qui admissa plangit nec tamen deserit pene grauiori se subiicit. Itēz Ambro. Reperiuntur qui sepius agendā penitētiāz putant: qui luxuriantur in xp̄o. nā si vere in christo penitentiam agerēt iterandaz postea non putarent. q̄ sic vnū baptisma: ita ē vna pēitētia. His aliisq; pluribus auctoritatibus vtuntur in asseritione sue opinionis. sed ambro. dicit hec vā p̄nia est cessare a peccatō. Et idez Magni p̄fectus est renūciāsse errori Imbutos enī vitiis aīos exuere atq; em

dare virtutis est perfecte et celestis gr̄e. Et ideo sane ita diffiniri pōt. Penitentia est virtus vel gratia qua cōmissa mala cum emendationis proposito plangimur et odimus: et plangenda vltra cōmittere nolumus. quia penitentia vera est i aīo dolere et odire. vitiā: unde illa vba p̄missa. penitere est ante acta desistere et stenda iterū nō p̄mittere: recte sic accipi possunt non ut ad diuersa tēpora: sed ad idez referantur: vt. s. tēpore quo flet cōmissa mala non cōmittat voluntate vel opere stenda. q̄s inuitur ex uerbis sequentibz. Nam qui sic alia de. nē. binc Aug. ait. Capenduz est ne q̄s existimet illa ne p̄ba da crimia qualia qui agūt regnū dei nō possidebūt: quotidie ppetrāda et elemosinis quotidie redimenda. In melius. n. vita mutanda: et per elemosinas de peccatis preteritis p̄cipiendus est deus. nō ad hoc emendus quodāmodo ut ea sēp liceat impune cōmittere. nemini enī dedit laxamentuz peccandi et si miserādo delectat cōmissa peccata: si non satisfactio congrua negligatur. Itē pius papa. Nihil prodest homini ieiunare et orare et alia religionis opera agere nisi mēs ab iniquitate reuocet. qui ḡ a malis sic mentes reuocat vt cōmissa plangat et plangenda cōmittere non velit nec satisfactio negligat: vere penitet. nec ideo si vera ē penitentia: quia forte post non de proposito sed casu vel infirmitate peccabit. Ille autē irrisor est et non penitens qui sic cōmissa plangit: vt plangenda voluntate vel opere cōmittere non desinat. Ille etiā qui post lacrimas reperit que fleuit lauat ad tēpus: s̄ non est mundus. i. illa munditia nō est ei sufficiens ad salutem: quia est momentanea: non perseverans. Item illud Inanis est p̄nia qm̄. s. c. eo. q̄s sic intelligendum est. Inanis est

.f. carens fructu illius penitentie quam
sequens culpa non coinquinat. Illi enim
fructus est vitatio gehenne et adeptio glorie
Mortificat enim illa penitentia et alia ante
acta bona per sequens peccatum: ut non sor
tiant mercedem quam meruerunt cum fie
rent: et quam haberent si peccatum non suc
cederet. sed et si de peccato succedenti pe
nitentia agatur: et penitentia que precessit et
alia ante acta bona non reuiuiscunt: sed illa tamen
que ex charitate prodierunt. Illa enim sola
viva sunt que in charitate fiunt. Ideoque
si per sequentia peccata mortificantur per sub
sequentes penitentias reuiuiscere possunt.
Que vero sine charitate fiunt mortua et in
ania generantur: et ideo per penitentiam
reuiuiscere non valent. Similiter intelligere
deus est illud. nihil prosit lameta. et il
lud. nihil valet. Si enim replicet peccata
nihil valet ad salutem vel ad veniam in
fine precedens lametum. quia nihil reliqu
runt de vite munditia: quia aut peccata ante
dimissa redeunt ut quibusdam placet eum
replicant. vel si non redeunt eis tamen de
letis propter ingratitudinem: ita reus est et in
mundus constituitur cum adhuc expiandis
implicatur: ut si ita delecta redirent. de hoc
tamen. si an peccata redeant post plenius age
mus. Similiter nihil valet ad salutem ob
tinendam: vel ad munditiam vite habendam
veniam de malefactoris poscere: et mala
denovo iterare. ita est intelligendum est il
lud quod idem Augustinus alibi ait. Penitentia est
quedam dolentis vindicta puniens in se quod
dolet amisisse. Et infra. continue dolen
dum est de peccato: quod declarat ipsa di
lectionis virtus. penitere enim est penam
tenere ut semper puniat in se ulciscendo
quod commisit peccando. Ille penam te
net qui semper vindicat quod amisisse do
let. penitentia igitur est vindicta semper pu
niens in se quod dolet commisisse. quid istat

nobis nisi dolere in hac vita? ubi enim do
lor finitur deficit et penitentia. Si vero
penitentia finitur quod relinquit de pena
tamen diu gaudeat et speret de gratia quam
diu sustentatur a penitentia. dicit enim
dominus. vade et noli amplius peccare. non
dixit ne pecces: sed nec voluntas peccata
di in te oriatur. quod quod seruabit nisi do
lor in penitentia continue custodiatur. hic
semper doleat et de dolore gaudeat:
et non sit satis quod doleat: sed ex fide dole
at: et non semper doluisse doleat.

Determinatio intelligentie dictorum.

Penitentia peccatorum vel ad
salutem sufficientem intelligendum
est quod supra dixit. scilicet penitentia
est uindicta semper puniens quod amisit: et alia
huiusmodi. Illud vero si penitentia finit ni
hil de venia relinquitur: dupliciter acci
pi potest. Si enim iuxta quorundam intel
ligentiam peccata dimissa redeunt: faci
le est intelligere nihil de venia relinqui.
quia peccata dimissa iterum replicant.
Sicut enim ille qui ex seruitute in liber
tatem manumittitur: iterum vere liber est:
et tamen ipse propter offensam in serui
tutem postea reuocatur. sic et penitenti
peccata vere dimittuntur: et tamen pro
pter offensam que replicantur redeunt.
Si vero non redire dicantur: sane potest
dictum est sic nihil de venia relinqui. si quod di
missa peccata iterum imputentur: sed quod
propter ingratitudinem ita reus est et in
mundus constituitur ac si illa redirent.

De solenni et unica penitentia.

Illud autem quod Ambrosius ait. Re
periuntur. et. Et sicut unus ba
ptisma ita et unica penitentia
non habet generale sed speciale ecclesie morem. de so
lenni penitentia dictum intelligitur: que
apud quosdam semel celebrata non iteratur.
Item illud aliud ambrosii: penitentia semel

usurpata nec rei celebrata: et fructu poris auferit et usque sequenda amittit: de sole ni intelligit. Solennis vero penitentia ut Ambrosius ait i eodem: est que fit extra ecclesiam in manifesto i cinere et cinio: quod per grauioribus horrendisque ac manifestis delictis tamen imponitur. et illa non est iteranda per sacri reuerentia. et ne vilescat et contempribil fiat hominibus. unde Augustinus. Quamuis caute et salubriter possum sit ut locus illius humilissime penitentie semel in ecclesia recedatur: ne medicina vilius vel minus utilis esset egroti: que tanto magis salubris est quanto minus contempribilis fuerit. quod tamen au deat deo dicens: quare huic homini quod penitentiam primam rursus se laqueis iniquitatis costringit adhuc iterum parcat. Origenes quoque de hac solenni penitentia quod per grauioribus criminibus iungit ait. Si nos aliqua culpa mortaliter inuenerit: que non in crimine mortali vel in blasphemia sit: dei: sed in furore vel in morum vitio consistat: hec culpa semper reparari potest nec interdicit aliqui de huiusmodi penitentiam agere. sed non ita de grauioribus criminibus. In grauioribus enim criminibus semel tamen penitentia conceditur locus. cosa quod frequentius incurrimus semper penitentiam recipimus et semper redimuntur. Cosa dicitur vetera mala peccata: et forte mortalia quedam aliis minus grauiora: quod sicut sepe committunt ita frequentius per penitentiam redimuntur sed de grauioribus criminibus semel tamen agitur penitentia. scilicet solennis. Nam et de illis si iterum iterum et penitentia: sed non solennis. quod tamen in quibusdam ecclesiis non fuerit.

Auctoritatibus probatur quod non semel tamen: sed frequentius peccata dimittuntur per penitentiam.

Quod vero penitentia si semel tamen agatur: sed frequentius iterum: et per ea frequentius venia iterum preste

tur: pluribus sanctorum testimonis probatur. Alii enim Augustinus scribens contra quosdam hereticos: qui peccantibus post baptismum semel tamen dicebant utilem esse penitentiam. Ita adhuc instat ipse quoniam sapientius plus quam oportet: non solum sed excedentes mensuram dicunt: et si semel peccantibus post baptismum valeat penitentia: non tamen sepe peccantibus predestinata. Alioquin remissio ad peccatum esset incitatio. dicunt enim quis non semper peccaret si semper redire posset: dicitur enim dicitur incitatore mali si semper penitentibus subuenit. et ei semper placere peccata quibus semper predestinata est gratia. errant autem. Constat enim ei multum peccata displicere qui semper predestinata est ea destruere. si ea amaret non ita semper destrueret. Idem ad macedonem. In tantum hominum iniquitas aliquando progreditur ut etiam post peccatam penitentiam post altaris reconciliationem: vel similia vel grauiora committant. et tamen deus facit etiam super tales oriri solem suum: nec minus tribuit quam ante tribuerat: largissima munera vite ac salutis. et quantum eis in ecclesia locus ille penitentiae non concedatur: deus tamen super eos sue patientie non obliuiscitur.

Ex quorum numero si quis nobis dicat dicite mihi verum mihi aliquid propter ad vitam futuram si in ista vita illecebrosum voluptatis blandimenta preperero: si me penitendo vehementius quam prius exerceo auero: si vberius fletius: si melius vixero: si pauperes largius sustentauero: si charitatem ardenter flagrauerim. quod usque ita desipit ut huic homini dicat nihil tibi ista in posterum proderunt. vade: saltem suauitate huius vite frui. Auerrat deus tamen in manem sacrilegamque dementia. Item Johannes crisostomus de reparatione lapsi. Talis mihi creditalis est erga homines

pietas dei. Nunq̃ deus spernit peniten-
tiam si ei sincere ⁊ simpliciter offeratur
etiam si ad summum quis perueniat ma-
lorum: ⁊ inde tamen velit reuerti ad uir-
tutis viam suscipit libenter amplectit̃.
facit omnia quatenus ad priorem reuo-
cet statum. q̃d̃q̃ est adhuc prestantius ⁊
eminentius etiam si non poterit quis
expellere omnem satisfaciendi ordinem
quantulancumq̃ tamē ⁊ quamlibz bre-
ui tempore gestam non relpuit peniten-
tiā. suscipit ⁊ ipsam. nec patitur quāuis
exigue conuersionis perdere mercedē.
Exēplis etiam hoc idem astrui potest
David enim per penitentiam adulterij
simul ⁊ homicidij veniam impetrauit:
⁊ tamen grauit̃ postea deliquit in po-
puli enumeratiōe. q̃d̃ populi multitudo
prostrata ostendit. Illud autem mira-
bile est q̃ angelo ferienti plebez se obtu-
lit dicens. grex iste quid fecit. Siat man-
tua in me ⁊ in domum patris mei. quo
facto statim sacrificio dignus indicatus
est qui absolutiōe extimabatur indignus
nec mirū si tali sua oblatiōe p̃ populo
peccati sui adeptus est veniā: cū Moy-
ses offerēdo se pro populi errore pecca-
ta diluerit. his aliisq̃ pluribus testi-
moniis euidenter ostenditur per penite-
tiam non semel tantum: sed sepius nos
a peccatis surgere ⁊ veram penitentiā
sepius agi. voluntarie enim peccantibz
nobis vt ait apostolus non reliquit ho-
stia pro peccatis. secunda silr: quia se-
mel tm̃ christum oportuit pati. nec reli-
quitur secundus baptismus. Relinquit̃
vero secūda penitentia ⁊ tertia ⁊ dein-
ceps. vt Johannes crisostomus. super hunc lo-
cum ait. Sciendum inquit q̃ hic quidā
insurgunt horum verborum occasione
penitentiam auferentes quasi per peni-
tentiam non valeat peccator post lapsū

resurgere secundo ⁊ tertio ⁊ deinceps:
verum etiam in hoc penitentiam no ex-
cludit nec propitiatiōez que sepe fit p̃
penitentiam: sed secundum baptismum
⁊ hostiam.

Q̃ pluribus irretitis peccatis non
pōt de vno vere penitere nisi de om-
nibus peniteat.

Sicut predictis auctoritati-
bus illorum error conuin-
citur qui penitentiā sepius a-
gendā ⁊ per eam a lapsu peccantes fre-
quenter surgere distitunt: ita eisdez il-
lorum opinio eliditur qui pluribus ir-
retitis peccatis asserunt de vno vere
penitere: eiusdemq̃ veniā a domino cō-
sequi posse sine alterius penitentiā. q̃d̃ ed
auctoritatibz astruere conantur. ait. n.
propheta. Non indicabit deus bis i id
ipsū. uel ut alii transulerūt: non consur-
get duplex tribulatio. si ergo ut inquit
illi aliquis sacerdoti fuerit cōfessus unū
de duobus uel pluribus peccatis: ⁊ de il-
lo iunctaz sibi a sacerdote satisfactiōe
expleuerit ceteris tacitis: nō pro illo pec-
cato amplius indicandus est de quo sa-
tisfecit ad arbitriū sacerdotis q̃ vicem
xp̃i i ecclia gerit. Idēq̃ si de eo iterū
indicez: bis i idipsū indicat deus ⁊ cōsur-
git. d. tribulatio. sz de his tm̃ oportet il-
lud intelligi qui presentibz suppliciis cō-
mutātur in bonū: ⁊ sic perseverāt. super
quos nō surgit. d. tribulatio. Qui vō iē
flagella duriores ⁊ deteriores fiunt: ut
Pharao presentibus eterna connectūt
vt temporale supplicium sit eis eterne
pene initiū. vnde Aug. ignis succēl? ⁊ c.
i. vindicta hic incipiet in Jacob ⁊ cecit-
dit in isrl ⁊ ardebit usq̃ ad extremā dā-
nationē. hoc contra illos notandū est q̃
dicunt illud. i. non indicabit deus bis in
idipsū ad omnia pertinere flagella. q̃

qdaz flagellis hic emendantur. Alii hic
 7 in eternū puniuntur. Quinq; enīz mo-
 dis flagella contingunt: uel ut iustis me-
 rita per patientiam augeantur. ut Job
 uel ad custodiāz virtutum ne superbia
 temperet. ut paulo. vñ ad corrigenda pec-
 cata. ut marie lepra. uel ad gloriā dei.
 ut de ceco nato. vñ ad inītiū pene: ut he-
 rodi. quatenus hic uideatur quid in iser-
 no sequatur: secundum illud. duplici cen-
 tritione conterere eos. Illa ergo auctori-
 tas Naum: non cogit nos sentire omnia
 que temporaliter puniuntur non ulterius
 a deo punienda. Nam etsi super eun-
 dez locuz hyero. dicat egiptios 7 israhel-
 itas a deo temporaliter punitos ne in
 eternū punirentur: non est tamen de ol-
 bus generalr intelligendum. ait enīz sic
 Q' genus humanum diluuiō: sodomī-
 tas igne: egiptios mari: israhelitas i he-
 remo perdidit: scitote ideo temporalr
 pro peccatis punisse ne in eternū puni-
 rer. quia non iudicabit de' bis in idipz
 qui ergo puniti sunt postea non puniē
 alioqui mentitur scriptura: qd nephas
 est dicere.

Que sit intelligentia premissorum.

Etende lectōr his vñs: 7 ca-
 ue ne de omnibus generalr in-
 telligas: sed de his tñ qui int
 flagella ipsa penitentiā egerūt credētes
 in deū hebreorū. qm etsi breuem 7 mo-
 mentaneam: tamen non respuit deus. q
 aut qui tēporali flagello non corrigunt
 post eternalr puniuntur: ibidez ostendit
 agens de fideli deprehensio i adulterio
 qui decollatur. vbi ostendit leuia' pectā
 breui 7 tēporali supplicio purgari: ma-
 gna vñ diuturnis eternisq; suppliciis re-
 seruari: ita inq̄uens. Querat hic aliq
 si fidelis deprehensus in adulterio de-
 collatur: qd de eo postea fiat. Alut enim

puniatur: 7 fallum est qd dicitur: non iu-
 dicabit deus bis in idipluz. aut non pu-
 niatur. 7 oprandū est adulteris ut hic bre-
 ui pena puniantur ut frustrentur i cruci-
 atus eternos. Ad quod respondemus
 deum ut omnium rerum ita supplici-
 orum quoq; scire mensuras: 7 non pre-
 ueniri sententiam iudicis: nec illi in pec-
 catorem exercende de hinc pene auferri
 potestatem. 7 magnum peccatum ma-
 gnis diuturnisq; lni cruciatibus. Si qs
 vero punitus sit: ut ille qui israhelice
 maledixerat: 7 qui in sabbato ligna col-
 legerat: tales postea non puniri. qā cul-
 pa leuis presenti supplicio compensata
 sit. Leuis enim culpa leui suppli cio cō-
 pēlatur. Hic satis innuit hyero. grauiā
 peccata 7 hic puniri graui supplicio 7 i
 futuro punienda eternaliter: de quibus
 penitentia non agitur. inter flagella le-
 uia vero que hic puniuntur leui pena cō-
 pensationem recipere. qd in bonis fieri
 non ambigimus. 7 in malis forte etiam
 fit ita. Sed iam apparet qd illi de pro-
 phetia induxerunt: nō facer pro eis: qui
 dicunt ei qui crimē sibi reseruat: de alio
 veniam prestari per penitentiam. alias
 quoq; inducunt auctoritates. ait enim
 Gregorius pluit dominus super unam
 ciuitatem 7 super alteram. non pluit 7
 eandem ciuitatem ex parte compluit 7
 ex parte aridam reliquit. cuz ille qui p-
 ximuz odit ab aliis uitiis se corrigit: una
 eadēq; ciuitas ex parte cōpluitur: 7 ex
 pte arida remanet. qā sē qdā q cū cōdā
 vitia refecent: in aliis grauiter perdu-
 rant. Item Ambrosius. Prima conso-
 latio est quia non obliuiscitur misere-
 ri deus. secunda per punitiōez ubi etsi
 fides desit pena satisfacit 7 releuat. Ra-
 tione quoq; vtuntur dicentes. si is quis
 unum peccatuz confitetur altero tacito

satiffactionez a sacerdote iunctaz exple
uerit. Nunquid si 7 peccatuz tacitū con
uersus fuerit 7 confess? pro utroq; ei pe
nitentia imponetur? longe hoc a ratione
7 ab ecclie consuetudine est: que p' eodē
peccato nisi iteretur: nulli bis penitenti
am iponit. fuit ergo illa peccati condi
gna satiffactio: vnde 7 peccatum deletū
videtur.

Quō accipienda sint premissa.

Is rīderi pōt sic. Ills Greg.
Pluit dñs 7c. Nō ad trīminis
veniam: s; ad opis peccati de
frionē referendū est. vt ideo ps ciuitatis
dicatur complui: quia ab actu 7 delecta
tione peccati: cui ante seruiebat mō ces
sat: non q; eius veniam habeat. vocatq;
pluuia illa tal' continentia qua ab opē
peccati reuocat. q; ex fōte grē dei id cor
di insilatur: vt vel sic paulatiz ad peni
tētiā veniat: vel eo min' puniatur a deo
q; diuturniori delectatione 7 actu pec
cati maius sibi accumulasset tormentū.
Si vero ad indulgentiaz reatus pluuia
referatur enāgelice sententie contrariū
detur. Si enīz ppē misericordiā qua qd
primo nō miseretur: etiaz que dimissa
sunt replicantur ad penaz: multo ma
gis que non sunt dimissa propt' odiū
fraternum ad penam referuari pōtū.
Et si ille qui arbitrer sue volūtatē cōsti
tutus est non potest inchoare nouā vitā
vt ait Aug. nisi peniteat eum veteris ui
te: quō ad nouitatē indulgentie pueniet:
qui odii vetustatē nō deposuit? Illud et
qd ait Ambro. Et si fides desit pena sa
tiffactionis 7c. non de fide intelligitur q
creditur in deum: sed de cōsciētia delicti
Deest enim fides cum peccati cōsciētia
non subest. Nam cum idelicta omnia ne
mo intelligat ē aliquādo i homine pec
catum: cui? nō habet cōscientiam. vn

de apostolus. Nihil mihi conscius suz: s;
nō in hoc ius. s. Cū igitur flagellatur q;
p peccato: cuius non est conscius: si pati
enter fert penam 7 humiliter amplectit
cogitans peccatū se forte haberi: qd non i
telligit. 7 pro eo puniri a deo. pēa illa sa
tiffacit 7 releuat grauatum. Ad hoc
autem qd obicitur de satiffactione il
la si non fuit satiffactio iteruz imponen
da est. Si vero iterum iponenda nō est
satiffactio fuit. 7 si satiffactio fuit veniā
impetrauit. Respōderi potest satiffacti
onem non fuisse. quia ille dignos fructū
penitentie non fecit. Est enim satiffactio
penitentie ut ait Aug. peccatorū causas
excidere: nec suggestionib' earuz aditū
indulgere. Idez sane qui scelerate utiūt
nec curant tales vitam mozelq; corrige
re: 7 inter ipsa facinora sua elemosinas
frequentare non cessant: frustra ideo si
bi blandiuntur. quia dñs ait. Date ele
mosinas. 7 ec. d. m. sunt. u. hoc enī q; la
te pateat non intelligunt. Multa enī sūt
genera elemosinaruz: que euz facim' ad
iuuamur. Non soluz enī qui dat esurien
ti cibum: sitienti potuz 7 huiusmōi: sed
etiam qui dat veniā petenti elemosinaz
dat: 7 qui emēdat verbere in quez ptā
datur vel coeret aliqua disciplina v
orat vt ei peccatuz dimittatur. elemosi
naz dat: q; misericordiam prestat. Mul
ta enim bona prestant inuitis quādo eo
ruz consultitur veritati 7 nō voluntati.
sed ea maior ē qua ex corde dimittim'
q; in nobis quisq; peccauit. Minus enī
magnus est erga euz esse beniuolū q mi
hil mali tibi fecit. Illud multo grandius
vt tuuz etiam inimicū diligas: 7 ei q; ti
bi maluz uult etsi potest facit semp bo
nuz velis. faciasq; qd possis. q; g' dñs
ait. date. e. 7. d. m. s. u. It a ne intellectu
ri sum? vt non credētibus i xpm mūda

sint oia si elemosinas istas dederit Qui
uult ordinate elemosinas dare a se de-
bet p̄mū icipe: et eaz primū sibi dare.
Est enī elemosina opus misericordie. ve-
rissimeq; dictū est. Misere aie tue. p.
d. Non ergo se fallant q per elemosinas
largissimas fructuū suorū: uel pecunie
ipunitatē se emere extimant in peccatis
pmanentes: qui ita diligunt: ut in eis op-
tent uersari. qui uero diligit in. o. a. s. et
qui odit animam suam non est ei mise-
ricors: sed crudelis. diligit do quippe eā
secundum seculum odit eā s̄z ietum. Si
ergo uult ei dare elemosinas p quas sit
munda: odiat eaz secundū seculū: et dili-
gat eaz secundū deū. hac elemosina qm
sibi homo primū debet: mundatur in-
teriora. ad qd christus hortās ait. Mū-
date que intus sunt. Immundi enīz nī-
hil est mundū: sed polluta sunt eoz mē-
s et conscientia ut ait ap̄lus Immundi vō
sunt oēs quos non mundat fides q cre-
ditur i christū: de qua scriptū ē. Mū-
dās fide corda. c. sed ne istas elemosinas
que fiunt de fructibus terre respiciat xps
uideretur: hec inquit oportuit facere. s.
iudiciū et charitatem dei. et illa nō omit-
tere. i. elemosinas fructuū terrenoz. Ex
his datur intelligi q in peccato mortali
permanentes: etsi elemosinas largas fa-
ciant: non tam per eas satisfaciunt. quia
inordinate agunt: dū a se non incipiūt
nec proprie dicitur elemosina tale opus
dū sibiipsis crudeles existunt non pla-
centes deo. Non ergo dicenda est illa sa-
tisfactio peccati quā quis agit pro uno
peccato dum perdurat in altero. ga ni-
hil prodest ieiunare et orare et alia bōa
agere: nisi mens a peccato reuocet. et si
aliquando conuersus tacitū peccatum
sacerdoti fuerit confessus: de utroq; im-
ponēda est ei satisfactio. quia de primo

non condigne satisfecit.

Secundū quosdam fuit satisfactio.

Ubiuidam tamē uidetur fuis-
se satisfactio: sed instructiuola:
dū i peccato altero persistit.
pcipitur autem ei fructus icipieret p-
ficere cum peccati alterius penituerit.
Tunc enī utrunq; dimittitur peccatū: et
satisfactio precedens uiuificat que fue-
rat mortua. sicut baptisū illi qui fide
accedit tūc primit ualer eūz fictio a mē-
te recedit per penitentiam. et in huius op-
nionis munimētū auctoritates inducūt
Alit enim Aug. Dūz est credere: et nra
fides hoc postulat: ut eūz gratia christi
in homine destruxerit mala: priora et iā
remūeret bōa. et cum destruxit qd suūz
non inuenit diligit bonūz qd in peccan-
te plātauit. Itēz hyero. Si quando ni-
deris inter multa peccata quenquā face-
re aliqua iusta opera: non est tam iniū-
stus deus ut propter multa mala obliui
scatur paucorum bonorū: sed faciet eūz
metere et in horrea congregare que in
bona terra seminauit. Sed hec dicta in-
telligimus de eo qui in charitate quodā
tempore bona facit et bonū est. Alio ue-
ro tempore malus est et multa peccata
facit. nō igitur intelligēdū ē eū in mltis peccā-
iusta opa fecisse qsi similes eozq; tēpore
peccata fecerit et iusta opera: s̄z diuersis
temporibus utraq; egisse. Nisi enim bo-
nus foret quando bona fecit: non sem-
nasse in terra diceretur bona. destructis
ergo malis post opera bona commissis
priora bōa in charitate scilicet facta q
sequentia mala mortificauerāt: peniten-
tia de illis malis habitā uiuificantur et
remunerantur. vnde apostolus. Jacien-
tes fundamentū penitentie ab operibus
mortuis: opera mortua nominans pri-
ora bōa significat q per sequens peccatū

erāt mortua. quia hī peccando priora bona irrita fecerunt. hec sicuti peccādo fiunt irrita: ita per penitentiam reuiviscunt et ad meritū eternitatis pdesse incipiūt. Similiter et illud bonū amat deus quod placuit in peccante: in illo scilicet quod post illud bonū peccauit: non sicut peccans et bene operans extitit. quia talis hominis opus non diligeret deus ad remissionem rationē. potest et etiam accipi de bonis operibus que ab aliquo fiunt dum malus est et in peccato mortali persistit: uel ad tempus: uel usque in finē. que dicuntur remunerari a deo et non dari obliuioni. non quia perficiant ad uitam eternam obtinendam: sed ad tollerabilius extremi iudicii supplicium sentiendum. sicut de fide et ceteris que sine charitate habent Aug. ait. Si quis non habens charitatem que pertinet ad unitatem spiritus et uinculū pacis: quo ecclesia cōnectitur in aliquo scilicet mate constitutus ne christum neget. patietur tribulationes: famē: persecutionem: flagras vel bestias vel ipsam crucem timorū gehenne. nullo modo ista culpanda sunt imo et hec laudanda est patientia. Non enim dicere poterimus melius ei fuisse: ut christum negando nihil eorum pateretur que passus est confitendo: sed extimādū est fortasse tollerabilius ei futurū iudicium quam si christum negando nihil eorum pateretur. unde illud quod ait apostolus. Si tradidero corpus meum: ita ut ardeam. si habeam. nihil mihi prodest. Nihil prodesse intelligatur ad regnum obtinendū non ad extremū iudicii tollerabilius supplicium subeundū. et infra. hec propter charitatem dicta sunt sine qua in nobis non potest esse vera penitentia. quoniam in bonis charitas dei est que tollet omnia.

Perstringit doctorū sumam: ut alia addat.

Et his ostenditur bona que sine charitate fiunt: prodesse quidem ad tollerabiliorem penam sentiendam: sed non ad uitam obtinendam. Illa etiam que in charitate quis facit: si postea prolapsus fuerit: nec exurxerit non esse in memoria dei. Ezechiel dicit. si auerterit se iustus a iustitia et fecerit iniquitatem: nunquid uiuet. omnes iustitie eius quas fecerat non recordabuntur in peccato suo. et non erunt in memoria iustitie eius quas fecit. In cuius loci expositione Greg. ait. Hoc maxime nobis considerandū est. quacum mala committimus sine causa ad memoriam transacta bona reuocamus. quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia preteritorum bonorum. Intelligendū est hic ad uitam percipiendam bona preterita non dare fiduciam: et si ad meritum rem penam. Alioquin promissis auctoritati Aug. b. obuiaret. Et bona igitur sine charitate facta et bona in charitate facta que committatur mortalibus culpa: quā non delet sequens penitentia. ad sensum meritum pene proficiunt: non ad uite fructū.

Alias inducit auctoritates contra eos qui dicunt de uno peccato penitentiam agi altero tacito.

Atis arbitror illis esse risum qui asserunt de uno crimine penitentiam agi et veniam prestari alio in delectatione retento uel per confessionem non exposito. qui non modo promissis auctoritatibus confutant: sed ex subdit. Ait enim Aug. Sunt plures quos peniter peccasse: sed tamen oīno refuantes quedam sibi in quibus delectentur: non animaduertentes dominum simul mutum et surdum et a demonio liberasse. per hoc docet nos nunquam nisi de omnibus sanari. Si enim uellet peccata ex parte referuari habentem. vii. demonia perficere potuit. vi.

expulsi. Expulit autē. vii. ut oia crimina
simul eicienda doceret. legionez vō de
monuz ab aliō eiciens: nulluz reliquit
de omnib⁹ qui liberatū possideret: ostē
dens qd si etiā peccata sint mille opor/
tet de oibus penitere. Nunq̄ aliquez sa
nauit dñs: quē non oīno liberauerit. To
tum enim hominez sanauit in sabbato
ga ⁊ corpus ab omni infirmitate: ⁊ aīaz
ab oī contagione: indicans penitētē opō
tere dolere simul de omni crimine. Scio
enī deū inimicū omīi criminoso: quō g⁹
qui crīmen reſeruat: de alio reciperet ue
niā: sine amore dei cōſequeretur veniā
ſine quo nemo unq̄ inuenit grām. hoſel
enī dei eſt: dū offendit perſenerant. que
dam enim impietas infidelitatis eſt ab il
lo qui iuſtus eſt ⁊ iuſtitia eſt: dimidiā
ſperare veniā. Jaz enī ſine vera penitē
tia inueniret grām. penitentia enīz vera
ad baptiſmi puritatez conat⁹ ducit. Re
cte enī penitens qeqd ſordis poſt purifi
cationēz extrahit: oportet vt abluat ſalē
lacrimis mentis. ſed ſatis dur⁹ eſt: cur⁹
mentis dolorez oculi nō declarāt. Sz
ſciat ſe culpabiliter durū qui deſlet dā/
na temporis vel mortem amici: ⁊ dolo
rez peccati nō oſtendit in lacrimis. quē
g⁹ pēiter oīno pēiteat. Idē pēitētes: pēi
tētes ſi vceſq̄ pēitētes ⁊ n̄ eſtis irridētes:
mutate vitāz: reconciliamini deo. priāz
agiſ: genna figiſ ⁊ ridet ſubſanans parie
tiāz dei. Si penitētiāz agiſ penitet te. ſi
n̄ penitet te: non penitentiſ eſ. Si g⁹ pēi
tes: cur facis que mala feciſti? ſi feciſſe
penitet noli facere. ſi adhuc faciſ certe n̄
eſ penitentiſ. Itēz Imoē. ii. Ammonem⁹
fratres noſtros ne falſis penitentiis lay
corum animas decipi: ⁊ in infernū per
trahi patiantur. falſam autem peniten
tiam eſſe conſtat cum ſpēd plūrib⁹ de
vno ſolo penitentia agitur: ul' cū ſic agi

tur de vno ſolo vt nō diſcedat ab aliō.
Repetit⁹ de vera penitentia ut alia
addat.

Ex premiſſis perſpicua ſit noti
tia vere penitentie ⁊ ſatiſfacti
onis. Illa enī vera eſt pēitētia
que peccatuz abolet qd illa ſola facit: q
ſcelus corrigi: que odium cōmiſſi crimi
nis ⁊ cōmittendi cum deſiderio ſatiſſa/
ciendi aſſert. Judas enīz penitiſſe legiē
ſine aſſecutione venie. quia tali peniten
tia nō corripit crimē. vnde hyero. Nihil
inde profuit egiſſe penitētiā per quā ſce
lus non potuit corrigere. Si qm ſi ſic
peccat in fratrem vt emendare valeat:
qd peccauit poteſt ei dimitti. Si autem
permanent opa: fruſtra voce aſſumit pe
nitētia. hoc eſt qd de eodez dicit⁹. ⁊ oīo
eius fiat in pe. vt non ſolum emendare
nequiverit proditiōis nephas: ſz ppi
homicidii ſcelus addiderit. caue quali i
telligat illud. vt emendare nō valeat qd
peccauit. Nō. n. emēdatio hic intelligen
da eſt rei tempte recompensatio: ſed de
licti exprobratio ⁊ abominatio cū ſa/
tiſſactionis deſiderio. Dedit enī iniuſte
quiſ alicui qd reſtituere nō ualet. vt oau
luz vel vitā ⁊ huiuſmōi. ⁊ tamē ſi pēi
tuerit peccati cum amore condigne ſa/
tiſſactionis veniā habet. Nec ideo glp
putet qui rem alienāz iniuſte abſtulit qm
reddere poteſt de illo peccato penitere:
ac veniāz conſequi niſi reſtituat ablatū
qd in ei res propē quā peccm eſt: n̄ red
ditur ſi reddi poteſt: non agitur penitē
tia: ſed fingitur.

De tribus que in penitentia conſide
randa ſunt.

In perfectione autēz peniten
tie tria obſeruanda ſunt. ſ. cō/
punctio cordis: conſeſſio oriſ:
ſatiſſactio opis. vnde Jobes os aureū

Perfecta penitentia cogit peccatorē oīa libentē sufferre. in corde eius contritio: i ore confessio et in opere tota humilitas. hec est fructifera penitentia: ut sicut tribus modis deus offendimur. scilicet in corde: ore: et manu: ita tribus modis satisfaciamur. Sunt enim tres peccati differentie: ut ait Aug. et in corde: et in facto: et in consuetudine vel uerbo tamquam tres mortes. una quasi in domo. scilicet in corde consentit libidini. altera quasi plaga iam ex portam cum in factum peccat assensio. tertia cum male consuetudinis tamquam mole premittit auius: vel noxie defensionis clipeo armatur: quasi in sepulchro iam putres. hec sunt tria genera mortuorum que legem dei suscitasse. huic igitur triplici morti triplici remedio occurrat. contritione: confessione: et satisfactione. compunctio nobis commendet ibi. Scin dicit corda vestra: et non uestimenta vestra. Confessio ibi iustus in principio ser. a. est sui. vere enim confitetur qui se accusat: qui execratur malum sibi imputat. Et ibi Exaudite coram illo corda vestra. Item ostendit aliter utrumque p. v. Satisfactio a iohanne precipitur: ubi ait facite. scilicet d. p. n. e. scilicet ut secundum qualitatem et quantitatem culpe sit quantitas et qualitas pene. Non enim par debet esse fructus boni operis et quod nihil vel minus peccauit: et eius quod grauius occidit. Ideo discretio penitentium valde necessaria est: ut illa gerat que augustinus tradit dicens. consideret qualitatem criminis: in loco: in tempore: in perseverantia: in varietate plene: et quali hoc fecerit temptatio et in ipsius vitii multiplici executione. oportet enim penitere fornicantem secundum excellentiam sui status vel officii: vel secundum modum meretricis. et in modo operis sui. et qualiter turpitudinem egerit: si in loco sacro: si in tempore orationis constituto: ut sunt festiuitates et tempora ieiunii. Consideret igitur perseverantem. et desinat quod

perseueranter peccauit: et quantum perseveranter: et quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enim qui non solum non vincunt: sed vltro se peccato offerunt. nec expectant temptationem: sed pueniunt voluntate. et pertractant secum quod multiplicitate actus vicii delectabilis peccauit. omnis ista varietas confitenda est: et desideranda. ut cum cognouerit quod peccatus est cito inueniat deum propitium. et cognoscendo augmentum peccati inueniat curam etiam suam: curam sapientie et ordinis. Immoretur in singulis istis et sentiat modum criminis purgans lacrimis omnem qualitatem vitii. desinat virtutem quam iterum caruit. dolendum est enim non solum quod peccauit: sed quia virtute se priuauit. desinat etiam quoniam offendens in vno. scilicet d. re. Ingratus enim extitit qui plenus virtutibus deus omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior quo est deo acceptior. Ideo enim ad aliquid plus peccauit: quia omni bono abundauit. Alio etiam modo offendens in vno. scilicet d. reus. quia omnis virtus patitur detrimentum ab vno vitio. ponat se omnino in iudicio et potestate sacerdotis: nihil sui referens sibi: ut omnia deo iubente paratus sit facere pro recipienda vestra anime: que faceret pro euitanda corporis morte. et hoc cum desiderio. quia vitam recuperat infinitam. cuius gaudium enim facere debet immortalis futurus que faceret pro differenda morte moritur. Sempiternus enim deprecatur deum. offerat deo mentem et cordis contritionem: deinde quod potest de possessione. Tunc quod offert securus offerat. Resperit deus ad Abel et ad mulierem eius. et prius dicit ad Abel quod ad. m. eius. In iudicio igitur cordis conferenda est elemosina tribuentis. Nec considerandum est quantum: sed qua mente: qua affectu datur quod potest. Qui igitur sua peccata nult

redimerē tēporaliū oblatiōe: pū offerat
mētē. caueat ne dūct⁹ vērūdia cōfessionē
apud se diuidat: vt diuersa diuersi uelit
sacerdotibus manifestare. Quidā enim
uni celant que alii manifestāda refuāt
qđ est se laudare ⁊ ad ypocrisiz rēdere:
⁊ sēper uenia carere ad quā p frustra pu
rant peruenire. caueat etiā ne prius ad
officiū corp⁹ accedat qđ cōfortet se bo
na conscientia: ⁊ doleat qđ nondū audet
sumē quē mltū desiderat cibū salutarē
Cobibeat etī se a ludis: a spectacul⁹ scēli
qđ perfectam uult cōleg remissionis grāz
Isti sunt digni fruct⁹ penitētie animā ca
ptiuāz elaqueantē ⁊ in libertate seruā
tel. ⁊ infra. qđat aīa fruct⁹ dignos: etū nō
dignos pnie. Sunt enī digni fruct⁹ vir
tutum qđ nō sufficiūt penitentib⁹. peniten
tia. n. grāiores postulat: ut dolore ⁊ ge
mitib⁹ mortu⁹ ipetret uitā. Ex his ostē
dit qui sunt digni. f. p. qbus uera satisfā
ctio expletur. ⁊ qđ nō oēs digni fructus
sunt digni. f. p. qđ de illa penitētia intel
ligitur que maiorū est crīminūz. Nō
enī sufficiūt grāuiter delinquentib⁹ que
sufficiūt min⁹ ul parū peccantibus.

Que sit falsa satisfāctio.

I sicut sunt digni fruct⁹ pnie:
ac uera satisfāctio: ita ⁊ idigni
fruct⁹ ⁊ falsa satisfāctio. i. fal
sa pēitētia. vnde Greg⁹. Falsas penitenti
as dīcimus que non sūt auctoritates sā
ctorū pro qualitate crīminū iponunt
Ideoq; miles ul negociator: ul alicui of
ficio dedit⁹ qđ sine peccato exerceri nō
possit: si culpīs grāuioribus irretit⁹ ad
penitentiam uenerit: ul qđ bona alterius
iūste detinet: ul qđ odiū i corde gerit: re
cognoscat se ueram penitētiā non posse
peragere nisi negociationē i linquat: ul
officiū deferat ⁊ odiū ex corde dimitat
⁊ bona que iniūste ab hūit restituat. Ne

tamē desperet interi quicqd boni facere
potest hortamur ut faciat: ut deus cor il
lius illustret ad penitētiā. Cum sit. p.
interior ⁊ exterior: de utraq; p premis
sa satī apparet: que sit uera ⁊ qđ sit fla.

De tribus actiōib⁹ penitētie.

Rediētis uero ad iticēdū est qđ
tribus modis agitur peniten
tia. ante baptisimū. s. de priori
bus peccat. post baptisimū de grāuib⁹ qđ
post cōmittunt. Est etiā penitētia uenia
liū quotidiana qđ est humilitū est ⁊ perfe
ctorū. vnde Aug⁹. Tres sūt actiōes. p.
qđ meū uīa eruditio recognoscat. vna ē
que nouū hominē perturit: donec p ba
ptisimū oīūz pteritorū fiat abolitio pec
catoz. quia nullus sue uoluntat arbitet
nisi peniteat cum ueteris uite nouaz in
choare potest. A qua paruuli sūt imūes
cum baptizantur. quia nondū possūt li
bero arbitrio uti: qđ tñ ad remissioēz
originalis peccati prodest corū fides a
quibus offerunt. Altera est actio penitē
tie p⁹ baptisimū qđ sit pro ill⁹ petis qđ legi
decalog⁹ orinet. Agunt ergo hoīes peni
tentiaz ante baptisimū de peccat⁹ priori
b⁹: ita tñ ut et baptizēt: sicut petr⁹ ait.
Agite pniām ⁊ baptizēt omīsq; xīm
i nomīe. d. Agunt etī penitētiā si post ba
ptisimū ita peccauerit ut excommunicari:
⁊ post reconciliari mereant. Est ⁊ peni
tētia bonoz ⁊ hūiliū fidelīū pene quo
tidiana: i qđ pectora nīa rōdim⁹ dicēt. f.
dimitte. n. de. n. rē. neq; ea dimitti nob⁹
uolumus que dimissa i baptismo nō du
bitam⁹: s; illa qđ hūane fragilitati q̄nis
pua: tam crebra subrepunt. que si colle
cta cōtra nos fuerint ita nos grāuabūt
⁊ opprimēt: sicut vñū aliqd ⁊ grāde pec
catū. qđ enī interest ad naufragium: an
uno grandi nani sūctū operiat ⁊ ob
ruatur: an paulatī subrepens aqđ i scēnā

per negligentium culpas impleat nauez ⁊ submergatur: ideo ieiunium ⁊ elemosine: ⁊ orationes inuigilent. In quibus cum dicimus di. no. de. no. ⁊ c. manifestam⁹ nos haberi quod nobis dimittatur: ⁊ in his uerbis humilantes animas nostras quotidianas agere penitentiam non cessamus.

De satisfactione venialium.

Ue autē pro uenialibus sit satisfactio sufficiens: augustinus. insinuat ita inquit in enchiridion. de quotidianis ⁊ breuibus leuibusque peccatis sicut quibus hec uita non ducit quotidiana oratio fidelium satisfacit. eorum enim est credere pater noster qui es in celis ⁊ c. delet omnia hec oratione minima quotidiana peccata. delet ⁊ illa a quibus uita fidelium est scelerata gesta: sed penitendo in melius commutata discedit. si ueraciter dicat dimittite nobis debita nostra: ita ueraciter dicat sicut ⁊ nos di. de. no. i. si fiat quod dicitur quia ⁊ ipsa elemosina est ueniam petentibus omnia ignoscere. Ex his aliis precibus missis facile est intelligere: que pro uenialibus sit imponenda satisfactio. Sufficit enim diuina oratione cuius ieiunio aliquo ⁊ elemosinis. sic tamen ut precedat contritio aliquantula ⁊ addatur confessio: si ad sit facultas de qua post tractabitur. pro grauioribus uero peccatis: hec et in satisfactione adhibenda sunt. sed multo uementius atque districtius: quia ut ait augustinus. Ad agendas penitentias non sufficit mores in melius commutare: ⁊ a malis factis recedere: nisi ⁊ de his que facta sunt satisficiat domino per penitentem dolor: per humilitatis gemitum: per contriti cordis sacrificium operantibus elemosinis.

Tria proponuntur querenda primum an sine confessione dimittuntur peccata.

De oritur questio multiplex. primo enim queritur utrum ablat

satisfactione ⁊ oris confessione per solam cordis contritionem peccata alicui dimittantur. Secundo an aliquando sufficiat confiteri deo sine sacerdote. Tercio an laico fidei facta valeat confessio. In his. in et docti diuersa sentire inueniuntur: quia super his varia ac pene aduersa tradidisse inueniuntur doctores. Dicit enim quidam sine confessione oris ⁊ satisfactione operis neminem a peccato mundari: si tempus illa faciendi habuerint. Alii uero ante oris confessionem ⁊ satisfactionem in cordis contritione peccatum dimitti a deo dicunt. si tamen uotum confitendi habeat unde propheta. Dixi con. ad ⁊ c. quod exponens cassiodorus. ait. dixi. i. deliberari apud me quod confitear. Magna pietas dei quod ad solam promissionem peccata dimiserit. votum enim pro operatione iudicat. Item augustinus. Nondum pronunciat. permittit se pronunciatum: ⁊ deus dimittit. quia hoc ipsum dicere quoddam pronunciare est corde. Nondum est uox in ore: ut homo audiat confessionem: ⁊ deus audit. Item sacrificium deo spiritus contribulat. ⁊ c. Alii etiam leguntur quacumque beatus pater con. i. ⁊ c. Non dicitur ore confessus fuerit. sed conuersus in ge. unde datur intelligi quod etiam ore tacente ueniam interdum consequimur. hinc etiam leprosi illi quibus dominus precepit ut ostenderent se sacerdotibus: i. itinere antequam ad sacerdotes uenirent mundati sunt. Ex quo insinuat quod antequam sacerdotibus oratione nostra aperiamus: id est peccata confiteamur a lepra peccati mundamur. Lazarus enim non prius de monumento est adductus ⁊ post a domino suscitatus: sed intus suscitatus prodit foras uiuus: ut ostenderet suscitatio anime precedere confessionem. Nemo enim potest scire nisi suscitatus: quia a mortuo uelut ab illo qui non est per

confessio. Nullus g^o confitetur nisi suscita-
tus. Nemo v^o suscitatur: nisi qui a pecca-
to soluit. quia. p. mors aie est. que ut est
vita cōporis: ita est v^o de. His aliisq;
plurib^{us} auctoritatib^{us} pbat^{ur} a^{nt} p^{er} fessio^{ne}
v^{el} satisfactio^{ne} sola p^{ro}p^{ri}et^{ate} de. p. dimitti.
q^{ui} negat eas determinare laborat.
nec non in hui^{us} sententie deprecio^{ne} et sue
opinionis assertionem aucto^{rum} testimoni-
u^m inducunt. ait eni d^{omi}n^{us} p^{er} ysaia. dic tu.
in. t. ut. in. Item ambro. n^{on} p^{ot} q^{ui} iusti-
ficari a. p. nisi fuerit. p. ante cōfess^{io}ne^m. Idē
Confessio a morte. a. lⁱ. Confessio aperit
paradisum. confessio sp^{iritu}s salutaris tribuit.
quia non meret^{ur} iustificari qui iⁿ vita sua
peccata non vult cōfiteri. Illa confessio
nos liberat: que sit cum penitentia. peni-
tentia v^{er}o est dolor cordis et amaritudo
aie p^{ro} malis que. quicq^{ue} cōmissit. Itē ioh^{ann}es
Non p^{ot} quisq^{ue} grām dei accipere: nisi
purgat^{ur} fuerit ab omni. p. per penitētie
confessionē et per baptismū. Itē Aug^{ustinus}
Agite. p. qualis agitur iⁿ ecclesia. nemo di-
cat sibi occulte ago. apud deū ago. non ite
deus q^{ui} mihi ignoscit: quia iⁿ corde ago
Ergo sine causa dictū ē. que sol. s. t. e. s.
iⁿ cclis. ergo sine causa clauis dante s^{it}. fru-
stramus uerbu^m xpi. Job dicit. si erubui
iⁿ conspectu populi peccata mea confi-
teri. Itē ambro. venialis culpa est quā
sequitur professio delictorū. Item aug^{ustinus}.
super illū locū. Non absorbeat. m. p. n.
u. s. q^{ui} p^{ro}funditas iniquitatis
iⁿ quā si cecideris non claudet sup^{er} te os
suum: si tu non claudis os tuum. con-
fiteri ergo et dic. De profundis clama-
ui ad te d^{omi}n^{us}. et tu ades. Claudis sup^{er} illū q^{ui}
iⁿ profundo contempnit. A quo mor-
tuo velut q^{ui} non sit perit confessio. Idē
Nullus debite grauioris pene accipit ve-
nitiam: nisi quālibet: et si longe minore
q^{uam} debeat soluerit penā. Ita. n. impetrat

a deo largitas misericordie: ut non reli-
quatur iusticia discipline. Item hyero. g^o
peccator est plangat delicta propria v^{el}
populi: et ingrediat^{ur} ecclesiaz de qua per
peccatum fuerat egressus: et dormiat iⁿ
sacco: ut preteritis delicias per q^{ui}s deū
offenderat vite austeritate cōpenset. His
aliisq^{ue} auctoritatibus nituntur. asserere
sine confessione vocis et aliqua solut^{io}ne
pene neminē a peccato mūdari.

Cui sentētie potius consentiendū sit.

Uid ergo super his sentiendū
quid tenendū? sane dici p^{ot} q^{ui}
sine con. o. et solutione pene ex-
terioris peccata delent^{ur} per contritio^{ne}m
et humilitatem cordis. Ex quo eni pro-
p^{ri}o mente cōpūcta sese confessurū: de-
dimittit. quia ibi est confessio cordis et si
non oris: per quā aia interius mūdāt^{ur}
a macula et contagione peccati cōmissi:
et debitum eterne mortis relaxatur. Il-
la ergo que superius dicta sunt de cōfessio-
ne et penitentia: vel ad confessionē cō-
dis et ad interiorem penitentiā referen-
da sunt. Sicut illud aug^{ustinus}. q^{ui} nullus dici-
tur veniā consequi: nisi p^{ri}o quantūcūq^{ue}
soluerit peccati penā. vel de exteriori pe-
na accipienda sunt: et ad contempnētes
v^{el} negligentes referēda. Sicut illud. Ne-
mo dicat occulte ago et c. Nōnulli. n. iⁿ vi-
ta peccata confiteri negligunt vel erube-
scunt: et ideo nō merēt^{ur} iustificari. Sic
enim precepta est nobis interior p^{en}it^{entia}:
ita et oris cōfessio et exterior satisfactio
si adsit facultas. Unde nec vere penitēs ē
qui confessionis votum non habet. et sic
peccati remissio: munus dei est: ita peni-
tentia et confessio per quā peccatū dele-
t^{ur} nō potest esse nisi a deo: ut aug^{ustinus}. ait. Itā
inquit donū spūs. s. habet qui cōfiteretur
et penitet. quia nō potest esse cōfessio pec-
cati et punitio iⁿ homine ex seipso. Cū. n.

irascitur sibi quisq; et displicet: sine dono
spūs sancti non est. Oporteret g^o penitētē
confiteri si tēpus hēat. et tamē anteq̃ sit
confessio in ore: si votū sit in corde pstat
ei remissio.

Si sufficit soli deo confiteri.

Am fm q̃stionis articulum in
spiciamus. s. verū sufficiat pec
cata confiteri soli deo? an opō
teat cōfiteri sacerdoti? Quibusdāz visū
est sufficere si soli deo fiat confessio sine
sacerdotali iudicio et cōfessione ecclesie.
quia dauid dicit. Dixi con. d. et tu. r. et c.
Non ait sacerdoti: et tamē sibi remissūz
dicit pētm. Item ambro. Jd flevit petrus
q; culpa obrepit ei. Non invenio qd dī
xerit. invenio q; flevit. lacrimas eius le
go. satisfactionem nō lego. sed qd defen
di non pōt abluī potest. lavant lacrimae
delictum qd voce pudor est confiteri. et
venie fletus consilii et verecundie. h^o idē
et maxim^o epūs dicit. Jtē iohs crisostomus.
non tibi dico vt te prodas in publicū: neq;
apud alios te accusas: sed obedire te vo
lo prophete dicenti. Revela viam tuam
ante deū: et ego tua cōfiteri peccata ante
verum iudicē. cu3 orōne delicta tua p
nūcia. non lingua: sed conscie tue memo
ria. et tunc demū spera te misericordiāz
posse cōsequi. Si habueris peccata tua
in mente continue nunq̃ maluz aduers^o
proximuz in corde tenebis. Jdem pec
cata tua dicito ut deleas illa. Sed si con
funderis alieni dicere dicito ea quotidie
in aīa tua. non dico vt confitearis ea cō
seruo tuo vt tibi exprobet. dicito deo q
curat ea. Nec enī si non dixeris igno
rat ea. cu3 faciebas ea presto erat. cum
admitteres ea cognoverat. Nunq̃ vult
ea a te cognoscere? peccare enī non eru
buisi et confiteri erubescis. dicito i hac
vita vt in alia requies habear. Dicito in

gemiscens et lacrimans. In codice scri
pta sunt. p. t. Spongia peccatorū tuorū
lacrimae tuae sint. Item prosper. Illi quo
rum peccata humanā notitiā latent nō
ab ipsis confessi: nec ab aliis publicata:
si ea cōfiteri vel ea emendare voluerint:
deus quō habent testem: ipsum et habi
turi sunt punitorem. q; si multi iudices
fiāt et veluti sue vltiores iniquitatē: et hic i
se voluntariā penā severissime adaduer
sionis exerceat: temporaliū penis mu
tabūt eterna supplicia: et lacrimis ex vā
cordis contritione flūitibus restringūt
eterni ignis incendia. et infra. Facilius si
bi deum placabunt illi qui aut propriū
confessionibus crimen produnt: aut ne
scientibus aliis ipsi in se voluntarie excō
municationis sententiā ferūt: et ab altari
cui ministrabant nō aīo: sed officio sepa
rati vitā suā q̃si mortuā plangunt. certi
q; reconciliari sibi efficacis penitētie fru
ctibus a deo non solum amissa recipiāt
sed etiā superne civitatis gaudia recipi
ant. His auctoritatib^{us} imituntur q; suf
ficerē pretendunt deo cōfiteri peccata sine
sacerdote. dicūt. n. q; si q̃s timēs detegi
culpā suā apd homines ne ide obprobrio
hēat: vt alii suo exemplo ad peccādū ac
cingantur: et ideo taceat homini et reue
let deo: consequitur veniam.

Q; si sufficit soli deo cōfiteri si sacer
dos assit.

Ed q; sacerdotibus confiteri
oporteat: non soluz illa aucto
ritate Jacobi cōfitemini. a. p.
u. et c. sed etiā in plurib^{us} aliorūz testimo
niis comprobatur. ait enī Aug^{us}. Iudicēz
scipz hō volūtariē dū pōt: ut mores cō
uertat in melius: ne cum iam non pote
rit preter voluntatē a dīo iudicet. et cū
i se protulerit severissime medicīne: s; tñ
utilissime sententiā veniat ad antistites p

quos illi clauēs in ecclia ministrāt: rāq̃
bonus iaz incipiens esse filius: materno
rū m̃btorū ordine custodito: a p̃pōlitis
sacroꝝ accipiat satisfāctionis hie modū
in offerendo sacrificio contribulati cor/
dis deuot⁹ ⁊ supplex. Idē agat qđ nō
solū pro sit sibi ad salutē: s; ceteris ad ex
ēplū. vt si peccat⁹ ei nō solūmō in graui
malo: sed etiā in tanto scandalo aliorū
est: atq; hoc expediri vtilitati ecclie vi/
det antistiti: i notitiā alioꝝ mulcorū: vt
totius plebis agere penitētiā non recu/
set: ne letali plage p pudorez addat tu/
morē. Itē cū tāta est plaga peti ⁊ ipet⁹
morbi vt medicamēta corpis ⁊ s̃a. dñi
differenda sunt: auctē antistitis debet se
remouē ab altari ad agendā. p. ⁊ eadē
reconciliari. Itē Leo. Multiplex misicō
dia dei ita lapsis humanis: lubuenit: vt
nō solūmodo p baptismū: s; et per pēi
tentia spes vite reparet. sic diuine volū
tatis p̃sidiū ordinatis vt indulgētiāz
dei nisi supplicationib⁹ sacerdotū neq̃at
obtinere. christus enim hanc prepositis
ecclie tradidit potestatem: vt confiten
tibus penitentie satisfāctionem darent:
⁊ eos deꝝ salubri satisfāctione purgatos
ad cōmunionē sacramētorū per ianuāz
reconciliationis admitterent. Itē Aug⁹.
Quē penitet oīno peniteat: ⁊ dolorez la
crimis ostendat. representet vitam suāz
deo per sacerdotem. pueniat iudiciū dei
per confessionem. precepit enim dñs mū
dandis: ut ostenderent ora sacerdotibus
tōcēs corporali p̃sentia cōfitemda pec
cata: non per scriptū manifestanda. Di/
xit enī or a monstrare: ⁊ omnes: nō vnus
pro omnib⁹. non aliū statuat nūciū
qui pro vobis offerat munus ad Moy
sen statutū: sed qui per vos peccatis: p
vos erubescatis. Erubescētia enī ipa p
tem habet remissionis. Ex misericordia
enī hoc precepit dñs vt nemo penite /

ret in oculo. In hoc enī q̃ per seipsum
dicit sacerdoti: ⁊ erubescētiā. vincit ti
mor dei offēsi sit venia criminis. sit enī ve
niale per confessionē qđ criminale erat i
operatione: et si non statiz purgat: sit tñ
veniale qđ cōmiserat mortale. Multū
enī satisfāctionis obtulit: q̃ erubescē
tie dñans: nūc eorū que cōmiserat nūcio
dei negauit. Deus enī qui iust⁹ ⁊ miseri/
cors est: sicut seruat misericordiā in iusti
tia: ita ⁊ iusticiā in misericordia. opus
enī misericordie est peccanti peccata di/
mittere. s; oportet ut iustus misereatur
iuste. Considerat enī si dignus est nō di/
co iusticia: s; ⁊ misericordia. Iusticia. n.
sola damnat. sed dignus ē misericordia
qui spiritali labore querit grām. labo
borat enim mens patiendo erubescētiā
⁊ quoniam verecundia est magna pena
qui pro proximo erubescit: sit dignus
misericordia. vnde patet: qđ q̃to plūib⁹
cōfitebitur in spe venie turpitudinez cri
minis tanto facilius consequitur grām
remissōis. Itē n. sacerdotes pl⁹ iā pos
sunt proficere: plus cōfitemib⁹ parcerē.
Itē Leo papa. Quis plenitudo fidei ui
deatur esse laudabilis: que propter dei
timorē apud hoies erubescere non vere
tur. tamen quia non oīum huiusmodi
sūt peccata vt ea qui penitentiāz poscūt
non timeant publicare: remoueat im
probabilis consuetudo ne multi a peni
tentie remediis arceantur: dum aut eru
bescūt: aut timēt inimicis sua facta refe
rare: quib⁹ possint legū percelli cōstitutio
ne. Sufficit enī p̃fessio q̃ primum deo
offerit. tunc et sacerdoti q̃ pro delict pe
nitētiū precator accedit. Tunc. n. plures
ad penitētiāz poterūt p̃uocare: si popu
l⁹ auribus non publicetur conscia confis
sionis. Ex his aliisq; plurib⁹ indubitā
ter ostendit oportere deo primū ⁊ deū
sacerdoti offerre confessionē: nec aliter

posse perueniri ad ingressum paradisi si adsit facultas.

De tercio articulo an sufficiat pñte/ri layco.

Unc prius q̄ pmissis auctori/ tatib⁹: que his contradicē vi/ dentur: respōdeam⁹: Ecclā q̄sti/ onē intueamur. Qd enim secunda q̄stio p̄tinebat. s. an sine confessione ⁊ iudicio sacerdotis soli deo cōfiteri sufficeret: ex/ peditiū ⁊ certificatiū premisis testimoniis est: q̄ non sufficit cōfiteri deo sine sacer/ dote. nec ē v̄e humil⁹ ⁊ penitēs si nō deside/ rat ⁊ regit sacerdotis iudiciū. s. nūqd̄ eque valz cōfiteri alicui socio vel p̄ximo suo: saltē cū deest sacerdos? Sane ad h⁹ dici pōt q̄ sacerdos examē regrendū est studiosē: q̄a sacerdotib⁹ cōcessit de⁹ pote/ statem ligandi ⁊ soluēdi. ⁊ ideo quibus ipsi dimittunt ⁊ deus dimittit. si tamen defuerit sacerdos p̄xio ul⁹ socio cōfessio est faciēda. s. curēt q̄sq̄ sacerdotē que/ rere q̄ sciat ligare ⁊ soluē. Talem enī cē oportet qui alioz crimīa indicat. vnde aug⁹. Qui vult cōfiteri peccata ut inue/ niat gr̄az: querat sacerdotē q̄ sciat liga/ re ⁊ soluere: nec cū negligens circa se exti/ terit: negligat ab illo q̄ eū misericordiē monet ⁊ petit: ne ambo in fouē cadāt quā stultus enitare noluit. tāta itaq̄ uis p̄fessiois est: ut si deest sacerdos cōfiteat̄ p̄ximo. Sepe eteni contingit q̄ penitens non potest verecundari coraz sacerdotē quē desiderat: nec tēp⁹ nec locus offert et si ille cui confitebit̄ p̄tēz solucndi nō habeat: sit tamē dignus venia ex sacer/ dotē desiderio q̄ crimī cōfiteat̄ socio. Mū dati. n. s. leprosi duz ibāt ora v̄l se ostē der sacerdotib⁹ affē ad eos peruenirēt. vnde p̄ter deū ad cor respicere: duz ex/ necessitate p̄hibent ad sacerdotēz pue/ nire. Sepe ḡdez eos q̄runt sani ⁊ leti: s. duz querūt affē perueniāt moriuntur.

Sz misericordia dei vbiq̄ ē: q̄ ⁊ iusti p̄cē nonit: et si nō tā cito sicut si soluerēt a sacerdote. Qui ergo oīno cōfiteat̄ sacer/ doti meliori q̄ pōt confiteat̄. et si p̄cē occultū est sufficiat referre in notitiā sa/ cerdotis. Naz in resurrectione puelle si lie archisynagogi: pauci interfuerunt q̄ viderent. nōdū enī erat sepulta: nōdū eē portā delata: nōdū extra domuz in notitiāz portata. Int⁹ resuscitauit quaz intus inuenit: relictis solis petro ⁊ Iaco/ bo ⁊ iohanne ⁊ patre ⁊ matre puelle. In quibus figuraliter continēt sacer/ dotes ecclesie. Quos aut̄ extra inuenit ad uertendum est quomōd̄ suscitauit. flebat enī turba post filiū vidue. flebat mar/ tha ⁊ maria supplicātes pro fratre. fle/ bat ⁊ turba Mariam secuta. In quo docemur publice peccatib⁹ nō propum s. ecclesie sufficere meritū. labore igit̄ pe/ nitens in ecclesia esse ⁊ ad ecclesie vnitatem tendere. nisi enī vnitās ecclesie succurrat: nisi qd̄ deest p̄cōri sua orōne cōpleat de manibus inimici nō eripietur anima mortui. Credendum est enim q̄ oīs ele/ mosine ecclesie ⁊ orōnes ⁊ opera iustitie ⁊ misericordie succurrāt recognoscēti mō/ tē suā ad conuersionē. Ideoq̄ nemo di/ gne pōt penitere quē non sustineat vni/ tas ecclesie. Ideoq̄ si petat sacerdotes p̄ aliquā culpam ab vnitāte ecclesie diuisos Ex his satis aperitur ⁊ absoluitur pre/ missa questionis articulus. Querendus est enim sacerdos sapiens ⁊ discretus: q̄ cum potestate simul habeat iudiciū: q̄ forte cum defuerit confiteri debet socio. Beda vero inter cōfessiones venialium ⁊ mortalium distinguit super illū locuz. Confitemini alterutruꝝ peccata uestra ait. n. Coeq̄lib⁹ quotidiana ⁊ leuia: gra/ uiora uero sacerdoti p̄dam⁹. ⁊ quāto iusserit tēpore purgare curem⁹. q̄a sine cōfesside emendationis peccata nequeunt

dimitti. Sed et graviora coequalibus
pendenda sunt. Cum deest sacerdos et ur
get periculum. venialia vero etiam sacer
dotis oblata copia: licet confiteri coequi
et sufficit ut quibusdam placeat: si tamen co
temptu si pretermittatur sacerdos. Tu
tus est tamen et perfectius utriusque gene
ris peccata sacerdotibus pandere et con
siliu[m] medicine ab eis querere: quibus
concessa est potestas ligandi et solvendi.

Quali supraposite auctoritates in
telligende sint hic aperit.

Un[de] igitur ex his aliisque pluribus
testimoniis perspicuum est fiat et in
dubitabiliter constet: peccata
primu[m] deo: deinde sacerdoti esse confite
nda: et si ipse defuerit etiam socio. Illud Jo
hannis crisostomi superius positu[m] non ita
est intelligendum: ut liceat alicui si tempus
habeat sacerdoti non confiteri: sed quia suf
ficit ubi crimen occultum est soli deo per
sacerdotem dicere et semel. Nec oportet pu
blicari coram multis occultu[m] est. Quod
notavit dicens: non tibi dico ut te pro
das in publicu[m]. Sicut enim publica noxa
publico eget remedio: ita occulta secre
ta confessione: et occulta satisfactio pur
gatur. nec necesse est ut quod sacerdoti se
mel confessi sumus: iterum confiteamur:
sed lingua cordis et non carnis apud verum
iudicem id ingiter confiteri debemus. Unde
idem iohannes ait. Nunc autem si recorde
ris peccatorum tuorum: et frequenter ea in con
spectu dei pronuncies: et pro eis depre
ceris: citius illa delebis. Si vero obliui
scaris: tunc eorum recordaberis nolens quoniam
publicabuntur: et in conspectu proferentur
eius amicorum et inimicorum secundum agnitionem
Confirmat autem ambrosius et prosperus.

Ta[m]en illud ambrosii. Lacri
me lauant delictu[m] quod voce pu
dor est confiteri: ad publicam
penitentiam referendu[m] est. Ibi enim vir

tute laquearum et confessionis ostendens
significari voluit quod lacrimae occultae et con
fessio secreta: sicut quae fit soli sacerdo
ri: lauant delictu[m] quod pudet aliquem pu
blice confiteri. Quod vero dicit se lacrimas
petri legisse non confessionem vel satisfacti
onem: per hoc non excludit illa. Multa eni
facta sunt quae scripta non sunt. vel forte nondum
facta erat institutio confessionis quae modo
est. Similiter et illud prosperi si sui iudices
fiant mutabunt aeterna supplicia. et illud
facilius deum placabunt sibi: quam propter con
fessionibus crimine produnt: aut nescien
tibus aliis in se sententiam excommunic
ationis ferunt: ad publicam confessionem et
satisfactionem referri oportet. Non enim soli
sacerdotibus ius ligandi et solvendi datum
est. si cuique suo. ar. se poena vel excommunic
ationis sententia ligare: et absque sacerdoti
li iudicio seipsum deo vel altari reconci
liari licet. quod ecclesiastice institutioni et con
suetudini penitentis repugnat. potius igitur
si publice peccasti: publice confitere te re
um et emenda. Si vero occulte deliqui
sti: etiam sic non taceas. nec tamen dico ut
publices. taciturnitas enim peccati ex sup
bia nascitur cordis. ideo enim peccatu[m] suu[m]
quis celat ne reputetur fortis qualem se
iuxta divino conspectui exhibuit: quod ex fo
te superbie nascitur. Species enim superbie
est se velle iustum videri qui peccator est
atque hypocrita conuincitur qui ad instar
primorum parentum vel tergiverfat deo
rum peccata sua leuigare conuertit. ut sic Cain
peccatu[m] suu[m] reticendo suppressere querit.
ubi vero superbia regnat vel hypocrisis: hu
militas locum non habet. Sine humilitate
vero alicui veniam sperare non licet. ubi
ergo est taciturnitas confessionis non est spe
randa venia criminis. Jam certissime liquet
quod sit detestabile peccatu[m] silentii: et econ
uerso quod sit necessaria confessio. Est enim
confessio testimonium conscientie deum

timētis. Qui enī timet iudiciū dei peccatūz non erubescit confiteri. perfect⁹ timor soluit omne pudorez. Cōfessio peccati pudorem habet ⁊ ipsa erubescētia est gravis pena. Ideoq; iubemur confiteri peccata vt erubescētiāz patiamur p pena. Nam hocipsū pars est diuini iudiciū. Si ergo queritur ad quid confessio sit necessaria: cū i contritione iā deletum sit peccatū: dicim⁹ quia quedā punitiō peccati ē sicut satisfactio operis: p confessionēz et̄ intelligit sacerdos qualiter iudicari debeat de crimine. p eā quoq; peccator fit humilior ⁊ cautior.

De remissione sacerdotis.

Je q̄ri solz si pctm oīo dimissū ē a deo p cordis contritionē: ex quo pēitēs vocū hūit cōfite di: qd postea dimittatur ei a sacerdote. video enim quo vinculo eum ligat. s. tēporalis pene: sed non a quo eum absoluat. ⁊ ideo quero ante penitentiā quippe cordis aīa rei maculam habet ⁊ fetorem peccati: atq; eterne vltionis vinculo ligata existit. Si vero ante confessio nem per cordis contritionēz de⁹ p seipz sine ministerio sacerdotis ⁊ debitū cino relaxat ⁊ aīam interius purgat a contagione ⁊ a fetore peccati: quid ergo mūdat? quid dimittit sacerdos? vbi sunt clauēs illę: quas dñs tradidit petro ⁊ successoribus eius: dicens tibi dabo clauēs regni celoz: ⁊ qd cūq; lig. s. t. e. l. ⁊ in celis. ⁊ qd cūq; sol. s. t. e. c. s. o. ⁊ in celis: vt autem premissa questio plenius explicari valeat: quasi altius dñeto ret: de his clauibus ⁊ usu earum disseramus.

De clauibus.

Laues iste sunt. non corporales: sed spirituales. s. discernendi scia ⁊ potentia iudicandi. i. ligandi ⁊ soluendi: qua dignos recipere

indignos debet excludere a regno ecclesiasticus iudex: qui sicut habet ius ligandi: ita ⁊ soluendi. vnde ambro. Dñs pax ius ⁊ soluendi esse vult ⁊ ligandi: quia vtrunq; paxi conditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet: nec ligandi. ⁊ infra. Certum est qd ecclesie vtrunq; licet. heresis vtrūq; nō habet. Ius enīz hō solis permillum est sacerdotib⁹. Recte igitur ecclesia hoc vendicat q̄ ueros hēt sacerdotes. heresis hoc vendicare nō pōt que veros sacerdotes non habet.

De vlu clauū.

Sus etiam haruz clauū multiplex est: discernere. s. ligandos ul soluēdos: ac deinde ligare ⁊ soluere. q. m. indignos ligat ul soluit. p pāte se priuat. i. dignū puariōe se fac.

Si sacerdos pōt dimittere ul retinere peccata.

Ed queritur utrum a peccato soluere valeat sacerdos. i. a culpa vt culpe maculā abstergat ul debitū eterne mōtis solueri valeat. qdā arbitrati sūt cū peccator dupli ligatus teneatur vt predictū est. s. mentis contagione: ac cecitate ⁊ debito future pene: alēū curari per deū: alēūz solui p sacerdotē. patē enī per pctm qdā tenebras interiores ⁊ maculas a quib⁹ nisi liberet picietur i tenebras exteriores. Cum at liberatur ab his suscitatur a morte peccati. vnde apłus. Surge qui dormis ⁊ illūabit tibi xp̄us. Solus enim chr̄s nō sacerdos aīam resuscitat: ac pulsif tenebris interioribus ⁊ macul eaz illuminat ⁊ mundat: qui anime faciem lauat. Debitū sō eterne pene solūz pcessit sacerdotib⁹. Qd i resurrectione lazari signatū asserūt: quē xp̄s pri⁹ p se interi⁹ vniū canit: deinde foras exiit: eūq; adhuc ligatū soluere apłis precepit. qd ut alit

ipe interius aiaz a caligie maculaqz pec-
cati emundat. sacerdotibz vo dedit vin-
culum et ne mortis soluet. Alii vo dicunt
solu deū non sacerdotē debitum eterne
mortis dimittere: sicut et aiam interius
p se viuificat. nec tñ diffitēt sacerdotibz
ēdita prāte petā remittēdi et retinēdi:
quibus dictū est. Quorum re. pec. qē.
Sicut enī retinuit sibi potestātē baptis-
mi: ita et penitētiē. et ideo sic iterius grā
sua aiaz illuminat: ita et simul debitū et
ne mortis relaxat. Ipse enī per seipsum
peccata penitentū regit. et tunc regit qñ
ad penā non refuat. Tunc g^o regit qñ
debitū pene soluit. Quē autē ipse regat.
aperte dicit Aug. exponēs hunc locū psal-
mi. Quorū recta sunt peccata. i. coopra
et abolita. si enī tēx deus peccata nolu-
it aduertere. Si noluit aduertere: noluit
animaduertere. i. punire: sed ignoscere.
Ita ergo dicit a deo recta ut deus non
videat. i. eternali puniat. videre enī dei
peccata est ad penāz imputare. Auertere
autē faciez tuaz a peccatis meis. h^o ē ea
ad penam non refuare. Itē hyero. Qui
bus deus dimittit peccata regit ne in iu-
dicio reuelent. Item cass. Qui graua
habent peccata: aliis de^o imputat: aliis
p misericordiam non imputat. Ex his
aperte ostendit qz deus ipse pēitēte sol-
uit a debito pene. et tunc soluit qñ intus
illuminat inspirando veraz cordis con-
tritionez. Cui sententiē rō suffragat: et
auctoritates attestantur. Nemo enī de
peccato vere cōpungitur habens cor cō-
tritū et humiliatū: nisi i charitate. Qui
autēz charitatē habet: dignus est vita.
Nemo autem simul dign^o est vita et mō-
te. Non est igitur tunc ligatus debito et
ne mortis. fili^o enī ire desit esse: ex quo
diligere et penitere cepit. Extunc igitur
solutus est ab ira que non manet sup il-

luz qui credit in xpm: sed super illum g
n credit. Nō igit postmodū per sacerdo-
tez cui confitetur ab ira eterna liberabi-
tur: a qua iaz liberat^o est p dñm ex quo
dixit. confitebor. Solus igit de^o hoiez
interius mundat a macula peccati: et de-
bito pene eterne soluit: qui p propham
ait. Ego solus deleo iniquitates et pecca-
ta populi. Itē ambro. verbū dei dimit-
tit petā: sacerdos et iudex. Sacerdos q
dem officiū suū exhibet: sed nullus pote-
stat iura exercet. Idē. Ille solus dimit-
tit peccata qui solus pro peccatū nostris
mortuus est. Itē Aug. Nemo tollit pec-
cata nisi solus xpm: qui est agn^o tollens
peccata mundi. tollit autē et dimittēdo
que facta sunt: et adiunando ne fiant: et
pducendo ad uitā ubi oīno fieri nō pos-
sunt. His aliisqz pluribz testimoniis do-
cet deū solū per se peccata dimittere
et sicut dimittit quibuscūqz ita et aliorū
quorūdam peccata retinet.

Quē sacerdotes dimittūt peccata et te-
nent peccata suo modo.

Et ideo tamen negam^o sacer-
dotibus concessam potestatem
dimittēdi et retinēdi pecca-
ta: quia hoc veritas in euangelio aperte
doceat. hinc aug. ait. Ecclesie charitas q
p spm scm diffundit in cordibz corū: q
participes sui sūt peccata dimittit. Eoz
qui non sunt tenet. Idēz. sacerdotes pos-
sunt cōfidentibz parcere. quibz enī imit-
tūt remittit de^o. Lazari. n. de monumēto
suscitauit: et obtulit illū discipulis sol-
uendū: per hoc ostēdens potestātē soluē-
di concessam sacerdotibus. dixit enī qd
cunqz sol. s. e. s. et in celis. Hoc est. Ego
deus et omnes celestis militie ordines: et
omnes sancti in glia mea laudant uobis
cum et confirmant quos ligatis et soluid
non dixit quos putatis ligare et soluere:

sed in quos exerceat opus iusticie vel misericordie. Alii autē uel alia opera nra i peccatores non cognosco. Idem cum ueraciter ad deum conuerso peccata dimittuntur: ab eis dimittuntur: quib⁹ et ipse ueraci conuersione coniungit. Sps sanct⁹ ea dimittit qui dat⁹ est omnib⁹ sanctis sibi charitate coherentib⁹: siue se nouerint corporali: siue non. Similit̃ cū ali⁹ cui⁹ tenent peccata: ab eis tenent: a qb⁹ ille cordis puritate disjungitur: siue notis corporali: siue ignot. Omnes mali spiritaliter a bonis sciuncti sūt. Ecce hic dicit peccata dimitti uel teneri a uiris sanctis: et tamē ipse sanct⁹ ea dimittere dicitur. Et qd maiori consideratōe dignus est: idem et dicit qd deus per se: uel per sanctos suos tm peccata dimittit. ait. n. sic facit⁹ grē dat deus: et per malos. ipsaz uero grām non nisi per seipm uel per sanctos suos. et ideo remissio / rem peccatorum: uel per seipz facit: uel per ipsius columbe membra. qbus ait. Si cui dimiseris: dimittetur. ecce q̃ uaria a doctōib⁹ sup his tradit. Et i hac tanta uarietate quid tenendū sit: hoc sane dicere ac sentire possum⁹ qd solus de⁹ peccata dimittit et retinet. et tamē ecclie contulit potestātē ligandi et soluendi. sz ali⁹ ipse soluit uel ligat: alii ecclia. Ipe enī per se tm ita dimittit peccata: q̃a et animā mundat ab interiori macula: et a debito eterne mortis soluit.

Quō sacerdotes ligant uel soluit a peccatis.

On autem hoc sacerdotib⁹ cōcessit: quib⁹ tamē tribuit potestatem ligandi et soluendi: id est ostendendi homines ligatos et solutos. unde et docemus leprosz prius sanitati per se restituit: deinde ad sacerdotes misit: quoz iudicio ostēderet mun-

datus. Ita et lazarum iam uiuificatum obtulit discipulis soluendū. quia et si aliquis apud deum sit solutus: non tamen in facie ecclie solutus habetur: nisi per iudicium sacerdotis. In soluendis igit̃ culpis et retinendis ita operatur sacerdos euangelicus et iudicat: sicut olim legalis in illis qui contaminati erant lepra: que peccatum significat. unde hyero. sup matheum ubi dñs ait petro. Tibi dabo clauēs regni celoz. et qscūqz ligaueris sup tē. et lī. et celis. et qscūqz. s. f. t. e. s. et tce. hunc inquit locum quidā non intelligentes aliquid sumūt de supercilio phariseorum: ut damnare innoxios: uel soluere se putent noxios. cum apud deū non sententia sacerdotuz: sed reoz uita querat. In leuitico ostendere se sacerdotib⁹ iubentur leprosi: quos illi non faciūt leprosos uel mūdōs: sz discernūt q mūdī et i mūdī sūt. ita et hic. Alpe hic ostēditur q nō sequitur deus ecclie iudiciū: que per subreptionē et ignorantia interdū iudicat. Deus autē semp iudicat fm ueritatē et in remittendis uel in retinendis culpis. Id iuri et officii bñt euāglici sacerdotes qd oī sub lege habebant legales in curādis leprosis. hi g⁹ peccata dimittūt uel retinent dū dimissa a deo uel retēta iudicant et ostendūt. ponunt enī sacerdotes nomē dei super filios isrl: sed ipse benedicit: ut legitur i numeris. hunc modū ligandi et sol. hyero. sup notauit.

Alius modus ligandi et soluendi.

Igant quoqz sacerdotes dum satisfactionez penitentie confitētib⁹ iponūt. soluit cū de ea aliquid dimittūt: uel p eā purgatos ad sacramētoz cōmunionē admittunt. Quem modū super leo papa notauit. sz hūc modū et dicuntur sacerdotes dimittere peccata uel retinere. unde superius aug.

dixit. Quis? remittit remittit deus &c.
 Opus. n. iusticie exercent i peccatores
 cum eos iusta pena ligant. opus misicor
 die: dñi de ea aliquid relaxat: vñ sacroz
 cõmunioni conciliant. alia opera in pec
 catores exercere nequeunt. Et notanduz
 quia quos satisfactioe penitentie ligat
 eo ipso a peccatis solutos ostendit. quia
 non imponitur alicui satisfactio penitẽ
 tialis: nisi quẽ sacerdos vere penitentez
 arbitratur. Alii nõ imponunt: & eo ipso
 peccatus a deo retineri indicat. Quid aut
 hoc ad claves pertineat: Aug. ostendit
 dicens. frustrat claves ecclesie: qui sine
 arbitrio sacerdotis penitentia agit: si si
 ne oris confessione criminis indulgentia i
 peccatur. Est & ali? modus ligandi & sol
 uendi qui per excommunicationẽ geritur.
 dum aliquis fm canonicã disciplinã: ter
 tio vocatus ad emendationem manife
 sti delicti: & satisfacere uilipendẽs: senten
 tia ecclesie a loco orõis & sacrorum cõ
 munionis & fidelium consortio precludi
 tur: ut erubescat & pudore sceleris con
 uersus pẽteat: ut sic spũs eius saluus sit.
 Quid si penitentia profitẽs resipuerit: ne
 gate cõmunioni admittit: & eccle recon
 ciliatur. hec autem eccle anathematiza
 tio: hanc penam illis qui digne pcellunt.
 infligit. quia gratia dei & protectio illis
 aplius subtrahitur: ac sibiipsis relinqui
 tur: ut sit eis liberum rueri in iteritum
 peccati. In quos et diabolus maior seni
 endi datur potestas. orões quoq; eccle
 sie & benedictionum: ac meritorum sus
 fragia eis nequaquã suffragari putantur.

Quod secundum hos duos modos i
 telligendum sit illud. quodcunq; &c.

Secundum hos ligandi & sol
 uendi modos quod vix est qd
 dicitur. qdcunq; sol. s. f. e. s. & i
 c. & qdcunq; ligaueris. s. f. e. l. i. & in. cel

Aliquando enim ostendit solutos vel li
 gatos: q non sunt apud deum & pena sa
 tisfactionis: vel excommunicationis inter
 dũ indignos ligat & soluit: & indignos sac
 mentis admittunt: & dignos admitti ar
 cent. sed itelligendum est hoc in illis quo
 rũ merita solui vel ligari postulat. Tũc
 eniz sententia sacerdoti iudicio dei & to
 tius celestis curie approbatur & confir
 matur: cuz ita ex discretionẽ prodit: ut
 reorũ merita nõ cõtradiceant. quoscunq;
 ergo soluit & ligant adhibentes clauẽ
 discretionis reoruz meritis soluit vel
 ligantur in celis. i. apud deũ. qz diuino
 iudicio sententia sacerdotis sic progres
 sa approbat & confirmatur. Quos er
 go secunduz merita sententia ecclesie pec
 cellit & ledit: & illi foris sunt apud deũ. q
 antez non meruit: sententia ecclesie non
 leditur nisi contemnat. Unde Origenes.
 exit quis a veritate: a fide: a charitate. p
 hoc exit de castris ecclesie etia3 si et epĩ
 uoce non abiciatur: sicut contra aliq
 nõ recto iudicio foras mittit. Sz si nõ
 egit ut meret exit nihil leditur. Int dũ
 eniz qui foras mittitur intus est. & qui fo
 ras est intus videtur retineri. Ecce qua
 lis & quantus sit vsus apostolicarum
 clauium: iam ostensus est ex parte: & q
 lĩ sacerdotes dimittunt peccatũ vñ i tĩet
 & tĩ retinuit sibi de? quãdam singlarez
 potestate dimittendi vñ i tĩedi. quia ipse
 solus per se debitum eterne mortis sol
 uit & animã interius purgat.

Que sint itiores tenebre: & interior
 macula.

Je querit que sit illa macula
 & que sint ille tenebre itiores
 a qbus de? interius animam
 purgat cum veram penitentia3 imitrit
 De tenebris & itiori caligine sat fa
 cile est intelligere & respondere. Cum eni

quis mortaliter delinquit: et gr̃a virtutis
primatur si qua precessit: et naturalium bo-
norum elisione patitur. unde intellectus
obundatur et totus homo interior obtene-
bratur. et ita quasi caligine quadam mens
obvoluitur: que caligo peccati pena est.
Hanc vero deus pellit cum penitentia in-
mittit per: quā bona perditā restituit. et
uiciata reparat. unde propheta. Nebulā
sicut cinerem spargit. sed que est macula
peccati: a qua anima lauitur. Ecce enim
quis voluit facere homicidium: et patranit:
quo patrato desinit tū uelle quod faceret. Nō
dum tamen uere et humiliter pēitet: nec
confiteri proponit. Que igitur reman-
sit in anima illius macula? Mala uolun-
tas quideus macula fuit illius anime: sed
illa transiit. Macula etiam est si penitens
contemnit. sed hoc est peccatum aliud
a precedenti. Que igitur macula remansit
a qua in penitentia purgatur? polluta
quod est anima quousque penitet. sicut erat
dum in ea praua erat voluntas. Sicut
enim qui tangit morticinum uel aliud imundū:
ita pollutus est per actum quousque lauat
sicut fuit dum tangeret: ita post actum
peccati polluta remanet anima sicut fuit in
ipso actu peccati. quia ita longe est a deo
per dissimilitudinem: qui est uita et mundi-
tia mentis: sicut fuit dum peccatum age-
ret. Ipsa ergo dissimilitudo que uestit
ex peccato: et est a deo elogatio: aie ma-
cula intelligitur a qua purgatur in penite-
tia. hoc autem solus deus facit: qui solus
suscitat animas et illuminat. quod sacerdotes
nequeunt quod tamen se medici aiunt. unde propheta.
Nūquid medici suscitabit et ostenduntur
tibi. quod expones Augustinus ait. Boni recto
resuscitantur: qui uiuentes curare mini-
sterio possunt: sed non mortuos suscita-
re. sola enim gratia dei reuiuiscunt.
Quando hec clauis dantur: et quibus.

Antequam ostensum est que sunt cla-
ues apostolicę: et quis earum usus?
superest inuestigare quādo hec
clauis dantur. et quibus dantur hec cla-
ues: per ministerium episcopi alicui in pro-
mōtione sacerdotii. Cum enim recipit or-
dinem sacerdotalem: simul et has clauis
recipit: sed non uidetur quod omnes et soli
sacerdotes has clauis habeant. quia ple-
rique ante sacram ordinationem scientiam
discernendi habent. plures post consecra-
tionem ea carent.

Responsio.

Alie dici possunt quod alteram harum
clauis. id est scientiam discernendi
dum non omnes habent sacerdo-
tes. unde dolendum est atque lugendum.
Multi enim licet indiscreti: atque scientie
qua eminere debet sacerdos exfortes: sa-
cerdotii gradum recipere presumunt: uita
et scientia eo indigni: quod nec ante sacerdotium: nec
post scientiam discernendi habent: qui li-
gandi sunt uel soluendi. Ideoque illarum cla-
uim in consecratione non recipiunt: quia
scientia semper caret. Qui uero ante sa-
cerdotium scientiam discernendi prediti se-
licet discretionem habeant: non tamen in
eis clauis est. quia non valent ea clande-
re uel aperire. Ideoque cum promouetur
in sacerdotem clauis discretionis recte di-
citur accipere. quod et ante habita discretio
auget. et fit in eo clauis. ut ea ita ualeat
ut ad claudendum uel aperiendum.

Si aliam clauem omnes habent. scilicet potestatem
ligandi et soluendi.

Unde iam ostet non omnes sacerdo-
tes illas duas habere: quia
scientia discernendi plerique carent:
de alia. id est potestate ligandi et soluendi quod
utrumque omnes sacerdotes eam habent. Quidam
enim putant hanc potestatem illis solis
esse concessam: qui doctrinam simul ac uirtutem

apostolorum fuer. Illas enīz clauē p
misit dñs petro ⁊ imitatoribus ei⁹ tñ
vt aiunt: qui etīaz auctoritatib⁹ vtunt
i munimentūz sue opinionis. hoc enī di
cunt Aug⁹. sensisse superius vbi ait. Re/
missione peccatorū: vel per seipm fac
teus: vñ per columbe mēbra. dicit etīaz
ibidez peccata dimitti vel teneri a san/
ctis. Idem super exodus vbi ait de la/
mina aurea legitur. Erat autem lami/
na aurea semper in fronte sacerdotis
hec inquit significat fiduciaz bone vite.
quā qui vere perfecteqz non significati
one: sed veritate sacerdos habz sol⁹ pōt
peccata auferre. Itēz Greg⁹. Illi soli ha
bent in hac carne positi: ligandi ⁊ soluē
di potestates sicut sancti apostoli: g illo
rū exempla simul eūz doctrina tenent.
Idēz ex dictis Origenis. hec potestas
soli petro concessa est ⁊ imitatorib⁹. Pe
tri. Nam quicūqz vestigia petri imitāf
habēt recte ligandi ⁊ soluēdi potestates
his aliūqz testimoniis imituntur q asse
runt potestates li. ⁊ sol. illis solis conces
sam sacerdotib⁹: qui vita ⁊ doctrina pol
lent sicut apostoli.

Aliorum sententia verior.

Liis antez videtur qd ⁊ mibi
placere fateor: cunctis sacerdo
tibus hanc clauēz dari. s. li. ⁊
sol. sed non eam recte ac digne habent
nisi qui vitaz ⁊ doctrinaz apostolicā se
uāt. nec premisse auctoritates malos sa
cerdotes hanc ptatem hñe negāt: s. illos
solos digne ac recte hac potestate vri
significant qui prediti sūt vita ⁊ doctri
na apostolica. quia soli apostolorū imi
tatores digne recteqz possunt ligare ⁊
soluere. ⁊ p deuz tñ vel per sanctos in q
bus habitat spiritus. s. digne ⁊ recte fit
remissio vñ retentio peccatorū. fit tam
per illos qui sancti non sunt: sed non dñe

gne vel recte. dat enī deus benedictionē
digne poscenti etiam per indignū min
strū. Quēro hanc potestatem habeāt
oēs sacerdotes: Idēro. testatur sup il
luz locū euāgelii: vbi dixit dñs petro. ti
bi dabo clauē regni celoz ⁊ c. habent i
quit eandem iudiciariam potestatem alii
apostoli. hēt ⁊ oīs ecclesia in epis ⁊ pre/
biteris. Sed ideo petrus eam specialit
accepit vt oēs intelligant q quicūqz ab
vnitate fidei ⁊ societate ecclesie se seponē/
rit: nec a peccatis soluit: nec celū potest
ingredi. Item q sacerdos etī si malus
sit: grāz tñ transfūdite pro sue dignitat
officio: Aug⁹. ostendit dicens: dictū est a
dño in numeris ad Moysen ⁊ Aaron
sacerdotes. vos ponite nomen meū sup
filios isrl. Ego dñs benedicam eos: vt
grām traditio per ministeriū ordinati
transfundat hominib⁹. nec voluntas sa
cerdotis obesse vel prodesse possit: s. me/
ritūz benedictionez poscentis. Quāta āc
sit dignitas sacerdotalis officii ⁊ ordinis
hinc aduertamus. dictum est de nequissi
mo caypha inter cetera. hoc autē a se
metipso nō dixit: s. cū eēt pōtifer āni il
lius pphetauit. per qd offit spm grāz
non psonaz se qui digni vel indigni: sed
ordinez traditionis: vt quis aliquis bo
ni meriti sit: non tamē possit benedicere
nisi fuerit ordinatus: vt officii ministeri
ūz exhibeat. dei āc ē effectū tribuē bñdi
ctiois. hinc euidenter offit ordo non p
uari potestate tribuēdi grām eb minist/
tri idignitatē. huic tamē Aug⁹. sententie
videt obuiare qd ait esrl⁹. sacerdotes
inquit non ppria virtute bñdicunt: s.
quia xpi figurā gerūt: ⁊ ppter eūz q in
ipsis est benedictionis plenitudinez tri/
buūt. Nec soluz his qui sacerdotiūz ser
uitus est: sed quicūqz xpm in seipso hēt
⁊ eius figuraz gerit per conuersionez

bonaz. sicut Moyses idoneus est ut benedictiones prestat. Ecce hic hēs q non solum sacerdos: sed ois in quo xp̄us habitat benedictiones prestat. sed alia est benedictio que solis congruit sacerdotibus. Alia que ab hominib⁹ bonis cōit exhibetur. Deniq illi sacerdotes in qb⁹ xp̄us habitat benedictionis plenitudinē tribuere dicunt. non quia soli illi trāsū dāt grām: sed quia illi soli licite ⁊ digne id agunt. nec subditos mala vita sacerdotis ledit si bona faciunt que ille dicit. vnde Greg. Multi duz plus vitam sacerdotuz q suaz discutiūt in erroris foras dilabuntur: minus considerat q non eos vita sacerdotuz lederet si humiliter bonis sacerdotuz amonitionibus aurem accomodarent.

De eo quod scriptuz est in malachia maledicam benedictionibus uestris.

Remisse vero sententiē qua dicitur etia per mali sacerdotū ministeriūz transfundi gratia benedictionis: videtur obuiare qd dñs per prophetaz malis sacerdotib⁹ cōminatur. Maledicam benedictionibus uestris. ⁊ alibi. ve his qui uiuificant aīas que non uiuunt: ⁊ mortificent aīas que non moriuntur. Si enī maledicit dñs benedictionibus eorū: et si aīe quas uiuificant nō uiuunt: quō per eos grā benedictionis trāsūditur. Sed illud caplm maledicaz ⁊c. quidā referūt ad hereticos qui ab ecclesia precisi sūt. ⁊ ad excōmunicatos quorū benedictiones vertuntur i maledictiones his qui errores eorum secunt. Illud vero alterum: scilicet uiuificant ⁊c. super omnes illos sacerdotes exponūt qui absq clauē scientie ⁊ forma bone vite presumunt ligare vel soluē. sed nullus officio sacerdoti vti debet nisi imunis sit ab illis que in aliis

iudicat: aliogn seipsum condemnat.

Qualis debz esse iudex ecclesiastic⁹.

Ualeat autem esse oporteat q alorū iudex constituitur: Augustinus describit ita dicēs. sacerdos cui ois offertur peccator: ante quem statuitur omnis lāguor: i nullo eorū sit iudicandus que in aliis iudicare est promptus. Iudicans enī aliorū qui iudicandus condemnat seipsum. Cognoscat igitur se ⁊ purget in se qd alios videret sibi offerre. caueat ut protegerit a se quicquid in aliquo damnosū reperit. Animaduertat q qui sine peccato est p̄mus i illaz lapidez mittat. Ideo enī liberauit peccatū: quia si erat qui iuste proiceret lapidez: quō lapidaret qui se lapidādū cognosceret? Null⁹. n. erat sū peccato. in quo intelligitur omnes fuisse reos. Nam venialia temp remittebatur p̄cerimonias. Si qd ergo i eis peccatū erat criminale erat. In hoc igitur patentiissimū est crimē sacerdotū ⁊ dēte stabile: qui non prius se iudicant ⁊ alios alligāt. Caueat spiritalis iudex: sicut non cōmisit crimē nequicie: ita non creat munere sciētie. Oportet ut sciat cognoscere quicquid debet iudicare. Iudiciaria enī potestas hoc postulat ut qd debet iudicare discernat. diligens igitur inuestigator sapienter interroget a peccatore qd forsitan ignoret ul uerēdū ne lit occultare. Cognito uero crimē uarietates eius non dubitet interrogare: ⁊ locū ⁊ tēpus ⁊c. que supradixim⁹. Quib⁹ cognitīs assit beniuolus patūs erigere ut secū on⁹ portare. habeat dulcedinē in affectū: discretionē i uarietate. doceat p̄seuerantiā. caueat ne corruat: ne iuste pdat iudiciariā potestare. et si enī penitētia ei possit acquirere gratiaz: non tamen mox restituit i prātē pristinam. et si

petrus post lapsus restitutus fuerit: et se
pe lapsis sacerdotibus restituta sit digni-
tatis potestas: non tam est necesse ut oi-
bus concedatur quasi ex auctoritate. In-
uenitur auctoritas que concedit et qua
si imperat. Inuenitur alia que non con-
cedit: sed vetat. que scripture non repu-
gnant: sed concordant. Cum enim tot sunt
qui labuntur ut pristinae dignitates ex
auctoritate defendant: et quasi vsu pec-
candi sibi faciant: recidenda est spes ista.
Si vero locus est ubi ista non occurrat
restitui possunt qui peccant. Ex his satis
perpenditur qualis debeat esse sacerdos
qui alios ligat et soluit: discretus scilicet et
iustus. Alioquin mortificat sepe animas
que non moriuntur: et vinificat que non
vivunt. et ita incidit in maledictionis in-
diciu. Illud autem malachie. scilicet maledic-
ta benedictionibus vestris: siue super her-
eticos tamen et excommunicatos: siue super omnes
sacerdotes qui vita et scientia carere be-
nedicere presumunt: dictum accipias: sic
intelligi potest. Maledicte benedictio-
nibus vestris. id est his que in eis benedictio-
nibus possidetis. quia faciam ea vobis
cedere in maledictione: non in benedi-
ctione. quia etsi benedicunt sanctis: non
tamen habent faciem ex vero corde. et ideo eorum
benedictio eis vertitur in maledictionem.
Vel maledicte benedictionibus vestris. id est
quod a vobis benedicunt a me erit male-
dictum. quia benedicunt inique agentibus
adulantibusque peccantibus: dummodo divi-
tes sint.

De his qui in fine penitent:

Sciendum est etiam quod tempus peni-
tentie est usque in extremum ar-
ticulum vite. unde Leo papa.
Nemo est desperandus dum in hoc cor-
pore constitutus est. quia non nunquam quod dis-
sidentia etatis differtur consilio matu-

riori perficitur. Augustinus. tam de penitentia
differentibus ita describit. Si quis po-
sit in ultima necessitate voluerit acci-
pere penitentiam: et accipiat: et mori recu-
sabitur: et hunc vadit. Fateor vobis non
illi negamus quod petit: sed non presumi-
mus quod bene hinc exit. si securus hinc ex-
ierit. ego nescio. penitentiam dari possum?
securitate vero non. Nunquid dico da-
nabitur? sed nec dico liberabit. vis ergo
a dubio liberari? age penitentiam dum sa-
nus es. si sic agis dico tibi quod securus es.
quia penitentiam egisti eo tempore quo pec-
care potuisti. Si vis agere penitentiam
quando iam peccare non potes: peccata te
dimiserunt: non tu illa. Item due res se
aut ignoscitur tibi: aut non ignoscitur.
Quod horum tibi sit futurum nescio. ergo te-
ne certum: dimitte incertum. sed quare hoc
dicit Augustinus. cum penitentia que in fine agi-
tur in psalmo appelletur sacrificium vesp-
tinum: quod erat acceptabilis in lege. Et cum
in quacunque die innocens deus adsit: et quic-
cumque hora ingemuerit et conuersus fue-
rit peccator vita uiuat. scilicet illa dixit augustinus
propter illos qui penitentiam usque in fi-
nem vite protrahunt. et tunc non ex dei
amore videntur penitere: sed timore mor-
tis quasi ex necessitate. unde idem quasi
aperiens quod superius dixerat ait. Nul-
lus expectet quando peccare non potest
arbitrii enim libertatem querit ut delere
possit commissum: non necessitate. charitatem
non tamen timorem. quia non in solo timore
viuit homo. Quem ergo sero penitet
oportet non solum timere iudicem: sed di-
ligere. quia sine charitate nemo potest esse
saluus. Non ergo tamen timeat penam quod pe-
nitentia: sed anxietur pro gloria. Que conuer-
sio si contigerit alicui etiam in fine despe-
randum non est de eius remissione. scilicet quoniam
vix uel raro est tamen iusta conuersio: tamen dum

est de penitente sero: maxime cum filii quos
illicite dilexerint presbiteri et uxor et mu-
dus ad se vocet. multos solet serotina pe-
nitentia decipere. sed quoniam deus semper potest
est semper et in morte iuuare valet quibus
placet. Cum ergo opus sit non hominibus sed dei
fructifera penitentia inspirare eam potest
quoadocumque vult sua misericordia: et remu-
nerare ex misericordia quos damnare
potest ex iustitia. Sed quoniam multa sunt que in-
pediunt et languentem retrahunt: periculosissimum
est et interitui vicinum ad mortem
protrahere penitentem remedium. sed ma-
gnus est cui deus tunc inspirat si quis est
vera penitentia. sed si est sic conuersus? vi-
ta uiuat et non moriatur: non promittimus?
quod euadat omnem penam. Nam prius pur-
gandus est igne purgationis qui in alium
seculum distulit fructum conuersionis. hic
autem ignis: etsi eternus non sit: miro tamen modo
est gravis. Excellit enim omnem penam quam
unquam passus est aliquis in hac vita. nunquam
in carne tanta inuenta est pena: licet mi-
rabilia martires passi sunt tormenta.
Et multi neque quanta sepe sustinuerunt sup-
plicia. Ex his satis ostenditur quod pericu-
losum sit differre penitentiam usque in fi-
nem vite. si tamen tunc vera habeat peni-
tentia hominem liberat: et vitam mortuo
impetrat. non sic tamen ut nullam sentiat
penam: nisi forte tanta sit vehementia ge-
mitus et contritionis que sufficiat ad de-
licti punitionem. licet ergo difficile sit ut
tunc sit vera penitentia: quoniam tamen sera ve-
nit: quoniam cruciatus membra ligat: et dolor
sensum opprimit ut uix homo aliquid co-
gitare valeat. melior tamen est sera quam
nulla. penitentia enim si in extremo vite
habitu aduenit: sanat et liberat. multum
sera fuit latronis penitentia: sed non fuit
sera indulgentia. Sed licet latro veniam
meruisset in fine de omni crimine: non tamen

dedit deus baptizatis peccandi et per se
uerandi auctoritatem.

De his qui in hac uita penitentiam non
compleunt.

Idcirco queritur de illis qui in hac
uita penitentiam non compleunt:
verum transitori sint per ignem
ut ibi quasi compleant quod hic minus fecerunt.
Idem dicimus de istis esse sciendum:
et de his qui in extremis penitent. Si enim
tanta fuerit cordis contritio et delicti ex-
probatio ut sufficiat ad puniendum peccati
liberi ab aliis peccatis transeunt ad uitam:
etsi inexplata fuerit penitentia. quod per se
fuerit penituerunt et ingemuerunt corde. quod
vero non adeo conteruntur corde et igitur
miserant pro peccato: etsi ante expletum
penitentiae decesserint: ignem purgatorium
sentiant et grauius puniunt quam si hic imple-
rent penitentiam. horrendum est enim in-
cidere in manus dei uiuentis. deus enim
cum sit misericors et iustus: ex misericor-
dia penitentem ignoscit: non recusans peccati
ad penam eternam. ex iustitia uero impuni-
tum non dimittit delictum. aut enim hoc
punit: aut deus. homo autem punit peniten-
do. et est penitentia interior et exterior.
Si ergo interior penitendo tanta fuerit
ut sit sufficiens ultio peccati: deus quod hoc
nouit: ab illo qui taliter penitet: ulterius
penam non exigit. Si uero interior pe-
nitudo non sufficit ad uindicandam peccati: nec
exterior penitentia impletur: et deus quod mo-
dos et mensuras peccatorum et penarum no-
uit: addit penam sufficientem. Studeat
ergo quisque sic delicta corrigere: ut post
mortem non oporteat penam tollerare.
Quedam enim peccata mortalia in peni-
tentia fiunt uenialia: non tamen mox sanantur
sepe infirmus moreretur si non medica-
ret. si tamen statim medicatus sanatur. lan-
guet uicturus quod prius erat moriturus.

Qui autem ipse moritur: oino mori
et eternaliter cruciatur. Si enim semper
vinceret semper peccaret.

De illo cui sacerdos indiscretus iniun-
git paruam penitentiam.

¶ Vero de illo queritur qui sa-
tisfactionem iniunctam imple-
uit: que ignorantia vel negligē-
tia sacerdotis peccato condigna non fuit
utrum de vita migrans ab omni pena
sit liber? Idem respondeo quod. de illo qui
penitentiam non compleuit dixi. Quod si tamen
est lamentum interioris doloris: ut suffi-
ciat in vindictam peccati oino liberatus
est. Si vero non sufficit dolor interior si-
mul cum pena iniuncta addet deus pe-
nam. Quod autem interdum sufficiat dolor in-
terior ad vindictam peccati: certum do-
cumentum habemus in illo latrone qui so-
la mentis contritione et confessione statim
ut conuersus fuit paradisu ingredi me-
ruit. sed quia dispensatores ecclesie corri-
ptionis quantitates non perpendunt: quibus
non est datum intelligere occulta cordium
omnibus leges penitentie constituunt tam
magis quam minus de peccato dolentibus.
Quorum studiis ad hoc precipue tēde-
re debet ut cordis dolores quantum fas est
cognoscant: et secundum ipsius modum sa-
tisfactionem iungant. unde augustinus in acti-
one penitentie ubi tale premissum est: ut is
qui premissit a christi corpore sepeatur: non tam
consideranda est mensura temporis quam doloris.
Cor enim contritum etc. verum quod plerumque
dolor alterius cordis occultus est alteri
nec in aliorum notitiam nisi per verba vel
alia quecumque signa procedit: cum sit co-
ram illo cui dicitur gemitus meus. a. t.
n. e. ab. recte constituuntur ab his qui in
ecclesiis prebent tempora penitentie: ut sa-
tis fiat etiam ecclesie: in qua ipsa peccata
committuntur. extra eam quippe non re-

mittuntur. Ipsa enim spiritum san-
ctum pignus accepit: sine quo non remit-
tunt illa peccata. Item ait Hieronymus. mensu-
ram temporis in agenda penitentia ideo
non satis aperte prefigunt canones pro
vnoquoque criminis: ut de singulis dicat qui
liter emendandus sit vnicuique. sed intelli-
gentis magis in arbitrio sacerdotis re-
linquendum statuunt: quia apud deum si-
tam valet mensura temporis quam doloris: nec
abstinētia tantum ciborum quantum mortifica-
tio vitiorum. Ideoque tempora penitentie
pro fide et conuersatione penitentium abbre-
uianda precipiunt: et pro negligentia pro-
telanda. pro quibusdam tam culpae modi
penitentia sunt impositae.

¶ Morientibus non sit imponenda
satisfactio: sed innotescenda.

Olet etiam queri utrum satisfac-
tionis lex morituris sit im-
ponenda. de quo Theodorus ca-
turienensis episcopus in penitentiali suo sic
ait. ab infirmis in periculo mortis posi-
tis: pura est inquirenda confessio pecca-
torum: non tamen illis imponenda quan-
titas penitentiae: sed innotescenda: et cum
amicorum oronibus et elemosinarum lar-
gitionibus pondus penitentiae subleuan-
dum si forte migrauerint. Si vero con-
ualuerint penitentiae modum a sacerdote
impositum diligenter obseruet. Aliis vero
pro qualitate peccati presidentium arbi-
trio penitentia decernenda est. unde Leo
papa. Tempora penitudinis habita
moderatione constituenda sunt tuo iudi-
cio. put conuersorum animos perspe-
xeris esse deuotos. pariter et habere de-
bes etiam senilis incuria: et respicere pi-
culorum quorumcumque vel egritudinum ne-
cessitates.

In necessitate non est neganda peni-
tentia vel reconciliatio.

Ciendū ē qd in tempore ne-
cessitatis nō est neganda pnia
vel reconciliatio penitentibus.
Vnde Leo papa his qui tempore necessi-
tatis et periculi urgentis instantia: presi-
dium penitentie et mor reconciliationis
implorant: nec satisfactio iterdicenda ē
nec reconciliatio deneganda. ga miseri-
cordie dei nec mēsuras ponere possum?
nec tempora d inire. Qd si ita aliqua
egritudine aggravati sunt: vt qd paulo
an poscebant sub presenti significare nō
valeant: testimonia eis fidelium circūsta-
tū pdesse debebūt: simulq penitentie et
reconciliationis consequent beneficiū.
Item Iulius papa. Si presbiter penitē-
tiam abnegauerit morietibus reus erit
aiarū. qz dñs ait. Cū queri fuerit petōz
tunc saluus erit. Vra enī confessio vltio
tēpe potest esse. ga nō solummodo tēpū: s;
et cordis deus inspector est. sicut latro
probat

Qd presbiter non reconciliat in con-
sulto episcopo nisi in necessitate.

On debet tamē presbiter peni-
tentē reconciliare inconsulto
epo: nisi vltima necessitas co-
gat. vnde in chartaginēsi concilio. pbit
inconsulto epo non recōciliat pēitentē ab-
sente epo: nisi vltima necessitas cogat.
Cuiuscūq penitentis publicum crimē ē
qd vniuersaz cōmouerit vrbem. an ab-
scidaz. l. introituz ecclesie man? ei iponā.
Item dixit aurel? epus. Si qsi p celo fu-
erit cōstituit? et se recōciliari diuinis alta-
rib? petierit: si eps absēs fuerit: debz p
sbit? cōsulēt epz: et sic peditatē pcepto ei?
recōciliare. inconsulto vero epo nō pōt ex-
cōmunicatos: vlt publice pēitentes pbit?
recōciliare. vnde et i chartaginēsi cōcilio
2? statutū ē vt crisma nll recōciliatio pēi-
tentū et puellaz cōsecratio a pbit?is nō

fiat. Itē reconciliare quenquā in publi-
ca missa pbitero non liceat. Puellarum
tamē consecratio consulto episcopo per
presbiterum fieri valet. vnde in charta-
ginēsi concilio secūdo. presbiter icon-
sulto epo vrgines nō cōsecret. crisma vō
nūq cōficiat. sicut precepto epī pbitēz
pōt consecrare vrgines: sic et recōciliare
penitentes.

An oblatio eius sit recipienda q cur-
rens ad penitentiaz puenit morte.

Item qritur de illo q ad pēi-
tētiā festinās sacerdotē inueni-
re n potuit: et ita decessit: vtz
oblatio ei? sit recipiēda? Dicim? qz ē. vñ
in cōcilio apanensi. Si aliqz fuerit mō-
tuns q non sit confessus: et testimonium
hēt bonū q nō poterat venire ad sacer-
dotē: sed poccupauit euz mors i domo:
vlt in via: faciant p eo parentes oblatio-
nē ad altā: et det redēptionē p captiuis

De petis q p hanc vtrā dimittitur.

Olet et qri vtrū post hanc vi-
tā aliqua peccata remittantur.

Qd aliqua post hanc vitz re-
mittant: dñs ostendit i euangelio vbi ait
q peccauerit in spm scm nō re. ei. neq in
hoc. s. n. in futuro. Ex hoc dat intelligi
sicut sancti doctores tradūt q quedaz
peccata in futuro dimittent. Quedā. n.
culpe in hoc seculo relaxant: quedā vō
pene vel paze et in futuro. q quides p?
mortē granāt: s; dimittunt si digni sūt
si bonis actibus in hac vīta memerūt:
vt dimittant eis. de illis et q edificat li.
se. iii. dicit aug. q ignē tribulatiōis trā-
sitorie inuenient cremabilia edificia que
secū pōtauerūt cremātē. ait enī sic. post
istius sane corpis mortē donec de igne
purgatorio veniat ad diem dñationis
et remunerationis: si hoc tēpū inuallō
spūs defunctor: que edificare lig. se. iii.

huiusmodi igne dicantur ppeti que alii n̄
sentiant: q̄ huiusmodi edificia nō portau-
runt: ut inueniāt ignē transitorie tribu-
lationis venialia concremantē: nō redā-
guo: q̄a forsitā verū est. Sz q̄a dicitur
saluus erit q̄si per ignē contēpnitur ille
ignis. grauior tñ erit ignis ille q̄ q̄cqd
pōt homo pati in hac vita. hic apte in-
nuatur q̄ illi qui edificant lig. se. sti. que-
dam eremabilia edificia. i. venialia perā-
secū portant q̄ in igne emendatorio cre-
mantur. vnde constat quedā peccata ve-
nialia post hanc vitā deleri.

¶ alii citius: alii tardius purgātur
in igne.

In illo autem igne purgatorio
alii tardius: alii citius purgā-
tū q̄ ista percutia magis ul-
minus amare. vnde aug. post hāc vi-
tam incredibile non est nōnullos fideles
per ignē quendā purgatoriū: quanto
magis minusue bona percutia dilexe-
runt: tanto tardius citiusq̄ saluari. vnde
si frustra illa tria distixit aplis lig. se. sti.
que illi edificant. q̄ etsi aliena non capiūt
rebus tñ infirmitati concessis aliq̄ dile-
ctione iherent. q̄ secūdū suos amādi hoc
modos diutius: ut lignū: vel minus: ut
fenu: vel minimū: ut stipulam: ignē su-
stinebūt. Qui vō supēdificāt aurū ar. la.
p. de utroq̄ igne sūt securi: nō solum de
illo eterno qui cruciaturus est impios i
eternum. Sz et de illo emendatorio quo
purgabuntur quidam saluandī. hic obui-
ci potest. Si per li. se. sti. venialia itelli-
guntur peccata: n̄ nullus adeo perfectus
est qui venialiter non peccet: ergo q̄ edi-
ficant aurum ar. la. pre. edificant q̄ lig.
se. sti. ergo per ignem transibūt. Ad q̄s
dicimus quia non omnis qui venialit̄
peccat li. se. sti. edificat. sicut econuerso si
omnis qui contēplatur deū q̄ diligit p-

ximus q̄ opera bona facit: edificat auz
ar. la. pre. q̄ tamē in auro itelligitur cō-
templatio dei: q̄ i argento dilectō priori-
mi: q̄ i lapide precioso bona opera. Sz
illi q̄ edificant lig. se. sti. deum contēplā-
tur q̄ proximum diligunt q̄ opera bōa
faciunt: nec tamen aurum. ar. la. pre. edi-
ficant. hec enī edificat q̄ sic illa tria agit
ut cogitet que dei sunt q̄ quō placet deo
q̄ n̄ mūdo. lignū vō q̄ sti. q̄ se. accipi pos-
sunt seculariū rerum: q̄ quis licite cōces-
sarum tales cupiditates ut amitti sine
animi dolore non possint. hec ergo edi-
ficat is qui cogitat que mūdi sunt quō
placēt mūdo: q̄ circa diuitias suas quo-
dā carnali tenet affectū: q̄ tamē ex eis
multas elemosinas facit: nec pro eis ali-
quid fraudis vel rapine molitur. Ex his
igitur patet q̄ non idem hō simul q̄ hec
q̄ illa edificat. illa enī edificatio p̄fectō-
rū est qui non cogitāt placere mūdo: is
tñ deo: qui etsi venialit̄ aliquādo peccat
feruore charitatē: ita assumitur i eis pec-
catū: sicut gutta aque in camino ignis.
q̄ ideo nunq̄ secus portant eremabilia.
hec autem inferior edificatio minorū est
q̄ non tñ deo: sed mūdo placere cogi-
tant. deū tñ non preponunt. Si vō mū-
dus preponerent non supēdificarent: sz
destruerent fundamentū. Affectiōes igit̄
carnales quibus dediti sunt: domib⁹: cō-
iugib⁹: possessionib⁹: ita ut n̄l preponāt
xpo illis tribus signantur: que in mētes
perfectorū non cadūt: etsi alia venialia
admittant. in cordib⁹ vero minorū inf-
dum durant usq̄ in finē. qui cum talib⁹
edificiis transeunt: sed dissoluūtur i igne
ipsi vō merito fūdamēti salui erūt. graui-
simam tamen penam sentient. Ex quo
apparet quantā hic misericordiā exhi-
bet deus: q̄ quantam ibi exerceat seueri-
tates: cū pro eodē pctō mīto graui⁹ ibi

puniat q̄ hic.

Opinio quorūdam cū obiectiōe.

Ed forte dices illud esse accipiē
dū de pena peccati: nō de ipso
peccato: q̄s Greg. dicit q̄daz
leuia in futuro dimittenda. Si enim ve
ram penitentiā habuerit quis: oīa dimis
sa sunt ei: sed p̄a forte r̄manſit. Ideo q̄
si vere p̄itens obit sine pctō trāſit. Si
autem ve p̄itēs n̄ est: in obitu maculam
portat que nunq̄ deletur. Qui vero
edificat lig. se. ſt. vere p̄itetur: quia bon⁹
est ⁊ charitatem habet: ⁊ in charitate de
hac vita tranſit. ergo ſine peccato tran
ſit: non ſequitur. verum qd̄ est q̄a bon⁹
est ⁊ charitatez habet ⁊ vere penitet: ⁊
tamē cum veniali peccato tranſit q̄s nō
deleuit penitentiā. penitentiā enī non de
let niſi peccatū illud q̄s deleuit hō. Tale
autē peccatum ſepe in hac vita non reli
quitur ab homine: ⁊ tamē vere penitens
eſt etſi non de omnibus venialibus peni
teat. poteſt enī quis de omni mortali ⁊
de omni veniali penitere excepto vno
vel pluribus venialibus quidem. ſic enī
habet quis charitatem ⁊ vnum v̄ plu
ra venialia. q̄s de criminalibus nulla
tenus eſſe poteſt. Eſt enim aliq̄s bonus
charitatem habens: ſed adhuc quodam
cupiditatis affectu amans hec ſecularia
Talis exiſtens ſubita morte opprimitur
In illo terreno affectu mortuus eſt: ⁊ tñ
ſaluabitur. a quo ſe non abſoluit hic: q̄
poſt hanc vitam ab illo purgabitur. cō
ſtat ergo quedaz peccata: ſed leuia poſt
hanc vitam dimitti. Si vero de pena
peccati illud intelligi voluiſſet auctores
cur magis cōmemoraſſent leuia q̄ gra
uia: cum eſt grauium pena hic ſexpleta
poſt hanc uitaz reſtet.

De generali cōfeſſione qd̄ proſit.

Oſt hec conſiderandū eſt utz
proſit cōfeſſio illa vbi ſingla
pctā q̄ quiſq̄ fecit nō expmūt

Sane dici poteſt q̄ omnia criminalia ſe
mel ſaltem oportet in cōfeſſione ex
primi: niſi a mente aliqua exciderit. Sz
q̄a delicta nemo intelligit omnia: gnālī
ſaltem ea cōfiteri: quorū memoriā nō
habes. ⁊ ſic nihil celati de ſclerib⁹ tuiſ.
v̄ialia v̄o quia innumerabilia ſunt: ſuffic
generalr cōfiteri: niſi aliq̄ ſint frequent
iterata. perfectius eſt tamē etſi illa expri
mere ſi vales. Ideo q̄ quotidie genera
liter fit cōfeſſio in ecclia pro venialibus
ſcilicet peccatis que quotidie admittim⁹
⁊ pro illis mortiferis quorū noticiā nō
habemus. vnde aug. veritatē dicit deo
penitens qm̄ nihil illi de cōmiſſis ſcleri
bus celat. non q̄ etſi volūtate celauerit
de⁹ ignoret: ſed veritatez ab eo dici ſibi
vult vt veniam conſequatur. Si vero
mente aliqua exciderint: cōfiteatur veri
tatē deo cū gnālī dixerit. de⁹ q̄ noſti oc
cultra cordis ⁊ opa mea: ⁊ delicta a te ſi
ſunt abſcondita: q̄bus oib⁹ veniā largia
ris. ⁊ hec eſt veritas cōfiteat quā diligat
de⁹. vnde. Ecce enī veritatē dilexiſti. hic
iſinuatur q̄ generalis p̄feſſio etſi morta
lia delet: quoz intelligentia nō habetur.

Pctm̄ q̄s n̄ fecit n̄ debet quis p̄fiteri

Ita autem penitēs celare nō
debet pctm̄: quia ſuperbia eſt:
ita nec humilitatis cauſa fate

ri ſe renz illius q̄s ſe non cōmiſſiſſe. noſcit
q̄a incauta eſt talis humilitas: ⁊ peccato
rem conſtituit. vnde aug. Cum humili
tatis cauſa mentiris: ſi nō eras peccator
anteq̄ mentireris: mentiēdo efficeris
q̄s euitaras. veritas in te non ē: niſi ita
te dixeris peccatorē vt etſi cōnoſcas
veritas autē illa eſt vt q̄s es dicas. Itaz
quō eſt v̄itas vbi regnat falſitas.

De pēa sacerdotū q pētū publicat cō
ficientis.

Aueat autē sacerdos ne pētā
penitentū alius pdat. Alloquī
depōatur. vnde Greg. Sacer
dos ante omnia caueat ne de his que ei
confitentur peccata alicui recitet. non p
pinquis. non extraneis. nec q adsit p ali
quo scandalo. Nā si hoc fecerit depona
tur 7 omnib⁹ diebus vite sue ignominio
sus peregrinando pergar. Qd vero di
ctum est vt penitens eligat sacerdotem
scientem ligare 7 soluere: videtur cōtra
riū ēē ei qd in canonib⁹ reperitur: vt ne
mo. s. alterius parrochianū iudicare pre
sumat. Sed aliud est fanore vel odio p
prius sacerdotē cōrepuere: qd canon: s
phibent. aliud eum vitare: qd vrbā⁹
facere monet: ne si cecus cecū ducat am
bo in foveas cadant. ait enī vrbānus. 2.
Placuit ut null⁹ sacerdotum deinceps
liceat quēlibet commissum alteri sacer
doti ad penitentiam suscipere sine ei⁹ cō
sensu cui se prius cōmisit: nisi pro igno
rantia illius cui prius confessus est. Qui
vero ptra hoc facere tempraueit gra
dus sui periculo subiacet.

Si peccata dimissa redeant.

Unq multas auctoritatib⁹. ēē
sit assertum in vera cordis cō
tritione peccata dimitti āte cō
fessionē vel satisfactiōē: ei ei qui aliqui i
crimen relapsus est: qrit si post cōtri
tionez cordis confiteri cōtemperit: vñ
in peccatuz idem vel simile reciderit: an
peccata dimissa redeant. Cui⁹ qstionis
solutio obscura est 7 perplexa: aliis asse
rentibus: aliis econtra negantibus pecca
ta semel dimissa vltē⁹ replicari ad pe
nam. Qui vñ dicūt pētā dimissa redire
subditis se muniūt testimoniis. Ambro.
ait. Dōate inuicē si alter i alterz peccet.

aliqñ deus repetit dimissa. Si. n. i his
contemptus fuerit sine dubio reuocabit
sententiam per quam misericordiam de
derat. sicut in euangelio de seruo neq̄ le
gitur: qui in conseruuz suum impius de
prehenus est. Item Rabanus. neq̄ ser
uum tradidit deus tortoribus quoad
usq; redderet debituz vntuersum. qz nō
soluz peccata que post baptisimū homo
egit reputabuntur ei ad penam: sed etiā
peccata originalia que ei in baptismo
sunt dimissa. Item Greg. ex dictis euā
gelicis constat quia si nō ex corde dimi
timus qd in nos delinquat: 7 hoc rur
sum exigitur qd iam nobis per peniten
tiaz dimissum fuisse gaudebam⁹. Item
aug. dicit de⁹: dimitte 7 dimittet tibi
sed ego prius dimissi: dimitte. vñ postea.
Nā si nō dimiseris reuocabo te. 7 qd
dimiserā replicabo tibi. Itē q diuini be
neficii oblit⁹ suas vult vindicare iniurias
nō solū de futuris peccatis vntā si me
rebitur: sed et pterita que sibi dimis
sa credebatur ad vindictā ei replicabunt.
Itē Beda ibi. Reuertar in domū meā
qē. Timendus est iste versiculus: non ex
ponendus: ne culpa quā in nobis extitā
credebam⁹ p icautelā nos uacantes op
primat. Itē quēcūq; enī post baptisimū
siue prauitas heretica seu mūdāna cupi
ditas arripuerit: mox omniū prosteruet
in ima viciorū. Itē aug. Redire dimissa
peccata vbi fraterna charitas non ē: ap
tissime dñs in euangelio docet in illo ser
uo a quo dñs dimissū debitū petiit: eo q
ille cōseruo suo debitū noller dimittere.
His auctoritatib⁹ nituntur q dicūt pec
cata dimissa redire si replicabunt. Qui
bus opponitur. Si quis pro peccato de
quo penituit 7 indulgentiā accepit iterū
punitur: nō videt iustū si punit p eo qd
peccauit 7 nō emendauit: iustitia ē apta

Si vero requiritur qđ fuerat cōdona-
tus: vel iniusticia est: vel iusticia est occul-
ta. videtur etiam deus bis i idipsum iudi-
care 7 duplex tribulatio consurgere. qđ
scriptura negat. Sed ad hoc potest dici
qđ neq duplex tribulatio cōsurgit: neq
iudicat deus bis in idipsum. hoc enī fie-
ret si post cōdignā satisfactionē 7 suffici-
entem penaz iterum puniret. sed non sa-
tisfecit digne 7 sufficienter qui non perse-
ueravit. debuit enī in gem peccati hīe
memoriaz: non ad faciendū: sed ad ca-
uendū. debuit non obliuisci omnes re-
tributiones dei que tot sūt quot sūt pec-
catorum remissiones. Tot ergo debuit
cogitare bona dei quot mala sua. ac p
illis usq in finem gratias agere orans.
Sed quia ingratus ad vomitum sicut
canis rediit: ante acta bona mortificauit
7 peccatus dimissū reuocauit. vt cui hu-
miliato deus ante peccatum dimiserat
eidem post elato 7 ingrato imputet. Sz
quia abscondit videtur vt peccata dimis-
sa iterum imputentur: placet quibusdā
neminez pro peccatis semel dimissis ite-
rū ab eo pūiri. Sz ideo dicitur dimissa
redire 7 imputari: qđ propter ingratu-
tudinē ita reus 7 peccator cōstituitur
vt ante fuerat. sicut enim quod dimissū
fuerat dicitur exigi. quia remissionis p-
cepte ingratus: ita reus sit vt ante fuerat
Utriqz partē questiois probati fauent
doctores. Ideoqz alicui partē non preiū-
dicans studioso lectori iudiciū relinquo
addens mihi tutum fore ac saluti propi-
quum sub mensa dñorū micās edere.

Quid sit hic sacm 7 res.

Ost predicta restat investigare
quid in actione penitentie sit
sacm 7 res. Sacm enim si-
gnum ē sacre rei. Quid igitur hic signū
est 7 que est res sacra huius signi? Qui-

dam dicunt sacramentum hic esse qđ e x-
terius tantum geritur. s. exterior penitē-
tia: que est signum interioris penitentie. s.
contritionis cordis 7 humilationis. Qđ
si est non omne sacm euangelicū id ef-
ficat qđ figurat. Exterior enī penitentia
non efficit interiores. potius interior cā-
est exterioris. Sz ad hoc inquit illi h-
esse intelligendū de illis sacis que in no-
uo testamento instituta sunt. vt sacm
baptismi confirmationis 7 corpus chri-
sti. Sacm vero penitentie sicut 7 coniu-
giū ante tempus grē 7 a primordio hu-
mani generis fuit. vtrunqz enī institutū
fuit in primis parentibus. Item si exte-
rior penitētia sacm est: 7 interior res sa-
cramenti: sepius precedit res sacm
qđ sacm rem. Sed nec hoc inōueniens
est. Nam 7 in aliis sacramentis que cō-
ciūt qđ figurāt: hoc sepe contingit. Qui-
dam autem dicunt exteriorem penitētiā
7 interiorem esse sacm. nec duos sacra: sed
vnum. vt spēs panis 7 vini non duo sa-
cramēta sunt: sed vnu. 7 sicut in sacro
corpis: ita et in hoc sacro dicit alind ē
tū sacm. s. exteriores penitētiā. alind
sacm 7 rem. s. interiorem penitētiā. alind
rem 7 non sacm. s. remissionem peccatū
Interior enī penitentia 7 res est sacra-
menti. i. exterioris penitentie 7 sacz re-
missionis peccati: quāz 7 signat 7 facit.
Exterior quoqz penitētia 7 interioris si-
gnum est 7 remissionis peccatorum.

Sacm vnctionis extreme.

Res pmissa ē 7 alind sacz: scilicet
vnctio infirmorū: qđ fit i
extremis oleo per epm consec-
to. 7 sunt tria genera vnctionis. Est enī
vnctio que fit crismate: qđ dicit principal
vnctio: qđ in ea principalr padicus dat
vnde 7 propt abundantiam grē duos li-
quores mixtos habet: oleū. s. 7 balsamū

oleum conscientie. balsamum fame. crisma vero grece vntio dicitur latie. nec tamen omne oleum ad vntionem sanctificatum crisma uocatur: sed illud solum quod miscetur cum balsamo. quo capita regum et pontificum unguunt. quo et baptizatos sacerdos ungit in vertice: et pontifex per impositionem manuum confirmandos ungit in fronte. est et alia vntio qua cathecumini et neophyti vnguntur in pectore et inter scapulas in preceptione baptismi. Tercia vero vntio est que dicitur oleum infirmorum. de qua nunc agitur.

Et quibus fuit institutum hoc sacramentum
De sacramentum vntionis infirmorum ab apostolis institutum legitur. Atque enim iacobus: infirmatur aliquis in vobis: inducat presbyter ecclesie: et orent super eum vngentes eum oleo in nomine domini: et alleviabitur ei. et si in peccatis sit dimittentur ei. in quo ostenditur duplici ex causa sacramentum hoc institutum. scilicet ad peccatorum remissionem et ad corporalis infirmitatis alleviationem. unde constat eum qui hanc vntionem fideliter deo recte percipit: et in corpore et in anima alleviari: si tamen expedit ut in utroque allevietur. Quod si forte corporis valitudine illi habere non expedit: illam que est anime sanitatem in hoc sacramento acquirit. et sicut in aliis sacramentis: ita et in isto aliud est sacramentum: aliud res sacramenti. Sacramentum est ipsa vntio exterior res sacramenti vntio interior: que peccatorum remissione et virtutum ampliatione perficitur. Et si ex contemptu et negligentia hoc sacramentum pretermittitur periculosum est et damnabile.

De iteratione sacramenti.

Verunt aliqui si hoc sacramentum iterari possit: cum baptismus et alia quedam sacramenta semel suscepta non reiterentur. augustinus dicit sacramentum non iterandum: et sacramento non esse faciendam iniuriam. sed hoc dicit ubi agit de sacro baptismi et ordinationis. unde non videtur illud generaliter accipiendum: sed de sacramento baptismi confirmationis et ordinis: quod nullatenus repetenda sunt. quia semel tantum et non sepius datur baptismus confirmatio et ordinatio. Sacramentum vero altaris et penitentie et conjugii sepe iterari videtur. quia sepe sacramentum corporis percipitur: frequenter penitentia agitur: conjugium sepe contrahitur. Quare ergo vntio similiter non potest iterari? Si morbus non renescit medicina non reiteret. Si vero morbus non potest cohereri: quare debet medicina prohiberi? Sic oratio iterari potest ita et vntio iterari posse videtur. utraque enim illic commemorat iacobus: et utrumque alteri comparatur et ad conferendam alleviationem corporis et anime. cur ergo negetur vntionem super infirmum posse iterari ad impetrandam sepius sanitatem mentis et corporis: cum propter idem sepe iteranda sit oratio. Quidam autem de omni sacramento intelligi volunt quod non sit iterandum. scilicet finem totum illud quod pertinet ad sacramentum dicentes quedam sacramenta sepius posse sumi: quedam vero non. nec tamen quod sepius sumuntur totaliter iterantur. ut sacramentum altaris et vntionis: quod licet sepius sumatur: tamen quia non iterum benedicitur eadem hostia vel idem oleum: non iteratur sacramentum cum iniuria. Sed dicit quis: sic et baptismus non iteratur etsi aliquis frequenter baptizetur: eundem eadem aqua non iterum benedicitur. sed aliud est inquirunt illi de benedictione aquae

qua sit baptismus? Aliud de benedictione
pauis et olei. potest enim baptismus celebrari
in aqua et non benedicta. quia illa benedictio
per reuerentiam tamen fit et decore: non vitium sa-
cramenti. Sed corpus Christi non potest confici
nisi de pane consecrato. nec unctio illa sic
et potest nisi de oleo ab episcopo consecrato.
Ideoque illa sanctificatio ad virtutes sacri
perinere videtur. In coniugio semel quoque
tamen benedictio quibus non lepro. Benedicuntur. n.
ut ait Ambrosius. cum prima et non cum secunda
vxoze. Si igitur cum dicitur sacrum non esse ite-
randum: nec iniuria ei faciendum: ratione dicti
referas ad sanctificationem rei qua omne sa-
cramentum explet. de omni sacro generaliter id
verum est. Si vero ad susceptionem sacri: de
quibusdam verum est quod non iterum crebra
susceptione. de aliis vero quibusdam
non. quia frequenter sumuntur. ut hoc sacrum
unctionis: quod in omni pene ecclesia sepe
repetitur.

De ordinibus ecclesiasticis.

Uinc ad considerationem sacre
ordinationis accedam. Septem
sunt spiritualium officiorum gradus
sive ordines: sicut ex sanctorum patrum dictis
aperte traditur: et capituli nostri. scilicet Iesu Christi
exemplo monstratur: qui officio omnium in se-
metipso exhibuit: et corpori suo quod est ecclesia
colores ordines obsequandos reliquit. De-
pre autem sunt propter septiformem gratiam spiritus
sancti: qui non sunt principes ad gradum eccle-
siasticos indigne accedunt. Illi vero in quo-
rum mentibus diffusa est septiformis gratia spiritus
sancti: cum ad ecclesiasticos ordines acce-
dunt: in ipsa spiritualis gradus promotione ami-
pliore gratiam percipere creduntur.

Quales assumendi sunt ad clericum.

Alles autem ad ministerium spirituale
eligendi sunt clerici qui digne possint
dominica sacra tractare. Ne-
lius est enim dominus sacerdoti paucos habere mi-

nistros qui possint digne operari dei exercere
quod multos inuitiles qui ordinarum non
grauem inducant. Tales enim decet esse mini-
stros Christi qui septiformis gratie spiritus. scilicet sine
decoze: et quorum doctrina et suauitatis
forma eadem gratia in aliis transfundatur: ne
celestes margaritas spiritualium verborum of-
ficio: quibus diuino: sordide vite pedibus
conculcet. In sacro igitur septiformis spiritus
vii. gradus ecclesiastici sunt. scilicet hostiarum. le-
ctoris: exorciste: acoliti: subdiaconi: dia-
coni: sacerdotis. Omnes tamen clerici vo-
cantur. id est sortiti. Corona enim signaculum
est quo signantur in preteritis sortis ministerii
diuini. Corona regale decus significat.
et seruire deo regnare est. unde ministri
ecclesie reges esse debent ut se et alios re-
gant. Quibus petrus dixit. vos estis ge-
nus electum regale sacra. etc. Summa ca-
pituli desuper nudatur: ut coram mens ad
deum libera monstratur: que releuata fa-
cie gloriam dei contempletur. Summa
enim capitis est eminentia mentis: denu-
datio capitis est reuelatio mentis. Cle-
ricus enim secretorum dei non signatur esse
debet. Tondentur etiam eius capilli usque
ad reuelationem sensuum. oculorum et
aurium: ut vitia in corde opere pollu-
lancia doceantur precipienda: ne ad au-
diendum et intelligendum verbum dei pre-
pediatur mens. per quo fuato reddetur
in excelsis corona. Tonsure autem ecclesiasti-
ce usus a nazareis exortus videtur. qui
prius crine fuato: denique ob vite continen-
tiam caput radebant: et capillos in igne sa-
crificii ponebant. hinc usus inoleuit: ut qui
diuinis cultibus mancipantur quasi naza-
rei. id est crine posito inueniantur. Sic ad
ezechielem dicitur. fili hominis sume gladium
acutum: et duc super caput tuum et barbaram
In actibus est apostolorum prussilas et aquilas
hoc fecisse legimus. Paulus quoque et alii

adam discipuli xpi hoc fecere. Recte igitur in quibuslibet gradibus constituti clerici vocantur. quorum nomina et rationes nominum ysidorus exponens ait. Cleros et clericos hic appellatos esse credimus: quia mathias electus est sorte: quem primum per apostolos legimus ordinatum. Cleros enim grece latine fors vel hereditas dicitur. Ideo ergo dicti sunt clerici: quia de sorte sunt domini: vel quia domini prebent. Generaliter vero clerici nuncupati sunt omnes qui in ecclesia christi deseruiunt. quorum gradus et nomina sunt hec: hostiarius: lector et cetera.

De hostiariis.

Hostiarii idem et ianitores sunt qui in veteri. electi sunt ad custodiam templi: ut non ingrederetur in illud imundus. dicti autem hostiarii eo quod prestant hostiis templi. Ipsi enim tenentes clauem omnia intra et extra custodiunt: atque inter bonos et malos hostes iudicium: dignos recipiunt et indignos respiciunt. unde et eis cum ordinantur clauis ecclesie dantur ab episcopo: et dicitur eis. sic agite tamquam rationem deo reddituri pro rebus que clauibus istis recluduntur. hoc officium dominus in sua persona suscepit quando flagello de funiculis fecit vendentes et ementes de templo eiecit. Ipse enim se hostiarium significans dicit. Ego sum hostium: pro me si quis introierit et cetera.

De lectoribus

Secundus est gradus lectorum. Lectores a legendo: sicut psalmiste a psalmis canendis vocati sunt. Illi enim predicant populo quod se quantur. Illi cantant ut excitent ad conuersionem animas audientium: licet quidam lectores ita miseranter pronuncient: ut quosdam ad luctum lamentationis conuellant. Ideo et pronuntiatores vocantur: quia porro annunciant. quia tamen erit clara eorum vox ut et longe positorum aures adimpleant. Ad lectores autem pertinet lectio

pronunciare in veteri. et ea que prophete vaticinauerunt populis predicare: ut iam ex officio legat in ecclesia prophetias et lectiones. unde et ei vidente populo tradit ab episcopo codex diuinarum locutionum: et dicitur ei. accipe et esto ubi dei relator habiturus si fideliter impleueris officium partem cum his qui bene verbis dei ministrauerint. Qui ad hunc gradum pronuntiatio litterarum scientia debet esse instructus: ut sensus verborum intelligat: vim accentuum: sciatur distincte legat ne confusione prolationis intellectum auditoribus auferat attendat quod indicatur: quod interrogatur sit legendus: ubi sit in ordine facienda distinctio. hec enim male seruata intellectus turbant et alios ad risum prouocant. Auditoribus et cordibus consulere debet vox lectoris. hoc officium christus impleuit: cum in medio seniorum librum psalterii aperiens distincte ad intelligendum legit. Spiritus domini super me et cetera. Ex quo lectoribus intelligi datur: quia gratia spirituali carere non debent: qui alius verbum dei annuntiant. Hic ordo forma et initium a prophetis accepisse videtur: quibus dicitur. clama ne cesses. quia. et cetera. vocem tuam.

De exorcistis.

Exorcismus est ordo exorcistarum. exorciste autem ex greco in latinum aduersantes vel increpantes vocantur. Inuocant enim super cathecuminos et super eos qui habent spiritum imundum nomen domini: adiutores per eum ut egrediatur ab eis. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter tenere: manusque super inerguminos et cathecuminos in exorcizando imponere. Debet autem spiritum mundum habere qui spiritibus impat imundis et malignis expellere de corde suo quem expellit a corpore alieno: ne medicina quam alii facit sibi non prosit: et dicatur eis. me

dice cura teipsum. hi cum ordinantur accipiunt de manu epi librum exorcismorum et dicitur eis. accipite et habetote potestatem imponendi manus super inermes et super omnes carthecuminos. hoc officio vltus est dominus quando salua sua tetigit aures et lingua surdi et muti dicentes. Effera: quod est aperire. per hoc docens nos spiritualiter debere aperire aures precordiorum hominum ad intellegendum: et ora ad prestandum: ut pulso de mone spiritus sanctus uas suum recipiat. hoc etiam officio vltus est christus cum de moniacos multos sanauit. hic ordo a salomone videtur descendisse qui quemdam modum exorcizandi inuenit: quo de mone asurati ex obsessis corporibus pellebantur. huic officio mancipati exorciste vocati sunt. de quibus christus in euangelio. Si ego in belzebul cicio. de. si. vestri. scilicet exorciste in quo ciciunt.

De accolis.

Primo loco succedunt accoliti. Accoliti vero grece latine cereferarii dicuntur a deportandis cereis quando legendum est euangelium vel sacrificium est offerendum. tunc enim accenduntur luminaria et deportantur ab eis: non ad effugandas aeris tenebras: cum sol eo tempore rutilet: sed ad signum leticie demonstrandum: ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua legitur. erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ad accolitum pertinet preperatio luminarium in sacrario. Ipse cereum portat. ipse vtreolum cum vino et aqua suggesta pro eucharistia subdiaconis preparat. hi cum ordinantur: cum edocti fuerint ab episcopo: qualiter in officio agere debeant suo: ab archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo et vtreolum vacuum. Hoc officium dominus

se hinc testatur dicere: ego sum lux mundi: qui seque me non ambulat in tenebris. huius officii tormentum illi gerebant in veteri. quod lucernas eade labrum ponebant et accendebant igne celesti ad illuminandas tenebras aglonares.

De subdiaconibus.

Unus est ordo subdiacono rum. grece ypodiacones vocantur: quos nos subdiaconos dicimus. qui ideo sic appellantur: quia subiacent preceptis et officiis leuitarum. oblationes enim in templo a fidelibus suscipiunt. et leuitis supponendas altaribus deferunt. hi apud hebreos nathanei vocantur: id est in humilitate domino seruientes. Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam ad altare deferre: et leuitis tradere: eisque ministrare: vtreolum quoque et aquam: manile et manutergium tenere episcopo: et presbiteris et leuitis lauandis ante altare manibus aquarum perbere: his lex continentie imponitur: quia altari propinquantes vasa corporis et sanguinis domini portant. unde illud imple debent. Mundamini qui fertis vasa domini. Ad hos etiam pertinet tantum de oblationibus ponere in altari quantum sufficere possit populo: necnon corporales et pallas et substratoria lauare. hi cum ordinantur accipiunt de manu episcopi patenam et calicem vacuum. Ab archidiacono vero vtreolum cum aqua manili et manutergium. hoc officio vltus est dominus quando linteo se preinxit: et mittens aquam in peluum pedes lauit discipulorum et linteo texsit.

De diaconibus.

Jacohorum ordo sextum tenet locum propter senarii perfectionem. hic ordo in veteri. et a tribu leui nomen traxit. dicitur enim et leuire. precepit quippe dominus moysi ut per

ordinatioz Aaron et filioz eius: pr^o trib^{us} leui ad diuini cultus ministeria ordina-
retur: et consecraretur dñs: et fuit p^{ro} filiis
cora aaron et filiis eius in tabernaculo.
Ipsiqz gestaret archa et tabernaculum et
oia vasa eius. et in circuitu tabernaculi
excubarent. et in transportando taberna-
culo ipsi deponerent. rursumqz cōponerēt
xxv. annis et. s. iussu sūt sequere i taberna-
culo: quā reglāz in nouo testamēto sancti
patres cōstituerūt. qz hec etas ad seren-
da onera ē robusta. Leuite ergo ex noie
auctoris vocati sūt. de leui. n. leuite exor-
ti sunt a gbus i templo mystici sacri mi-
steria explebant. hi grece diacones latine
ministri dicunt. ga sicut in sacerdote cō-
secratio: ita in diacono ministerii dispē-
satio habetur. ad diaconum pertinet as-
sistere sacerdotibus et ministrare i oibus
que agūt i sacris xpi. s. i baptismo: i cris-
mate: i patēa et calice. et oblatiōes quoqz
inferre et disponere i altari. cōponere et
mensam dñi et vestire. crucez ferre et p^{ro}-
dicare euangeliū et eplā ad populū.
Naz sicut lectoribus vetus. t. ita diaco-
nibus nouū p^{ro}dicare pceptū est. ad ipz
et pertinz officiū precū et recitatio nōi-
num cathecuminorū. Ipse p^{ro}mores au-
res habere ad deum. ipse douat pacē et
ipse annūciat. Qd āt huic ordini a moy-
se statutum est. hoc et in nouo. t. repre-
sentatur cum diacono sup leuiū humerū
stola ponit: et casula i dieb^{us} scilicet cōpli-
catur. ga qzqd laboris et sustinētie i hac
vita tolleratur quasi i leua portatur do-
nec i dextera. i. cēnitare reges habeatur
hic ordo ab apostolis ē celebrat^{us} qñ et
legit^{ur} in actibus apolorū. vii. viros plēos
spū. s. ad hoc officiū elegerūt: et orōne p^{ro}-
missa manus eis imposuerūt. vnde et cō-
suetudo inoleuit et in omni matrice ec-
clesia. vii. diacones circa xpi arā qñ. vii.

colāne assistāt. hi sūt. vii. angli tuba canē-
tes i apocalipsi. qz quales ēē debeāt apls
docet thimotheo scribēs. hi enī ordināt
solus epus eis manū impōit. ga ad mini-
steriū applicant. pōit eis ornatū. i. stolā
super leuūz humerū: et per hoc intelli-
gant se accepisse ingū dñi inuicē. quo ad
sinistrā p^{ro}minentia diuino timori subici-
ant. Accipiūt et textum euangeliū: et in-
telligāt se esse p^{ro}cones euangelii christi
hi autē anteqz ordinent^{ur} p^{ro}bentur et do-
cet apls. et sic ministrent: nullū crīm ha-
bentes. hoc officio vltus ē xpus qñ post
cenā sacm carnis et sanguinis discipulis
dispensauit. et qñ aplos dormitantes ad
orōnem incitauit: dicens. vigilate et ora-
te et non intretis i temptationem.

De presbiteris.

Eptimus ordo est p^{ro}sbyterorū
presbyter grece senior interp^{re}-
tatur latine. non solummodo p^{ro}-
etate v^{el} decrepita senectute: sed p^{ro}p^{ter}
honorē et dignitatem quam acceperūt
p^{ro}sbyteri noiant: qui morum prudentia et
maturitate comersatiōis p^{ro}cellere debēt
i populo sicut scriptū est. Senect^{us} vene-
rabil^{is} est: non diuturna: nec numero an-
norū computata. Cui enim sūt sensus
hominis: et etas senectutis vita immacu-
lata. Ideo aut et presbyteri et sacerdotes
uocant^{ur} quia sacrum dant. qui licet sint
sacerdotes: tamē pontificatus apicē nō
hūt sicut epi. quia nec cismate frontem
signant: nec paracitum dant. qd sol de-
beri epis lectio actuum apolorū demon-
strat. vnde et apud veteres idē epi et p^{ro}-
sbyteri fuerūt qz illud ē nomⁱⁿ dignitatis et
etatis. Sacerdos nomⁱⁿ hz cōpositum ex
greco et latino: qz est sacru dāns: sive sa-
cer dux. sicut enim rex a regendo: ita sa-
cerdos a sanctificando dictus ē. consecrat
enim et sanctificat corpus christi. vnde

sacerdos altissimus dictus est ab eo q̄ ante
stat. primus enim est in ordine ecclesie.
Ad p̄biteriū aut̄ pertinet sac̄z corp̄s ⁊
sanguinis dñi i altari dei cōficere: s̄ones
dicere: ⁊ dona dei benedicere. qui cuq̄ or
dinatur: inunguntur ei man⁹: vt intelli
gat se accepisse gr̄am consecrationis: ⁊
charitatis op̄a debere ad omnes extē
dere. Accipit ⁊ stolam que tenet vtrūq̄
latus. quia debet esse munit⁹ armis iusti
tie contra aduersa ⁊ prospera. Accipit et̄
calicem cum vino ⁊ panem cum hostiis:
vt per hoc sciat se accepisse potestatem pla
cabiles deo hostias offerendi. hic ordo
a filiis Aaron sūpsit initiū. Sūmos enī
pontifices ⁊ minores sacerdotes institu
it deus per Moysen: q̄ ex precepto dei
Aaron in sūmum pontificē: filios vero
eius vñxit in minores sacerdotes. ch̄ist⁹
quoq̄. xii. elegit discipulos prim⁹: quos ⁊
ap̄los vocauit. quorū vicem gerūt i ec
clesia maiores p̄fices. deīn alios. lxx.
⁊ duos discipulos designauit: quorū vi
cem in ecclesia tenent p̄biteri. vnus aut̄
inter ap̄los princeps extitit petrus: cui⁹
vicarius ⁊ successor est pontifex sūmus.
vnde dicitur ap̄licus q̄ et̄ papa vocatur.
s. pater patrum. Qualis aut̄ eligi debz
p̄biter: ap̄lus scribēs thimotheo ostē
dit: vbi noīe ep̄i p̄biter⁹ significat. h̄o
autem officio vltus est xp̄us: cum seip̄s
in ara crucis obtulit. idē sacerdos ⁊ ho
stia ⁊ quādo post cenam panē ⁊ vinū
in corpus suū ⁊ sanguinē cōmutauit.
Ecce de. vii. ecclie gradibus breuē elo
cuti quid ad quēq̄ p̄tineat insinuauim⁹.
Cunq̄ om̄es spirituales sint ⁊ sacri: excel
lenter tamen canones duos ordines tm̄
sacros appellari censent diaconatus ⁊
p̄biteratus. quia hos solos primiti
ua ecclesia legitur habuisse. ⁊ de his solis
preceptis ap̄ostoli habemus. ap̄li enim

in singulis ciuitatibus episcopos ⁊ pre
biteros ordinauerunt. ⁊ leuitas et̄ ab
ap̄ostolis ordinatos legimus: quorū ma
ximus fuit beatus Stephanus. Subdi
aconos vero ⁊ acolitos procedēte tē
pore ecclia sibi constituit. Si autē que
ritur quid sit q̄s hic uocatur ordo: sane
dicti potest signaculū q̄s daz esse. i. sacri.
q̄sdam quo spiritualis potestas ⁊ officii
um traditur ordinato. Caract̄er igitur
spiritualis vbi sit promotio potestatis
ordo v̄l gradus vocatur. ⁊ dicuntur hi
ordines sacramēta: quia i eorū p̄cepti
one res sacra. i. gr̄a confertur: quam si
garant ea que ibi geruntur.

De nōibus dignitatum v̄l officii.

Vnt alia quedaz non ordinaz
sed dignitatz vel officiorum
noīa. dignitatis simul ⁊ officii
nomen est ep̄s. Ep̄atus autē uocabulū
inde dictum est q̄ ille qui ep̄s efficitur
superintendat curaz. s. iudiciorū gerēs
Scopin enim grece latine intendere di
citur. Ep̄iscopi autem grece latine specu
latores interpretantur. Nam speculator
est prepositus in ecclesia dictus eo q̄ spe
culetur atq̄ prospiciat populorū infra
se positorum mores ⁊ vitam. pontifex
princeps sacerdotū est: quasi via sequen
tium. quia ipse ⁊ summus sacerdos nun
cupat. Ipse. n. sacerdotē ⁊ leuitas efficit
Ipse omnes ecclesiasticos ordines dispo
nit.

De quadripartito episcoporum or
dine.

Rdo autem episcoporū q̄dri
partitus est scilz i patriarchis
archiepiscopis: metropolitīs
⁊ ep̄is. patriarcha grece summus parz
interpretatur. quia primum: id est ap̄li
cuq̄ tenet locum. vt roman⁹ antiochen⁹
alexandrinus: sed omnium summus est

romanus. Archiep̄us princeps ep̄orū. ar
chos enī gr̄ce princeps dicitur. Metro
polite autē, a mensura ciuitatū dicuntur
Singulis enī prouinciis p̄minēt quoz
auctoritati ⁊ doctrine ceteri sacerdo
tes subiecti sunt. Sollicitudo enī totius
prouincie ip̄is cōmissa est. omnes autē
superius designati ordines ep̄i municipā
tur. Nota quarchiepiscoporum nomine
p̄mates superius significasse videtur. ⁊
metropolitaz: quos nūc archiep̄os dici
mus. hoz autē discretio a gētilib⁹ intro
ducta videtur: q̄ suos flammēs: alios sim
pliciter flammēs: alios archiflammēs: ali
os p̄thoflammēs appellabāt. Sacerdo
tes enī gentiliū flammēs dicebant: q̄ ha
beant in capite pilleū: in quo erat bre
uis virga desup habēs aliquid lane. q̄
cū per estū ferre non possent: filiū tamen
in capite ligare ceperūt. Nudis enī capi
tibus eis incedere nephas erat. vnde ⁊ a
filo quo utebant flammēs dicti sūt: qua
si filamies. sed festis diebus filo dep̄cto
pilleū iponebāt p̄ sacerdotiū eminentia.
vates a ui mentis appellati sunt. cuius si
gnificatio mltiplex est. Modo enī sacer
dotes: mō propham: modo poetā signi
ficat. Cantor vero vocatur q̄ vocē mo
dulatur in cantu. hui⁹ sūt duo genera. p̄
centor ⁊ succentor. p̄centor q̄ vocē p̄mit
tit in cantu. succentor q̄ subsequēte canē
do responderet. Cōcentor autē dicitur q̄
consonat. q̄ aut nō cōcinit concentor nō
erit. His breuē tractat: amonendi sūt
xp̄i ministri quatenus sicut excellunt or
dinis dignitate: ita precellant vite san
ctitate: vt plebs eis cōmissa corūq; disci
plinis edocta: gratatē eis obediat: ⁊ eo
rū imitatione de die in diē p̄ficiat: a q̄
bus diuina sacra percipiunt: ⁊ missarū
solemnia audiunt. Missa autē dicitur v̄l
quia missa est hostia: cui cōmemoratio

fit in illo officio. vnde dicitur ite missa ē
si sequimini hostiam que missa est ad ce
lestia tendentes post eam. vel quia miss⁹
celestis venit ad consecrandum dñicum
corp⁹: per quē ad altare celeste defertur
hostia. vnde ⁊ dicitur missa est.

De ordinatis ab hereticis.

Qz q̄ri si hērici ab ecclia p̄ci
si ⁊ dānati possit tradē sacros
ordines. et si ab eis ordinati re
deūtes ad ecclie vnitatē debeāt rōdriari
Hanc q̄tionem pplexā ac pene insolubī
lē faciūt doctōrū vba: q̄ plimū dñificire
vidēt. vident. n. qdā tradēt hereticos sa
cros ordines dare nō posse: nec illos q̄
ab eis ordinantur vident gr̄az recipere
dicit enī Inno. arrianoz clicos non vi
deri suscipiendos cū sacerdotiū v̄l mini
steriū alicui⁹ dignitate. Quibus solū ba
ptisma ratū ēē p̄mitit q̄s in noīe. p. ⁊
f. ⁊. s. f. p̄cipitur. dicit enī eos nō posse da
re sp̄m scm̄ quē amiserūt. ⁊ ordinaros ab
hereticis caput habere vulneratū. ⁊ enī
q̄ honorē amisit honorem dare nō pos
se. nec illum aliquid accepisse: quoniam i
dante nihil erat q̄s ille possit accipere. tra
dit enī venientibus ab hereticis p̄ man⁹
ipositionez: laycā t̄m tribuēdā cōmuniō
nez. nec ex his aliquē i clicat⁹ honorē v̄l
exiguū subrogare. Greg. enī dicit sacri
legā esse arrianorū consecrationez: cum
ex eorū manu cōmuniō. p̄cipitur. Cipon⁹
enī dicit om̄ia quecūq; faciūt hērici car
nalia iania ⁊ sacrilega ēē: ⁊ eoz altaria
falsa ⁊ illicita sacerdotia ⁊ sacrificia sa
crilega: q̄ more simlarū q̄ cū hoīes nō sē
formā imitantur humanā: vultū ecclie
catholice ⁊ auctoritatē sibi v̄dicāt: cū
ip̄i i ecclia n̄ sint: ⁊ cū sint sacrilegi sacer
dotiū amīnistrāt ⁊ altari ponūt: cui⁹ nec
sacrificari oblatio illic possit vbi sp̄us. s.
nō sit: nec cui⁹ dñus p̄ ei⁹ p̄ces ⁊ orōnē

phit qui deū ipseiolauit. Hyero. quoq;
asserit oia que offeruntur ab hereticis cō
taminata esse in conspectu dñi. quia li
cet scā videant specie fuisse q̄ tracta sūt
ab illo q̄ pollut⁹ est pollutur oia. Ideo
Odit de⁹ sacrificia hereticorū ⁊ a se pro
iicit. ⁊ quoties i noie ei⁹ congregati fuerit
detestat⁹ fetorē eorum: ⁊ claudit naves
suas. Idē illi offerūt panē sacrilegū ⁊c.
Leo et⁹ testat⁹ extra eccliam nec rata eē
sacerdotia: nec vera esse sacrificia. Idem
et⁹ dicit p̄ crudelissimaz vesaniam in ale
xandrina sede oium saiorū lumē extin
ctuz. Intercepta est sacrificii oblatio. de
fecit crismatis sanctificatio: ⁊ paricida
libus manib⁹ ipioruz oia se subtraxere
misteria. His aliisq; testimōiis astrui vi
det⁹ sacra ecclīastica: pecipue corpis ⁊ s̄a
guinis dñi: ⁊ ordinationis ⁊ p̄firmatio
nis per hereticos si posse ministrari.

Auctes pōit q̄ uidet⁹ pmissis obuiare.
Contra autē alii sentire vident⁹
q̄ ab hereticis ⁊ precisis sacri
ordine: sicut ⁊ baptismus tra
di valeant. Nec ab hereticis redeuntes:
qui illic ordinati sunt ⁊ baptizati iteruz
ordinandi sunt: sicut nec baptizandi. vñ
aug⁹. de hereticis et⁹ dñatis q̄s qdā di
cunt baptismā q̄s accepit nō amittit. q̄
recedit ab ecclesia: ius dandi q̄s accepit
amittit. multis modis apparet ian⁹ di
ci. primo q̄a nulla ostēditur cā cur ille q̄
illud baptismā amittere non potest: ius
dandi possit amittere. vtrunq; enī sac⁹
est: ⁊ quadam p̄leratione vtrq; hōi da
tur. Illud cum baptizat⁹. ⁊ illud cū or
dinat⁹. Ideo non licet in catholica ecclīa
vtrunq; iterari. Nam si quando ex ip̄a
parte venientes et⁹ prepositi p̄ bono pa
cis correpto scismatis errore suscepti sūt
et⁹ iustum est esse opus ut eadem officia
gererent que agebant: nō sunt rursus or

dinandi. sed sicut baptismus i eis: ita or
dinatio manlit integra. quia in p̄fusione
fuerat victum q̄s vnitatis pacis est cor
rectū. nō i sacramētis que vbiunq; sūt
ipsa sunt. ⁊ cum ipi expedire videt⁹ ec
clesie vt prepositi eoruz venientes ad ca
tholicam societatez: honores suos ibi nō
admiserint. nō eis tamē ip̄a ordinati
onis sacra detrabūtur: s̄ super eos ma
nent. Ideoq; non eis man⁹ imponit: ne
nō hōi: sed ipsi sacro fiat iniuria. Sicut
enī in baptismo est quod per eos dari
possit: sic i ordinatione ius dandi ē. vtrq;
quidem ad perniciem suam. sed aliud ē
nō habē: aliud perniciose habere: aliud
salubriter habere. Idem de his qui ab
ecclesie vnitatis separati sunt: nulla iaz q̄
stio est quin habeant ⁊ dare possint. sed
perniciose habent: pernicioseq; dant. q̄a
extra vīnculum pacis sunt: neutri sacro i
iuria faciendū est. sicut non recte habz q̄
ab vnitatis recedit: sed tamen hēt. ⁊ ideo
redeunt et⁹ non redditur. sic et⁹ nō recte
dat q̄ ab vnitatis recedit: sed tamen dat
⁊ ideo qui ab eo accipit venienti ad vni
tatem non iteratur. Ideo aliud est si ha
bere aliquid: aliud est non iure habere:
⁊ illicite v̄surpare. nō igitur ideo nō sūt
sacra xp̄i ⁊ ecclīe: quia est illicite vtantur
non solummodo heretici: sed et⁹ omnes i
pii. sed illi corrigendi sunt ⁊ p̄niedī. illa
autem agnoscenda ⁊ veneranda. Item
Greg⁹. Qd dicitis vt qui ordinati sunt:
iterum ordinentur: valde ridiculosum ē
vt enī baptizatus semel iterum baptiza
ri non debet: ita. qui consecrat⁹ est semel
in eodem ordine non valet iterū consec
ri. His aliisq; auctoritatib⁹ videt⁹ asseri
i omnibus impiis ⁊ hereticis precisis ⁊
dñatis xp̄i sacra p̄manē cū iure dandi
possunt enim dare: sed perniciose. ⁊ q̄b⁹
cederint non sunt iterum ordinandi.

q̄ pmissis ex oppōito obuiare videntur
Determinatio premisse contradi-
ctionis auctoritatum.

Ec autē qdā ita determinant.
dicunt enī hereticos accepta sa-
cerdotali uel epali vnctiōe: ab
ecclesia recedentes: baptisimū qdem dandi
ius retinere: sed nō hēre facultatē tribuē-
di sacros ordines uel consecrādi dñicum
corpus postq̄ precisi sunt ⁊ dānati ab
ecclesia. Sicut de gradat⁹ epus non hēt
potestates largiendi sacros ordines: sa-
cultatē tñ baptizandi nō amittit. Qd̄ vō
aug⁹. ait. intelligūt dictum de hereticis
qui non sententia ecclesie: sed p̄auitate se
suis sui a fidei veritate ac doctrīne vnita-
te diuisi sunt. Qui licet tales sint: ius tñ
ordinandi ⁊ consecrādi habēt. ⁊ qui ab
eis ordinantur ante manifestam precisi-
onem: et si cum eis aperte exierint: ⁊ se-
tentia ecclesie dānati fuerint: tamē si redi-
erint iterū ordinandi non sūt. ⁊ ubiq̄q;
legitur de ordinatis ab hereticis: q̄ sua-
tis eis ordinib⁹ ministrare valeāt: uel ite-
rum ordinandi non sint: de huiusmodi
accipiendū dicunt. Naz postq̄ precisi fu-
erint ⁊ dānati iudicio ecclesie: ius ordinan-
di ⁊ consecrādi eis detractum asserunt
ut degradatis uel excommunicatis. alii vō
dicunt sacra ab hereticis et̄ precisis s̄m
formas ecclesie celebrata: vera esse ⁊ ra-
ta. quia recedentes ab ecclesia ius dandi ⁊
consecrādi non perdidērūt. q̄ sic ab he-
reticis ordinātur cum redierint iterum
ordinandi nō sunt. Que vō ab hereticis
altr̄ q̄ in ecclesia fiunt: falsa sunt ⁊ inania. ⁊
qui a talib⁹ ordinari videntur nō mun⁹
sed vulnus accipiunt. ⁊ s̄m hanc differē-
tiaz varie de his loquūt doctores. qdā
vero dicunt eadem sacramenta ab here-
ticis: si ab illis sōra ecclesie seruet: ⁊ ab eis

celebrata vera esse ⁊ rata quantum ad
se. quantum vō ad effectū falsa ⁊ inania
⁊ in his q̄ male tractant: ⁊ in his q̄ ma-
le suscipiūt. Ideo irrita ⁊ falsa: quia qd̄
promittunt ⁊ conferre creduntur non
tribuunt. damanda et̄ dicuntur: q̄ et̄
illicite dantibus vel accipientibus sunt i
iudiciū. polluta et̄ dicuntur: non quātū
ad se: sed propter indignam hereticorū
tractationem. Ideo Greg⁹. Cōmunionē
arrii vocat execrationē. ⁊ Inno. bono
sui ordinationē damnationem. nō q̄ ita
in se sint: sed quia male dantes uel accipi-
entes tales facit. sicut et̄ hyero. Sacrifi-
cia eorū panē luctus vocat. non quā-
tū ad se: sed quātū ad effectū. Nōnulli
vō tradunt illos hereticos qui in ecclesia
ordinati sunt: ⁊ ius ordinandi ⁊ consecrā-
di et̄ cum separati fuerint habere. Qui
vero in scismate uel heresi positi ab eis
ordinati ⁊ inuncti fuerint: illo iure carēt
Ideoq; cum ordinare volunt vuln⁹ po-
tius insigunt q̄ grām conferant.

De simoniaciis.

E simoniaciis vō non est ambi-
gendū qui sint heretici. q̄ tamē
ante sententiā degradationis:
⁊ ordinant ⁊ consecrant. ⁊ licet simonia-
ci proprie dicantur q̄ ad instar simonis
magi ipreciabilem grām precio cōducē
volunt. ⁊ qui pro ministerio sacro p̄ctū
recipiūt i modū giez: giezite vocādī sūt
omnes tñ ⁊ dantes ⁊ accipientes simōnia-
ci dicūt. ⁊ vtriq; eadē sententiā p̄cellūt.
De his qui sciēt a simoniaciis ordi-
nantur: uel nō.

fferunt tamē inter eos qui or-
dinantur a simoniaciis sciēter
⁊ eos qui ignoranter. Qui enī
sciēter a simoniaciis se permiserint con-
secrari: immo execrari: eorū consecra-
tio omnino irrita est. Qui vō ordināt

a simoniaco: quos cum ordinant nesciunt esse simoniacos. qui tunc p catholicis hnt eoz ordinatio misericordie sustinet. Si vo alig obiecerint se non cōsecratio nes emere: sz res ipsas q ex cōsecratione pueniūt: penit? desipere pbāt. Nā gsgf borū alterū vendit: sine quo alterū non habet: neutrum uendere dereliquit.

Distinctio simoniacorum.

Simoniace autē heresis tripti/ ta est distinctio. Alii enī simōi ace a simoniaco ordināt. alii simoniace a non simoniaco. alii non si/ moniace a simoniaco. vnde Nichola? pa pa. Statuim? decretū de simonia tripti ta heresi. i. de simoniaco simoniace ordi/ atorib? vel ordinatis: et de simōiacis simoniace a nō simoniaco: et simoniaco nō simoniace a simoniaco. Simoniaco simoniace ordinati vel ordinatores fm canones a pprio gradu decedāt. Simo niaco et simoniace a non simoniaco or/ dinati: similit? ab officio remoueant. Si moniaco vo non simōiace a simoniaco ordinato: misericordie per man? iposi/ rione p tēpī necessitate in officio pmit/ tim? permanet. Qd intelligendum ē de his qui ordinant a simoniaco ignoran tes eos esse simoniacos. hos facit simōia cos non reatus criminis: sed ordinatio si/ moniaci. Silt? cū decebat alexāder papa simoniacos oīno damnandos ac depo/ nendos: subintelligendum est nisi violēt quis attractus fuerit. de his enī et a q buslibet hereticis violēter ordinatis: di cit Inno. q possunt hē aliquem colorē exaltatiōis si statū discēdūt ab eis et pesti/ mo corū conciliabulo renunciant.

De erate ordiatoz decētū nicolai pape

Alii inquit canones sanxerunt ut subdiaconus nō ordinetur ante xiiii. annos: nec diaconus

ate. xxv. nec p̄biter aī tricesimū. deide si dignus fuerit ad ep̄atum eligi potest. Qd nos et pari modo seruare iubemus Item Fabianus. Si qs triginta erat nō impleverit annos: nullomō p̄biter ordi netur: et si valde sit dign? ga ip̄e dñus xxx. annorum baptizatus est: et sic cepit docere.

De sacro cōiugii: cui? institutio et cā ostenditur.

Um alia sacra post p̄ctm et p/ pter peccatū exordiu superit matrimonii sacm et ante pec catū legitur institutū a dño. nō tamen ad remedium: sed ad officiū. Refert. n. scriptura genesis in adam misso sopere atqz una de costis eius supra: et exiit mu/ liere formata: uirū in spū intelligentē ad quē vltz mulier facta esset: p? extasiz pphetice dixisse. hoc nunc os ex osibus m. et c. de. c. m. ppter hoc reliqt homo patrē et matrē. et a. u. s. et e. duo in car/ ne vna. Confugii antez institutio duplex est. vna ante peccatū ad officiū facta est in paradiso: ut esset thorū immaculatus et nuptie honorabiles: ex quib? sine ardo re conciperent: sine dolore parerent. Al tera post peccatū ad remediū facta ex paradisu propt? illicitū motū deuitādū Prima ut natura multiplicaretur: 2^a ut natura exciperetur: et viciū cohibe retur. Itaz et ante peccatū dixit de? cre scite et multiplicamini. post p̄ctm oibus pene hominibus per diluuiū p̄sup̄. Qd vo aī p̄ctm institutum fuerit cōiugium ad officiū: post p̄ctm vo ad remediū cō cessum: atqz testatur dicēt. Qd scis esz officiū egrotis est ad remediū. firmitas enī incontinentie que est in carne per peccatum mortua: ne cadat in ruinam flagitiorū: excipit hōestate nuptiaz. Si nō peccassent primi homines sine carnē

incetiuo ac feruore libidinis: ipsi ac successores eorum cōueniunt. et sic remunerabile est aliquid bonum opus: sic coitus eorum bonus esset et remunerabilis. Quia vero per peccatum lēral concupiscentie lex membris nostris inhehit: sine qua carnalis non sit cōmixtio: reprehensibilis est et malus coitus nisi excusetur per bona coniugii.

Quia si preceptum et quia si indulgentiam contractum sit coniugium.

Prima institutio habuit preceptum
2^a indulgentiam. dicitur enim ab apostolo humano generi propter uitandam fornicationem indulgentiam esse coniugium. Indulgentia vero quia meliora non eligit: remedium habet: non premium. a quo si quis declinauerit meretur exiciale iudicium. Quod secundum indulgentiam conceditur: uoluntarius est: non necessarius. alioquin transgressor esset qui illud non faceret. et potest sane intelligi illud sub precepto dictum hominibus primis ante peccatum. Crescite et multiplicamini. Quo est post peccatum tenebatur usquequo facta est multiplicatio. post quam si indulgentiam matrimonii contractus fuit. Ite est pro diluuium: quo uniuersum pene genus humanum deletum est: sed preceptum dictum est filiis Noe. Crescite et multiplicamini. multiplicato uero homine secundum indulgentiam contractum est: non secundum imperium. Indulgentia diuersis modis accipitur. scilicet pro confessione: pro remissione: pro permissione. Et est permissio in nouo. et de minoribus bonis: et de minoribus malis. De minoribus bonis est coniugium. quod non meretur palmam: sed est in remedium. de minoribus malis. scilicet de uenialibus est coitus: qui fit causa incontinentie. illud. id est coniugium indulgetur id est conceditur. Illud uero id est coitus talis permittitur. id est tolleratur et non prohibetur.

De bone nuptie sint.

Uerunt autem nonnulli heretici nuptias detestantes: qui tanciani appellati sunt. Hi nuptias oino damnant: ac pares fornicationibus aliisque corruptionibus faciunt: nec recipiunt in suorum numero coniugio utrem marem uel feminam. Quod autem res bona sit coniugium non modo ex eo probatur quod dominus legitur coniugium instituisse inter primos parentis: sed etiam quod in chana galilee nuptiis interfuit christus: easque miraculo commendauit aqua in uinum conuersa. Qui etiam postea uirum uxorem dimittere prohibuit: nisi fornicationis causa. Apulus etiam ait. uirgo non peccat si nubat. Constat ergo rem bonam esse matrimonium. Alioquin non esset sacramentum. Sacramentum enim sacrum signum est.

Cuius rei sacramentum coniugii sit signum.

Utrum igitur coniugium sit sacramentum signum est rei sacre: scilicet coniunctionis christi et ecclesie: sicut ait apostolus. Scriptum est inquit. Relinquet homo patrem et matrem. et a. u. f. et e. du. in. c. a. hoc autem magnum est sacramentum. Ego autem dico in christo et in ecclesia. Ut enim inter coniuges coniunctio est secundum consensum animorum et secundum permixtionem corporum: sic ecclesia christo copulatur uoluntate et natura. quia idem uult cum eo: et ipse formam assumpsit de natura hominis. Copulata est igitur sponsa sponso spiritualiter et corporaliter. id est charitate ac nature conformitate. huius utriusque copule figura est in coniugio. Consensus enim coniugum copulam spirituales christi et ecclesie que fit per charitatem significat. Cōmixtio uero sexuum illam significat que fit per naturam.

conformitatem. Inde est q̄ quidam do-
ctorū dixerunt illam mulierē non per-
tinere ad matrimoniū: que non expetit
carnalem copulam. Alii enim Aug. Nō
dubium est illam mulierē non pertinere ad
matrimoniu cum qua docetur non fuisse
se cōmixtio sexus. Item Leo papa. Cū
societas nuptiarum ita sit a principio i-
stituta: ut preter cōmixtionē sexū si ha-
beat in se christi et ecclesie sacramentū: nō
dubium est illam mulierē non pertinere
ad matrimoniu: in qua docet nō fuisse
se nuptiale misterium. Item aug. Non
est perfectus coniugium sine cōmixtione
sexū. hec igit si secundū superficiē ver-
borum quis acceperit: inducit in errorem
tātū ut dicat sine carnali copula nō pos-
se contrahi matrimoniu. et inter Ma-
riam et Joseph non fuisse coniugiu: ut si
fuisse perfectum. Quod nephastū est sentire
Tanto enim sanctius fuit atq; perfectius
quanto a carnali opere immunius. sed su-
perius posita eadem rōne dicta intelli-
gendus est: non quia pertinet mulier il-
la ad matrimoniu: cū qua non est per-
mixtio sexus: sed non pertinet ad ma-
trimoniū qd̄ expressas et plenaz teneat
figuram coniunctionis xpi et ecclesie. si-
gurat enī illam coniunctionē christi et
ecclesie que est in charitate: sed non illaz
que est in nature cōformitate. Est ergo
et in illo matrimonio typus coniunctio-
nis christi et ecclesie. sed illi tū qua ecclesia
christo charitate vnitur: non illius qua
per susceptionem carnis capiet membra
vnuntur. Nec ideo tamē minus sanctū
est coniugiu. q̄ ut ait aug. in nuptiis
plus valet sanctitas sacramēti q̄ secun-
ditas ventris. Est etia coniugiu signū
spiritualis coniunctionis et dilectionis aō-
ru: q̄ inter se coniuges vniri debent. vn-
de ap̄lus ait. Viri diligite vxores v̄ras

ut corpora vestra.

Que sint consideranda in coniugio.

Est hoc aduertendū est quid
sit coniugiu. et que sit efficiēs
causa coniugii. et causa propē
quā contrahi debeat. et que sint bona cō-
iugii. et quomō per ea excusetur coitus
carnalis. et que sint legitime persone
ad matrimoniu. Sunt et alia plura i
matrimonio consideranda: que sub cō-
pendio constringemus.

Quid sit coniugiu.

Ante igit nuptie ul' matrimōi-
ū viri mulierisq; coniunctio
maritalis inter legitimas per-
sonas indiuiduā ette p̄suetudinē retinēt
Ad indiuiduā p̄suetudinē pertinet q̄ absq;
consensu alterius: neuter continentia al-
terius profiteri pōt uel oīoni vacare. et
q̄ inter eos dū vnūt vinculu coniugale
pmanz: ut alii se copulare nō liceat: et ut
innicē alter alteri exhibeat quod q̄si sibi.
hac autē descriptione legitimoru
et fidelium tū matrimoniu includitur.

De consensu qui efficit coniugiu.

Efficiens autē causa matrimō-
niū est consensus: non quilibet
sed p̄ verba expressus. nec de
futuro: sed de presenti. Si enī consen-
tiunt in futurum dicentes: accipiam te i
virum: et ego te in vxorem: nō est iste cō-
sensus efficax matrimonii. Itē si consen-
tiant mente et non exprimāt verbis: vel
aliis certis signis: nec talis consensus effi-
cit matrimoniu. Si autē verbis expli-
cant: qd̄ tamē corde non uolūt: si nō sit
coactio ibi vel dolus: obligatio illa ver-
borum quibus consentiunt dicentes: ac-
cipio te in virū: et ego te in vxorem: ma-
trimoniu facit.

Auctoritatibus pbat q̄ p̄sē sol' fa-
ciat matrimoniu

Uod aut cōle. n^o matrimoniu^m faciat: subditis probatur testi-
monis. Alii eni^m Ysidorus. Cō-
sensus facit matrimoniu^m. Item nichola^{us}
papa. Sufficiat solus fmⁱ leges eorū cō-
sensus de quorum cōiunctionib^{us} agitur
Qui solus si forte in nuptiis defuerit: ce-
tera et cum ipso coitu celebrata frustra-
tur. Item iohes crisostomus. Matrimoniu^m
quidem non facit coitus: sed voluntas.
et ideo non soluit illud separatio corporis
Item ambrusius. Non defloratio virginita-
tis facit coniugium: sed pactio coniu-
galis. Ex his apparet q^{uod} cōsensus. i. pactio
coniugalis matrimoniu^m facit. et extūc
coniugium est et si non precessit vel secu-
tura sit copula carnalis.

Quā incipiat esse cōiugium.

Uod. n. ab ipsa desponsatione i-
qua pactio coniugalis: expri-
mitur coniuges sint: sanctorū
testimonia probant. Alii eni^m ambrusius. cū
initiatu^r coniugium coniugii nomē asci-
scitur. Cūz coniungitur viro coniugiu^m ē
non cum viro amixtione cognoscitur. Item
Ysidorus. Cōiuges verius appellantur
a prima desponsationis fide: quā adhuc
inter eos ignoretur coniugalis concubi-
tus. Item augustinus. Coniūx vocatur a pri-
ma desponsationis fide: quā cōcubitu non
agnouerat: nec fuerat agnitus. nec pe-
rierat: nec mendax manserat coniūgi ap-
pellatio: ubi non fuerat nec futura erat
carnalis illa cōmixtio. propt^{er} q^{uod} fidele cō-
iugium ambo parentes xp̄i uocari me-
ruerunt: non soluz illa mater sed et ille
pater eius: sicut coniūx matris ei^{us}. vterq^{ue}
mente: non carne. ex his euidenter insinu-
atur q^{uod} ex rēpore quo intercedit consen-
sus voluntarius ac marital^{is} qui solus cō-
iugium facit: veri coniuges sunt sponsus
et sponsa.

Secūdu^m quosdā non est coniugium
ante carnalē copulaz: sed spōsi et spō-
se sunt.

Uidam autem asserunt verū
coniugium non contrahi ante
traductionem et carnalem co-
pulā. nec vere cōiuges esse aliquos anteq^{uam}
intercedat cōmixtio sexus. sed a prima
fide desponsationis: vir sponsus: mulier
sponsa est: non coniūx. Sponsos autē et
sponsas coniuges frequenter appellari
dicunt: nō quia sint: sed quia futuri sūt:
cuius rei sponsonem inuicem fecerunt.
et fmⁱ hoc uerba premissarūz auctorita-
tum intelligenda fore tradunt.

Qua ratio de nituntur.

Uod vero iter sponsam et con-
iugem plurimū interlit: ex eo
astruit. q^{uod} licet sponse ante car-
nalem copulaz inconsulto et nolēte spō-
so monasterium eligere. quo facto spon-
so licet aliam ducere. coniugatus vero
vel coniugatus: nec continentiam nisi ex
cōmuni consensu finire ualeat: nec mona-
steriu^m petere nisi vterq^{ue} continentia pa-
riter profiteantur. Quā uero liceat spon-
se monasterium eligere: auctoritatibus
sanctorum probat. Alii eni^m Eusebi^{us} pa-
pa. Desponsatam puellam non licet pa-
rentibus alii viro tradere: tamē licet si
bi monasterium eligere. Item Gregorius. De
creta legalia desponsataz si conuerti uo-
luerit: nullo penitus censuerunt damno
militari. Refert et hyero. q^{uod} macharius
inter christi heremitas precipuus: cele-
brato nuptiarum consensu: cum vesper
ebalamuz esset ingressus: ex urbe egre-
diens transmarina petiit et heremi soli-
tudinem sibi elegit. Beatus et Alexius
similit^{er} ex nuptiis diuina grā uocat^{us}: spō-
sam deseruit: et nudus xp̄o famulari ce-
pit. His auctoritatibus et exemplis liq^{ue}

licere sponsis sine consensu suarum spon-
sarum: et conuerso: continentiam profiteri.

De coniugatus vel coniugata neque
ante continentiam sine alterius conse-
su profiteri.

De autem coniugatis nullatenus
licet. Non enim potest vir
melioris vite propositum su-
mere sine uxoris consensu: et conuerso.
Vnde Gregorius scribens theodiste patricie.
Sunt qui dicunt religionis gratia coniugi-
um debere solui. verum sciendum est: quia etsi
hoc lex humana concessit: tamen lex di-
uina prohibuit. Si vero utriusque conue-
niat continentiam vitam ducere: hoc quod
audeat accusare? Sic enim multos san-
ctorum nouimus cum suis coniugibus
et prius continentem vitam duxisse: et post
ad sancte ecclesie regimina migrasse. Si
vero continentiam quaz vir appetit mu-
lier non sequitur: aut quam uxor appetit
vir recusatur: coniugium diuidi non potest. quia
scriptum est. Mulier prater sui cor: non
habet: sed vir. Idem Agatosa latrice
presentium quæstus est virum suum contra
voluntatem suam in monasterium esse con-
uersum. quod propter experientie tue prece-
pitum et diligenti inquisitione discutiatur
ne forte eius voluntate conuersus sit: vel
ipsa mutare se permiserit. Et si hoc tua di-
ligentia repererit: et illius in monasterio
permanere provideatur: et hanc sicut pro-
misit mutare compellatur. Si vero nihil ho-
rum est: nec quondam fornicationis cri-
men propter quod licet uxorem dimitte-
re: predictam mulierem commisisse cognoue-
ris: ne illius conuersio uxori relicte in se-
culo fieri possit perditionis occasio: vo-
luntis ut maritum suum illi etiam si iam
conforatus est reddere debeas omni ex-
cusatione cessante. quia nisi fornicationis
causa virum uxorem dimittere nulla ratio

concedit. postquam enim copulatione coniugii
viri et mulieris unum corpus efficitur: non
potest ex parte conuertere et ex parte rema-
nere in seculo. Item ex viii. synodo. Si quis
coniugatus conuertere ad monasterium ve-
lit: non est recipiendus nisi prius a coniuge
castimoniam proficiente fuerit absolutus.
Tales igitur sine culpa sequuntur christum relicto
seculo si habent ex pari voluntate casti-
tatis consensum. Item si vir et uxor di-
uertere a seculo pro sola religiosa inter
se consenserint vitam: nullatenus sine consen-
su episcopi fiat: ut ab eo singulariter prius con-
stituantur loco. Nam uxore volente vel
altero illorum est pro tali re matrimo-
nium non soluitur. Item augustinus. Si abstines si-
ne uxoris voluntate: tribuis ei fornicandi
licentiam: et peccatum illius imputa-
bit tunc abstinentie. Item nicholaus papa
scripsit nobis teberga regina regiam se uel
le dignitate vel copula exui: et sola vitam
priuata esse contemptam desiderare: cui scri-
psimus. non hoc aliter fieri posse nisi eadem
vitam vir eius Lotharius elegerit. Ex his
patet quod coniugati sine communi consensu
continentiam profiteri vel habitum reli-
gionis sumere non ualent. et si fecerit re-
uocare debent. Sponsi vero possunt sine
communi consensu monasterium eligere.
Vnde videtur inter sponsum et sponsam con-
iugium non esse. Ideoque a prima fide de
sponsationis asserunt coniuges appella-
ri: non re presentium: sed spe futurorum
quod ex fide quam ex desponsatione sibi in-
uicem debent: postea efficiuntur coniuges.
Premissas etiam auctoritates quibus asseritur
quod consensus matrimonium facit: ita in-
telligi uolunt: ut consensus vel pactio con-
iugalitatis non ante coitum faciat matrimo-
nium: sed in coitu. sicut enim defloratio uir-
ginitatis non facit matrimonium nisi pre-
cedat pactio coniugalitatis: ita nec pactio

conugalit anteq̃ ad sit copula carnal. Ex pactioe igr̃ congalit spōsi ⁊ spōse sunt añ coitu. in coitu vō efficiunt coniuges. tacit enī pactio coningal̃ vt q̃ pri⁹ erat sponsa in coitu fiat coniux.

Rūssio ad predicta cū determinatiōe superiorum.

It autē ita respondem⁹. sit ar̃ aliqui de sponsatio vbi est com̃ promissio viri ⁊ mulieris de contrahendo matrimonio. nō est autem ibi consensu de presenti. ⁊ est sponsatio habens consensu de p̃titi. i. pactionem congalē q̃ sola facit coniugiu. In illa ergo de sponsatiōe vbi est pollicitatio cōtrahē di matrimonio: spōsi tñ ⁊ spōse sūt: nō cōiuges. ⁊ talib⁹ sponsis licet sine cōsensu cōiugiu contrahitur. ⁊ ab illius de sponsationis p̃ma fide veri cōiuges appellañ. s̃z hanc distinctionē de sponsationis de sponsis varie loquūt doctores.

Quomō accipit̃ sponsa in capitulis subditis.

Liqui. n. spōsas vocāt q̃ tales huerūt de sponsationē vbi fuit pactio congalit de p̃titi. ⁊ ille coniuges vō sūt. vnde Greg. Si q̃ vxor de sponsauerit: ṽl subarrauerit: q̃q̃ postmodu pueniēte die mortis ei⁹ neq̃ uerit eā ducere in vxorez: n̄ nulli de cō sanguinitate ei⁹ licet eā accipere in coniugio. et si inuentū fuerit sem̃ lepef̃ oino. Idēz iullius papa. Si q̃ de sponsauerit vxorē ṽl sabarrauerit: ⁊ pueniente die mortis ṽl irruentib⁹ q̃busdā causis eaz nō cognouerit: nec fr̃ ei⁹: nec ullus de cō sanguinitate eius eandē sibi tollat in vxorē ṽllo vnq̃ tpe. Itē Greg. Qui de spōsatā p̃ximi sui puellā cepit i connubium anathā sit. ipse ⁊ oēs consentiētes ei. q̃a fm̃ legē dei mori decernitur. Nā diuine

legi mos est sponsas appellare coniuges vt in euangelio. accipe mariā in vxorez tuā. ⁊ i deuteronomio. Si q̃ aliteri⁹ spōsā in agro ṽl in quolibz loco oppreserit ṽl adduxerit in domū suā: moriat̃. quia vxorē p̃ximi sui violauit. si que iā vxor erat: sed q̃ a parentib⁹ vxor fieri debebat. Ex his colligit̃ q̃ spōse q̃daz coniuges sūt añ p̃mixtiōe sexū. Sed forte illud mouz q̃ in fine capituli dīc̃ non que iā vxor erat: sed q̃ vxor fieri debebat. q̃d non ita debet intelligi q̃si vxor vere non fuerit ex quo pactio coningalis int̃cesserit: sed q̃a nodū traducta fuerat: nec res vxoria intercesserat. s̃. cōcubitus coningalis.

Q̃ alit̃ accipitur in his aliis capitulis sponsa.

Ocatur̃ et̃ sponsa que sic viro desponsata est: vt non intercesserit cōsensu de p̃sentit̃: s̃z spōsio futuri. Sedz quē modū decetū illd̃ intelligi. si q̃ sponsaz filii oppreserit ⁊ post filius eius eam duxerit: pater potest nō hēat vxorez: nec mulier virū. filius q̃ patris facinus ignorauit aliam ducat. Si coniux illa fuisset: q̃d vtiq̃ forz si in sponsalib⁹ pactio cōingal̃ int̃cessisset: nō pmitteretur spōsus aliaz ducere. Mechis aut̃ p̃ea nō nūbēdi ex rigore i s̃igis vt alii terreā. Itē ex eodē. quidā de spōsauit vxorē ⁊ dotauit: ⁊ cū ea coire nō potuit. quā clanculo. frat̃ eius corripit ⁊ gravidā reddidit. decretum est vt q̃uis nupta non poverit eē legitimo viro: de sponsataz tamē fratri frat̃ non possit habere. s̃z mechus ⁊ mecha fornicationis qdē vindictā sustineant. licita vō eis coniugia nō negent̃. de illa de sponsatione hec intelligi debet: vbi nō fuit cōsensu cōingalis de p̃titi. aliq̃n n̄ liceret eis alia fortiri coniugia. Sedz h̄ est illud intelligi debz. statutū ē a sacro p̃uētū: vt

si qd spōsa alēua rapuerit publica pnta
mktet: 7 siū spe coniugii maneat. 7 si ipa
eidē crimini cōsentiens nō fuerit: licētia
nubēdi alii nō negat. Apparet hāc fuisse
se despōlatā sūū pactiōe coniugali de pnti:
7 iō nō fuisse coniugē: cui uiuente spōso al
teri nubendi licentia nō negat. Sūt. n.
qdā nuptialia pacta de futuro: ex qbus
spōsi 7 spōse vocant. nec exide coniuges sē
7 ē qdā pactio cōiugal de pnti q spōsū
7 spōsā et coniuges facit. 7 utq pactio de
spōsatio vī spōsalia iēdū dicūt. ppe tñ
spōsalia dicūt qdā solēnia pacta nu
ptialia.

Quare nō mor tradant spōse.

E nuptialib⁹ pactū vbi est tñ
spōsio futuri: ait aug⁹. Institū
tū ē vt iaz pacte spōse nō statū
tradant: ne vllē hēat marit⁹ datā quaz
suspirauit spōsū dilātā. 7 ē sciendū q illa
spōsa q tñ i futuro ē pacta: mortuo spō
so si remanz vidua. qz nō fuerat vir eius.

Que spōsa sit vidua mortuo spōso
7 que non.

Nde si qdā duxerit ad sacros
ordies pscendere si pbi bet: qz
si duxit viduā. vidue. n. mari
tus eque sic bigam⁹ sacerdos fieri pbi
bet. Ex tali autē copula nullus arceat a sa
cris ordinib⁹. Scōz hoc intelligendū est
qd ait pelag⁹ papa de illo qui mortuo
spōso cō spōsā duxit i vxorē. Nihil est
igt qd ad hunc articulū attinet qd ei
obuiet de canonicis institutū qn ad sacros
ordies pmoneri valeat. Si vō spōsa ta
lis fuisset intē quā 7 sponsū ei⁹ cōsent⁹ de
pnti intēcessisset: eo mortuo vidua remā
sisset: cui copulat⁹ i cōiugio vterius ad
sacros ordies nō accederet: kū viduā du
xerit. Nō ē igit ambigendū qn solus de
pnti cōsensus coniugii efficiat: 7 exide veri
cōiuges appellantur. Jō post talez cōsen

sū si qd alii se copulauerit: et si carnis cō
mixtio illis sequitur: ad porem copiaz re
uocandus est.

Si cōsensus de fuso cum iuramento
faciat coniugium.

Itē qd debet vtrū cōsensus de
futuro addito et iuramēto cō
iugium efficiat. vlls qd pmit
tat vī et iuret alicui se pūq ad tēp⁹ placi
tū illā ducturū: 7 illa pmittat vī iuret se
illi nupturā: nunqd talis sponsio eos cō
iuges facit. Si mutato proposito alter
vī vterq ad alienā copulā transit: nū
qd ob priorē spōsionē iuramēto subnt
raz 2^a federatiōis pactū scindēt. Consi
dera qā longe aliud est pmittere: aliud
facere. Qui pmittit nōduz facit. Qui g^o
promisit se i vxorez ducturū aliquā: nō
duz eaz duxit in vxorez. 7 q spopondit
se nupturā: nōdū nupsit. quō ergo cōi
uges appellari possūt: q nōduz cōtrahūt
sed in futuro se cōtracturos iurando p
mittunt. Itē si ex vi iuramenti ad futu
rū pntentia mor efficiunt cōiuges: cur
iurauerūt in futuro se facturos qd in p
senti efficiūt. Itē si ex quo iurant mor ef
ficiunt coniuges: tunc hanc rem efficiunt
quaz iurant se facturos. Ideo dico qā
coniugii tunc nō fuit: sed futurū pmitti
tur. Si vero ille post vxorē duxit: 7 illa
marito nupsit: cōiugiu vtrinqz fuit: 7
non potest dissolui. precedens igit men
daciū vī pūriuz penitentia est corrigē
dum: sed coniugii sequens non est dissol
uendū. non autē sic est qn iuramētū con
iugii pntis cōsens⁹ attestatiōe firma
tur: qā post talē cōsensuz si quis alii se
copulauerit: et si prole pcreauerit: irri
tus debet fieri: 7 ipse ad priorē copiaz
reuocari.

Que vidēt obuiare pmissis nonel
larum constitutio.

R

Remisse at sententie videtur
obuiare illud qd leges tradunt
Si qe tactis diuinis scriptu-
ris iurauerit mulier: se eam legitimam
uxore hauru: vel ed si in oratorio tale
factu dederit: sit illi legitima uxor: quis
nulla dos: nullaq; alia scripta inposita
sit. sz hic ostenditur qd fieri vel esse debe-
at: nuq; tunc fiat. Non eni p illud iura-
mentu tunc fit uxor: sed fieri debet: qd iu-
ratu est. pot t de illo iuramento hoc di-
ctu intelligi: ubi de pnti consentiunt ac se
innice suscipiunt. Illi ed sententie q dictu e
solu consensu facere coniugiu: videtur
peraire qd enarius papa ait. Alii legit-
imu no fit coniugiu nisi ab his q super
femina dñatione habere videtur: q a q
bus custoditur uxor petatur: q a peni-
b sponsetur: q legib doretur: q a sacer-
dote ut moles bñdicatur: q a paranim-
phis custodiatur: ac solene accipiantur.
Itē ita legitima scitote esse pñbia. Alii
vō presūpta: nō cōiugia: sed adulteria
q fornicationes sūt: nisi voluntas pñbia
suffragata fuēit vī suffraganēit: q nota
suecurrent legitima. hoc aut nō ita i-
telligendū est: rāq; sine cōnumeratis nō
possit esse legitimū coniugiu: sed q; sine
illis non hēt decorē q honestatē debitaz
In hui⁹ enī sacri celebratiōe sicut i aliis
qdā sunt pñbentia ad subam sacri. vī
est consensus de presenti: q solus sufficit
ad cōtrahendū matrimoniū. quedaz vō
pñbentia ad decorē q solēnitates sacri.
vī parentuz traditio: sacerdotū benedi-
ctio q huiusmōdi. sine quib⁹ legitime fit
coniugiu quantū ad virtutes: nō q; tuz
ad honestatē sacri. Sine his ergo: si qñ
legitimi coniuges: sed quasi adulteri: q
fornicatores pueniunt ut illi qui clancu-
lo nubunt. q vtiq; fornicatores essēt nisi
eis suffragaretur uolūtas verbis expres-

sa de presenti: que legitimū iter eos facit
matrimoniu. Nam q consensus occul-
tus de presenti p verba expressus coniu-
giū facit: sz nō sit sibi honestus contract⁹
sed matrimoniū non sancit consensus q
in occulto fit. Si enim alter alterū di-
miserit: non cogit iudicio ecclesie redire
q cōmanere cū coniuge. qd nō pōt pro-
bati testib⁹ contract⁹ q in occulto est fa-
ctus. q; si ipsi q in occulto sibi consensu-
runt eundem consensu voluntarie i ma-
nifesto profiteantur: tūc vtiq; voluntas
propria suffragatur: q legitima vota
succurrunt ad sanctiendū coniugiu qd
prius occulte fuerat contractū. volūtas
igitur verbis expressa in occulto ad h⁹
suffragat vī fiat coniugiu. manifeste vō
expressa suffragatur vī factiat ac robo-
ret: ac liberum fiat ecclie de hoc iudicari
si expedierit.

Cui⁹ rei sit pñs ille: an de carnali co-
pula: an de cohabitatiōe: an de alio.
Itē qritur cum consens⁹ de pre-
senti matrimoniū faciat: quis
rei consens⁹ ille sit: an carnalis
copula: an cohabitatiōis: an vtriusq;. Si
cohabitatiōis consensus matrimoniū
facit: tūc frater cū sorore: pater cū fi-
lia potest cōtrahē matrimoniū. Si car-
nalis copule: tunc int mariā q ioseph nō
fuit coniugiu: pposuerat enī maria i
virginitate manere nisi de⁹ alī facere iu-
beret. sūm qd videt angelo dixisse. Quō
fiet istud qm vix non cognosco. i. me co-
gnitū nō pposui. Neq; enim qd tunc
virū nō cognoscebat necesse erat iquiri
quō posset hēre filiū: sz qd vñq; cogni-
turā se pposuerat. dicit enī Beda q; in
virginitate manere disposuerat. Si
igitur contra suū propositū post cō-
sensit in carnalē copulā: videt facta vō
et rea mēte cū si opere violatū. Dicam⁹

igū q̄ consensus cohabitatiōis: v̄ car/
nalis copule: non facit cōiūgiū: sed cōsen/
sus cōiūgalis societatis v̄bis s̄m p̄is tē
pus exp̄ssus. v̄t cū vir dicit. Ego accipio
te in meā: non dñaz: non ancillaz: sed cō
iūgē. Quia enī nō ancilla v̄l dñā datur
iō nec de sūmo nec de imo a p̄icipio for
mata est: sed de latere viri ob cōiūgalē
societate. si de sūmo fieret: v̄t de capite
videret ad dñationē creata. Si v̄o de
imo: v̄t de pedib⁹: videret ad sūitatem
subiicienda. Sed q̄a nec in dñam nec in
ancillā sumitur: facta est de medio. i. de
latere: q̄a ad cōiūgalē societate assumit
Cū igit sic cōueniūt v̄t dicat vir. accipio
te in meā cōiūgē. ⁊ dicat mulier. accipio
te in meū virū. his verbis vel aliis idē
significanti⁹ exprimit consensus: nō co
pule carnalis v̄l cohabitatiōis corpo
ral: sed cōiūgalis societate. Ex qua opor
tet eos cohabitare: nisi forte cā religiōis
pari voto corporali separent: vel ad tē
pus: vel usq; ad finem.

Coactio excludit cōsensū coniūgalem

Postet autē cōsensū cōiūga
lem liberum esse a coactione.

Coactus enī cōsensu: qui nec
consensus appellari debet: coniūgiū nō
facit. sicut testatur v̄ban⁹ papa: scribēs
sacratio regi aragorū in hec verba. de
neptis tue confugio quā te cuidā militi
daturum necessitatis instante articulo:
sub fidei pollicitatione firmasti: hoc eg
rate dictate decreuimus: ut si illa virū
illū oīno ut dicitur renuit: ⁊ in eadē vo
luntatis auctoritate persistit: v̄t viro illi
se prorsus denegat nuptiaz: nequaquā
eam inuitam ac renitentem: eiusdē viri
cogas confugio copulari. Idēz si verūz
esse constiterit q̄ nobis legati iordanis
principis retulerūt. s. q̄ ipse coactus ⁊
dolens filiaz suaz stentē ⁊ p̄ virib⁹ reni

tentē Rainaldo desponsauerit: qm̄ legū
⁊ canonū auctoritas talia sponsalia nō
approbat: ne ignorantibus leges ⁊ ca
nonē nimis durū videatur: ita sententi
am temperam⁹: v̄t si princeps cū alien/
su filie id q̄s inceptū est p̄ficere voluerit
cōcedam⁹. Sin autē legatus n̄ utraq;
partes audiat. et si nihil fuerit ex parte
Raynaldi q̄s āplius ipediāt: ab ipso ior
dane sacm̄ quo consent hec q̄ dicta s̄t
accipiat. ⁊ nō canonū ac legum scripta
sequentes deinceps non p̄hibem⁹ quin
alii viro si voluerit predicta ei⁹ filia tū
i dño nubat. Ex his apparet coniūgiū
fieri int̄ cōsentientes ⁊ sp̄tāeos: n̄ int̄ renitē
tes ⁊ inuitos. verūtū qui inuiti ⁊ coacti
cōiūnti sunt: si postea aliquo tēpis spa
cio sine contradiciōe ⁊ querimonia co
habitauerint: facultate discedendi v̄l re
clamandi bita cōsentire vidēt. ⁊ cōsens
ille cōsequē supplet q̄s p̄cedēs coactio tu
lerat.

Qui videtur consentire.

Consentire autē p̄batur: q̄ cui⁹
dent non cōtradicat. s̄m illud.

In sponsalib⁹ eorū consensus
exigendus est quoz in nuptiis desidera
tur. Intelligit tū semper filia patri con
sentire nisi euidēt nō dissentiat. Itē sp̄o
salia sicut nuptie cōsensu sunt cōtrahen
tiū. ⁊ ideo sicut in nuptiis: ita ⁊ in spon
salib⁹ familias filiā consentire oportet.
que si patris voluntati n̄ repugnat: con
sentire intelligitur.

De errore qui enacuat consensum.

Ec solum coactio ipedit v̄l ex
cludit consensum: s; est error.

Nō aut̄ oīs error cōsensū ipe
dit. Est enī error ali⁹ persone: ali⁹ fortu
ne: ali⁹ cōditiōis: ⁊ alius qualitatis. Er
ror p̄sōe qm̄ hic putat eē ille hō: ⁊ ē ali⁹
Error fortūe qm̄ putat eē dñes qui est

paup. vñ econuerso. Error cōditiōis qñ
 putatur esse liber q̄ suus est. Error q̄li/
 tatil qñ putat eē bon⁹ q̄ malus est. Er/
 roz fortūe ⁊ q̄litas cōiugii cōsēsum nō
 excludit. Error vñ cōditiōis cōiugale cō/
 sēsum enacuat. de qua cōditiōe postmo/
 dū tractabimus. Error quoq; p̄sē con/
 sēsum cōiugale nō admittit. vt si qs fe/
 minā nobile i cōiugii petat: ⁊ p̄ ea alia
 ignobilis tradatur ei: nō ē inter eos cō/
 iugii. q̄a nō cōsēsit vir in istaz: sed in
 aliā. vt si qs p̄mitteret mihi se venditu/
 rum aurū: ⁊ p̄ auro offerz auriculu: ⁊
 ita me deciperet: nūqd diceret: cōsen/
 sisse in auriculu? Nūq; volui emere au/
 ricalu: nec ergo i illud cōsensu. q̄a cōsen/
 sus nō nisi volūtaris est. Sicut ergo er/
 ror materie excludit cōsensu: ita ⁊ i cō/
 iugio error p̄sone. Sz obicit de iacob
 qui p̄o rachel. xii. annis seruierat: ⁊ sup/
 posita est ei lya. Nūqd error p̄sone ex/
 cludit cōiugii: cū nō i eam: sz i Rachel
 cōsensit. Sz q̄s ibi factū ē i misterio
 gestū non improbe tradit. Ibi tñ. et si nō
 precessit: secur⁹ tñ ē cōsensu. Nec ex illo
 cōcubitu q̄ cōsensu p̄cessit fornicariū iu/
 dicant: cū ille maritali eā cognouerit: af/
 fectus: ⁊ illa vxorio affectu debitū p̄solue/
 re putans lege p̄mogenitarū: ⁊ patris
 ipeius se illi iure copulā. excusat et q̄
 dei consilio in misterio ita actū est. ho/
 die et excusaret ille cui in seio vxoris so/
 roz lectulū eius ingressa se subiceret. q̄
 euz sine spe cōiugii p̄petuo manere cen/
 seat: ille tñ qui cognouit eaz p̄ ignorā/
 tiā excusat. q̄s p̄ simile p̄batur. Si eni
 diabolus transfigurans se in angelū lucis
 credat bon⁹: non est error periculosus.
 Q̄ aut vir ille i illā mulierem non cōse/
 serit: ex simili ostendit. si qs heretic⁹ no/
 mie aūg. vñ ambrosii alicui catholico se
 offerz: eūq; ad sue fidei imitationē uo/
 carz. si ille assēteret: i cui⁹ sniaz fidei dice

retur cōsensisse: non in hereticorū sectā
 sed in integritatez fidei quam ille here/
 tic⁹ se mentiebat h̄re. Error fortune cō/
 sēsum non excludit. Que eni nubis pau/
 peri putans illuz esse diuitez: nō p̄t re/
 nunciare priori conditioni: q̄uis errauc/
 rit. Nec error qualitatis. vt si qs ducat
 in vxorez meretricez vñ corruptā: quā
 putat esse castaz vñ virginē: nō potest eā
 dimittere.

De coniugio marie ⁊ ioseph.

Remissis aliqd addendū ē de
 modo illius cōsensu q̄ inter
 mariam ⁊ ioseph intercessit.
 Sane credi p̄t: nō solū mariā: sed et
 ioseph apud se disposuisse virginitatez
 seruare: nisi deus alr iuberet. eosq; sic cō/
 sensisse i cōiugalez societate: vt uterq;
 de altero reuelante spū intelligeret q̄ vir/
 ginitatez seruare veller: nisi deus alr in/
 spiraret. sed illā voluntatem verbis nō
 expresserāt. postea vñ expresserunt: ⁊ i
 virginitate permanserunt. Cōsensit g⁹
 maria in maritalē societate: sz nō i car/
 nalem copulam: nisi de eadem spālir de⁹
 preciperet. cui⁹ et consilio in maritalēz
 cōsensit copulā. q̄a virginitate seruare
 volebat. ⁊ id non alr cōsensissz in cōi/
 galem societatem: nisi familiare dei con/
 siliū habuisset. de quo aūg. sic ait. Bea/
 ta maria proposuit se seruaturā votuz
 virginitatis in corde: sed ipm votū nō
 expressit in ore. Subiecit se diuine dis/
 positiōi. proposuit semp seruaturā vir/
 ginitate: nisi de⁹ alr ei reuelaret. Cōmit/
 tens ergo virginitatem suā diuine dispo/
 sitioni: cōsensit in carnalez copulā: nō
 illā appetendo: sed diuine inspirationi i
 vtroq; obediēdo. postea vero simul cū
 viro labiis expressit: ⁊ uterq; in virgi/
 nitate permansit.

Q̄ perfectum fuit inter eos coniū/
 gium.

Ne quos ut ait aug. pfectum
fuit coniugiu. pfectu qdē nō i si
gnificatiōe: s; i sanctitate. Sā
ctiora enī sūt coniugia pari voto cōtinētū
vñ aug. Qd deo pari cōsensu uouerad
ābo pseruant reddere debuisse. a quo
pposito si lapsi? ē ille: tu saltē pserua. nō
q; pariter tēperabatis a cōmixtione car
nali: iō maritus tuus esse deliterat. imo
vō tanto sancti? cōiuges manebat: q; to
sa nēctiora concordit placita seruabat. s.
pfectū igr fuit marie et ioseph cōiugium
in sanctitate. pfectū et fuit s; triplex bo
nū coniugiu: fidē. s. prolē et sacm. Qd. n.
nuptiarū bonū: ut ait aug. impletur est
in illis parentibus xpi. fides: ples: sac/
mentū. Prole cognoscim? ipm dñm. fi/
dez: q; nullū adulterium. Sacramentū
quia nulluz diuortiū. Solus ibi nuptia
lis concubitus non fuit: q; in carne pcti
fieri nō poterat sine pudenda cōcupiscē/
tia carnis: q; accidit ex peccato. Sine q;
concupi uoluit q; sine pctō futurus erat.
et licet nō intercesserit coniugal concubi
tus: coniuges tamē vere fuerūt mente: nō
carne: sicut et parētes: q; uis ambro. di/
cat fieri coniugiu pfectū per carnalē co
pulā. In oi inquit matrimōio coniūctio
intelligit spūalis: quā cōfirmat et pficit
cōiūctorū cōmixtio corporalis. sed intelli/
gendū est coniugiu pfici cōmixtione cor/
porali: nō q; tum ad ueritatez vñ sanctita
tez coniugii: sed q; tum ad significatiōē
q; pfectius unione christi et ecclesie tunc
figurat. Exposito que sit efficiens cā ma
trimoniū: consequens est ostendere ob quā
cām soleat vñ debeat cōtrahi matrimo
niū. Est g; si alis causa pgrabendi mari
mōi: principalis procreatio. plis. ppter
hoc enī instituit deus coniugiu int pmos
parentes. q; uis dixit. Crescite et multipli
camini q;. Secūda est post peccatū ade

uitatio fornicationis. unde aplos. ppter
fornicationē unusq; q; habeat uxorez: et
ynaq; q; habeat virū suū. Sūt et alie cāe
boneste. ut inimicorū reconciliatio: et pa
cis reintegratio. Sunt et alie min? hōe
ste cāe: ppter quas aliquando contrahi
tur. ut uiri mulierisq; pchitudo: q; aios
amore inflāmatos sepe impellit inire cō
iugiu: ut valeāt suuz explere desideriu.
Quest? quoz et diuitiaruz possessio fre
quenter est causa coniugii. et alia multa.
que cuiq; diligentiam adhibenti facile ē
discernere. Nec est assentiendum illis q;
dicunt non esse coniugium: q; ppter has
causas minus honestas contrahitur. Cō
stat enim ex premissis coniugiu fieri ex
cōmuni consensu uerbis de presenti exp
so: q; uis amor ad hō attraxerit. Cuius rei
documentū prestat Jacob: qui rachel de
corā facie et uultu aspectū amauit. cōq;
diligens ait Seruam tibi pro Rachel
vii. annis. i. deuteronomio etiā legit. Si
videris mulierem in medio captiuoruz
pulchrā: et ad amauit eā. uoluitq; uxo
rē habē: introduce eā in domū tuaz. q;.
Q; mal? finis nō cōtaminat sacm.

Et licet sine non bono contra/
hatur coniugiu: quando spes
dñi mouet aiuz: cōiugiu tñ
bonuz est. quia uita mala vñ intentio p/
uerfa alicuius saci nō contaminat. ha
buit autem coniugium marie et ioseph
alias cās spāles. s. ut uirgo solatio uiri
sustentaretur: et ut diabolo partus ce/
laret: ut ioseph esset testis castitatis de/
fendens eam ab infamia suspiciationis:
ne ut adultera damnaretur.

De tribus bōis coniugii.

Ost hoc de bona cōiugii: que
sunt: et q; uis coitū excusent di
cendum ē. Tria sunt principa
liter bona cōiugii. unde aug. Nuptiale

bonū tripartitū est. scilicet fides: proles: sacri-
 z In fide attendit ne post uinculū cōiuga-
 le: cuꝫ alio vel alia coeatur. In prole ut
 amāter suscipiat et religiose educet. In
 sacro ut coniugium nō sepet: et dimissus
 vel dimissa: nec cā plis alteri coniungat.

De duplici separatiōe.

Separatio autē gemia est. cor-
 poralis. scilicet et facialis. Corpora
 liter possunt separari cā forni-
 cationis: vel ex cōi consensu cā religiōis:
 siue ad tps: siue vsq; in finē. Sacrali vo-
 separari nequeūt duꝫ viuunt si legitime
 psona sint. manet enī uinculū coniugale
 inter eos: et si alii a se discedentes adhe-
 serint. vñ augi. vsq; adeo manent inter
 viuentes semel inita iura nuptiarum: ut
 potius sint iter se cōiuges et separati q̃ cū
 aliis qbus adheferunt. Item manet int̃
 viuetes quoddā cōiugale uiculi: qd nec
 separatio: nec cū altero copulatio possit
 auferre. sicut apostata aia velut de cōiū-
 gio xpi recedens: et fide p̃dita: sacri z fi-
 dei si amittit qd lauacro regeneratiōis
 accepit. Redde ret. n. redeūti si amisisset
 abscedens. hz aut hoc q recesserit ad cu-
 mulū supplicii: nō ad meritū premiū. Itē
 qd placuit ex p̃sensu ab vsu carnalis ocu-
 piscencie in perpetuū continere: absit ut
 uinculū int̃ eos coniugale rūpatur. imo
 firmi⁹ erit: quo magis ea pacta secū gerit
 que cāius concordia vsq; seruanda sunt: si
 voluptariis corporū nexib⁹: sed volun-
 tariis alorū affectib⁹. et attēde q̃ terciū
 bonū iugii dicitur sacri z: si q̃ sit ip̃z cō-
 iugii: sed quia eiusdē rei sacre signum ē
 .i. spiritualis et inseparabilis coniuncti-
 onis xpi et ecclesie.

Hec tria nō assunt omni coniugio.

Sciendū est ab aliquibus cont̃
 hi coniugium. Hec tria bona
 nō comitantur. Deest enī si-
 des vbi vir cum alia: vel mulier cū alio

coit. hoc igitur bonū ita coniugio adhe-
 ret: ut ex eo si adsit amplius emendetur
 coniugium. Si non adsit: nō inde amir-
 biletur. Que enī adultera est: non ideo
 coniunx nō est. imo si coniunx non esset
 adultera nō foret. Qd cuꝫ sit: culpa cō-
 mittitur. sacramentum vero nō cassatur
 Bonum quoq; prolis non oibus adest
 coniugibus. Quidam enī pari voto cō-
 tinentiaz seruāt. Alii pro etatis defectu
 vel alterius rei causa generare non va-
 lent. Nec omnes illi etiam qui prolez re-
 ciunt: bonum prolis habent. Naz bo-
 num prolis dicitur non ipsa proles: sed
 prolis spes. que ad religionē non refert
 imo ad hereditariam successionē. ut cū
 qd heredes terrene possessionis habere
 desiderat: sed spes ac desiderium quo p-
 les ad hoc queritur ut religione iformet
 Multi ergo prolem habent qui tamen
 bono prolis carent. nec ideo tamen con-
 iugium esse desinit. Sacramentum ve-
 ro ita inseparabiliter coniugio adberet
 legitimarum personarum: ut sine illo
 coniugii non esse videatur. quia semp
 manet inter viuentes uinculū cōiugale:
 ut etiam interueniente diuortio forni-
 cationis causa: coniugalis uinculi firmitas
 non soluat. vbi vero non inter legiti-
 mas personas contrahitur coniugii: si
 adest illud bonū quod dicitur sacramē-
 tum. quia potest solui talium copula. De
 quibus p̃ dicit. Qd vero coniugii sit
 inter eos qui coniugali affectu: non tam
 grā prolis: sed explende libidinis conue-
 niūt: nec fornicariū: sed cōiuges appellēt
 ostendit augi: inquiens. Solet queri cuꝫ
 masculus et femina: nec ille maritus: nec
 illa vxor alterius sibi met: non filiorū p-
 creandorū: sed pro incontinentia solius
 concubitiū cā copulantur: ea fide media
 ut nec illa cū altero: nec ille cum alia fa-
 ciat id: vtrū nuptie sint vocande. Et pōt

fortasse si absurde h^o appellari p^o nubiu si
v^oq ad mortē alicui^o eorū id ē eos pla-
cuerit. p^olis gnationē q^ouis nō ea cā cō-
iuncti sunt: nō tū vitauerint vt nē nolit
sibi nasci filios: v^o et opere malo aliquo
agāt ne nascant. Ceterū si nēl vtrūq^o nēl
vnū horū desit: nēn iuenio quō hāc nu-
ptias appellare possim^o. Etenim si aliquā
sibi ad tēpus adhibuerit donec aliquaz
dignam honorib^o: aut suis facultatib^o
inueniat: quā in cōiugio adducat: animo
ipso adulter est: nec cū illa quā cupit in-
nire: sed cū ista cum qua sic cubat: vt cū
ea non hēat maritale consortium. Ecce
coniuges dicunt^o qui solius concubū cā
conueniunt: si tamē prolis generationē
aliquo dolo malo non uident.

De his q^o pcurant venēa sterilitatis.

U^o vero venena sterilitatis p-
curant: nō coniuges: sed forni-
carij sunt. vnde aug^o. Aliq^o eo
v^oq puenit hec libidinosa cupiditas: vel
libido caudelis: vt et venena sterilitatis
pcurz. et si nēl valuerint concepisse /
tus intra viscera aliquo modo extinguat
vel confundat: volendo suā prolē prius i-
terire q^o viuere. aut si in vtero viuebat
occidit anteq^o nasci. prius si ambo tales
sint: coniuges nō sūt. et si ab initio tales
fuerunt: nō sibi p cōnubiū: sed p stuprū
port^o cōnenerūt. Si v^o ambo nō sūt. ta-
les: audeo dicere: aut illa quodaz modo
ē mariti meretrice: aut ille adul^o vxoris.

De his q^o abortuz procurant q^o sint
homicide

Itē queri solet de his q^o abortū
pcurant: q^o iudicent^o homici-
de: vel non. Tunc puerperium
ad homicidiū pertinet q^o formatū est: et
aiam h^oz: vt aug^o. super exodū asserit: v^o
dixerit. Informe at^o puerpiū: vbi nō ē aia
viva: lex ad homicidiū pertinere noluī.

dicūt et aug^o. q^o informe puerperū: alas
nō habet. idē nō mētatur pecunia: si red-
dit aia pro aia. sed iā formato corpori
aia dat^o: non in conceptu corpis nascitur
cum semine derisata. Nam si cū semine
et aia existit de aia: et multe aie quotidie
pereūt: cum semen in fluxu non proficit
natiuitati. primū oportet domū cōpagi-
nari: et sic habitatorē induci. Cū ergo li-
amenta compacta nō fuerit: vbi erat
aia? Idem hyero. semia paulatim forman-
tur in vtero: et tamdiu nō reputat^o hōi-
cidii: donec elementa pfecta suas ima-
gines membraq^o suscipiant. Ex his ap-
paret tunc homicidas esse qui abortum
procurant cum formatū est: et animatū
puerperium.

De excusatiōe coit^o q^o fit p hec bōa.

Um igit^o hec tria bōa i aliquo
coniugio cōcurrūt: et simul ad
excusatiōē coit^o carnalis va-
lent. q^o enī seruata fide thori cā p^olis cō-
iuges cōueniunt: sic excusatur coitus vt
culpā nō habeat. q^o v^o deficiente bono
p^olis: fide tamē seruata cōueniunt cā iēō
tinentie: nō sic excusat^o vt nō hēat culpaz
sed venialem. vnde aug^o. Cōiugalit^o cōcu-
bit^o generandi grā nō habet culpā: con-
cupiscētie v^o satisfāde: s^o tū cū cōiuge p-
pter thori fidem venialem habz culpaz
Itē hoc q^o cōiugati uicti concupiscētia
vtunt^o inuitē v^olta necessitate liberos p-
creandi: ponaz in his in q^o quotidie di-
cim^o. dimitte nobis debi. n^ora q^o. vbi at
hec bona defunt: fides. s. et proles: nō vi-
det^o coitus defendi a crimine. vnde in sē-
tētiolis sexti pythagorici legi^o. Qis ardē-
tior amator prope vxoris adul^o ē. Itē
hyero. Sapiēs iudicio amat cōiugē: nō
affectu. nō regnat in eo impet^o volupta-
tis: nec preceps ferē ad coitus. Nihil est
sed^o q^o vxorē amare q^o adulterā. Qui

dicūt se cā hūani generis vxorib⁹ iungi
imitē saltē pecudel. ⁊ postq̄ vēt vxorib⁹
innumeris: nō perdāt filios. nec amatores
se vxoribus exhibeāt: sed maritos. Idē
in matrimonio opa liberorū cōcessa sē
voluptates autē que de meretricū āple
xibus capiuntur: in vxore dānate sunt.

De indulgentia apli quomodo sit ac
cipienda.

Ed si concubitus q̄ sit cā plis
culpa caret: qd apl⁹ fm idul
gētā pmittit. Ita enī ait. Hec
autēz dico fm indulgentiā. Cui enīz pre
statur venia nisi culpe. p hoc ed quidaz
pb. are volunt nuptias esse peccatū. Sz
vt supra dictū est. indulgentia: alia ē cō
cessio: alia permissio. Egerat apl⁹
de nuptiis ⁊ de cānali coitu. ⁊ ad vtzq;
retulit illud. hoc autē dico fm indulgētā
Indulgentur enī nuptie fm concessionez
⁊ concubitus nuptialis qm sit tm cā plis
Concubitus vero q̄ est preter necessita
tē generandi ob incontinentiaz indulget
fm permissionez. Quia ibi culpa est: sed
levis. Szq; non inbet nec conceditur: sed
pmittitur. ga non est laudabilis: sed vti
alis. de hoc ang⁹. sic ait. forte alq; dicet
si veniā concessit apl⁹: ergo petm sē nu
ptie. Cui enī venia nisi petō conceditur?
plane quidem infirmitati permisit secu
duz veniam. audeo dicere peccatum eē.
veniam quoq; concedens apl⁹ concubi
tum attendit coniugatorū: vbi est in
continentie malū. Incontinentie malū ē
q̄ vir cognoscit vxorez: ed ultra neces
sitate procreandi liberos. Sz ⁊ ibi est
nuptiarum bonū. Non enī ga inconti
nentia malum est: ideo coniugium vbi ē
concubitus preter intentionē generatio
nis: non est bonū. non propter illud ma
luz culpabile hoc est bonū: sed illud ma
luz sit viciāle ppter bonū nuptiale. qd

non reprehendit apl⁹: sed malum in
continentie. Idem concubitus qui non sit
causa prolis nuptie non cogūt fieri: sed
impetrant ignosci. si tamē non ita sit ni
mius ut impediāt tēpora que orōni debē
tur. nec imutetur in eum uluz qui est cō
tra naturā. Concubitus enīz necessarius
cā generādi inculpabilis: ⁊ solus ipse nu
ptialis est. ille vō qui ultra necessitatē p
greditur: nō rōni: sed libidini obsequit.
⁊ hūc nō exigere: sed reddere cōiungi ne
fornicetur: ad coniugez pertinet. si vero
ābo tali cōcupiscētie subiunguntur: rē fa
ciūt q̄ nō est nuptiarū. Cui⁹ delicti nō sē
nuptie hortatrices sz de peccatrice. deus
qdē coniugale est castitas procreandi
⁊ reddēdi carnalē debiti fides. hoc ē op⁹
nuptiarum qd ab oī peccato defendit
apl⁹ dicens. Nō peccat virgo si nupse
rit. cū igr culpabilis nō sit generandi in
tentione concubitus: q̄ proprie nuptiis i
putāduz est: qd sz veniā concedit apl⁹
nisi q̄ coniuges debitu carnalē exposcūt
nō ppaginē volūtate: sed libidis volu
prate. Que tamē voluptas nō ppter nu
ptias cadit i culpā: sz ppter nuptias ac
cipit veniam. Immoderata igr pgre
ssio fm veniam conceditur. Quocirca
⁊ hic laudabiles sunt nuptie: qz ed illud
qd nō p̄tinet ad se ignosci faciūt ppter
se. Nō enī iste cōcubitus quo fuitur cōcu
piscētie: agitur ut impleatur fetus quē
postulant nuptie. Qino igr i genere suo
nuptie bone sūt: quia fides thori fiant.
⁊ plis suscipiēde cā vtrūq; sexū cōmi
scēt: ⁊ impietate separationis horrent. san
ctitati ed iungit: nec cōiunx ifidelis obef
se pōt: sz potius fidelis pdest infideli: vt
apl⁹ docet. Ex his ostendit q̄ coniuges
q̄ cā plis tm veniūt: vlt q̄ exigentib⁹ de
bitū reddūt: defēdit a p̄tō sanctitas cō
iugii bonūq; nuptiale. Si. n. absq; p̄tō

nō possz fieri cōcubit? cōiugaliz: nō pre
cepilz dñs p' diluuiū eos copulari: di
cens. creleite ⁊ multiplicamini: cū iā sine
carnali cōcupiscentia nō possint omisceri

Q' nō ois delectatio carnis pētm ē.

Ed forte aligz dicet oēs carnis
cōcupiscentiam ⁊ delectatōem
q̄ est in coitu malā esse ⁊ pētm
ga ex peccato est ⁊ inordinata. ⁊ nos di
cimus illam concupiscentiā semper ma
lam esse: ga feda est ⁊ pena peccati: s; nō
semper peccatū ē. Sepe delectatur vir
sanctus fin carnem in aliqua re. vt rege
scendo post laborez: edendo post esuricē:
nec tamē talis delectatio est pētm nisi sit
imoderata. sic ⁊ delectatio que est i co
itu coniugali: cui ad sunt illa bona tria: a
peccato defenditur. videt tamen beatus
Bregz. aliter sentire. h; sine peccato nō
possit fieri carnalis cōmixtio dicens. viz
cum propria vxore dormiens: nisi lotus
aq̄: ecclia iēre nō debet: q̄uis diuerse ho
minū nationes de hac re diuersa sentiāt
⁊ alia custodire videantur. Romāorūz
tū semper ab antiquioribus vhis fuit
post ammixtionem coniugis p̄prie: ⁊ la
uacri purificationez querere: ⁊ ab igres
su ecclesie paululum temperare. nec hec
dicentes culpam deputamus esse coniu
giuz: sed quia ipsa licita ammixtio con
iugis sine voluptate carnis fieri nō pōt
a sacri loci ingressu est abstinendum. ga
ipsa voluptas sibi culpa ē nullaten? pōt
Determinat auctoritatem.

De autem ne predictis obuiet
intelligendum est in illis qui nō
grā prolis conueniūt: quorūz
voluptas non est sine pētm. ⁊ vir alig re
periri possunt adhuc amplexus carnales
experientes: qui nō interdūz conueniant
preter intentionem p̄creāde prolis. hoc
aut quotiens sit ab ingressu ecclesie absti

nēdū ē. ⁊ q̄ ita intelligendū sit: Bregz. cō
lēqnt' offidit. Si q̄s vō sua coninge n. cu
pidie voluptatis capr: s; tū p̄creādoz
liberorū grā vtitur: iste p̄creto sine de
gressu ecclesie: sine de sumdo corpis officii
misterio: suo est iudicio reliquendus. qz
phiberi a nobis si debet accipe q̄ i igne
posuit? nescit ardē. Cū vō amor nō p̄cre
āde soboliz voluptas p̄stiat in ope p̄mi
xitiōis: habeant et cōiuges de cōmixtiōe
sua q̄s de fēat. tūc aut vir q̄ post amixti
onē piugis lotus aq̄ fuerit: etiam sacrā
cōmūionez valet accipē: cū ei s; p̄finitā
sentētiā ecclesiam licuerit intrare.

De solutione debiti carnalis.

Ciēdū et q̄a cū i oib? aliis vir
p̄sit mlieri: vt caput corpis ē. n.
vir caput mlieris. i. soluendo
tū debito cānis pares sūt. iō aplō vtriq;
parit' p̄cipit i hac cā sibi inuicē subici ig
ens. Vir debitū reddat vxori. similr ⁊
vxor viro. quia mulier non habz. p. s. c.
s; vir. ⁊ sū vir nō habz. p. s. c. corporis: s; mlier.
qz nec mlier ad aliū vix: nec vir
ad aliam. m. p. s. c. h. nec vir ad continē
dū: nec mulier potestates habet sū mu
tuo consensu: sed alter alterius potest
atem corporis habet: vt poscenti alteri si
liceat alteri negare debitū. In hoc enim
parē sūt: qz nec viro: nec mulieri corp'
suū licet aliis tradere: sed sibi inuicēz de
bitores sūt in hac causa: ne peccandi de
tur occasio. per q̄s non dñum tollitur
viro: sed vitium. Debent eni sibi coniu
gati: nō solū ipsius sexus sui commiscēdi
fidem liberorū p̄creandorū cā: q̄ p̄ma
est in ista mortalitate socialis: vix et in
firmitaq; inuicem excipiente ad illicitos
cōcubitus euitandos mutuam quodā
modo seruitutem: vt et si alteri eorū cō
tinentia placeat: nisi ex alterius consen
su non possit. Ad hoc enim neuter habz

potestate sui corporis. qđ adeo veruz ē vt
et qđ non filiorū procreandorū: s; iſir/
mitat; 7 in cōtinēcie cā expetit. vel ille de
matrimonio: vñ illa nō sibi alterutq; ne
gent: ne per hoc incedant in damnabiles
corruptelas. Reddere enī debītū con
iugale nullius est criminis. exigere autē
vñ a generandi necessitate culpe est. vñ
alio. fornicari vero vel mechari punien
di est criminis.

Q; neuter otinē valeat nisi ex consē
ſu communi.

Uod vero sine consensu vxo/
ris vir cōtinere nō valeat: sub
ditis pbatū testimoniis. Alit
enī aug; si dicat vir otinē iā volo: nolo
āre vxorē: nō pōt. qđ. n. tu vñ illa nō vult
Nūqd per continentia tuā illa debz for
nicari. Si alii nupserit te vñ adultera
erit. Non vult tali lucro deus tale dānū
compensari. Redde debītū. 7 si nō exi
gis redde pro sanctitatis cōfessione. de
tibi cōputabit si nō qđ tibi debetur exi
gis: sed reddis qđ debes vxori. Idē fm
vba aplica et si vir otinē voluiss; 7 tu
voluiss; debītū tibi reddere cogereſ.
7 illi deus iputaret continentia si non sue
s; tue cōſuleret infirmitati: ne i adulte
riuz caderes. Quisq; iſq; cōpariēs infir
mitati vxoris reddit: non exigit debītū.
aut si propter ppriam infirmitatē suā
ducit vxorē plangēs pot; qđ sine vxore
esse non potuit: qđ gaudens: quia duxit se
curus expectat diem nouissimū. Idē
vna causa sola esse potest qua te nō solū
mō hortaremur ad id qđ vouisti: s; et
phiberemus iplere: si forte tua contunx
hoc tecum suscipere ai vñ carnis infirmi
tate recuset. Non vouenda sunt talia
a coniugatis nisi ex consensu 7 volunta
te cōi. 7 si ppropere factū fuerit: mag; ē
corrigenda temeritas qđ persoluenda p

missio. Non enī de' exigit si qđ ex alieno
aliquid vouerit: sed pot; usurpare vetat
aliena. Idē aplūs. nec ad tēpus vt va
cent orōt: nisi ex consensu 7 voluntate
cōi voluit carnales cōiuges carnali in
uicem fraudari debito. Idē manifestū ē
ira voluisse legē: semina sub viro esse: ut
nulla eius nota qđ abstinentie cā nouerit
reddatur ab ea: nisi auctor vir permit
tendo fuerit. Nam cū ad peccatū eiusdē
viri pertinere voluerit lex: si prius pmi
serit 7 postea phibuerit: nō tamē dixit:
vt faciat mulier qđ voueat. qđ iā pmi
sa prius a viro fuerat: viri dixit esse pec
catū: qđ abnuir qđ prius concesserat. nō
tamē mulieri ex hō iussuz dedit: vt cum
pri' vir ei concesserat: postea si phibue
rit contemnat. Ex his apparet qđ vir 7
mulier continentia deo offerre non pōt
sine cōi cōsensu: nec alter alteri debītū
negare dz. Si vñ qlibet eorū alteruz a
suo iure absoluerit: ad pteritā fuitutem
nūqd reuocare poterit. hoc enī videtur
ang; sup uoluisse. qbusdāz videt qđ mu
lier non discedēs a domo viri: que viro
pmittente continentia pmiſerit: eodez
phibente soluere nō valeat. 7 hoc ppē
dignitatez viri qđ est caput mulieris. sed
meis' hoc itelligit i tali casu vbi vir cōce
dit mulieri vouere cōtinētia: 7 ante vo
tū prohibet iplere. Et vñ habitū muta
uerit nō pōt reuocari. fm illud. qđ vxorē
suam velare permiserit aliam non acci
piat: sed similiter conuertatur.

Quib' tpb' cessandū sit a coitu.

I h; debītū pfectū sit semper
soluendū: nō tñ licet die quo
libz pscere. vñ aug; xpīāo cū
vxore sua aliqñ licet conuenire. aliqñ nō
ppē pfectū enī dies 7 scintillorū aliqñ
nō licz conuenire. qđ et a licitis abstine
duz est vt facill' impetrari possit quod

postulatur. Ideo. Quotiens enim dies natiuitatis vel relique festiuitates aduenerit non solum a concubinarum consortio: sed et a propriis vxoribus abstinendum est. Item ab eo. Si cum procreandorum filiorum ducit vxor non multum tempus coeessu videtur ad ipsum vxoribus: quia et dies festus: et dies processiois et ipsa ratio conceptus et prius iuxta legem cessant vxoribus carnis his debere temporibus demonstrat.

Hieronymus videtur dissimulare a premissis.

Illud autem quod dictum est reddere debitum non esse peccatum: videtur obuiari quod ait hyero. Quicunque vxori debitum reddit vacare non potest orationi nec carnes agni comedere. Item si panes propositiois ab his quod vxores suas tetigerant comedi non poterant: quanto magis panis qui de celo descendit non potest ab his qui coniugalibus paulo ante adhaerere complexibus: uiolari atque contingi. non quod nuptias condemnemus: sed quod eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus vacare a carnalibus opibus debemus. Hoc capitulum proprie ad ministros ecclesie pertinere videtur: quibus non licebat sacra officia celebrare: atque ministeria tempore coniugalium amplexus: quo etiam presentia sancti. si non datur. unde idem ait. Coniugia quod legittima carent pietate. non tamen tempore illo quo coniugales actus geruntur: presentia sancti. si dabitur: et si propheta esse videatur qui officio generationis obsequetur.

Quibus temporibus non sunt celebrande nuptie.

Non solum in opere carnali obsequia sunt tempora: sed in celebrandis nuptiis. Item illud. non oportet a septuagesima usque octaua pasche: et tribus hebdomadibus ante festum sancti iohannis: et ab aduentu domini usque per epiphaniam nuptias celebrare. quod si factum fuerit: separatur. Item nicholaus. nec vxorem ducere: nec coniugia facere: quadragesimali tempore conuenire posse nullo modo arbitror.

De diuersis coniugii legibus.

Uterque hic de antiquis patribus quod plures simul leguntur huius vxoris et concubinas: utrum peccauerint. Ad quod dicimus quod per varietatem ipsorum varia inuenitur dispensatio creatoris. Ab exordio enim temporis inter duos tamen: ad azel. et eam inchoatum est coniugium: deo per os ade dicente. homo adhaerebit vxori sue: et erunt duo in carne una. et per inchoationis modum inter duos tamen per omnes successores temporum protraheret si primi homines in obedientia persistissent. Post eorum vero copulam filii et filie eorum in matrimonio coniuncti sunt: sed unus tamen. Item autem fratres sororibus tunc sunt copulati: quia non erant alie mulieres vel viri quibus ade filii vel filie iungerentur. primum oium lamech duas simul legitur huius se vxores. sed in hoc eo arguitur: quia per expletionem carnalis voluptatis id fecisse prohibetur. postea vero cum iam pene omnes homines falsis diis seruirent: paucis in cultu dei permanentibus: consultum est a deo plures in matrimonium copulare sibi: ne illis paucis deficerent cultus et notitia dei deficeret. unde abraham viuente vxore ad ancillam intravit: et ex ea genuit iacob. et liberis et ancillis se copulauit. et filie Loth pre ebrio vixit. Cuiusmodi et in ydolatria relictis abraham et filios eius in peculiarem sibi populum dominus elegit: rite multarum fecunditate mulierum populi dei multiplicatio querebatur: quia et in successione sanguinis erat successio religionis. unde et in lege maledicta erat sterilitas que non relinquebat seminem super terram. hinc et sacerdotibus coniugia decreta sunt: quia in successione familie successio est officii. Non igitur abraham vel iacob deliquit: quia preter vxorem filios ex ancilla quesuit. nec illorum exemplo preter coniugale debitum fecunditatem in aliqua licet alicui querere: cum illorum coniugia nostrorum equentur singularitati et immoderatus usus coniugii nostri temporis: turpitudinem fere

imitet fornicatiōis illi? temporis. De hoc aug. sic ait. Antiquis iustis nō fuit peccatum q̄ p̄ribus femis vtebantur. neq; cōtra nām hoc faciebant: cū nō la sciuiēdi: sed gignēdi cā hoc facerēt. nec cōtra morē: q̄ eo tpe ea fiebant. nec cōtra p̄ceptū fiebat: q̄ nulla lege erat p̄bibitū. Itē obiciūt. iacob hūit. iiii. vxores. q̄ qm̄ mos erat crimē n̄ erat. sic patriarche cōiugib? excipientib? semē suū miscebant: nō concupiscētia pficiēde voluptatis: s; p̄uidētia p̄pagandē suc cessionis. sic apli auditorib? suis amirātib? doctrinā suā cōdelectabant. nō auiditate cōsequēde laudis: s; charitate se minandē veritatis. Idē alibi. antiq; tēporibus euz adhuc salutis nostre miste rium uelarcant: iusti officio p̄pagandi nuptias cōtrahēbāt: nō vici libidie: sed ducti pietate: q̄ mltō facili? trinare pos sent et vellent. vtebant tñ cōiugib?: et plu res vni viro licebat h̄re: quas casti? habebat q̄ nunc vnā glibet istorū. in qb? vident? q̄ sin veniā concedit apli. habebant enī eas in ope generandi: non in morbo desiderii. Itē ambro. dixit sara ad abrahā. Ecce conclusit me dñs vt non pariaz: intra ergo ad ancillaz meā vt filiū facias ex ea. Et ita factū est. Cōsidera p̄mū q̄ abrahā aī legē moysi et aī euangeliū fuit. Nō ergo i lege com misit abrahā si legē puenit. nōdū enī i cēdictū videbat. Scōdo cōsidera q̄ nō ardore aliquo vage succensus libidis: si petulantis forme captus decore ancil le contubernio: cōiugalem post habuit thorū: sed studio q̄rende posteritatis: et p̄pagandē sobol. Adhuc p? diluuiū rari tas erat humani generis: erat et religio nis. deniq; et loth sancti hanc filie cām q̄rende posteritatis habuerunt: ne gen? deficeret humanū: et iō publici muneris

grā priuatam culpam p̄rexit. Itē aug. Iust? quis cupiat dissolui et esse cū xpō tñ sumit alimentū. nō cupiditate uiuendi: sed officio cōsulēdi vt maneat: q̄ ne cessarium est p̄pter alios. sic miseri fe mis iur nuptiaz officiosū fuit scis viris nō libidinosū. q̄. n. est cibus ad salutēz hoīuz: hoc est concubir? ad salutēz gene ris hūani. et vtrūq; nō ē sine delectatōe carnali. q̄ tñ modificata et refrenante tēperātia: in viuz nalez redacta: libido esse nō p̄t. Q̄ ar in sustentando vitā illi citus est cibus: hoc est in q̄reda prole for nīcarius vel illicit? cōcubir?. et q̄ est in cibo licito imoderatior appetit? hoc est in cōiugib? venialis ille concubir?. Q̄ vō castitas virginalis nō p̄ferat i meri to cōiugali castitati abrahē: aug. offē dit inquit. Sicut nō ē impar meritū patientis in petro qui passus est: et in iohāne q̄ pass? n̄ ē: sic nō ē ipar meritū cōtinēti i iohē q̄ nullas expert? ē nuptias et i abrahā q̄ filios genuit. Nam et illi celibat? et isti cōcubir?: p̄ tēporum di stributione xpō militauerūt. sed cōtinētiā iohēs i opere: abrahā in solo habe bat habitū. Melior est castitas celibuz q̄ nuptiarū. q̄rū vnā abrahā habebat in usu: ambas in habitu. Caste enim cōiugalit? vixit. esse autē castus sine con iugio potuit: sed tunc non oportuit. Itē hyero. Quis ignoret sub alta dispēsatōe dei om̄s retro scōs: eiusq; fuisse me riti cui? nūc sē xpīat. Quo mō abrahā aī placuit in cōiugio: sic nunc virgines placent in castitate. seruunt ille legi et tēpori suo. seruam? et nolēgi et tempori nō: in quos fines seculorum deuenerūt. Ex his apparet q̄ sancti patres aī legē sū p̄tō p̄res habuerūt vxores v̄l cōcubinas. eas. n. nūc vxores appellat scrip tura: non concubinas. Rachel et Lia

ambe uxores fuerūt: nō cōcubine.

Oppositio.

3 q̄s oppōat q̄ fidem thori n̄
seruabant illi patres. dicim⁹ in
hoc seruare fidem thori: q̄
n̄ aliis: s̄ p̄p̄riis uxorb⁹ v̄l acillis mi-
scebant.

Que erat consuetudo sub lege.

Cce q̄ fuerit cōsuetudo in hac
re an legē. Legis v̄o tpe iner-
dixit moyses carnalē copulaz
fieri cūz matre: cūz nouerca: cūz sorore: cūz
nepre: cūz amita: cūz maſtera: cūz nuru: ⁊
aliis quibuscūq̄. pmisit at̄ diuortiu fieri
dato libello repudii. i quo vir scribebat
cās p̄ q̄bus uxores repudiabat. pmisit
et̄ aliā dūceri: dato p̄ori libello. q̄s p̄p̄
duriciā cordis corū pmisū x̄ps dicit. n̄
vt pcederet discidiū: sed vt tollerēt ho-
micidiū. pmisit fieri mala: ne fierent pe-
iora. ⁊ hoc pmittendo nō dei iustitiā de-
mōstrauit: sed in peccōe minuit culpaz.

Cui licebat plures habere: v̄l non.

Ed nūqd̄ licebat sub legē: plēs
hīc uxores. Audi qd̄ scriptūz
sit i deuteronomio. Nō hēbit
uxores plūmas q̄ alliciāt aīaz ei⁹. super
quē locū ait aug⁹. Mōifestū est salomo-
nē hoc preceptū transisse. dauid aut̄ plēs
hūit: nec p̄ceptū p̄terit. pmisūz enīz est
plēs hīc: n̄ plūmas que alliciāt animaz
multiplicare. Cū aut̄ addit: vt nō eleueſ
cor ei⁹: alienigenas phibituz eē videt̄.
Uerū multiplicatio vxorū gnālī phī-
bita est. pmisū est aut̄ plēs regi hīc: sed
n̄ multiplicare. v̄iente aut̄ plenitudis tē-
pori quo x̄pi grā vbiq̄ dilatata ē: redu-
cta ē lex nuptiaz ad p̄orē honestiorēq̄
iustitiam: vt vñ vni i figura x̄pi ⁊ ec-
clesie iūgat̄. nec q̄rit electio mūeris i suc-
cessionē generis: sed i p̄fectiōe vite ⁊ sin-
ceritate scientie. ⁊ virginitas secundita-
ti p̄fertur. ⁊ sacerdotibus cōtinentia i

dicatur.

De virginitate mentis ⁊ carnis.

Elia⁹ ē autē virginitas mētis
q̄ carnis. vnde ambro. Tolle
rabil⁹ ē mētē virginē q̄ car-
nē hīc. vtrūq̄ bonū ē si liceat. si nō li-
ceat saltē non hōi casti: sed deo sum⁹. vir-
go p̄stitui p̄t: adulterari nō p̄t. nec lu-
panaria infamāt castitatē: s̄ castitas et̄
loci abolet infamiā. Itē nō p̄t caro cor-
rumpi nisi mens ante fuerit corrupta.
Itē ysidor⁹: nō p̄t corp⁹ corumpi nisi
pri⁹ aīus fuerit corrupt⁹. Munda enī
a p̄agīōe animā: caro si peccat. In fine
hui⁹ capli apitur quō v̄ez sit: nisi anima
p̄us fuerit corrupta corp⁹ nō posse cor-
rūpi. s̄ p̄ctō. Illud et̄ aug⁹ aduertendūz
est. sicut igit̄ sanctius est mori fame q̄
ydolatrias v̄scitū: sanctius est defun-
gi sui liberis q̄ ex illicito coitu stirpez q̄
rere. v̄icūq̄ v̄o nascant̄ boies: si paren-
tū vitia nō sēctent: ⁊ deū recte colant ⁊
hōesti ⁊ salui erunt. Semē. n̄. ex q̄licūq̄
homic creatura dei ē: ⁊ eo male vtenti
male erit. nō ip̄m aliqñ malū erit.

De psonis legitimis.

Unc sup̄est attēdere q̄ p̄sōe sē
legittie ad hēndū matrimōi-
uz. legittie indicant̄ p̄sone fin-
statuta patz q̄ diuersa s̄. Alie nāq̄ fue-
rūt legittie an legē: alie s̄ lege: alie i tpe
grē. Itē i p̄mita ecclia qd̄a erāt legittie
q̄ mō nō sūt. Earū vero que mō legitti-
me sūt v̄l illegittime: qd̄az s̄ plene legit-
time: quedam omnino illegittime: qd̄az
medie. plene legittie sunt: q̄bus si obuiat
votū cōtinētie: v̄l ordo sacer: v̄l cogna-
tio: v̄l dispar cult⁹: v̄l cōditio: v̄l nāe fri-
giditas et̄ si q̄s ē aliud. penit⁹ uero ille-
gitime sunt p̄ votū: p̄ ordinē: p̄ cogna-
tionē v̄l disparē cultū. Medie v̄o. s̄. nec
plene legittime: nec omnino illegittime s̄
p̄ frigiditatez v̄l conditionez. Si enim

tales ignorat iungunt: comanere possunt
accidentibus? quibusda causis: et eisde defi
cientibus diiudic. De his enim q causa fri
giditatis debitu si possunt reddere: beatus
Greg. consilium ut pmaneat. si si mulier
causat dicens: volo esse mat: et filios pro
creare decernit: ut uterq: eoru septima
manu propinquoru iuret q nunq carnali
ter conuenerit. et tunc mulier secunda nup
tias contrahat. vir aut q frigide natu
re est absq spe coniugii pmaneat. ait. n.
sic. Interrogasti de his q matrimonio iu
cti sunt: et nubere si possunt: si ille aliaz: vl
illa aliaz ducere possit. de qbus scriptus
e. vir et mulier si se coniunxerit: et p dix
erit mulier de viro q coire non possit eaz
ea: si potest pbari qd dicit: p instu iudi
ciu accipiat alium. Si vero ille accepit
alia: sepe. Item de his q regliti q ob cam
frigide nature dicunt se inuicem non posse
opaz carnis dantes comisceri. Item vero
si non potest ea vti: p vxore heat eaz q si
sorore. Q si retinacly iugale voluunt
rescindere: maneat utriq: impti. Na et si
huic non potuit naturalz concordare: quod
conueniet alii. si tgr vir aliaz vxorem
vult accipere: manifesta patet: qd qz sugge
rente diabolo odii fomite exosam eam
huerit: et id dimittere eam mendacii fal
sitate molit. Q si mulier causat et dicit
volo esse mat et filios procreare: uterq:
eoru septia manu propinquoru tacet
sacrofanct reliquiis iureiurando dicant
ut nunq p comixtionem carnis coniuncti
vna caro effecti fuissent. tunc videt mul
lier secundas posse contrahere nuptias. hu
manu dico ppe infirmitate carnis eoz
vir aut q frigide nature e maneat sine
coniuge et sine spe coniugii. q et si ille alia
copulaz acceperit: tunc hi q iurauerat p
futu crimle rei teneant. et pnia peracta
priora cogant recipe conubia. hoc aut

suadu e: cu uterq: idem fateat. si si vir asse
rit se debitu reddidisse vxori: et illa disti
tet: cui potius fidelis hnda sit merito qrit
De hoc ita statutum e. Si q accepit vx
rez: et habuit ea aliquo tpe: et ipsa femi
na dicit q nunq coisset cum ea: et ille via
dicit q sic fecit: i veritate viri constat.
ga vir est caput mulieris. hoc de natu
rali impossibilitate statutum est.

De frigidis separandis.

E malefici aut impedimento
hoc tenendu decernit: q si per
sotiaras et maleficas non legi
cubitus: horrandi sunt qd ista eueniunt
ut spiritu contrito et humiliato deo et
sacerdoti de oib pntis confessione faciat
et lacrimis atq elemosinis oronib? et ie
iuniis dno satisfactant. et per exorcismos
ac cetera ecclesiastice discipline munimina
ministri eccelle tales sanare. pcurant. q si
si potuerit: separari valebunt. Sz postq
alias nuptias expetierint illis viuensib?
qbus iuncte fuerint: prioribus quos re
liquerant et si possibilitat concubedi eis
reddita fuerit: reconciliari negbunt. qd
i ste hui? capli continet: ex rigore magi
dictum intelligenduz est q ex canonica
equitate. vel intelligendu est non posse
reconciliari priorib? nisi iudicio eccle:
quo iudicio facta fuerat separatio.

De furiosis addit.

Furiosi quoq: duz in amentia
sunt: matrimoniu contrahere non
valent. unde fabian? Neq: fu
riosus neq furiosus matrimoniu contra
here possunt. si si contractus fuerit non
separentur. Item nicholaus. hi qui ma
rimoniu sani contraxerunt: et vni ex
duobus vl ambobus amentia vel fu
ros ul aliqua infirmitas accessit: ob hac
infirmitate taliu coniugia solui non possit
Silt e sciendu de his q ab aduersariis

excantur vel membris truncantur: uel a barbaris secti fuerint.

De his qd cu duabz fororibz dormiunt

Et his et qd cu duabz fororibz dormiunt: ut que cu duobus fratribus: videndum est qd censet ant canones. Qui dormierit cu duabus fororibz: et una ex illis ante fuerit uxor: neutra ex ipsis beat. nec ipsi adulteri unquam coniugio copulent. Item nec ppe uxori lz sibi reddere debitum: qua reddidit sibi illicite forore eius cognoscendo. nec etiaz post morte uxoris licet ei ul adultere copulari in coniugium. Item Zacharias papa. Concubuit cum forore uxoris tue. si fecisti neutra beat. et uxor tua si non fuerit scia sceleris: et continere non uult: nubat in dno cui uult. Tu uero et adultera sine spe coniugii maneat. et dum uiuatis agite penitentiam. Quod ait cui uult nubat intelligendum est p morte uiri. vñ Gregorius. Qui uxores suas in adulterio deprehendit: nec ille nec illa alia uxores accipiet uel aliu uirum qd diu ambo uiuat. Si uero adultera fuerit mortua uir eius si uiuat nubat. Adultera uero non nubat: et si mortua fuerit uir eius. sed oibus diebus uite sue metra penitentie psequatur.

Hic de illo adulterio agitur qd cum cognato uiri uel cognata uxoris committit.

Illud et sciendum est qd p aliquam firmitate uel macula corporali: non licet uiro uxorem dimittere. et e conuerso. Sed debz alit alteri subsidium a puidet. unde augustinus. Si uxorem quis habeat sterilem siue deformem corpore: uel debilem membris: uel cecam: uel claudam: uel surdam: uel si quid aliud siue morbis: uel laboribus doloribusqz confecta: et quicquid excepta fornicatione cogitari potest uehementer horribile: p societate fideiqz sustineat.

Eodem iure utitur uir et mulier.

De et notandum qd cum dñs cōcedat uxorem dimitti cā fornicationis uero: eadez lra si tollit femis. vñ hyero. precepit dñs uxores a uiro non dimitti excepta cā fornicationis et si dimissa fuerit manere inupta. qd uiri precipitur hoc osequenter redundat ad femias. Non enim adultera uxor dimitenda est: et uir mechus tenendus. Item apud nos qd non licet femis eque non licet uiris et eadez seruitus pari conditione censetur. Ex his ostenditur qd mulier potest super fornicationem uiri conuenire: ut uir mulierem. unde et Innocentius papa christiana religio. adulterium in utroque sexu pari ratione condempnat. sed uiros suos mulieres non facile de adulterio accusant. uiri autem liberi uxores suas adulteras apud sacerdotes de ferre consueuerunt. et ideo mulieribus perditio eaz criminis communi negatur. uirorum autem latere permisso non facile quis ex suspicioni bus arceat: qd submouebitur si ei flagitium detegatur.

Adultera neget dimittere uir nisi ipse ex parte fuerit: et e conuerso.

Uero quid an adulter adultera possit dimittere cā fornicationis. dicimus qd negat adultera uxor dimitti a uiro nisi et ipse ex parte fornicationis existat: et e conuerso. vñ augustinus. Nihil iniquius est qd cā fornicationis dimittere uxorem si et ipse conuincitur fornicari. occurrit enim illud. in quo alterum in. t. i. con. Quapropter quisqz fornicationis causa uult abdicere uxorem: prius debz esse purgatus a fornicatione. Quod si illi et de femina dixerim. Idem indignantur mariti si audiant adulteros uiros pendere siles ad ulteris feminis penas. Cum tanto grauius eos puniri oportuerit qd magis ad eos pertinet: et uirtute vincere: et exemplo regere.

78
femias. Ex his apparet q̄ adulter adul-
terā dimitte n̄ valz: 7 cōuerso.

Q̄ possint recōciliari q̄ cā fornicatio-
nis separantur.

3^{ga} aut fornicatiōis exp̄ for-
nicariā dimiserit alii copulari
n̄ pōt: s̄z cōtinere opoz: v̄l ad
dimissā redire. sic 7 de femina. vñ apls
his q̄ matrimonio iūcti sūt p̄cipio n̄ ego:
s̄z dñs vxorē a viro nō discedē. q̄ si di-
misit manē inuipram. a. r. u. l. 7 de viro
addit. 7 vir vxorē nō dimittat. s̄z abro-
ait. 3° n̄ s̄dit de viro sic de muliere: q̄
s̄z viro aliam ducē. s̄z hoc a falsariis in
ābroliū l̄i positiū c̄dit. Supplēdū ē. n.
ē i viro q̄s de vxore p̄misit. apte dicit
auḡ. sic. Quasi si addit de muliere q̄s p̄-
misit de viro: nisi q̄ similē formā vult i-
telligi: v̄t si dimiserit: q̄s cā fornicatiōis
p̄misit: maneat sine vxore: aut recōcili-
et vxori. idē. si nec illi nubē p̄cedit viro
viro a quo recessit: nec huic alterā ducē
vina vxore quā dimisit. m̄lto min⁹ fas ē
illū: a cū q̄buslibz supra cōmittere. Itē
v̄t nō facile dimittat vxor: dñs solā cāz
fornicatiōis excepit. ceteris v̄o vniuersas
mol: stias si q̄ extiterit iūbz p̄ fide cōiu-
gali 7 p̄ castitate fortiter sustineri. 7 ne-
chū dixit q̄ a viro solutā duxit. Ex his
appaz q̄ si cā fornicatiōis fiat sepatio
nō pōt vir v̄l mulier in aliā transire co-
pula. possē aut recōciliari 7 cohabitare
sic p̄: si dimissū alē renouare voluerit.

Q̄s p̄dictis videtur obuiare.

Itē tñ iohes crisō. Sic crude-
lis 7 ipius ē q̄ castā dimittit:
sic fact⁹ 7 iniquus est q̄ retinet
meretricē. patron⁹. n. turpitudis ē q̄ ce-
lat crimē vxoris. Itē hyero. Cuz mulier
vnā carnē aliā dimiserit: 7 se fornicati-
one a marito separauerit: nō debet re-
nerere vix: quoq̄ sub maledictō faciat
dicēte scriptura. q̄ tenz adulterā stultus

7 ip̄ est. Itē ad amandū scribēs p̄bite-
rū de quadā q̄ viro suo viuere alii mu-
p̄lerat: sic ait. Rē nouaz loqr: imo n̄ no-
uā: sed veterē: q̄ vet̄. t. auēte of̄rmat.
s̄z si relq̄rit 2° vix mulier: 7 recōciliari
priori voluerit: nō potest.

Determinatio.

Ad hec oia itelligenda sūt de
illa q̄ ab adulterio recedē no-
luerit: nec p̄ penitētiā p̄ctm de-
lere. q̄ si vir p̄ctm sciēt patif cōfētire
videt. Si. n. i adulterio p̄leuare elegit
patron⁹ turpitudis 7 lenociniū re⁹ mari-
tul bēbif: nisi eā reā adulterii facere vo-
luerit. Si at a p̄ctō recesserit: 7 p̄ p̄ctē
etiā illud purgauerit: poterit viro recōci-
liari. vñ auḡ. q̄s tibi durū videt: v̄t p̄
adulterii recōciliē coniunx: si fides ad-
sit: nō erit durū. Cur. n. adhuc deputa-
m⁹ adulteros quos credim⁹ p̄itētiā cē-
sanatos. Idē. nō erit turpis nec difficilis
etiā post patrata 7 purgata adulteria re-
cōciliatio cōiūgiū: v̄bi p̄ clauis regni ce-
lorū nō dubitat fieri remissio peccatorz
Nō v̄t post viri dīmortiū adultera re-
noceat: s̄z ut p̄ xpi p̄fortiū adultera si vo-
cet. Itē Greḡ. d̄z peccatrice scipe q̄ p̄i-
tētiā egit: s̄z n̄ sepe. Itē hermes. Si vir
scinē vxorē suā deliquisse: 7 n̄ egerit pe-
nitētiā mulier: s̄z p̄manet i fornicatione
sua: 7 vinit cū illa vir: re⁹ erit 7 p̄iceps
p̄cti ei⁹. Q̄ si mulier dimissa egerit pe-
nitētiā: 7 voluerit ad vix reuerit: d̄z re-
cipe peccatrice q̄ p̄nias egit: s̄z n̄ sepe.

De hiso se añ polluerūt p̄ adulteriū.

Olet etiā q̄ri an valeat duci in
conugium que prius est pol-
luta per adulteriū. de hoc leo
papa ait. Nullus ducat i matrimonioz
quaz prius polluit adulterio. Itē rela-
tus est auribus sanctorum sacerdotum
quēdā alterius uxorem stupro violasse:
7 insuper meche iuramentum dedisse:

q post legitimi mariti mortē si supui-
ueret duceret eā vxorem. Qd factū est
Tale ergo connubiūz pphibemus ⁊ ana-
thematisamus. his ⁊ aliis auctoritatib⁹
verantur i coniugiūz copulari qui se p⁹
adlterio maclauerūt. Sed ecōtra aug⁹
testatur dicens. Deniq; mortuo eo cum
quo fuit verum connubiūz: fieri potest
coniugiū cum qua precessit adulterium.
Idem. posse fieri sane licitas nuptias ex
personis illicite coniūctis honesto placi-
cito subsequente manifestus est. Iq; hec vl-
tima auctoritas de connubiis loq; per-
hibens concubinas posse transire ad ho-
nestum placitum nuptiarum si castitatē
⁊ fidem seruare velint. prima vō aucto-
ritas Aug⁹. de illis agit q de petō pēitu
erunt: ⁊ nihil in mortē viri machinati sē
nec viuentē viro fidē adultere dedit me-
chus q; eaz in coniugiū duceret si supui-
ueret. Qui vō faciunt hec aliis premis-
sis auctoritatibus. pphibent copulari.

Si pro conditione valeat separari
vror a viro: ⁊ eonuerso.

Unc de conditione videamus

an valeat coniugiū diuidere

Ald qd dicitur quia si negatur
ingenua posse nubere suo. Iq; si nescitur
esse suilis conditiōis libere pōt dimitti:
eaz seruitus eius fuerit deprehensa. fm
illud. Si quis ingenuus hō ancillam al-
terius vxorē acceperit: ⁊ estimat q; ige-
nua sit: si ipsa femia fuerit postea in ser-
uitute detecta: si eā a fuitute redimē po-
test: faciat. si si pōt: si noluerit aliā: accipi-
at. Si vō eā ancillā scierat ⁊ collauda-
uerat p⁹ eā vt legitimā habeat. Itē ex
eodez. si femina ingenua acceperit suum
sciens q; suus esset: hēat eaz. quia omēs
vnum patrē habem⁹ in cel. vna lex erit
viro ⁊ femie. Cuz dicitur sciens illū suū
datur intelligi q; si nescierit illū suū
esse: nō cogit manere cū ipso. Si enī cō-

ditiois dolū patitur: nō cogit adberere
illī cui⁹ fraude decepta ē. Si autē scuerit
vir cōditionē mulieris: vt eonuerso: nō
valet eā dimittere. vnde Zacharias pro-
pheta. Si qs liber ancillā i matrimonio
acceperit: nō hēat licentiā dimittere eaz si cō-
sēu āborū pūcti sē: nisi ob fornicatōez
De illis agit Aug⁹. de quib⁹ alterutrius
conditio nota est qñ coniungunt.

De copla sui ⁊ acille diuersoz dñoz

Verū et si fuit vni ancillā al-
teri⁹ acceperit: an sit int̄ eos con-
iugiū. de hoc ita statutū est. dē

ctū est nobis q; qdā legitima suorum
matrimonia potestatiua qdā pūprie
dirimāt: nō attendentes illud. qd deus
pūnxit hō si sepe. vnde nobis visū ē vt
cōiugia suorū nō dirimant: et si diuer-
sos dños hēant: Iq; i vno coniugio ema-
nētes dñi sui seruiant ⁊. hoc in illis ob-
seruandum est vbi legal cōiūctio fuit.
⁊ p voluntatez dñorum. Attende sinez
hui⁹ capli vbi videt̄ inui preē voluntatē
dñorū inter seruū ⁊ ancillam nō posse
contrahi coniugiū. vt si contrahitur si eē
ratum. quibzdam tñ videt̄ int̄ eos pos-
se fieri coniugiū dñis ignorantibus.

De viro q se fac suūz vt dimittatur
ab vxore.

Lud et notādū ē q; si mulier
viz libez acceperit: ⁊ ille vt eaz
pset dīcidiū se alieni⁹ suū fece-
rit: nec vxorē dimittere nec illa ob vin-
culū coniugiū i fuitutem redigi poterit
vnde illud perlatum est ad sctā synodū
q; qdaz ingenuus ingenuā acceperit vxorē:
⁊ post filiorū pcreationē occasionez
diuortii cuiusdam se suūz fecerit: vtrūz
mulierē necessario tenere debeat. et si re-
muerit: an illa et fuituti subici debeat q
sitū est. Iudicatū est vxorē mime debere
dimitti: nō tamē ob xpi legē mulierē in
fuitutem redigi: dū ille non ex consensu.

otugis se suū fecerit quē liberum ipsa
maritum acceperat.

De etate contrahentium.

De etate sciendum est q̄ pueri añ
xiii. annos s̄m leges: 7 puelle
ante. xii. matrimonio inherere
nequeūt. Q̄ si ante predicta tēpora co
pulam inierint separari possunt: q̄uis
voluntate 7 assensu parētū iuncti sint.
Qui uero in puericia copulati post an
nos pubertatis nolunt se relinquere: sed
in coniunctione permanere: iam ex hoc
efficiuntur coniuges: 7 deinceps nequeūt
separari. Sponsalia autem ante septi
mum annum contrahi nō possūt. solo .n.
consensu contrahuntur: qui intervenire
non potest nisi ab alterutra parte itelli
gatur quod inter eos agitur. Duo illa
executi sumus euz alloruz quorūdē ad
iectione quib⁹ coniugium solui pōt: nec
tamen solui semper necesse est. Nunc de
aliis que personas pētus illegitimas fa
ciunt addendus est: 7 primū de ordine.

In quo ordine nequeat fieri coniugiu.

Ante igitur quidam ordies in
quibus nullaten⁹ pōt contra
hi matrimoniu: et si itercesse
rit copula: sit diuortium ut sacerdotiu
diaconatus 7 subdiaconatus. In aliis vō
pmittitur fortiri coniugium nisi religio
nis habituz sumperint uel votum conti
nentie fecerint. unde Leo papa: clericos:
lectores: hostiarios: exorcistas accolitos
si extra votum 7 habitum inueniuntur
7 continentiaz profiteri nolunt: vxorem
ducere virginem ecclia rōana permittit
non viduam v̄l repudiatam. q̄ deinceps
nec ad subdiaconatus puebi poterūt: nec
laicus vxorez fortitus nō virginē: v̄l bi
gamus ad clericatus. Itē ex p̄lio car
thaginēsi: presbiteros placuit 7 ep̄os 7
diaconos 7 subdiaconos et ab vxorib⁹

abstinere. q̄s si non fecerint et ab ecclē
siastico remoueant officio. ceteros vero
clericos ad hoc nō cogit. Itē Leo. lex cō
tinentie eadem est ministris altaris que
7 ep̄is 7 presbiteris. q̄ cū eēt laici: v̄l le
ctores licite vxores ducere poterant: s̄
euz ad predictos perueniunt gradus:
cepit eis non licere q̄s licuit. Item in. vi.
synodo. Si quis eorū qui ad clerum ac
cedūt voluerit nuptiali lege mulieri co
pulari: b⁹ añ ordinē subdiaconat⁹ faciat

De interfectoribus suarū coniugum.

Itē addendus est de occisori
bus suarum coniugum: de qui
bus Nicolaus scribit. interfe
ctores suarū coniugum sine iudicio euz
si addis adulterarū v̄l aliqd̄ huiusmōi
quid aliud habendi sunt q̄ homicidē: ac
p̄ hoc ad penitentiam redigendi. quibus
penitus denegatur coniugium. hic videt
Nicolaus pmittit maritis p̄ adulte
rio v̄l alio huiusmodi: vxores suas inē
ficere. Sed ecclesiastica disciplina spūali
gladio: non materiali criminosos feriri
iubet. unde idē nicolaus. Inter hec n̄ra
sāctitas addere studuit: si cui⁹ vxor adul
teriū perpetraverit: utrū marito eius li
ceat s̄m mūdānā legem interficere. sed
sancta dei ecclia nunq̄ mūdānis cōstri
gitur legibus. gladiū nō habet nisi spūa
lem. Item Pius papa. Quicūq̄ ppriaz
vxorem absq̄ lege 7 sine causa interfece
rit: aliamq̄ duxerit: armis depositis pu
blicaz agat penitentia. 7 si contumax ex
citerit: anathematizetur vsq̄quo cōsen
tiat.

De voto.

Ante de votis inspiciamus. vo
tum est testificatio q̄dam pro
missionis spontaneę. que deo 7
de his que dei sunt proprie fieri debet.
sunt tñ vota stultorū q̄ frangenda sunt.

De votorum differentiis.

Clendum vero qd votuz aliud est cōmūe: aliud singulare. cōe est illud qd omnes i baptismo faciunt: cum spondent renunciare diabolo ⁊ pōpis ei⁹. Sigilare: vt cū aliqis spōte promittit seruare virginitatem: vñ cōtinentiam: vel aliqd huiusmodi. Itēz singulare votum: aliud est priuatum: aliud est solenne. priuatu⁹ est in abscondito factuz. Solenne in conspectu ecclie factuz. Item priuatum votum si violetur peccatum est mortale. Solenne vero violare peccatum est ⁊ scandalum. Qui priuatu⁹ faciunt votuz cōtinentie: matrimonio contrahere non debent. quia contrahēdo mortaliter peccāt. si tamē contraxerint: non separantur. quia probati non potest qd occulte actuz est. Qui. n. solenniter vouent nullatenus coniugiu⁹ inire queunt. quibus non solum nubere sed et velle damnabile est. vnde ang. in pñ galli uinculo. si pudicitia n̄ seruat dānatio non timetur. sed in viduali cōtinentia ⁊ virginali excellentia virtus muneris amplioris expetit. qua expetita ⁊ electa ⁊ voto oblata: itāz non solum cape/scere nuptias: s3 et si nubāt: nubē velle dānabile ē. vouentibus enīz virginitatē vel viduitatem: non solum nubere: sed et velle damnabile est. qd apl⁹ ostēdit thi motheo scribens. Adolescentiores viduas denita. Cū. n. luxuriare fuerint: i xpo nub. vol. i. cum post votū continentie i delitiis egerint vitam: non dico nubunt sed nubere volunt in xpo: qd si tunc nō sit peccatum. sed qd sic ostēdit subdēs. habentes damnationem. ⁊ quare subdit. qd primam fidei irritam fecerunt: etsi nō nubendo: tamen volendo: vt noluntatez que a proposito cecidit appareat esse dānatāz: siue sequantur nuptie: siue

non. Damnatur enī propositū fraus. dānantur tales: quia cōtinentie fidē p̄maz irritam fecerunt. i. votū. vel in voto uolato fidem quam in baptismo p̄fessi sūt. Si autē pro voluntate nubendi dānantur: constat si eaz effectui mancipauerit reuocandum id esse in irritum: easq; arcendas redire ad ppositū. vnde Greg. viduas a proposito recedentes viduitatis: super quibus nos cōsuluisti: credo te nosse a sancto paulo: nisi conuertāt oliz esse dānatas. quas ⁊ nos aplica auctoritate damnandas: ⁊ a cōmunionē fidelū atq; a liminibus ecclie arcendas fore censemus: vsq; quo obediant epis suis: ⁊ ad bonum qd ceperunt inire aut voluntarie reuertantur.

De virginibus non uelatis.

Et virginibus autem non uelatis si deuouerint: a predecessori nostro Innocentio tale decretum habemus. hec que necdūz sacro uelamine recte: tamen in pposito virginali sēp se simulauerūt permanere: licz uelate non fuerint: tamē si nupserit aliquo tempore his agenda penitētia est: quia sponsio earum n̄ dñio tenebatur. Si enī inter homines solet bone fidei contractus nulla rōne dissolui: q̄to magis ista pollicitatio quam cū deo pepigit solui sū n̄ dicta non poterit. Itē si virgines nōdū uelate taliter publica penitētia puniuntur: ⁊ a cetū fidelium vsq; ad satisfactionem excluduntur: q̄to magis uidue que p̄fectioris etatis ⁊ maturioris consilii existunt: ⁊ assumpserunt habitum religionis: deinde apostatarunt: atq; ad priorē uocitū sūt reuerse: a nobis ⁊ ab omnibus fidelibus: a liminib⁹ ecclie: ⁊ a cetū fidelium vsq; ad satisfactionē sūt eliminande ⁊ carcerib⁹ tradēde. Ex his apparet uiduas ul virgines uoto p̄tinetie

astrietas: sine fuerint velate: siue nō: mul-
latenus coniugiū sortiiri posse. Qd̄ itidē
de omnibus intelligendum est qui con-
tinentiā vouerūt. Qd̄ enī ante erat lici-
tum post votum sit illicitum. Nō ē hic
pretermittendus qd̄ Innocentius de vi-
duis ⁊ puellis decreuit: que xpo spiritū
aliter nubunt. si postea publice nupserit
non eas admittendas esse ad penitenti-
am: nisi hi quibus se iunxerant de mun-
do recesserint. Si enī de hominib⁹ hec
ratio custoditur: vt quecuq; viuente ui-
ro alteri nupserit: adultera habeat: nec
ei agende penitentie licentia concedatur
nisi vnus de his fuerit defunctus: quan-
to magis de illa tenenda est que ante se
immortali sponso coniunxerat: ⁊ post
hoc ad humanas nuptias transnigra-
uerit. Attende qd̄ non solum talibus con-
iugium negare videtur: sed etiam locuz
penitentie. Sed non ita intelligendum
est: vt excludantur aliquando a penitē-
tia: que digne agere penitentiam uolūt
sed ille non sunt admittende ad peniten-
tiam que ab incestu copula discedere no-
luerunt. quia post religionis propositū
non potest deo per penitentiam reconci-
liari: que ad habituz sue professionis re-
dire neglexerit. tūc ille cui se iunxerat ei
defunctus erit: cum ab eius illicitis am-
plexibus hec penitus recesserit. Cū igr̄
dicitur eas non esse admittendas ad pe-
nitentia: nisi hi quibus se iunxerāt: de
mundo recesserint: subaudiendū est eis.
Tunc enim eis viri de mundo recedūt
⁊ defunguntur: cum ab eorum concupi-
scentia iste se alienant: quem sensum sub-
dita similitudo declarat ⁊ confirmat.

Quam grande malum sit adulteriū
Um vir ⁊ mulier legitime cō-
iuncti sunt: constat alterum al-
tero viuente ad aliam nō pos-

se transire copulam. Alioquin adulteriū
mittit. de quo Clem̄s papa ait. Quid ī
omnibus peccatis est adulterio grauius
secundū nancq; in penis tenet locū. quē p-
mum illi habent qui aberrant a deo.
Grauissime igitur peccant adulteri. gra-
uiter fornicarii. sed cunctis his grauius
incestui. quos omnes transcendunt cō-
tra naturam delinquentes. vnde Augu-
stinus. Adulteriū malum vincit fornicā-
tionem. vincitur autem ab incestu. De-
ius est enim cum matre q̄ cū aliā vxo-
re dormire. sed omnium horuz pessimū
est qd̄ contra naturā sit. vt si vir mem-
bro mulieris non ad hoc concesso vraf.
h⁹ execrabilius sit in meretrice: sed exe-
crabilius in vxore.

De illis qui post longam captiuita-
tem redeunt.

It̄ queritur de illis femis: que
putantes viros suos interem-
ptos in captiuitate: vel ab ini-
qua dominatione nunq̄ liberandos: si ali-
orū coniugia transierunt. si illi qui pu-
tabantur perisse remearit: vtrū eis red-
di debeat: ⁊ an secū di fornicarii sint: et
ipse ree adulteriū. de hoc leo papa sic ait
Necesse est vt legitimarūz federa nupci-
arū reintegranda credamus. ⁊ remotis
his que hostilitas intulit: cuiq; id legit-
ime reformetur quod intulit. pcuran-
dum est tñ vt quisq; recipiat qd̄ pro-
priū est. nec inculpabilis iudicetur. ⁊
quasi aliēi iuri peruasor habeatur qui
personam eius mariti: qui tam non esse
estimabatur: assumpsit. Sic enim mul-
ta que ad eos qui in captiuitate ducti se
pertinebant: in ius alienum transire po-
tuerunt. ⁊ tamē plene iustitie ē. vt eisdē
reueris reformentur. Itēq; si viri p⁹ lō-
gam captiuitatem reuerfita in dilecti-
one suarum coniugum perseverant: vt

ear cupiant in suum redire consortium
dimittendum est et incupabile iudican-
dū qđ necessitas intulit: et restituendum
qđ fides poscit. Sin autem aliquē mul-
eres ita posterorū virorū amore sūt ca-
pre: vt maline his coherere qđ ad legiti-
mum transire consortium: merito sunt
notāde: ita vt ecclesiastica cōmuniōe pri-
uentur: que de re excusabili cōaminati
onem criminis elegerunt. Redeaunt: ergo
in suum statum coniūgia. quia sicut mu-
lieres que ad viros suos reuerti nolue-
rūt impie sunt habēde: ita vt ille que re-
deunt merito sunt laudāde. Ex his ostē-
ditur illos qui taliter iunguntur: vt cre-
dant virum interemptū: per ignorantiam
aliquam excusationē habere de pee-
cato: et tñ primam copulam esse legit-
timā: nō secundā: veniat tamen habē-
si careat obprobrio male voluntatis. I-
si quis relicta vxore in patria: in longin-
quā abiens regione aliā ducat. deinde
penitentiā ductus eam dimittere velit:
asserens se habuisse aliam que viuit. nec
ecclesia pmitrat: que qđ ille asserit igno-
rat: querit an in secunda copula hac sit
coniūgium. Sane dici potest non esse cō-
iūgiū: et mulierem de crimine excusari
per ignorantiam: virū autē admisisse adul-
terium. Sed ex quo ad primam redire
uolens: nec ualens: cogitur ecclesie disci-
plina hanc tenere: incipit excusari p obe-
dientiam et timorem de hoc qđ in pre-
senti poscenti mulieri debetū reddi: a
qua ipse nunq̄ poscē debet. et sic de ali-
is huiusmodi sciendum est.

De dispari cultu.

Ost hoc de dispari cultu. vidē-
dū est. hec est. n. vna de causis:
quibus persone illegitime sūt
ad contrahendum matrimoniu. Non
licet enim christiano cū gētili vel in dea

inire cōiūgiū. qđ et in Veteri. et phibitū
est fideles viros infideles ducere vxores
dñō dicente. Non accipies vxores de si-
liab? aliēigenarū filiis tuis: ne traducāt
eos post deos suos. Iux hoc dñi prece-
ptū. Judeorū cōiūgia cum alienigenis
inta esdras sepanit. h. idē est i nouo. et
fuatur. vnde aug. ne inbat femina: nisi
sue religionis viro. vel ne vir talē ducat
vxorem. Id. n. et dicit iūb3 dñus: docet
apłus: vtrūq; precipit testamentū. Itē
ābro. Caue xpiane gentili vel iudeo filiā
tuā tradere. Caue ne iudeā vel gentilem
vel alienigenā. i. hereticā: et oēs alienā
a fide tua vxorē accersas. Itē si quis
iudee: siue xpiana iudeo: siue iudea xpia-
na carnali consortio miscetur. quicūq;
tñ nephas admiscit a xpiano cetū pro-
tinus segreget. Ex his aliisq; plrib? testi-
moniis appar3 nō posse contrahi coniūgi-
ū ab his qđ se diuerse religiōis et fidei.

De coniugio fidelis et infidelis et duo-
rum infidelium.

Uic autē videtur obuiare qđ
apłus ait de imparibus coniu-
giis. ego dico: nō dñs. si quis
frater habet infidelem vxorē. et hec cō-
sentit habitare cū illo: non dimittat il-
lū. et si qđ mulier etc. Sed aliud hoc esse
aliud illud euidenter ostendit aug. Ibi
enim agitur de illis coniugiis fidelis et
infidelium que contrahuntur ab eis i di-
spari religione et fide manentibus. apłs
sō agit de illis qui vni? eūsdēq; infide-
litaris fuerūt qñ cōiūcti sunt. I3 cū venis-
set euāgelium: alter sine altera credidit.
Intelligit ne qđ dicaz. attēde vt rē ipaz
diligentius explanem. Ecce plures duo
vni? infidelitatis fuerunt. qñ cōiūcti se
Nulla de his qđ est qđ ptineat ad illud p-
ceptū veteris et noui. quo phibetur fi-
delis cum infideli copulare coniūgiū.

3a sūt coniuges: 7 abo adhuc sūt ifide-
 les. Tales sūt, adhuc quales coniuncti
 sūt. venitq; euangelii p̄dicator. credidit
 corū vnus vel una. sed ita vt fidelis cuz
 ifideli habitare consentiat. nō iubet dñs
 vt fidelis infidelem dimittat tali con-
 iūctum. nec apls iubet ut non dimittat:
 sed consilii: vt si q; alr agat nō sit trāf
 gressor: sicut de virginibus consilii. mo-
 net ergo q; est lucrandi occasio cū pos-
 sit licite relinquere: sed non expedit. Tūc
 enī nō expedit id q; licitum est: q; p̄mit-
 titur q;dem. sed vltus ip̄i alius affert im-
 pedimētū salutis. sicut discessio fidelis ab
 infideli quā non prohibet dñs: q; corā
 illo non est iniusta. sed apls ne fiat con-
 silio chartatū si adet: vt nemo i ea re inf-
 lionis necessitate teneat: sed consilii volū-
 tate libere faciat. Ex his monstratur: 7
 inter infideles coniugū esse: 7 consilium
 apli non obuiare p̄cepto dñi: quo iubet
 fideles non iungi ifideliter: si cōiūcti fu-
 erit separari. Legit enī q; Eldras p̄pha-
 tū dñs iussit per euz ifidelis vxores di-
 mittere alienigenas: per quas ibant ad
 deos alienos: nō ille p̄ maritos aggrebā-
 tur deo. Recte h̄ p̄cepit. q; per moysen
 iussit dñs: ne q; vxorē alienigenā du-
 ceret. merito ergo quas duxerāt dñs p̄-
 hibente dimiserunt. q; vt ait ambro. Nō
 ē iputadū matrimoniū: q; extra dei de-
 cretum ē factū: sed cū cognoscitur emen-
 dandū. vt qñ fidelis infideli copulat. sed
 vt ait aug. Cū cepisset gentibus euange-
 lium predicari: iā coniūctos gentiles gē-
 tilib; compit coniugib;. Ex qbus si nō
 ambo crederent: sed vn̄ vel vna. 7 infi-
 delis cū fideli consentiret habitare: nec
 phiberi a dño debuit fidelis ifidelē dimit-
 tere: nec iuberi. Ideo nō phiberi q; iur-
 sitia permittit a fornicatore discedere:
 7 ifidelis hominis fornicatio est maior i co-
 de. Nec vera eius pudicitia cum cōiuge

dici potest. q; omne quod nō ē ex fide pec-
 catū est: q;uis verā fidelis habeat pudici-
 tiā: cū ifideli cōiuge que nō habz verā
 3o aut nec iubet: q; nō p̄tra iussioz dñi
 gentiles fuerūt abo cōiūcti. licitum ḡ
 erat p̄ iustitiam fideli ifidelez dimittere
 s; licitū non erat faciendū p̄pter liberā
 beniuolentiā. Evident appet: 7 inf ifide-
 les cōiugū esse: 7 apls de illis agere qui
 i ifidelitate cōiūcti fuerūt: 7 post alter
 ad fidē cōuersus est: cū quo ifidelis ha-
 bitare consentit. 7 hūc non dimittere fi-
 deli consilii apls: q; forte per fidelem
 saluabit infidelē. p̄t tñ licite dimittere:
 q; i ifideli est fornicatio: si nō corporis: tñ
 mētis. Cām enī fornicatio dñs excipit
 fornicationē vō gñalez 7 vniuersalē in-
 telligē cogimur: si mō. s. corporale: s; 7
 spūale. de q; ait aug. ydolatria 7 q̄libet
 noxia sup̄sticio fornicatio est. dñs aut p̄-
 misit cā fornicationis vxorē dimitti: sed
 nō iussit: 7 sic dedit locū monēdi aplō: vt
 q; noluerit nō dimittat. p̄t tñ licite dimit-
 tere. si enī fornicatio carnis detestanda ē
 i p̄iuge: quanto magis fornicatio mentis
 id est infidelitas.

Pro qbus virtus possit dimitti.

3 autē queris: an p̄pter aliud
 virtū nisi p̄pter infidelitatem 7
 ydolatrias possit dimitti. attē
 de qd aug. ait. Si infidelitas fornicā-
 tio est: 7 ydolatria ifidelitas: 7 anaritia
 ydolatria: non est dubitandū 7 anariti-
 tiā fornicationem esse. q; ḡ quālibet illi
 citam cōcupiscentiā p̄t a fornicationis
 genere separare: si anaritia fornicatio
 ē. Ex quo intelligit q; p̄pter illicitas cō-
 cupiscentias: nō tñ que i stupris cū alie-
 nis viris vel femis cōmittūt: sed ob qual-
 libz q; atq; a lege dei aberrare faciūt 7
 p̄niciole corūpi: possit sū crimie 7 vir-
 vxorem suā dimittere: 7 virū vxorē. Itē
 rectissime dimittitur: si viro suo dicat. nō

oro vxor tuo nisi mihi de latrocinio di-
uitias cogeras: vel nisi solita lenocinia
exerceas: aut si qd aliud faciorolu v'l fla-
gitiosas a viro suo expectat. tunc ille si ve-
racter penitens ē: hēq; fidez p dilecti-
onē operantē: mēbrū qd eum scandali-
zat amputabit. Ex his apparer q nō so-
lū infidelitas: sed ⁊ quelibz concupiscen-
tiā q pntiose turpiterq; corūpit: forni-
catio est spiritualis: p quā vir vxorē: vel
vxor virūz dimittere potest. Consultū tñ
apłus ne fidelis dimittat infidelez volētē
cohabitare: nec a deo reuocare.

Si fidelis liceat aliam ducere infideli
discedente v'l dimissa.

⁊ querit si fidelis infidelē di-
mittat: vel infidelis a fideli di-
scedat: an liceat fideli aliaz du-
cere. videtur auctoritas testari q viuen-
te illa aliam ducere nō valeat. Ambro-
ni verba apli exponens ait. Alioquin si
disceditis ab invicem: ⁊ volentes coha-
bitare dimittitis: ⁊ alius vos copulatis
adulteri estis. ⁊ filii vři qui de hac copu-
la nascunt imūdi. i. spurii sunt. Itēz si qd
habuit vxorē virgine ante baptismū: vi-
uente illa post baptismū: alteraz ducere
non potest. crimia enī in baptismo sol-
vuntur: non coniūgia.

Que premissis contraria videntur:

Ed contra ambro. testat si i-
fidelis dicit aplūs discedit: di-
scedat. non enim servituri sub
i. qd ē si aut soror in huiusmodi. qd si
debetur reuerentia coniūgiū ei q horret
auctorem coniūgiū. Non est enim ratūz
matrimoniu qd sine dei deuotione est. ⁊
ideo nō est peccatūz ei q dimittit ppter
deū si alii se copulauerit. Contumelia. n.
creatoris soluit ius matrimonii circa eū
q religē: ne accusetur alii copular. Infide-
lis autem discedit: ⁊ in deū peccat: ⁊

in matrimoniu. nec est ei suada fides cō-
iūgiū q id recessit ne audiret xp̄z cō deuz
xp̄ianorū cōiūgiū. Si vō ambo cre-
diderint p cognitionem dei: confirmat
coniūgiū.

Determinatio.

Itende hec p̄dictis contraria
posse videri: ita ut sibi ambro.
et p̄radicere videat. S3 disti-
guendū est hic. Aliud esse dimittere vō:
lentez cohabitare. Aliud dimitti. ppter
deum ab illo q horret nomē xp̄i. ⁊ bi lex
benivolentie non seruatur: hic vō veri-
tas custoditur. ⁊ id cū liceat dimitte vō
lentez cohabitare: nō tñ ea uiuente aliaz
ducere. discedentē vō sequi nō oportz: ⁊
ea uiuente aliaz ducē licz. sed hoc nō est
intelligendū n̄ isti de his q i infidelitate si-
bi copulati sūt. S3 si ad fidez vterq; cō-
uersus est: ut si uterq; fidelis matrimōio
iūct⁹ est: ⁊ post alter eorū a fide disce-
rit: ⁊ odio fidei cōiūgem reliquerit: di-
missus discedentem si comitabitur. nec
tñ illa uiuente alteraz ducere poterit: qz
iter eos fuerat ratū cōiūgiū qd si potest
solui.

Quidam dicunt coniūgiū inter infi-
deles non esse: ⁊ quare.

Ant tñ nō nulli q inter infide-
les asserunt nō esse cōiūgiū. qz
nec rata nec legitima est eorū
copula. rata nō est: qd solui potest. nec le-
gitima: qd aplūs dicit. Omē qd nō est
ex fide. p. est. eorū aut cōiūctio si est ex
fide. ⁊ id peccatū est. Nō est igr cōiūgiū
qd nullū cōiūgiū peccatū ē. aug. et dīc.
qd nō est vera pudicitia infidelis cū fide-
li. Sed vera negatur esse pudicitia: si q
infidelis cōiūgiū nō sit vep: sed qd nō hz
illud triplex bonū: qd excusat coitum ⁊
meret premiū. Itē illud apli. Qd qd nō
est ex. f. p. est: non ita est intelligendū: ut

geqd fit ab infidelib? pētm sit. sz oē qd
fit cōtra fidez. i. d. cōfciāz male fit 7 ad
gehennā edificat. 7 in oī eo qd ifidelis fa
cit peccat. nō qz illud facit: sz qz fi eo mō
illud facit quo debz: nō referē ad debituz
finem.

De legitimū sit cōiugium infideliz
led non ratum: 7 qre.

Opula igit maritalis q est iter
ifidelof cōiugii ē legitimū: sz nō
ratū. legitimū qa int legitias
plonas. sz nō ratū qz est sine fide. cōiugi
qz vō fideliz legitimū est 7 ratū: si tam
legittime sint plone. qz aut legitia sit ifi
deliz cōiunē io: aug. testat dicens. vxoz
legittima societas cōiunēta. siū ulla cul
pa relinqt: si euz viro xpiano pmanere
noluerit. Ex hoc ed probatur qz ifideli
ad fidē cōuerso: aplūf pfulit infidelez nō
dimittere. qd non faceret si non esset int
eos legitimū cōiugiz. legitimū est qd
legali institutione ul. pūcie morib? nō
cōtra inssionē dñi contrahitur.

De cognatione: 7 prius de carnali.

Unc supelst aliqd de cognatōe
dicere. est autē cognatio: alia
carnalis: alia spiritual. primū
de carnali cognatione 7 affinitate inspi
ciam? cognati igit ul. affines i septio gra
du ul. infra coplari n debēt. vñ Greg?
pgeniē suaz vnāquemqz vsqz ad. vii. de
cernim? obfuare generationē. 7 qdū se
agnoscūt affinitate ppinquos ad cōiuga
lē copulā accedere denegam?. qd si fece
rit: separenē. Itē nichola? papa de cōsā
guitate sua null? nxorez ducat vsqz post
generationē. vii. vl. quousqz parentela
cognosci pōt. Itēz milli ex ppigrate sui
sanguis vsqz ad. vii. gradum vxores du
cāt. his anctib? aliisqz plurib? consan
guineorū cōiunēctioes pb: benē nlsqz ad
vii. gradū. Quō aut grad? consangui
nitatē cōputandi sint: ysidor? ostēdit sic

Series consanguinitatis. vi. gradibus
dirimit: hoc mō. filius 7 filia qd est frat
7 soror. fit ipse trunc? illis seorsuz seicūed
ex radice illi? truci egrediunt illi ramu
sculi nepos 7 neptis prim?. pncpos 7 p
neptis scūs. abncpos 7 abneptis terci?
adncpos adneptis quartus. trinepos
trineptis gntus. trineptis nepos 7 trine
ptis neptis. vi. Attende qz lex grad? tm
pōit ysidor?: qa truncū intra grad? nō
cōputat. aliū vō g. vii. ponūt grad? trun
cuz inter gradus cōputat. varie nāqz cō
putatur gradus cognationis. alii enī pa
trez in primo gradu: filios in 2° ponūt:
illi primū gradu filios appellant: negā
tes gradu cognationis int filiū 7 patrez
esse: cum una caro sint pater 7 fili? Au
toritates ergo q consanguinitatē caute
lā vsqz i. 7. gradum pbibēt: patrem po
nūt in primo gradu. Illi vō qui vsqz ad
sextum gradum pbibent: primum gra
duz filios appellant. atqz ita sit vt eedez
plone inueniant fm hāc diuersitatē i. vi.
7 in. vii. gradu. patrez vō in primo gra
du ponit qui fies dicit esse primū gra
dū. hoc modo cōputat Zacharias papa
inquiens. parentele gradus: talitē cōputa
mus. Ego 7 frater meus vna generatio
sum? primūqz gradu efficiim?. Rursus fi
lius meus 7 fies mei filius 2° generatio
sūt: 7 2° gradu faciunt. atqz ad hūc mo
dū cōtinētur vl. sūt cetere successioes. int
illos vō g. vi. cōputant grad? 7 illos g
vii. nulla in sensu existit diuersitas quis
i nūcro graduū varietas videat. vltia
enī generatio si a fratrib? sumat initiiū
numerandi. vii. inuenitur. Quare. vi. gra
dus cōputet ysidor? ipe apit dicē. Cō
sanguinitas dū se paulatim ppaginū oē
dinibus dirimēs usqz ad vltimū gradu
ptraxerit 7 ppiquitalē esse desierit: tūc
primū lex in matrimonii vinculū eā re
cipiet: 7 quodāmodo incipiet reuocare

fu gientes. 30 aut vsq. vi. gradu genis
plaguitas constituta est: vt sicut. vi. etatib?
mundi generatio et hominis status finit:
ita propinquitas generis tot gradibus
emittitur. In his. vi. gradibus oia pro
pinqutatum noia continentur. nll quos
nec affinitas inueniri: nec successio pot
amplius prolongari. Secundum alios
septē gradus id computatur: ut ita post
vii. gradus sponsus sponse iungatur: sic
post hanc vitam: que. vii. diebus agitur
ecclesia xpo coniungetur.

De dispensatione.

Is autem occurrit illud quod
greg. aug. agloz epo: a quo
requisitus fuerat quota gene
ratione debeant copulari: referibit sic.
quedam lex romana permittit: vt siue
fratris vel sororis: seu duorum fratrum
germanorum: seu duarū sororū filius et
filia misceantur. Sed experimēto didi
cimus ex tali coniugio sobolem nō pos
se succrescere. vnde necesse est vt. 4.^a. vel
5.^a. generatio fidelū licēter sibi iungant:
Sed post multū tps: idem Greg. a se
lice messine sicilie prelule regis: vtrū
aug.^o. rescripserit: vt angloz quarta ge
neratione cōtracta matrimonia nō sol
uerent. Inter cetera talez reddidit rōez
qđ scripsi. aug. angloz epo: ipsi et aglo
rū genti q nuper ad fidem venerat: ne a
bono qđ ceperat metuendo austeriora
recederet: spūalr et si generalr me co
gnoscas scripsisse. nec id eis hec scripsi:
ut postq in fide fuerit solidati: si infra
propriam consanguinitatem inuenti fu
erint non separent. Aut infra affini
tatis lineam. id est vsq. ad. vii. generati
onem iungantur.

De affinitatis gradibus.

Unc de affinitate videndū ē
de q Greg. ait. Doxro de affi

nitare quam dicitis parentelam esse: que
ad virū ex parte vxoris: seu que ex pre
viri ad vxorem pertinet: manifesta ra
tio est. quia secundū diuinam sententiaz
ego et vxor mea sumus vna caro: profe
cto mihi et illi mea suaq. parentela pro
pinqutitas vna efficitur: quocirca ego et
soror vxoris mee in vno et primo gra
du erimus. filius vero eius secundo gra
du erit a me. Neptis vero tercio. 30q
vtriq. in ceteris agendum est successioni
bus. vxorē vero propinqui cuiusq. gra
dus sit: ita oportet me attēdē: quēq. amo
dum ipsius quoq. gradus aliqua semina
proprie propinqutatis sit. qđ nimirū
vxori mee de propinqutate viri sui in cū
ctis cognationis gradibus conuenit ob
seruare. Qui vero aliorū sententiā
antixpi sunt. Item iulius papa. equaliter
coniungatur vir consanguineis propriis
et consanguineis vxoris. Item Ysidorus
Sane consanguinitas que in proprio vi
ro conseruanda est: et in vxoris parente
la de lege nuptiarum custodienda est: ga
stat eos duos fuisse in carne vna. 30q
cōmunis est illis vtracq. parentela. Item
Iulius papa. nulluz in vtracq. sexu ger
mittit ex propinqutate sui sanguis: vl
vxoris vsq. in. vii. generationis graduz
ducere vl ppter carnis vel ieceli macu
lam copulari. quia sicut si licet cuiq. xpi
ano de sua plāguinitate: sic nec de consā
guinitate vxoris coniugem ducere ppter
carnis unitatem. Item Greg. de affini
tate cōsanguinitatis per gradus. cogna
tionis: placuit vsq. ad. vii. generationez
obseruare. Nam et hereditas rerum p
legales. instrumentorū dissimilitēs. san
cita: vsq. ad septimum. gradum here
duz protendit successionem. non enī eis
succederent nisi de propagine cognatōis
deberetur. His auctoritatibus insinuat

q̄ sit affinitas: 7 usq; ad quē gradum sit
obfuāda. s. usq; ad. vii. Sz alii vidēt cō
cedere in. s. generatiōe inter affines con
trahi coniūgiū: 7 in quarta. 7 si contra
ctū fuerit non separari. ait enī fabianus
papa. de propinq; q̄ ad affinitatē per. ni
rum 7 vxorem veniūt: defuncta vō vxore
vel viro in. s. generatione iungantur
In quarta si inuenti fuerint non separen
tur. In tertia autem propinquitate
non licet vxorem alterius accipere. post
obitum eius qualiter iungatur vir i ma
trimonio eis qui sibi consanguinei sūt: 7
vxo ris sue consanguineis post mortē vxo
ris. Ecce hic conceditur in. s. 7 in. 4.
propinquitate affinium fieri coniūgiū
Iulius est papa ait. statutum est vt reli
ctam patris vxoris sue: relictā fr̄is vxo
ris sue: relictā filiū vxoris sue: nemo sibi
in matrimoniu sumat. relictam vxorez
consanguineorum vxoris sue usq; in tci
am progeniem nemo in vxorem sumat
In quarta vero 7 in quinta si inuenti fu
erint nō separentur. Ecce q̄ varīe de af
finitatis obseruatiōe loquunt̄ auctores
Alii enī vsq; ad septimum gradum eas
seruari sanciunt. Alii vero in quinto vl
iiii. matrimonia contracta nō diuidunt
Sed illi veritatis rigorem: isti miseri
cordie dispensationem videntur propo
nere. Potest enim ecclesia dispensare
in copula affinium vsq; ad tertiū. gra
dum. sicut Greg. dispensauit in quarto
gradu consanguinitatis. Illud est nō est
pretermittendū qd̄ Greg. venerio ep̄o
scribit. sedez apostolicam consulere de
creuisti: si mulier copula nuptiali exte
neo viro coniuncta cognationi eius per
tineat: si eo defuncto cognatio maneat:
vel si sub alio viro cognationis vocabu
la dissoluātur. vel si suscepte soboles pos

sunt legitime ad prioris viri cognatio
nis transire copulam. si una caro fuerit
quomodo potest aliquis eorum ppin
quus vni pertinere. nisi pertineat alteri:
hoc minime posse fieri credendū est. por
ro vno defuncto in superstite affinitas nō
deletur. nec alia copula coniugalis affi
nitatem copule prioris soluere valet. sz
nec alterius coniunctionis soboles pla
cet ad affinitatis prioris viri consortiū
transire. si quis vero sacrilego 7 temera
rio ausu in defuncto querit propinquitatem
extinguere: vel sub affinitatis voca
bulo dissipare: vel susceptas soboles al
terius copule propinquitati prioris cre
dit legitime locari: hic negat dei vbi
validuz esse qd̄ dixit. erūt duo in carne
una. Ecce hic prohibet si mortuo pmo
viro vxor eius aliu nupserit: filios de se
cūdo viro genitos ducere vxores de co
gnatione viri prioris. quia filii median
te matre ad cognationem prioris viri
pertinent: cum quo mater eorum vna ca
ro extiterat. hoc etiam idem Innocēt
papa ait. Si qua mulier ad secūdas nu
ptias transierit: 7 ex eis sobolem genuerit:
nullatenus potest ad consortium co
gnationis prioris viri pertinere.

Si coniūgiū sit inter eos qui nota
consanguinitate diuidūt.

De autem obseruādū est vsq;
ad. 7. generis gradū: sz maxi
me vsq; ad tertiū vel quartū
sicut supra positum est. Et sciendum est
qz ecclesia isra p̄cedēs grad⁹ p̄sanguinitatis
coniūctos separat. Si autez ignorāter
coniūcti fuerint in conspectu ecclesie: 7
postmodum probata consanguinitate
eiusdem iudicio separari: q̄ritur utrum
copula illa coniūgiū fuerit. Quibusdā
non videtur fuisse coniūgiū. quia non

erant legitime persone. sed tamē de ei
mine excusantur per ignorantiaz: 7 qñ
coniugium reputatur. quia bona fide p
manū ecclesie comenerunt. vnde 7 filii
eorū legitimi habentur. Alii vero suis
se coniugium dicunt: licet non essent per
sone legitime. quia talium coniunctio /
nes vocant canones coniugia. vbi de p /
sonis agunt. Quorum testimonio con
sanguineorū sit dirimēda piūctio. vñ vr
ban⁹ papa ostendit dicēs. Si duo viri
vel tres consanguinitatem iureiurando
firmauerint: uel ipsi forte confessi fuerit
coniugia dissoluantur. Si vero neutru
contigerit: episcopi eos per fidem chri /
sti obtestentur: quatenus palam fatean /
tur si se recognoscūt consanguineos. si se
iudicio episcoporū segregauerint: alia
matrimonia contrahere nō prohibeātur
Idem notificamus tibi: vt cum tres vl
duo ex propinquis eius qui accu /
sant: hanc propinquitatem iuramento
firmauerit: vel si tres vel duo ex antiqui
oribus iamentibus quibus hec propin
quitas sit nota: qui bone fame 7 vera /
cis testimonii sint: remoto amore 7 ti /
more: precio 7 omni malo studio: pre /
dicto modo firmauerint: sine mora con
iugia dissoluantur. consanguineos vero
extraneorum nullus accuset: vel consan
guinitatem in synodo computet: sed pro
pique ad quorum notitiaz pertinet. Si
autem tota progenies defecerit: ab an
tiquioribus 7 veracioribus quibus p /
pique tota nota sit: episcopus canoni
ce perquirat. et si inuenta fuerit separe
tur. Ecce. quibus accusantibus vel testi
ficantibus dirimēda sit consangui /
neorum coniunctio: que coniugium vo
catur.

Distinctio utilis

Je dicendū est q. aliud ē fomi
catio: aliud supru: aliud adul
teriu: aliud incest⁹: aliud raptus
Fornicatio licet sit genus omnis illiciti
coitus qui sit extra uxorem: tamen spi
ritualiter intelligitur in usu viduarum
vel meretricum uel concubinarum. Stu
prum proprie est virginum illicita deflo
ratio. Adulterium alieni thori violatio
vnde adulterium dicitur quasi ad alteri
thorū accessio. Incestus est consangui
nearum vel affinium abusus. vnde ince
stui dicuntur qui consanguineis vel af
finibus suis abutuntur. Raptus ad
mittitur: cum puella violenter a domo
patris educitur: ut corrupta i uxore ha
beat: siue puelle siue parentibus vis il
lata constiterit. hic morte mulctatur.
Sed si ad ecclesiam cum rapta confuge
rit: privilegio ecclesie mortis impunita
re meretur. Attēdēdū ē et illud Alexan
dri: qui ait q. frater sorore uxoris tue
cognati dicuntur: equiuocatiōis iure sit
7 necessitate vulgaris appellatiōis poti⁹
q. ulla cā ogeneratiōis. uxor. n. fr. is fra
trisa potius q. cognata uocatur. mari
ti frater leuir dicitur. duorum fratrum
uxores sanitices uocantur. quasi ean
dem ianuam intrantes. uiri soror glos
appellatur. Sororis autem uir non ha
bet speciale nomen: nec uxoris frater.
De parentalium graduum famosa qñ
oneraliquid lz min⁹ sufficiēter diximus.
Jam de spiritali cognatione addamus
que etiam personas impedit ut non sint
legitime ad inuendas nuptias. Tria
sunt quidem: consanguinitas: affinitas:
7 spiritalis germanitas. Cōsanguinitas
est inter eos qui iunguntur secundum li
neam generis. Affinitas inter eos qui

genere quidē nō sūt coniuncti: sed medi
ante genere sunt sociati. verbi grā: vxor
filiū fratris mei que si est de genere meo
per ipsam qui est de genere meo: mihi
affinis facta est: et ego illi. Spiritual
proximitas est inter cōpatrē et cōmatrē
et in eis quoz unus alterū de sacro fō
nte leuauit: et in cathetizatōe aut confir
matione tenuit. et in filiis eiusdē ho
minis carnales et spirituales.

Qui sunt filii spirituales.

Spirituales filii sūt quos de sa
cro fonte leuam: vel i catheti
zatione seu confirmatione te
nem. Filiū et filie spūales eorū sunt: q
uoniam meritis vocabulo eorū sacro baptis
mate immergūt. Dicūt enī spiritual filia sa
cerdotis q ei peccata sua cōfitef. vnde si
machus papa oēs quos in penitētia su
scipim: ita nri spirituales sūt filii: ut et ipsi
quos vel nobis suscipientib: uel sub tri
ne meritis uocabulo mergentib: vnda
baptismi regenerat. Siluester et āmo
net ut ad suā penitētiā nullus sacerdos
accedat. qā scriptū est. oēs quos i penitē
tia suscipim: ita nri sunt filii: ut in baptis
mate suscepti. quorū oīum flagitiosa est
omissio. Q autē cōpater et cōmater sibi
inngl nequeat: nec patē spiritualis v l ma
ter filie v l filio spirituali: ex concilio ma
gūtinēsi docetur. de eo qd interrogatis
si aliquis filiā suā duxerit vxorē. et de eo
q concubuit cū matre spirituali. et de eo
quis filium suum baptizauit. et vxor ei
de fonte eius suscepit: hac causa ut discidi
nū fieret coniugii: si post i tali copla pos
sunt permanere: sic respondendū est. Si
filiolā aut cōmatrē suā aliquis in coniu
gio duxerit: separandos esse indicamus:
et graui pna plectēdos. Si vō coniuges le
gitimi vā? v l ābo ex industria hoc fece
rint: vt filii suū de fōte suscipiant: si inn

pti manere uoluerit bonū est. Sin autē
grauis penitētia insidiatori iungatur: et
simul maneat. et si preuicator coniū
giū superuixerit: acerrima penitētia mē
dētur: et sine spe coniugii maneat. ex qui
bus apparet q aliquis filiolā suam: vel
cōmatrē non potest sibi copulare nu
ptialiter. et si presumptus fuerit: sepādi
sunt. Qui autē legitime coniūcti sūt: nō sep
andi sūt quia alē eorū insidiosē filiū de
fonte leuauit. Qd etia? Nicholaus con
firmat dicens. nosse desideras: vtrūz mu
lier que viri filium ex alia femina geni
tum de sacro fonte leuauerit: postmodū
possit cum eodem viro copulari. quos
ideo coniungi posse decernimus: quia fz
cauones sacros nisi amborum consensu
nullius religiōis obtentu debet coniūne
dimittere coniuges: cū aplūs precipiat.
Nolite fraudare iuicē nisi ex cō. f. a. et c.
Item dictum est nobis quādam semias
desidiose: quādam vero fraudulentē: ut
a viris suis separant: p prios filios corā
epis ad confirmandū tenuisse. vnde nos
dignūz duximus ut si qua mulier filium
suum desidia: aut fraude aliqua coram
epo tenuerit ad confirmandū ppe fal
latiam vel fraudem: qdū uiuat pnam
agat: a viro suo tū non separetur. Item
iohā papa. ad limia beati petri hō noie
Stephanus veniens: nostro presulatu i
notuit q filium suum i extremo vite po
sitū: necdūz baptisimū vnda lotū absen
tia sacerdotūz cogente baptizauit: cūq
ppis māibz suscepit: atq p huiusmōi
negocio reuerētia tua: pstatū hoiez a sua
punge iudicauit esse sepādū. qd fieri nul
laten? v dicitē scriptura. qd de? coniūcti
hō nō separet. et dñs nō dimittere vxorē
nisi cā fornicationis iubet. et nos tanta
auctoritate freti dicim? dimittēdū eē et
culpabile iudicādū qd necessitas itulit?

nam baptizandi opus laicis fidelibus
si tñ necesse fuerit libere pcedit. vñ si. s.
dictus homo filium morientē aspiciens
ne aiam ppetuo perire dimitteret: vnda
baptismi lauit: ut eū de potestate mori
eriperet: bene fecisse laudat. idcoq; sue
uxori sibi iaz legitime sociate: ipune duz
uixerit iudicamus manere coniunctum.
nec ob hoc debere separari. His aliisq;
pluribus auctoritatibus edocetur con
iuges nō esse separandos: si post legitiāz
copulam alter alterius filius de fonte le
uat: vel i confirmatione tenet.

Quid premisissis obuiet.

Is aut obuiat videt qd de^o de
dit. papa ait. puenit ad nos dī
aconus sacētaris nestre eplāz
deferens: q; quidā viri et mulieres pteri
to sabbato paschali p magno populi in
cursu nescientes filios suos suscepisse de
lauacro. cupis ego scire: an ppter h^o debe
ant viri ac mulieres ad ppiū vñm re
dire: vel nō. Nos vō hac re mesti ingiui
mus dicta priorū: et inuenim^{us} in arma
rūis aplice sedis iaz talia cōtigisse in pti
b^o ecclesiis. qz ab epīs ab hac aplica se
de volentib^{us} scire: utrū viri ac mulieres
redirent ad ppiū thori: beate memo
rie sancti patres Iul^{us} et Innocentius et
celestin^{us} cū epōrū plurimorū consensu in
aploz pncipis ecclia phibentes talia re
spōderūt: vt nullo mō se i coniugū reci
perent mulieres ac viri quicunq; aliqua
rōe susceperunt natos: s; separent se ne
suadēte diabolo tale vitiū inolefcerz. Itē
si qd filiastrū vñ filiastrā suā an epm te
nuerit ad cōfirmationē sepetur ab uxō
sua: et aliā nunq; accipiat. Hec autēz vñ
ad terrorē dicta sunt: nō qd ita cēt faci
endū: s; ne illud fieret sumope cauendū
ē. vñ de illis intelligendū est qd prius filios
suos vicissim de fōte susceperūt qd fierēt
cōiuges. pmissis aut auctoritatib^{us} oino

cōsentendū est: vt siue ppiū: siue tñ vi
ri filiū mulier de fōte susceperit: nō a vi
ro sepetur. qd de viro filii opōt^{et} itelligi
De copula spiritualium vel adopti
uorū vel naturalū filiorum.

Quod at spirituales vel adopti
ui filii nālibus copulari neque
ant: nichola^{us} papa testat: ita i
gens. ita diligere debet hō cum q se su
scepit de sacro fonte sicut patres. itē fra
tres et filios spūales gratuita et scā cō
munio ē: qd dicēda nō est consanguinitas
s; habenda spiritualis. pmitas. vnde
inter eps arbitror non posse fieri legale
coniugium. quia nec inter eos q natura
et eos q adoptione filii sunt: venerāde le
ges matrimōia cōtrahi pmittūt. Item
si inter eos nō contrahitur matrimōiūz
quos adoptio iungit: qd ro potius a car
nali oportet inē se contubernio cessare:
quos p celeste sacm regeneratio sancti
spiritus iunxit.

Si filii ante cōpaternitatez vel post
nati valeant coniungi.

De aut quidā nolūt intelligere
de illis tñ filiis qbus cōpatres
fui sē. de illis vō q ante opater
nitatez vñ post geniti sūt: pcedūt qd legiti
time et licite iūgi possunt. quibus uidetur
consentire vrbān^{us}. ii. dicent. sup quibus
cōsiliuit nos tua dilectio: hoc uidetur re
spōdendū vt baptisimus sit: si instāte ne
cessitate femina puerum in nomine tri
nitatis baptizauerit. et qd spūaliūz pentū
filii vel filie ante vñ p^o opaternitate gēi
te possint cōiūgi legitime pē i lā psonā
qua opatres sūt effecti. paschal^{is} vō scōs
post cōpaternitatez genitos copulari p
hibet scribens regio epō. post susceptūz
filium de fonte vel filia spūalem qui ex
opatre vñ ex cōmatre fuerit nati: matri
monio iungi nō possūt. Illud et notā
dū ē qd i triburienli cōcilio legē. Sigf

spūalis sue cōmatris filiaz fortuitu: et ita cōiugente rerum casu i coniugū duxerit cōsilio maturiori fuato hēat: atq; legitimo cōnubio honeste operam det.

Si q; ducere possit duas cōmatres alterā post alteram.

Olet et q; si cōmatrē vxoris post ei? obitū q; ducere vale /

at. de hoc et nicholaus papa

ait. sciscitatur a nobis sanctitas vestra: si q; duas cōmatres habere valeat. vnaq; post altā. In quo meminisse debes scriptū esse. Erūt dno in carne una. Cū igit ostet q; vir et mulier vna caro efficiunt restat virū cōpatrem constitui illi mulieri cuius assūpta vxor cōmater erat. et id virum illi femine nō posse coniungi q; cōmater eius erat: cum qua idē fuerat vna caro effectus. huic autē illud cōtrariū videtur. q; spiritualement hēt cōpatrē cui? filius de lacro suscepit: et ei? vxor cōmater nō est: licet ei compatre suo de fūcto: eius viduā ducere in vxorē. quos nulla spiritalis generatio fecerit. Itē ex epla paschalis pape. post vxoris obitum: cū cōmatre vxoris cōiugio copulati: nulla videtur rō vel auctoritas prohibere. Nō enim p carnal unionē ad vniōnem spiritus ptransit. S; sciendū ē q; auctoritas nicholai de illo agit q; vxori sue debitum reddidit postq; illius cōmater exiit. Illi vero auctoritates de illo agunt cui? vxor postq; a viro suo de relinquitur: illius cōmater efficit. nec p cōpaterinitatem a viro suo cognoscit. v; de illo potius agunt: cui? vxor ante defūgitur q; ab eo cognoscatur.

Si vir et vxor simul possit tenē puerz

Olet q; et si vxor cum viro suo simul debeat in baptismo suscipere puerz. de hoc urbanus i. ita scribit. q; vxor cū marito suo i ba-

ptismo simul nō debeat suscipere puerū nulla auctoritate iuenit prohibē. S; ut puritas spiritalis paternitatis ab omni labe et infamia conseruetur imunis: de creuim? ut vtriq; simul aspirare ad hoc non presumant. quia vero piaculare flagitiū commisit qui duabus cōmatrib? velut sororib? nuplit: magna pēitentia debere ei iniungi.

De secundis et tertiis et decem nuptiis

Ciendū est et q; non solū primę nuptie vel secūde sunt licite sed etiā tercię et quartę nō dā nāde. s; unde aug. secundas nuptias oīo aplūs licitas cōcedit. de terciis autem et quartis et de ultra plurib? nuptiis solēt homines mouere qōnē. S; q; audeat diffiniri q; nec apostolū uideo diffinisse ait enim. Si dormierit uir eius: cui uult nubat. si dicit prim? uel scūs uel tēus uel quouslibet. nec nobis diffiniendum est q; nō diffinit aplūs. unde ut breuiter respondeaz: nec illas nuptias debeo dā nare: nec eis uerecundiam numerosita/tis auferre. nec cōtra hūane uerecundie scūs audeo dicē: ut quoties uoluerit nubāt: nec ex meo corde pē scripte auctoritatem quouslibet nuptias damnare. Idē testatur hyero. ego nūc libera uoce exclamo: nec dānari in ecclia bigamiaz nec trigamiā. et ita licē qnto et sexto quē admodum 2° marito nubere. aplūs tū bigamos a sacerdotali honore excludit s; hoc si facit pro vitio bigamie: imo p sacramenti uirtute: ut sit una unius: sicut unica uinici. Illud tamen cesariensis conciliū uidetur innuere bigamiaz esse pām p̄biterū inquit in nuptiis bigami prandere non conuenit. q; cū penitētia bigamus indigeat: quis erit p̄biter qui tali/bus nuptiis possit prebere consensū? S; b° de illo intelligi potest q; prime vxoris

idiat: putatur desiderio 2° ul^o p^o signa-
culo sacri illud dicit. q^o in bigamo n^o ser-
natur. ambrosio dicit q^o p^o me nuptie t^om
s^ut institute a d^ono. 2° v^o sunt p^omille. q^o p^o
me nuptie sub b^ondicti^one dei celebratur
sublimis. 2° v^o et i^o p^onti carent gloria.

De resurrectione et iudicii p^oditione.

Ultimo de c^oditione resurre-
ctionis et m^o resurg^ontium: nec
n^o q^o de iudicii et misericordie q^o
litate breuiter disserendū ē. oibus q^ostidi-
bus q^o de hac re moueri solent satisfacē
non valeo. resurrexerūt carnez oīz qui
cūq^o nati sunt atq^o nascent^o et mortui sūt
atq^o morient^o: nullatenus abigere debet
xpianus. at^o enī ysaias. resurgūt mortui
q^o erāt in sepulchris. et ap^olus. nolū^o v^os
fres ignorare de dormitib^o ut non. cō.
i. s. q. i. n. b. s. resurrexerūt. hoc. n. di-
cim^o vobis in verbo d^oni quia nos q^o v^o
uimus q^o r. i. n. p. e. q. o. q^o m^o ipse d^onus
in iussu et in uo. archangel^o et in. t. dei de-
scendit de c. et mortui qui in xpō sunt. r.
p. deinde nos q^o uiuim^o ref. q^o reli. simul
rap. ob. xpō i aera. et sic. cū d^ono erim^o
his verbis. et veritas resurrectionis: et cā
atq^o ordo resurg^ontiū p^oclarissime insinuat

De voce tube.

Ausa est resurrectionis mortu-
orum erit vox tube que in ad-
uentu iudicis ab omnib^o audi-
etur. cui^o virtute excitabūt mortui et de
monumētis resurgēt. vnde proph^os. da-
bit uoci sue voces virtutis. i. effectū re-
suscitandi mortuos. et Joh^os euangelista
ait. v^oit hora i q^o oēs q^o i monumētis sūt au-
diēt. vo. si. dei. et p^ocedēt b^odi i resurrexerūt
onē vite: mali v^o i resurrexerūt iudicii.
Si v^o q^orit cui^o v^ol^o q^oerit vox illa. ap^ol^os
dicit q^o erit archangel^o. i. ip^osus xpī q^o ē
p^onceps angelorum. vel vox erit alius
vel plurius angelorū. Eadēq^o tuba dicit^o
q^o erit manifesta. i. nouissima. q^o postea

nō erit alia. hec tuba. ut ait ang^o. est cla-
mor de quo dicitur i euāgelio. Media
nocte clamor factus est. Ecce sponsus ve-
nit. e. o. ei. tube nomine aliq^os euident et
p^oclarū signū intelligitur: q^os vox ange-
lorū et tuba dei ab ap^olo dicit^o. et in euā-
gelio vox filiū dei et clamor appellatur
quod mortui audient et resurgent.

De nocte media.

Media autē nocte dicit^o ventur^o
ut ait ang^o. nō pro hora tēpo-
ris: sed q^o tunc veniet cum nō
speratur. Media autē nocte. s. cū valde
obscurū erit. i. occult^o veniet. dies enim
d^oni sicut fur ita i nocte ueniet. p^ote tam^o
nō incōgrue medie intelligi noctis tēpo-
re venturus: q^o ut ait Cassi. hec tēpore
p^omogenita egypti p^oculsa sunt: q^on^o et sp^o
sus venturus est. p^orib^o et locis conte-
stant^o auctores q^o aduent^o xpī dicit^o dies
d^oni: non pro qualitate tēporis: sed rerū
quā tūc cogitationes et p^osilia singulorū
patebūt. vnde i danielē. venist^o sedit die
rū: et libri ap^oerti sūt coram eo. libri sunt
conscientie singulorū q^o tūc aperient^o ali-
is. et tunc implebitur. nihil occultum q^os
nō reuelet. adueniente. n. sūmo iudice: si
sclū tenebre aeris illuminabunt^o: sed et
abscondita cordiū manifestabunt^o. virtu-
te igit^o diuina fiet: ut cuiq^o opera sua: vel
bona: vel mala in memoriam reuocent^o
et mentis intuitu mira celeritate cernāt^o
et accuset vel excuset hominē cōscientia
eāq^o teste saluet vel dānet: r.

De memoria electorū si tūc p^ocedē-
tia mala teneantur.

It^o queritur. xtrum electis tūc
adsit mēoria p^ocedētū malorū
sic bonorū. Quedam autē
videntur tradere bonos nō habituros
tunc memoriam p^ocedentium malorū
id est peccatorū vel tormentorū. ait. n.
ysaias. Ego creo celos nouos et terraz

nouam: et non erunt in memoria priora.
 et non ascendent super cor: sed gaudebitis
 in eternum. Item oblivioni tradite sunt
 angustie priores et abscondite ab oculis
 vestris. que de futuro exponens Hiero.
 ait. oblivioni traduntur priora mala: quia
 forsitan in futuro postine conuersationis
 memoria oino deletur: succedentibus bonis
 eternis: ne sit pars malorum priorum
 angustie memorari. Sed hec et his si-
 milia possunt accipi sic: ut non excludat
 memoria precedentium malorum: sed
 ex ea molestiam et lesione amoveat. Non
 enim memoria eorum sanctos contri-
 stabit: vel eorum beatitudinem offu-
 scabit: sed gratiores deo reddet. vñ sup
 psalmum. lxxvii. ait Greg. quomodo
 in eternum misericordias canit qui mise-
 rie non meminit? Quomodo autem ple-
 na beatitudo si memoria reatus mentem
 tangit? sed sepe leti tristius meminim? et
 sanctorum dolorum meminimus sine dolore:
 et ideo amplius leti et grati sumus. Ex his
 apparet quod si priorum malorum memo-
 riaz sancti habebunt in futuro: non erit eis
 ad penam vel derogationem: sed ad
 gratiarum actionem. Si vero querit: utrum
 peccata que fecerunt electi prodeant tunc
 in notitiam omnium: sicut mala damnanda
 dorum omnibus erunt nota. non legimus hoc
 expressum in scriptura. unde non irratio-
 nabiliter putari potest peccata hic per
 nitentiam tecta et deleta: illic etiam regi-
 strari. alia vero cunctis propalari.

De his qui vivi reperientur.

Veri solet utrum illi quos vi-
 uos laudat christus: nunquam oino
 morituri sint: an ipso tempore spa-
 cio quo rapiuntur obuiam christo: ad immortali-
 tatem mira celeritate sint transiituri. Non
 enim dicendum est fieri non posse: ut per
 aera in sublime portentur in illo spacio

et moriantur et reuiuiscant. Ad hunc autem se-
 sum quo estimemus illos in quo spacio
 et passuros mortem: et accepturos immor-
 talitatem. Apostolus nos argere videtur:
 ubi dicit. In christo omnes uiuificabimur.
 et alibi. quod seminas non uiuificatur: nisi
 prius moriatur. Cur autem nobis incre-
 dibile videatur illam multitudinem cor-
 porum in aera quodammodo seminari
 atque ibi protinus immortaliter et incor-
 ruptibiliter reuiuiscere: cum credamus
 in istu oculi futuram resurrectionem: et
 in membra sine fine victura tanta velo-
 citate reditura antiquissimorum cada-
 uerum puluerem? Sed vellet de his po-
 tius audire doctiores. Si igitur sanctos qui
 reperiuntur christo veniente uiuentes: eique obuiam
 rapiuntur: crediderimus in eodem rap-
 tu de mortalibus corporibus exituros
 et ad eadem mori immortalia reditura
 nullas in verbis apostoli patiemur angustias:
 generaliter accipientes illud quod dictum
 est. omnes quidem resurgemus tam. scilicet boni
 et mali: sed non omnes immutabimur
 scilicet in solennitatem resurrectionis: vel
 in gloriosam resurrectionem. de hoc etiam
 Ambrosius ait. In ipso raptu eorum qui vi-
 ui reperientur mors erit et resurrectio:
 ut anima quasi per soporem egressa de
 corpore eidem in momento reddatur.
 E contra vero Hieronimus scribens ad
 marcellam testari videtur: dicens quos-
 dam in fine seculi non esse morituros ad
 ueniente christo: sed viuos repertos in
 immortalitatem repente mutandos. horum
 autem quod verius sit non est humani iudi-
 cii dissonare. His autem adiciendum est du-
 pliciter intelligi quod dicitur christus iudica-
 turus viuos et mortuos: aut enim viui
 accipiuntur qui in aduentu eius repientur
 viui: licet in raptu moriantur. et mortui
 qui ante decesserant. vel viui et mortui

accipiuntur iusti et iniusti. Cuius ex predictis sane credi valeat oēs resurgeturos credendum est etiā q̄ omnes resurgēt i corruptio nō utiq; impassibiles: q̄ mortē patietur etnā: sed sū diminutōe mēbro rum oīa humani corporis habituri mēbra. Nec tamē gloria ac sp̄e impassibilitatis induentur.

De etate et statura resurgentium.

Quē et nō nulli p̄cētari et q̄rē an i eadē etate et statura cōporis oēs resurcturi sint. Qui dam putauerunt oēs resurrecturos fm mēsurā etatis et staturē xp̄i. id quia ap̄ls ait. donec occurramus oēs in viū per fectū: i mēsurā etatis plenitudis xp̄i. s̄ ex his verbis non eadem resurgentibus assignatur statura: s̄ etas. Dēs enī i eadē etate resurgēt in qua xp̄us mortuus est et resurrexit: cuiusq; etatis fuerint mortui. virū autē p̄fatur: nō ut distingueret sexum: sed ut significaret p̄fectionem virium quam tunc habebunt sed nō omnes eadē staturā corporis obtinebunt. vnde auḡ. non ait in mēsurā corporis vel stature: sed etatis. q̄a vniū quisq; suā recipiet mēsuram corporis quā v̄l hūit i iuētute: etiā si senex obiit vel fuerat habiturus si ante est defunctus etas vero illa erit ad quā xp̄us p̄uenit. scilz iuuenilis. vt circa. xxx. annū. Trīginta enim duorū annorū et trīū mēsum erat etas xp̄i: in q̄ mortuus est et resurrexit. nō est fas dicere q̄ in resurrectione accidat corpori magnitudo quā nō habuit hic: nec erat habiturus diu viuēdo nec maiora corpora redigenda sunt ad modū dñici corporis. periret enī multū de illis corporibus: cui nec periturus sit capillus vt ait dñs. capill⁹ de capite uestro non peribit.

De resurget q̄qd fuit de substantia et nā corporis: et si nō i eadē p̄e corpis.

On enim perit deo terrā in a teries: de qua mortalium creatur caro: sed in quolibet puluerē cineremue soluitur: in quolibet alius aurasq; diffugiat: in quamcunq; aliorum corporum substantiā: vel in ipa elementa vertatur: in quorumcunq; animalium et hominum cibum carnēq; mutetur: illi aīe in puncto temporis redit que illam primitus ut homo fieret: crederet: viueret: animauit. Ipsa igit; terra materies que discedente anima sit cadaver: non ita in resurrectione reparabitur vt ea que dilabuntur et in alias atq; alias species rerum vertuntur: quia ad corpus redeunt vnde dilapsa sunt. ad easde; quoq; corpis p̄tes vbi fuerūt redire necesse sit. Alioquin si capillis rediret q̄s tam crebra tōlura detraxit. Si vnguib; q̄s totiens depressit exectio imoderata et indecēs: cogitantibus resurrectionem carnis: et ideo non credentibus occurrit infirmitas. Sed quemadmodum si statura cuiuslibet solubil' metalli igne liq̄fceret: vel cōtereret in puluerē: vel confunderetur in massam. et eaz vellet artifex rursū ex illius materia et quantitate reparare: nihil interesset ad eius integritate; que particula materie cui membro statim redderetur: dum tū totū ex quo constituta fuerat restituta resumeret. Ita deus mirabiliter atq; inefabiliter artifex: de toto quo caro nra constituta erat: eam mirabili celeritate restituet. nec aliquid attinebit ad ei⁹ reintegrationem: vtrum capilli ad capillos redeāt: et vngues ad vngues: an quicqd eorū perierat: mutetur in carnem et in partes alias corporis: auocetur: curate artificis providentia: ne quid inde cens fiat. Inde corū q̄ppe aliquid ibi nō erit: s̄ q̄qd ibi futūz ē: hō decebit. q̄ nec futurū ē si nō decebit. Hoc aut i corpib⁹ scōz

intelligendam est. de quibus consequenter adiungit. Resurgat igitur sanctorum corpora sine villo vitio: sine vlla deformitate: sic sine vlla corruptiōe: onere: difficultate: in quibus tanta facilitas est: felicitas erit. propter quod et spiritualia dicta sunt cum proculdubio corpora futura sint: si spiritus. Ex his apparet quod una etas erit omnium resurgentium. scilicet iuuentutis: natura vero diuersa. scilicet quam quisque habuit in iuuentu li etate: vel erat habiturus si ante est defunctus. nec de substantia de qua hominis caro creatur aliquid peribit: sed omnium particularum ante dispersarum collectio ne reintegrabitur naturalis substantia corporis. sanctorumque corpora sine omni vitio fulgida sicut sol resurgens precelsis unctis deformitatibus quas hic habuerunt.

Si mali tunc habeant deformitates quas hic habuerunt.

Et reprobis solet queri an eorum deformitates hic habitae resurgant. hoc autem augustinus non asserit: sed dubium relinquit: ita inquit quicunque ab illa perditionis massa quam per adam facta est: non liberantur per christum resurgent quidem etiam ipsi unusquisque cum sua carne: sed et cum diabolo eiusque angelis puniantur. verum vero ipsi cum vitis et deformitatibus suorum corporum resurgant: quecumque in eis gestarunt in reantrando: laborare quid opus est? Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo: quorum erit sempiterna et certa damnatio. Ecce non diffinit an tunc habeant deformitates quas hic habuerunt reproborum corpora. Si vero queritur de corporibus malorum quod in igne ardeant et non consumantur. augustinus variis exemplis astruit: et semper nihil ignibus ea ardere: et si consumi illa combustione. sicut animus: cuius perfectio corporis vivit: et dolorem pati potest: et mori non potest. hoc enim erit tunc et in corporibus damnatorum quod nunc esse scimus in animis omnium. Quod etiam solet an corporali igne ardeant. Ad quod augustinus respondens ait: cur non dicam? Quis miris: veris tamen modis spiritus incorporeos posse pena corporalis ignis affigi: si spiritus hominum et ipsi incorporei et non potuerunt includi corporalibus membris: et tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari. Gehēna illa que stagnum ignis et sulphuris dicta est: corpore ignis erit. et cruciabit damnatorum corpora hominum vel demonum. sed solida hominum aerea demonum. unde non veris erit ignis et verita ait. de quo igne si queris quis vel ubi sit: augustinus sic respondet. cuiusmodi ignis eternus sit: et in qua mundi vel rerum parte futurus sit: homines scire arbitror neminem: nisi forte cui spiritus diuinus ostendit.

Si anime sine corporibus sentiant ignem corporalem.

Um autem constet animas igne materiali in corporibus cruciandas: queri solus an inter resurrectionem corporum anime defunctorum reproborum materiali igne cremetur. de hoc Iulianus tolletane ecclesie episcopus: gregoriū dicta secutus: ita scripsit. si vivens hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore: cur non post mortem etiam corpore igne teneatur? Teneri autem spiritum per ignem dicimus: ut in tomentis ignis sit videndo atque sentiendo. quod non solum videndo: sed etiam experiendo anima ignis tormentum patitur: ex cuius gelio colligitur: ubi veritatis voce diuinus mortuus dicitur in inferno sepultus anima quod in igne teneatur immutari.

Cum abraham deprecatur dicens. mitte lazarum ut intingat. ex. d. s. in. a. 7 re. lin. m. quia crucior in hac flamma. Duz ergo peccatorem diuiter dāpnatū i igni bus veritas phibet: quis sapiēs repro / boꝝ aias teneri ignibus neget: precipue cum humanā animā corporis similitu / dinem habere doceat. Aug. ita iquiens pfiteri animā hīc posse similitudinē corporis: 7 corporalū omnino mēbro / rū q̄squis renuit: pōt negare animā eē que in sōpnis videt: vel ambulare: vel se dere: vel huc atq; illuc gressu vel etiā vo latu ferri: hoc sine quadā similitudinē cor poris non sit. proinde etiā si hanc simili tudinē apud inferos gerit non corpo ralem: sed corpori similem: ita etiā i locis esse videtur non corporalibus: sed corporalium similibus: siue in requie siue in doloribus. In cassiani etiā volu / minibus legitur q̄ non sint ociose: atq; nihil non sentiant: cum diues ille in iher ūo se flamma cruciari clamat. vnde p batur animas defunctorū nō solum suis sensibus nō priuari: sed nec istis affecti bus. s. spc: tristitia: gaudio ac metu ca / rē. et ex his q̄ sibi i illo generali examīe referuant: quiddā eas iā icipē p̄gustare

De abortiuis fetibus 7 monstris.

Illud etiam inuestigari opoz / ter si abortiuū fetus 7 monstra resurgēt: 7 qualia. de q̄ aug. ait ita. Occurrit 8 abortiuis fetib? qd: qui iam sunt nati in vteris matrum: sed non ita ut iam possit renasci. Si enī re / surrecturos eos dixerimus. de his qui iam formati sūt tollerari potest ut cūq; q̄s dicitur. Informes vero q̄s nō procli ui? p̄ire arbitretur. sicut semina que cō cepta nō fuerit. scrupulose quidez inter doctores queri ac disputari potest: quā do icipit homo in vtero viuere: an sit

quedam vita occulta: que nōdum moti bus viuētis appareat. negari enī vixit se puerperia: que ideo mēbratim exe / cantur ut eiiciantur ex vteris pregnan tium: ne matres etiā si mortua ibi reli / quāt occidat: ipudētia nimia videt. Ex quo autem incipit homo viuere ex illo vtiq; iā mori potest. mortuus vero vbi cūq; illi mors potuit euenire: quomodo ad resurrectionem nō pertineat: repire nequeo. neq; enī 7 monstra que nascun tur 7 viuūt quālibet cito moriātur: aut resurrectura negabūtur. aut ita resur / rectora credēda sūt: s; pot? corcā emē dataq; nā. Absit enī ut illum bimēbrē quē nup natum in oriente fratres dile / ctissimi: i qui cum viderūt retulerūt. 7 s; ctus Hieronimus scripsit ut vñ hoiez duplicem: ac nō potius diuos q̄s satuz erat: si gemini nascerentur: resurrectu / ros estimemus. Ita 7 cetera que nimia deformitate monstra dicuntur: ad hūa ne nāe figurā resurrectione reuocabūē

De diuersis animarum receptaculis post mortem:

Reterea sciendum est q̄ om̄s anime ut ait aug. cum de se / culo exierunt: diuersas habēt receptiones. bone habēt gaudium: ma le tormēta. sed cum facta fuerit resurre ctio: 7 bonoz gaudium amplius erit: 7 maloz tormenta grauioza quādo cum corpore torquebūtur. Ex his osten ditur q̄ maius gaudiū erit i sanctorum resurrectione: 7 post q̄ fuerit ante. 7 q̄ diuersa receptacula habebūt sanctorum anime: de quibus idem aug. ait. Tēpus q̄s iter hois mortē: 7 vltiaz resurrectio nem interpositum est: animas abditis receptaculis cōtinet: sicut vnaqueq; di gna est requie vel erūpna: p eo q̄s sorti tā est in carne dum viueret.

De suffragiis defunctorum.

Eq; negandū est vt ait aug.
defunctorum animas pietate
suorum uiuentium releuari: cū
p illis sacrificium mediatori offertur:
vel elemosine fiunt i ecclesia. sed hec eis
profiunt: qui euz uiderent: hec sibi vt po
tētia possēt prodesse meruerūt. Est enī
quidam uiuendi modus: nec tam bonus
vt non requirat ista post mortem. nec tā
malus: vt ei non proficiat ista post mor
tem. Est uero talis in bono vt ista non
requirat. et est rursus talis i malo vt nec
his valeat: cum hec uita transferit ad iu
uari. Quocirca hic omne meritum cō
paratur: quo possit post hanc uitam qd
piam grauari vel releuari. Nemo autē
speret qd hic negligat: cum obierit apud
deum promereri. Non igitur ista que p
defunctis cōmendandis frequētat eccle
sia: illi aplice sunt aduersa sententie qua
dictum est. Omnes astabimus ante tri
bunal xpi: vt referat unusquisq; ea que
per corp' gessit: scilicet bona siue mala
quia etiam hoc meritum sibi quisq; euz
in corpore uiueret cōparauit: vt possēt
ei ista prodesse. Non enim omnibus pro
fiunt. et quare non: nisi propter differen
tiam uite: quā qsq; gessit in corpore. euz
ergo sacrificia siue altarie siue quarum
cūq; elemosinarū pro baptizatis omni
bus offeruntur: pro ualde bonis grati
arum actiones sunt: pro non ualde ma
lis propitiaciones. sed pro ualde malis
etiam si nulla sit adiunamēta mortuorū
tamen qualescūq; uiuorum consolatioes
sūt: quibus uero profiunt: vel ad hoc p
ficiūt: vt sit plena remissio: vel certe vt tol
lerabilior sit ipsa dāpnatio. Orationib;
ergo sancte ecclesie et sacrificio salutaris:
et elemosinis que pro eorum spiritibus
offeruntur: nō est dubium mortuos ad

iuari: vt cum eis misericordius agat
a domino qd eorum peccata meruerūt
hoc enim a patribus traditum tota ob
seruat ecclesia: vt pro eis qui in cōmun
ione corporis et. s. defuncti sūt: cum ad ip
sum sacrificium loco suo cōmemorētur
oratur: ac pro illis quoq; id offerri cō
memoretur. Nō ē igit abigendum ista
prodesse defunctis: sed talibus q ita ui
xerunt ante mortem: vt possint hec eis
utilia esse post mortem. Nā q sine fide
operante per dilectionem: cuiusq; sacra
mentis de corpore exierunt: frustra illis
a suis huiusmodi pietatis officia ipedū
tur: cuius dum hic essent pignore carue
runt: nō misericordiā sibi thesaurizan
tes: sed iram. Non ergo mortuis noua
merita cōparantur: cum pro eis aliqd
boni operantur sui. sed eorum precedē
tibus cōsequentia ista redduntur. Nāq
istam qsq; timens uitā: nisi qd in ea
meruerit non poterit habere post eam.
Ecce quibus et qualiter proficiunt illa que
pro defunctis frequētat ecclesia. Medi
ocriter malis suffragantur ad pene mi
tigationes. Mediocriter bonis ad ple
nam absolutionem. qui non habēt tan
te perfectionis merita: vt non indigeāt
iuuari per pauperes quorū est regnum
celorū: quos sibi fecerunt amicos de mā
mona iniquitatis. quorum tanta ē perse
ctio et his adiutoris non indigeāt. q
les sūt apli et martires. vt enī ait aug.
Iniuria est p martire orare cuius debe
mus orationibus cōmendari. p aliis au
tem defunctis oratur.

De officiis sepulture.

Epēpis uero exequiarū idē
Aug. ita dicit. Dēpa funeris
agmina exequiarū supruosa
et diligentia sepulture uiuorū sūt qliacūq;
solatia: nō adiutoria mortuorū. Si aliqd

prodest mortuo impio sepultura pretio
sa: oberit pio vel nulla preclaras ere
quias in conspectu hominum purpu
rato illi diuiti exhibuit turba famuloz
sed multo clariores in conspectu domi
ni vlcero illi pauperi ministerium ex
hibuit angelorum: quatenus extulerunt:
non in marmoreum tumulum: sed in
abrahe gremium. Sit tñ cura mortuof
sepeliendi et sepulchra cõstituendi: quia
hec i scripturis sãctis iter bõa opera de
putata sunt. nõ solum in corporib⁹ pro
phetaz aliorũq; sanctorum: sed etiam
in ipsius domini corpe qui ista fecerunt
laudati sũt. Impleant igitur hic omnes
homines erga suos beneficia postremi
muneris: et sui humani lenimenta mero
ris. verum illa que adiuuant spirit⁹ de
functorum. scilicet orationes mul
to obseruantius procurent.

De duobus eque bonis: quorum al
ter plura post mortem hẽt auxilia.

Olet moueri questio de duo
bus: vno diuite: aliq; paupere
pariter mediocriter bonis: q
predictis suffragiis indigent: et merue
runt piẽ post mortẽ iuari. p altero ve
ro. i. pro diuite spũales et cõmunes fiũt
orationes: multeq; elemosinarũ largiti
ones. pro paupere vero nõ fiunt nisi cõ
munes orationes. Querit ergo an tantũ
iuetur pauper paucioribus subsidis:
quantum diues amplioribus. Si nõ pa
riter iuuatur: non ei redditur fm meri
ta. Meruerunt enim pariter iuari: qz
pariter boni extiterunt. Si vero tantũ
suffragii consequitur quantum diues:
quid contulerũt diuiti illa specialiter p
eo facta? Sane dici potest nõ ei magis

valuisse generalia et specialia: q; paupe
ri sola generalia suffragia: et tamẽ plu
ciunt diuiti spũalia: non quidem ad ali
ud vel maius aliquid: sed ad idẽ ad qd
generalia: vt ex plurib⁹ et diuersis caus
vñ p̃pet̃ emolumentuz. p̃de tñ alit̃ dici
illa plura subsidia cõtulisse diuiti celeri
orem absolutionem: non pleniorẽ.

Quibus suffragiis iuuabitur medio
criter bonus in fine.

Ed iterũ queritur de aliquo
mediocriter bono: qui talibus
indigens suffragiis: in ipso cõ
sumationis seculi articulo euz reliquis
migrabit: si saluus fuerit. pro eo non of
fertur vltimus sacrificium vel oratio
vel elemosina. nec habebat tante perse
ctiõis merita q; his suffragiis nõ ege
ret. Nũquid ergo saluabitur? estimo eũ
quali per ignem trãseuntem saluari me
ritis et intercessionibus celestis ecclesie:
que pro fidelibus semper intercedit vo
to et merito donec impleatur christus.

Quomodo sãcti glorificati audiũt p
ces supplicantiũ: et quomodo iterce
dunt pro nobis ad dẽum.

Ed forte qris: nũqd p̃ces sup
plicantiũ audiũt: et vota postu
lantiũ i eoz notitiã pueniũt.
nõ ẽ incredibile aĩas sanctorũ q; i abscon
dito faciei dei veri luminis illustratione
letantur: in ipsius cõtemplatione ea q
foris aguntur intelligere quantum illis
ad gaudium vel nobis ad auxilium
pertinet. Sicut enim angelis ita et sen
ctis qui deo assunt petitiones nostre
innotescũt i verbo dei qd cõtẽplant. vñ

et dicuntur angeli vota et orationes nostras offerre deo. Non quia cum decessant: sed quia eius voluntatem super eis consulunt. Unde Aug. angelis qui sunt apud deum innotescunt petitiones nostre ut quodammodo eas offerant deo: et de his consulant. et quod deo iubente implendum esse cognoverint: hoc nobis vel evidenter vel latenter reportent. unde et angelus hominibus ait. Cum oraretis orationes vestras obtuli deo. Ad omnia quidem scieda sufficit deo sua perfectio. habet tamen nuncios. id est angelos: non qui ei que nescit annuncient. non enim sunt ulla que nesciat: sed bonum eorum est de operibus suis eius consulere veritatem. et hoc est quod dicuntur non nulla annunciare: non ut ipsi ab eis discant: sed ut ab eis ipsi per verbum eius sine corporali sono annuncient. Annunciant etiam quod voluerit ab eo missi: ad quos voluerit totum ab illo per illud verbum eius audientes. id est in eis veritate imminentes: quid sibi faciendum: quid quibus et quando nunciandum sit. Nam et nos orantes cum: non cum decemus: quia novit: ait verbum eius: pater vester quid vobis necessarium sit prius quam petatis ab eo. Nec ista ex tempore cognovit: sed futura omnia temporalia: atque in eis etiam quid et quando ab illo petaturi fueraemus. et quos et de quibus rebus vel exaudiri: vel non exaudiri: esset sine initio ante presciuit. Non ergo dicunt angelus orationes nostras offerre deo: quasi deus tunc novit quid velimus: et quo indigeamus: quia omnia antequam fiant: sicut et postquam facta sunt: novit. sed quia necesse habet rationalis creatura temporalis causas ad eternam veritatem referre: sine petendo quid erga se fiat: sine consulendo quid faciat:

Quod dictum est de angelis attribuit sanctorum animabus.

I autem angeli a deo per eorum verbum dicunt petitiones nostras: et quid de eis implendum sit: et quid non: cur non credamus et animas sanctorum dei faciem contemplatum in eius veritate intelligere preces hominum: que et implende sunt vel non. Unde et quod deus dicit exaudire preces quorundam: sed non solum quando effectum accipiat: sed etiam quando innotescit cur angelorum: et sanctarum animarum quid inde futurum sit vel non. et quod cognoscunt in dei voluntate esse volunt et ipsi. Adeo enim veritati superne addicti sunt ut nihil propter eius voluntatem queant velle. intercedunt igitur pro nobis ad deum sancti: et merito dum eorum merita suffragantur nobis et affectu dum vota nostra cupiunt impleri. Quod tamen non faciunt nisi in voluntate dei implenda didicerint. Oramus ergo ut intercedant pro nobis. Iure merita eorum suffragentur nobis: et ut ipsi velint bonum nostrum. quia eis volentibus deus vult. et ita fiet. Ex premissis constat quod cum quibusdam misericordius agit deus: quam aliqui eorum peccata meruerint. scilicet mediocriter malis: qui suffragiis ecclesie iuvantur.

Si valde malis aliqua detur mitigatio pene.

Ed querit hic de valde malis utrum et ipsi in aliqua penarum mitigatione dei misericordiam sentiant: ut minus quam meruerint puniantur. Quidam autem autumant eos nullam releuationem pene habituros Quod confirmat iacobi auctoritate dicentis

Judicium sine misericordia fiet illi qui non fecit misericordiam. Aug. etiā ait. Misericordia hic: iudicium in futuro. Idē distinguens quomodo omnes vī dei sint misericordia et veritas: ait. erga sanctos viros omnes vī domini misericordia et veritas. quia et iudicādo subuenit: et ita non deest misericordia. et in miserando id exhibet quod promissit ne desit veritas. erga etiā omnes quos liberat et dāpnat: omnes vī sunt misericordia et veritas. quia ubi non misereatur: vindeat veritas datur. dicens ubi nō miseretur dat intelligi aliquid a deo fieri ubi ipse nō miseretur. Sed his occurrit quod ait cassio sup psalmū. 50. loquens de misericordia et pietate dei. hec dūe inquit res iudicio dei semper adiuncte sunt. ergo et in punitione malorum non est iustitia sine misericordia. Idem de misericordia et de iudicio ait. hec duo mutua societate sibi iunguntur. In his breuitate omnia opera includit. Aug. quoque respondens illis qui reproborum supplicia finem habitura contēdunt: ita illorum repellit opinionem: asserens reprobos perpetuo puniendos: et eorum supplicia aliquatenus mitigari non neget. frustra inquit non nulli eternam dāpnandorum penam et cruciatum sine intermissione perpetuos humano miserant affectu. atque ita futurum esse non credunt. non quidē scripturis aduersando diuinis: sed proprio metu duram quoque molliendo: et in leuiorem flectendo sententiam: que putant in eis terribilior esse dicta quam veritas. Non enim inquit obliscetur misereri deus aut cōti. in ira. ini. f. hoc quidē in psalmo dicitur: sed de his intelligit qui sunt uasa misericordie. quia et ipsi nō pro meritis suis: sed deo miserante de misericordia liberantur. aut si hoc ad eos perti-

nere estimant: nō ideo necesse est: ut dāpnationem opinentur finire posse eorum. de quibus dictum est. Ibunt hi in supplicium eternū. ne hoc modo putetur habitura sine felicitas illorum: de quibus cōtrario dictum est. Iusti ibunt in vitam eternam. sed penas dāpnatorum certis temporibus estimant: si hoc eis placet: aliquatenus mitigari. sic quippe intelligi potest manere ira dei in illis. i. ipsa dāpnatio. hec enim ira dei vocatur non diuini animi perturbatio: ut in ira dei. i. manente ira sua non contineat misericordies suas: si eterno supplicio finē dando: sed leuamen exhibendo vel iterponēdo cruciatibus. ga nec ps. ait. Etd finiedam irā suā: l p' irā suā: s; i ira sua. q si sola cōte alienari a regno dei: carere magna multitudine dulcedinis dei: tam grandis tamen est pena et ei possint nulla tormēta que nouimus cōparari si illa sit eterna. Ista autem sit quālibet multis seculis longā. Manebit ergo sine fine mora ppena tua dāpnatorum. et omnibus erit ipsa cōmunis. sicut manebit cōmuniter omnium vita eterna sanctorum. Ecce ita asserit hic penas reproborum non esse finendas. quod nō improbat: si dicat eorum supplicio aliquod leuamē adhiberi. vñ nō incōgrue dici potest deū: et si iuste id possit: non omnino tātum puniri malos in futuro quantum meruerunt. sed aliqd eis quantūcūque mali sint de pena relaxare.

Determinat premissas auctoritates.

Uod ergo dictum est. Iudicium sine misericordia fieri illis qui non finit. Ita intelligi potest quod iudicium dāpnationis fieri illis: quod non

fecit misericordiam pro eo quod fuit sine misericordia. vel sicut iudicium ei sine misericordia liberante et saluante: qui tamen in aliqua pene alleviatione misericordiam dei sentiet. ita cum dicitur misericordia hic: iudicium in futuro: non negatur quin in futuro sit misericordie effectus: et in electis qui per misericordiam ab omni miseria liberantur: et in reprobis qui minus quam meruerunt cruciabuntur. Sed hic non sine causa dicitur fieri misericordia: et iudicium in futuro: quia et hic multis modis miseretur deus: quibus non miserabitur tunc: vocat enim nunc peccatores et iustificat: quod tunc non faciet. et tunc reddet singulis secundum merita: manifeste iudicabit qui nunc occulte iudicat.

De occulto dei iudicio.

Alius occultum iudicium ut ait augustinus. intelligitur pena quam quisque vel exercetur ad purificationem: vel mouetur ad conversionem vel si contempnitur excecatur ad damnationem. Occultum igitur dei iudicium dicitur pena qua iudicat purgando: conuertendo excecando. Iudicia quoque dei interdum appellantur dispositiones eius de omnibus rebus. unde quod incomprehensibilia sunt. in. e. et inue. vni. vie. et. et iudicia eius abissus multa. Iudicium autem quo in futuro iudicabit intelligitur sententia: qua ventilabitur arena. id est diuidetur localiter boni a malis ministerio angelorum. et illi in vitam ducentur: illi in supplicium mittentur qui nunc simul mixti sunt.

De iustitia et misericordia dei

Ed quomodo iustitiam dei et pietatem id est misericordiam super casus. duas res dixit. que se per adiuncte sunt dei iudicio. Iustitia enim dei et misericordia non due res: sed una res. id est diuina essentia est: sicut supra plu-

ribus auctoritatibus ostensum est. quia non est deo aliud esse misericordem quam misericordiam. nec iustum quam iustitiam: sed idem est propterea. nec aliud est esse misericordem quam iustum: vel misericordiam quam iustitiam: sed omnino idem. quia nec denominatiue: sed essentialiter hec de deo dicuntur. Cur igitur dicit scriptura de operibus dei quedam esse misericordie: quedam iustitie. Si enim iustitia dei misericordia est: quecumque sunt opera misericordie: opera esse videntur iustitie. et e converso. his potest responderi sic. In illis locutionibus quibus huiusmodi operum sunt distinctiones: ut alia misericordie: alia iustitie alia bonitati tribuantur: non diuersitas subiacentis. id est rei his vocabulis significare exprimitur: sed varietas sensuum et effectuum in creaturis monstrat. Cum enim dicitur deus iustus: vel iustitia essentia diuina predicatur: et ed quod ipse sit distributor et iudex meritorum intelligi datur. ita et cum dicitur misericors essentia diuina predicatur. et insuper quod ipse sit miserorum liberator intelligi datur. Sicut cum dicitur bonus essentia diuina predicatur. ut cum dicitur deus: et insuper auctor bonorum omnium ostenditur. ita et cum dicitur deus essentia diuina predicatur: et ipse timendus ostenditur. Inde ergo quedam opera misericordie: quedam iusticie dicuntur. non quia essentia diuina hec et illa operatur: et quin hec et illa sint opera diuine essentie que dicitur misericordia et iustitia: sed quia quedam sunt quibus ostenditur iudex et equus distributor. quedam quibus ostenditur miserator. Misericors enim dicitur in natura. miserator in exhibitione. et in quibusdam operibus dicitur effectus misericordie esse. in quibusdam effectus iustitie. non quod aliud efficiat iustitia aliud misericordia dei: si ad essentiam referas: sed quia ex quibusdam effectibus intelligitur iudex: ex quibusdam miserator. vel ut quibusdam placet: iustus et misericors. Sed

fm h^o occurrit qd quod ex aliis ostēda-
tur iustus: et ex aliis misericors: cum sit
ei idē eē iustus: et eē misericordē. Si. n. fz
eandē rōez iustus dicit et misericors: ex
eo ope quo intelligit iustus: intelligitur
misericors. et ecōuerso. fz dixi supra qd
cū dicit de iust^o et misericors ita eadē di-
uina eētia significat: et fz eā idē p dicit
et etiā qdā diuersa itelligatur. Intelligi-
mus enī p hoc eū miseratōz et iustū in-
dicē. Qd enīdēter origē. ostendit dicens.
oia q sunt dei xpus ē. ipe sapia eius. ipe
fortitudo ei⁹. iustitia: sanctitas. ipe pru-
dētia. Sed cū hoc vñ sit i subiacēte p
uarietate sensuū: diuersis nūcupat voca-
bulis. Aliud enī significat sapia. aliud ius-
titia. quādo enī sapia dicitur: discipli-
nis re diuinaz et hūanaz rez institutē
itelligitur. qñ iustitia: distributoz et iudic-
meritoz isinatur. ita et pudētia cū di-
citur: doctoz et demonstratoz bonarū et
malaz rez vñ neutraz itelligitur.

Auctoritatib⁹ probat quedā iustitie
alia misericordie: alia bonitati tribui
Uod autē qdam misericordie
opa: qdā iusticie: qdā bonita-
ti attribuantur: in scripturis
facile est repire. et de misericordia quidē
et iusticia manifestū ē. De bonitate vero
et misericordia aplūs latet. Sz aug⁹. di-
cit illa opa. pprie ad misericordiā ptine-
re: qbus aliq a miseria liberātur. ad bo-
nitatē vero nō solū illa: sed facturam et
gubernationē naturalū. ita dicens. ad
misericordiā ptinēz q a peccatis mun-
dat et de miseria liberat. Ad bonitatem
vero q celū et terrā: et oia valde bona
creauit et eēt. Idē celi nō indicēt mise-
ricordia vbi nlla ē miseria. In terra ho-
minis habūdat miseria: et suphabūdat
dñi misericordia. Miseria igitur hoīs
et misericordia dñi plena ē terra. nō celi
qñ nō idigēt misericordia. Indigent tñ

regēre dñō. oia enī idigēt dñō: et mise-
ra et felicia: quia sine illo miser non sub-
leuatur: felix nō regitur. Itē alibi. miseri-
cordia ē erga miseros: bonitas erga quos
libet. iterdū tñ misericordia large acci-
pitur et bonitas.

Quo vniuerse vie dñi misericordia
et veritas dicatur.

Ost hec cōsiderari oportet ex
q^o sensu vniuerse vie dñi dicā-
tur misericordia et veritas. h^o
multiplicem recipit expositionē. Vniuer-
se enī vie dñi qbus ad nos venit et ait
aug⁹. sup psalmū. itelligitur duo aduen-
tus. Prim⁹ i quo manifestā et multipli-
cē misericordiā nobis exhibuit. et secūd⁹
i quo regredō merita iustitiā exhibebit
vniuerse etiā vie dñi. i. q^o ad dñm ascē-
dim⁹ sunt iustitia q mālū declinamus: et
misericordia q bonū facim⁹. In his enī
duobus oē bonū meritū includit. fz cuz
supius cast. dixerit: in his duob⁹ omnia
opa dei icludi: merito qñ pōt: an i omni
ope dñi hec duo sibi mutuo iungantur.
Quibsdā placuit nō in oi ope dñi hec
duo cōcurrere: fz effectū dico. nam fm
eētia nō diuiditur misericordia a iusti-
tia: sed vñ ē. vnde secūdum effectū non
i oi ope dicūt eē misericordiā et iustitiā
sz in qbusdā tñ misericordiā. i. aliis iusti-
tiā. atq; i aliis misericordiā et iustitiā. fa-
tēt tñ deū oia q facit misericordie agere
et iuste referētes rōnē dicti ad dei volū-
tatē: q iustitia ē: et misericordia: nō ad ef-
fect⁹ iustitie et misericordie: q sūt i rebus
Aliis autē videt q sicut de⁹ dñi oia opa
sua facere iuste et misericorditer: ita cōce-
dēdū sit i oi ope dei iustitiā eē et miseri-
cordiā. i. clemētiā fm effectū vñ signū. qz
nullū op⁹ dei ē i q^o nō sit effect⁹ vñ signū
eqtatis vñ clemētie: siue occulte: siue ap-
te Aliqñ enī manifesta ē clemētia siue boni-
gnitas: et occulta equitas. aliqñ ecōuerso

De sententia iudicii.

Olet etiā queri quāter dabitur iudiciū suū: sed nō ē p̄piciūm explicare id. nō enī scriptura aperte diffinit: an voce illa suā p̄ferat venite bene. et ite maledicti. an virtute iudicis ita fiat cōsciētis singloz attestantib⁹ ut mō dicitur futur⁹: ut iudicis potētie effectus ip̄ius dictione significetur. Illa et̄ elurini et nō. s. m. m. et huiusmodi: magis cōsciētis exp̄menda plurimū putāt q̄ verbis. qz apls i monēto et in istu oculi misterii cōsumādū tradit. sed illud ad resurrectionis statū tm̄ referūt nō ad iudiciū: qui iudiciū suam: et malo rū increpationes: et bonoz p̄conia verbis exp̄menda asserunt.

Quē sancti iudicabūt et quomodo.

On aut sol⁹ xps iudicabit: s; et scī cū eo iudicabūt narōes. Ipse enī apls ait. Sedebitis et vos sup sedes. xii. in. xii. tri. is. Non ē putādū q. xii. apls tm̄ hoc p̄misit xps. ubi enī sedebit paulus qui plus omnib⁹ laboravit: si nō ibi sed. b̄r: nisi. xii. p. xii. igitur sedes p̄fectō tribunalis. i. vniuersitas iudicantiū intelligitur. i. oēs p̄fecti qui relictis oibus secuti sunt xpm̄. per xii. tribus vniuersitas iudicandoz. Iudicabūt vero eos sancti nō solūmō cōpatōe: sed etiā auctoritate et potestate. unde gladii accipites i manibus eorū. i. suā de bonis et malis i p̄tate eoz. Si vero q̄ritur: q̄ erit eoz p̄tās et auctoritas in iudicādo. puto nō ante posse sciri q̄ videat: nisi diuina reuelatione quis didi erit.

De ordinibus eoz q̄ iudicādi erūt.

Runt aut. iiii. ordines i iudicō due sūt quippe ptes. electoz et s. et reproboz. ut greg. ait. s; bini ordines eisdē singulis p̄tibus cōtinēmur. Alii enī iudicātur et p̄eūt. Alii nō

iudicātur: et p̄eūt. Alii enī iudicātur et regnāt. alii nō iudicātur et regnāt. Iudicātur et p̄eūt: quib⁹ dñica i clamātione dicitur. Elurini et non de. m. m. et. non iudicātur et p̄eūt: qbus dñs ait. Qui si credit ita iudicatus ē. Eoz aut dāpnatō toti ecclesie nota ē et certa. iō dicit tūc nō iudicari: qz ad cōsp̄ctū districti iudicis: cū apta dāpnatōe sue infidelitatis accedēt. q̄ vero p̄fessionē fidei sine operibus habēt: iudicabūtur et p̄ibūt. i. redarguētur ut p̄at. qui vero nec fidei sacramēta tenuerūt: increpationē iudicis in se fieri nō audiēt. qz infidelitatis sue tenebris p̄iudicari eius: quē desperet̄ in electione redargui nō merentur. Illi salte verba iudicis audiēt q̄ eius fidē saltem verbotenus tenuerūt. Illi i dāpnatōe sua eterni iudicis: nec verba p̄cipiūt q̄ eius reuerentiā nec verboten⁹ seruare voluerūt. et iō illi iudicādi: illi non iudicādi dicūtur. Ex electoz vero pte alii iudicātur et regnāt. s. q̄ vite maculas lacrimis tergūt: et elemosinaz sup iudicātōe opunt. quibus iudex venies i dextera consistentibus dicit. Elurini et de mi. man. Alii aut nō iudicātur et regnāt: q̄ etiam p̄cepta legis p̄fectionis virtute trāscendūt. qz nō hoc solū qd lex p̄cipit implere cōtenti sūt: sed qd ad p̄fectionē cōsiliū i plē studēt. De qb⁹ ait p̄pha. dñs ad iudiciū veniet cū senatorib⁹ populi sui. et salomon de ecclesie sp̄s loquēs ait. Nobil in portis vir eius qñ sederit cū senatoribus terre. et iob. Nō saluat ip̄ios: et pauperib⁹ iudiciū tribuit. hi ḡ recte sub generali iudicio nō tenentur: s; iudices veniūt. qz et p̄cepta generalia nūcō viciēt et oibus relictis xpm̄ secuti sunt. Recte paup̄ibus iudiciū tribuit: q̄ quāto huic mūdo magna humilitate despecti sunt: tāto tūc materiā culmic p̄tatis excresecēt. de talib⁹ dñ. Qui vicerit: dabo ei sedere

meū i throno meo. sic 7 ego vici: 7 sedi
cū pte meo i throno eius. vices dñs cū
patre i throno eius sedet. qz p passio-
nem certamē 7 resurrectionis palmā: qz pa-
tri eēt equalis oibus claruit. Nobis vō
seder i throno filii ē: ex eiusdē filii pote-
state iudicare. qz enī i. dicādi picipatū
ex eius vā tute percipimus: quasi in ei
throno residem. Ex his apparet qz ei
pfectiores facti cū christo iudicabūt po-
testate. 7 quare quidā dicuntur iudican-
di: alii non iudicandi.

De ordine iudicii 7 misterio angloz

Un. aut in euāgelio legat qz
dominus mittet angelos suos
qui colligēt de regno eius oia
scādala: 7 mittēt i quos i caminū ignis
7 iterum eribūt angeli 7 sepabunt ma-
los de medio iustoz. 7 mittēt eos in ca-
minū ignis. 7 iterz mittet angelos suos
cū tuba: 7 cōgregabūt electos a quartu-
or ventis. 7 ppha dicit. Congregate illi
sanctos eius ministerio angelorum: illa
impleri dubitādū nō ē. dñe enim veni-
te ad iudiciū pcedet aū cū ignis: quo cō-
buret facies hui? mūdi: 7 pibit celum 7
terra. nō fm subam: fm spēm que im-
mutabitur. Celū quidē aereū: nō ethere-
um. tātū enim ascendit ignis in iudicio
quātū ascēderūt aq in diluvio. Ille autē
ignis malis qui reperi fuerit vni erit cō-
sumptio. bonis aut nō. v. enim ait ang.
hoc erit incendiū mūdi scis: qd fuit ca-
minis tribus pueris. In qbus aliquid
purgādū fuerit p illū ignē purgabitur.
Al'is vero nullā ingeret molestiā. pur-
gato vero per ignem mūdo: 7 ad iudi-
ciū veniēt domine: emittet vox illa ma-
gna qua surgēt oēs mortui. 7 tūc mini-
sterio angeloz ventilabū ur arca. qz bo-
ni cōgregabūtur ei de quattuor pibus
obis. angelico misterio. quo 7 rapiētur

obvia xpo i aera: reprobis in terra quā
dilexerūt remanētibz. 7 tūc pcomia il-
la bonoz. elurint 7 de. m. m. 7 increpatio
nes ille maloz. elurint 7 n. de. m. m. 7 c.
pferētur vel sono vocali vel alio modo
Deniqz pferetur sententia sup vtroqz.
venite benedicti 7 c. Ite maledicti. 7 c. 7
ministerio angeloz virtute dei coopāte
mittētur mali in caminū ignis. hoc est i
infernum.

Si post iudiciū demones pcedūt ho-
minibus ad puniendum.

I solet queri utrū in inferno
malis ad puniēdū pferant de-
mones post iudiciū: quos car-
nifices tortoresqz animaz scriptura ap-
pellat. Aplos ait qz xps tūc euacuabit
omne pncipatū 7 ptatē 7 virtutē. dum
enim durat mūdos angeli angelis: de-
mones demonibus: hoies hoibus psumt
Sz oibus collectis tā omnis pñatio ces-
sabit. hic quidā putāt post iudiciū de-
mones nō hēre ptatē cruciandi hoies: sic
mō. sed vt demones virtute dei crucia-
ri sine creatura ministerio asserunt: sic
reprobos hoies ibi nō p opationē de-
monū: sz virtute diuina tm eternis sub-
fici cruciari. pmissa tñ auctoritas nō
id cogit sentire: qz et si asserat: tūc nec de-
mones demonibus: nec homines hoibz
pelle nō diffinit. tñ an demones pferant
hominibus ad torquēdū. vnde quibus-
dā videt eos sic extare hominibus tor-
tores in pena: sicut extiterūt incensores
in culpa.

De forma iudicis.

Olet etiā queri in qua forma
xps iudicabit. in forma utiqz
serui iudicabit: que omnibus
in iudicio apparebit: ut videāt mali in
quē pugnauerūt. Diuinitatē quoqz eius
mali si videbūt unde ysayas ait. Tollat

in pius ne videat gloriam dei, huma-
nitate videbitur ut timeat. diuinitate vero
non ne gaudeant. Diuinitas enim sine
gaudio videri non potest.

Qualis apparebit tunc forma serui.

Ed cum in forma humana con-
stet cum apparitur: queritur
an in forma illa gloriosa ap-
pareat: sicut vere est: an in infirma: qual
in passione vere exiit. quidam putant a
malis talem videri quale crucifixerunt
in infirma. quia dicit scriptura vt videat
in quem pupugerunt. Sed apte dicit aug:
formam serui glorificatam a bonis et a
malis tunc videri sic. cum in forma ser-
ui clarificata iudicatem viderint boni et
malis: tollitur impius vt non videat clari-
tatem dei qua deus est. quam soli corde mu-
di videbunt. quod erit eis vita eterna. for-
ma igitur humana in christo glorificata
videbitur a cunctis. vnde et christus dicitur
iudicaturus quia filius hominis est.
Ita enim legitur in euangelio iohannis. et pater
tunc dedit ei iudicium facere: quia filius
hominis est. non quod ipse ex virtute hominis sit
iudicaturus. vel quod ipse solus sine patre
et spiritu sancto sit iudicium factururus: sed
quia ipse solus in forma serui iudicans
bonis et malis videbitur. Cum ergo di-
citur pater non iudicat quemquam: sed omne
iudicium dedit filio: non ita est intellige-
dum quasi filius solus iudicet: et non pa-
ter. sed quia forma filii humana cunctis in
iudicio apparebit non infirma: sed glorio-
sa. Iudicabit autem ex virtute diuinita-
tis non sine patre. et spiritus sanctus apparebit
terribilis ipsis: et miris iustis. Erit enim

terrores malis: et lumen iustis.

Quare secundum formam serui dicitur christus
suscitaturus corpora.

Sicut dicitur christus secundum formam
serui iudicaturus propter carnem
missam: ita etiam dicitur susci-
taturus corpora mortuorum secundum humani-
tatem. cum tamen virtute diuinitatis sit
suscitaturus: non humanitatis. Sed hac
ratione illud dicitur: quia in humanitate
suscepit quod est causa nostre resurrectionis.
id est in passione et resurrectione. ideo enim
ei ascribitur secundum hominem resurrectio mor-
tuo. vnde augustinus. per verbum filium dei fit
animarum resurrectio. per verbum in carne
factum filium hominis sit corporum re-
surrectio. Item iudicat et suscitatur corpo-
ra non pater: sed filius secundum dispensatio-
nem humanitatis: in qua est minor pater
christus in eo quod est filius dei et vita que vi-
uificat animas. in eo quod filius est hominis
iudex est. Ecce secundum formam humanitatis
suscitatur corpora et iudicatur dicitur. Iu-
dicaturus autem: quia illa forma cunctis in
iudicio apparebit. et suscitaturus quia in
eadem forma meritum et causas nostre
resurrectionis suscipit. et quia secundum
eamdem formam uoces dabit qua mor-
tui de monumentis surgent et procedent.
secundum quod deus est uiuificat aias non pater tan-
tum. quia non pater tantum uita est: sed et
filius cum eo: et spiritus sanctus eadem
uita est que pertinet ad animam: non ad
corpus. Corpus enim non sentit uitam sapi-
entis: sed aia: que illuminatur a lumine
eterno. licet igitur christus potentia diuinita-
tis uiuificet animas et suscitetur corpora

et iudicet: non ociose tamē et prater rōez
ei secundum formam dei tribuitur uiuifi-
ficatio animarum: et secundum formas
serui iudicium et suscitatio corporum.

De loco iudicii.

Putant quidam deū descen-
surū in uallē iofaphat in iudi-
cio: eo qd ipse per iohel pro-
phetam sic loquitur. Congregabo omnes
gentes: et deducā eas in uallē iofaphat.
et disciprabo ibi cum eis. in cuius capi-
tuli expositione ita feperi. hoc quidam
pueriliter intelligunt qd in ualle que est
in latere montis oliueti descensurus sit
dominus ad iudiciū. qd frivoluū est. quia
non in terra: sed in spacio huius aeris
sedebit cōtra locum mōtis oliueti ex q^o
ascendit. et sicut iohānes chrisostomus
dicit. Angeli deferēt ante eum signū cru-
cis. vñ i euāgelio vñtas ait. et tūc appare-
bit signum filii hoīs qd. Iofaphat autē
interpretatur iudicium domini. In ual-
lē ergo iofaphat. i. iudicii domini con-
gregabuntur omnes impij. Iusti uero
non descendent in uallē iudicii. i. dāpnati-
onis: sed in nubibus eleuabuntur ob-
uiam christo.

De qualitate luminarium et tem-
poris post iudiciū.

Eniente autem ad iudiciū do-
mino in fortitudine et potesta-
te magna: sol et luna dicuntur
obscurari. nō sui luminis priuatione: s3
superueniente maioris luminis clarita-
te. uirtutes quoq; celoz. i. angeli dicun-
tur moueri. non metu dāpnationis: uel
aliqua perturbatione pātoris: sed qua-
dam amiratione eoz que uiderint. nñ

ioh. Colūpne celi pānt aduentum eius
ante uero diē iudicii sol et luna eclipsim
patientur. sicut iohel testatur dicens. sol
conuertetur in tenebras: et luna in san-
guinem anteq. u. d. d. magnus et horri-
bilis. Magnus uero dicitur propt ma-
gna que ibi fient. Cum aut fuerit factū
celū nouum et terra noua: tūc erit lux lu-
ne sicut lux solis: testante ysaiā. et lux so-
lis septēpliciter. i. sicut lux septem diez
quia quantū luxit sol in prima cōditōe
vii. diez. ante peccatum primi hominis
tātum lucebit post iudiciū. Minorata
enim fuit lux solis: et lux lune aliorūq; si-
dez p peccatum primi hominis. s3 tūc
recipiet sol mercedem sui laboris. quia
septēpliciter lucebit. et tūc nō erit uicissi-
tudo diei et noctis: sed tantum dies. vñ
zacharias. erit dies vñs que nota ē do-
mino: non dies neq; nox. et in tempore
vesperi erit lux. quia nō erit tūc varie-
tas diei et noctis: que modo est: sed con-
tinua dies et lux. ysaiās tñ uidet dicere
qd tūc non luceat sol uel luna loquens
congregationi beatorum. Non erit tibi
inquit amplius sol ad lucendum p diez
nec splendor lune illuminabit te. sed erit
tibi dominus in lucem sempiternā. Sed
his verbis non negat solem et lunā tūc
lucere: sed significat his qui erunt in
eterna beatitudine nullā lucis vñ pressa-
re. quia ut ait Hiero. super eundem lo-
cum. celi terreque solis atq; lune nob cef-
sabit officium. et ipse dominus erit lu-
men eis in perpetuum. potest etiam in-
telligi illud ysaiē ea rōne dictum. quia
sol et luna non tūc habebunt ortum et
occasum sicut nunc. unde ysidorus illud
ysaiē quasi exponēs ait. post iudiciū sol
laboris sui mercedē suscipiet. vñ ppha
lucebit septēpliciter et si ueniet ad occasū.

nec sol nec luna: sed in ordine quo creati
sunt stabunt: ne ipsi in tormentis sub terra
positi fruatur luce eorum. vii. abachuc. Sol
et luna steterunt in ordine suo. Ecce ap-
te dicit solem et lunam tunc lucere. Sed
stabiliter permanere. ubi etiam significat
infernum esse sub terra. Si vero que-
ritur quis sit usus lucis solis et lune tunc
fateor me ignorare. quia in scripturis non
memini me legisse.

De oratione mansionum in celo et inferno
Ostendit resurrectione vero facta
universo impletque iudicio su-
os fines habuit civitates due.
una christi: altera diaboli. una bonorum: alte-
ra malorum. utraque tamen angelorum et hominum
Istis voluntas: illis facultas non potest esse
peccandi vel nulla conditio moriendi. Istis in
eterna vita feliciter vivuntibus: illis in fe-
liciter in eterna morte sine moriendi pra-
te durantiibus. quoniam utriusque sine fine. sed in
beatitudine isti alius alio stabiliter in
misericordia vero illi alius alio tollerabiliter
permanebunt. Ex his autem patet quod sicut ho-
mini differenter glorificabuntur: alii magis
alii minus: ita et mali differenter in infer-
no puniuntur. sicut enim in domo patris. id
est in regno celestium mansiones multe sunt. id est per-
sonarum: dicitur in genesi: henna diverse sunt
mansiones. id est suppliciorum differentie. Omnes
tamen eternam patientur penam. sicut omnes electi
eundem habent denarium: quem pater familias
dedit omnibus qui operati sunt in vinea. No-
mine denarii aliquid omnibus electis eodem in-
telligitur. scilicet eterna deus ipse quod omnes
fruentur: sed impariter. Nam sicut erit diffe-
rentia clarificatio corporum: ita erit differentia
gloria animarum. Stella enim a stella. id est ele-
ctus ab electo differet in claritate meritis
et corporis. Alii enim aliis vicinior clarior
usque dei spiritus prelabuntur. et ipsa contemplandi
differentia diversitas mansionum vocatur.

Domus ergo una. id est denarius est unus:
sed diversitas est ibi mansionum. id est differen-
tia claritatis. quia unus est et summum bonum be-
atitudo et vita omnium. scilicet deus ipse. hoc
bono omnes electi percipiuntur. sed alii aliis
plenius. percipiuntur vero videndo per spiritum
non per speculum in enigmate. habere ergo vi-
tam est videre vitam. hoc est cognoscere deum in
specie. unde veritas in evangelio ait. hec
est vita eterna ut cognoscatis me et quem am-
amus christum esse verum. et suum deum. hoc est habere
vitam: et cognoscere me. si enim ipsa cognitio
quod tu es: sed per cognitionem habet bonum
nam quod tu es. id est vita.

Si omnes homines volunt esse beati.

Dicit etiam quoniam de beatitudine
ne: utrum omnes eam velint: et sci-
ant que vera sit beatitudo. de
hoc Augustinus in libro. xiii. de tri. ita dicitur. r.
Mirum est cum capessende retinendaeque be-
atitudinis voluntas una sit omnium: unde
tanta existat de ipsa beatitudine rursus
diversitas voluntatum. non quod eam aliqui
nolint: sed quod non omnes eam noverint. Si enim
omnes eam noscerent: non ab aliis putare-
tur esse in virtute animi: ab aliis in volu-
ptate carnis: ab aliis atque aliis alibi atque
alibi. Quod ergo omnes amant quod non omnes
sciunt. quod potest amare quod nescit: sicut superius
disputavi. Cur ergo beatitudo amatur
ab omnibus: cum non tamen scitur ab omnibus? An
fortasse sciunt omnes que ipsa sit: sed non
omnes sciunt ubi sit: et inde contentio? An
fortasse falsum est quod per verum pro-
sumus? beate vivere omnes homines vel-
let: si enim beate vivere est: verbi gratia secundum
animi virtutem vivere: quod beate vivere
vult qui hoc non vult? Nonne verius dixe-
rimus: hoc ille non vult beate vivere: quia
non vult secundum virtutem vivere: quod solus
est beate vivere? Non igitur omnes beate vivere
volunt. imo pauci bene volunt: si vero beate

uiuere nisi fz al uirtutē uiuere. qđ mul
ti nolūt. Ita ne fallum erit: unde nec ipse
cicero dubitauit. Alit enim. Beati certe
oēs esse uolumus. absit ut hoc fallum
esse dicamus. quid igitur? an dicendum
est etiā si nihil sit aliud beate uiuere qđ
fm ai uirtutē uiuere. et tñ qđ non uult
beate uiuē uult? Nimis qđ uidetur hoc
absurdū. tale ē enī acsi dicamus. et qui
nō uult beate uiuere beate uult uiuere.
Itā repugnantia qđ audiat? qđ ferat
tñ ad hāc cōtrudit necessitas si et oēs be
ate uelle uiuere uerū ē. et nō oēs sic uo
lūt uiuere quō solū uiuitur beate. an il
lud ab his angustis nos poterit eruere
si dicamus nil ēē beate uiuere nisi uiue
re fm delectationē suā. et iō nō ēē falsū
qđ oēs beate uiuere uelit: qđ oēs ita uo
lūt ut quēq; delectat. fz id quidem fal
sū ē. uelle enī qđ nō debeat ēē miser
mū. nec tā miser ē nō adipisci qđ uelit
qđ adipisci uelle qđ nō oportet. qđ ita sit
ecce ut dicat aliquē iō beatū qđ uiuit
ut uult: cū pfectō et miser ēet. minus tñ
ēet si nihil eoz que perperā uoluissz: ha
bere potuisset. Mala enī uolūtate ut so
la mis quis efficitur. fz miserio: cū desi
deriū male uolūtatis impletur. quā propē
qm̄ uerz ē: qđ oēs homines ēē beati uelit
idq; ardentissimo amore appetāt: et p
pter hoc cetera quāq; appetūt: nec qđ
pōt amare qđ oīno qđ ut quale sit ne
se t. nec pōt nescire quid sit qđ se uelle
scit. seqē ut oēs beata uita sciāt. oēs au
tē beati habēt qđ uolūt: quis non oīs
qui habēt qđ uolūt: cōtinuo sint beati.
cōtinuo autē miseri sunt qui uel non ha
bēt qđ uolūt: uel id habent qđ non recte
uolūt. Beatis igitur nō ē nisi qđ hēt oīa
que uult et nihil uult male. Ille quippe
bene uiuit qđ uiuit ut uult: nec male ali
qd uult. Cū igitur ex his duob; cōstet
beata uita: licet i malis sit aliq; bonus

nō tñ nisi finitis oibus malis est beatus
Cū uero ex hac uita qui in his miseriis
fidelis et bonus ē: uenerit ad beatā: tūc
erit uere qđ nūc nullo mō ēē pōt: ut sic
hō uiuat quō uult. Nō enī ibi uolet ma
le uiuere. aut uolet aliqd qđ deest. aut
deest qđ uoluerit. quicqđ amabit ad
erit. nec desiderabitur qđ nō aderit. oē
qđ ibi erit: bonū erit. et sumus de sum
mū bonū erit: et qđ ē oīno bñssimū. Ita
seper fore certum erit. beatos autē ēē se
uelle oīuz hōīuz ē. beatos ēē se uelle oēs
in corde suo uident. nō tamē omniū est
fides qđ ad beatitudinem peruenitur.

Si qđ de deo cognoscat aliquis qđ
ibi non intelligat.

Olet queri utruq; aliqd de deo
cognoscat aliq; magis meri
tus. ut petr. qđ nō cognoscat
aliq; minus meritis. ut linus. pluribus
uidet qđ oīa de deo ad beatitudinē spectā
tia: oēs cōmuniter electi cognoscat: sed
differenter. Nihil enī i deo nōscibile ma
ius digniusq; uidet qđ eū intelligere tri
nū et unū. hoc autē oēs tūc p spēm cogno
scēt. unde sequitur: ut nō sit aliqd beati
tudini pīnēs altius beatorū scōgnitum.
oēs igitur cūcta uidebūt quoq; cogni
tio beatitudini seruit. fz i mō uidēdi dif
faret. talius enī alio magis: alius alio mi
nus fulgebit.

De paritate gaudii.

Olet queri an i gaudio dispa
res sit: sicut i claritate cogniti
tionis differūt. De hoc aug.
ait. Multe mansiones i una domo erūt
suarie pīmoz dignitates. fz ubi de^o erit
oīa i oīb; erit ed i dispari claritate par
gaudiū. ut qđ hēbūt singlī cōe sit oibus
qđ etiā gloria capitis oīuz erit p uinculū
charitatis. Ex his dat itelligi qđ par gau
diū oēs hēbūt etsi disparē cognitōis cla
ritatē. qđ p charitatē qđ i siglis erit pfect

tū q̄p̄ gaudebit de bono alterius quā
tū i seip̄o gauderet si haberet. s̄ si par
erit tūctoꝝ gaudiū: uidetur q̄ par sit
omniū b̄tudo. q̄s cōstat oīno si eē. Ad
q̄s dici p̄t: q̄ beatitudo par eēt: si ita
eēt par gaudiū vt et par eēt cognitio. s̄
q̄ hoc nō erit: nō faciet paritas gaudiū
paritatez beatitudinis. p̄t et sic accipi
par gaudiū vt nō referatur paritas ad
itēsiōē affectiōis gaudētū: sed ad vni
uersitatem rez de q̄bus gaudebitur. q̄
de omni re vnde gaudebit vnus gaude
bunt omnes.

Si maior sit beatitudo sanctoꝝ p̄
iudiciū.

Ost hec q̄ri solet si b̄tudo s̄
ctoꝝ maior sit futura p̄ iudi
ciū q̄ iteri. sine omni scrupu
lo credēdū ē eos habituros maiore glo
riā p̄ iudiciū q̄ ante. q̄ 7 mai⁹ erit eo
rū gaudiū vt sup̄ testatus ē auḡ. 7 am
plior erit eorū cognitio. vñ h̄ico. per
actō iudiciū ampliorē gl̄iaz sue clarita
tis deus demonstrabit sanctis. Si quem
mouet qd op̄ sit spiritib⁹ d̄fectoꝝ cor
pora sua i resurrectione sc̄pe si eis p̄t
sine corporibus sūma b̄tudo p̄beri. dif
ficilis q̄ ē: nec p̄t a nobis p̄fēte diffi
niri. Sed tū dubiū nō est 7 raptā a car
nis sensibus hoīs mēte: 7 post mortem
ipsa carne deposita nō sic videri posse i
cōmutabilēz subam. i. deū sicut sc̄i ange
li vident sine alia latentiōi cā: siue ideo
q̄ inest ei naturalis quidā appetit⁹ cor
pus administrādi quo tradatur quodā
mō ne tota intēsiōe p̄gat i illud sūmūz
celūz: donec ille appetit⁹ cōquiescat. por
ro si tale sit corpus cui⁹ sit difficilē: 7 gra
uis administratio sicut hec caro q̄ corū
p̄tur: multo magis auertitur mens ab
illa v̄sione sūmi celi. p̄inde cū hoc cor⁹
pus nō s̄a aiale: sed spirituale receperit:
angelis equata: p̄fēctū habebit. nature

sue modū obediēs 7 ipans v̄uificata 7
v̄uificans tā ineffabili facilitate: vt sic
ei gl̄orie q̄s fuit sarcine.

Si mali in inferno peccabunt.

Itē oritur qd ex p̄missis ducēs
originē. Sup̄ enī auḡ loquēs
de malis in lierno dāpnatis: 7
bonis i celo gl̄orificatis: dixit q̄ nec bo
nis volūtas: nec malis facultas peccādi
eē poterit. 7 de bonis quidē cōstat: sed
de malis a q̄bus volūtatē malā non re
mouet: querit quō verum sit eos si pos
se peccare: cū malā habeant volūtatē.
Quidā autūmāt illā malā volūtatē nō
eē peccatū: sed supplicii tū. alii vō pec
catū eē fatētur: s̄ p̄ illud eos nō mereri
aliquā penā: q̄ nō s̄ibi locus merendi.
Illud ḡ peccatū dicūt nō eē meritū sup
plicii: s̄ supplicii mali meriti q̄s in hac
vita p̄cessit. De b̄ aut̄ auḡ. ita dicit. tē
pus accendi vitā eternā: hac tū vitā
de hoīb⁹ dedit: vbi voluit eē et penitē
tiā fructuosā. Idē hic penitētiā fructuo
sa ē. q̄ p̄t hic hō deposita malicia b̄i
vivere: 7 mutata volūtatē merita simūl
opaq̄ mutare: 7 ea agē que deo place
āt. q̄s qui i hac vitā nō fecerit: habebit
qdē penitentiā i futuro seculo de malis
suis: sed indulgentiā in conspectu dei non
inueniet. q̄ et si erit ibi stimulus penitudi
nis: nulla erit correptio voluntatis. a ta
lib⁹ enī ita culpabit iūquitas sua: vt nul
latenus possit ab eis diligi v̄l desiderari
iustitia. voluntas enī illoꝝ talis erit vt
hēat i se semper malignitatis sue suppli
ciū: nūq̄ tamē recipere possit bonitatis
affectū. q̄ sicut illi q̄ cum xp̄o regnabūt
nullas in se male voluntatis reliquias
habebunt: ita illi qui erunt in supplicio
ignis eterni cum diabolo 7 angelis
eius deputati: sicut nullam habebunt vl
terius requiem: sic bonam nullatenus
poterunt habere voluntatem. 7 sicut

perfectio gratie dabitur coheredib⁹ xpi
ad eternam gloriam: ita confortib⁹ dia
boli cumulatib⁹ ipsa malignitas penam
quando exterioribus deputati tenebris
nullo illustrabunt iteriori lumie verita
tis. Ex his apparet reprobos i inferno
sic penitentia gesturos ut p eaz pua vo
luntate no deserat. et illa maligna volu
tas erit eis ad cumulū penē: p quā tam
no merebuntur. quia nullus meretur nisi
in hac vita.

Quare dicunt tenebre exteriores.

Itē qri p^rt qre ille tenebre q
b⁹uolunt mali i gehēna: dicunt
tenebre exteriores: qz tūc ma
li penitus extra lucē corporale et spūale
s. deū erūt. Nūc enī et si patiāt tenebras
in cecitate v^retis: nō tū penitus ex luce
dei sūt. nec incorporali luce priuātur. de
hoc aug⁹. sic ait. Itē dei q in iudicio erit
et etiā hic ē i cecitate mentis cū dāt ma
li in reprobū sensū. Ibi exteriores te
nebre erūt: qz tūc penit⁹ erūt peccatores
extra deum. quid ē penitus ex deū
nisi ē i sūma cecitate. Siquidē de⁹ ha
bitat lucez iaccessibile. hec aut tenebre
hic iā scipiūt i peccate cū ab iteriori dei
luce secludit: s3 nōdū penit⁹ dū in hac
vita est. Ecce quare ibi peccatores dī pa
ti exteriores tenebras: et non hic: qz ibi
secludet penitus a luce dei. q8 non hic.
S3 quō intelligendat illa seclusio a lu
ce desan qz nō videbūt deū p spēm. sed
nec aliquis hic vidz. deū p spēm an p dif
similitudinē quā facit pētū inter deū et
hoīe. s3 hic multi p gzanā peccata elō
gāt a deo: an qz deū odiūt ita vt velint
deū nō ēē. S3 hic multi deū oderūt. de
gibus scriptū est. Supbia eoz a te ode
rūt ascendit semper. q ē igitur illa elon
gatio: sane exteriores tenebre intelligi
possūt qdam malignitas odiū et volūta

tis: que tūc excrescet i mētibus reprobo
rū. et qdā obliuio dei: qz tormētoz exte
riorū et interiorū doloribus a deo efficiē
tur et turbabunt: vt ab illis ad cogitan
dū aliqd de deo vix et raro ul nūq men
tē reuocēt. ut q nimio pondere pūnt
a deo obstupescēt et turbabūt: vt interi
i alia cogitationē nō extēdāt. s3 illuc ten
dat ipetus cogitatiois vbi sentit vis do
loris. sed i hac vita nullus adeo malus ē
vt penitus secludatur a cogitatioe dei:
qz nec pōit appetitū britudinis: et quē
dā boni et dei amorē: quē naturaliter
habet rōnalis creatura. Illas aut exte
riores et pfundissimas tenebras: repro
bos ppeffuros p⁹ iudiciū dicit aug⁹. op
ponēs de illo diuine q in inferno positus
elcūas oculos vidit abraham: et in sinu
eius lazarū. cuius cōpatione coactus ē
cōfiteri peccata sua vsqz adeo: vt et fies
rogaret ab his pmoneri. q8 aī iudiciū
factū legitur. s3 p⁹ iudiciū i pfudioribus
tenebris erūt impij: vbi nullā dei lucē vt
debunt cui confiteantur.

De animabus dāpnatozū si quā ha
beāt notitiam eozum que hic sunt.

Reterea qri solet si reprobo
rū aīe q nūc in inferno cruci
antur: notitiā habeāt eozū q
circa suos i hac vita gerunt. et si aliquo
mō doleant super infortuniis suoz ca
roz. Hanc qstionē aug⁹. cōmemorat ex
pte eā explicās. ex pte vō isolutā reliqns
ait enī. qrit aliqs an nullus dolor tāgat
mortuos de his q i suis p⁹ mortē cōtin
gūt: v⁹ quō ea q circa nos agūt nouēint
spūs defūctoziū. Cui respōdeo magnā ēē
questionem: nec in presenti diffiniendam
verū tamen breuiter dici potest q est cu
ra mortuis pro suis caris. vt de diuine le
gitur: qui dum tormenta apud inferos
pateretur: leuauit oculos ad abraham

7 inter alia dixit. habeo eniz. s. fratres
mitte aliquem ex mortuis: ut testet illis
n. 7 ipsi veniant i. b. l. t. habet. n. cura mor-
tui de viuis quos sciunt viuere. qa nec i
locis penarum vident eos: vbi diues si
ne fratribus erat. nec in requie beatorum
vbi lazari 7 abraham quamvis longe
agnoscebat: non tamen ideo consequens
est eos scire que circa suos caros agun-
tur hic: vel leta vel tristia.

Quomodo accipienda sunt que de
lazaris 7 diuitibus leguntur.

3 quis autem querat quomo-
do intelligatur qd de lazaro 7
diuitibus legitur. Audiat aug. re-
sponsum dicentis. Si quis putat animas
corpore exutas locis corporalibus con-
tineri: cum sint sine corpore: non dixerunt
qui fateantur: 7 diuitem sitientem in loco
fuisse corporali contendat. Ipsamq; ani-
mam corpoream preparasse linguam 7
stillam de lazari digito cupisse. Sed me-
lius est dubitare de occultis qm litigare
de incertis. diuitem in supplicio: pauperem
in refrigerio esse non dubito. Sed quo-
modo intelligatur lingua diuitis flamma
inferni: sinus abrahe 7 huiusmodi: vix
a mansuetis: a contentiosis nunq inuenit.

Si se uideant boni 7 mali.

Veri solet verum se uideat vi-
cissim illi qui sunt in inferno:
7 illi qui sunt in gloria. sicut sa-
cti traduntur: 7 boni malos: 7 mali bonos
vident usq; ad iudicium. post iudicium
vero boni uidebunt malos: sed non ma-
li bonos. Unde greg. Infideles in imo
positi ante iudicii diem fideles super
se in requie attendunt. quorum gau-

dia post contemplari non possunt.

De chaos inter bonos 7 malos.

Ed cu sancti malos in tormen-
tis uideant: nonne aliqua com-
passione erga eos commouen-
tur. nonne eos de tormentis liberare cu-
piunt. Recole illud euangelicum qd abra-
ham diuiti respondit. Inter nos 7 uos
chaos magnum. scilicet. ut hi qui volunt
hinc ad vos transire non possunt: neq; hic
inde transmeare. Quid est illud chaos i-
ter malos 7 bonos: nisi hinc iustitia: in
iniquitas: que nullatenus scisciari valent
Aldeo enim sancti dei iustitie addicti sunt
ut nulla compassione ad reprobos transi-
re valeant. nulla pro eis inter sanctos fi-
at intercessio. quomodo ergo inde vo-
lunt aliqui transire ad illos: sed non possunt
quia si dei iusticia admittit: non fieri
eis molestia liberatio illorum. vel ita dicunt
velle 7 non possunt: non quia velint 7 non
possunt: sed quia si vellet: non posset eos
inuare. De hoc ita greg. ait. Sicut i-
probi a penis ad gloriam seorsum transire vo-
lunt 7 non possunt: ita iusti p misericordia
am mente ire volunt ad positos i tormen-
tis ut eos liberent: sed non possunt: qa
iustorum anime etsi in nra sue bonitate
misericordias habent: iam tunc auctoritas
sui iustitie cōiuncte: tanta rectitudinis cōstri-
gentur: ut nulla ad reprobos compassione
moueantur.

Q: visa impiorum pena non minuit
beatorum gloriam.

Ultremo qrit an visa pena re-
probos decoloret gloriam bea-
torum: an eorum beatitudinis perficiat
De h° ita ait greg. sup lucā. apud aius
iustorum si fuscatur beatitudinis aspectus pena re-
probos. qd ubi ita compassio miserie si erit:

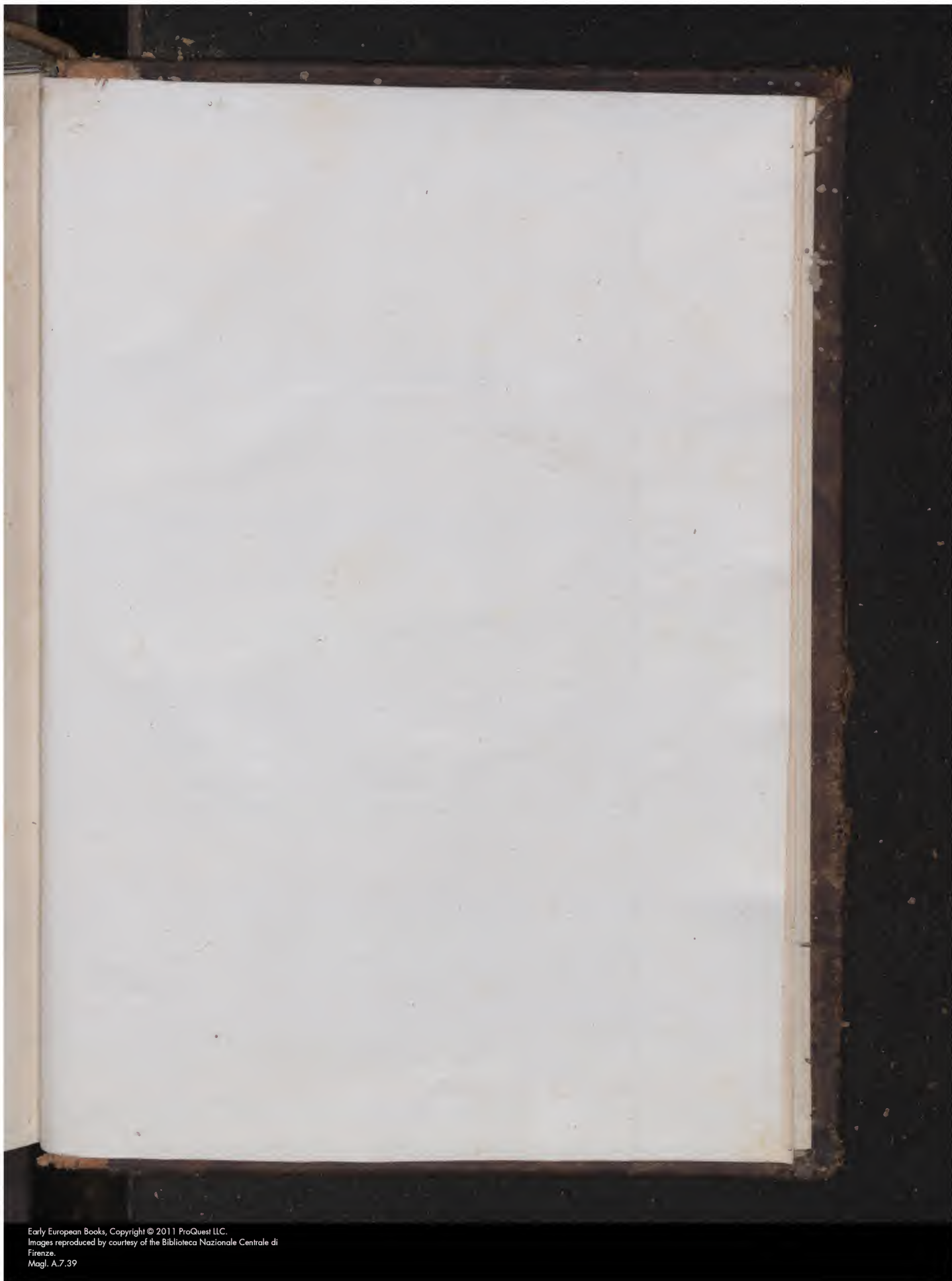
minuere beatorum letitiam non valebit. et
licet iustis sua gaudia sufficiant: ad ma
iorem tamen gloriam vident penas malo
rum: quas per gratiam euaserunt. quia
qui dei claritatem vident: nihil in crea
tura agitur quod videre non possint. Non
est autem mirandum si sancti iam im
mortales reprobos videant mentis in
telligentia: cum prophetae adhuc morta
les videre hec omnia meruerunt. Egre
dientur enim electi non loco: sed intelli
gentia vel visione manifesta ad viden
dum impiorum cruciatus. quos videntes
non dolore afficientur: sed letitia satura
buntur: agentes gratias de sua liberati
one: visa impiorum ineffabili calamita
te. Unde ysaias impiorum tormenta descri
bens: et ex eorum visione letitiam bono
rum exprimens: ait. Egredietur electi. s.
et videbunt cadauera virorum: qui preua
ricati sunt in me. vermis eorum non morietur
et ignis non exstinguetur. et erunt usque ad facie
tatem visionis omni carni. i. electis. leta
bitur enim iustus cum viderit vindictam.

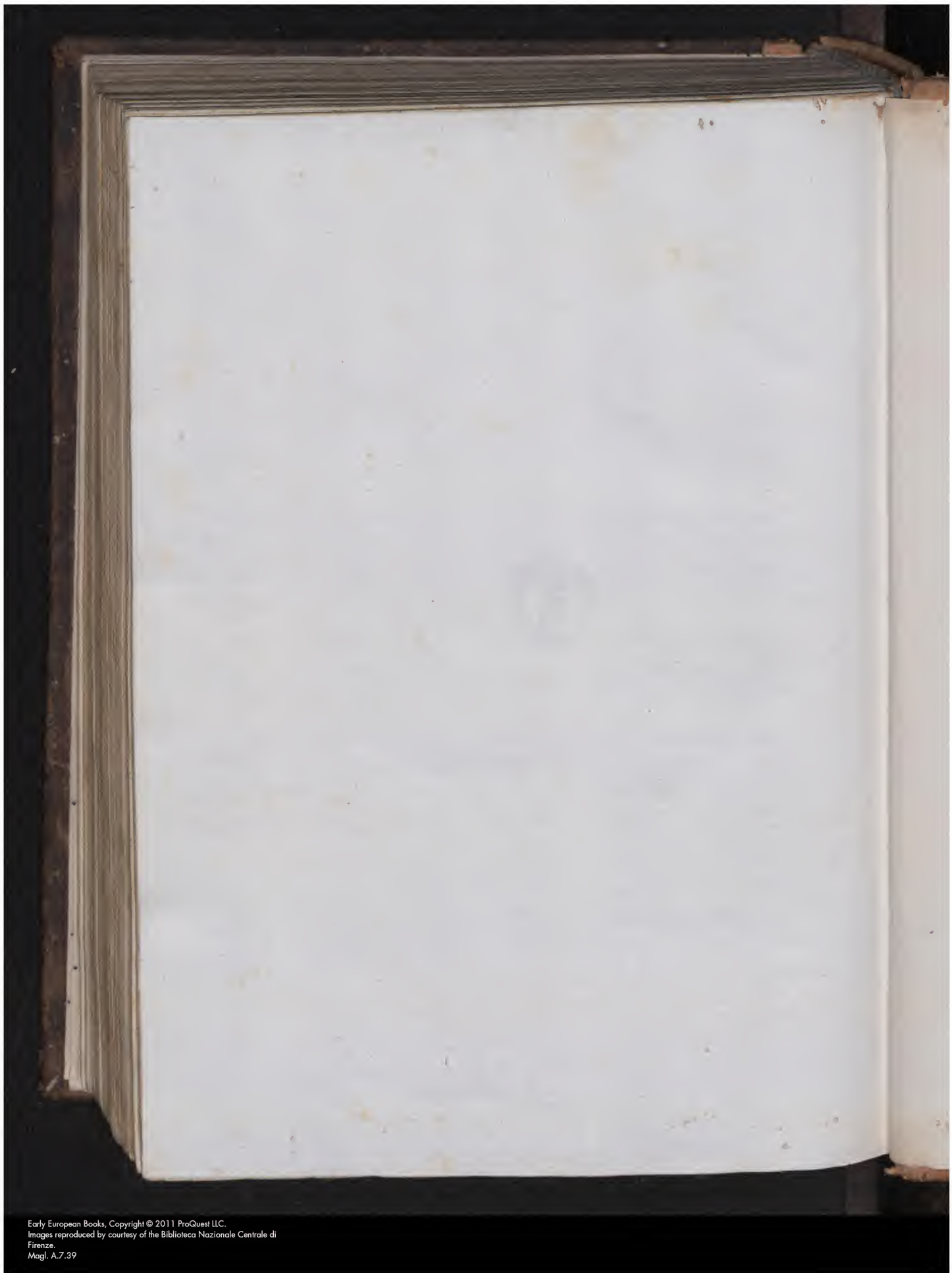
Ecce de pedibus sedentis super
solum excelsum: quos seraphim
duabus alis velabant: scripto
ri etsi non auditori commemorasse sufficit.
qui a facie exorsus sedentis: per media
ad pedes usque via ducere peruenit.

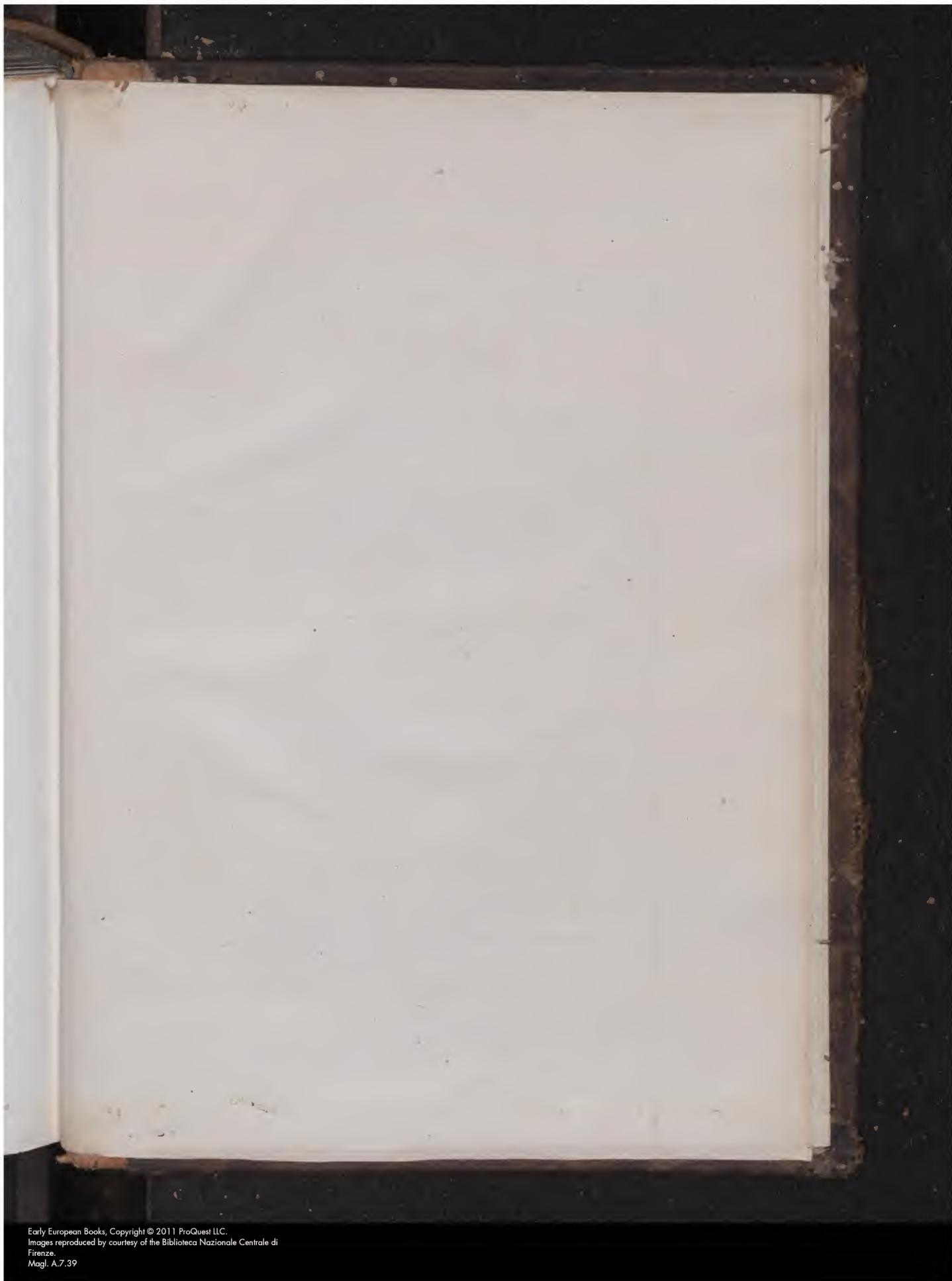
Celeberrimus ac famosissimus sententi
arum liber magistri petri lombardi: sa
cre theologie doctoris eximii: anno do
mini. 1477. per magistrum vendelinum
de spira in urbe venetiarum literis encis
impressus: die decima mensis martii fi
nit feliciter.

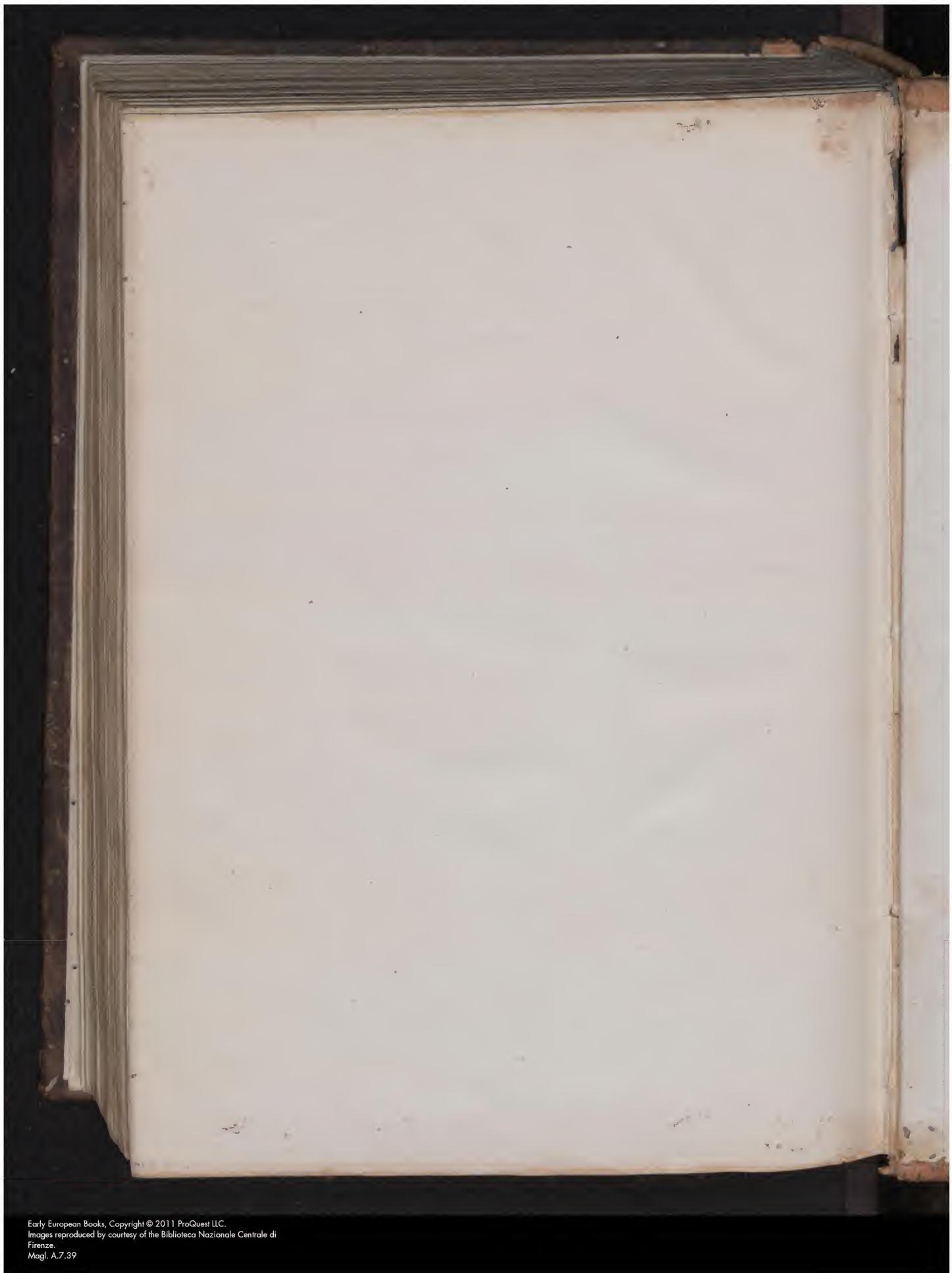
Laus deo.

Ce. 245 con numerazione manoscritta recente
(la prima carta bianca e supplita moderna-
mente); una guardia anteriore scritta.

Agosto 1920

EL